శ్రీరస్తు.

శ్రీమదధ్యాత్మతత్త్వప్రతిపాదకంబును

ముముక్షుజనాపేక్షితంబును నగు

శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణము

పద్యకావ్యము.

కోటమరాజు నాగయామాత్యవిరచితము.



(క్రొత్తకూర్పు.)

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

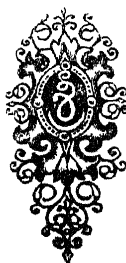
1924.

శ్రీ ర స్తు.

అధ్యాత్మ రామాయణము

బా ల కాం డ ము.

శ్లో. చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరమ్,
ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్.
రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే,
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః.



వైకుంఠము రంగమందిరముగా శ్రీభూసతుల్ గొల్వ న
త్యంచత్కావేరీతటమందు శేషఫణిభోగం బూని తా యోగని
ద్రావిభ్రాజితుఁ డైన పుణ్యపురుషున్ రాజీవనేత్రున్ మహ
త్త్వాప్రీతు మహానుభావుఁ గొలుతున్ శ్రీరంగనాథున్ విభున్. 1

సీ. ఏదేవుఁ డఖిలలోకేశుఁ డై రజతాచలంబుమీఁదను గాఁపురంబు సేయు
నేధీరుఁ డమరుల బాధించి విహరించు దోషాచరావళిఁ ద్రుంచఁ గడఁగు
నేపుణ్యుఁ డఖిలమునీంద్రులకోర్కెలు సమకూర్పఁ గల్పభూజంబుమాడ్కి
నేమహాగుణశాలి కామాదిరహితుఁ డై ప్రకటవైరాగ్యసంపద వహించు
తే. నట్టి ప్రాలేయశైలకన్యాధినాథు, సింధురాజినధరు జగద్బంధు నభవు
వేదవేద్యుఁ బురాతను ఖేదమోద, విరహితుఁ బరేశు శివుని భావింతు మదిని. 2

క. వాణీశుసాంద్రతరక, ల్యాణాప్తుదు భూతకల్పనాదక్షుఁ జగ
త్త్రాణధురీణు నమేయుఁ బు, రాణపురుషుఁ గమలగర్భుఁ బ్రస్తుతి సేతున్. 3

క. కలశాబ్ధిసుతను దుహినా, చలకన్యను వాణి నర్కశశివాయ్వాకు మా
రుల మఱియుఁ గల్గువేల్పులఁ, బలుమఱు భజియింతుఁ గవిత భాసిల్లుటకున్. 4

వ. మఱియును. 5.

సీ. సంతతార్చితరామచంద్రపాదాంభోజుఁ బ్రాచేతసుని గ్రవిప్రథముఁ దలఁతు
భారతగ్రంథకల్పనదక్షు భజనంబుసేతు సాసత్యవతీతనూజు
శైలరాట్తనయాప్రసాదవర్ధితవాగ్విలాసుఁ బ్రస్తుతిసేతుఁ గాళిదాసుఁ
బార్వతీవల్లభోపాసకు నెమ్మదిఁ బాడుదు వేములవాడభీముఁ
తే. దనకవిత్వంబు నారాయణున కొసంగి, యవ్యయంబైన కైవల్య మందినట్టి
పుణ్యచరితుని బమ్మెరపోతరాజు, నాత్మ గణుతింతు మత్కావ్య మలరుటకును. 6
ఆ. ధర రమావరార్పితం బగుచుఁ దెలుఁగు, కావ్యమునను శ్లిష్టకల్పనముల
లేనితప్పు లెన్నఁ బూనుదు రొకకొంద, ఱోర్పు లేక పల్కు నేర్పు లేక. 7
వ. అని యిట్లు ముఖ్యదేవతావందనంబును సుకవికీర్తనంబును గుకవిగుణేరితంబునుం
గావించి. 8
తే. తహిఁ దెలంగెడు కోటమరాజుభాస్క
రాఖ్యమంత్రికిఁ దద్భార్య యైన శాయ
మాంబకును గూర్మిసుతుఁడఁ గాశ్యపసగోత్ర
జనితుఁ డను నాగయామాత్యుఁ డనెడు నాఁడు. 9
వ. ఇద్ధరాతలంబున. 10
క. ఘనపాండిత్యము లేకు, న్ననుదనచేకొలఁదినైన నారాయణవ
ర్ణన మొనరింపఁగఁ దగునని, మనమున నెన్నుచును గాన మొదమున నేనున్. 11

షష్ఠ్యంతములు.

క. ధీరునకును గౌస్తుభమణి, హారునకును మేఘసన్నిభాకారునకున్
ఘోరాసురహరణసహా, స్ఫారునకును నుపనిషత్ప్రవిహారునకున్. 12
క. పుణ్యునకును మునినివహాశ, రణ్యునకు ననంగకోటిరాజత్తనులా
వణ్యునకు నిగమమస్తక, గణ్యునకు నహైతుకాత్మకారుణ్యునకున్. 13
క. సేమముగ నుభయకావే, రీమధ్యతలంబునందు శ్రీభూనీళా
భామ లడుగులొత్తఁగ ని, ద్రాముద్రాకలితుఁడైన రంగేశునకున్. 14
క. తగుప్రణవవిమానమున భు, జగవల్లభతల్పమునను శయనించి బుధుల్
నిగమములఁ బొగడ విని చిఱు, నగవునఁ బరికించు రంగనాయకిదొరకున్. 15
వ. అంకితముగా నాయొనర్పం బూనిన యధ్యాత్మరామాయణం బను మహాకావ్యంబు
నకుఁ గథాక్రమంబెట్టు లనిన లోకానుగ్రహార్థంబు శైలనందనచేతఁ బ్రశ్నయొన
రింపంబడి తత్ప్రాణవల్లభుఁడు శశాంకశేఖరుం డెఱింగించిన యర్థంబయ్యుమావల్లభు
వలన నెఱింగి కమలాసనుండు నారదున కెఱింగించిన తెఱంగునఁ దనయందలి కృప

వేదవ్యాసమునీంద్రుండు పల్కె నను చు సూతుండు నైమిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రం
బున శౌనకాదిమహామునివర్గంబులం గనుంగొని బ్రహ్మాండపురాణంబునందలి
యధ్యాత్మతత్త్వసబోధకంబగు శ్రీరామాయణపుణ్యాఖ్యాయికఁ బల్క నుపక్ర
మించి యిట్లనియె 16

క. రాముఁడ నేనని యెంచుమతి, నేమతిని ధనంబు నేయు నిల మోహము నా
రాముఁడ నే ననుట కతి, ప్రేమను సజ్జనుల ననుసరించెద నెపుడున్. 17

తే. వాసవనతాంఘ్రియుగళు సీతాసమేతు, సదయు భక్తప్రసన్ను రసాతనూభ
వానయనవనీలజలజపర్వస్మితాబ్జ, సుందరుని వంద్యు మానసమందుఁ గొలుతు. 18

సీ. ఘనవారివాహప్రభంజను ఘోరదానవభుజంగఖగేంద్రు రవికులేశు
సీతాసమేతు నాశ్రితసుమిత్రాపుత్త్రి నమలు నాద్యు నమేయు నఘవిదూరు
జలజగర్భసురేంద్రసంతతార్చితు జగద్వ్యాపకు భక్తసంతాపహరణు
నవ్యయు దశకంఠనాచలభిదురతుల్యశరాఢ్యు నిత్యుఁ గల్యాణగరిము
తే. నప్రతర్క్యప్రతాపాఢ్యు నంబుదాభ, మానవరదేహుఁ బుణ్యనాజానుబాహుఁ
బరమమునిగేయు దశరథభాగధేయు, రాము రిపుభీము సీతాభిరాముఁ గొలుతు. 19

చ. ఎవఁడు ధరాభరంబు హరియింప సురాళి నుతింపఁ జిన్మయుం
డవనిఁ బయోరుహాప్తకులమందు జనించి దశాస్యముఖ్యదా
నవుల నడంచి పాపహరనంబగు కీర్తిని భూమి గప్పి చెం
ది వెలుఁగు బ్రహ్మ మాద్యము నుతించెద నాజనకాత్మజాధిపున్. 20

మ. జగము ల్సేయఁగఁ బెంపఁ జంప నొకఁడై సావిద్యఁ డై తన్నుఁ గా
ల్వఁగ సమ్మాయ కసాధ్యుఁ డై మదిఁ దలంపఁగా రాక సానందుఁ డై
తగు నైర్మల్యతఁ దాల్చి స్వీయమగు తత్త్వజ్ఞుండు నై యొప్పు న
జ్జగదీశు న్నిజబోధరూపు రఘువంశశ్రేష్ఠు భావించెదన్. 21

తే. ఇతరమతి లేక వినుపించు నెవఁడు చదువు, నిట్టి యధ్యాత్మసంజ్ఞచే నెనయు రామ
చరిత మఖిలపురాణానుసమ్మతంబుఁ, బాపములఁ బాసి హరిఁ జెంద నోపువాఁడు.

క. శివగిరిజాతయు రామా, ర్ణవసంగతయు ననఁ దగిన రామాయణకా
వ్యవిమలగంగానది యీ, భువనత్రయమును విశుద్ధిఁ బొందఁగఁ జేయున్. 23

శా. గౌరీనాథసుధాపయోనిధిజ మై కల్యాణసంధాయి యై
వైరాగ్యోజ్జ్వలనవ్యబాల మై కలితదివ్యజ్ఞానసస్యంబు నై
పారం బొందని భక్తిసూనయుత మై భాసిల్లు నాధ్యాత్మిక
శ్రీరామాయణకల్పకంబు విబుధు ల్సేవింతు రిష్టార్థు లై. 24

వ. మఱియు వినుం డొకానొకసమయంబునఁ గైలాసభూభృద్వతంసంబున రవిశతవిమలంబగు మందిరంబున రత్నసింహాసనస్థుండును ధ్యాననిష్ఠుండును సిద్ధసంఘసేవితుండును మహామునిభావితుండును నగు సదాశివదేవుం గనుంగొని వామాంకస్థ యగు పర్వతరాజనందన భక్తినమ్రయై సకలహితకరంబును నానందకందంబును నగు వాక్యంబుగా నిట్లనియె. 25

సీ. సకలాత్మసాక్షివై సర్వజగన్నివాసుండవై చెలువందు సుభగచరిత!
నీకు వందన మిదె నీవు సనాతనుండవుఁ బరమేశ్వరుండవును గాన
ధర సనాతనమగు పురుషోత్తమునితత్త్వ మెఱుఁగఁ గోరెద నింక నెంతగోప్య
మైనఁ బల్కఁగరాని దైన మహానుభావులు భక్తుల కెఱుంగఁ బలుకువార
తే. లిదియు కా దింక నేనుమీ కెనయభక్తి, యాతను బ్రియనిట్లుఁ గానసమ్మతినిఁ బల్కఁ
దగును నే వేఁడుకొనిన యర్థంబు లెల్ల, భక్తవత్సల! కైలాసభవన! యీశ!. 26

వ. ఎట్టులనినఁ బరోక్షజ్ఞానంబును నపరోక్షజ్ఞానంబును దదపరోక్షజ్ఞానజననకారణంబులగు భక్తివైరాగ్యంబు లెవ్విధంబులో యవియును నానాత్వవిచ్ఛేదకంబు నగు మితంబు నుంబల్కెదవేని యే ననధికారిని గు స్త్రీనైనను దారణోపాయంబులగు భవన్ముఖోదితంబు లెఱింగెద నిదియుఁ గా దింకొక్క పరమరహస్యంబు వేఁడెద నది ప్రథమంబ యానతీవలయు సర్వప్రాణులకు నధిష్ఠానభూతుం డగు రామచంద్రునియందు జనియించిన భక్తియ భవమోక్షణంబునకుఁ బ్రసిద్ధం బొండు సాధనంబు లేదనియును సంశయంబు జనియించెం గావున నీదునిర్మలోక్తులచేత నది వాపం దగు వినుండు. 27

సీ. దశరథరాజనందనుని గొందఱు సిద్ధు లాద్యుండు పరుఁడును నద్వయుండు
సకలమాయాగుణసంప్రసారవిముక్తుఁ డని రేయుఁబవలును నప్రమత్తు
లగుచు భజింపుచు నవ్విధంబుగఁ బరంపరము నొందిరి కొంద ఱదియ కాదు
స్వావిద్యచేతను సంవృతమానసుం డగుచు నాత్మ నెఱుంగఁ డన్య లెఱుఁగఁ
తే. బలుకఁగఁ బరాత్మతత్త్వంబు దెలియఁగాక, యున్నసీతాకృతంబగు మన్నదుఃఖ
మేల పరమాత్ముఁ డగునమ్మహీశుచేతఁ, జేయఁబడుఁ గాన సముఁ డెల్లజీవులందు. 28

క. ఇటు లెఱుఁగనివాఁడు భజించుట కేక్రియఁ దగు నటంచుఁ జాతురకరుణా
నిటలాంబక! మీచే నిపు, డెటుఁ దెలియఁగఁ బోలు దాని నెఱిగింపఁ దగున్ 29

వ. అనిన మహాదేవుం డిట్లనియె. 30

మ. సతి! యేహేతువుచేత నీవు రఘువంశశ్రేష్ఠతత్త్వంబు హృ
ద్గత మౌనట్లుగఁ గోరి తంటుల భువిన్ ధన్యాత్మ విబ్భంగి ను

న్నితరు త్వేఁడరు గాన నీదగు మనోభీష్టం బొసంగూర్ప నా
శ్రితరక్షాపరతంత్రు రాఘవవిభున్ సేవించి భావించెదన్. 31

వ. పరమాత్ముండగు రామచంద్రుని నిగూఢంబును బరమంబును నగు తత్త్వం బెఱుంగ వేఁడితివి కావున నమ్మహాత్ముండు పరమాత్మయు నిమ్మాయకు మొదటివాఁడును మహానందుండును నొక్కండును నజుండును నయ్యుఁ దనదగు మహామాయచేత జగంబులు సేయుచు లోపల వెలుపలను దల్లేపవర్జితుం డయి యాకాశంబుభంగి నుండు మఱియును. 32

తే. తనరి సర్వాంతరస్థుఁ డయ్యునునిగూఢుఁ, డగు చుఁదనమాయనగుజగంబంతవెలుఁగఁ
జేయుఁ దత్సన్నిధానంబుచేతఁ దిరుగు, జగము లోహ మయఃకాంతసన్నిధివలె. 33

వ. విమూఢులగు వా రివ్విధంబున. 34

క. మతి దెలియక స్వాజ్ఞానా, వృతులై గతమాయుఁ డధికవిజ్ఞానఘనుం
డతులితుఁ డగు నాత్మవిలాస, జతిపఱతురు స్వాజ్ఞతను నిజం బిది యబలా!. 35

క. ఉరుకర్మయుక్తులను నుత, పరివారోపేతు లగుచు భవమున నెప్పుడుం
దిరుగుజనులహృదయస్థితు, లెఱుఁగరు గ్రైవేయు సుజ్ఞ లెఱుఁగనిభంగిన్. 36

మ. అమలున్ వేలోకకాంతి యుర్కు నెడఁ బెంపై యున్న జ్యోతిస్స్వభా
వమునం గానితెఱంగునన్ విమలభాస్వద్జ్ఞానసంపూర్ణుఁ డౌ
కమలాప్తాన్వయవార్ధిచంద్రునియెడం గానేర్చునే యయ్యవి
ద్య మహీభృద్వరనందనీ! ప్రథితకళ్యాణీ! భవానీసతీ!. 37

వ. అదియుఁ బరమాత్ముఁడుఁ బరమేశుండును నగు నతనియందుఁ బల్కుబడ దెట్లనినఁ గన్నులు దిరుగుచుండువినష్టదృష్టికి గృహాదికంబెల్లఁ దిరుగుగతిఁగనుపడనిమాడ్కి దేహేంద్రియకర్తయగు జీవునిచేతనావరింపంబడు నంతయుఁ గేవలాత్మయందు నారోపించి యేనుగర్తను భోక్తనను విమోహంబు నొందుదురు.నభోమణియందుఁ బ్రకాశరూపావ్యభిచారంబున నగ్నిహోత్రంబు లేనిమాడ్కి బరుండును బరిశుద్ధజ్ఞానమయుండును నగు రామచంద్రునియందు జ్ఞానాజ్ఞానంబు లుండనేరవు. పరానందమయుండును విజ్ఞానరూపియును గావున నజ్ఞానంబు నుండదు తత్సాక్షియు మాయాశ్రయుండును గాన నమ్మహాత్ముని మోహంబు నొందింప నమ్మాయకు సామర్థ్యంబు గలుగనేరదు. మఱియును 38

క. అతిదుర్లభ మిది విను మిం, కితరుల కెఱుఁగింపఁ బోల దీరామమహ
త్స్వతసీతాసంవాదము, నతసుఖదము మోహసాధనంబు మృగాక్షీ!. 39

వ. ఎట్లనిన. 40

సీ. మున్ను రామాయణంబున రామచంద్రుండు దేవకంటకు దశగ్రీవు సనుత
బలవాహనంబుగ ఖండంబునం గూల్చి సీతతోఁ దాను సాకేతమునకు
సౌమిత్రియును వాయుజముఖవానరవర్గమును గొల్వఁ జనుదెంచి వనజగర్భ
పుత్త్రాదిబుధులు నింపు దలిర్ప సభను సుఖాసనంబుననర్కభాసమానుఁ
తే. ఉమ్మహాత్ముఁడు గూర్చుండి యధికబుద్ధి, కలితు విజ్ఞానకాంతు నిశ్చలుఁ గృతాత్మ
కార్యు హనుమంతు ముకుళితకరు నిరీహుఁ, గాంచి యిట్లనె ధారుణీకన్యతోడ. 41
మ. మనకున్ భృత్యుఁడు వీతకల్మషుఁడు నాత్మజ్ఞానపాత్రుండు పా
వని మన్నిశ్చయ మీనుబుద్ధి కెఱుఁగం బల్కం దగు నీ వనన్
జనకక్ష్మావరపుత్త్రి సత్కరుణచే సామీరి నీక్షించి రా
మునియాథార్థ్య ముపక్రమించెఁ బలుకన్ మోదంబునన్ బార్వతీ!. 42
వ. ఇట్లు లోకవిమోహినియగు వైదేహి సమర్థకంబుగ. 43
సీ. రామచంద్రుఁడు పరబ్రహ్మంబు సచ్చిదానందుఁ డద్వయుఁడు నానందుఁ డమలుఁ
డీశుఁ డాత్మయు స్వప్రకాశుండు శాంతుండు నిర్వికారుఁడును నిర్మలుండు
నని బుద్ధి నూహింపు మగచరేంద్రవతంస! మూలప్రకృతి లోకములు సృజింపఁ
గావ నిర్జింపఁగఁ గర్త నే ననుకొమ్ము మతనిసన్నిధిభూతవితతి నెల్ల
తే. నేనె సృజియింపుచుండుదు నిది యెఱుంగఁ, జాల కజ్ఞులు రామభూపాలునందు
భ్రాంతినొందుచునుందురుపాధియుక్తు, డొరులకెఱుఁగంగఁబడఁడగోచరుఁడునిజము.
వ. ఇదియె కాదు. 45
సీ. అతినిర్మలంబగు నర్కాన్వయంబున జనియించి తాటకిఁ దునిమి సవము
గాచి ఱాతిని నాతిగాఁ జేసి మిథిలలో శంకరుచాపంబు పొంక మడఁచి
ననుఁ బెండ్లి యై భార్గవునిగర్వ మడఁగించి కదలి యయోధ్య కిం పొదవఁ జేరి
పదునాల్గువర్షముల్ పదపడి నను గూడి జనకునానతివనంబునకు నేఁగి
తే. యచట నెదిరించు నవ్విరాధాదిముఖ్య, దేవకంటకులను ద్రుంచి తివిరి మాయ
లేడి యైనట్టి మారీచు లీలతోడఁ, గూల్చి మాయామహీజను గోలుపోయి. 46
వ. అంత జటాయువునకు మోక్షం బొసంగి కబంధుని గతభవబంధుం జేసి శబరివలనఁ
బూజితుం డై సుగ్రీవునితోడ సాచివ్యం బొనరించి యొక్కసాయకంబున వాలిం
జక్కడంచి సీతాన్వేషణంబు సేయం బనిచి ప్రసిద్ధం బగు దక్షిణపారావా
రంబు సేతుబంధనంబు గావించి లంకానిరోధనంబునుం జేసి సపరివారంబుగ దురా
త్ముండగు రావణుం బరిమార్చి విభీషణునకు రాజ్యం బొసంగి యేనునుం గూడఁ బు
ష్పకారూఢుం డై యయోధ్యానగరంబున కేతెంచి పట్టాభిషిక్తుం డై చెలువొంది

ననుటయాదిగాఁగల మత్కృతకార్యంబులు నిర్వికారుండును నఖిలాత్ముఁడు నగు
రఘునాయకునియందు మూఢు లారోపింతు రమ్మహాత్ముం... 47

తే. చనఁడు నిలువఁడు చింతగాంచఁడు తలంపఁ, డొకటి యొనరింపఁ డానందుఁ డుజ్జ్వలుండ
చలుఁడు పరిణామహీనుఁ డీజాడ నయ్యుఁ, గలసి మాయాగుణములతో మెలఁగు నిటుల.

చ. అని పలుకంగ నాత్మయు ననాత్మ పరాత్మలు వీని తత్త్వమో
యనిలకుమార! నీకుఁ దెలియంగను బల్కెద సంయమిరాఘవుం
డనియెను; మూఁడుభంగుల మహాత్ములు భేదము లాకసంబునం
దున నెటు తోఁచు నక్కరణిఁ దోఁచును జిత్తున నిక్కమెట్లనన్. 49

సీ. సకలాశయమునందు వెలయు మహాకాశ ముజ్జలావచ్ఛిన్నమునందు బింబి
తంబును నసఁ ద్రివిధంబుగ భేద మాకసమున నగుభంగిఁ గాంచ బుద్ధ్య
వచ్ఛిన్న చైతన్య మచ్చంతఁ గాక వెల్వగు పూర్ణచైతన్య మట్టిబుద్ధి
యందు బింబితమగు నట్టిచైతన్యంబు నన మూఁడువిధముల నగును భేద
తే. మచ్చిదాభాసయుతమగు నట్టిబుద్ధి వలనఁ గర్తృత్వజీవత్వములు వికార
విరహితుండు నవచ్ఛిన్నుఁ డరయ నిట్టు, లయి నకూటస్థుఁ డయి యుంతు రజ్ఞు లిలను 50

తే. అట్టియాభాసయును నవిద్యాకృతంబ, యగుటవలన మృషాబుద్ధి యనఁగఁబడుఁ
గడఁగి విచ్ఛేదధర్మంబు కల్పితంబ, యగుట నాతఁ డవిచ్ఛిన్నుఁ డనఁగఁ దగును.

వ. తత్త్వమసీతివాక్యంబులవలన నాతని కపూర్ణునితోడ నైక్యంబు పల్కంబడు
నిర్భంగిబుద్ధియందుఁ గన్పించుచైతన్యంబున కైక్యంబు పల్కంబడదు మఱియును 52

తే. అమరు జీవాత్మపరమాత్మలందు నెప్డు, నైక్యభావంబు నీమహావాక్యమునను
నాసమయమునఁ దనరు కార్యములతోడ, నడఁగును నవిద్య నిస్సంశయంబు వత్స!.

వ. మద్భక్తుండగువాఁ డిట్టియైక్యజ్ఞానం బెఱింగి నేని మద్భావంబుకొఱకు యుక్తుం డగు
నిట్లుంగాక మద్భక్తివిరహితులై శాస్త్రంబు లనుఘనంబులను సింగెడు మూఢాత్ము
లకు జన్మశతంబులకు నైన జ్ఞానమోక్షంబులు సిద్ధింప విది యును. 54

చ. అనఘ! రహస్య మిా హృదయ మాత్మవినిశ్చయ మేను నీకుఁ బ
ల్కినయది నాదుచింతనము లేక యిలక్ శఠులైనవారికి
న్వినఁ దగ దింద్రభోగములు వచ్చిన నంచు సమీరపుత్త్రుఁ గ
న్గొని రఘువల్లభుం డనియెఁ గోమలి! యే నిదె నీకుఁ బల్కితిన్. 55

సీ. అతిగుహ్యతమము హృద్యము పవిత్రము పాపశోధనం బపవర్గసాధనంబు
శ్రీరామకథితం బశేషాగమాంతసంగ్రహ మెవ్వ రతిభక్తిఁ గడఁగి చదువ

నడఁగు ననేకజన్మార్జితాఘములు శ్రీరామువాక్యప్రకారమున యోగి
బృందాపకారియుఁ బితృవధరతుఁడు జాతిభ్రష్టు పాపి భూదేవహంత
తే. కుంటు నైనను శ్రీరామకువలయేశు, పూజ యొనరించి హృదయంబుతోఁ జదువఁగఁ
బరమయోగులకైన లభ్యంబుగాని, పదము గలుగును సురలచే భావ్యుఁ డగును. 56
క. అనిన గృహీతానుగ్రహ, ననుపమధన్యను గృతార్థ నైతిని సదె వీ
డెను మదిని గల్గుసంశయ, మినుమడి నీకిరుఁ ననుచు నీశ్వరి యనియెన్. 57
చ. పరమపవిత్ర! నీదు ముఖపంకజసంస్కృతమైన రాఘవే
శ్వరుచరితామృతం బిపుడు పానమొనర్చిన నెమ్మనంబు సం
సరణము వాపు నంచు విన సంతసిలున్ మితమాటఁ దృప్తి చే
కురదు స్ఫుటాక్షరంబుగను గోరెదఁ బల్కఁగదే కృపానిధీ!. 58
మ. విను దేవీ! రఘునాథుచేత మును నే విన్నట్టిగోప్యంబు రా
మునిచారిత్రము దీనిఁ గోరి వినినన్ ముక్తుల్ నిజాజ్ఞానసం
జనితోద్యద్భయరాశిచేఁ దనరు భాస్వత్సప్తసంతానముల్
ఘనతాపత్రయహారమాఁ బలికెదన్ గౌరీసరోజాననా!. 59
వ. ఎట్లనిన. 60
సీ. దశకంధరాదిదైత్యవితానభరముచేఁ దప్తయై గోరూపధారి యగుచు
ధరణి సమస్తబృందారకుల్ చనుదేర వనరుహాసనులోకమునకు రోద
నంబు సేయుచు నేఁగి సలినగర్భున కంతఁ బలుకంగ నమ్మహాభవ్యచరితుఁ
డఖిలాత్మవిజ్ఞాని యగుట నొంకిత ధ్యానించి దుగ్ధాబ్ధిసన్నిధికి నరిగి
తే. యతులితపురాణకథితసంస్తుతులచేత, సిద్ధనిర్మలపదముల శ్రీశు నఖిల
లోకహృత్స్థితు నజరుని లోకనయను, బరమపురుషుని వినుతించెఁ బద్మజుండు.
వ. ఇట్లానందసలిలావృతనయనుండై భక్తికలితవాక్యంబుల సన్నుతి సేయుసవసరంబున
దిక్కుల తమం బెల్ల నివారింపుచు. 62

శ్రీమన్నారాయణుండు బ్రహ్మకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట.

సీ. వారిజహితసహస్రోరుప్రభాఢ్యుఁడై సాక్షాత్కరించెఁ బద్మాక్షుఁ డప్పు
డకృతాత్ములకుఁ జూడ నలవిగానితదీయవిగ్రహం బజుఁడు సమగ్రదృష్టిఁ
జూడఁ జాలకయును జూచెఁ దద్రూపంబు హరినీలతుల్యంబు దరహసితశు
భాస్యంబుఁ బద్మపత్రాక్షంబు మకుటకుండలహారికేయూరకలిత మమర
తే. వాంఛితంబును శ్రీవత్సలాంఛనంబు, విమలకౌస్తుభరత్నంబు విపులపాంచ
జన్యజలజగదాసహస్రారభరిత, మసమసాయకతుల్యం బనంత మజము. 63

వ. మఱియును. 64

తే. స్వర్ణయజ్ఞోపవీతంబు స్వర్ణవర్ణ, చేలమును ఖగవాహనస్థితముఁ బంక
జాలయాధారుణీసేవ్య మఖిలపార్శ్వ, దోపశోభిత మభయంబు పాపహరము. 65

వ. ఇవ్విధంబున. 66

క. ఎసఁగి యురుపక్కియల సన, కసనందనముఖులు మించి గఱుతి యొసగన్
బిసరుహలోచనుఁ డపుడు, ద్దెస నిలువఁగఁ బద్మజుండు ధృతకరపుటుఁడై. 67

వ. హర్షగద్గదభాషణంబుల నిట్లని వినుతింపం దొడంగె. 68

సీ. దేవ! కృపాసాంద్ర! దీనజనావన! నారాయణానంతవారిజాక్ష!
నీరూప మీక్షింప నే నెంతవాఁడను గర్మపాశంబులకడముఁ గను ము
ముక్షులౌ వారిచే ముదమునఁ బ్రాణబుద్ధీంద్రియాత్మల నుతియింపఁబడెడు
నీపదాబ్జములను నెమ్మి మ్రొక్కెదఁ బూర్ణకాముఁడవును స్వసుఖానుభవుఁడ
తే. వయ్యు గుణమయ మగు మాయ నఖిలమును సృ
జించుచును బెంచుచును విదారించు చుందు
వెవఁడు నీధర్మముల శ్రద్ధ నెసయు వాని
కరణి నితరవ్రతులు శుద్ధిఁ గాంచలేరు. 69

ఉ. సత్యపదానువర్తులగు సంయమివర్యులచేత నాత్మలన్
నిత్యము నిల్పఁగాఁ దగు వినిర్మలతావకపాదపంకజం
బత్యనురక్తి నాదుహృదయంబున నిల్చునుగాక దుష్టసాం
గత్యసముద్భవాఘచయఖండన సేయు ముకుంద! మాధవా!. 70

వ. దేవా! బ్రహ్మత్వాధికారసిద్ధికొఱకు మాచేతను బ్రత్యక్షానుభవసిద్ధ్యర్థంబు జ్ఞానవం
తులగు మహాయోగిజనులచేతను బూర్వంబ సేవితుండ వైతివి మఱియును. 71

చ. జలనిధికన్య నీయురముఁ జయ్యనఁ జెందియుఁ బాదయుగ్మమం
దుల నిడినట్టి యాతులసితోడ సపత్నియపోలె స్పర్ధచేఁ
వెలయుచుఁ దా మెతంగి సువివేకులు లచ్చిని వీడి నీపదం
బుల దృఢభక్తిఁ గోరుదురు పుణ్యశరీర! ఖగేంద్రవాహనా!. 72

క. ధారుణిలో నరులను సం, సారామయశాంతులకు రసాయన మగుటన్
నారాయణ! మా కభయము, చారంబుగ నీదుభక్తి సమకూర్చఁగదే. 73

వ. అని యివ్విధంబున విన్నవింపంగ నుంగొని భగవంతుం డగు నారాయణుం డెద్ది
కర్తవ్యం బనిన మరల సరస్వతీరమణుం డిట్లనియె. 74

సీ. అవధరింపుము షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్న! యీవసుంధరయందు రావణుండు
పౌలస్త్యతనయుండు పటుబలాఢ్యుఁడు రాక్షసాధీశ్వరుండై వాఁ డాగ్రహమున

మద్దత్తవరముచే మత్తుఁడై మూఁడులోకములవారలకు దుఃఖము లొనర్చు
వానికి మనుజునిచే నేలఁ గూలంగ నేను గట్టడ చేసితి ట్లు గాన
తే. మానవాకృతి మీరలు పూని దేవ, కంటకుండగు నప్పఙ్క్తికంఠుఁ దునుముఁ
డిట్టులైనను సుఖియించు నెల్లజగము, లనిన నారాయణుం డిట్టు లనియె నపుడు.
క. వనజజ! విను మును గశ్యపుఁ, డనుముని తపమునను నాకు నానంద మొన
ర్చిన నేను దృక్పథముఁ జెం, దిన సుతునిఁగ వేఁడె ననుమతించితి నటులన్. 76
మ. ఇపు డామానికులేంద్రుఁడున్ దశరథాధీశుం డనాఁ బుట్టె నా
నృపకాంతాత్రితయంబునందునను జన్మింతుం దనూజుండనై
కృప నాల్గాకృతులన్, మహీజ యన సత్కీర్తిన్ విదేహాత్మజా
ధిపుగేహంబున యోగమాయయును వృద్ధిం బొందు వాగీశ్వరా!. 77
వ ఏను నిమ్మాయాసహితుండనై సకలకార్యంబులు చక్కంజేసెద ననుచు భగవంతుం
డంతర్ధానం బొందె నంత శతానందుం డమరబృందంబులం గనుంగొని. 78
మ. వినుఁడీ దేవతలార! లోకగురుఁడౌ విష్ణుండు భూభార మో
ర్వను మార్తాండకులంబునందునను శ్రీరామాఖ్యచేఁ బుట్టుఁ గా
వున నాత్మాంశల వానరప్రవరులన్ బుట్టించి యుగ్రాజిఁ దో
డొనరింపం దగు నిల్చు నెంతతడ వయ్యుర్వీశ్వరుం డుర్విలోన్. 79
వ. అని యమరబృందంబులకుం బలికి భూదేవి ననునయించి చతురాననుండు నిజ
భవనంబునకుం జనియె నమరులును. 80
తే. ఘోరపాషాణదంష్ట్రావనీరుహోగ్ర
నఖముఖాయుధములగు వానరశరీర
ములను ఋక్షాకృతులఁ దాల్చి జలజనయను
నుదయముఁ బ్రతీక్షసేయుచు నుండి రపుడు. 81
క. అనుచు శశాంకకిరీటుం, డినవంశాంభోధిచంద్రుఁ డిఁక మీఁద జనిం
చును తద్విధంబుఁ బల్కెద, వినుమనియెఁ దుషారశైలవిభునందనితోన్. 82
వ. ఎట్టు లనిన. 83
సీ. అతిధార్మికుం డయోధ్యావల్లభుఁడు సర్వలోకవిశ్రుతుఁడు భాగ్యాకరుండు
సత్యపరాక్రమశాలి శూరుఁడు దశరథుఁ డనురాజు మూర్ధన్యమాళి
తనయులు లేక చింతను గ్రుస్సి యొకనాఁడు ఘను వసిష్ఠుని బిల్వఁ బనిచి యోమ
హాత్మ పుత్రులులేని యఖిలరాజ్యము దుఃఖకరము గావున నెట్లు కలిగెదరు స
తే. మస్తలక్షణలక్షితుల్ మహితు లాత్మ, జాలు దయామతితోఁ డంతఁ బలుకు మనిన

నమ్మునిశ్రేష్ఠుఁ డనియె ధరాధినాథ!, చింతిలకు తావకాభీష్టసిద్ధి యగును. 84

తే. సత్త్వసంపన్నులును దేవసములు నల్వు, రాత్మజులు గల్గెదరు శాంత కధిప! తపము యర్థముగఁ గలపుణ్యుఁ డీమునిసుతుం, డైనఋశ్యశృంగుఁ డాతని నిటకుఁ దేరంగ బనుపు. 85

దశరథుండు ఋశ్యశృంగుని రావించి పుత్త్రకామేష్టి యొనర్చుట

వ. ఇట్లానతిచ్చి యేమునుం గూడఁ బుత్త్రికామేష్టి యొనరింపు మనినఁ బఙ్క్తిరథుండును మంత్రులతోడం జని ఋశ్యశృంగుం దోడితెచ్చి పరిశుద్ధుం డై వీతకల్మషులగు మునులం గూడి యజ్ఞకర్మం బుపక్రమించి శ్రద్ధాయుక్తుం డై వేల్చుచున్నసమయంబునఁ దప్తజాంబూనదప్రభుం డగుచు హవ్యవాహనుండు స్వర్ణపాత్రస్థంబగు పాయసంబు కరంబునం బట్టి హోమకుండంబునందు సాక్షాత్కరించి. 86

క. కొనుఁ డిదె పాయస మిది గొను, మనుజులకు సుతత్వ మొందు మహిలోఁ బరమాత్ముఁ జంబుమరువిని ర్మితి, మని పఙ్క్తిరథునకు నొసఁగి యనలుఁడు చనియెన్. 87

ఉ. అంతటఁ గోరిక ల్సఫల మౌటకు సంతస మంది యమ్మహీ
కాంతుఁడు మానినుల్కు గ్రక్కున మెక్కి తదాజ్ఞఁ గైకయీ
కాంతకుఁ గోసలాత్మజకుఁ గైకొనఁ బాయస మిచ్చెఁ, గోరి తా
నంత సుమిత్ర వేఁడఁగఁ బ్రియంబున వారు స్వభాగమందుఁ ఎన్. 88

వ సగంబు సగం బొసంగి రిట్లు భుజియించి రాజకాంతలు ముగ్గురును సగర్భ లై దేవతలభంగి ధర్మసౌధాంతరంబులఁ జెన్నొందిరంత దశమమాసంబునఁ గౌసల్య కుమారు సద్వయుం గనియె నవ్విధంబు వినుము. 89

ఉ ఘన మైయొప్పెడు చైత్రశుద్ధనవమిఁ గర్కాటలగ్నంబునన్
వనజాప్తుం డజరాశిఁ జెందఁగ బునర్వస్వర్క్ష మింపొంద హె
చ్చున నింపై గ్రహపంచకం బమరఁ దేజోవిగ్రహుండుఁ సనా
తనుఁ డావిర్భవమొందె నచ్యుతుఁ డమర్త్యత్రాణపారీణుఁ డై. 90

వ బృందారకులు మందారసుమంబు లందంద వర్షింపుచుండి రద్దేవుండు. 91

సీ. కలితనీలోత్పలదళనిభశ్యాముండు పీతాంబరధరుండు జాతరూప
మాణిక్యకుండలమహితకపోలుండు నంభోజరక్తనేత్రాంతుఁ డుగ్ర
కరసనాస్రప్రతీకాశకిరీటుండు నాకుంచితాలకుం డబ్జపాంచ
జన్యగదాసహస్రాంశుశోభితచతుర్బాహుండు సంతతోత్సాహుఁ డాత్మ

తే. సత్కృపాచంద్రసూచితసస్మితుండు, భూరికరుణారసాప్లుతపుండరీక
లోచనుండును భవబంధమోచనక్రి, యాచణుండును భువనవిరోచనుండు. 92

వ. మఱియు శ్రీవత్సహారకేయూరనూపురాదిభూషణుండును వనమాలికావిరాజితుం డును నగు జగన్నాథుండు గానంబడిన విస్మయంబు నొంది హర్షాశ్రుజలపూర్ణ నయన యై కరంబులు మొగిడ్చి కౌసల్య యిట్లనియె. 93

చ. జననుత! దేవదేవ! పరచక్రగదాధర! వందనంబు ని
న్ననయము వాగగోచరుఁడు నచ్యుతుఁడుఁ బరమాత్ముఁడుఁ సనా
తనుఁడు నతీంద్రియుం డనుచుఁ దత్త్వవిదుల్ వచియింతు రైన మా
యను జగదుద్భవస్థితిలయంబు లొనర్చుచు నుందు వెంతయున్. 94

వ. దేవా! సత్త్వాదిగుణసంయుక్తుండ వై స్తోత్రార్హుండ వయితివి గాని విచారింప నగు లుండవు నఖిలంబు సేయుభంగి నుండుదువు గాని యకర్తవును నడచినమాడ్కిఁ దోఁతువు గాని గమనవర్జితుండవును వినినపోల్కి నగుపడుదువు గాని తత్సాధన రహితుండవును గనినయట్లు వెలయుదువు గాని కనుంగొననివాఁడవును నిట్లు సాధనం బులు లేక సకలకార్యంబులు నొనరించు నీకుఁ బ్రణమిల్లెద. యేను బల్కుటయె కాదు 'అప్రాణో హ్యమనః శుభ్రః' ఇత్యాదిశ్రుతివచనంబులునుం గలవు. సకల భూతంబులయందును సమంబుగ నుండియు నజ్ఞానధ్వాంతచిత్తులగువారలకు నగ పడ వింక సద్బుద్ధులగు పుణ్యులకుం గానవత్తువు. మఱియును. 95

ఆ. లోకములకు భక్తలోలత గనుపింప, నణువులట్లు పంకజాండకోటు
లుదరమందుఁ దోఁచు విదితుండ విబ్భంగి, గలిగితయ్య! నాదుగర్భమందు. 96

వ. ఏనును. 97

సీ. కనులపండువుగాఁగఁ గనుఁగొంటి నీదివ్యమంగళమూర్తి నీమాయచేత
దుర్భరసంసారతోయధి మునిఁగిన నాఁడు దానికి నిట్లు చూడఁబడుట
నీదయాళుత్వంబు నేఁ డందఱికిఁ దేటపడియె విశ్వ మనేకభంగులుగను
ద్రిప్ప నీమాయ న న్నేప్పుడు చెందకయుండ నొనర్చి యిట్యుజ్జ్వలంపు

తే. రూప ముపసంహరించి నిరూఢముగను, (శిశువురూపంబు దాల్చి నాచిత్తమునకుఁ
బుత్రసంతోషమును గూర్చి పుత్రుఁడవుగ,) ?దర్శనంబిమ్ము ననుగన్నతండ్రి! నేఁడు.

వ. ఇట్లయిన లాలనాలింగనాలాపంబుల నుత్కటంబగు నజ్ఞానంబు నుత్తరించెద ననిన నెయ్యది యభీష్టం బది సమకూర్తు ననుచు భగవంతుం డిట్లనియె. 99

మ. జననీ! రావణుఁ గూల్చి భూభర మడంచం బ్రాఁతినానుచే
తను నీవుఁ బతియుఁ దపంబునను బుత్త్రిత్వంబు నొంద న్నుతిం
చిన మీచేతను బ్రార్థితుండ నగుచుఁ శిష్టావనౌత్సుక్యతఁ
జననం బందితిఁ బూత్వభాగ్య మిటు మత్సందర్శనం బబ్బుటల్. 100

ఆ. నాదుమూర్తిదర్శనంబు మోక్షకరంబు, పామరులకు దుర్లభంబు గానఁ
దనయుఁ డని యలక్ష్యమును బూనక తలంపు, మమ్ము! సంతతంబు నెమ్మనమున.

క. విమలమతి నమలసంవా, దము వినినఁ బఠింపఁ జదువఁ దగు మత్సారూ
ప్యము మరణవేళ మత్స్మృతి, యమరు నసంశయము ముక్తిఁ డగు నతఁ డంతన్.

ఆ. అనుచుఁ బల్కి బాలుఁడై రోదన మొనర్చె, బాలుఁడయిన నింద్రనీలరుచియుఁ
గర్ణములకు నంటు కనులు సుందరమూర్తి, పరఁగి చూడఁ గనుల పండు వయ్యె.

దశరథుఁడు పుత్రోత్సాహము సేయుట.

వ. ఇట్లు బాలసూర్యసన్నిభుండును బాలితాఖిలలోకపాలకుండును నై యొప్పె. దశర
థుండును నిట్టికుమారజననమహోత్సవంబు విని యానందార్ణవమగ్నుం డయి
గురువరసమేతంబు గాఁ జనుదెంచి. 104

క. కమలజకోమలపాదుని, గమలాస్యుని గమలకరుని గమలోదరునిన్
గమలాధినాథు మునిహృ, త్కమలార్కుని గమలనయనుఁ గనియెను బాలున్.

వ. ఇట్లు గనుంగొని హర్షాశ్రుసంప్లుతుం డై గురువర్యునిచేత జాతకర్మాదికర్తవ్యంబు
లొనరించె నంత. 106

క. భరతుం గనియెను గైకయి, గరిమన్ గవలను సుమిత్ర గనియెను ధరణీ
శ్వరుఁ డవ్వేళ మహీసుర, వరులం దనియించె నిష్టవస్తుప్రతతిన్. 107

వ. అప్పుడు కౌసల్యానందనుం గనుంగొని. 108

తే. మౌను లజ్ఞాన మడఁగి విజ్ఞానమహిమ, నెవనియందున రమియింతు రెవఁడు క్రీడ
దా నొనర్చునో యతనికిఁ దవిలి గురుఁడు, నామకరణం బొనర్చె నురాముఁడనుచు.

వ. తక్కినకుమారుల మువ్వురం గాంచి. 110

తే. ధరణి భరియింతుఁ గావునభరతుఁ డరులఁ, దునుముఁ గావున శత్రుఘ్నుఁ డనుపమాన
లక్షణాన్వితుఁ డౌటను లక్ష్మణుండు, నని ముదంబున నామధేయంబు లొసఁగె.

వ. వారును బాయసాంశంబు ననుసరించి రామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్ను లన వేఱు
వేఱ విహరింపుచుండి రందు రామచంద్రుండు లక్ష్మణసహితుం డై బాలక్రీడలను
ముగ్ధభాషణంబులను జననీజనకులకు ముదం బొసరింపుచుండె నప్పుడు. 112

సీ. స్వర్ణమయాశ్వత్థపర్ణముక్తాఫలప్రభ సొగసగు ఫాలభాగమునను
నడుమను శార్దూలనఖముగూర్చిన రత్నములహార మింపగుగళమునందుఁ
గనకాంచితంబు లర్జునశలాటకములు చెవులఁ గంకణములు చేతులందు
మెలను గంటలు పాదములను సందెలు పావడములు గజ్జెలు నిట్టు లమరి తోడి

తే. బాలురను గూడి ముంగిట లీలతోడఁ, జెలఁగి గంతులు వైచునా చిన్నికొమరు

రాముఁ గనుఁగొని దశరథభూమివిభుఁడు, సంతసము నొందునపుడు కౌసల్యతోడ.

వ. మఱియు భుజియించు నవసరంబున. 114

క. రామా! భుజియింపఁగ రా, వే మాయయ్య! యని తండ్రి పిలువ నప్పుడె త
ద్భామిని రామా! రారా, దా మాదగ్గఱ కటంచుఁ దగఁ బట్టె జననీ. 115

వ. అప్పుడు మహాయోగుల మనంబులకును స్పృశియింప నందని పరబ్రహ్మంబు దశర
థునను మతంబునఁ దన్నుం బట్టవచ్చి యోపక యలసటఁ జెందు తల్లియందుఁ గరు
ణించి మందహాసంబు మొగంబునం దళుకొత్తఁ గర్దమాంకితపాణితలుం డై తన
యంతం జనుదెంచి. 116

తే. కబళ మొక్కింత గొనితొంటికరణి వేగఁ, బరువులిడుచుండు నిట్లు దంపతుల నఖిల
భూతలానందకరుఁడగు పుణ్యమూర్తి, బాలలీలల సంతోషపరులఁ జేసె. 117

వ. కౌసల్యయు నెలనెలను సువాసినీజనంబులకు విచిత్రంబులగు పాయసంబు లొసం
గుచు రఘువంశోత్తము నలంకరింపుచుండునంత లోకపాలతుల్యులగు నక్కుమా
రులును గౌమారవేళ సంప్రాప్తం బైన వసిష్ఠుచేత నుపనీతు లై సర్వవిద్యావిశారదు
లును ధనుర్వేదనిరతులును సర్వశాస్త్రాస్త్రకుశలులును నై మాయామానవరూపం
బుల నొప్పి రయ్యెడ. 118

సీ. సాదరంబున రఘుస్వామివెంట నె లక్ష్మణుం డెడఁబాటు లేకుండు సేవ్య
సేవకభావంబు చెన్నొంద భరతునితోడ శత్రుఘ్నుండు వీడకుండు
రామచంద్రుఁడును దురంగాదిరూఢుఁ డై ఘననిషంగంబులు కార్ముకాస
నంబును బూని వెంటను లక్ష్మణుఁడు రాఁగ వనమున కేఁగి యవ్వనమునందుఁ

తే. గలుగు క్రూరమృగంబులఁ గార్ముకప్ర, ముక్తనారాచములఁ గూల్చి భక్తితోడ
జనకునకు వేడ్క లొనరించి సకలలోక, సమ్మతములగు కార్యముల్ సల్పుచుండు.

వ. మఱియు నారాఘవుండు నిత్యంబును బ్రొద్దున మేల్కాంచి సరయూజలంబులఁ
గృతస్నానుం డై కాలోచితకృత్యంబులు దీర్చి జననీజనకులకు నమస్కరింపుచుఁ
బౌరకార్యంబులు వినయాన్వితుం డై యొనర్చుచు బంధుపరివారుం డై భుజియిం
పుచు మునిబృందంబులవలన ధర్మశాస్త్రాదిరహస్యంబులు వినుచుఁ దెలియువలయు
నెడలఁ దెలియనడుగుచు నవికారియుఁ బరిణామహీనుండును విచారింప నెద్దియు
సేయనివాఁడును బరమాత్మయు నయ్యు మనుష్యలోకంబు ననుసరించి యుండె
ననుచు. 120

ఆ. వోమకేశుఁ డాత్మభామామణి కెఱుంగఁ, బలికె నింక సవనపాలనంబు
సేయుభానువంశశేఖరుం డవ్విధం, బెఱుకసేతు ననుచు నిట్టు లనియె. 121

వ. అట్టిసమయంబున. 122

సీ. ఒకనాఁడు గాధేయుఁ డుగ్రాంశుసదృశుఁడు పరమాత్మమాయచేఁ బ్రభవ మొందె
నన విని కనుఁగొని నాకాంతుఁ జనుదేర దశరథుం డర్ఘ్యపాద్యము లొసంగి
విధ్యుక్తపూజఁ గావించి కేలు మొగిడ్చి యేఁ గృతార్థుఁడ మీర లిటకు వచ్చు
టన తోఁచె సంపదల్ చనుదెంచె మీవాంఛితంబుఁ బల్కుఁడు సేతుఁ దప్ప కిప్డు
తే. డనినఁ గౌశికుఁ డనియె నే నమరపితృవి
తతికిఁ బర్వమ్ములను నిష్టి దనరఁ జేయు
చుండ మారీచుఁడును సుబాహుండుఁ దదను
చరులుఁ జనుదెంచి విఘ్నంబు సలుపుచుంద్రు 123

వ. తద్వధార్థంబు భవదగ్రనందను రామచంద్రుం బనుపు మనినఁ బఙ్క్తిరథుండును
భీతుం డై చింతనంబున వసిష్ఠుం జీరి గుణాకరుం డగు రామచంద్రు వీడఁజాల
నెట్లు మే లొ ననుచు వెండియు 124

క. కాదేని ముని శపించును, నాదుసుతు ననేకవర్షయనకలితతపస్సా
త్వాదు విడి మీఁద బ్రతుకఁగ, రాదిఁక సత్యంబు నొందరా దెటులొకో?. 125

చ. అనిన వసిష్ఠు డిట్లనె రహస్యము నెమ్మది నుండు రాముఁడున్
మనుజుఁడు గాఁడు విష్ణుఁడు సనాతనుఁ డవ్యయుఁ డిద్ధరాభరా
పనయ మొనర్పమం చజుఁడు పల్కిరి వేఁడఁగ మానవాకృతిన్
జననము నొందె భక్తజనసౌఖ్యఫలప్రదమూర్తి గావునన్. 126

వ. ఇదియె కాదు తొల్లి నీవు బ్రహ్మదేవున కాత్మజుండవు కశ్యపుండను ప్రజాపతివి
మహాభాగయగు కౌసల్యయు దేవమాతయగు నదితి. మీర లగ్రాహ్యవిషయులును
విష్ణుపూజాధ్యానైకతత్పరులును నగుచు బహువత్సరంబు లుగ్రతపంబుఁ గావింప
నప్పుడు వరదుండును భక్తవత్సలుండును నగు నారాయణదేవుండు ప్రసన్నుం డై
వరంబు వేఁడుం డనిన ననఘా! నీవు మాకు నందనుండవు గమ్మనుచుఁ బలికితి రిట్లు
మీచేత నభ్యర్చితుం డై భూతభావనుండగు భగవంతుండు పుత్త్రుం డై జనియించె
రాముఁ డతండు మఱియును. 127

తే. ఉరగపతి లక్ష్మణుం డయ్యె దయనఘాంగ,ములు భరతశత్రునూదనమూర్తు లగుచుఁ
దనరు నయ్యోగమాయ సీతనఁగఁ బుట్టె, జనకభూవిభుతనయ యై మనుజవర్య!.

క. కావున మునీంద్రుఁడౌ రాముని, జానకిం గూర్ప వచ్చె సంశయ మిఁక నీ
మానసమునఁ దలఁపక ముని, తో నంపుము సుతుల దివిజతుల్యుల ననఘా!. 129

క. ఇది యొరులతోడఁ బల్కఁ ద, గదు గావున సమ్మదమున గాధేయుని బూ

జఁ దనిపి పనుపు సుమిత్రా, సుదతీసుతుఁ గూర్చి రాము సుగుణస్తోమున్. 130

వ. అనిన రాజవరుం డగు దశరథుండు ప్రముదితాంతరంగుం డై కృతకృత్యుండ నైతి నని తలంచి. 131

దశరథుఁడు విశ్వామిత్రుని యాగరక్షణార్థమై రాముని బంపుట.

చ. జననుత! రామ! రామ! రఘుసత్తమ! లక్ష్మణ! యంచు నాత్మనం
దనులను జీరి వారివదనంబులు పల్మరు ముద్దుగొంచు న
మ్మునికి నొసంగె నంత నతిమోదము నొంది శుభంబు పల్కుచుం
జనియెను గౌశికుండు ధృతశాంతుఁడునున్ భగవంతుఁ డయ్యెడన్. 132

వ. ఇట్లు శరశరాసనంబులుఁ బూని దాశరథులు తనవెంటం జనుదేరఁ గొంతదేశం బతిక్రమించి యచ్చట. 133

సీ. గాధేయమౌని రాఘవుఁ గాంచి గ్రహణమాత్రమున క్షుధాదికష్టములు చెంద
నీయని యమరవినిర్మితంబుల నతిబలయును బలయును నాఁ బరఁగు రెండు
విద్యల నొసఁగె నవ్వేళ భాగీరథి యవతరణంబు సేయంగ నచట
తాటకావనము ప్రాప్తం బైన సత్యపరాక్రమశాలి యా రామచంద్రుఁ

తే. గాంచి ముని పల్కె నిచట రక్కసి జగంబు, బాధ సేయును గామరూపములు దాల్చి
తాటకి యనంగఁ బరఁగు జిత్తమున నొండు, దలఁపక యు దాని హింసింపవలయు నీవు.

చ. అనిన ముదంబు నొంది యురగాధిపసన్నిభ మాత్మసాధనం
బనఁదగు చాప మెక్కిడి మహారవ మవ్వన మెల్ల నిండఁజే
సిన నదియున్ బలాహకము సింధుపతిన్ విడివచ్చుభంగి రా
మునిపయి నార్చుచుం గవిసె భూధరముల్ వగులన్ మహోద్ధతిన్. 135

వ. తత్సమయంబున లక్ష్మణాగ్రజుండును నొక్క తీవ్రభల్లంబున దానియురంబు వగుల నేసె నదియుఁ బ్రవాహంబుగ రుధిరంబుఁ గ్రక్కుచు నేలం బడి తొల్లిశాపంబు వలనఁ బిశాచత్వంబు నొందియు నా రఘునందనుప్రసాదంబున విముక్త యై సర్వాభరణకలితంబును సుందరంబును నగు యక్షదేహంబు నొంది రామునకుం బ్రణమిల్లి తచ్ఛాసనంబునను దివంబునకుం జనియె నంత. 136

తే. శిరము మూర్కొని కౌఁగిటఁ జేర్చి రాము, చంద్రునకుఁ గౌశికుం డస్త్రసమితి మంత్ర
సహితముగ నిచ్చె నహిమక్ష్మాధరేంద్ర, తనయతో నుతిఁ బల్కె మోదమున హరుఁడు.

వ. అంత నతిరమ్యంబును మునిసంకులంబును నగు నొక్క సిద్ధాశ్రమంబునఁ గౌశిక

తోడ నారేయి నిలిచి ప్రభాతంబగుడు సిద్ధచారణసేవ్యంబగు నమ్మహాతపోవనంబుఁ జేరిన. 138

క. మును లెల్లను గాధేయుని, చనమునఁ బూజ యిడి రమలచారిత్రులకున్
ఘనకనకగాత్రులకుఁ గు, ర్జనబలజైత్రులకు రామసౌమిత్రులకున్. 139

క. మునివర! దీక్ష వహింపుము, దనుజులనానెంతి యనఘ మదం బందుచు న
మ్ముని వహ్నిన్ వేల్వఁదొడం, గెను దనఘసనిష్ఠచేత గిరివరతనయా!. 140

వ. ఇట్లు మునిసహితుండునై హోమంబు గావింపుచునుండ మధ్యాహ్నంబున రాక్షసులును గామరూపులు నగు మరీచసుబాహులు రుధిరాస్థినిచయంబులు వర్షింపుచు నంబరంబునం దోఁచిన రాఘవుండును. 141

ఉ. చూచి శరాసనంబుఁ గొని స్రుక్కఁగ నెక్కిడి యెక్కుపెట్టి నా
రాచయుగ మ్మమర్చి సుకరమ్ముగఁ జిమ్మఁగ నం దొకమ్ము మా
రీచుఁ దృణాయమానముగఁ ద్రిప్పుచు రొప్పుచు నప్పయోధిలో
వైచె సుబాహుఁ గాల్చె శిఖివైఖరి రెండవకాండ మయ్యెడన్. 142

తే. అదియు నత్యద్భుతంబయ్యెఁ గదనుచరుల, బలువురను ద్రుంచె రామభూపాలుతమ్ముఁ
డమరు లెల్లను జల్లిరి సుమము లెంతో, మొనసె నిర్జరదుందుభుల్ పరఁగ నపుడు.

వ. సిద్ధచారణులు సంతసించిరి విశ్వామిత్రుండును శేషంబగు సవనతంత్రంబు నిర్వర్తించి పూజార్హుండగు రఘునందనుం బూజించి యంకంబునం దిడుకొని బాష్పాకులేక్షణుం డై భక్తితోడఁ గౌఁగిలించుచుఁ బక్వఫలాగాల సలక్షణుండగు లక్ష్మణుం దృప్తుం గావింపుచు మధురంబులగు పురాణవాక్యంబుల దివసత్రయంబు గడపి నాలవదివసంబున రఘునందనుం గాంచి. 144

సీ. రామ! రామ! విదేహరాజపట్టణమున జనకభూవరసుహోసవము మలదు
నచట మహేశుశరాసనంబు పినాకపాణిచేఁ దొల్లి నిల్పంగఁ బడియె
సత్త్వసంపన్నంబు శైవంబుఁ గాంచ నది రెండు నీక్షించి యవ్విదేహ
భూపల్లభునిచేతఁ బూజలు వడసి యయోధ్యాగమనుచేఁత యుక్త మనిన

తే. సంతసము నొంది యుంద అచ్చటను వెడలి, చనుచు గంగాసమీపమందునను గాత్ర
మాత్రమున పుణ్యదం బహల్యాతపశ్శ్ర, భాసమునివాతలయి నెగ్గవడఁగ గాంచి 145

వ. దివ్యపుష్పఫలోపేతంబులగు చందనపుంజంబునుం గలిగి నానాజంతువివర్జితంబును మృగపక్షిగణహీనంబును నగు నయ్యాశ్రమంబు నుద్దేశించి శోకాకలితుండును రాజీవలోచనుండును నగు లక్ష్మణాగ్రజుండు గాధేయున కిట్లనియె. 146

క. మునివర! ఘనభూరుహములు, నెనసి మృగాద్యఖిలజంతుహీనం బయ్యెన్

మనమున కాహ్లాద మొనర్చును నివ్వన మెవరిదొకో చెప్పవలయుఁ దనుజ.147
వ. దీనియథార్థంబు పల్కుం డనిన భగవంతుం డగు కౌశికుం డిట్లనియె. 148

విశ్వామిత్రుం డహల్యాశాపంబు రామునకుఁ దెల్పుట.

చ. విను రఘునాథ! మున్ను జనవిశ్రుతకీర్తిఘనుండు బల్ తపం
బున మధుసూదనుఁ భువనపూజితుఁ దన్పెను గౌతమాఖ్యుఁ డ
మ్మునివరు బ్రహ్మచర్యమున మోదితుఁ డై కమలాసనుం డహ
ల్యను బరిచర్య సేయఁగ దయామతి నిచ్చెఁ ద్రిలోకసుందరిన్. 149
వ. ఇట్లొసంగిన. 150
క. అవ్వనితతోడ మునివరుఁ, డవ్వనమున నిలువ నిర్జరేశుఁడు సమయం
బెవ్విధమున దొరకొను నే, నవ్వనితం జెంద ననుచు నరయుచు నుండెన్. 151
ఆ. అంత నొక్కరేయి యమ్ముని స్నానార్థ, మరుగ నతనివేష మంది యతని
కాంత నంత గదిసి క్రక్కున వెలువలి, కరుగుదేర మునియు నడ్డపడియె. 152
వ. ఇట్లెదురుపడి పరమకోపనుం డగుచుఁ దనవేసం బూనిన యాఖండలుం గనుం
గొని. 153
సీ. ఎవ్వఁడ వీవు దురాత్మ! యిటు మత్స్వరూపివై చనుదెంచితివి పల్కు సత్యమింకఁ
గాదేని నిను బూది గావింతు నిది యసంశయ మన్న మది నెంతో భయమునొంది
కరుణింపు కామకింకరుఁడ దేవేంద్రుండ నెఱుఁగక చేసితి నింతవట్టు
నని పల్కఁ గ్రోధతామ్రాక్షుఁ డై మూఢాత్మ! యోనిపై నాసక్తి నొంది తీవు
తే. కావున సహస్రయోనుల కాయ మొందు, మనుచు శపియించి స్వాశ్రమమునకు నేఁగి
ప్రాంజలిని వేపమానను భార్యఁ గాంచి, కోపమున నిట్లు పల్కెను కుధరతనయ!.154
ఆ. శిలవు గమ్ము యిచట శీతవాతాతపం, బులకు నోర్చి తపము సలుపు రామ!
రామ! యనుచుఁ బగలు రాత్రియుఁ బరమేశు, భజనసేయు హృదయపద్మనిలయు.
వ. మఱియు నిరాహారవై యుండు మియ్యాశ్రమంబును జంతువిరహితం బయ్యెడు
నిట్లు వర్షసహస్రంబు లనేకంబులు చనినపిమ్మట దశరథరాజనందనుండును శ్రీమం
తుండును నగు రామచంద్రుండు సానుజుం డయి చనుదెంచి యియ్యాశ్రమంబు
నం గల శిలఁ బాదంబున నాక్రమించు నాసమయంబున ధూతపాపవగుచు భక్తి
తోడ నమ్మహాత్ముం బూజించి ప్రదక్షిణనమస్కారంబులుం గావించి వినుతించి
శాపంబువలన విడువంబడి తొంటిభంగి సుఖంబున నాదుసేవ యొనరింపంగల
వనుచు గౌతమమునీంద్రుండు నగోత్తమంబగు హిమాలయంబునకుం జనియె.
రఘునందనా! యదిమొదలా యహల్య భూతంబుల కదృశ్యయై గాలిఁ గ్రోలి

నీదుపాదరజస్స్పర్శనంబుఁ గాంక్షింపుచు దుష్కరంబగు తపంబు సేయుచు నీవ
మయంబునకును నిల్చియున్నయది గావున. 156

తే. పావనము సేయు మునిభార్య బ్రహ్మపుత్త్రి, యనుచు హస్తంబు పట్టితోడ్కొనుచు నేఁగి
చూపినను జేరఁ జనికాలుచొన్ని యెదుటఁ, గాంచె రాముండు గౌతముకాంతనపుడు

వ. కనుంగొని యే రామచంద్రుండ ననుచు నమస్కరించిన నాయహల్యయు 158

శ్రీరామదేవు నహల్య వినుతించుట

సీ. నీలమాణిక్యసన్నిభుఁ బీతకౌశేయవాసు లసన్మందహాసుఁ బుండ
రీకలోచను మహాశ్రీవత్సచిహ్నితఘనవక్షు సాయకకార్ముకాఢ్యు
రఘుకులాధిపు సుమిత్రాపుత్త్రిసంయుతు నిజకీర్తికలితదిఙ్నిచయు ధీరుఁ
బరు రమానాథు ముందఱ గాంచి గౌతమువాక్యముల్ దలఁచి శ్రీవల్లభుండు

తే. ఇతఁడె నారాయణుండు పరుఁ డీశుఁ డనుచు
మించి యతిగౌరవమునఁ బూజించి మ్రొక్కి
యతివ హర్షాశ్రుపూర్ణనేత్రాంత యగుచుఁ
దనువు పులకింప వినుతిసేయను దొడంగె. 159

ఉ. దేవ! జగన్నివాస! భవదీయపదాబ్జరజఃకణాలిచేఁ
బావని నైతిఁ గోరికలు పొల్పడెఁ గంపితచిత్తవృత్తి గౌ
రీవరపద్మజాదిమునిబృందము లెప్పుడుఁ జూడఁ గోరు త్వ
త్పావనధూళి నంటి కనుపండువు గంటిది వింత రాఘవా!. 160

చ. జనవర! వింత నీదుగుణసంపద మానుషవేషధారి వై
యనయము మోహితాత్ములుగ నందఱఁ జేతువు నిశ్చలుండ వ
య్యును జరియింతు వన్నిటను నొప్పియు నొక్కెడ నుండు వెల్ల మా
యను స్వవశంబొనర్చియుఁ దదానుసరత్వ మొసర్తు వెంతయున్. 161

ఉ. ఏపరమేశుపాదరజ మెంతయుఁ దాల్చి పవిత్రులై శుభ
చ్ఛాపపయోజసంభవులఁ జాలఁ బునీతులఁ జేసె గంగ నేఁ
డాపరమేశ్వరుండె సదయామతి దృక్పథమందు రామధా
త్రీపతి యై కనం దగె మదీయపురాకృతి మెన్న శక్యమే 162

తే. అమలమర్త్యవతారు రామాభిధాను, సగుణుఁ బద్మపలాశలోచను ధనుశ్శ
రాఢ్యు రమణీయదేహు మహాత్ము విష్ణు, భజన మొనరింతు హరినొం..పలుకఁదలఁప.

తే. ఏమహాత్ముని పదరజం బెపుడు శ్రుతులు, వెదకు వాణీశుఁ డేదేవువిమలనాభి
పద్మమునఁ బుట్టె నీశుఁ డేశవ్యనామ, మునరసిపుఁ డయ్యెనా రామమూర్తిఁ దలఁతు.

చ. ఎవనిశుభావతారకథ లెప్పుడు నారదపద్మజాంబికా
ధవు లోగి బ్రహ్మలోకమునఁ దద్దయు గానము సేయ వాణిదాఁ
జెవులకుఁ సోఁక బాష్పకణసిక్తనిజోరుకుచాగ్రసీమయై
తవిలి సవల్లకిం బలుకుఁ దాదృశు రాము విభున్ భజించెదన్. 165

సీ. అపరాత్మవు నీవు భూపవంద్య! పురాణపురుషుండ వజుఁడవు పరుఁడవును భ
వాపహారుండ వాద్యంతశూన్యుండవు జగదుద్భవస్థితిసంక్షయముల
కర్తఁడ వయ్యును మాయ నొందవు పుట్టువులేని నీవు విరించివిష్ణ్వీశ్వరాది
భేదంబులను నిజభృత్యజనానుగ్రహార్థంబు గల్గెడి యాదిమూర్తి
తే. వఖిలసంపూర్ణుఁడవును స్వయంప్రకాశుఁ, డవు స్వతంత్రుండవిట్టి నిం దవిలిపొగడ
నేను దగుదునె కాన మ్రొక్కెదను నిదియె, చూడు రఘునాథ! చల్లనిచూపుతోడ.

క. మును నీ యభిమానంబున, వనజాలయు లాలనమున వహియింప దివం
బును భువియుఁ గప్పి మించిన, ఘనతరభవదీయచరణకంజముఁ గొలుతున్. 167

చ. జగములకాదిభూతమవు సర్వజగద్వలయాశ్రయుండవున్
జగమవు నీవ భూతచయసంభరితుండవు నయ్యు వేఱె యొ
ప్పుగఁ గనుపింతు నీవ యొకపోలిక నాప్రణవాఖ్యతోడఁ బ
ల్కఁగ నగు మేటి నీవ భవలంపటమానససూరవర్తినా!. 168

వ. దేవా జగన్మయుండవయ్యు వాచ్యవాచకభేదంబులను గార్యకారణకర్తృత్వఫలసాధనభేదంబులను బహురూపయగు మాయవలనను నొక్కండవయి ప్రకాశింతువు మాయికుండవుఁ బరమేశ్వరుండవు నగు నిన్ను భవన్మాయామోహితస్వాంతులగువారలు నిక్కంబుగ నెఱుంగలేక మనుజమాత్రునిగఁ దలపోయుదురు రమలుండవగునీవు విహాయసంబుపోలిక నన్నిటబహిరంతరంబులవెలింగెదవు తత్సంగరహితుండవు నచలుండవు నిత్యుండవు శుద్ధుండవు సముండవ నద్వయుండవు నగు నేతాదృశుని నిన్ను మూఢాత్మనగు నే నెవ్విధంబున నెఱుంగంజాలుదు. కావున నన్యచిత్తనయి శతసంఖ్యలఁ బ్రణుతి గావించెద. 169

ఆ. ఎచట నున్న నెచటి కేఁగిన నీపాద, పద్మభక్తి మాకుఁ బాలుపడును
గాత మచల యగుచుఁ గమలమిత్రాన్వయ, తిలక! త్రిపురహరనుత రామ. 170

తే. భవ్యగుణపురుషాగ్రణి! దివ్యచాప, ధర హృషీకేశ! భక్తవత్సల! ముకుంద!
ధీర! నారాయణ! వినీలవారివాహ, దేహ యిదె వందనము! రామ! దేవదేవ!. 171

ఆ. కనకరుచిరవసనుఁ గరధృతశరచాపుఁ, గమలవిశదనయనుఁ గాలమేఘ
సము సహస్రసూర్యసంకాశు రత్నవ, త్కుండలాఢ్యు రాముఁ గొలుతు నిన్ను.

ఉ. సానుజముఖ్యు గుహ్యరథవాభ్రసమీరు భయాపహారుఁ శివుఁ
ధ్యానమొనర్తు నంచటు ప్రదక్షిణ మొనర్చ్యస జేసి మ్రొక్కి యు
ద్యానవనాఘునాజ్ఞఁ గొని మౌనిని గౌతము నాత్మవల్లభుఁ
గానఁగ నేఁగె నాహిమనగంబున కంబుజపత్రలోచనా! 173

సీ. ఈమహాత్మ్యస్తోత్ర మెవ్వరే భక్తిచే బఠియింప నఘములఁ బాసి బ్రహ్మ
మొందుదు రిఁక సుతు లుద్భవింపఁగఁ గాంక్ష గలపుణ్యు లవనిజాకాంతసేవ
సలుపుచుఁ బఠియింప సంవత్సరమునను గాంత వంధ్యయు నైనఁ గల్గు సుతుఁడు
సర్వకామంబులు సమకూరు రాఘవానుగ్రహంబున దుష్కృతిగ్రహాది
తే. ఘోరపాతకములు సేయు క్రూరుఁడును వి, ముక్తుఁడగునింక స్వాచారయుక్తుఁడైన
యతనిఁ బలుకంగ నేటికినమ్మహాశైల, తనయతోఁ బ్రీతిఁ బల్కెఁ బావనుఁడు హరుఁడు

క. ఇటుమీఁద రామచంద్రుఁడు, కుటిలాలక జనకుముగ్ధుఁ గాంతురు సీతన్
దటిదాభమితనయను విశం, కటవృత్తి వరించు యశము గడు నించు ధరన్ 175

వ. తత్ప్రకారం బెఱింగించెద వినుము [illegible] శివుండు 176

చ. విను హిమశైలకన్య రఘువీరునిఁ గన్గొని గాధినందనుం
డనియెఁ గుమార! ముందు జనకాధ్వర మింపగు దానిఁ గాంచి యేఁ
గ నగు నటన్న నందఱును గ్రద్దన జాహ్నవి దాఁటి నిల్చి రొ
య్యన మిథిలాపురంబునకు నందిక యామునిపల్లె నాసిశిన్. 177

తే. అంత జనకుండు మునివరుఁ డరుగుదెంచు
టలు దెలిసి పూజ యొనరింప నాయమవస్తు
సమితిఁ గొనుచు నుపాధ్యాయసహితుఁ డగుచు
నరుగుదెంచి మునీంద్రు నెయ్యమునఁ గాంచి 178

వ. దండప్రణామంబు గావించి పూజించి సర్వలక్షణకలితులగు రామలక్ష్మణుల గనుం
గొని గాధేయున కిట్లనియె 179

క. వీరలు నరనారాయణు, లారవిచంద్రులతెఱఁగున లోకము వెలుఁగం
గా రుచి నొప్పెద రసురకు, మారులు సంతసిల్లు నా మది వీరిఁ గనన్. 180

వ. ఈనరశార్దూలుర తత్త్వం బెఱింగింపుం డనినఁ గుశికాత్మజుం డిట్లనియె. 181

ఉ. వీరలు రామలక్ష్మణులు వీరులు పఙ్క్తిరథాత్మజుల్ మహో
దారులు నన్నుదమ్ములు మదధ్వరవిఘ్నము మాన్పఁ దండ్రిచేఁ
దారు నియోగులై వెడలి దారిని రామవిభుండు తాటకన్
ఘోరతరాంబకంబునను గూల్చె నిలింపులు సన్నుతింపఁగన్. 182

వ. ఇట్లు విశ్వఘాతిని యగు తాటకను మదీయశాసనంబునం బరిమార్చి యత్యతి
విక్రముండు మదధ్వరవిఘ్నకారులగు సుబాహుప్రముఖులఁ బెక్కండ్రు
రక్కసుల నుక్కడంచి మారీచునకూపారంబునం బడవైచె నంత గంగాతటంబుం
బవిత్రంబగుచుఁ దనరు గౌతమాశ్రమంబున నహల్యాదర్శనంబుం జేసి యాపుణ్య
వతిచేత సత్కృతుం డయ్యె నాబ్రహ్మపుత్త్రియు రఘునందనచరణకమలపరాగసం
స్పర్శనంబున శాపసంప్రాప్తపాషాణరూపంబు వాసినదగుటం జేసి యమ్మహాత్ముని
ననేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి తదనుజ్ఞాతయై నిజప్రాణవల్లభుండగు గౌతము
పాలికిం జనియె నిక్కుమారవర్యులు సకలరాజపూజితం బయి భవద్గృహంబునం
జెలువొందు మాహేశ్వరంబగు కార్ముకంబు గనుంగొను నాకాంక్షం జనుదెంచిరి
కావున నక్కార్ముకంబుం గనుపింపుము పితృదర్శనార్థంబు వేగంబె చననిచ్ఛయించె
దరనిన జనకుండును. 183

తే. అతిముదమొందిశాస్త్రము సమ్మతములైన, పూజ లొనరించి నిజమంత్రి బుద్ధిమంతుఁ
జీరి వేగంబ తెప్పించు శివశరాస, మంచితంబుగ రాముఁ డీక్షించు నిపుడు. 184

ఆ. అనుచుఁ బల్కమంత్రి చనిన గాధేయునిఁ, గాంచి రాఘవుండు ఘనజవమున
నిమ్మహేశుచాప మెక్కిడె నేనిమా, సీత నిచ్చి పెండ్లిసేతు నిపుడు. 185

వ. అనుచుఁ బల్కినం గుశికాత్మజుండు ముసిముసినవ్వుల రామచంద్రుం గనుంగొని
యియ్యమితతేజునకు మాహేశ్వరం బగు చాపంబు శీఘ్రంబె కానుపింపు మని మిథి
లాధిపుతోడం బలుకు నవసరంబున 186

శ్రీరామచంద్రుఁడు శంకరధనుర్భంగము సేయుట.

సీ. చాపవాహకులు దోశ్శక్తియుక్తులు పంచసాహస్రసంఖ్య లాసభకుఁ దెచ్చి
రురుతరఘంటాశతోపేతమును మణివస్త్రాంచితమునగు వాసుదేవు
కార్ముకం బపుడు రాఘవుఁడు ప్రహృష్టాత్ముఁడై కాసె బిగియించి వీఁక వామ
హస్తంబునను దచ్ఛరాస మంది గుణంబు నునిచి లీలయుపోలె నొక్కమారు

తే. నారి సారించునంతలో సార మెడలి, స్వర్గమర్త్యరసాతలవ్యాప్తముగను
మొరయుచును రెండుతునుకలై ధరణిఁ బడియెఁ జూచి నిఖిలావనీశులు చోద్యమంద.

క. సుర లపుడు విరులవానలు, గురిసిరి గంధర్వు లెచ్చుగొని పాడఁగ న
చ్చర లాడిరి దివి మొరసెను, సురదుందుభు లతిముదమునఁ జూచిరి సభికుల్. 188

వ. ఇట్లు భగ్నంబైన శివశరాసనంబుం గాంచి జనకుండు రామచంద్రుం గౌఁగిలించు
కొనియె. తదీయ దోస్సారంబునకు నంతఃపురవాసినులగు సీతామాతృజనంబులును
విస్మయంబు నొంది రప్పుడు. 189

సీ. తనతల్లి మందిరంబుననుండి భాసురస్వర్ణ మాలావిరాజత్కరాబ్జ
యగుచు సీతాకాంత మొగమువఁ దగుచిఱునగవుప్పతిలఁ గాంచనంబుభంగి
మేనిచాయ వెలుంగ నానావిభూషణకలిత యై యందెలు ఘల్లుమనుచు
మ్రోయ దుకూలంబు ముసుఁగిడి వస్త్రాంతరమునఁ బాలిండ్లు చెన్నమరుచుండ
తే. వనరుహాక్షులు దన్నుఁ దోడ్కొనుచురాఁగ, సభకుఁ జనుదెంచి రాఘవేశ్వరునికంధ
రమున మాలిక నిడి సిగ్గుఁ బ్రమదమును జె, లంగ నంతఃపురమునకు లలన చనియె.
తే. ఇవ్విధంబున నమ్మిథిలేశుపట్టి, కనకదామంబు రామునిపై నునిచి చనిన
రాజసుతులు గవాక్షుల రంధ్రములను, నిక్కి చూచిరి రఘురామచక్కఁదనము. 191
వ. అప్పుడు విశ్వామిత్రుం గనుంగొని జనకభూవిభుం డిట్లనియె మునీంద్రా! రాఘవు
ల వివాహార్థంబు కాంతాజనంబులం గూడి తనయాపరివారసహితుం డై దశరథభూ
వల్లభుండు చనుదెంచునట్లు శుభలేఖ వ్రాయింపుం డనిన వల్లె యని యతిత్వరితవిక్ర
ముండగు నొక్క దూతం బనిచిన వాఁడుం జని రామచంద్రు విజయం బెఱింగించిన
దశస్యందనుండు రామకృతంబగు మహత్కార్యంబునకు మిక్కిలి హర్షంబు నొంది
ధీసచివుండగు సుమంత్రు మిథిలాగమనార్థంబు సత్వరం గావించి కౌసల్యాదిభార్య
లను యాగ్నులం గొని కులగురుండును నగు వసిష్ఠుఁడు ముందు సన నియోగించి
తానును విపులం బగు రథం బెక్కి. 192
సీ. సైన్యసమేతుఁ డై సాకేతనగరంబు వెడలి విదేహభూవిభునిపురముఁ
జేరంగ వచ్చిన నారాజవంశజుం డతివేడ్క నెదురుగా నరుగుదెంచి
కొనిచని మించుమన్ననలు గావించె నాసమయంబునను రామచంద్రుఁ డనుజ
సహితుఁ డై దశరథు చరణాంబుజములకు మ్రొక్కిన రాముని ముద్దుగొనుచుఁ
తే. దండ్రిఁ గనుఁగొంటి నేఁటికి దైవగతిని, వికచపంకేరుహాముభంగి వెలయు నీదు
నెమ్మొగము గాధిసుతుకటాక్షమ్ముచేత, సకలకార్యంబులును నాకుఁ జక్కనయ్యె.
వ. అనుచు బ్రహ్మానందమగ్నుని భంగి నుండె నప్పుడు. 193
తే శంఖకాహళదుందుభిస్వనము లొప్ప, దివిజు లింపొంద జనకుమందిరముఁ జొచ్చి
యంత శుభలగ్నమున రాము సఖిలబంధు, యుక్తముగఁ జేరి జనకుఁ డత్యుత్సవమున.
సీ. సర్వశోభాఢ్యంబు స్వర్ణభూషితవిప్రభామినీసహితంబు ప్రబలవేద
వినమ్రహీనురచనాన్వితము రత్నస్తంభకీలితంబును నృత్తగీతవాద్య
కలితంబు పుష్పముక్తాఫలాన్వితము నై తనరు నిజాలయం[illegible]
సింహాసనంబున శ్రీరామచంద్రుని నునిచి విశ్వామిత్రవనజగర్భ
తే. సుతశతానందముఖమునిస్తోమములను, బూజలను దన్పి యారఘుపుంగవునకు

నిరుగడలహవ్యవాహనునిడియథాక్ర, మంబుగఁ బ్రబలఁ జేసి సేమంబుతోడ. 196

వ. నవరత్నఖచితభూషణోపేతయగు సీతం దోడ్కొని సభార్యుండై జనకుండు చను
దెంచి రామచంద్రు చరణకమలంబులు నిజకరకమలసలిలంబులం గడిగి. 197

జనకమహారాజు శ్రీరామునకు సీతను బాణిగ్రహణ మొనరించుట.

తే. పద్మసంభవశంకరప్రభృతు లెవని, పాదసలిలంబుఁ దాల్చిరో భద్ర మనుచు
నట్టి శ్రీరామచంద్రుపాదారవింద, జలము జనకుండు శిరముపైఁ జల్లుకొనియె. 198

వ. అప్పుడు సాక్షతోదకపూర్వకంబుగా నిజనందనను గరంబు పట్టి పాణిగ్రహణ
విధానంబున. 199

క. కనకాభరణాంచితసిత, వనరుహదళనయన నాదు వరసుత సీతన్
ఘనముగ నీ కిచ్చెద మన, మున సంతస మంది రామ! మునినుతనామా!. 200

తే. అనుచు సీతను రాముకు నర్పితంబు, చేసి మును సర్వభూతనివాసుఁ డైన
హరికి నిందిర నొసఁగి మిన్నందుదుగ్ధ, సాగరునిభంగి జనకుండు సంతసించె. 201

వ. అప్పు డప్పుడమిఱేఁ డౌరసి యగు నూర్మిళయను కన్యకామణిని సుమిత్రానందను
నకును భరతశత్రుఘ్నులకు శ్రుతికీర్తి మాళవులను భ్రాతృకన్యకల నొసంగె నిట్లన్న
దమ్ములు నలువురును భార్యాసహితులై రెండవలోకపాలురభంగిఁ జెల్వొందిరట్టి
యెడ నారదువాక్యంబులఁ దలంచి విశ్వామిత్రాదిమునివర్గంబులం గనుంగొని విదేహ
భూవిభుం డిట్లనియె 202

చ. మును సవనం బొనర్చుటకు భూమిని నాఁగట సాఁగుసేయఁ బం
పినను సితాగ్రమందుఁ గనుపించెను నిప్పవజాయతాక్షి యే
మను ముదమంది కూఁతుఁగఁ గనుంగొని నాదగుభార్య కిచ్చి త
ద్వనితయుఁ బెంచుచుండెఁ గులపావని దివ్యసుధాతనూభవన్ 203

వ. అంత నొక్కనాఁడు వివిక్తప్రదేశంబున నేను గూర్చున్నయెడ 204

తే. మహతియనువీణయం దమ్ము శ్రీమంతుహరిఁ బ, రేశునారాయణుని భజియింపుచును దు
షారహారాభదేహుఁ డానారదుండు, శంకరునిభంగి జనుదెంచె సదయుఁ డగుచు 205

వ. వచ్చి నాచేతఁ బూజలు వడసి సుఖాసీనుం డై యతం డిట్లనియె. 206

సీ. విను రహస్యంబు దీనను నీకు శుభమగు హరిపరమాత్ముం డచ్యుతుండు
భక్తపాలనమును బఙ్క్తికంధరహననంబును గావింప నాల్గురూపు
లను రామచంద్రుఁడై మనుజాకృతిని బఙ్క్తిరథభూవిభునకుఁ బుత్రత్వ మొందె
యోగమాయయు సీత నాఁ గఁ బుట్టెను నీదుమందిరంబునఁ గాన మఱపు గనక

తే. యత్న మొనరించి భార్యగా నర్పణంబు, సేయు మద్దేవునకు నొండు సేయవలదు

నిశ్చయము పూర్వభార్య యీనెలఁతయాప, రాత్మసకునంచు జనియె విహాయసమున.

వ. అది మొదలికొ నిస్యకం గమలాలయుం గా నెంచుచు రామచంద్రున కెవ్విధంబున నాసంగం గలుగునో యని త్రిపురదాహానంతరంబున సుమాపల్లభు చేత మద్గృహంబున నిడుటవలన నాకుఁ బూర్వులు నాఁటనుండియుఁ బూజవడయుచు నున్న సీశైవధనుర్భంగంబు నవ్వింగా విందితి నిట్లు సేయుటవలన సీతాపాణిగ్రహణార్థం బనేక రాజవల్లభులకు మానభంగం బయ్యె నిప్పుడు కృపాతిశయంబున మీరలు రామచంద్రుం దోడితెచ్చుటను నా మనోరథంబులు ఫలియించెనని రఘుపుంగవుం గని.

తే. అవనిజయుఁ నీవు నొక్క సింహాసనముఁ, గమలబాంధవుగతి దేహకాంతు లమర
నిపుడు గూర్చుండఁగఁ గాంటి విపులమయ్యె జన్మమో రామ! యామినీచర విరామ!.

సీ. నీపాదసలిలంబు నెమ్మిఁ దాల్చి సరోరుహాసనుం డీసృష్టి చేసి మించె
బలియును నీపాదాబ్జసలిలంబు ధరియించి దేవలోకాధీశుఁ డై వెలింగె
నా గౌతమునిభార్య యౌరా యహల్యయు నీదుమృదుపాదములను జారినరజంబు
చేతఁ దత్క్షణమున శిథిలీకృతాత్మభర్తృప్రోక్తశాప యై యింతి యయ్యె

తే. నెన్న రిటు సేయుపుణ్యులీ పృథ్వియందుఁ, బతితపావనబిరుదు సంతతముఁ దాల్చి
యూఢి కెక్కిన నీవొక్కరుండవె కాక, రామ! సీతాభిరామ! శర్వనుతనామ!. 210

వ. మఱియును 211

చ. ఎవని పదాబ్జరేణువు లోకింత ధరించి మహామునీంద్రులీ
భవభయకాలచక్రముఁ బాసిరి యే మహితప్రతాపుస
త్ప్రవిమలనామకీర్తనలఁ బల్మరు మన్నతి నొంది నిత్యులై
దివిజులు దుఃఖముల్ విడిరొ ధీరతఁ దాదృశు నిన్నుఁ గొల్చెదన్. 212

తే. అనుచు వినుతించి జనకధరాధిపుండు, మఱియుఁ మఱియును శ్రీరాముచరణములకు
ననుదినంబును వందనంబగు నటంచుఁ, దనయునటు రాఘవునితోడఁ బనుపఁదలఁచి.

వ. కోటిశతంబులగు హేమాగులును నయుతంబులగు ధనంబులును నియుతంబులగు తురంగంబులును షట్ఛతంబులగు మాతంగంబులును నొక్కలక్ష కాల్బలంబులను ద్విశతంబు దాసీనికరంబును దివ్యాంబరంబులును ముక్తారత్నమయోజ్జ్వలంబులగు హారంబులును మహిత్వపత్నులుండై యొసంగి వసిష్ఠాదులను భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులను దశరథుని యథాన్యాయంబుగఁ బూజించి ప్రస్థానంబు సేయించె నాసమయంబున జనకభార్యయు జానకిం గౌఁగిలించుకొని సాశ్రులోచన యై. 214

ఆ. అత్తమామలకును ననుదినంబును సేవ, సలుపు మమ్మ! రామచంద్రునను
ననుసరించి మెలఁగి యధికపాతివ్రత్య, మొంది సుఖము నొంది యుండు మమ్మ!.

వ. అనుచుఁ గూఁతురి నంపకంబు చేసె నప్పుడు. 216

క. లోకభయంకర మయ్యెను, గాకుత్స్థాన్వయులు మిథిలఁ గదలి రయమునన్
వేఁకఁ జనుచుండఁ బణవా, నేకరవంబుల మదేభబృంహితములచేన్. 217

తే. అనుచు వృషవాహనుం డద్రితనయతోడ మిహిరకులమండనుసుకీర్తి మిగులఁబల్కి
మఱలఁ దదనంతరకథాక్రమంబుఁ దెలుపఁ, దొడఁగెఁ గలితరథాంగ! కస్తూరిరంగ.

వ. ఇట్లు మిథిలానగరంబు వెలువడి చనుచుండ యోజనత్రయంబున నుత్పాతంబులు
గానుపింప దశరథుండు బెగ్గిలి వసిష్ఠుం గనుంగొని మ్రొక్కి యివ్విషమంబులకు
నిమిత్తంబులు దోఁచుటకుఁ గారణం బేమి యనిన వసిష్ఠుండును. 219

ఉ. ఓమనుజేశ! మీఁద భయ మొక్కటి గల్గును గల్గి తత్క్షణం
బే మిముఁ బాయు నెట్లనిన మించి మృగంబులు సవ్యగాములై
వేమరు నేఁగుచుంట నన వెంటనె బల్సుడిగాలి మిక్కుటం
బై మనుజాళికన్నులకు నంధతమం బడరించె నయ్యెడన్. 220

దశరథునిఁ బరశురాముఁ డడ్డగించుట.

సీ. భగవంతుఁడును బ్రతాపసముగ్రుఁడును నగు భార్గవుం డచటఁ గన్పడియె నమ్మ
హాత్ముఁడు నీలమేఘాభుండు భూరిజటామండలాఢ్యుండు భీమపరశు
చాపవిభాస్వద్భుజాదండుఁడును సమస్తక్షత్రియానీకతాడనుండు
హైహయాధిపబాహుహననుండు నిటు కాలమృత్యువుపగతిఁ దోఁప మిగుల వెఱచి

తే. దశరథుం డప్పు డర్ఘ్యపాద్యము లొసంగి, కరయుగంబులఁ మోడ్చినన్ గావునాదు
సుతుని రాముని దయఁ జూచి బ్రతుకనిమ్ము, మనినఁ జెవిఁ బెట్టక యరాముసదరిచూచి.

వ. క్రోధంబునం బ్రచలితేంద్రియుం డయి నిష్ఠురంబుగ నిట్లనియె. 222

క. నాముందఱ నీ వొకఁడవు, రాముఁడ నని తిరుగఁ దగునె రాజాధమ! నీ
వే మేటిరాజ వయినను, భీమాహవ మాచరింపు బెగడక నాతోన్. 223

ఆ. పార్వతీవిభుండు పాఱవైచిన చీకు, విల్లుఁ విఱిచి విఱ్ఱవీఁగఁ దగునె
వైష్ణవంబు దీని వడి నెక్కువెట్టిన, నపుడు నిన్ను మెత్తు నని యొనర్తు. 224

వ. కాదేని 225

తే. మిమ్ము నందఱిని యమాలయమ్మునకును, బుత్తునను దెలియువె మున్ను భూరిమహిమ
నిరువదియు నొక్కమారులు పరశుధార, నఖిలధరణీపతులఁ ద్రుంచినట్టివాని. 226

వ. అని పలుకు సమయంబున. 227

తే. అఖిలజనలోచనములకు నంధతమస, ముడరె ధరణియుఁ జలియించె నంత రామ
చంద్రుఁ డాభార్గవునిచేతి చాప మంది, గుణ మొనర్చి శరంబందుఁ గూర్చి పలికె.

క. రాముశరము గనుఁగొను భృగు, రామ! పదములైనఁ బుణ్యరాశియయిన నీ
భీమాస్త్రమునకుఁ జూపుము, నీమహిమలు దూరముగను నిలుపుము వేగన్. 229

తే. అనుచుఁ బలుకంగఁ బూర్వవృత్తాంతి మెల్ల, సంస్మరింపుచు నారామచంద్రపాద
పంకరుహములు గనుఁగొని భార్గవుండు, పలికె వికృతాననుండునై జలజనయన!.

సీ. రామ! రామ! మహాత్మ! భీమబాహాటోప! తెలిసె నేఁటికి నీదు దివ్యమహిమ
జగదుద్భవస్థితిసంహారదక్షుండ వాద్యంతరహితుండ వగణితుఁడవు
యోగమాయాసమాయుక్తుండ వజుఁడవు నవికారివియును నిరామయుండ
వమలుండవును సంతతానందుఁడవు పురాణపురుషుఁడవు జగన్నాయకుండ

తే. వనుచు నెఱుఁగుదుఁ బూర్వవృత్తాంత మొకటి, వినుము బాల్యంబునం దేను ఘనతపంబు
చక్రతీర్థంబున నొనర్చి చక్రపాణి, నీవు నారాయణునిఁ దనియించినాఁడ. 231

వ. ఇట్లనన్యచిత్తుండనై యమ్మహాత్మునకు సంతసంబు గావింప శంఖచక్రగదాధరుం
డును ప్రసన్నముఖపంకజుండును నగుచు నాదుముందఱ నిలచి యిట్లనియె. 232

ఉ. ధరణీదేవ! భవత్తపోమహిమ చోద్యంబయ్యె నిన్ మెచ్చితిన్
వర మే నిచ్చెద హైహయుం దునిమి గర్వగ్రస్తులౌ రాజులన్
ధరణిం జేరడఁగించి కశ్యపున కీధాత్రీతలం బిచ్చి శాం
తరుచిం దాల్చు మదంశ నొంది పితృవ్యాప్తాపంబు వారింపఁగన్. 233

తే. అంత త్రేతాయుగమున రామాఖ్యచేత, జనన మొందుచు నీ కొసఁగినచిదంశ
వపుస్సు గైకొందు నట మానివగుచు బ్రహ్మ, దినమునిల్చెదవని పల్కిఁ దివికి జనియె.

వ. నాచేత నిత్తెఱం గెల్లఁ గావింపంబడియె నిప్పుడు. 235

ఉ. ఆపురుషుండ వీవ భవదంశముఁ గొంటివి మేలు గద్దె నీ
ప్రాపునఁ బద్మజాండములు పావకసందు జలంబునందునుం
బ్రాపగుధూమఫేనములభంగి జనించు నడంచు నిట్టి నీ
రూప మెఱుంగఁజాలరు సరోజభవాభవులైన రాఘవా!. 236

సీ. రఘునాయక! విరించిప్రార్థనంబున నీవు జనయించితివి నీకు సంభవాది
షడ్భావములు లేవు జనములు నీమాయ గలుగుసంతకు నిన్నుఁ గానలేరు
నీయాశ్రయంబున నఖిలంబు నీమాయ యొనరించు మాయాశ్రయుండ వీవు
బ్రహ్మాదులకును నేర్పరుపరాని యచింత్యశక్తిమంతుఁడవును ముక్తిదుఁడవు

తే. రూఢిగాఁగను విద్యావిరోధియైన, మాయన విచారములఁ గల్గు మానవులకు
నిట్టిమాయలు వాపి నీ విపుడు గానఁ, బడుట నాదుపురాకృతఫలము గాదె. 237

వ. దేవా! ప్రకృతికంటెఁ బరుండ వనులుండవు నిర్వికారుండవు పూర్ణుండవు గమనాది

వివర్జితుండవు నగుమహానుభావుండవు మఱియు నవిద్యాకృతలింగదేహంబులఁ బ్రతిబింబితంబగు చిచ్ఛక్తి జీవలోకంబున జీవాభిధానంబు నొందు నెంతవట్టు దేహమనఃప్రాణబుద్ధ్యాదులయందు నభిమానవంతుం డగునంతవట్టును గర్తృత్వభోక్తృత్వాదిసంసారంబును బుద్ధికి జడత్వంబున నజ్ఞానంబును లేదయినను నవివేకంబున బుద్ధ్యాత్మలను జడాజడంబులకు మిథ్యాతాదాత్మ్యంబున నేకత్వంబొసరించి సంసారియనంబరఁగు నెట్లనిన జడంబునకుఁ జిత్సమాయోగంబునఁ జిత్త్వంబును జిత్తునకు జడసాంగత్యంబువలన జడత్వంబును నుష్ణోదకంబున జలాగ్నులకు మేళనంబుభంగి నుండు మఱియు. 238

చ. మనుజున కెంతవట్టు జనమాన్య! భవత్పదభక్తిసేవనం
బొనరక యుండు దుఃఖముల నొందును సజ్జనుఁ డంతవట్టుఁ గా
వున భవదీయభక్తులకుఁ బొల్పుగ సేవ యొనర్చి వారి సం
గినమదితోడ నిన్ గొలిచి కృత్రిమసంసృతి వీడఁగాఁ దగున్ 239

వ. ఇట్లొనర్చిన నదిమొదలు మాయ మెల్లమెల్లనఁ గృశియించు నంత విజ్ఞానసంపన్నుండగు నట్టి పుణ్యునకు సద్గురువు లభియించు సద్దేశికోత్తమునివలన మహావాక్యార్థజ్ఞానంబు వడసి భవదనుగ్రహంబున ముక్తుండగు నింక భవద్భక్తివిరహితులకుఁ గల్పకోటిశతంబులకైన జ్ఞానంబును ముక్తియును సుఖంబులు గలుగుట సంశయంబు గావున భవత్పాదయుగళభక్తియ జన్మజన్మంబుల నాకగుంగాక యవిద్య యేరెండింటివలన నశియించు నట్టి భవద్భక్తియు భవద్భక్తసాంగత్యంబును నాకుఁ బొల్పుచుంగాక మఱియును. 240

ఆ. నీదుభక్తి గలిగి నీకీర్తి జగముల, విశదపఱచునట్టి విబుధవరుఁడు
ప్రబలి జగము లెల్లఁ బావనం బొనరించు, నతని నతనికులము నగునె తలఁప 241

క. ఘనదేహా! భక్తజనభా, వన! భువనాధిప! యనంత! వామన! నారా
యణ! వాసుదేవ! కారుణ్యనివాస! ముకుంద! వందనంబిదె రామా!. 242

తే. ఏను లోకజిగీషచేఁ బూనిసేయు, పుణ్య మెల్లను నీబాణమునకు నర్ప
ణంబగును గాక యిదె వందనం బటంచు, మనవి యొనరింప మెచ్చి రామప్రభుండు.

సీ. విను విప్రవర్య! నీ వొసఁగఁ గోరిన వెల్లఁ గృపసేతు ననఁ బ్రీతి నపుడుఁ బల్కెఁ
గమలాక్షు! దయ నీకుఁ గలదేని నామీఁద నీపాదయుగభక్తి నీదు భక్త
లగువారితోఁ బొందు దగఁ గృపసేయు మీ స్తవ మెవ్వరేనియుఁ జదువఁ బాప
మెల్లను బాయును మృతివేళ నీస్మృతి గలుగుఁ గావుత నీదుకరుణ ననుచుఁ

తే. ప్రణుతి యొనరించి పూజలు వడసి రాఘు, వానుమతినిమహేంద్రాచలాగ్రమునకుఁ
(దరలి మౌనిపైయుంట తపశ్చరణమునకుఁ)? బరశురామాఖ్యుండు భార్గవుం డరిగె నపుడు.

శ్రీరాముఁడు సీతాసమేతుఁడై యయోధ్య కేతెంచుట

తే. కోలుపడిననిధానంపుఁ గుప్పగలిగి, నట్లు ముదమంది రయమున నచటు వెడలి
బంధువులతోడ సాకేతపట్టణంబు, శీఘ్రమున రాఘవులు ప్రవేశించి రపుడు. 245

వ. అచ్చట దేవసములగు భరతశత్రుఘ్నులును లక్ష్మణుండును దమదమభార్యలం గూడి నిజమందిరంబుల సుఖం బుండిరి మఱియును 246

తే. నెమ్మి జననిజనకులకు సమ్మదముగ, సీతతోడ నతఁడుండె లక్ష్మీసమేతుఁ
డగుచు వైకుంఠధామంబునందు వెలయు, మాధవునిభంగి శ్రీరామమనుజవిభుఁడు.

వ. అంత భరతమాతులుండగు యుధాజిత్తుండు పనివడి చనుదెంచిన దశరథుండును వానిం బూజించి తోడన కేకయరాజనగరంబునకు భరతశత్రుఘ్నులం బనిచె నప్పుడు.

క. నాకంబునఁ బౌలోమియుఁ, బాకారులఁ గాంచి వేడ్కపడు నదితిక్రియన్
సాకేతంబున రాముని, రాకాస్యలఁ గాంచెఁ బఙ్క్తిరథుఁ డతిప్రేమన్. 249

వ. ఇవ్విధంబున. 250

సీ. సాకేతమున లోకసంగీతకీర్తియు నఖిలేశ్వరుండును నిఖిలమౌని
జనసుకరానందసందోహదేహుండు నిరవధివిభవుండు నిర్వికార
వైభవుండును శ్రీనివాసుండు నిత్యమాయానివాసుండును నఖిలలోక
నాథుండు ముదితగుణగణుండు నయ్యును దనమాయ నగు కార్యమునఁ దానుఁ

తే. గూడి చరియించుఁ గాన లోకులకు మనుజ, చందమునఁ దోఁచె శ్రీరామజనవిభుండు
దన చరిత్రంబు భూమి పావనము సేయ, జనకనందనతోఁ గూడ శైలతనయ. 251

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱిఁగిం, చినగతి విధి నారదునకుఁ జెప్పినవ్యాసుం
డును నాకుఁ బల్కె వినుఁడం, చనియెను సూతుండు శౌనకాదులతోడన్. 252

ఆశ్వాసాంతము.

క. కాలాంభోదరనిభ! భవ, శైలపురందర! కవేరజాతటరంగ
త్ఖేలన! నిజభక్తనిచయ, పాలన! సన్నుత సరోజభవ! రంగేశా!. 253

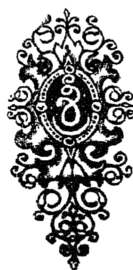
మాలిని. శ్రితజనపరిరక్షా! శ్రీసమాయుక్తవక్షా!
గతభవభయమోహా! కాద్రవేయారివాహా!
శతముఖముఖవంద్యా! సర్వలోకాభినంద్యా!
రతిపతిశతరూపా! రంగనాథావనీపా!. 254

గద్యము. ఇది శ్రీమోరుతోట ముక్తీశ్వర ప్రసాదలబ్ధ కవితాపవిత్ర కోటమరాజు భాస్కరమంత్రిపుత్త్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణంబను మహాకావ్యంబునందు బాలకాండము సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

అయోధ్యాకాండము.



శ్రీరామచంద్ర! పూజిత!
ధారాధరనీల! పద్మదళలోచన! సం
సారపయోనిధితారణ!
నారాయణ! నిఖిలలోకనాయక! రంగా!. 1

వ. అవధరింపుము చంద్రావతంసుం గనుంగొని గిరికుమారి యిట్లనియె. 2

ఉ. దేవ! పురప్రహార! వినుతించెద రాఘవుఁ డేమిసేసె మ
ద్భావము నిష్కళంకముగఁ బల్కు మనన్ ముదమంది శంకరుం
డో వనజాక్షి! రామవిభుఁ డొక్కెడ జానకి చామరంబుచే
వీవఁగ దివ్యరత్నమయపీఠమునన్ విజనస్థలంబునన్. 3

వ. నీలోత్పలదళశ్యాముండును గౌస్తుభాముక్తకంధరుండును నగు రాఘవుండు రత్న
సింహాసనస్థుండై తాంబూలచర్వణం బొనరించుసమయంబున. 4

శ్రీరాములకడకు నారదుఁ డేగుదెంచుట.

ఉ. దేవమునీశ్వరుం డమితతేజుఁడు నారదుఁ డేగుదేర సం
భావనచేసి మ్రొక్కి జనపావన నీ వరుదేర వంశముం
బావనమయ్యెఁ గోరికలు పండె గృహస్థుల కెట్లు గల్గు మీ
సేవయు దర్శనంబు నన శ్రీపతితోడ నారదుం డనెన్. 5

సీ. నరనాథ నను మోహపఱపంగ నేల గృహస్థుండ ననిపల్కి తది నిజంబు
జగములకాదియై తగనిల్చు మాయ నీగృహిణి మీవలన విరించిముఖ్యు
లుద్భవించిరి సుగుణోజ్జ్వలత్రిగుణాత్మ యైయి మాయ చెలువొందు నవనిమీఁద
భువనత్రయంబు నీభవన మా నిబ్భంగి నీగృహస్థత్వంబు నెమ్మిఁ దనరు

ఆ. హరివి నీవు లక్ష్మి యవనిజ హరుఁడ వీ, వద్రికన్య సీత యబ్జభవుఁడ
వీవు వాణి జనకభూవరపుత్త్రి నీ, విధవ మిటు వెలుంగు విమలచరిత!. 6

వ. దేవా! నీవు భాస్కరుండవు జానకి ప్రభాసతి, నీవు శశాంకుండవు వైదేహి శుభలక్షణయగు రోహిణి, నీ వాఖండలుండవు పౌలోమి జనకనందన, యనలుండ వీవు నీదుకాంత స్వాహాదేవి కాలరూపియగు దండధరుండ వీవు సీత సంయమని. జగన్నాథా! నీవు నిరృతివి మంగళప్రదయగు భూసుత తామసి, నీవు వరుణుండవు జానకి భార్గవి, నీవు వాయుదేవుండవు వసుమతీతనయ సదాగతి, కుబేరుండ నీవు మహీకన్య సర్వసంపద, నీవు లోకనాశనకరుం డగు రుద్రుండవు నీదుధర్మపత్ని రుద్రాణి యనం బరఁగు నింతపల్క నేల వినుము. 7

తే. స్త్రీపురుషవాచకము లెన్ని చెలఁగు నన్ని, సీతయును నీవ సుమ్ము విఖ్యాతచరిత!
గాన మీకన్న నిఖిలలోకముల భజన. సేయఁదగినది యితరంబు చెప్పఁబడదు. 8

వ. దేవా! నీయాభాససంయుతంబగు నజ్ఞానం బవ్యాకృతం బనం బరఁగు నాయవ్యాకృతంబువలన మహత్తత్త్వంబు జనియించు నమ్మహత్తత్త్వోపాధికుం డైన సూత్రాత్మ సుషుప్తిలింగదేహాభిధానంబున హిరణ్యగర్భుండగు మఱియు నహంకారబుద్ధులు రెండును బంచప్రాణంబులును జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియంబులు పదియునుంగూడి సప్తదశాత్మకంబును జన్మమృత్యుసుఖదుఃఖసంయుతంబును నగునని ప్రాజ్ఞులచేత లింగదేహంబు పల్కంబడు నాహిరణ్యగర్భుండయి జగన్మయుండును జీవిసంజ్ఞుండు నై లోకంబునం బ్రకాశించు నింక వాచ్యంబును ననాదియు నగు నవిద్యాకారణోపాధియనం బరఁగు బ్రహ్మకు స్థూలసూక్ష్మకారణంబు లనియెడు నుపాధులు మూఁడు గలవు తదుపాధిత్రితయసంయుక్తుండగువాఁడు జీవుం డనియును విముక్తుండగువాఁడు పరమేశ్వరుండనియును బల్కంబడు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాత్మకం బైన సంసారంబు చెలువగునట్టి సంసృతికి విలక్షణుండవును ననుస్యూతుండవును సాక్షివియు నగు జ్ఞానరూపుండవును నీవ మఱియును 9

తే. అఖిలజగములు పుట్టి పెంపగు నడంగు, నీమహాదేహమునఁ గాన నీవు సకల
కారణుండవు నిఖిలలోకప్రభుండవు, నీవు దైత్యాన్వయాటవీదావదహన!. 10

సీ. రజ్జుసర్పభ్రాంతి నిజ్జగంబులఁ బరమాత్మను జీవుఁ గా నాత్మఁ దలఁప
భయమందుఁ దెలియ నిర్భయమందు సకలదేహముల నీచిచ్ఛక్తి యమరునంత
తడవు బుద్ధులు నెల్లఁ దనరుఁ గావున నీవు పరమాత్మ నఖిలభూప్రజకుఁ దావ
కజ్ఞానమునఁ దోఁచు నఖిలంబు త్వద్జ్ఞానమున మిథ్య యగుఁ గాన జనుల కెల్ల
తే. జ్ఞాన మెఱుఁగంగ వలయును గాన నీదు, మహితభక్తియుఁ గల్గఁ గ్రమక్రమమున
జ్ఞానమును గల్గు మోక్షంబు గాననగును, నమ్మహాత్మున కధికనార్యకళత్ర 11

తే. కాన నీపాదయుగభక్తి గలుగువారు, మోక్షభాక్కులు నీదుకటాక్ష పద్మ
గర్భజంభారిముఖు లెల్లఁ గాంక్షఁజేసి, తపముఁ గావించెదరు కాదె దైత్యదమన! 12

చ. జనవర! నీసుభృత్యులకు సంతతభృత్యుఁడఁ గాన లోకమో
హినియగు మాయ నన్నుఁ గదియింపదు నీఘననాభిపంకజం
బున జనియించు వాక్పతికిఁ బుత్త్రుఁడఁ బౌత్త్రుఁడ నీదు భక్తుఁడన్
ననుఁ గరుణింపు తండ్రి! రఘునాథ! విదేహసుతామనోహరా! 13

వ. అనుచుఁ బల్కి యనేకవిధంబుల నమస్కరించి యానందాశ్రుపరిప్లుతుండై యిట్లనియె. 14

చ. వనరుహగర్భుపంపునను వచ్చితి నీవు దశాననున్ వధిం
పను జననంబు నొందితివి పఙ్క్తిరథుండును రేపు రాజుఁ జే
యును నిను నిట్టులైన నిఖిలోర్వి భరాపహ మెట్టు లౌను? స
త్యనిరతమైన నీపలుకుఁ దథ్యమొనర్పుము రాఘవేశ్వరా! 15

తే. అనుచుఁ బలుకంగఁ జిఱునగవాననంబు, నందుఁదనుకొత్తరాఘవుండనియె వినుము
నారద! మత్ప్రతిజ్ఞప్రకార మెల్లఁ, జేతుఁ గాలానురోధంబుచేత నుంటి. 16

తే. సంశయము లేదు ప్రారబ్ధసంక్షయంబు, నెఱిఁగి యాసురమండలం బెల్ల నడఁచె
దను గ్రమక్రమమున రేపు దనుజనిచయ, మడఁపగను దండకారణ్య మనుసరింతు.

వ. జటావల్కలంబులు పూని పదునాలుగువత్సరంబులమ్మహారణ్యంబున నివసించి సీతాహరణంబనుమిషచేత దుష్టాత్ముండగు నప్పౌలస్త్యుం బరిమార్చెద ననుచు రఘువల్లభుండు ప్రతిజ్ఞ యొనరించిన నారదుండును. 18

క. మోదంబు నొంది రాఘవుని, పాదములకు మ్రొక్కి దేవపథమునఁ జనె శా
తోదరిహరినారదసం, వాదం బిది వినినఁ బాపవర్గ మడంగున్. 19

తే. రామనారదసంవాద మేమహాత్ముఁ, డైన లిఖియింప వినుపింప ననుమతింప
శాకశాసననగరాధిపతియ యగును, మఱియుఁ గైవల్యమందుఁ గ్రమక్రమమున. 20

వ. అనుచు మహాదేవుం డచలరాజతనయతోడ నవ్వలివృత్తాంతం బుపక్రమించి పల్కం దొడంగె నంత నొక్కనాఁడు దశరథుండు రహస్యప్రదేశంబునం గూర్చుండి నిజకులాచార్యుండును సర్వజ్ఞుండును మునిప్రవరుండును ధీరుండును సద్గుణగరిష్ఠుండును నగు వసిష్ఠునిం బిలువంబనిచి యిట్లనియె. 21

దశరథుఁడు శ్రీరామునకుఁ బట్టాభిషేకము సేయుట కాలోచించుట.

క. ఘనముగ రామునివర్ణన, జనము విన నొప్పు నిప్పు డటుగాన ధరా
వనితకు విభునొనరించెద, మునివల్లభ! తావకానుమోదమునఁ దగన్. 22

వ. అదియునుంగాక యేను వృద్ధుండ భరతుండును శత్రుఘ్నసహితుండై కేకయరా
జగృహంబున నున్నవాఁడు మీర లనుమోదింపందగు సకలగృహంబులఁబతాకం
బుల నిల్పునట్లును ద్వారంబులం గనకముక్తామయంబు లగువిచిత్రతోరణంబులు
శీఘ్రంబ నియోగించి రామచంద్రు నామంత్రణంబు సేయుం డనుచు సుమంత్రుం
బిలిచి యిట్లనియె. 23

తే. రాము భూపాలనకళాభిరాముఁ జేయ, వలయు మునివర్య నాజ్ఞగావలయు వస్తు
సమితిసమకూర్పుమసంతసంబునొంద, నపుడుమునిమంత్రివరుఁజూచియనియెనిట్లు.

సీ. నాల్గుకొమ్ములుగల నాగంబులైరావతకులోద్భవంబులు తనర నఖిల
తీర్థోదకంబులు దెచ్చి కాంచనకుంభముల నిల్పవైయ్యాఘ్రములు వినూత్న
ములు మూఁడుచర్మముల్ వెలయ సన్మణిభూషణాంచిత లగుచుఁ బౌరాంగనలును
నిలువ మహర్షివర్యులు కుశపాణులై దివ్యాసనంబులఁ దేజరిల్లఁ
తే. బటుతరాయుధముల వీరభటులు గొల్వ, భూరిమంగళవాద్యముల్ ఘోరు కలగ
రాజలక్షణములు నెల్ల రహిఁ జెలంగ, రేపు సేయింపు మమలప్రతాప నీవు!. 25

తే. నగరమున దేవతాయతనంబులకును, బలులు పూజలు నొసఁగంగఁబనుపు మనుచుఁ
బలికి రఘునాథుగృహములోపలికి నేఁగె, నవ్వసిష్ఠుండు వికచహృదబ్జుఁ డగుచు.

వ. ఇట్లు భగవంతుఁడగు వసిష్ఠుండు రథారోహణంబు సేసి వెడలి కక్ష్యాత్రయంబు నతి
క్రమించి యచ్చట రథంబు డిగ్గి యాచార్యత్వంబు గలుగుటవలన ననివారితుఁ
డై యతిభాస్వరం బగు రామమందిరసమీపంబునకుం జనిన నారఘువల్లభుండు
వేగంబ లేచి కృతాంజలి యై భక్తియుక్తంబుగ సమస్కరించి రత్నాసనం బిడి
జనకనందనానీతంబులగు కనకకలశసలిలంబునఁ బాదప్రక్షాళనంబుఁగావించి
యయ్యుదకంబు సీతయుం దానును శిరంబునం జల్లుకొని భవత్పదాంబుధారణం
బున ధన్యుండ నయితి ననిన నవ్వసిష్ఠుం డిట్లనియె. 27

క. హరుఁడును మజ్జనకుం డగు, సరసిజజుఁడు నీదుపాదసలిలముచేతం
బరమగు ధన్యతఁ గాంచిరి, శరనిధిసమధీర! యిట్లు చనునే పలుకన్. 28

చ. అదియునుగాక నీజనన మార్తి నెఱుంగుదు రావణాదులన్
మదము లడంచి భక్తుల కమర్త్యుల కింపు దలిర్ప లచ్చితో
నుదయము నొంది తీవు మది నుంచియు దేవ! రహస్య మాట నే
నిది యెఱుఁగంగ నిక గురువే ననియుంటి రమామనోహరా!. 29

క. గురువులకు దొరవు జగదం, తరవర్తివి శుద్ధతత్త్వతనుఁడవును నగో
చరుఁడవు మనుజాకృతియ నీ, ధరఁ దోఁతువు మాయచేత దశరథరామా!. 30

వ. దేవా! పురోహితత్వంబు విగర్హ్యంబును దూష్యజీవనం బని యెఱింగియు జగ
ద్యంత్రవాహకుండవు పరమాత్ముఁడవు స్వాధీనసంభవుండవు నగు నీ విక్ష్వాకుకులంబున
రామాభిధానంబున నుద్భవించెద వనుచుఁ జతురాననువలన నెఱింగి సంతతసాంగ
త్యంబును నాచార్యత్వంబును గల్గెడు ననుమహాకాంక్షచేత నిట్టి కొద్దిపని కియ్య
కొని భవదన్వయంబున నాశ్రయించియుంటి నిప్పుడు. 31

తే. నామనము సంతసము నొందె రామ! నీదు, దర్శనంబున సకలభూతలము మోహ
మందఁజేసెడు మాయనన్ జెందనీక, కావు నమఁబ్రోచు విభుఁడవుగావె నీవు 32

వ. దేవా! ప్రసంగవశంబునం బల్కుటగాని యొండుగాదు రేపు ప్రభాతంబున నిన్ను
ధరాపాలనంబున కభిషిక్తుం జేయఁ దొడఁగెద్దని భవజ్జనకుండు నన్నుఁ బనిచెం
గావునఁ జనుదెంచితి నీవును యథావిధ్యుక్తంబుగా సీతాసహితుండవై యుపవ
సించి శుచివియు భూమిశాయియు జితేంద్రియుండవుఁగమ్ము ప్రభాతంబునం జను
దెరం దగు ననుచు రథారోహణంబుచేసి వెడలె నంత సర్వజ్ఞుండును మాయాసహి
తుండును నీశ్వరుండును నగు జానకీవల్లభుండు నిజపార్శ్వవర్తి యగు లక్ష్మణుం
గనుంగొని చిఱునగవు తలిర్ప ని ట్లనియె. 33

క. తమ్ముఁడ! నను ధరణీస్థలి, కిమ్ముగ నధిపతిని జేతు రెల్లి యనుటమా
త్రమ్మొకటిగాని యిమ్మహి, కిమ్ముగఁ గర్తవును భోక్త వీవె తలంపన్. 34

క. నీవు బహిఃప్రాణంబవు, భావజకలితరూప! యనుచుఁ బలికి వసిష్ఠుం
డేవిధమునఁబలికెనో యటు, లావసుధాధిపుఁడు నిల్చె నతినిష్ఠమెయిన్. 35

వ. అత్తెఱంగెల్ల భూవల్లభునకు వసిష్ఠుం డెఱింగించెఁ బట్టణం బంతయు వసిష్ఠోక్తప్ర
కారంబున నలంకృతంబు సేయించి రాక్షభటుండు చని యిత్తెఱంగు కౌసల్యా
సుమిత్రల కెఱింగింప హర్షంబు నొంది వానికి మౌక్తికహారంబు లొసంగి దశరథ
భూవల్లభుండు సత్యవంతుం డగు నయిననుఁ గాముకుండు గావున కైకేయీవశుం
డయి విఘ్నంబు సేయునో యని రామాభిషేకార్థంబు పుత్రవత్సలయగు కౌసల్యయు
దుర్గాదేవి నారాధింపుచుండె నంత. 36

చ. సురలు సరస్వతిం బిలిచి సోమనిభాస్య! యయోధ్య కేఁగి మం
థర నటమీఁదఁ గేకయసుతన్ విధిపంపునఁ జెంది రాము భూ
వరునిగఁ జేయకుండ వనవాస మొనర్చ మనన్ మదం బటం
చరిగి నిజేశు నాజ్ఞను దయంబున నిల్చెను వాణి యచ్చటన్. 37

వ. ఇట్లు త్రివక్రాంగియయిఁ గేకయరాజనందనకు ముఖ్యపరిచారికయు నగు మంథ
రయం దావేశించె నప్పుడు. 38

క. మంథర మందరనిభ మగు, చుం దనరెడుసౌధ మెక్కి సురుచిరముగ నిం
పొందెడుపురి కని విస్మయ, మందుచుఁ జని ధాత్రి కిట్టు లనియెం బెలుచన్. 39

చ. జనని! యిదేమి పట్టణము సర్వశుభావహమై తనర్చెఁ గా
ఘనముగ వస్త్రముల్ సుజనులు కాంచనముల్ రఘురామమాత స
జ్జనులగు విప్రవర్యులకు సమ్మతి నిచ్చెడు నన్న ధాత్రి యి
ట్లనియె విదేహజాధిపు ధరాధిపుఁ జేయుదు రెల్లి వేడుకన్. 40

కేకయరాజపుత్త్రికి మంథర దుర్బోధనచేయుట.

సీ. అని పల్కె మంథర యంతఃపురంబున నేఁగి కేకయాత్మజఁ జూచి నీకు దొడ్డ
భయము పుట్టెను రాముఁ బట్టంబు గట్టెద రెల్లి యుంచన సంతసిల్లి కైక
పస ధనంబు లొసంగి పాపాత్మ! భయ మేల భక్తుండు రాముఁడు భరతుకంటె
నన దాది యిట్లనె నబల! నీపతి నీకు సమ్మదంబుగఁ బల్కు సకలకార్య
తే. ములను కౌసల్య కింపొప్ప మొనసి చేయుఁ, గాన నినందనుని వెలిగా నొనర్చి
రామునకుఁ దోడగుట సుమిత్త్రాసుతుండు, గలయ ధరణీశుఁ జేయు రాఘవునిగంటె

వ. ఇంక నీకుఁ బ్రాణాంతంబయినను గ్రామనిర్యాపణంబైనను గల్గుఁ గాక యుండదు
కౌసల్యాసుమిత్త్రలకుఁ బరిచర్య సేయవలయు భరతునకు రాము ననుసరించి యుండుట
సంభవించు నాకుం జూడ నంతకంటె మరణంబు శ్రేయస్కరంబని తోఁచెడు శుభంబు
కాంక్షించెద వేని భరతుం బట్టంబుగట్టి రాఘవుఁ బదునాల్గువత్సరంబులు వనంబున
కనుప యాచింపు మంత భరతుండు సకలోపాయసమర్థుం డగు నింకొక్కయు
పాయం బెఱింగించెదఁ దొల్లి దేవాసురసంగ్రామంబునఁ బురందరాహూయమానుం
డై దశరథుండు నిజసేనాయుక్తంబుగాఁ జని యనిసేయుచుండెడ రథాక్షంబు భిన్నం
బైన నీవును మహాసాహసంబున హస్తంబుఁ జొన్పి నివ్వరించితి వంత రక్కసులం
గూల్చి జయంబునొంది నిన్నుం గనుంగొని నీసాహసంబునకు మెచ్చి రెండువరం
బులు వేఁడు మనిన నీవును. 42

ఆ. కరుణ గల్గెనేని వరయుగంబును నాకు, వలయునపుడొసంగవలయు ననిన
సంతసించెఁ గాన సతి! నేఁడు తద్వర, ద్వయము వేఁడు పుత్త్రవత్సలతను. 43

వ. అవ్వరంబు లిప్పుడు స్మృతిగతంబు లయ్యె నీవును గోపాన్వితవై క్రోధాగారం
బునం బ్రవేశించి దశరథుండు సత్యప్రతిజ్ఞుండై నీయభీష్టం బెప్పుడొనగూర్చు
నంతపట్టు నాభరణంబు లెల్ల నొలిచివైచి నేలంబడి యుండుము మనిన దుస్సంగా
హితవిభ్రమంబున నవ్వాక్యంబులు సత్యంబు లని తలంచి. 44

ఆ. అతిముదమునఁ బలికి తమ్మ! మంచి తెలియంగఁ, జాల బుద్ధిమంతురాల వీవు

భరతుఁ డిపుడు పట్టభద్రుఁ డైనను గ్రామ, శతము నిత్తు నీకు సమ్మదమున. 45

క. అని మలినవస్త్రయుగ మ్మును, దనులిప్తపరాగ యగుచు ధరపైఁ బడి యి
ట్లనియె విను రాఘవుఁడు వన, మున కరిగెడు నంతపట్టు మూర్ఛిత నుందున్. 46

వ. చనఁడేనిఁ బ్రాణంబు లైనను విడిచెద నని నిశ్చయంబు సేయు మనినను గళ్యాణం బగు నని నిజసదనంబున కమ్మంథర చనియెఁ గేకయాత్మజయు న ట్లాచరించె వినుము 47

క. ధీరుం డైనను సుగుణా, చారుం డైనను వివేకసంయుతుఁ డైనం
గ్రూరులఁ గూడి చరించిన, నారయఁ దత్సదృశుఁ డగుట యరుదె మృగాక్షీ!. 48

దశరథుండు కైకగృహంబున కేఁగుట.

వ. అనుచుఁ బినాకధరుం డపర్ణాసతితోడఁ దదనంతరకథానువాదనం బారంభించి యిట్లనియె నంత దశరథుండు రామాభ్యుదయకారణంబునకు నభిముఖులుగాఁగ సకలమంత్రివరుల నియోగించి తానును బరమానందంబునఁ గైకేయీసదనంబునకుం జని యవ్విధం బంతయుం జూచి విస్మయం బంది యచ్చటి దాసీజనంబులం గాంచి.

ఆ. భామ యిట్లు లుండ నేమికారణ మొక్కొ, యనిన వార లిట్లు లనిరి దేవ!
మడుప దోగితంబు కోపంబు విడ వదు, నీవు దెలియవలయు దేవి తెఱఁగు. 50

క. అని యన విని మెలమెల్లన, జని తత్తను వంటి యిట్లు చను నెపరాగం
బున నున్కి యెవ్వ రేమని, యనిరో కృపాదృష్టిఁ బల్కు మంతయు నాకున్. 51

క. ధనికు దరిద్రునిఁ జేసెద, ధనికునిఁ జేసెద దరిద్రు దండనమునకుం
జను మనుజుఁ గాతుఁ జంపఁగఁ, జనఁడేని వధింతు నీకు సమ్మతిగాఁ గన్. 52

వ. ఇంత యన నేల నాదు ప్రాణంబు లైనను నొసంగెద మత్ప్రాణతుల్యుం డగు రాఘవు సాక్షి పల్కు మనిన సంతసించి కైకయు మెల్లనఁ గన్నీరు తుడిచికొని యిట్లనియె. 53

క శపథము పూనెద వేనియు, విపులాచారంబునందు వెలసెద వేనిం
గృపసేయవలయు మిమ్ముల, నిపు డే యాచించు కార్య మినకులతిలకా!. 54

వ. ఎద్ది యనినఁ దొల్లి దేవాసురసంగ్రామంబున నాచేతఁ బరిరక్షితుండవై రెండువరంబు లొసంగితి వవి నీయొద్దఁ బదిలంబుగ నుంచితి నిప్పుడు 55

ఆ. ఒకట భరతు ధారుణికి రాజుఁ జేయు వే, యొకట జడలు దాల్చి యుగ్రవనిని
బదియు నాలుగేండ్లు వసియింప రఘురాముఁ, బనుపు సత్యమార్గవర్తి వేని. 56

ఆ. ఇట్లు సేయవేని యే భుజంగముచే, నైన రజ్జువునను నైనఁ జత్తుఁ
గాన సత్యవాదివేని నామది సంత, సిల్ల రాము నడవి కెల్లి పనుపు. 57

మ. అన వజ్రాహతి భూరుహంబు తలక్రిందైనట్లు మూర్ఛిల్లి చ
య్యనఁ గన్విచ్చి నిశాటిఁబోలు నిజభార్యం గాంచి శ్రీరాము మ
న్ననయంబున్ మది మెత్తు విప్పు డిటు సేయం బోలునే ధాత్రి నో
వనితా! నీసుతుఁ డేలుఁ గానలకుఁబోవన్ మాన్పవే రామునిన్ 58

వ. రామచంద్రునివలన భయంబు రానేరదు నాయందుఁ గరుణింపుము 59

క. అని పాదాక్రాంతుం డౌ, మనుజేశునిఁ జూచి కోపమగ్నానన యై
జననాథ! పుత్త్రమోహం, బున ధర్మము దప్పి నరకమునఁ బడఁదగునే?. 60

చ. సకలసభాంతరంబులను సత్పథవర్తి యటంచు మించి యె
న్నికఁ గని పుత్త్రమోహమున నేటికి బల్ నరకంబుఁ జెందఁ గో
రిక జనియించెనో క్రొ మునిప్రీతికరుం డగు రాముమీఁద నో
డక శపథం బొనర్చుటలు డాంబికసత్యములో తలంపఁగన్. 61

ఆ. వేయు నేల రాము విపినంబులకుఁ బంప, వేనిఁ జత్తు ననుచుఁ బూని పలుక
మూర్ఛనొందె రాజు మొగి నాఁటిరేయేఁగె, దుఃఖమునను వర్షతుల్య మగుచు. 62

వ. అప్పు డరుణోదయకాలంబున వందిమాగధగాయకజనంబులు చనుదెంచఁ గైకేయి మహాగ్రహంబున వారల నివారించె నంతఁ బ్రభాతం బగుటయు మధ్యకక్ష్యంబున బ్రాహ్మణక్షత్త్రియాదిజనులును మహర్షులును గాంతాజనంబులును ఛత్త్రచామరరత్న దండాదిరాజలక్షణంబులును దొల్లి వసిష్ఠుండు నియోగించిన తెఱంగున నొప్పి యుండె నప్పుడు. 63

సీ. పటుపీతకౌశేయవాసు గజారూఢుఁ గాలాంబుదసమానఘనశరీరుఁ
గమనీయకోటీరకటకోజ్జ్వలు సహస్రమన్మథసుందరు మందహాసుఁ
గౌస్తుభశ్రీవత్సకలితమహోరస్కు క్షితిసుపర్వామాత్యసేవ్యమాను
సతతసీతాసమాశ్రితనిజవామాంకు సత్యసంకల్పు నీశ్వరు మహాత్ము
తే. దేవదేవుని శ్రీరామభూవరేణ్యు, వెల్లగొడుగు గూర్మి కౌసతీవిభుఁడు పట్టఁ
బుడమికభిషిక్తుఁ డయివచ్చుపుణ్యచరితుఁ, గాంచు టెపుడొ ప్రభాతంబుగల్గు టెపుడొ

వ. పురజనులెల్ల నారాత్రి నిద్రమాని ప్రభాతం బగుట కెదురుచూచుచుండి రంత సుమంత్రుండును భూవరుండు గృహంబు వెడల కునికి కేమికారణంబో యనుచు మెల్లనఁ దద్గృహద్వారంబు డగ్గిరి జయజయశబ్దంబులు పలుకుచుఁ జనిచని యచ్చట విచారగ్రస్తుండును నతివ్యాకులితేక్షణుండును నతిఖిన్నుండును నగు నృపవర్యుం గనుంగొని యిట్లు లుండుటకుఁ గారణం బేమి యనినఁ గైక యిట్లనియె. 65

గీ. రామరామరామరామరామ యటంచు, రాత్రి నిద్రలేక రాజు మదిని

నుండుచున్నవాఁడు గొబ్బున నీ వేఁగి, రాముఁ దోడితెమ్ము రాజునకడకు. 66

వ. అనిన సుమంత్రుండు రాజవాక్యంబు వినక యెట్లు పోఁగు ననిన నమ్మాట విని దశ
రథుం డిట్లనియె. 67

తే. రాము సుకపోలు సుస్మితుఁ గోమలాంగు, శాంతు మణిమయకుండలు జారువర్ణుఁ
జూడవలె నీవు చని వేగఁ దోడితెమ్ము మత్సమీపంబునకటన్న నుత్సహించి. 68

చ. అట చని కాంచె మంత్రివరుఁ డర్కశతప్రతిమానకుండలో
త్కటనిజగండభాగు జలదప్రతిమాంగు విశాలవక్షు వి
స్ఫుటసరసీరుహాక్షు ఘనభూషణు ధీరు సుధాకరాస్యు ది
క్తటపరికీర్ణకీర్తి భవతారణకృన్నిజనాము రామునిన్. 69

వ. మఱియును. 70

తే. హారకేయూరమకుటాంగదాదిభూష, ణాంచితమహేంద్రవిభవుఁ గళ్యాణవసను
మృదులపర్యంకసంస్థు సుస్మితమహోగ్ర, యామినీచరభీము శ్రీరాముఁ గాంచి.

వ. కృతాంజలిపుటుండై యిట్లనియె. 72

క. నినుఁ గనుఁగొను వేడుక నను, జనకేశుఁడు పనిచె రామ! మంగళమగు త
మ్మన లక్ష్మణుఁడును దానును, ఘనమగు రథ మెక్కి జనకుఁ గనుఁగొను వేడ్కన్.

—శ్రీరాములు కైకసదనంబున కేఁగి దశరథుఁ బొడఁగనుట—

వ. వెడలి మధ్యకక్ష్యంబున వసిష్ఠాదులెదురైనం గాంచుచు నంతఃపురంబున జనకుసమీ
పంబునకుం జని యవ్విభుచరణకమలంబులకు నమస్కరించిన 74

చ. కరములు సాఁచి రాఘవునిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి దుఃఖమగ్నుఁడై
పరువగు మూర్ఛఁ బొందె నట పార్థివుఁ డిట్టు లౌట కెల్లనుం
దరుణులు నేడ్వసాఁగి రతిదారుణ మంచు వసిష్ఠమౌని వే
గిరమున నేఁగుదేర మునికిన్ మనమందు నమస్కరింపుచున్. 75

వ. రామచంద్రుం డిట్లనియె. 76

చ. మునివర! రోదనంబునకు మూల మిదేమొకో యాన్నఁ గైక యి
ట్లనె రఘువంశపావనధరాధిపుశోక మడంప నీకపోఁ
జను నెటులన్న నేఁ డిను సంతసమందఁగఁ జేయు నాకొసం
గెను వరయుగ్మ మీ వది యకిల్బిషవృత్తి వహింపు మియ్యెడన్. 77

ఆ. నీకుఁ జెప్పలేక శోకసంతప్తుఁడై, యున్నవాఁడు చూడు మొప్పు దప్పి
కాన ధర్మమార్గగామివై రక్షింపు, సత్యపాశబద్ధు జనకు నిపుడు. 78

వ. అనుచుఁ బల్కిన రామచంద్రుండును శూలాభిహతునిభంగి వ్యథితుండయి కైకే
యిం జూచి నీవ యీవిధంబునఁ బల్కెడుభంగిఁ దోఁచుచున్నయది అయినను. 79

ఆ. తండ్రియాజ్ఞచేత ధనమైన బలమైన, గ్రామమయిన నాదుకాంత నైన
విడుతుఁదండ్రియాజ్ఞ విడువ రాఘవుఁడు రెం, డాడువాఁడు కాఁడొకప్పుడైన.

ఆ. తండ్రి పనుపమన్నఁ దలఁపెట్టింగి యొనర్చు, మనుజుఁ డుత్తముండు మధ్యముండు
పనుపఁ జేయువాఁడు పనిచినఁ జేయని, తనయుఁ డధముడనఁగఁదగును జనని 81

వ. కావున జనకు నాజ్ఞోల్లంఘనంబుసేయ సత్యంబు పృథివ్యాదిభూతంబులు గంధా
దిగుణంబులం బాయనిభంగి నేను సత్యంబు దొఱఁగనని పల్కు దాశరథిం గనుం
గొని సంతసంబునఁ గైక యిట్లనియె. 82

ఉ. రామ! ధరాతలంబునకు రాజయి మాభరతుండు నిల్వ నీ
వీమహిఁ బాసి కానలకు నేఁగి చతుర్దశవత్సరంబులు
న్నేమముతో వసింప ధరణీపతి కట్టడిచేసె నన్న శ్రీ
రాముఁడు తొంటికన్న మది రంజిలి యిట్లను గైకతోడుతన్. 83

క. జననీ! భరతుఁడు విభుఁడయి, తనరు ధరాస్థలికి నేను దాపసినై కా
ననముఁ జనుదు నిజమి, య్యనఘుఁడు పల్కుమికి సంశయం బగు మదిలోన్.

వ. అమ్మాటవిని శోకంబు నివ్వటిల్ల దశరథుం డిట్లనియె నందనా! స్త్రీజితుండ భ్రాం
తుండ నస్వార్థవర్తి నట్టి నన్ను నీదు ఖడ్గంబునం ద్రుంచి రాజ్యంబు గైకొనుము.
పాతకం బంటివేని 85

క. గురులైనను దుష్పథమునఁ, జరియించినఁ ద్రుంపఁదగును సద్బుద్ధికి నీ
వరమరసేయకు మని రఘు, వరుఁ జూచి నితాంతశోకపరవశుఁ డగుచున్. 86

వ. ఇట్లైన నన్నవృత్తంబుఁ జెంద దనుచు రామచంద్రుం గౌఁగిలించుకొని ముక్తకం
ఠుండై. 87

ఉ. హా రఘువంశపావన! మహాభుజ! హా శతపత్రలోచనా!
హా రమణీయహార! కుముదాప్తముఖా! జగదేకనాయకా!
హా రజనీచరాంతక! దయాకర! నన్నెడనాడి యెంటిమై
ఘోరతరాటవిన్ జనుటకున్ మదిఁ బూనెద వెట్లు పుత్త్రకా!. 88

తే. హా మమప్రాణవల్లభ! హానృపోత్త, మా! మనోహర! యనుచు నమ్మనుజవిభుఁడు
మిగులఁ జింతాభరంబునఁ బొగల నతని, నేత్రయుగళంబు చల్లనినీటఁ దుడిచి. 89

వ. రామచంద్రుం డిట్లనియె. 90

చ. జనవర! చింతయేల భువి సర్వమునున్ భరతుండు ప్రోచు న
వ్వనమునఁ గోటిసంఖ్యలను వాసి సుఖంబిటకన్న నైనఁ గ్ర
న్ననఁ జనుదెంతు నమ్మ పదునాల్గుసమంబులు పుచ్చి కైకకిం
పెనయ భవత్ప్రతిజ్ఞ ఫలియింప సురల్ వినుతింప వేడుకన్. 91

వ. కావున వనవాసం బనేకవిధంబుల మహాగుణం బేను ననుజ్ఞార్థంబు జననీగృహంబు
నకుం జని యద్దేవి నాశ్వాసించి జనకనందన ననూనయించి మరలి నీదుపాదంబు
లకుం బ్రణమిల్లి సుఖలీలగహనగమనంబుఁ జేసెద ననుచు వెడలి కౌసల్యామందిరం
బునకుం జనుదెంచె నంతకమున్న కౌసల్యయు శ్రీరామవిజయంబునకు హోమం
బులు చేయించి బ్రాహ్మణజనంబులకు సువర్ణంబు లొసంగి మౌనంబునొంది యంత
స్థ్సుండును ముఖ్యుండును ఘనచిత్ప్రకాశుండును నిరస్తసత్త్వాతిశయస్వరూపుం
డును విష్ణుండును సదానందమయుండును నగు నారాయణదేవుఁ బరమయోగధ్యా
నంబునం దలంచుచు రాఘవాగమనం బెఱుంగక యుదియె రామచంద్రుండని
సుమిత్ర పల్కిన రామనామాంకితంబగు నమ్మధురవాక్యంబు విని బహిర్దృష్టి ప్రవ
హింపంజేసి యుండె. 92

సీ. కలితశతాధ్వరోత్పలసన్నిభాకారు నలినపత్రవిశాలనయనయుగళు
మాణిక్యకుండలమండితసుకపోలు వరకాంచనాంబరధరు ననంతు
నక్షరు శుద్ధు నిరామయు నవ్యక్తు నిరుపద్రవు నిరీహు నిత్యశాంతు
సర్వభూతస్థితు స్వప్రకాశు మహీశమాన్యు సదానందమయుని దార
తే. హారకాంచీకలాపు మంజీరశింజి, తాత్మపదపంకజుఁ గృపాఢ్యు నాత్మతనయుఁ
గాంచి యతిసంభ్రమంబునఁ గౌఁగిలించి, యంకమునఁ జేర్చి ముద్దాడి యనియె నిట్టుల.

వ. ఇట్లాద్యంతరహితం బగు నమ్మహామహుదేహంబు నివురుచు. 94

క. మాయయ్య! బొజ్జవాడిన, దై యున్నది మాఱు విందు నా భోజనముం
జేయుము నీ కని పండిన, పాయస మిదె యనిన రామభద్రుం డంతన్. 95

శ్రీరాముని వనవాసవృత్తాంతము విని కౌసల్య ప్రలాపించుట

మ. కనతల్లీ! భుజియించు టెక్కడ మహోగ్రవ్యాఘ్రఘోరాటవిం
జన భూనాథుఁడు కైకకింపెనయ నాజ్ఞాపించె దుఃఖింపఁగాఁ
జన దన్నన్ ఫగ వ్రాలి హా తనయ! రాజశ్రేష్ఠ! నిన్ బాసి యుం
డను నీవెంట నెవత్తుఁ గ్రేపు వసఁ గూడం బోక గోవుండునే. 96

ఆ. అదియుఁగాక రాజ్యమంతయుఁ దనపుత్త్రి, నేల నిమ్ము కైక కేమి యొగ్గు
చేసి తీవు నారచీరలు ధరియించు, తపసి సేయు నాదుతండ్రి! నిన్ను. 97

వ. నాదుప్రాణంబులకన్న మిన్న వగు నిన్ను వీడంజాల మఱియును. 98

క. జననీజనకులు దలఁపఁగఁ, దనయుల శోకభంగిఁ గాన దశరథుఁడును బో
ష్మని పల్కె నేను జనఁదగ, దని పల్కెదఁ జనకజత్తు నది నిజ మనినన్. 99

వ. అమ్మాటలు విని సాగ్రహుండై సుమిత్రానందనుం... ముందఱ. 100

సీ. తరుణార్కకోటిభాసురకుండలకిరీటు నాజానుబాహులఁ గర్ణాంతనేత్రు
సజలాభ్రవర్ణుఁ గాంచనవస్త్రిసముదీర్ణు సర్వాంగసుందరు సత్యసంధు
ముద్రికారత్నసముజ్జ్వలకందర్పకోటిలావణ్య సంకుచితమధ్యు
వీరు జితేంద్రియు ధీరు మహోరస్కు మంజుభాషణు ననామయుఁ బరేశుఁ

తే. జూచి రఘునాథ! నన్నిదె చూడు భ్రాంత, మానసుఁడనై కయీవశు మనుజవిభునిఁ
గట్టి భరతుని దద్బంధుగణము నెల్లఁ, గూల్చి రాజ్యంబు నీకొనగూర్తు నిపుడు

వ. శత్రుసూదనా లోకప్రదాహకంబగు నాదుశౌర్యంబు శునాసీరప్రముఖు లీక్షించెదరుగాక పట్టాభిషిక్తుండ వగుటకుం బనిపూను మేనును ధనుష్పాణినై నిలిచి తద్విఘ్నకారు లగువారల సమయించెద ననుచు లోకంబులు గాల్చువానిపగిదిం బలుకు సత్యుగ్రునసహాయపరాక్రము ధనుర్బాణధరు దీర్ఘబాహ్వస్థు నతికోపను సుమిత్రానందనుం గాంచి మక్కువతోడఁ గౌఁగిలించి రఘునందనుం డిట్లనియె.

సీ. వినుసుమిత్రాపుత్త్రి! ఘనబలుండవు శౌర్యసంపన్నుఁడవు నాకు సత్ప్రియుండ
వని యెఱుంగుదుఁగాని కనుపించునట్టి యీ యవనిరాజ్యము సత్య మయ్యెనేనిఁ
బడయంగవచ్చు సంపద లెల్ల మెఱుపులవలెఁ జంచలంబులు వహ్నితప్త
మగు లోహమునఁ బడ్డ యంబుబిందువుమాడ్కి మనుజునకాయుష్యమహిమ దఱుఁగు

తే. భోగివదనంబునను బడి యీఁగలందుఁ, దలఁపు గలిగెడు కప్పచందమునఁ గాల
సర్పమునఁ జిక్కియును నశాశ్వతము లైన, భోగములకిచ్చ యుంతురు భువి నిజనులు.

తే. పుణ్యములఁ బొని నిజదేహపోషణంబుఁ, దలఁచి కర్మంబు లొనరింతు రెలమి జనులు
దేహికన్నను వేఱు యీదేహ మరయ, నెసరిఁ జెందును దత్సుఖ మెల్ల వత్స!. 104

ఆ. తల్లిదండ్రు లన్నదమ్ములు బంధువు, లనెడు బంధములు జనాళి కెల్ల
నెసఁగఁ గల్గుఁ బోవు నేటిలోని ప్రవాహ, మందు నింధనములచందమునను. 105

వ. అదియునుం గాక. 106

సీ. ఛాయవంటిది లక్ష్మి చంచల తనుపుష్టి జలతరంగంబు నిశ్చయము గాదు
స్వప్నవృత్తిము సతీసంయోగమా యువ్వు సల్పమా నభిమాన మధికతరము
సదనంబు భార్యయు మొదలుగాఁ గల్గు నీసంసార మెల్ల నశాశ్వతంబు
గంధర్వనగరంబు గతి మేను సూర్యోదయాస్తమయంబుల నాయు వరుగు

తే. నరయ వృద్ధదశాగ్రస్తులగుచుఁ జనెడు, మనుజులను గాంచి భువిబుద్ధిమాంద్యులగుచు
గాలవేగం బెఱుంగక కామముఖ్య, షడ్గుణంబుల నొందెడు జనులఁ గంటె!. 107

ఆ. పచ్చికుండలోనఁ బరఁగు నీరము లట్లు, నరుని కాయ మెల్ల జరగుచుండు
దినదినంబు నరునిఁ దివిరి రాగాదులు, శత్రు లట్లు బాధ సలుపుచుండ్రు 108

మ. జర శార్దూలముభంగి మానవుని తేజం బెల్లఁ గైకొందు నం
చు రయంబొప్పఁగ నిల్చు మృత్యువు వసించుం గాలముంగూడ నీ
బారిపుత్త్రుం డగ నంచు నిక్కెటిగి యే భూనాథుఁడన్ శూరుఁడన్
జిరపుణ్యుండ నటంచుఁ బ్రేలుమను భస్మీభూతుఁ డౌఁ బిమ్మటన్. 109

వ. మఱియు నీదేహంబుల నంత్యంబున సాధ్యమేయంబులయిన నంతరోయ నిట్టి త్వగస్థిమాంసవిణ్మూత్రరేతోరక్తాదిసంయుతంబును బరిణామంబును నగు దేహం బెవ్విధంబున నాత్మ యనం బడు నీవును దేహాభిమానంబున లోకంబు గాల్ప నిశ్చయించితి వందు దోసంబు సంభవించు. దేహంబు నే ననునది యవిద్య యనం బరఁగు నవిద్య సంసారకారణంబును విద్య తన్నివర్తకంబును నగుఁగావున మోక్షకాములగుపురుషులకెల్లెడల విద్యాభ్యాసంబ సేయవలయు నింకఁ గామక్రోధాదు లనియెడు శత్రునిచయంబులు గల వందు మోక్షవిఘ్నంబునకు క్రోధంబ చాలు నీవును క్రోధంబునఁ గాదె పితృమాతృజనంబుల వధియింపం బూనితివి మనస్సంతాపంబును సంసారబంధనంబును ధర్మక్షయంబును నివి క్రోధంబునం బ్రభవించుం గావున నిట్టిక్రోధంబు వర్జింపవలయు. 110

తే. తామసం బంతకుండు వైతరణి తృష్ణ, దనరు సంతస మెల్ల నందనవనంబు
కామధేనువు శాంతియౌఁ గాన జనుఁడు, మించి సతతంబు శాంతి వహించవలయు.

వ. ఇట్లు శాంతిగరిష్ఠుండ వైతివేని నీకు శత్రువులు గలుగ నేర రంతదనవు పరిశుద్ధుండును స్వయంజ్యోతియు నవికారియు నిరాకృతియు నగు నాత్మను దేహేంద్రియప్రాణబుద్ధ్యాదులకు విలక్షణుం డని యెఱుంగకుండునంత దనకును మృత్యుసంప్లుతుండయి సంసారదుఃఖపారావారంబున మునుంగుచుం దేలుచు నుండుఁ గావున లక్ష్మణా! నీవును సాధుభావంబున సర్వదా భిన్నుం డగుపరమాత్మ నెఱుంగుము. బుద్ధులు బయల వర్తించుఁ గాక భయంబునొందక ప్రారబ్ధవశంబునను బ్రవాహపతితంబు లట్లు సుఖంబు లయినను దుఃఖంబు లయినను సంభవించిన నహంకారమమకారంబుల నొందక యేను బల్కిన శుద్ధస్వభావంబు వహించిన నిన్ను సంట నేరవు మఱియును. 112

ఆ. ఏను బల్కినట్టి యీవాక్యములు నీదు, మానసంబునందుఁ బూని తేని

సకలసుఖము లొప్ప సంసారదుఃఖముల్, దొలఁగు నిశ్చయంబు దలఁపు మిటుల.

వ. అని తల్లిం గనుంగొని. 114

తే. జననీ! యివ్వాక్యములు నీదు మనమునందు, నిల్పినారాక గోరుచు నిలువు మదియు
నాలుగేఁడులు నిముసంబుపోలెఁ బుచ్చి, మరలి వచ్చెద దుఃఖముల్ దఱుఁగు నీకు.

క. ఇలఁ గర్మమార్గవర్తుల, కిలఁబడ నొకచోట నుండుటదియె ట్లున్నన్
సలిలప్రవాహమందున, నిలువని కట్టియలభంగి నిజ మగు జననీ! 116

వ. కావున నీవును సంతసంబునం బంచితివేని నాకును సుఖసంవాసంబు గలుగు ననుచుఁ జరణంబులపయిం బడిన రామచంద్రుం గ్రుచ్చియెత్తి తొడపై నిడుకొని యాశీర్వదించి నందనా! నీవు చనువేళను నిద్రసమయంబునఁ శయనించు తఱిని ఇతరవేళలను సమస్తదేవతలును గంధర్వులును బ్రహ్మయు నారాయణుండును భగవంతుం డగు సదాశివుండును రక్షింతురు గాక యని మఱలి మఱలి యాలింగనంబులు సేసి వీడుకొలుపునప్పుడు నమస్కరించి హర్షాశ్రులోచనుం డై నెల్లన లక్ష్మణుం డిట్లనియె 117

మ. ధరణీనాథ! భవత్కటాక్షమున హృత్సందేహముల్ వాసె నీ
చరణాబ్జంబులు గొల్చి వచ్చెదను వత్సా! నిల్వ మిం దన్న ని
ద్ధరణిన్ మేను బొరంగువాఁడ నన మోదం బంది రమ్మీవు స
త్వరతం గూడ నటంచుఁ బల్కె వినె సీతాకాంత మూరార్పఁగన్. 118

శ్రీరాముఁడు సీతాగృహంబున కేఁగుట.

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన నిజప్రాణవల్లభుం గాంచి భూపుత్త్రియు నతిభక్తి నెదురువచ్చి స్వర్ణపాత్రస్థసలిలంబులఁ బాదప్రక్షాళనంబుచేసి కనకపీఠంబున సుఖాసీనుం గావించి. 119

ఆ. వనిత మందహాసమున గజాశ్వపదాతి, నృత్యవాద్యతతులు నిలిపి పాద
చారి వగుచు రాఁగఁ గారణం బేమని, యనిన సతికి నిట్లు లనియె విభుఁడు. 120

చ. వన మనురాజ్య మిచ్చె రఘువర్యుఁడు గాన భరింపఁ బోదు మ
జ్జననికి సంతతంబుఁ బరిచర్య యొనర్చుచు నుండు మిచ్చటన్
బనుపడి నాఁడె తప్పు గని పల్కిన పెద్దలి యేల కానసం
బున కిటు పోవఁగావలసె భూరిదయాకర! యానతీయవే. 121

వ. అనిన రామచంద్రుం డిట్లనియె. 122

చ. విను హరిమధ్య! కైక తను వేఁడిన రెండువరంబు లిచ్చె నం
దు నొకటి భూమియెల్ల భరతుండు భరింపఁగ వేఱె యొక్కటం

బసివడి కానలందుఁ బదునాలుగువర్షము లేను నిల్వ న
ప్పనుపు వహింతు విఘ్నములు పల్కకు మీ వన సంతసంబునన్. 123

వ. జనకనందన యిట్లనియె. 124

చ. విను రఘునాథ! మున్నె యటవీస్థలి కేఁగెద వెన్క నీవు రాఁ
జను నను వీడిపోవుటలు నైఁప దనన్ బ్రియమంగి స్వప్రియన్
గనుఁగొని రాఘవుం డనియెఁ గాననము గ్రభుజంగసంయుతం
బనిమిషదుర్గమంబు జలజానన! నీవు సహింప నేర్తువే. 125

వ. అదియునుం గాక. 126

క. ముదితా! మధుసూపఘృతములు, వెదకిన లే వరయనైన వేట్లను బండుల్
ఉదకము దినమును దొఱకవు, పదముల నడుపంగవలయు బహుకష్టమగున్. 127

వ మఱియును. 128

తే. ఆతపానిలవర్షాగు లధిక మవనిఁ, గానుపించని కర్కశకంటకములు
వీటి కేమి సహింప నిశాటకోటి, గుండె తల్లడపాటు గావండు మిచట. 129

వ మఱియును ఝిల్లీఝుంకారవంశాభియుతంబును దండకాఖ్యంబును నగువనంబు
బహువిధదుఃఖభవనంబు గావున భవనంబున నిలువుము శీఘ్రంబ మఱల ననుం
గనియెద ననిన నయ్యనకులతిలకు పలుకులు ములుకుల క్రియఁ గలఁకసేయఁ దలక
డచిన యలుకకలకలతోడ నులికి యక్కలకంఠి యిట్లనియె. 130

సీ. తగునయ్య! యగ్నిసాక్షిగ నన్నుఁ బెండ్లియై విడనాడి చన సత్యవిభవ! నీకు
భోజనంబయిన నీభుక్తశేషము లైనపండ్లు మృష్టాన్నంబుభంగిఁ గుడుతు
నీవు కూడఁ జరించునెడఁ గంటకము లున్నఁ బుష్పశయ్యలభంగి బుద్ధిఁ దలఁతుఁ
గ్లేశకారిని గాను యీశ! కార్యమునంటి చనుదెంచెదను బాల్యమునను విప్ర

తే వరులు నను జూచి పతి నీవు వనము కేఁగ, గల రటంచునుఁ బల్కిరి ఘనులు వార
లైనఁ జనుదెంచుటలు గల్గు నదియుఁగాక, విప్రవర్యులచే మున్ను విశదముగను.

క. రామాయణము లనేకము, లామూలంబులుగ వింటి నవనిజ విడి యే
రాముఁడు వనమున కేఁగెను, నాయది కెఱుఁగింగఁ బలుకు నరనుతచరితా!. 132

తే కాన నీవెంటఁ జనవెంతు మాని యున్న, వీడి చనుదేని ప్రాణముల్ విడుతు నీదు
ముందఱనటంచుఁ బలుకు నమ్ముదితఁ జూచి, సమ్మదమునొందె నారామచంద్రుఁ డపుడు.

వ. అంత జనకినందన జనకసుతనియువిధాభరణంబు లరుంధతీప్రముఖమునివనిత
లకు నొసంగ నియోగించి నట్లు చేసె రామచంద్రుండును జననీసేవక పౌరజానపద
ధరానురవర్గంబులకు సహస్రసంఖ్యల ధనం బొసంగె. లక్ష్మణుండును సుమిత్రం

దోడ్కొని కౌసల్యకు నప్పగించి కోదండపాణి యై రాఘవునకు నగ్రభాగంబున
నిలిచె నంత నచ్చట వెడలి 134

మ. చరణన్యాసపవిత్రితావని ఘనశ్యాముండు రాముండు శం
బరజిత్కోటితనుద్యుతుల్ దిశలు గప్పంగ రాజమార్గంబునం
గరుణన్ మెల్లన పౌరజానపదవర్గం బెల్ల వీక్షించుచున్
దరుణీసోదరయుక్తుఁ డై పితృగృహస్థానంబుఁ జేరెన్ వెసన్. 135

వ. అనుచు సంబరకేశుండు మేనకాతనయతోడ సవ్వలివృత్తాంతంబు పల్కం దొడంగె
నిట్లు కౌసలేయుండు సీతాలక్ష్మణసమేతుం డై రాజవీథి నరుగుదెంచు సమయంబున.

చ. పురజను లాత్మలం దా రఘుపుంగవుఁ గన్గొని లోభమోహసం
భరితుల కేటిప్రేమ పసిబాలుర గానలఁ జొన్పి రిట్లు భూ
వరుఁడును స్త్రైక యాపరణావర్జిత యై చనుచుండె సీత య
చ్చెరు విది మున్ను గాంచితిమె సీతను రామసమేత నెన్నఁడున్. 137

తే. వందిమాగధరహితు లై పాదచారు, లగుచుఁ జను రామలక్ష్మణావనిజలను
గంటిరే మనుష్యయత్నముల్ గలుగు నెట్లు, దైవబలమెక్కు డై యుండ ధరణిమీఁద.

వ. ఇన్నిటికి మూలంబు కైకయి యను పేర సర్వవినాశిని యగు రక్కసి జనియించె
దీనివలన రామునకు సీతాలక్ష్మణులకును గాల్నడలచేతఁ దగనిదుఃఖంబు సంభవించె
సత్యసంధుం డయ్యును స్త్రీలోలుఁ డై ప్రియాపహాసం బగు వంచను విడిచె దశరథు
నకు నేటి సత్యవాక్యంబు కైకయి యైనను మఱలింపక క్రూరకర్మయు విమూఢ
బుద్ధియు నగుచు వెడల నడిపించె మనకు నిట్టి యధర్మప్రదేశంబున నిలువఁ బోలదు
మఱియును. 139

తే. భోగమోక్షంబు లొసఁగెడు పుణ్యమూర్తి, రామచంద్రుం డు కాననభూమి కేఁగ
మనకుఁ దలిదండ్రు లెవ్వ రిమ్మహిని వేఁ, రాఘవునిఁ గూడఁ జనుదము రండటంచు.

వ. ఇట్లతిశయదుఃఖాకులు లగు పౌరజనంబులం గనుంగొని సాధుసంఘంబునందుండి
వామదేవుం డను మునిపుంగవుం డిట్లనియె 141

పౌరులు దుఃఖించుటకు వాసుదేవుం డను ముని హితంబు చెప్పుట.

సీ. జనులార! శ్రీరామజానకీలక్ష్మణులను గూర్చి చింతిలఁ జనదు మీర
లీరఘువుం డాదినారాయణుండు సాక్షాద్విష్ణుఁ డిందిర జనకతనయ
యోగమాయ యనంగ సుర్విఁ బ్రసిద్ధ యా సీతండు శేషుఁ డహీశ్వరుండు
రామచంద్రునితోడ నేమరకుండునా లక్ష్మణాఖ్యను బుణ్యలక్షణుండు

ఆ. కనుఁగొనఁగ ననంతకల్యాణగుణశాలి, రామచంద్రుఁ డనవరతము ప్రకృతి

గుణములందుఁ గూడి గణుతింపఁ దత్త్వజ్ఞ, జ్ఞానుసారి యనఁగ నలరుచుండు. 142

వ. ఎట్లు అనిన. 143

క. వనజజుఁడు రజోగుణమున, వనజాక్షుఁడు సత్త్వగుణమువలనను రుద్రుం
డనఁగఁ దమోగుణమున నో, జనులార! వెలుంగు నితఁడు సంతతము మహిన్. 144

వ. మఱియును. 145

సీ. మనువు వైవస్వతు మును లయాంతంబున మత్స్యమై యీరాజమౌని కావ
యందు నాథత్వ మొయ్యనఁ జేర్చి పాలించె నబ్ధి ముల్ మథియించు నవసరమునఁ
గూర్మమై మందరకుధరంబు మూఁపునఁ దాల్చె ధారుణి రసాతలమునొంద
దంష్ట్రాగ్రమునఁ గ్రోడతను వహించి తద్ధాత్రి నుద్ధరించెను సఖరోజ్జ్వలుండు
తే. నగుచు నరసింహమూర్తి ప్రహ్లాదవరదుఁ, డనఁగఁ గాంచనకశిపు పేరడఁచె నహహ
తాత్మనందనరాజ్యుఁడై యదితి వేఁడ, వామనత్వంబునొంది యీరామవిభుఁడు.

క. బలిసదనముఁ జేరి మిగులఁ, బలుచఁదనము నొంది మూఁడుపదము లనుచు న
బ్బలి సుతలముఁ జేరిచి జగ, ములు కదితితనూజముఖ్య ముఖ్య నొసర్చెన్. 147

వ. వెండియు దుష్టక్షత్రియభూభారనివృత్త్యర్థంబు భార్గవుం డయ్యె నిప్పుడు రాజగన్యాయకుండై శ్రీరామరూపంబున రావణాదులగు రక్కసుల కోటిసంఖ్యల నుక్కడంచు నిక్కం బాదురాత్మునకు మానవుచేత మరణంబు నిశ్చితం బగుటవలనను జగద్వ్యాపకుం డగు నీహరి దశరథుచేతఁ బుత్త్రత్వంబు నొంద మిక్కిలి తపంబున నారాధితుం డగుటవలనను దాశరథియై జనియించెం గావున నవతరించిన కార్యంబు దీర్ప సీతాలక్ష్మణసహాయుం డై వనంబున కరుగుచున్నవాఁడు జీజనకనందనయు నమ్మహాత్ము యోగమాయ సర్గస్థితిలయంబులకుఁ దాన యై వెలుంగుచుండు నిందు దశరథుండును గై కేయియు నించుకంతయైనఁ గారణంబుగారిట్లు భూభారనివారణంబు సేయవలయు నని పూర్వదినంబున నారదుండును విన్నవించె నెల్లి వనంబునకుం జనియెద నని తనకుఁ దాన రామచంద్రుండునుం బలికె నది గావునఁ బామరుల రై వారి నుద్దేశించి పగవం జన దెట్లు అనిన. 148

తే. రామమంత్రంబు జపియించు ప్రజలు మృత్యు, ముఖ్యభయములు గనరుత న్మూర్తియైన
దాశరథి కేల దుఃఖముల్ దనరు తారకంబు శ్రీరామమంత్రంబు కలియుగమున.

తే. భక్తజనులను బాలింప ఖండనమున, రావణుని ద్రుంప దశరథరాజు కింపు
దనర శ్రీరాముఁ డన నిట్టి మనుజుఁ డయ్యె, మాయతోఁ గూడ నాదినారాయణుండు.

వ. ఇట్లు పలికి వామదేవమహాముని యూరకుండె నచ్చటి విప్రసమూహంబు లెల్ల రామచంద్రుండు జగత్ప్రభుం డగు హరి యని యెఱింగి హృత్సంశయగ్రంథు లెల్ల విడిచి రాఘవు నేమఱక చింతింపుచు. 151

క. సీతారామరహస్యము, ప్రీతిం జదివినను వినినఁ బ్రియవిజ్ఞానో
పేతం బగుభక్తి సము, ద్భూతం బగు వారియందుఁ బురుషుల కెల్లన్. 152

తే. అతిరహస్యంబు గోపనీయంబు మీరు, రాఘవప్రియులరు గానఁ బ్రకటితముగఁ
బలికితి మటంచు నరిగె రాబ్రహ్మవిభులు, పౌరులారాముఁ దలఁచిరి ప్రభుఁడటంచు.

వ. అంత సీతాలక్ష్మణులతోడ రామచంద్రుండు వారితుండై దశరథాలయంబుఁ బ్రవే
శించి కైకేయిం గనుంగొని. 154

క. జననీ! దృఢచిత్తులమై, చనుదెంచితి మడవి కేఁగ జనపతి పలుకన్
జనియెద మనఁ గైక లిఖిం, చినగతి వెర్వేఱ నారచీర లొసంగెన్. 155

వ. అప్పుడు. 156

ఉ. చీరలు దాల్చి రంత రఘుశేఖరు నాజ్ఞను రామలక్ష్మణుల్
వారిజనేత్రి సీత తల వంచుక సిగ్గున రాముఁ జూడ న
చ్చీర ధరాతనూజ తొలిచీరపయిన్ దగఁ జుట్టెఁ జుట్టినన్
బోరన నేడ్చి రందఱును భూసుతకైన విధాతవ్రాఁతకున్. 157

వ. అది విని కోపంబుతోడ సరుగుదెంచి వసిష్ఠుండు కైకకిట్లనియె. 158

సీ. ఓ నిశాచరి! రాము నొకని నీపతి వేఁడె సీత కిత్తువె నారచీర లిపుడు
బుద్ధి గల్గెడు నేని భూపుత్త్రి వివిధభూషణములు ధరియించు సార్వభౌముఁ
డగు రాఘవున కింపు దగుల నేఁగెడుఁ గాక యనిన నీలోన నోపాతివ! రాజు
దుఃఖింపుచు సుమంత్రుతోడ వేగమె నీవు రథము దెమ్మని పుత్త్రరత్నములను

తే. జూచి హా రామ! యని భూమి సొక్కి వ్రాలె, నంత ముందఱ రథమెక్క నమ్మహీజ
దాశరథియును మూఁడు ప్రదక్షిణములు, తండ్రికొనరించి రథమెక్కె తాను నపుడు.

రథారోహణులై రామలక్ష్మణులు సీతతోఁ గూడి వనంబున కేఁగుట.

వ. లక్ష్మణుండును. 160

తే. చారుతూణీరయుగళంబు ఘోరఖడ్గ, యుగము దివ్యశరాసనయుగముఁ గొనుచు
రథముపై నెక్కె వేగ సారథిని జూచి, పోవని మ్మన దశరథభూవరుండు. 161

ఆ. నిలుపు నిలుపు మనిన వలదు పోనిమ్మని, రాముఁ డనఁగఁ బఱపె రథము వేగ
రాము రథము పోవ రాజు తల్లడపాటు, నొంది రామ! రామ! యెందుఁ జనితి 162

క. అని మూర్ఛనొంది తెప్పిరి, మనుజేశుఁడు రామమాతమందిరమునకున్
గొనిపొండు బ్రతుకు టెక్కడ, నన భటు లటుచేసి రంత నటు రాఘవుఁడున్.

వ. తమసాతీరంబు చేరి కొన్ని జలంబులు గ్రోలి నిరాహారులై సీతతోడ నొక్క వృక్ష
మూలంబున శయనించె లక్ష్మణుండును శరాసనపాణియై సుమంత్రుం గూడి ధరా

త్మజం దనప్రభుం గాచియుండె రాఘవవివాసంబునకు నోర్వక నాక్రందనంబు సేయుచు రథంబు వెనుదగిలి వచ్చిన పౌరబాలవృద్ధాదు లెల్లను బురంబునకు మఱల రామచంద్రుం డోడ్కొనిపోవంగలము లేకుండిన నీతోడ వనంబున కరుగువార మని తత్సమీపంబున శయనించియుండి రంత రామచంద్రుండును వారి నిశ్చయం బునకువిస్మయంబునొంది యేనుబురంబు చేరనొల్ల వీరలెల్ల దుఃఖభాజను లయ్యెద రనుచు సుమంత్రుం జీరి యీసమయంబున వెడలవలయు నరదం బాయతంబుసేయు మనిన నతండును జవనాశ్వంబులం బూన్చి తోడితెచ్చె నంత రామచంద్రుండును సీతాసౌమిత్రులతోడ నర్ధరాత్రంబున నారు లెఱుంగకుండ రథారోహణంబు సేసి యయోధ్యామార్గంబుపట్టి కొంతదూరం బరిగి యరదంబు మఱలించె నంతఁ దమసాతీరంబున. 164

క. ఖరకరుఁ డుదయించినతఱిఁ, బురజనములు మేలుకాంచి భూమిజయును నా
ఖరకరకులజలనిధిహిమ, కరులు లేకుంటఁ జూచి కడుదుఃఖితులై. 165

వ. రథనేమిమార్గంబు పట్టి యయోధ్యానగరంబునకుం జని యందునుం గానరా దయ్యె ననుచు నహోరాత్రంబులు మనంబుల వారల సంస్మరింపుచు నిండ్లకడనుండి రంత సుమంత్రుం డతివేగంబున రథంబు నడుప రాఘవుండును జనపదంబు లనేకం బులు గనుంగొనుచు శృంగిబేరసమీపమార్గంబున. 166

మ. చని గంగానదిఁ గాంచి భక్తిమెయి రాజశ్రేష్ఠు లప్పుణ్యవా
హినికిన్ మ్రొక్కి జలంబులాడి సుఖదాయిన్ శింశుపావృక్షమున్
గని యాపొంత వసించి రంత గుహుఁ డక్కాకుత్స్థు లేతెంచుట
ల్జనము ల్దెల్ప నెఱింగి పుష్పఫలముల్ సద్భక్తిచేఁ బూనుచున్. 167

క. చనుదెంచి రాము సీతా, వనితావిభుఁ గాంచి ముం దుపాయనమిడి వం
దనపూర్వకముగ నిలఁబడి, ననుఁ గరముల గ్రుచ్చియెత్తి నరనాయకుఁడున్. 168

వ. కుశలం బరసిన దేవా!, సకలంబు సంపన్నంబని కరంబులు మొగిడ్చి గుహుండిట్లనియె.

సీ. జననాయక! నిషాదుఁడను నన్ను శుచిఁజేసెఁ బరఁగ నీయంగసంస్పర్శనంబు
ధర నిషాదున కేల భరియింపు కరుణ నన్ బాలింపు నీమూర్తి బంటుభంగిఁ
జనుదెమ్ము నాగృహంబునకు నీ కని సమకూర్చినఫలములు గొమ్ము లెమ్ము
అనఁ బ్రీతి దళుకొత్త జననాథుఁ డనె నిషాదవరేణ్య! మాకు సంతసము నీదు

తే. వాక్యములఁ గాని మత్పితృవాక్యసరణిఁ, దలఁపఁబడు నాలుగేండ్లు కానలవసింతుఁ
గందమూలఫలమ్ములు గొందు మంది, రములకే తేర నమ్ము మీ క్రమము నీవు. 170

తే. నాయడయు రాజ్యమంతయు నాకుసఖుఁడ, వీ వనుచుఁ బల్కి యొకవటవృక్షమునకు

నేఁగి తత్క్షీరమున జడల్బాగుమీఱ, దాల్చి రప్పుడు వేడ్క నద్దాశరథులు. 171

వ. ఇట్లు జటామకుటంబులు పూని రయ్యవసరంబున. 172

ఆ. నాకులంబువాఁడు వ్యాకులంబును జెందె, నాకులంబు గ్రోలి నాకు నేటి
శోక లనుచుఁ జింతఁ బొరలినగతిఁ బల్చి, వార్ధిఁ గ్రుంకెఁ బంకజాప్తుఁ డప్పుడు. 173

క. పటుతారాంశుపోద్ధతమహో, నటరాజజటాకిరీటనవయచు లిపుడో
క్కటి యగుచు వెడలె నామి, క్కటమై సభ మెల్ల నరుణకాంతిఁ దనర్చెన్.

వ. తత్సమయంబున. 175

చ. జలములు గ్రోలి భర్మమయసౌధమునం గరకంకణంబు లు
జ్జ్వలరవముల్ చెలంగ మును జాపురముల్ ధరణీజ వీవ ని
శ్చలగతిఁ బవ్వళించుగతి జానకిఁ గూడి వసించె మించు ద
గ్ఘలను గిశోరపత్త్రముల బాగుగఁ దమ్ముఁడు సేయు పాన్పునన్. 176

వ. తత్సమయంబున. 177

క. కోదండ మెక్కువెట్టి ని, షాదాధిపసహితుఁ డగుచు సౌమిత్రి సమా
సాదితమానసముసఁ గా, పై దగ్గఱ నుండె నాత్రియామమునందున్. 178

క. అని గాధితనయసవనా, వనశౌరలకౌసలేయలక్ష్మణగుణవ
ర్ణన నిండుమాళి యగరా, ట్తనయు కెఱింగించి మఱలఁ దలఁచెం బలుకన్. 179

వ. తదనంతరంబ. 180

చ. తలఁప నమానుషం బగు వ్రతంబు ధరించి సుమిత్రపట్టి ని
శ్చలమతిఁ గొల్చె నింతయును జాలనె యాదొరకున్ సుధామయో
జ్జ్వలకిరణాళిచే మిగులఁ జల్లనినిద్ర యొసంగువాఁడనం
జలధిగతిం జనించె నస నాశశి కప్పుడెఁ దూర్పుదిక్కునన్. 181

వ. అప్పుడు కుశపర్యంకంబున నిద్రించు రఘుపుంగవుం గనుంగొని గుహుండు కన్నీరు
వెడల్చుచు వినయంబున లక్ష్మణున కిట్లనియె. 182

శా. కంటే లక్ష్మణ! యిక్ష్వాకుభూజుఁడు నికృష్టకుశాస్తీర్ణుఁడై
యుంటన్ గేకయపుత్త్రిఁ జేసె నిటు లీయుర్వీశుసౌభాగ్యమున్
గంటం జూచి సహింపదయ్యెఁ ద్రిజగత్కల్యాణుఁడై యుండి యి
ట్లుంటం గల్గె విధాతృకృత్య మిలలో నొక్కండు దప్పించునే!. 183

క. పవళించు సేవ[...] మణిమయ, భవనోత్తమమందు మృదులపర్యంకమునం
దవనిసుతఁ గూడి యిప్పుడు, యవనిపతి యుండినాఁడు కుశతల్పమునన్. 184

గుహునికి లక్ష్మణుండు హితోపదేశము సేయుట.

వ. అనుచుఁ జింతాభరంబునం బలుకు గుహునివాక్యంబులు విని లక్ష్మణుం డిట్లనియె.

చ. వినుము నిషాదవర్య! రఘువీరుని కిమ్మెయిఁ గైక చేసె నం
చనవల దెట్టు లన్న నొరు లౌదురె కష్టసుఖంబు లీయ స
మ్మనుజపురాకృతంబున సమస్తసుఖంబులు దుఃఖము ల్క్రియం
బునఁ జనుదెంచు మాన్పఁగను బోలునె పద్మజుకైన నిమ్మహిన్. 186

తే. మఱియు సుఖదుఃఖములొసంగ నొరులు గారు, ఒరు లొసంగెద రనుమాట చిఱుతబుద్ధి
యాత్మకర్తృత్వ మెల్ల వృథాభిమాన, మనుచుఁ దనకర్మసూత్రంబు దవిలియుండు.

వ. అది యునుంగాక తనచేత నొనరింపంబడు కర్మంబులెల్ల మిత్రామిత్రోదాసీనమధ్యస్థబంధుజనంబులయందు భావింతు రట్లుగాదు సుఖదుఃఖంబులం దెయ్యదియైన నెత్తెఱంగున నైనఁ దనకర్మవశంబులయి సంభవించిన నవియెల్ల ననుభవింపుచు నరుండు స్వస్థచిత్తుండయి యుండవలయు భోగాగమంబులయందును భోగవిసర్జనంబులయందును గాంక్షలేక లభించినను లేకయుండినను నీవు భోగవశుండవు గమ్ము. ఎద్దేశంబున నెక్కాలంబున నెవ్వనికయిన నెవ్వనిచేనైన నొనరింపంబడిన శుభాశుభకర్మంబు లనుభవనీయంబులు గాని వేఱొండు కాదు గావున నట్టివాటియందు హర్షవిషాదంబు లందుటఁ జాలు నింకఁ గమలాసనుచేత నెయ్యది విదితం బది దేవదానవులకయిన దాఁట నలవిగాదు సుఖదుఃఖంబుల నరుం డెల్లకాలంబు నరికట్టంబడు. పుణ్యపాపంబుల సుఖదుఃఖానుభవరూపంబయి శరీరంబుపుట్టు రేయునుం బవలునుం బోలె సుఖంబు వెనుక దుఃఖంబును దుఃఖంబు వెనుక సుఖంబును జలకర్దమంబులభంగి సుఖంబునడుమ దుఃఖంబును దుఃఖంబునడుమ సుఖంబును జంతువులకు గడప నలవిగాక కలుగుచుండుఁ గావున విద్వాంసు లగుపురుషు లివ్విధంబున సకలంబును మాయ యని యెఱింగి ధైర్యవంతులయి యిష్టానిష్టాగమంబులయందు హర్షశోకంబుల నొందకుండుదు రని యిట్లు గుహలక్ష్మణులు భాషించుచున్నయెడ గగనతలంబు విమలంబయి. 188

ఆ. చాల తపముఁ బూని సంయముల్ వనముల, నిన్నుఁ గాంచు వేడ్క నున్నవారు
దర్శనం బొసంగఁ దగు రామ! యని మేలు, కొల్పు ననఁగఁ బగటివేల్పు వొడిచె.

క. ఒక గతినుంటను వనమున, నకుటిలసౌభాగ్యయుతున కనుక్రియఁ దాళా
నుకరము లీవీణెల నా, సుకరములయి మించె నచటి శుకపికరవముల్. 190

ఉ. అంత మయూఖమాలి యుదయాచలమందునఁ దోఁప రామభూ
కాంతుఁడు మేలుకాంచి కులకల్పితకృత్యము లెల్లఁ దీర్చి ధీ
మంతు గుహుం గనుంగొని సముంచితమౌ నొకనావఁ దెమ్మనన్
సంతసమంది తెచ్చి రఘుసత్తముఁ గన్గొని భక్తితోడుతన్. 191

సీ. ఆరోహణము సేయు మవనీశ! యీనావ యందు లక్ష్మణుఁడు సీతాంగనయును
గూడ మావారలతోడ నాయితుఁడనై నడపెద ననిన నప్పుడమిఱేఁడు
ముందఱ జనకునిముద్దుకూఁతురి నెక్కఁబనిచి తానును గుహుబాహుదండ
మూఁతగా నావపై నెక్కెంచె నిఖిలాయుధములతో సౌమిత్రి తత్క్షణమున
తే. నెక్కె గుహుఁడును దనదు పెంపెక్క విద్య, నేర్పునను బంధుసహితుఁడై నీటిమీఁద
సంబరవిహారులకు నద్భుతంబు దోఁప, నడపఁదొడఁగెను (నావఁ దా నడిగ నప్పుడు).
వ. తదనంతరంబున నాపోతంబు గంగామధ్యంబునకుం జనిన జనకజయు నప్పుణ్య
వాహినిం బ్రార్థించి. 193
తే. వందనం బిదె గంగాభవాని! యేను, రాఘవులు సౌఖ్య మొప్పఁ బురంబునకును
వచ్చితిమయేని మధుమాంసవస్తువులను, బలులఁ బూజింతు నని భక్తిఁ బలికె నప్పుడు.
వ. అంత. 195

క. నమ్మిన భవజలనిధితీ, రమ్మున మనుజులను డించు రసికుఁడు వరకూ
లమ్మున డిగియెను సతితోఁ, దమ్మునితో గుహునితోడఁ దామరసాక్షి!. 196
వ. ఇట్లు గంగావతరణంబుచేసి యవ్వల నరుగునవసరంబున గుహుండు రామచంద్రుం
గనుంగొని దేవా! భవచ్చరణంబులు చూడవచ్చెద నాజ్ఞ యిందు కాదేని ప్రాణం
బులు విడుతు ననిన సీతాపతి యిట్లనియె. 197
క. పదునాలుగువర్షంబులు, చదిపి ధరాతలముఁ బ్రోవఁ జనుదెంతు నిజం
బిది రాముఁ డొండుపల్కఁడు, ముదమునఁ జను మన నిషాదముఖ్యుం డపుడున్.
వ. విషాదం బందుచు నిజమందిరంబునకుం జనియె నంత రాఘవు లచ్చోట నొక్క ప
రిశుద్ధం బగుమృగంబు నేసి పక్వంబుచేసి హవ్యవాహనుసం దాహుతి యిడి శేషంబు
గుడిచి మువ్వురును వృక్షతలంబున సుఖలీల నారేయిఁ గడపి రంత మఱునాఁడు
రామచంద్రుండు సుమిత్రాసుతసీతాసమేతంబుగ భరద్వాజాశ్రమంబునకుం జని
బయల నిలచి యొక్కవటుం గాంచి. 199

శ్రీరాముఁడు భరద్వాజాశ్రమంబున కేఁగుట

ఉ. ఓ మునిపుత్త్రి! నీవు చని యొప్పుగ మీగురువర్యుతోడ శ్రీ
రాముఁడు దర్శనార్థము ధరాతనయానుజయుక్తుఁడై బహి
స్సీమను నిల్చినాఁ డనుచుఁ జెప్పు మనం జని యావటుండు శ్రీ
రామముఖోదితంబులు కరంబులు మోడ్చి యెఱుంగఁబల్కినన్. 200
వ విని తోడనె లేచి యర్ఘ్యపాద్యంబులు చేఁబూని రామునమీపంబునకుం జనుదెంచి
యథాన్యాయ్యంబుగఁ గాంచి ససీతాలక్ష్మణుండగు నప్పుణ్యుం బూజించి యి
ట్లనియె. 201

క. మాపర్ణశాల కిటు నీ, తాపతి! చనుదెమ్ము దేవతలు వెదుకఁగ నా
నీపాదయుగపరాగము, చేఁ బావనములుగఁ జేయు సిద్ధాశ్రమముల్. 202

క. అని కుటజసమీపమునను, జనకతనయతోడ రామసౌమిత్రులఁ దో
డ్కొని వచ్చి సేయఁదగుపూ, జనములు గావించి వినయసంభాషణలన్. 203

వ. భరద్వాజమునీంద్రుం డిట్లనియె. 204

సీ. భవదీయసంగమభాగ్యంబుచేత సంతంబు గాంచితి నాతపంబువలన
నీయుపాసనచేత నాయొద్ద విజ్ఞానదృష్టి గల్గును గాన దేవదేవ!
మును నీవు కమలగర్భునిచేత నుతిగాంచి జనియించుటలు నేఁడు వనమునను
జనుట నీ వొనరించు పనియును నేఁ దెలియుదు నతిమాయుఁడవుఁ బరమాత్మ వీవు

తే. ఇంకమీఁదటఁ బల్కంగ నేల యేను, గడుఁ గృతార్థుండ నిలమాయకంటె వేఱె
యైన కావత్స్వపురుషునిఁ గానఁగల్గెఁ, గనులపండువుగాఁగ నిక్కానలందు. 205

మ. అనినన్ రామవిభుండు కేల్మోడ్చి మీ రగ్గింప నే నెంతవాఁ
డను భూపాలకమాత్రుఁడన్ గరుణఁ జూడం బోలు నం చాశిషన్
మునిసాన్నిధ్యమునందుఁ బుచ్చి కమలాప్తుం డంతఁ బూర్వాద్రిఁ దో
చిన మేల్కాంచి కులోచితక్రియలు దా శీఘ్రంబు గావింపుచున్. 206

క. సీతాలక్ష్మణయుతుఁ డయి, యాతపసి వనంబు వెడలి యమునానది సా
కేతపతి మునితనయకృ, పాతముచేఁ గడచి వారు పొమ్మను త్రోవన్. 207

క. చనిచని యయ్యెడ వాల్మీ, కనివాసం బంటి చిత్రకూటప్రాంతం
బున నేఁగుచు ముందఱఁ గనుఁ, గొనియెన్ గౌసల్యముద్దుకొడుకొకవనమున్.

వ. అట్లు కాంచి 209

తే. సత్త్వసహితంబు మునిజనసంకులంబు, సలిలఫలపుష్పశుకపికకలితవాపు
లూరుభవపుణ్యవాసంబుఁ జేర నరిగి, యమ్మునికి మ్రొక్కె సతితోడఁ దమ్ముతోడ.

వ. అంత వాల్మీకి ముందఱ. 211

సీ. రాము రమానాథు రాజీవదళనేత్రు భవపాశహారు జటాభారభరితు
నాదిత్యకులవర్యు నప్రమేయు విశుద్ధు జానకీలక్ష్మణసహితు నభవు
సర్వభూతహృదంబుజస్థితు శృంగారసుహితాననము సనామయు సుశాంతు
ధర్మమార్గు విసర్జితక్రోధు యోగమాయామానుష్యుని గాంచి యమివరుఁడు మునఁ

తే. జేరి విధిపూర్వకంబుగ గారవించి, భువనసంపూజ్యు నప్పుణ్యుఁ బూజచేసి
ఫలము లాతిథ్య మొసఁగ నప్పణమహాని, గాంచి కరములు మోడ్చి రాఘవుఁ డుపలికె.

క. మునివర! జవమని ఘనుపున, జనుదెంచితి మిచట సౌఖ్య సంవాసం బొ

వనమొకటి చూపుఁ దెలిపయు, వనుజుఁడు నేఁ గొంతకాల మనివెద మటటన్.
వ. అనిన దాశరథివినయోక్తులకుఁ జిఱునగవుతోడ వాల్మీకిమునీంద్రుం డిట్లనియె
చ. వనజదళాక్షు! నీ కిది నివాసముగా దిది యంచు బల్కఁ నేఁ
జనుదునె సర్వభూతముల సంభరితుండవు సర్వమందు న్భవ
త్తనువున నుండు నైన (సుచితం) బగు మందిర మేను బల్కెదన్
వనితయు సోదరుండు గొలువన్నిలు మచ్చట నన్న వేడుటన్. 215
సీ. భవదీయమంత్రంబు పఠియింతు రెవ్వరు నిర్ద్వంద్వులును సర్వనిస్పృహులును
శరణుచొచ్చినవారు సమములుగాఁ గనకలోష్టములు దలంచెడువారు శాంతమతులు
ప్రియముచేసిన నప్రియము గల్గిన సర్వమును మాయ యని భ్రాంతిఁ గననివారు
పరమాత్మయందు షడ్భావము ల్లేవని తనువున నగు నని తలఁచి ప్రాణ
తే. బుద్ధిచే (భయసుఖదుఃఖములు) నటంచు, రూఢిసంసారధర్మనిర్ముక్తులైన
యనఘు లెవ్వరు వారిచిత్తాంబుజములు, సదనములు నీకు సంపూర్ణచంద్రవదన!.
తే. మనము బుద్ధియు నీయందు నునిచి పుణ్య, పాపములు వీడి సంతసపడుచు భూత
హితము సేయుచు నుండు యతీశచిత్త, జలరుహంబుల వసియింపు కొలువుదీరి 217
వ. మఱియును. 218
తే. అమలుఁ జిద్ఘను సకలగుహాశయస్థు, సర్వగతు ముఖ్యు నిర్లిప్తు సార్వభౌము
విమలమతి నెప్పుడు నిన్ను భావింతు రెవరు, వారిహృదయంబునను నిల్వు వారిజాక్ష!.
క. సతతాభ్యాసదృఢీకృత, మతియుతుల భవత్పదాబ్జమగ్నత దూరీ
కృతకల్మషుల మనంబుల, సతతము వసియింపు సీతసతిఁ గూడి నృపా!. 220
తే. రామ! నీనామమాహాత్మ్య మేమనంగఁ, దగు మహాఘచయంబులఁ దలఁగి యేను
బ్రహ్మఋషి నైతి నీనామభజనచేత, నద్భుతము విను నాదువృత్తాంత మెల్ల. 221
సీ. విప్రాన్వయంబున వెసఁ బుట్టియును గాని ప్రబలశూద్రాగారతుఁడ నగుచుఁ
బలుకిరాతులఁ గూడి మెలఁగి యొక్క కిరాతసతి యందుఁ బలువుర సుతులఁ గాంచి
వారలఁ బోషింపఁ బోయలతోఁ గూడి చేత నమ్ములువట్టి భూతములకు
నంతకోపముఁడనై వ్యవహరింపుచు సూర్యసంకాశమగు ఋషిసప్తకమును
తే. ఘోరకాననమునఁ గాంచి దారి గట్టి, యెదిరి పోకుం... పోకుఁడం చేను బల్క
నందఱును గాంచి యోరి పాపాత్మ! యేల, నీవు నొడిగట్టితివి ఋట్టి నీచమునకు
తే. అనిన నేనును బుత్రదారావనమున, కిట్లొనర్చెద ననినఁ వారిట్టు లనిరి
నీ వొనర్చెడు పాపంబు నీకుటుంబ, మనుభవించునో యడిగి రమ్మంతవట్టు 223
క. ఏ మిచ్చట నిల్చెద మన, నామెయిఁ జని వారి నడుగ నఘమున శేముం

గాము ఫలంబునఁ గనినను. నామది సంజాతవేదనం బొరలుటయున్. 224

వ. కరుణాపూర్ణమానసులగు సప్తమహామునులున్న యెడకుం జనుదెంచి వారలదర్శనంబున
శుద్ధాంతఃకరణుండనై శరాసనాదులు వర్జించి నిరయార్ణవంబునం జను నన్నుం
గావుం డనుచు నమ్మహాత్ములచరణకమలంబులం బడిన వారును గరుణించి. 225

తే. తెమ్ము సత్సంగమమ్ము శుభమ్మొసంగు, నించుకంత యుపదేశ మిత్తు మందు
నచ్యుతంబగు పదవి నీ కబ్బ ననుచు, నొకరి కొక రిట్టు లనుకొని రకుటిలముగ.

క. క్రూరుండయినను శరణని, చేరిన రక్షింపవలయు శ్రీహరిపదముల్
జేరిచి యని నీనామం, బో రామ! మరా యటంచు నొసఁగిరి కరుణన్. 227

వ. ఇట్లు వ్యస్తాక్షరపూర్వకంబును భవతారకంబును నగు నీనామం బేకాగ్రచిత్తం
బున నేము వచ్చునంతకు జపియింపుచుండు మనుచు దివ్యదర్శనులగు నమ్మును లంత
ర్ధానంబు చేసిరి అదిమొదలు నేనును బాహ్యంబు మఱచి యొక్కటయిన మాన
సంబున జపియించుచుంటి నిట్లనేక కాలంబు సర్వసంగవిహీనుండనగు నాదుపైని
వల్మీకంబు పెరిఁగె నంత యుగసహస్రంబునకు మఱల నమ్మహాత్ములు చనుదెంచి
నన్నుఁ జేరిన. 228

సీ. మంచులోనుండి యేతెంచు సూర్యునిభంగి నా పుట్టవెడలి నే నరుగుదేర
నను గాంచి మౌను లిట్లనిరి మునీశ్వర! నీకు నామంబు వాల్మీకి యనఁగ
వల్మీకముననుండి వచ్చుట రెండవజన్మం బటంచు స్వేచ్ఛను విహాయ
సమున నేఁగిరి రఘుసత్తమ! నీనామమాహాత్మ్యమున నిట్లు మౌని నగుచు

తే. నేఁడు గనుఁగొంటిఁ దమ్మునితోడఁ బొలఁతి, తోడఁ గోదండశరములతోడ మాయ
తోడఁ గైకొన్న నరమూర్తితోడ నడవి, కరుగుదెంచిన పుణ్య శ్రీహరి మహాత్మ.

వ. మఱియును. 230

శ్రీరాముని వాల్మీకి స్తుతియించుట.

సీ. విమలసారసనేత్రు శమదమోజ్జ్వలు నాద్యు నాద్యంతరహితు నవ్యక్తు నిత్యు
నిర్వికల్పుఁ జిదంశు నిర్ముక్తబంధను నిర్మలు నిష్క్రియు నిర్వికారు
శ్రీనివాసు ననంతుఁ జిద్ఘను నచ్యుతు నిరుపద్రవు నిరీహు నిరుపమాను
శ్రీశు సదాశివసేవ్యు నిరాభాసు నభవు నిరాకారు నమలు నిన్నుఁ

తే. గాంచితిని రామ! మోక్షంబుఁ గాంచితిపుడు, సందియమ్ము లేదొక ప్రదేశంబు నీకుఁ
జూపెదను రమ్ము మన రామభూపవరుఁడు, సమ్మదంబున నావనస్థలము వెడలి. 231

వ. సీతాలక్ష్మణులును మౌనియుఁ దచ్ఛిష్యగణంబులును దోడరాఁ జని గంగాపర్వత
మధ్యంబునఁ బూర్వపశ్చిమంబులుగా విస్తీర్ణంబులగు రెండు పర్ణశాలలు వాల్మీకి
సంయమి సేయింప శోభనంబగు తన్మందిరద్వయంబున. 232

శా. సీతాలక్ష్మణయుక్తుఁడై రఘుకులశ్రేష్ఠుండు వాల్మీకి వి
ఖ్యాతి న్నిత్యము సేయు పూజనముచే నానందుఁడై నిల్చె గం
గాతీరంబున వజ్రహస్తుఁడు శచీకాంతాయుతుండై సుర
వ్రాతం బెల్లెడఁ గొల్వ నాకమున శ్రీ రంజిల్లుచందంబునన్. 233

వ. అనుచు. 234

తే. ఇవ్విధంబున నారాఘవేశుఁ డభ్ర, సదృశగాత్రుండు జనకాత్మజాకళత్రుఁ
డలరు నని శైలసుతతోడ సంతమీఁది, కథఁ దొడంగెను బల్కి గంగాధరుండు.

వ. అంత నచ్చట. 236

సీ. ఖరకరుం డస్తాద్రిమఱుఁగున కేఁగ నత్తఱి మంత్రి సాకేతపురముఁ జేరి
వసనంబు మోముపై ముసుఁగిడి కన్నీరు నించుచు నరదంబు నిలిపి రాజు
గనుఁగొన లోనికిఁ జని జయశబ్దపూర్వకముగఁ బొగడుచు వందనంబు
గావింప నామంత్రిఁ గనుఁగొని విహ్వలుం డగుచు సుమంత్రి! మాయయ్య రాముఁ
తే. డెచటఁ దమ్మునితోఁ దనయింతితోడ, నుండె నెచ్చట డించితి వోయి నగు
రాముఁ డేమనె నేమనె రామతమ్ముఁ, డలసి సీతయు నేమనె పలుకు మయ్య. 237

వ. నిర్దయుండును బాపాత్ముండును నగు నాతోడ నేమని పల్కుమని రనుచు నాఁపఁ
దగని దుఃఖంబున దశరథుండు. 238

క. ఓరామ! యోగుణాకర!, శూర! ధనుర్వేదనిపుణ! సుకుమార! కృపా
ధారక! భావజ్ఞ! సదా, చార! లక్ష్మణకుమార! చను నే విడువన్. 239

తే. నీతివిస్తారులార! పున్నెంపుమూట, లాడు బంగరుబొమ్మ! సీతమ్మ! మీర
లిపుడు మృతినొందువాఁడనై యింటనున్న, నన్నుఁ గన్గొన రారేమి యన్నలార!.

వ. అని విలపించుచు మిక్కిలి దుఃఖసాగరంబున మునింగిన భూవిభుఁ గనుంగొని
సుమంత్రుఁడు ప్రాంజలి యై యిట్లనియె. దేవా! రామచంద్రుని సీతాలక్ష్మణుల
తోడ నరదం బెక్కించుకొని శృంగిబేరపురసమీపంబున నలరు గంగాకూలంబున
డించితి నాఁటిదినంబున గుహుండను ఫలాదికంబులు గొనివచ్చిన ముదంబంది కరం
బుల నంటి యారగింపక విడిచె నంత గుహునిచేత వటక్షీరంబు దెప్పించి జటామ
కుటంబుఁ బూనుచు వికసన్ముఖుం డయి నన్నుం గనుంగొని. 241

చ. జనకునితోడఁ జింతిలుట నైఁపదు మమ్ముఁదలంచి యేంచు ని
వ్వనమున సౌఖ్య మెక్కుడు భవత్పురికన్న నటంచుఁ బల్కు మ
జ్జననికి మ్రొక్కి పల్కు మనె జానకి యంతి నమస్కరించె సం
చను మనె రాముఁ జూచుచుఁ గుచాగ్రపరిస్రుతవారిధార యై. 242

వ. వృద్ధుండును శోకపరిప్లుతుండును నగురాజు నూరడింపు మనుచు నాతోడ మఱిమఱి
పల్కుచు నావపై నెక్కి రంత నేనును గంగాపరకూలంబువార లెంతపట్టునకుఁ
జేరుదు రంతపట్టును నిలిచి యధికంబగు దుఃఖంబున మఱలి యిటకుఁ జనుదెంచితి
ననిన నమ్మాటలకు విలపించుచుఁ గౌసల్య పఙ్క్తిరథున కిట్లనియె. 243

మ. ప్రియకాంతామణియైన కైకయిపయిం బ్రీతిం బ్రభుత్వంబు సం
తయముం దత్పుత్త్రున కిచ్చి చాలకయుఁ గాంతారంబులం జొన్పి తెం
తయు మారాముని నాఁడు లేక పిదపం దవ్వైన నేఁడేమి యి
ట్టియుపాయం బది చెప్పఁబోలుఁ దగుబోటిం గూర్చి నాథాతయున్. 244

క. అని పల్క నసిక్షతమున, ననలము దరికొల్పినట్లు నతిదుఃఖమునం
జనపతి పల్కెను జనునే, వనితా! దుఃఖించువాని వంచనసేయన్. 245

దశరథుఁడు బ్రాహ్మణశాపప్రకారంబు కౌసల్యకుఁ దెల్పుట.

వ. ఇంక నాదుప్రాణంబు లుత్క్రమింతు సంశయంబు లేదింతకుఁ బూర్వవృత్తాంతం
బొక్కటి యీసమయంబున స్మృతిగతం బయ్యె నెట్లనినఁ దొల్లి యౌవనసమ
యంబునఁ జాపబాణధరుండనై వేఁటమీఁది యాసక్తిచేత నదులవెంట మహామృ
గంబుల సంహరింపుచు నొక్కయెడ నర్ధరాత్రంబున మునికుమారుండు పిపాసా
పీడితులగు జననీజనకులకు జలంబులుగోరి సరోవరంబున ఘటంబు ముంచినఁ దచ్ఛ
బ్దంబు విని యేనుంగు నీరు ద్రావెడు నని కోలదీసి రాత్రియాట శబ్దవేదకౌశలం
బున విడిచి నంత. 246

క. అకటా! కూలితి నట మా, మకజననీజనకు లెంత మదిఁ గుందెదరో
యొకరికిఁ గీడొనరింపని, యొకటిలునను నిట్టి మరణ మజుఁడు లిఖించెన్. 247

వ. అనుచు మనుజు నెలుంగు చెవిం బడిన భీతుండనై మెల్లనఁ దత్పూర్వంబునకుం
జని దశరథుండ నెఱుంగమి నేసితి స్వామీ! రక్షింపు మనుచుం జల్లనిమాటల నడు
గులం బడిన నమ్మునిపుత్త్రుండును 248

సీ. ధరణీశ! భయము నొందకు బ్రహ్మహత్య నిన్నంటదు, వైశ్యసంయమిని; నాకు
నెదురులు చూచుచుండెదరు మాతలిదండ్రు లాఁకటం దప్పికి సలసి వేగ
పోయి వారికి జలం బొసఁగుము లేకున్న నాతండి భస్మం బొనర్చు నిన్నుఁ
గోపంబుపుట్టినఁ వేహమ్ము జలమిచ్చి వారికి మ్రొక్కి యీతీరుపమ్మిక

తే. పెరుకు బాణంబు ప్రాణముల్ విడుతు వేగ, నని దేహంబువిడిన సాయకము పెరికి
జలఘటముఁ గొంచు నాదంపతులకు నరసించు, నట జనుం నకేఁగ సుతుఁడు రాఁడుండు గనును.

వ. మిక్కిలి విచారంబున. 250

తే. ఎంత తడవయ్యె మనసుతుం డేఁగి రాని, కారణం బేమి వేఱొక్క గతియు లేని
వృద్ధులను మందదృష్టులను విడుచు వనఁగ, పలుకు భక్తుండు వాఁడేమి వనటఁ బడెనొ.

వ. ఇట్లు తెరువుచూచుచు నేను జనుదెంచు చప్పుడాలించి తనయుం డనుకొని నందనా! నీవింత తడవు చేసిన మాకు దిక్కెవ్వది జలములు దెమ్ము త్రావెద మనిన నేనును మెల్లన చని వారిపాదంబులకు మ్రొక్కి వినయాన్వితుండనై. 252

సీ. తనయుఁడఁ గాన యయోధ్యకు నాయకుఁడ బఙ్క్తిరథుఁడ వేఁటాడఁగ రాత్రియందు
జలముల చేరువ నిలిచి తజ్జలగతధ్వని విని శబ్దవేధక్రమమున
నంబకం బేసిన 'హా హతోస్మి' యటంచు మనుజుభంగి మొఱంగ విని భయమునఁ
బఱచి యచ్చోట జడల్ విరియంగఁ బడిపడియున్న మీసుతుఁ గాంచి నన్నుఁ గావు

తే. మెఱుఁగమి నొనర్చితి నటంచు జననయనుఁడు బట్టుకొనినను గరుణ మీపట్టి నన్ను
వెఱవకుము బ్రహ్మహత్య నిక్ బోరదు సదనము, జలము గొనిచను మనియె మీ సముఖమునకు.

వ. ఇట్లు శీఘ్రంబ మజ్జననిజనకులకు జలంబు లొసంగి నమస్కరించి వేఁడుకొను మనిన మునిహింసకుండ నరుదెంచితి శరణాగతుండ నగుదు మీరు దయాళులు రక్షింపవలయు ననిన వారును బెగ్గిలి యనేకవిధంబుల విలపింపుచు నన్నుం గనుంగొని యక్కుమారుసమీపంబునకుం గొనిపొమ్మనిన నేను నట్ల సేయ నావృద్ధదంపతులు తమకుమారుదేహంబు స్పృశియించి బహువిధంబుల విలపింపుచు 254

క. ఓతనయ! మమ్ము వృద్ధుల, నితెఱఁగున విడువఁదగునె యేతెంతును నీ
తో తీవ్రమ యని చితి సం, జాతిం బొవరింపు మనిరి సయ్యన నాతోన్ 255

ఉ. ఏ నటు సేయ నంత జగశుఁదలంపుచు నాక మందిరా
నూనసితోడ నగ్నిఁబడి సొక్కుచు; సొక్కెడు వేళ నీకు ని
ట్లైన దనూజదుఃఖమున నంతము నొందెద వంచుఁ బల్కె న
మ్మౌని; తదుక్త మయ్యె నిదె మాఁగక వేళ యథాకృతంబుగన్ 256

వ. అనుచు దశస్యందనుఁ డధికశోకంబున. 257

సీ. ఓరామ! గుణధామ! యోలక్ష్మణకుమార! యోమహీతనయ! మీ యునికి లేమిఁ
గైకయీభవమ్ము త్యూకంతంబు పాలైతి నని పల్కి దశరథావనివిభుండు
ప్రాణముల్ విడి విష్ణుపద మొందె నప్పుడె హాహారవంబులు నచటి రాజ
సతులును మిత్రులుఁ గౌసల్యాసుమిత్రలు భువి నుశస్తాడనపూర్వకముగ

తే. రోదనము చేసి రంత నారోగ్యదయాళు, సరమున వసిష్ఠముని మంత్రిసహితుఁడగుచు
వచ్చి దశరథుతనువు తీవ్రంబ తైల, భరితముగఁ ద్రోణమున నుంచి భటులఁ బిలిచి.

వ. మీర లాశ్వికులై యుధాజిన్నగరంబునకుం జని యచ్చట శత్రుఘ్నసహితుండై

శ్రీమంతుఁడగు భరతుఁ డున్నవాఁ డమ్మహీశుతోడ జననీజనకులం గనుంగొన
నయోధ్యకు రావలయునని యేను బల్కితి ననుచు నెఱుకసేయుం డనిన వారును
సత్వరంబునం జని భరతమాతులుండగు యుధాజిత్తునకుం బ్రణమిల్లి శత్రుఘ్నస
హితుఁడై భరతుఁడు దడయక యయోధ్యానగరంబునకు రావలయునని వసిష్ఠము
నీంద్రుఁ డాజ్ఞయొసంగె ననిన నమ్మాటలు విని భరతుఁడు భయవిహ్వలుఁడై
శత్రుఘ్నుం దోడ్కొని యాభటులతోడ వెడలి. 259

భరతుండు కేకయపురంబు వెడలి యయోధ్యకు వచ్చుట.

ఆ. రాముననుజో లేక రాజునకో దుఃఖ, మొకటి యచటఁ గల్గనోపు ననుచు
మార్గమందు ఖిన్నమానసుఁడై వచ్చి, విరహితోత్సవంబుఁ బురముఁ గనియె 260

వ. ఇట్లు జనసంభ్రమవర్జితంబున భ్రష్టలక్ష్మీయు నగుసాకేతపురంబు గాంచి చింతా
పరుఁడై రామలక్ష్మణవిరహితం బగునాపురికోటలోనికిఁ జని యొక్కరాజసదనం
బుఁజొచ్చి యందు నొంటిగాఁ గూర్చున్నకైకేయిం గనుంగొని మాతృభక్తితత్ప
రుఁడై యామెచరణంబులకు శిరంబు దగుల నమస్కరించిన నద్దేవియుఁ బ్రేమసం
భ్రమంబులతోడఁ దనయుం గుచ్చియెత్తి యాలింగనం బొనర్చి తొడలమీఁద
నిడుకొని శిరంబు మూర్కొనుచు. 261

ఆ. తనయ! కుశలు లగుచుఁ దనరెదరే నాదు, తల్లిదండ్రు లిపుడు దైవగతిని
కుశలి వగుచు వచ్చి కూర్చున్న నినుఁ గంటి, ననిన దూయమాన మైనమతిని 262

వ. భరతుం డిట్లనియె. 263

మ. జననీ! యొంటిగ నుండు టేమి రఘువంశశ్రేష్ఠుఁ డెందుండె ని
న్ననిశంబున్ విడి నిల్వఁ డొక్కఁడను నేఁ డిబ్భంగికిం దుఃఖమున్
ఘనమౌ భీతియుఁ బుట్టు నన్న భరతున్ గల్యాణచింతారతున్
మునిసంభావితసత్యమార్గనిరతున్ ముంజేత నూరార్చుచున్. 264

క. కైకేయి యిట్లనియె. 265

సీ. హయమేధయాగాదు లాచరించినవారు ధర్మశీలురు నేపథంబుఁ గాంతు
రాపథం బందె మీయయ్య యన్నను శోకమున వ్రాలి లేచి యోజనక! రాము
నకునైన జననికైనను నొప్పగింపక వృజినార్ణవంబున విడిచి యెందుఁ
బోయితి వని సిగముడి వీడ నిలఁ బడ నిజనందనునిఁ గాంచి నేత్రజలముఁ

తే. దుడిచి కూర్చుండఁబెట్టి నీకడను సకల, మేను సమకూర్చితి నొకింత యెఱుఁగఁ గెల
దుఃఖ మొందెద వనఁ దల్లితోడ భరతుఁ, డనియె మృత్యువేళఁ దండ్రి యేమనియె ననుచు.

వ. ఇట్లడిగిన భయంబులేక కైక యిట్లనియె. 267

క. నందననీజనకుఁడు రఘు, నందను లక్ష్మణుని జనకనందనను మనం

బందుఁ దలంచి విచారము, సంది సురేంద్రాలయమున కనుగమనించెన్. 268

వ. అనిన జననీ! రామచంద్రుండు సన్నిధిలేకుండుటలేమి? లక్ష్మణుండు సీతయు నప్పు డెచ్చటికేఁగిరి? రనుచుఁ దగనిదుఃఖంబున నడిగిన: గైక మఱల నిట్లనియె 269

సీ. యౌవరాజ్యంబు మీయయ్య రామున కివ్వ సంభ్రమం బొనరించు సమయమందు నడ్డమై యే విఘ్న మాచరించితి నీకు రాజ్యంబు సమకూర్ప; రాజు మున్ను వరదుఁడై నా కిచ్చె వరయుగం బవిరెండు వలయునప్పు డొసంగవలయు నంటి సమ్మతి యానె సంపు సకలరాజ్యంబు నీ కిచ్చుట యొకటి సీతేశు నడవి

తే. యందు మునివృత్తి నుండఁగ ననుపు టొకటి, యనిన సత్యపరుం . రాజగుట నీకు రాజ్య మొసఁగెను గానను రాముఁ బనిచెఁ, దండ్రి మాటను దాఁటక దాశరథియు

క. వనమునకుఁ జనిరెయె మునిరై, ఘనపాతివ్రత్యధర్మగరిమ జనకనం దనయును వెడలె సౌమిత్రియుఁ, దనయన్నకు సేవ సలుప దానుం జనియెన్ 271

ఆ. వనమునకుఁ జనంగ వారలఁ దలపోసి, రామ! రామ! రామ! రామ! యనుచు వగచి వగచి మేను వదలి మీతండ్రి దా, ననుగమించె దివికి ననిన నపుడు. 272

వ. వజ్రాహతం బగు మహీజంబు చందంబున నిస్సంజ్ఞుం డై నేలం బడిన దుఃఖిత యై కైకేయరాజనందన మఱల నిట్లనియె. 273

సీ. ఇల నీకుఁ బాలింపఁ గలుగంగ దుఃఖింప నవ. నామా నందన! నైఁపు మనిన దహియించుగతిఁ దనతల్లిని గని యోపి! భాషింపకుండు నీపాపగర్భ మందుఁ బుట్టుటచేత నధికపాపాత్ముఁడ నైతిఁ గుంభీపాక మందఁగలవు భర్తృఘాతిని వైన పాపాత్మి వేనును గరళింబుచే నైన ఖడ్గధార

తే. నైన శమనాలయంబున కరుగువాఁడ, ననుచుఁ బోనాడి కౌసల్య సరయుఁ జనిన నా పెయెలుఁగె త్తి యేడ్చెఁ దదంఘ్రియుగము, మీఁద భరతుండు పడిచేసె రోదనంబు.

వ. అప్పుడా సాధ్వియు యశస్వినియు నగు నారామజనయిత్రి భరతుం గౌఁగిటం జేర్చి డస్సిన మేనును వాడినవదనంబును వడంక నశ్రుజలంబులు నించుచు నిట్లనియె.

తే. తనయ! దూరంబునకు నీవు చనిన నింత. యయ్యొ మీతల్లి చేష్టితం; బంత యావె వలనె యెఱింగితివి వేఱె పలుక నేలఁ, దరగఁ దెన్నటి కీదుఃఖభరము నాకు. 276

మ. నను దుఃఖార్ణవమందుఁ ద్రోచి జడలు న్నారల్ శరీరంబునం దునఁ దా దాలిచి కాయ లాకులను దృప్తిం దొచు సౌమిత్రియుం జనకక్ష్మావరపుత్త్రి తోడరుగ రాజశ్రేష్ఠుఁ డిక్ష్వాకువంశ్యం బునకుం గేతువు రామచంద్రుఁ డరిగెం బోరానిశైలాళికిన్. 277

తే. అనుచు దూర్వాదళశ్యాము సఘువిరాము, రాముమదిలోనఁ దలఁచి యోరామ! సుగుణ

ధాను! నాయందుదయ చేసితనయుఁడవఁగఁ, బరఁగి వాఁడవు తత్పరాత్పరుఁడవయ్యు.

క. వినుము నను దుఃఖము విడి, పోనేరదు విధిని దాఁటఁబోల దెవరికిన్
హానందన! యని భూస్థలి, పైనిం బడ నడుగులొత్తి భరతుం డపుడున్. 279

సీ. జననీ! నావచనం బసంశయంబుగ నమ్ము శ్రీరామపట్టాభిషేకవేళఁ
గైకేయి సేయువిఘ్నం బెఱింగిన నట్లు సేయంగఁ బనిచినఁ జెందు
బ్రహ్మహత్యాశతోద్భవమహాఘంబును భార్యాయుతంబుగ బ్రహ్మపుత్రుఁ
డగువసిష్ఠుని కంఠ మసిధారఁ దెగవ్రేయు పాతకంబు నంటుచు భరతు డేన్వఁ

తే. దొడఁగినను బుత్రి! దుఃఖమొందకుము సకల్మషుండవని పల్కె ;నట వసిష్ఠుండు భరతుఁ
డరుగుదెంచుట విని మంత్రివరులఁ గొనుచు, వచ్చి భరతుని శోకవిహ్వలునిఁ గాంచి.

వ. సాదరంబుగ నిట్లనియె 281

చ. కనుఁగొనఁ బెద్దయైహికసుఖంబుల దృష్టి వహించె జ్ఞాని యై
దనరెఁ దురంగమేధముల దక్షిణలన్ ధరణిన్ సురావలిన్
దనిపెఁ దనూజుఁగా హరినిఁ దాఁగనె నంతము నన్ సుధర్మయుం
దనఘ! సురేంద్రుతో నిలిచె నట్టి మహాత్మున కేల చింతిలన్. 282

వ. మఱియు నశోచ్యంబును మోక్షసాధనంబును నగు తెఱంగున కేల యూరక వగచెద వాత్మ నిత్యుండు నవ్యయుండును నిర్మలుండును జన్మనాశనవివర్జితుండును నిర్వికారుండును నిరాకారుండును సప్రకాశుండును నిరంజనుండును నసం బరఁగు శరీరం బంటివేని జడంబు నత్యంతాపవిత్రంబును వినశ్వరంబు నగుఁ గావున విచారింప శోకంబున కవకాశంబు గనుపడదు కొందఱు జనకుండైన నందనుండైనఁ దమవారు మృత్యువశులైరేని మూఢులగువారలు స్వాత్మతాడనపూర్వకంబుగ దుఃఖింపుదు రది పల్కనేల యిట్లగుట నిస్సారం బని సంసారంబున వియోగబుద్ధి గలుగుట వైరాగ్యహేతువును శాంతిసౌఖ్యంబునుం గల్గఁజేయు నది యెట్లాదు 283

ఆ. జన్మవంతుఁడైన జనునకు మృత్యువు, దంట యగుచు వెంట నంటియుండుఁ
గాన జననమందు వానికిఁ దప్పదు, మృత్యు వర్కవంశ మేదినీశ! 284

వ. మఱియును. 285

చ. జనములకుం బురాకృతవశంబున సంభవనాశముల్ దలి
ర్చును గుణవంతు లిట్లెఱిఁగి శోకము నేక్రియఁ గాంతు రెవ్వరై
నను మృతిఁ బొందువేళ? నొకనాఁ డని పల్కఁగఁబోని దాయు వే
దినమున నో నశించుటలు దివ్యము నాహరిమాయ నిన్నియున్. 286

వ. ఇదియొకాదు బ్రహ్మాండంబులు కోట్లసంఖ్యలు సృష్టింబులయ్యె ననేకంబు లగు

సృష్టులు గడచె సాగరంబు లనేకంబులు శోషించెనవి యాతీరున నగుచుండఁ గద
లెడుతామరతేకున నంటిన జలబిందువుమాడ్కి నిమిషభంగురంబు లగుదేహంబులం
బల్కనేల వెండియుం. 287

ఉ. జీర్ణపటంబు వీడి నవచేలము దాల్చినభంగి దేహియుం
జీర్ణశరీరము న్విడిచి చేకొను నూతనదేహ మాత్మ సం
పూర్ణుఁ డుహానివృద్ధులను బొందఁడు పుట్టఁడు చావఁ డిట్టిస
న్నిర్ణయవాక్యముల్ మదిని నిల్పి యొనర్పుము తండ్రికిం గ్రియల్ 288

వ. మఱియును షడ్భావవిరహితుండును ననంతుండును సదాస్థితుండును సత్యజ్ఞాన
విగ్రహుండు నానందరూపుండును బుద్ధ్యాదులకు సాక్షియును లేపవర్జితుండును
ముఖ్యుండు నద్వితీయుండును సదాస్థితుండును బరమాత్మయు నగు నాత్మ
నిర్వ్యథంబున నెఱింగి తైలద్రోణిపట్టనఁ బితృదేహంబు వెడలించి సచివయుక్తుం
డవై యేమునుం గూడ యథాన్యాయంబుగఁ గృత్యంబు సేయు మనిన నద్దేశికోత్తము
పలుకులవలన నజ్ఞానజంబగు శోకంబు విడిచి భరతుండు వసిష్ఠోక్తప్రకారంబున
మంత్రిసచివపరివారుండై. 289

భరతుండు దశరథున కగ్నిసంస్కారాదిక్రియలు చేయుట.

తే. తైలమునఁ గల్గుదశరథతనువు దిగిచి, యాహితాగ్నికి నొనరించునట్లు దహన
కర్మము లొనర్చి పదియు నొక్కటియు నైన, దినములను విప్రతతికిఁ భోజనము లొసఁగి

చ. మఱియును ధనంబులు న్మణులు మౌక్తికముల్ వివిధాగ్రహారముల్
వరవరుపేర భూసురజనంబుల కిచ్చి సమస్తలోకవి
స్ఫురదురుకీర్తి భానుకులపుంగవు రాముఁ బరేశు దివ్యసుం
దరతరుణార్కతేజు భవతారణు నెన్నుచు నుండె నెమ్మదిన్ 291

వ. ఇట్లు తలంచుచు 292

ఉ. ఘోరవనంబు చేర రఘుకోవిదుఁ డాత్మసతీసమేతుఁడై
యూరక కైకఁ జూచి మది యొప్పుచు గాల్చినయట్టులుండ సీ
తారఘునాథలక్ష్మణుల దర్శనమే నొనరించి రాజ్యమి
ట్లూరక డించి యారఘుకులోదధిచంద్రము నాశ్రయించెదన్. 293

తే. అనుచు నంబికనోటఁ గన్నీటిధారు, జీనరేష్వాపుఁ దురుతరనియతిఁ గేక
యీసుతుఁడు నిల్చె ననుచుఁ దానిట్లు పలికి, యుఱలనూహించె నవ్వాలితెఱఁగు దెలుప.

వ. అంత వసిష్ఠుండును బౌరజనులును మంత్రులుఁ బౌరులుం గూడ దేవసభాసన్నిభం
బగుసభాభవనంబున గరుగుదెంచి భద్రాసనాసీనుండగు చతుర్ముఖుండునుంబోలె

గూర్చుండి భరతు రప్పించి తమ్మునితోడఁ గూర్చుండ నియోగించి దేశకాలోచితం
బుగాఁగ నిట్లనియె రఘుకులనందనా! మీతండ్రియానతివలన నీకు నిప్పుడు
రాజ్యాభిషేకం బొనర్చెదము నీకొఱకుఁ గైకచేత రాజ్యంబు యాచితంబయ్యెఁ
బూర్వప్రతిజ్ఞ దలంచి సత్యసంధుండుగావున దశరథుండు గరుణించె నట్లగుట
మహామునులు వచ్చియున్నవారు దడవుక విధ్యుక్తమంత్రంబుల నభిషిక్తుండవు
గమ్ము లెమ్మనిన భరతుం డిట్లనియె. 295

చ. మునివర! రాజ్యమేల? రఘుముఖ్యుఁ డఖండధరాతలేంద్రుఁ డా
ఘనభుజుపాదభక్తుఁ డను గన్గొన నేఁ గెద మెల్లరేపు కై
కనొకతె పిచ్చి త్రుంపఁగలఁ గాని గనుంగొనకుండఁ దల్లిఁ జం
పిన బలుహంత వీఁ డనుచు వీడును రాముఁడు నూర్మిళేశుఁడున్. 296

ఉ. కావున దండకాటవికిఁ గాల్నడతో నతి నెన్నిభంగులం
బోవఁగఁ బోలు నెల్లి రఘుపుంగవుఁ డెట్లు వనంబు చేర నే
నావిధి వల్కలాంబరము రాజడలాఫలమూలభక్షణం
బావటువృత్తి దాల్చెద దయామతి నాతఁడు మన్నునంతకున్. 297

వ. మీరలు చనుదెంచెదరో రాకయుండెదరో పల్కుండనిన నందఱును దన్నిశ్చయం
బునకు సాధు సాధు యనుచు భరతుం బ్రశంసించి రంత. 298

సీ. మార్తాండుఁ డుదయింప మదగజాశ్వభటాదిసైనికాళులు దోడ్తోన నడువఁ
గౌసల్య మొదలుగఁ గల రాజసతులు వసిష్ఠాదివిప్రులు చేరి రాఁగ
వెడలి జాహ్నవిచెంత విడిసి రంత గుహుండు దెలిసి శంకాన్వితకలితుఁ డగుచు
బలుసైన్యములు గాంచి భరతుండు చనుదెంచె విదితాత్ముఁ డగురామవిభున నేమి
తే. పాపమునరించునో యని భావమెఱిఁగి, మంచివాఁ డైన గంగ దాఁటించువాఁడఁ
గాకయుండిన బడవలు గట్టఁబనిచి, యని పెదవరోధ్య కని బంధుజనులఁ బిలిచి.

వ. మీర లాయుధంబులు పూని యేను మఱలివచ్చునంతకు సన్నద్ధులరై యుండుం
డనుచుఁ దాను శరశరాసనకరవాలమ్ములు పూని కొందఱు జ్ఞాతిజనంబులు దోడరాఁగ
బహువిధంబు లగునుపాయనంబులు గొని వెడలి శత్రుఘ్నపరివేష్టితసేనాసమీపం
బునకు వచ్చి. 300

చ. కనియె గుహుండు నీలఘనకాయు జటాజినధారు శత్రుసూ
దనయుతు వీతరామపదదర్శనదుఃఖనిపీడితాత్ముఁ బా
వను నుపవిష్టు ధీసచివవర్గసమన్వితు రామనామకీ
ర్తనపరభావు నన్నృపవరాగ్రణి నాభరతుం దయారతున్. 301

వ. ఇట్లు గాంచి ముందఱఁ గానుకలిడి యేను గుహుండనని నమస్కరించినఁ గైకేయీ
సుతుండును. 302

ఆ. అతిరయమునఁ దిగిచి యాలింగన మొనర్చి, నేను నుడిగి తమ్ముఁడా! మహాత్ముఁ
డైనరాముఁ గంటి వాలింగన మొనర్చె, నతఁడు సాశ్రునయనుఁ డగుచు నిన్ను.

వ. కావున. 304

ఉ. ధన్యుఁడ వయ్య నీవు గుణధాముని రాముని లక్ష్మణావనీ
కన్యలతోడ నియ్యెడలఁ గంటివి మైథిలిఁగూడి యాజగ
న్మాన్యుఁడు నిద్రఁ జెందిన వనస్థల మెయ్యది చూపవయ్య! నా
దైన్యముఁ బాపవయ్య యిఁకఁ దాళఁగఁజాల నిషాదవల్లభా!. 305

వ. నీవు రామచంద్రునియెడ భక్తిగలుగువాఁడ వగుట భాగ్యవంతుండవును ముఖ్య
ప్రియుండవు నయితి వనుచుఁ గన్నీరు కాలువలుగాఁగ మాటిమాటికి రామచంద్రు
సంస్మరింపుచుఁ గోసలేయుండు రాత్రివేళ శయనించిన వనప్రదేశమునకు గుహుని
తోడం జని యిదియనుచుఁ గనుపఱచిన లక్ష్మణుండు మున్ను పఱచిన దర్భలతోడ
నతండు జనకనందన యాభరణంబులం గలుగు కనకబిందురేఖల సమలంకృతంబగు
నారామశయనప్రదేశంబుఁ గాంచి దుఃఖసంతప్తహృదయుం డై పరివేదనంబుఁ
జెందుచు. 306

సీ. అక్కటా మిథిలేశు మక్కువకూఁతు రెంతయును గుమారి సీతావధూటి
ప్రాసాదమున రత్నపర్యంకమునఁ గోమలాస్తరణంబునం దతిశుభమునఁ
బవ్వళించును రామభద్రునిగూడి యాపతిభక్తినిరత యీపట్లఁ గఠిన
దర్భశయ్యల నేవిధంబునఁ బండెనో దుఃఖింపుచు మదీయదోషమునను

తే. రామవిభుఁ గూడి కేకయరాజసుతకుఁ, బాపరాశికి నేఁ దనూభవుఁడ నైతిఁ
గాల్పనే నన్ను నన్నుంచి గలిగె నాప, రాత్ముఁడగు రామవిభున కీయడవి నుంట.

తే. అన్యులెవరో లక్ష్మణుండు మహాత్ముఁ డతని, జన్మసఫలంబు శ్రీరామచంద్రుతోడ
నేమఱక హృష్టుఁడై యుండు నెట్టిబాము, లడ్డమైనను గిరులైన నడవులైన. 308

తే. ఏను శ్రీరామదాసదాసానుదాసు, కింకరుఁడ నైతి నేని నిశ్శంక నాదు
జన్మ సాఫల్య మగుఁగాక జానకీశుఁ, డెచటనుండునుఁ దమ్ముఁడ! యెఱుఁగఁబలుకు.

వ. అమ్మహాత్ముం డోడితేర నతిశయమ్మున నరిగెద ననిన గుహుండును బరిశుద్ధమానసుం
డని యెఱింగి స్నేహంబున భరతున కిట్లనియె. 310

క. సరసిజలోచనుఁ డగు రఘు, వరునియెడఁ దా భూమితనయవలన సుమిత్రా
వరపుత్త్రునందు నిటువలెఁ బరఁగు స్నిభక్తి నిన్నుఁ బల్కఁగ నగునే. 311

వ. కాన నీవ ధన్యుండ వనుచు 312

చ. భరతనృపాల! రాఘవనృపాలుఁడు దేవనదీవిదూరమం
దిరవుగఁ జిత్రకూటవసుధాధరేంద్రసమీపమునందు సంయమీ
శ్వరవిమలాశ్రమస్థలిని సర్వసుఖావహుఁడై వసించె సో
దరతరుణీసమేతముగఁ దత్ప్రభుఁ గానఁగఁ బోద మిత్తఱిన్. 313

వ. వేగంబ గంగ దాఁటవలయు ననుచు వేనూఱు నావలు దెప్పించి సైన్యంబుల నెల్లఁ బరకూలంబున డించి యొక్క రాజనావఁ గొనివచ్చి యందు భరతశత్రుఘ్నులను రామజనయిత్రిని వసిష్ఠునిఁ గైకేయిని మఱియుఁ గలుగురాజకాంతలను సమారోహణంబుసేయించి తాన యమ్మహానది దాఁటించె నంత సత్వరంబుగ భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరి యప్పుడు భరతుండు విస్తారంబగు సైన్యంబు దూరంబున నిల్పి తమ్మునితోడ నయ్యాశ్రమంబులోనికిం జని 314

క. భ్రాజచ్ఛిఖితేజు భర, ద్వాజు సమాసీను మౌనివల్లభుఁ గని పం
కేజప్రియరాజాన్వయు, రాజన్యులు మ్రొక్కి రద్రిరాజతనూజా!. 315

క. కనుఁగొని ముని దశరథసుతు, లని ముదమునఁ బూజఁ జేసి యతివేషము దా
ల్చినభరతునిఁ గని విస్మయ, మున నిట్లని పల్కె నపుడు భూధరతనయా!. 316

క. మన మలరఁగ భూపాలన, మొనరింపక జడలు నారలొగిఁ బూని తపో
ధనసేవితవనభూముల, కనుగమనముఁ జేసి తేటి కాయాసమునన్?. 317

వ. అనిన భరద్వాజువచనంబులు విని సాశ్రులోచనుండై భరతుం డిట్లనియె. 318

సీ. భగవంతుఁడవు సర్వభావస్థితంబులు దెలియుదువైన నన్ బలుకు మనుట
నాయందుఁ గరుణగా నమ్మెద రాము రాజ్యవిఘాతమందు దుశ్చరిత యైన
కైకేయి చేయువిఘ్నంబును వనగమనాదికం బెఱుఁగ మీయంఘ్రియుగము
లాన యంచును దీనమానసుఁడై మౌనిపదములు ముట్టి మీమది నెఱుంగుఁ

తే. డేను పరిశుద్ధబుద్ధినో గాని నాకు, రాజ్యమం దేమిసుఖము శ్రీరామపాద
కింకరుఁడ వల్లభుఁడు జానకీవిభుండు, సందియము లేదు నమ్ముఁడీ సమయమందు

మ. చని రామాంఘ్రియుగంబుఁ బట్టుకొని యీసంభారముల్ చూపి త
మ్మని సన్మానివసిష్ఠజానపదపౌరామాత్యవర్గంబుచే
వనజాతేక్షణు నారమారమణు సర్వస్వామిఁ గావించి తో
డ్కొని సాకేతపురంబు గూర్తు నిదె చూడుం డేను భృత్యక్రియన్. 320

ఆ. అనిన మునియు భరతు నాలింగన మొనర్చి, పొగడి విస్మయంబుఁ బొంది మించు
ముదముతోడ శిరము మూర్కొని తనదువి, జ్ఞానదృష్టి కార్యసరణిఁ దెలిపి, 321

సీ. చింత నొందకుమయ్య శ్రీరామునందు సుమిత్రాతనయునందు మిగులభక్తి
గలవాఁడ వీవు నేఁ దెలియుదు నీకు నీసేనలకును విందు సేయ నిశ్చ
యించెదఁ గాన నీ వీవేళ నిచ్చట సుఖలీల నిలిచి యిచ్చోటు వెడలి
రేపు శ్రీరామసమీపంబునకుఁ బోఁ జను మన్న భరతుఁ డిట్లనియె మౌని
తే. తిలక! మీ రానతిచ్చినపలుకు లెస్స, యనిన మునియును జలముల నంటి హోమ
భవనమం దున్న కామధేనువును జీరి, పలువస్తువులను విందు సలుపు మనిన. 322

వ. భరద్వాజశాసనంబున నక్కామధేనువు యథేష్టంబుగ మనోరథపదార్థంబులు వర్షించి సేనలవారి నెల్లఁ దృప్తులం జేసె యోగీశ్వరుండగు భరద్వాజుండును ముందఱ విధదృష్టకర్మంబుల వసిష్ఠుం బూజించి సానుజుం డగు కైకేయీనందను సంతృప్తుం జేసె నద్దాశరథియు స్వర్గతుల్యంబగు నయ్యాశ్రమంబున నొక్కదినంబు గడపి మఱునాఁడు తమ్ముండునుం దానును భరద్వాజు నభివాదనంబు చేసి యనుజ్ఞ వడసి రాముసన్నిధికిం జనుచుఁ జిత్రకూటనగంబు గాంచి దూరంబున సైనికుల నునిచి రామసందర్శనాకాంక్షి యై పరమతపశ్చరితుం డగు భరతుండును. 323

మ. అనుజుండున్ గుహుఁడున్ సుమంత్రుఁడును దోడై రాఁగ శ్రీరామచం
ద్రనివాసం బెఱుఁగంగలేక యెదురౌ తత్ప్రాంతసంచారస
న్మునులన్ రామవిభుండు లక్ష్మణధరాపుత్త్రీయుతుండై వసిం
చును దా నెచ్చట మాకుఁ బల్కుఁ డని సంచున్ బోవ వా రందఱున్. 324

వ. ముందఱఁ జిత్రకూటంబునకుఁ బశ్చిమంబున మందాకినికి నుత్తరతటంబు నగు వివిక్తస్థలంబు రమ్యకాననమండితంబై సఫలంబు లగుచూతపనసకదళీషండంబులం గలిగి చంపక కోవిదార వకుళాభిరామంబై శ్రీరామసదనం బదె యల్లదె యనిన హర్షంబు నొంది యనుజమంత్రియుతుండై చని చని. 325

ఉ. దూరమునందునుండి భరతుండు గనుంగొనె రామచంద్రసం
చారముఁ బుణ్యసీమము ప్రశాంతయమిప్రవరాభిరామమున్
భూరుహకీలితార్కకులపుంగవవల్కలచేలమున్ దురా
చారవిమోహమున్ విగతసత్త్వసమూహము రామగేహమున్. 326

క. ఈ తెఱఁగున భూతేశుఁడు, సీతాపతికథలు పల్కి శిఖరివరతనూ
జాతకు ఘనకౌతుకమున, భూతలదుర్వారితహరణజాతప్రేమన్. 327

వ. అంత భరతుండు. 328

శా. సీతారామపదాంకితస్థలము సుశ్రేయస్కరంబున్ సువి
ఖ్యాతంబుం గని యందుఁ జక్రధరవజ్రాంభోజరేఖాదులు

ద్యోతం బైనశుభావహం బనుచు తద్ధూళీవ్రజం బాసుర
వ్రాతాలభ్యము తాను సోదరుఁడు మూర్ధంబందు వే తాల్చుచున్. 329
తే. వింత ధన్యుఁడ నైతి నేవిభుపదాబ్జ, రజము బ్రహ్మాదులును శ్రుతివ్రజము వెదకు
నట్టి శ్రీరామచంద్రపాదారవింద, చిహ్నితం బైనపథము వీక్షింపఁ గలిగె. 330
వ. అనుచు నద్భుతప్రేమరసప్లుతాశయుం డై విగాఢం బగుభావనచేత రాఘవు సంస్మ
రింపుచు నానందబాష్పంబులచేత నురోజాంతరంబు స్నపితంబుగా మెల్లన శ్రీరా
మసన్నిధానంబు నొంది యచ్చట. 331

భరతుండు చిత్రకూటంబున నున్నశ్రీరాముని గనుంగొనుట.

శా. కైకేయీతనయుండు గాంచెఁ దరుణార్కస్ఫారతేజున్ సుమి
త్రాకాంతాసుతసేవితాంఘ్రికమలున్ రాజీవపత్రాక్షు దూ
ర్వాకారు న్నవవల్కలాంబరుఁ బ్రసన్నాస్యున్ బ్రశాంతున్ జటా
నీకాంచన్మకుటున్ సమాస్థితు జనానింద్యవ్రతున్ రాఘవున్. 332
వ. ఇట్లు వీరాసనాసీనుం డగునాసీతాపతిం గనుంగొని మిగులదుఃఖంబునం జనుదెంచి
సత్వరంబునఁ బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ బురోభాగంబునంబడి హర్షంబున నద్దేవు
చరణకమలంబులు పట్టుకొని లేవకయున్న రామచంద్రుండును. 333
క. తనదీర్ఘకరంబుల నా, ఘనభుజు లేవంగఁ దిగిచి గాఢతరాలిం
గన మొనరించి నిజాంకం, బున నిడుకొని నేత్రసలిలముం గుడిచి దయన్. 334
వ. మఱలమఱల మేనునివురుచుండె నంత దశరథభార్యాజనంబులెల్లను బిపాసార్తలయి
యుండి జలంబులం గాంచి వడివడివచ్చుధేనుగణంబుల చందంబునం బఱతెంచిన
సీతాపతియు ముందఱ జనయిత్రి గనుంగొని వేగంబు లేచి పాదంబులకు నమస్క
రించిన నక్కౌసల్య యు సాశ్రునేత్రయై నిజకుమారుఁ గౌఁగిలించుకొని దుఃఖించె.
తక్కిన జననీజనంబులకును వందనంబులుచేసి సమాగతుండగు వసిష్ఠుం గాంచి
సాష్టాంగప్రణామంబు గావించి మఱలమఱల ధన్యుండ నయితి ననుచు నందఱు
యథార్హంబుగఁ గూర్చుండ నియోగించి తల్లుల విలపించెద రేల మజ్జనకుండు కుశ
లియై యున్నవాఁడే! యనిన నాసౌరాన్వయపయఃపారావారతారావిభుండగు
సీతావిభుం గనుఁగొని యనఘుండును సర్వజ్ఞుండును నగు వసిష్ఠమునిపుంగవుం
డిట్లనియె. 335

వసిష్ఠుండు శ్రీరామునకు దశరథుమరణం బెఱింగించుట.

తే. మిమ్ముఁ బాసినచింతచే మేదినీశుఁ, డడలి యోరామ! రామ! యోయవనితనయా!
యోలక్ష్మణా! యనుచుఁ బ్రాణోత్క్రమణము, చేసెనని పల్కె రామభూమీశుఁ డపుడు.

వ. కర్ణశూలసదృశంబు లగునప్పలుకులు విని. 337

ఉ. హా యని నేల వ్రాలి జనకా! సుగుణాకర! మమ్ము వీడి నీ
వేయెడ కేఁగినాఁడ విపు డెవ్వఁడు ప్రోచెడువాఁడు వీడుటల్
న్యాయమె మేము భూస్థలి ననాథుల మైతి మటంచుఁ గన్నులం
దోయకణంబు లొల్క గుణతోయధి రాముఁ డెలుంగు రాల్పడన్. 338

వ. విలపించె సీతాలక్ష్మణులును భూమింబడి చాలదుఃఖించిరి వసిష్ఠుండును శాంతవచనంబుల వారలదుఃఖంబు శమియింపంజేసె నప్పుడందఱు మందాకినికింజని జలంబుల మునింగి విగతకల్మషులయి రాజునకు సతిలాంజలిచేత జలంబు లొసంగిరి. రామచంద్రుండు లక్ష్మణుతోడఁ "వయం యదన్నాః పితర స్తదన్నాః" అనుస్మృతిచోదితంబుఁ గైకొని తేనెతోడం గల్పిన గారపిండివలనఁ బిండంబులిడి దుఃఖాశ్రుపూర్ణనయనుండయి స్నానంబు చేసి వనంబునకు నరుగుదెంచె తక్కినవారలెల్ల నుచిరంబు విలపించుచు నీటం గ్రుంకి రామాశ్రమంబునకు మఱలిరి. నాఁటిదినంబందఱు నుపవాసంబు చేసి మఱునాఁడు మందాకినీజలంబులఁ గృతస్నానులయి పర్ణశాలకుఁ జనుదెంచి యెల్లవారునుం గూర్చున్నయెడ భరతుండు కేలుమోడ్చి రామవిభున కిట్లనియె 339

సీ. అభిషేక మంది మహాభాగ! శ్రీరామ! రామ! పితృవ్యమా రాజ్య మేలు
మగ్రజుండవు తండ్రియట్టివాఁడవు నాకు క్షత్రియధర్మంబు సకలరాజ్య
పాలనం బొనరించి బహుయజ్ఞములు చేసి వంశాభివృద్ధికై వరతనూభ
వులఁ గాంచి రాజ్యమందుల వారలను నిల్పి యటు తపోభూమికి నరుగవలయుఁ
తే. గాన వనవాసమున కిది గడియ గాదు, నన్ను మన్నింపు మాతల్లి మున్నొనర్చె
దుష్కృతం బదినీదయతోడ మఱువు, మనుచు సాష్టాంగమెరఁగి రామాంఘ్రియుగము.

క. శిరమున నిడుకొని లేవక, భరతుఁడు సాఁగిలినఁ జూచి భరతాగ్రజుఁ డా
దరమునఁ గరికరముల నా, నురుదీర్ఘము లైనబాహుయుగముల భరతున్. 341

వ. నిజాంకతలంబునకుం జేర్చి స్నేహార్ద్రనయనుండై యిట్లనియె. 342

ఉ. వత్స! భవన్ముఖోదిత మవశ్యము సేయఁగ నొప్పుఁ గాని భూ
భృత్సురవంద్యుఁడౌ జనకుఁ "డీవు మునిక్రియఁ దొమ్మిదైదు నా
వత్సరముల్ మహావననివాస మొనర్పుము పైన రమ్ము రా
జోత్సవయుక్తుఁడై భరతుడుండు" ననెన్ ఘనసత్యవాక్యుఁడై. 343

వ. ఇవ్విధంబున. 344

తే. జనకుచే నీకు సకలరాజ్యంబు నాకు, దండకారణ్యరాజ్యంబు దత్తమయ్యెఁ

గాన నవ్విభుశాసనం బూని మనకుఁ, జేఁత కర్తవ్య మిఁక నొక్క నీతి వినుము.

క. జనకునిపను పొనరింపక, మనసు చనినభంగిఁ దిరుగుమనుజుఁడు నరకం
బునఁ బడునుగాన దశరథ, జనపతిపను పొనరఁ జేయఁజను మన కిపుడున్. 346

వ. నీవు రాజ్యంబు శాసింపు మేను దండకారణ్యంబుఁ బాలించెద ననినఁ గైకేయీ
నందనుం డి ట్లనియె. 347

తే. మానినీలోలుఁడును భ్రాంతిమానసుండు దెలియక యుపల్క నవ్వాక్యములు గ్రహింప
జనునె యనినను జనకాత్మజాశత్రుఁ, డిట్టులనియెను భరతుతో నిండువదన!

వ. జనకుండును స్త్రీజితుండును గామియు మూఢబుద్ధియు నగుచుఁ బల్క నపల్కులు
గావు వినుము 349

క. మును గరుణ నొసఁగె గావున, ననుచిత మాడంగ వెఱచి యనియె నసత్యం
బున నరకమునను బెద్దలు, ఘనభీతిం జెందుదురు జగంబున వత్సా!. 350

వ. ఇదియ కాదు చేయుచునను చుఁ బూని యేను బలికినపలుకులు రఘుకులంబున జని
చినవాఁడనై యెవ్విధంబున నసత్యంబులు చేయుదు ననిన భరతుం డిట్లనియె 351

క. ఈనారచీర లీజడ, లేను ధరించి పదునాలుగేఁడులు నిలుతున్
గానల రాజ్యముఁ జేయుము, మానుగ నీ వుండు మనిన మఱల భరతుతోన్. 352

వ. రామచంద్రుం డి ట్లనియె. 353

క. నీ కొసఁగె ధరణి విపినము, నా కొసఁగెను వ్యత్యయంబు నడుప దనిన బల్
శోకమున భరతుఁ డనియె గు, ణాకర! లక్ష్మణునిభంగి నడువుదు వత్తున్. 354

వ. కాకున్నఁ బ్రాయోపవేశంబున నాదుకళేబరంబు విడిచెద ననుచుఁ బలికి భూతలం
బున దర్భలు పఱచి మనోనిశ్చయుండయి ప్రాఙ్ముఖుండుగఁ గూర్చుండిన రామచం
ద్రుఁడు విస్మితుండయి భరతునిర్బంధంబు వాపికొన నేత్రాంతసంజ్ఞతోడ నాత్మ
భావంబు వసిష్ఠున కెఱింగించె నంత విజ్ఞానగరిష్ఠుండగు వసిష్ఠుండును భరతు నేకాం
తంబునకుం జేరి యి ట్లనియె. 355

సీ. అతిరహస్యమును నిశ్చితముగా నెఱుఁగుము మద్వాక్యసరణి నీమదిని వత్స!
దశరథరాజనందనుఁడై శతానందుప్రార్థనచేత శ్రీరాముఁ డనఁగ
నారాయణుఁడు దశాననవధార్థము పుట్టె యోగమాయయు సీత నాఁగ జనకు
తనుజ యయ్యెను శేషదర్వీకరేశుఁ డయ్యవనిఁ బుట్టెను లక్ష్మణాఖ్యచేత

తే. సేవకుఁడయి యుండు నితఁడు సీతేశు నెపుడు, వీరు రావణుఁ బరిమార్ప వెడలినారు
సంశయము లేదు కైకయీజల్పితమును, వరమొసంగుటలును దైవచరిత మరయ 356

వ. కాకున్న నిట్టు లేల సంభాషించు నదిగావునఁ దండ్రీ! రాముని మఱలించు నెడల

నాసక్తిమాని మాతృజనంబులతోడ సేనలం గొని పురంబునకుం జనుము కుశలంబుతోడ రావణుం బరిమార్చి శీఘ్రంబ చనుదేరఁ గలం డనుచుఁ బలికిన వసిష్ఠసంయమి పలుకులకు విస్మయంబు నొంది. 357

శా. సీతానాయకుసన్నిధానమునకు స్నేహంబుతో నేఁగి సం
ప్రీతిన్ మ్రొక్కి నరేంద్ర! నీ వెపుడు సుశ్రీ నొప్పురాజ్యంబు సం
జేతు న్నేలు నీగుపాదుకలకున్ శీఘ్రంబ నా కిమ్ము సా
కేతం బెన్నఁడు వత్తు వంతకును జూడ్కిం జూతు నీమారుగన్ 358

వ. అనిన దివ్యంబులును రత్నభూషితంబులును నగుపాదుక లొసంగ నవియు శిరంబున నిడుకొని మఱిమఱి మ్రొక్కుచు భక్తిచేత గద్గదస్వరంబున మఱల భరతుం డన్నతో నిట్లనియె. 359

ఆ. నాథ! వినుము పదియు నాలుగువర్షముల్, చనినపిదప నొక్కదినము సైన
నీవు రాకయున్న నిలువఁ బావకుఁ జొత్తు, ననిన మెచ్చి భరతు ననిపె నపుడు. 360

వ. బుద్ధిమంతుఁ డగుభరతుండును వసిష్ఠశత్రుఘ్న మాతృజనధీసచివసైన్యసమేతుండయి మఱల సమకట్టునెడ నొంటిగఁ గేకయరాజనందన దొరఁగెడు కన్నీట నాకులయై కేలుమోడ్చి రామచంద్రుసన్నిధి కరుగుదెంచి యిట్లనియె. 361

కైకేయి శ్రీరాముని స్తుతించుట.

చ. దినకరకోటితేజ! భవదీయమహామహిమానుబద్ధనై
వినకయ నీమహోత్సవము విఘ్న మొనర్చితి నీవు భక్తపా
లనపరవ్రతుండవు దలంపకు నాదగు దుష్టచేష్ట లె
ల్లను భవదీయమాయకుఁ దలంగ సురాసురులైన నేర్తురే. 362

వ. సాధువులకు సారంబు క్షమాగుణంబు గావున నాతప్పు సైరింపుము నీవు సాక్షాత్కరించిన విష్ణుండ వవ్యక్తుండవును బరమాత్మవు సనాతనుండవు నగుదువు మాయామానుషరూపంబున జగం బంతయు మోహింపంజేయుదువు నీచేతఁ బ్రేరితలై లోకుల వసాధువులు గాఁగ నమ్మాయ యొనరించు విశ్వంబంతయు నీయధీనంబు. స్వతంత్రరహితులగు జను లేమిసేయంగలరు వెండియు. 363

క. నర్తకుఁడు త్రిప్పునట్లు ప్రవర్తించెడు తోలుబొమ్మ వైఖరి నాజ్ఞా
వర్తినినై పలునేర్పుల, వర్తించును మాయ నిన్ను వదలక రామా! 364

వ. ఏనును నీచేతఁ బరిప్రేరితనై దేవకార్యంబుకొఱకుఁ బాపచిత్తంబున నిట్టి పాపకర్మం బొనరించితి నైనను. 365

శా. సాక్షాత్కార మొనర్చి తిప్పుడనిద్ధ్యక్షాస్వాంతమృగ్యత్సహా
ప్రత్యక్షాగోచరమూర్తి వయ్యు భవదీయజ్ఞానతీక్ష్ణాసిచే
వక్షీణాత్మ! భవాదిగోచర! మదీయాజ్ఞానపాశంబు స
ర్వక్షోభం బొనరించి కావఁగదవే రామా! నినున్ వేఁడెదన్. 366

తే. శరణుఁ జొచ్చినదానను గరుణఁ జూడు, వరద విశ్వేశ్వరానంత వాసుదేవ!
శ్రీనివాస! జగన్నాథ! సేవసేతు, ననిన సంస్మితుఁడై రామజనవిభుండు. 367

వ. కైకేయి కిట్లనియె. 368

ఉ. నిశ్చయమమ్మ! నీపలుకు నిర్జరకార్యముఁ బూని వాణి మ
న్నిశ్చితపద్ధతిన్ వెడలె నీవదనంబున దోస మేమి మ
ద్వ్యాశ్చరముఖ్యరూపము లతర్కితవై భజియింపుచుండు స
న్నిశ్చలవృత్తి నింక జననీ! సమకూరును దీనమోక్షముల్. 369

వ. అఖిలవస్తువులయెడ విగతస్నేహవై నాకు భక్తి సల్పితివేని శీఘ్రంబ కైవల్యంబు గలుగు వెండియు. 370

క. ఏను బ్రియాప్రియులందు స, మానుఁడ భేదంబు దలఁప మానక భక్తిం
దాను భజించిన నరునకు, లోనై వర్తింతు భక్తలోలత్వమునన్. 371

వ. లోకంబున. 372

శా. మన్మాయాబలమోహితాత్ము లగుచున్ మర్త్యుండు పంచత్వమున్
జన్మంబుం గలవాఁడటంచు మది నన్ జర్చింతురో యమ్మ త
త్తన్మార్గంబులు గావు దైవగతి నేతద్జ్ఞానము న్నీయెడన్
జన్మించె న్భవసాగరం బది వెడల్పం జాలు నన్ జెందుటన్. 373

వ. కావున నన్నును. 374

తే. స్మరణచేయుచు నిలువుము సదనమందె, కర్మములనంట వనుచు రాఘవుఁడు పల్క
మతిమఱిప్రదక్షిణప్రణామము లొనర్చి, చనియె నానందవిస్మయసహిత యగుచు.

క. జననుతుఁడగు భరతుండును, జననీపరివారము త్రిజనసంయుతుఁడై
చనియెఁ బరాత్పరు రాఘవు, ఘనమతిఁ దలఁచుచును బాదుకలు గైకొనుచున్.

వ. ఇట్లయోధ్యానగరంబునకు శీఘ్రంబ చని పౌరజానపదవర్గంబుల నప్పట్టణంబున నిలపి మహామతి గావున యథాన్యాయంబుగ నందిగ్రామంబు చేరి యచ్చట సింహాసనంబున నిత్యంబును భక్తిచేతఁ బాదుకల నునిచి రామునకుఁ జేయుభంగి గంధపుష్పాక్షతాదులఁ బూజనంబును నిఖిలరాజోపచారంబులును జేయుచు నెల్లెడల నియతవ్రతుండును ఫలమూలాశనుండును దాంతుండును జటావల్కలధారియు

సధర్మాయియయి బ్రహ్మచారియు నగుచు శత్రుఘ్నుతోడ భూతలంబునం గలుగురా
జకార్యంబులెల్లను బాగుకలకుఁ దెలియఁజేయుచు రామాగమనకాంక్షచేత దినంబు
లు లెక్కవెట్టుచు రామార్పితమానసుండయి బ్రహ్మర్షిచందంబునుండె నంత 377

సీ. అచ్చట చిత్రకూటాచలంబున రామజననాయకుండు సన్మునులుగొలువ
జనకజతో లక్ష్మణునితోడఁ గొంతకాలము ముదంబునఁ బుచ్చి తమువసించు
చో ట్వెఱింగి జనము లప్పటప్పటికిని దర్శనాకాంక్ష నందలుగ రాఁగ
నాసందడికి నోడి యాసగంబును వీడి దండకాటవిఁ జేరుద మని దలఁచి

తే. యనుజుఁడును గాంతయును గొల్వ నత్రివనము, సర్వకాలసుఖావ ర్త్యశాఖిహిత
మనుజసంబాధమత్యుత్తమంబుఁ గాంచి, యందుఁ జెలువొందుమునిఁ జేరనరిగి రప్పుడు.

క. ఏ రాముఁడ నని చరణాం, భోరుహముల కెరఁగి తండ్రి పుత్రేరఁగ నే
నారణ్యమొందితి మీపద, సారసములు గంటి నీమిషఁ ధన్యుఁడనై. 379

మ. అనిన న్మౌనియు రాఘవుండు వారి లోకాధ్యక్షుండు నారాయణుం
డని సద్భక్తిని బూజసేసి ఫలమూలాగు ల్సమర్పించి మిం
చినయాతిథ్య మొనర్చి యుగ్గురు సుఖాసనస్థితి న్నిల్వ రా
మునితో నిట్లనె నత్రిసంయమి మహామోదంబునం బార్వతీ!. 380

ఉ. సూర్యకులీన లోన వనసూయ యనం గడు సుప్రసిద్ధ మ
ద్భార్య సుధర్మవత్సల తపం బొనరించును వృద్ధగాన న
య్యార్యఁ గనుంగొనం బనుపు మాత్మసతీమణి నన్న రామభూ
వర్యుని సమ్మతిం జనకవల్లభుకూఁతురు చేరి మ్రొక్కెనన్ 381

వ. అనసూయయుఁ బ్రహృష్టచిత్తంబున. 382

తే. చిన్నిసీతమ్మ! నిన్ను వీక్షించితమ్మ!, యనుచు నాలింగన మొనర్చి ఘనదుకూల
యుగ్మమును దివ్యకుండలయుగము నిచ్చె, కర్మనిర్మిత మొసఁగె నాధర్మసతికి 383

వ. మఱియు దివ్యంబులగు నంగరాగంబులొసంగి సద్భక్తిచేతం గమలాననా! యియ్యం
గరాగంబువలనిశోభ నిన్నుం బాయకుండెడుఁ బాతివ్రత్యంబుఁబూని జీవితేశ్వరు
నాశ్రయించి వెడలితివి కావున రాఘవుండును నీతోడఁ గుశలియై మఱలి సదనం
బునకుఁ జనుదేరఁగలండనుచు దీవించి వీడుకొలిపె నంత యథాన్యాయంబున సీతా
సమన్వితుండగు రామచంద్రునకు భోజనంబు గావించి సౌమిత్రిం బూజించి
కృతాంజలియై యత్రిమునీంద్రుఁడు మఱల నిట్లనియె. 384

చ. నరవర! సర్వలోకము లొనర్చుచుఁ దత్పరిరక్షణార్థమై
సురనరతిర్యగాకృతులఁ జొత్తువు మాయ యసాధ్య యయ్యుఁ దా

వెలయుచు నిన్నుఁ జెందఁ బదివేలకు దేహగుణాళితోడ దే
వర! కళ లుండకుండుట వివస్వదుదంచితవంశపావనా!. 385

వ. ఇత్తెఱంగున. 386

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱిఁగించిన గతి విధి నారదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డును నాకుఁ బల్కె వినుఁడం, చనియెను సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్. 387

క. కాకోదరవరశయన! ర, మాంకాంతాచుంబితాత్మ మధురాధర! శో
భాకర! గోపురసప్త, ప్రాకారవ్యోమయానభవన! మురారీ!. 388

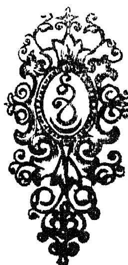
మాలిని. ప్రణవమయవిమానా! ప్రావృడంభోపమానా!
ఫణిరమణశయానా! భద్రవైహంగయానా!
ప్రణుతమునివితానా! భక్తమోక్షప్రతానా!
రణజితరిపుసేనా! రంగనాథాభిధానా!. 389

గద్యము. ఇది శ్రీమోరతోటముక్తీశ్వర ప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్ర కోటమరాజు భాస్కరమంత్రిపుత్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం బను మహాకావ్యంబునం దయోధ్యాకాండము సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

అరణ్యకాండము.



కంఠార్చితపదయుగ!
వైకుంఠాధీశ! భక్తవత్సల! దనుజా
నీకహరణ! సంభావిత
నాకాధిపభావ! రంగనాయక దేవా!. 1

క. అవధారు చంద్రజూటుం, డవనీధరకన్యతోడ నంబుజసఖువం
శవిభూషణగుణకథనం, బవిరళమతి మఱలఁ జేయ నారంభించెన్. 2

వ. అంత నచ్చట నవ్వాసరంబు నిలిచి ప్రభాతంబున రఘునందనుండు సుస్నాతుం
డయి యత్త్రిమునీంద్రుం జేరి ప్రయాణోన్ముఖస్వాంతంబున నిట్లనియె. 3

ఉ. మౌనివరేణ్య! సర్వమునిమండలమండిత! దండకాననం
బే నివసింతుఁ బల్కెఁదగు నెచ్చట మార్గము గానుపింప మా
తో నిజశిష్యసంఘములఁ దోడొనరింపఁగఁ బోలు నన్న న
మ్మౌనియు జానకీవిభునిమాటలకుఁ స్మితచారువక్త్రుఁ డై. 4

వ. మహాశయుండు గావున నిట్లనియె. 5

ఆ. నిఖిలమునులకుఁ దెరువు నీవ చూపెదవు నీ, కొరులు తెరువుఁ జూప నోపువారె
యైనఁ జూపువాఁడ నవనీశ! లోకాను, సారివైన నీకు సమ్మదముగ. 6

వ. అనుచుఁ దనశిష్యజనుల నాదేశించి కొంతదూరం బరుదెంచి రామచంద్రునిచేత
నతిప్రీతి నివారితుం డై యత్త్రిమునీంద్రుండు తనభవనంబునకుం జనియె నంత
రాజీవలోచనుండగు రామచంద్రుండును క్రోశమాత్రంబగు దూరంబరిగి యచ్చట
నొక్క మహాక్షీరంబగు నది యడ్డంబైన నత్త్రిశిష్యులం గనుంగొని యిట్లనియె. 7

క. ఈనది గడచుతెఱంగే, మైనఁ గలదో లేదో యనిన నవనీప! సుదృఢం
బౌ నావ గలదు నిముసము, లోనం దాఁటించు నేర్పులున్నగు మాకున్. 8

తే. అనుచు శ్రీరామలక్ష్మణయవనిజలను, నావ నెక్కించి వారు క్షణంబులోన
నదిని దాఁటించి రామాభినంద్యమాను, లగుచుఁ జని రత్రివనమున కగతనూజ!. 9

వ. అంత రామచంద్రుండు. 10

క. చని కాంచె సింహభల్లుక, వనకిటిశార్దూలమహిషవాహావికీర్ణం
బును ధ్వాంక్షఝిల్లికాగణ, ఘనఝంకృత మనువిహగగణసంయుతమున్. 11

వ. ఇట్లతిఘోరంబును రోమహర్షణంబును నగు నవ్విపినంబుఁ బ్రవేశించి రామచం
ద్రుండు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 12

సీ. మన మింక దృఢయత్నమునఁ బోవలయును జాపంబు గుణముచే సంఘటించి
శరములు పూని యే సరిగెద వెన్క నీ వమ్ములు విల్లూని తమ్ము మనల
సందున మిథిలేశునందన యరుదెంచు నాత్మ పరాత్మలయందు మాయ
తెఱఁగున దిశలెల్లఁ బరికింపుచుం గనుము రక్షోభయం బిత్యరణ్యమందుఁ

తే. జాలఁ గలదని వింటిమి శత్రుదమన!, యనుచు భాషింపుచును వారు సార్ధయోజ
నంబు చని యందు విమలోదకంబుచేతఁ, బరమపావనమగు సరోవరముఁ గాంచి.

వ. మఱియును కహ్లారకుముదోత్పలమండితంబును దార్వాఘాటప్రముఖజలవిహంగకూజి
తంబును శీతలసలిలాంచితంబును నగుతత్పుష్కరిణీసమీపంబునకుం జని శుభంబగు
తత్సలిలంబు ద్రావి మలయానిలంబు వీతేర నొక్కింతతడవు సమీపమహీరుహ
చ్ఛాయ నాశ్రయించి యంత 14

శ్రీరాముఁడు విరాధునిఁ జూచుట

ఉ. ముందటఁ గాంచె భానుకులముఖ్యుఁడు దంష్ట్రాకరాళవక్త్రు సం
క్రందనభీరగర్జను నరగ్రథితాయతశూలహస్తు ని
ష్యందితఖాద్యమానవనసామజమాహిషసింహసక్తు సా
నందసమాగతుఁ దనుజనాథు విరాధు సురాపరాధునిన్. 15

తే. ఇట్లు గనుఁగొని రాఘవుం డెక్కువెట్టి, కార్ముకముగొని తమ్మునిఁ గాంచి కాంచు
మయ్య! యీవచ్చుపాపనిశాటు మనకుఁ, గట్టెదుట వచ్చుచున్నాఁడు దిట్టయగును.

వ. వీనిం గాంచినజనులు సప్రాణులై నిలువనేర్తురే యదిగావున నీవును జనకనందన
భయంబునొందకుండ ధను వెక్కువెట్టియుండు మనుచుఁ దానును సాయకంబుఁగొని
మహాచలతుల్యుండై నిలిచె నంత వాఁడును జానకీలక్ష్మణులను రమానాథుండగు
రామచంద్రునిం గాంచి పకపక నగి భయంబు పుట్ట నిట్లనియె. 16

సీ. జడలు వల్కలములు చాపము లమ్ములు పూని యెవ్వరు మీరు మౌనివేష
ధారులై యివ్వనాంతమునందుఁ గాంతతో మదమున సంచరించెదరు వింత

నోటి కందితిరి మనోహరకబళోపమానులై వ్యాఘ్రసామజనిషేవి
తంబైన యీదండకంబున కేల వచ్చితి రన్న జానకీపతియు వాని

తే. పల్కులకు సంస్మితాస్యుఁడై పల్కె నోరి, యేను రాముఁడ నాతమ్ముఁ డితఁడు నాకు
సమ్మతుఁడు లక్ష్మణుండు యీసతి మహిజ, సీత మత్ప్రాణవల్లభ భూతలమున. 17

తే. వెదకి మీవంటిదుర్మార్గవితతి నెల్ల, శిక్షసేయఁగ జనకాజ్ఞ చేత వెడలి
వచ్చితి మటన్న శ్రీరామువాక్యము సమఁ, గవలిబిట్టార్చి యాలోకకంటకుండు 18

వ. వదనంబు దెఱచికొని యొక్క విశాలంబగు శూలంబు గేలం గీలించి శూలిగతి నాభీలుండై. 19

ఉ. రామ! త్రిలోకవిశ్రుతు విరాధు నెఱుంగవె మద్భయంబునన్
వేమఱు మౌను లీవనము వీడి పలాయితులైరి నీవు మీ
సేమముఁ గోరదేని యిట సీత నుంచి నిరాయుధుండవై
భూమి నదృశ్యవై ఖరిసి బొమ్ము రయమ్మునఁ దమ్ముతోడుతన్. 20

మ. అటుగాకుండిన మ్రింగువాఁడ నని యుగ్రాకారుఁడై జానకిం
బటువేగంబునఁ గైకొంగ వియ రామస్వామి తా నవ్వటా
లటు లోక్కమ్మనఁ దత్కరద్వయము ప్రయ్యంజేసె నస్త్రావ్రజం
తటసీ పిమ్మక పైకిఁ బర్వఁగను దత్పాదద్వయంబుం బొక్కడన్. 21

క. క్రూరాస్త్రంబునఁ గూల్చెను, ధారుణిపై నదియుం బద్భుతం బసఁదగ నం
తారక్కనుఁ డఱమచు బల్, కోఱలు గలత్రాఁచుభంగి ఘోరాస్యుండై. 22

చ. వడిఁ గవయన్ మహాబలుఁడు వారిజమిత్రకులావతంసుఁ డ
ప్పుడ యొకయర్ధచంద్రశరము న్నడరించెను దాన నోటనున్
బొడబొడ రక్తముం దొరఁగ భోరని యార్చుచువాఁడు ధారుణిన్
బడియె నిలింపదుందుభులు బల్విడి మ్రోసె విహాయసంబునన్. 23

వ. అయ్యెడ. 24

క. జనకజయు రామచంద్రుని, వినుతింపుచుఁ గౌఁగిలించె విబుధులు నభివా
దనములు గావించిరి వే, డ్కను బాడిరి కిన్నరులును గంధర్వవరుల్. 25

వ. మఱియు నచ్చరలచ్చట రచ్చగ హెచ్చుగ విచ్చలవిడి గూడి యాడి పాడి
రోడి దాడితోడి వీడితి మనుచు చనినంత. 26

సీ. అతివ! విరాధకాయము వీడి యతిసుందరాకారుఁడును విమలాంబరావృ
తుండు విభ్రాజమానుండు ప్రతప్తకాంచనచారుభూషణసంయుతుండు
నగునొక్కరుఁడు మింట సంభోజహితుభంగి ముందట నిలిచి సన్మునిరహస్య

సమదప్రచండుఁ బ్రసన్నుసర్వార్తిసంహారు సర్వేశు మాయావిహీను
తే. సద్గుణాలయు రఘుకులసార్వభౌము, హరిఁ బరేశు రమేశు రామావనీశుఁ
గాంచినిర్మలచిత్తుఁడైకరయుగంబు, మోడ్చినుతిసేయఁదొడఁగె నంబురుహనయన.

ఉ. రామ! శమాభిరామ! రిపురాక్షసగర్వవిరామ! రాజను
త్రామ! సమస్తపుణ్యగుణధామ! నమస్కృతసత్త్వసంయమి
స్తోమ! పయోజమిత్రకులతోయధిసోమ! విశాలవారిద
శ్యామ! పవిత్రనామ! కమలాంచితధామ! నమస్సు నీ కగున్. 28

క. ఓ సీతావల్లభ! నే, ర్వాసుం డనిమిత్తరోషుఁ డలిగి శపింపం
గాసింబడి నేఁడు నిరా, యాసంబునఁ దొంటిరూప మందితి నీచేన్. 29

వ. రాజీవదళలోచనా! శ్రీరామా! మున్ను విపులప్రకాశుం డనువిద్యాధరుండ నీదు
దర్శనస్పర్శనంబు లత్యంతసుఖాభిమర్శనంబులు గావున ధన్యుండ నయితి మఱి
యును. 30

మ. ఇఁకపై నాకు భవోపశాంతి యగున ట్లింద్రాళి కాంక్షించు తా
వకపాదాబ్జములందు సంస్మృతియు సర్వస్వామి నీ వౌట మా
మకకర్ణంబుల నీకథాశ్రవణముల్ మజ్జిహ్వ నీనామ మ
స్తకమం దంఘ్రిమనస్సు నర్చనలు హస్తంబందు నౌ నీద యున్. 31

సీ. వందనం బగు నీకు వరపద్మమునకై శ్వర్యకలితవినిర్గతాజ్ఞానరూప!
రామ! భూమినుతాభిరామ! యాత్మారామ! యోగి బ్రహ్మ నీ కొదిగి కేలు
మోడ్చిన నను గావు పోయెద దేవలోకమునకు నీయనుగ్రహము చేత
నతివేడ్క నోసచ్చిదానందవిగ్రహ! యాజ్ఞ యిండనుటయు నవ్విరాధు
తే. చేత నాగతి నుతిగాంచి శ్రీనివాసుఁ, డతిదయామతి వర మిచ్చి యరుగు వేళ
మరలఁ గనుఁగొని యమ్మహామతి శుభప్ర, దముగ నిట్లనె తుహినభూధరతనూజ!.

చ. చను విద్యాధర! సర్వమాయలును దోషంబుల్ విడెన్ నీకు నన్
గనుటన్ నేఁడు విముక్తకల్పుఁడవు విజ్ఞానైకముఖ్యుండ విం
కను మద్భక్తియ లభ్య మెవ్వరికిఁ గల్గున్ వారల న్మోక్షభా
జనులం జేయు నసంశయం బనిన స్వేచ్ఛన్ రాముఁ గీర్తింపుచున్. 33

వ. తనదులోకంబునకుం జనియెఁ గావున. 34

ఉ. రామునిచే సుఘోర మగు రాక్షసదేహము వాయుటల్ యమి
స్వామి యొసంగు శాపగతి మానుట తొల్లిటి దేవకాయమున్

ధామము గల్గియుంట పరదాసము లన్ని విరాధుఁ డందె నో
భామిని! కోర్కె లన్ని రఘుపాలుని గొల్చి నరుండు గాంచఁడే! 35

ఆ. అనుచుఁ బల్కి యాత్మవనితతోడ శివుండు, సురల రామచంద్రుచరిత మెల్లఁ
దెలుపు వేడ్కతోడఁ బలికె నిట్లని దివ్య, మంగళస్వరూప! రంగభూప!. 36

ఆ. వందనం బొనర్తు వరమహోద్దండదో, ర్దండులకు ఘనప్రచండులకును
నాత్మకాంతికబళితార్కమండలులైన, లక్షణులకు రామలక్ష్మణులకు. 37

శ్రీరాముఁడు శరభంగాశ్రమంబునకుం జనుట.

వ. ఇట్లు విరాధుండు స్వర్గంబు నొందిన రామచంద్రుండును సీతాలక్ష్మణసమన్వితుం
డై సత్వసుఖావహం బగు శరభంగాశ్రమంబునకుం జనిన బుద్ధిశాలియగు నా శర
భంగయోగియు సంభ్రమంబున లేచి యెదురు వచ్చి సీతాలక్ష్మణులతోడ సద్దేవుం
బూజించి విస్తరంబున నుపవిష్టుం జేసి కందమూలఫలాదులచేత నాతిథ్యం బొన
రించి సంప్రీతితో భక్తపరాయణుం డగు నప్పారాయణున కిట్లనియె 38

మ. బహుకాలంబుననుండి రాఘవ! భవత్పాదాబ్జసందర్శనో
త్సవాతన్ నిల్చితి నిందు బల్ తపమునన్ దత్పుణ్య మెల్లన్ భవ
న్మహనీయాంఘ్రుల డించి ముక్తిభవసామ్రాజ్యంబు నేఁ గాంతు దై
త్యహనప్రాభవ నీవ యింత యని దార్ఢ్యంబైన వైరాగ్యతన్. 39

ఉ. ఆశరభంగయోగియు మహత్తరమైన తపఃఫలంబు సీ
తేశున కిచ్చి ముందు చితి యేర్పడఁజేసి విరక్తుఁడై 'నమ
స్తే శతపత్రనేత్ర! తులసీదళదామ! హరే! రమాపతే
దాశరథే!' యటంచుఁ బ్రమదంబున హస్తము లెత్తి మ్రొక్కుచున్. 40

వ. మఱియు సీతాలక్ష్మణులకుం బ్రణమిల్లి నెమ్మనంబున. 41

ఉ. స్నిగ్ధజటాకలాపు నతసీసుమసుందరరూపు జానకీ
మాగ్ధ్యసరోజభాను నతమానివితాను నశేషపృథ్వీస్థితున్
ముగ్ధతరస్మితున్ జనమనోహరు సానుజు వల్కలాంబరున్
దుగ్ధసముద్రధాము భవదోషవిరాము సురాము రామునిన్. 42

క. ధ్యానము సేయుచు నీరఘు, భూనాథునికన్న నేఱె భువిలోనఁ గృపా
మానసు లెవ్వరు మన్నతి, దా నెఱిఁగి బిరాన వచ్చెఁ దనయంతఁ గృపన్. 43

వ. మఱియు ననన్యచిత్తుండగు నాచేత సంస్కృతుండగుచు నేఁడు సమీపించెం గావున
నితండు స్మృతకామధేనువ యనం దగు నిష్ఠు డఖిలప్రభుం డగు నీదాశరథియు

నాత్మదేహంబు వైశ్వానరున కిచ్చి యకల్మషం బగు బ్రహ్మలోకంబున కనుగమించు నన్నుం గనుంగొనుc గావుత మని వెండియు. 44

తే మేఘమందుc దటిల్లత మెఱయు మాడ్కి, నెవని వామాంకసీమయం దవనితనయ వెలయు నయ్యయోధ్యాపురివిభుcడు రాముc, డెల్లపుడు నాదు మది నుల్లసిల్లుc గాత.

తే అనుచు రాముని మిక్కిలి నాత్మc దలcచి, ముందు గనుcగొంచు వహ్నిసముజ్జ్వలంబు చేసి పంచాత్మకం బగు నాశరీర, మందు విడ్డి లోకపతిపదం బందె నపుడు. 46

వ ఇట్లు దివ్యదేహధరుం డై శరభంగయోగి దివంబున కరిగినc దదనంతరంబ. 47

తే. దండకారణ్యమునc గల్గుతాపసోత్త, ములు రఘూత్తము ప్రాభవం బవనిc గాంచు వేడ్క శరభంగయోగిని వేళ నమున, కరుగుదెంచిరి పెక్కండ్రు గిరిసుతారి!. 48

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన సంయమిశ్రేష్ఠులం గనుంగొని మాయామానవరూపంబులు గైకొనిన వార లగుట రామలక్ష్మణులును జనకనందనయును సాcగిలంబడి నమస్కరించిన వారును నాశీర్వదించి వినుతించి ప్రాంజలులై సర్వహృదయస్థితుండును ధనుర్బాణధరుండును హరియు నగు నక్కాకుత్స్థుని కిట్లనిరి 49

సీ తెలియుదుము మయ్యా! భూతలభరం బడcపంగ నలినజుచేc బ్రార్థనంబు వడసి నీ వుద్భవించితి వీవసుంధరయందు హరివి నీ వని జనకాత్మజయును లచ్చి యటంచు నీలక్ష్మణుం డాశేషువంశ మంచు దరారు లరయ భరత శత్రుఘ్ను లని యేము చాల నెఱుంగుదు మిcకమీcద మాదుఃఖ మెల్ల నీవు

తే మాన్పవలయును జనుదెమ్ము మానిసేవి, తాశ్రమములకు సతితోడ ననుజుతోడ వచ్చి చూచిన మాపడుపాట్లు దెలిసి, పోవ్రవలె నని దయచాలc బొడము నీకు.50

వ. అనుచుc గృతాంజలిపూర్వకంబుగ. 51

క. యతివరులచేత విజ్ఞా, పితుcడయి రామప్రభుండు ప్రియసోదరభూమితనూజాయుతుcడయి వెడ, లె తదీయాశ్రమము లెల్ల లీలం జూడన్. 52

వ. ఇట్లు వెడలివారలతోడం గొంతదూరం బరిగి యచట నస్థిమాత్రంబులయి వనభూమి యంతటం బడియున్న శిరంబు లనేకంబులు గాంచి రామచంద్రుండు మునులతోడ నీశల్యంబు లెవ్వరి? వేల పడియుండె? ననిన నాజటిలు లిట్లనిరి. 53

తే. రామ! మునిమస్తకము లివి రాక్షసాళి, పాఱవైచెను భక్షించి పరమనిష్ఠc దా రెఱుంగక యుండినతఱిని గవిసి, యేమనందుము సైcప రొక్కింతయైన. 54

వ. ఇట్లు బహుకాలంబు జరిగె ననిన భయదైన్యసమన్వితం బగు సంయమిసముదయ వాక్యం బాకర్ణించి. 55

క. ప్రతిన యొనర్చెను రాక్షస, తతి నిది మొదలెచటఁ గన్న దండింతు భవ
ద్గతముగ ననియండఱు విన, నతిమోదమునొంది రఘువరుఁడు నెల్లన్. 56

రాముఁడు సుతీక్ష్ణాశ్రమమునకుఁ బోవుట.

వ. అంత రఘునందనుండు మునులవలన ననవరతపూజ్యమానుండై సీతాలక్ష్మణులతోడ నవ్వనంబుల రఘునందనుండు కొన్నివర్షంబులు గడపె నిట్లు క్రమక్రమంబున బుష్యాశ్రమంబు లెల్లం జూచుచుఁ బ్రఖ్యాతంబును మహామునిసంకులంబును సర్వగుణసంపన్నంబును సర్వకాలశుభావహంబును నగు సుతీక్ష్ణాశ్రమంబునకుఁ జనిన నగస్త్యశిష్యుండును రామమంత్రోపాసనాతత్పరుండును నగు నా సుతీక్ష్ణుం డును రాఘవానుగమనంబు విని తనయంతన సత్వరుండై చనుదెంచి విధిప్రకారం బునం బూజించి భక్త్యుత్కంఠితలోచనుండై యిట్లనియె. 57

ఉ. భూరిగుణాప్రమేయ! శశిభూషణపద్మభవాశ్రితాంఘ్రిపం
కేరుహ! మైథిలీరమణ! కిల్బిషసంహర! పూర్ణకామ! సం
సారమహార్ణవోద్ధరణసాధననామ! రమాభిరామ! నీ
తారకనామమంత్రజపతత్పరుఁడ న్ఁ తపఁడా సదా నుఁడన్. 58

ఉ. నీవు జగంబువారలకు నిక్కము గన్పడకయుండి సంసృతిన్
దేవర! మాయచేఁ దవిలి త్రిప్పుచుమందిరపుత్త్రమిత్త్రదా
రావిషయాంధకూపవిపగ్నులమూఢమపిండమోహపా
శావృతు నన్నుఁ గాంచి దనయంతన వచ్చితి వాదరింపఁగన్. 59

వ. మఱియును. 60

చ. అనఘ! సమస్తభూతహృదయస్థుఁడవయ్యు స్వమంత్రజాప్యదూ
రనియెడ మాయఁ గప్పఁదువు రూఢిగఁ దన్మహానీయమంత్రసా
ధను నెడఁ జేరనీక మదిఁ దారు దలంచి భజింపువార్కిఁ నా
య్యన ఫలదుండవౌదువు జనాళికి నీదయ యింత రాఘవా!. 61

వ. మఱియును. 62

ఉ. విశ్వము గల్గఁజేయ నభివృద్ధి యొనర్ప నడంప హేతువౌ
నీశ్వరమూర్తి వొక్కరుఁడ వీవ గుణత్రితయాత్మమాయ వా
ణీశ్వర పార్వతీశ్వర రమేశ్వర రూపులమువ్వమానమా
విశ్వము కెల్లఁ దోఁతువు రవిప్రతిబింబబహుత్వవైఖరిన్. 63

వ. ఏమనిన. 64

ఉ. ఇచ్చట నేఁడు గంటి వృజినేతరమానసపద్మ మైనయు
ష్మచ్చరణారవింద మఘమర్షణదృగ్విషయుండవయ్యె నీ
యుచ్చకురాని కష్టుల కొకింతయుఁ గన్పడ వాత్మనామమం
త్రోచ్చరణామలాత్ముల కనుత్తమ! ముందఱ నిల్తు వెల్లెడన్. 65

వ. వెండియు. 66

సీ. నీ వరూపిణుఁడవో దేవుండవైన నీరూపంబు గనుఁగొంటిఁ బాపహరము
మద్భాగధేయంబు మహితనీలోత్పలశ్యామంబు సప్రధృష్యంబు నియత
చిత్తలక్ష్మణవరసేవ్యంబు సుమనుష్యవేషంబు శరచాపభీషణంబు
కందర్పకోటిసంకాశంబు వల్కలాంబరము దయార్ద్రస్వభావ మమిత
తే. గుణగరిష్ఠంబు శాంతంబు గురుతరస్మి, తాస్యమును జానకీయుతం బనుగతప్ర
కృతిగుణంబును గంటి మ్రొక్కితిని ధన్యుఁ, డైతి సఫలంబు జన్మమిం కన్యమేమి.

వ. మఱియు నశేషదేశఫలాద్యుపాధిరహితంబును ఘనచిత్ప్రకాశంబును నగు నీరూపం
బెఱుంగుదు నిదియు ముందు ప్రత్యక్షంబై గనిపించుచున్నయది ఇదియు నాదు
హృదయంబున నెల్లకాలంబుఁ బ్రకాశించుఁ గావుత మింక నితరంబు గాంక్షింప
ననిన రఘునందనుండును సుతీక్ష్ణుండు సేయు స్తోత్రంబునకు మందహాససుందరవద
నారవిందుం డై యిట్లనియె. 68

క. ఏ నెఱుఁగుదు నీచిత్తము, మౌనివర! విశిర్మలంబు మదుపాసనచే
నీనడత మెచ్చ నగ్గ బడెఁ, గానఁగ తే రన్యమార్గగాములు ధాత్రిన్. 69

వ. కాంచఁగలవా రెవ్వ రంటేని. 70

ఆ. నన్నె కాని యన్య మెన్నఁడు నెఱుఁగక, నాదుమంత్రజపము నాదుసేవ
నన్ను శరణు గనుట యిన్నియుఁ గలవారు, కాంతు రేను వారిచెంత నిలుతు. 71

క. మఱియును నామది సంతస, మలరిచిన యీస్తోత్ర మెవరు పఠియించిన వే
మఱు వినిన వ్రాసినను మ, ద్వరభక్తిజ్ఞానములు ధ్రువంబుగఁ గలుగున్. 72

తే. అన్నిటను నీవు ముక్తుండ వైతి విప్ర, డనఘ! మన్మంత్రజపముచేఁ దనువువిడిన
పిదప మామకసాయుజ్యపదవిఁ జెందఁ, గలవు నిస్సంశయంబు నాపలుకుమఱియు.

వ. భవద్దేశికోత్తముం డగు నగస్త్యమునిపుంగవుం గాంచి కొంతకాలం బచ్చట నివ
సింప మనంబు త్వరసేసెడు వెడలవలయు ననిన సుతీక్ష్ణుండును వల్లె యని రాఘవా!
యాసంయమిం గనుంగొని తడవుకాలం బయ్యె నేనును నం జనుదెంచెద నెల్లి వెడ
లుద మనుచు నారాత్రి నిజాశ్రమంబున నిలిపె నంత. 74

చ. రవి యుదయాద్రిఁ దోఁచినను రాముఁడు లక్ష్మణజానకీమును
ల్ప్రవరులతోడుతన్ వెడలి పల్మరు లోలతచేతఁ గుంభసం
భవుని మహాప్రతాపములు పల్కుచు మెల్లనఁ జేరఁ దద్ఘటో
ద్భవసహజాశ్రమంబునకు భానుఁడు రెండవజాము నుండఁగన్. 75

వ. ఇట్లు సుతీక్ష్ణసీతాలక్ష్మణసమేతంబుగా మధ్యాహ్నంబున నగస్త్యానుజమందిరంబు చేరి యామునిపుంగవుచేతం బూజితుం డై వన్యాహారంబు లారగించి యవ్వాసరం బయ్యాశ్రమంబునఁ బుచ్చి ప్రభాతం బగుటయుఁ గాలోచితంబులు సల్పి యచ్చట వెడలి రామచంద్రుండు. 76

సీ. ఋతుషట్కధర్మసంయుత మై మహాసత్త్వసముదాయజాతివైరములు లేక
లలితపల్లవపుష్పఫలసమూహానమ్రశాఖాంచితావనీజముల మించి
బహువిధవిహగసంపత్కూజితంబుచే వసుమతి నందనవన మనంగ
బ్రహ్మర్షి దేవర్షి మండలసంకులం బై సమలంకృతం బై యనుత్త
తే. మంబు రెండవబ్రహ్మలోకం బనంగ, వేదఘోషల శాస్త్రానువాదములను
జరితస్వాహాస్వధాముని శబ్దములను, దనరు కుంభోద్భవుని తపోవనముఁ గనియె. 77

వ. ఇట్లు కుంభసంభవాశ్రమంబు గని లోనికిం జనక నిలిచి సుతీక్ష్ణుం గని నీవు చని సీతాలక్ష్మణులతోడ నేను వచ్చుట నగస్త్యసంయమి కెఱింగింపు మనిన మహాప్రసాదం బని శీఘ్రంబ యయ్యాశ్రమంబులోనికిం జని యచ్చట. 78

తే. యమిసమూహంబునడుమఁ బద్మాసనస్థుఁ, డగుచు శ్రీరామభక్తుల కతిముదమున
రామమంత్రార్థ మెల్లను బ్రేమఁ దెల్పు, ననఘుఁ గుంభోద్భవాఖ్యసంయమినిఁ గనియె.

క. కని చేర నరిగి వినయా, వనతుం డై మ్రొక్కి సుగుణవంతుఁ డగుట ని
ట్లనియెన్ బ్రహ్మమునీశ్వర!, మనవాకిలితలను మర్త్యమాన్యుం డిపుడున్, 80

క. ధరణిజయును లక్ష్మణుఁడుం దో, నరుదేరఁ ద్వదీయదర్శనార్థి యగుచుఁ బ
ఙ్క్తిరథాత్మజుఁ డగు రాముఁడు, కరుణాత్ముఁడు నిలిచె నిటల ఘటితాంజలి యై.

సీ. అనిన సుతీక్ష్ణుచే నాదరంబున రామవృత్తాంత మెల్లను విని యగస్త్య
మునిపుంగవుఁడు మోదమున సాశ్రునయనుఁ డై పలికె సుతీక్ష్ణ! మంగళము నీకుఁ
దనరు వేగమె తోడ్కొని రమ్ము మానుకచిత్తాబ్జసదను లక్ష్మీసమేతు
రాము భూమిసుతాభిరాముఁ దదీయపాదాంభోరుహధ్యాన మాచరించు
తే. వాఁడఁ గావున నిందున్నవాఁడ నగుచు, నేఁడు గనుగొందు వేడుకతోడ ననుచు
వెడలె జడదారిగమిఁ గూడి నడవ నప్పు, డుగ్రకరవంశుఁ జూడఁ గుంభోద్భవుండు.

శ్రీరాము నగస్త్యుం డాశ్రమంబునకుఁ బిలుచుకొని పోవుట.

వ. ఇట్లతిత్వరితంబున వెడలి రామచంద్రుసమీపంబునకు వచ్చి యిట్లనియె. 83

ఉ. రమ్ము శుభమ్ము నీకు రఘురామ! మహాగుణధామ దైవయో
గమ్మున నీసమాగమము గల్గె మహాతిథి వౌచు నాకు ల
భ్యమ్మయి తియ్యెడ౯ సఫలమయ్యె దినంబు మనంబునం దజ
స్రమ్మును నిన్ను నమ్మిన నిజమ్ముగు రూపముఁ జూపకుందువే. 84

ఆ. అనిన రామచంద్రుఁడును వచ్చు మునివర్యుఁ, గాంచి పాద్యమునను గాంతతోడ
ననుజుతోడ సాఁగి యవనిపై దండప్రణామ మాచరింప నాముని యును. 85

వ. తూర్ణంబుగఁ గరంబులనెత్తి భక్తితోడం గౌఁగిలించి యమ్మహామహాసందర్శనాహ్లాదంబున జాలువులగు బాష్పజలంబులం దడియుచుఁ బ్రహృష్టమానసుం డయి రఘునందనుం డగు నారామచంద్రు కరంబు కరంబునఁ బట్టి తనయాశ్రమంబులోనికిం గొనిచని యాసనంబిడి బహువిస్తరంబులగు పూజావిధానంబునం బూజితుం జేసి పరిపరివిధంబులగు వన్యాహారంబుల యథాన్యాయంబుగ భోజనంబు సేయించి సుఖోపవిష్టుండగు శశినిభాననుఁ గౌసలేయుం జేరి యేకాంతంబున భగవంతుండగు నగస్త్యఋషి కృతాంజలి యై యిట్లనియె. 86

సీ. నీసమాగమనంబె నే నిరీక్షింపుచు నున్నవాఁడ మహాత్మ! యెన్నఁ డీవు
బ్రహ్మచే దుగ్ధాంబురాశిమధ్యంబున ననుమతి భూభారనివారణమును
రావణహననంబుఁ గావింప సంప్రార్థితుండవైతివో నాఁటనుండి యేను
దప మాచరింపుచుఁ ద్వద్దర్శనాకాంక్షినై మానిసంఘంబుతోడ

తే. నిన్నె మదిఁ జింతసేయుచు నిన్నిదినము, లుంటి మద్భాగధేయంబు గంటి నేఁడు
కొంటి నిఁకమీఁద నడ్డ మేమంటి నాల్గు, రెంటి గెంటితిఁ జాల నిన్నంటి యుంటి.

వ. దేవా! సర్గంబునకుఁ బ్రాక్తనకాలంబున నుపాధిరహితుండవును నిర్వికల్పజ్ఞానస్వరూపుండవును సన్మాత్రుండవు నగుచు నీ వొక్కరుండవై యుంటివి భవదాశ్రయంబును భవద్విషయికంబును నగుమాయ భవచ్ఛక్తి యనం బరఁగు నేసమయంబున నిర్గుణుండవగు నిన్ను నాశక్తి యావరించు నప్పుడు వేదాంతపరినిష్ఠితులగు బుధులు నిన్నవ్యాకృతుం డని పలుకుదురు మఱియు నాశక్తిని గొందఱు మూలప్రకృతి యనియుఁ గొందఱు మాయ యనియు నవిద్య యనియు సంసారం బను బంధం బనియు నివి మొదలగు బహువిధనామంబుల వ్యవహరింతు రదియును నవ్యాకృతరూపుండవగు నీచేత సంచోద్యమాన యై మహత్తత్త్వంబును గనియె నట్టిశక్తిచేతఁ జోదితమైన మహత్తత్త్వంబువలన నహంకారంబయ్యె నమ్మహత్తత్త్వాహంకారం

బులు రెండునుం గలసి సాత్త్విక రాజస తామసంబు లన మూఁడువిధంబు లయ్యె
నందుఁ దామసంబునఁ దన్మాత్రలగు సూక్ష్మభూతంబు లయ్యె వాటివలనఁ బంచీకృ
తంబులు క్రమక్రమంబున నుత్తరోత్తరగుణాధిక్యంబులై జనియించె నింక రాజ
సంబువలనఁ ద్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులును వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలును
నగు దశేంద్రియంబులునుం బుట్టె శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాదులును వచన దాన
గమన విసర్గానందంబులును దత్కార్యంబులై వెలింగెఁ గడమసాత్త్వికంబువలన
మనంబును సర్వేంద్రియాధిష్ఠితలగు దేవతలునుం బుట్టిరి పూర్వోక్తంబు లగు సూక్ష్మ
భూతంబులవలన సూత్రరూపంబును సర్వగతంబును మహత్తరంబునగు లింగంబు
పుట్టెఁ బిమ్మట స్థూలంబులగు భూతకదంబంబులవలన విరాట్టు సముత్పన్నంబయ్యె
నవ్విరాట్పురుషువలనఁ జరాచరాత్మకంబగు జగంబును దేవతిర్యఙ్మనుష్యాదిభూ
తంబులును గాలకర్మక్రమంబున నుద్భవంబు లయ్యె మఱియును. 88

సీ. సురవంద్య! నీవు రజోగుణంబున జగత్సర్గకారణపద్మజన్ముఁ డనఁగ
సాత్త్వికంబునఁ జరాచరపోషణుండవై విధు లెన్న శ్రీమహావిష్ణు వనఁగఁ
దామసంబున జగత్ప్రళయకారణుఁడవై ధూర్జటికీర్తితోడ రుద్రుండ వనఁగ
నీదుమాయాగుణభేదంబులను దోఁచు లలిని జాగ్రత్స్వప్నములు సుషుప్తి
తే. యనఁగఁ గల్పితత్రయంబు బుద్ధిజంబు గావునఁ దద్విలక్షణుఁడ వీవ
చిన్మయుండ నిత్యుండవు సాక్షివియు నీవ, నీవ భువనంబులకు నెల్ల జీవనంబు.

వ. మఱియును 90

క. పరమేశ సృష్టిలీలా, పరుఁడవగు వేళ సగుణచందంబున స్వీ
కరణ మొనర్తువు మాయను, నిరతిశయుఁడ వగుణుఁడవు ననింద్యుఁడ వయ్యున్.

వ. రామచంద్రా! విద్యయు నవిద్యయు నన రెండువిధంబుల నీదుమాయ ప్రకాశించు
నందుఁ బ్రవృత్తిమార్గంబునం దగులువార లవిద్యావశులై తిరుగువారును నివృత్తి
మార్గనిరతులై యుపనిషదర్థవిచారంబు సేయుచు నీదుభక్తియం దనురక్తిగలిగి యుం
డువారలు విద్యామయు లని పల్కంబడుదు రింక నవిద్యకు లోనై తిరుగువారలు
నిత్యంబును సంసారదుఃఖంబునం బొరయుదురు విద్యాభ్యాసరతు లగువార లెవ్వ
రమ్మహాత్ములు సత్యముక్తులు లోకంబునం దెవ్వరు నీదుభక్తులై నీదుమంత్రోపాస
నంబు సేయుదు రట్టివారలకు విద్య సంభవించుంగాని యితరులకు నెంతకాలంబున
కయినను గల్గనేరదు నీదుభక్తియను సుధాస్వాదనంబు సేయనివారలకుఁ గలలో
నయిన మోక్షంబు చేకూరదు కావున నీదుభక్తు లెవ్వరో వారలే ముక్తులనఁ బరఁ
గుదురు సందియంబు లేదు రాఘవా యూరకె బహువిధంబుల వచింప నేల యి

క్కెంత సారంబు నీకుఁ బల్కెద మోక్షహేతువున కెయ్యెడను సాధుసాంగత్యంబు ప్రసిద్ధం బని పురాతనయోగికథితంబు గావున నది యవశ్యకర్తవ్యం బట్టి నామం బెవ్వరి కగు నంటేని. 92

ఉ. కర్మములెల్లనుఙ్ విడిచి కామములఙ్ విడి నీదుభక్తిచే
నిర్మలులై సుఖాసుఖవినిర్ణయభావము లేక తుల్యులై
ధర్మము బూని నిస్పృహయు దాంతియు శాంతియుఁ గల్గువారలో
భర్మకిరీటమండనా! కృపాకర! దాల్తురు సాధునామముల్. 93

తే. మఱియు సమచిత్తులును సంగవిరహితులును, సర్వదా బ్రహ్మతత్పరుల్ సత్త్వమాది
గుణగరిష్ఠులు నిర్జితేంద్రియులు నైన, నైన మదమందువారు సట్లనఁ దగుదురు 94

సీ. అట్టివారలతోడ నధికసాంగత్యంబు వినిభాగ్యముచేత వెలసె నేని
జనియించు నీకథాశ్రవణకౌతుక మంతముఖ్యసనాతనమూర్తివైన
నీయందు భక్తియుఁ బాయకుండెడు పట్టి భక్తిచే లభియించుఁ బ్రబలమైన
విజ్ఞాన మిది భక్తివిధము పురాతనయోగిసమ్మతము సర్వోత్తమంబుఁ
తే. గాన శ్రీరామ! ప్రేమలక్షణ యనంగఁ, బరఁగు నీపాదభక్తియుం హరిసమాగ
మంబె యనఁదగు సత్సంగమంబు రెండు, సుప్రయత్నంబుచే నాకు సోఁకుఁగాత.

మ. సఫలం బయ్యె భవత్సమాగమముచే జన్మంబు మద్యజ్ఞముల్
సఫలంబుల్ చిరకాల మేను విజితస్వాంతంబునం జేయుపు
ణ్యఫలం బయ్యెడ నీపదార్చనము నిత్యానంద! గోవింద! స
త్యఫలప్రాపక! దేవదేవ! కరుణావారాశి! సీతాపతీ!. 96

ఉ. దేవ! వసింపు మింక భవదీయసతీమణితోడ నాదుచి
త్తావరణంబునందు భవదంఘ్రియుగస్మృతి యెల్లకాలముఙ్
శ్రీవర! నాకుఁ బాలుపడఁజేయుము కాయుము మామకాపరా
ధావళి యంచు నవ్విభు రమావిభుఁ జాల నుతించి మౌనియుఙ్. 97

వ. తొల్లి మహేంద్రునిచేత రామార్థంబు సంస్థాపితంబగు నొక్కమహాధనువును నక్ష
యతూణీరద్వయంబును రత్నభూషితంబగు ఖడ్గంబును సమర్పించి యిట్లనియె
రామచంద్రా! భూభారభూతంబగు రాక్షసమండలం బెల్లం దెగటార్పను మాయా
మానుషరూపంబున నవతరించిన కార్యంబుఁ దీర్పు మిచ్చటికిఁ గొంత యోజనంబుల
దూరంబున గోదావరీతీరంబునఁ బంచవటి యను పేర దివ్యకాననమండితం బగు నొ
క్కపుణ్యాశ్రమంబు గల దచ్చట శేషంబగు వనవాసకాలంబు వెడలింపం దగు

నచ్చట దేవమానవసుఖావహంబు లగుకార్యంబు లనేకంబులు మీచేతఁ జేయం
బడుఁగావునఁ గర్తవ్యం బనిన. 98

మ. ఘనతత్త్వార్థసమన్వితంబుగ వెలుంగన్ గుంభజన్ముం డొన
ర్చిన సుస్తోత్రము నాలకించి విభుఁడా శ్రీమంతుఁ డాలోకలో
చనుఁ డత్యంతముదంబునన్ మునివరున్ సంభావితుం జేసి వీ
డ్కొని తద్దర్శితమార్గమంగు వెడలెన్ ఘోరాటవీమేదినిన్ 99

శ్రీరాముఁడు పంచవటీతీరంబున కరుగుట

క. అనుచుఁ బురత్రయదమనుఁడు, తనవామాంకస్థ యగుచుఁ దను నసంగనుమా
వనిత కెఱిఁగింపుచును బల్కును సురలుఁగ రామచంద్రుకృతకార్యంబుల్. 100

వ. ఇట్లు సీతాలక్ష్మణసమన్వితంబుగ నతిదుర్గమంబగు నమ్మహావిపినంబునం జనుచు నో
క్కయెడఁ బర్వతశృంగంబుభంగిఁ దనరారెడు నతివృద్ధు జటాయువుం గనుంగొని
యిది యేమియని విస్మయంబున రామచంద్రుండు తమ్మున కిట్లనియె. 101

సీ. కార్ముకం బిమ్ము లక్ష్మణ! మనముంగల నొకరక్కసుఁడు పడియున్నవాఁడు
పరిమార్తు ననిన నప్పలుకులు విని పక్షిరాజు మహాభయభ్రాంతుఁ డగుచు
నోరామ! యే వధార్హుఁడఁ గాను మిగుల మీతండ్రికి సఖుఁడ భద్రంబు మీకుఁ
దనరు నేను జటాయు వను గృధ్రజాతుండ మీకును బ్రియముగా మెలఁగువాఁడ

తే. నిందు వసియించియుంటి మీ రెన్నఁడైన, వేఁటలాడంగఁ జనినయవ్వేళయందు
సీత లోకైకమాత నాచేత సుప్రయత్నమునఁ జాలరక్షిత యగు నిజంబు.

వ. అనిన నవ్విహంగపుంగవువచనంబులకు మందహాసంబుతోడ రఘునందనుం డి
ట్లనియె. 103

సీ. పక్షిసత్తమ! నీవు పరమసాధుఁడ వట్లె నేయును మత్ప్రియం బీయరణ్య
మందు మాకు సమీపమందు నిల్వుము దూరమున కేఁగకు మటంచు మనుజవిభుఁడు
వనితయు ననుజన్ముఁడును గూడ నరుగంగ గౌతమీతటమునఁ గలుగుపంచ
వటిఁ జేరి కడుగుణవంతుఁ డౌ లక్ష్మణుచేత శాలలు రెండు నేయఁ బంచి

తే. మనుజసంబాధరహితమై మహితమగుచు, జాహ్నవికి నుత్తరమున విశాలమయిన
యువ్వనంబున జనకకన్యావిభుండు, నిలిచె బలభేది దివమందు నిలుచునట్లు 104

వ. ఇట్లు రంభాపనసచూతాదిఫలవృక్షసమూహంబును రోగవిరహితంబును విచిత్రం
బును నగు నయ్యాశ్రమంబున విద్వాంసుండగు లక్ష్మణుతోడ జనకనందనకు వినో
దంబు గల్పించుచు సుఖంబుగ రామచంద్రుండు వసియించె నవ్వేళ సౌమిత్రి
యును ననుదినంబును గందమూలాదులు సంపాదించి కొనితెచ్చి సీతారాములకు

సమర్పించుచు ననుదినంబులు పూని జాగ్రతతోడ రాత్రులయందంతటం గాచి
యుండుచును రామసేవాతత్పరమానసుం డై యుండె నప్పుడు. 105

తే. వారు మువ్వురు గౌతమీ వారియందు, ననుదినంబును స్నానంబు లాచరింతు
రవనిసంభవ యును గమనాగమములు, సేయుతటి రాఘవుల వెడఁబాయకుండు.

వ. మఱియును నారామానుజుండును బ్రీతచిత్తుం డై యనుదినంబును గోదావరీజలంబులు
దెచ్చి యన్నము వదినెకు వలయు పనుల రేయుంబగళ్ళు నొసంగుచు నుండు నిట్లు ము
వ్వురు నవ్వనంబున నిర్వ్యాటిల్లు సుఖంబులం గొంత కాలంబు గడపి రంత లక్ష్మణుండు.

సీ. ఒకనాఁడు సూర్చున్న యోగముద్రాన్వితు శాంతాదిలక్షణు దాంతు ధీరు
నానందసాగరు నచ్యుతు నిరపేక్షు మాయావిదూరు నిర్మలు సుశీలు
నద్వైతు ననుకూలు నజు సర్వభూతస్థు భవుని రాఘవసార్వభౌముఁ జేరి
వినయంబునను హస్తవనజంబులు మొగుడ్చి కరుణాకరాద్య! శంకర! మహేశ!

తే. దేవ! రఘునాథ! మీ చేతఁ దెలియ నిచ్చ, గలదు సమ్మతమయిన మోక్షంపుదెరువు
నాయెడను జాల దయయుంచి మాయ లెల్లఁ, బాపుటకు దీనిఁ బల్కు సంక్షేపముగను.

వ. రఘువల్లభ! నీకంటె నొండొరులు పల్కువారలు గనఁబడరు గావున భక్తివైరాగ్య
శేషంబును విశేషజ్ఞానసహితంబును నగు జ్ఞానంబు నాకతిఁ జెప్పు మని లక్ష్మీవల్లభుం
డగు నారఘుకులోత్తముండు సుమిత్రానందను వినయభాషణంబులకు సంతసించి
సదయుండై యిట్లనియె. 109

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునకు బ్రహ్మోపదేశం బెఱింగించుట.

ఉ. తమ్ముఁడ! నీకుఁ బల్కెద ముదమ్మున నిప్పుడు ననుత్తమమ్ము గో
ప్యమ్ములకంటె గోప్య మెవఁ డైనను దీని నెఱింగి పాఱఁగాఁ
జిమ్ము వికల్పవిభ్రమముఁ జెప్పెద నీ కది నేఁ డటంచు మో
దమ్మునఁ బల్కె రాముఁ డరిదానవగర్వవిరాముఁ డప్పుడున్. 110

వ. సౌమిత్రీ! యాకర్ణింపు మేది కారణంబుగా నజ్ఞేయుండగు పరమాత్మ నెఱింగి దుః
ఖంబులవలన నరుండు విముక్తుండగు నట్టి కారణంబునఁ బ్రథమం బమ్మాయాస్వరూపం
బును దదనంతరం బజ్ఞానసాధనంబును నంతట నాత్మస్వరూపవిజ్ఞానవిషయికంబగు
జ్ఞానంబును బల్కెద నింక ననాత్మయగు శరీరంబున 'స్థూలోఽహం కృశోఽస్మి
ఽహం' మనుటయాదిగాఁ గల యాత్మబుద్ధు లెవ్వి గలుగు నవియే మాయ యనం
బరఁగు నమ్మాయవలననే సంసారంబు నడచు రవికులనందనా! విక్షేపావరణంబులన
మాయకు రెండు రూపంబులు పూర్వంబ నిశ్చితంబు లయ్యె నందు మొదటిదియగు
విక్షేపశక్తివలన స్థూలసూక్ష్మాదిభేదంబుల లింగాది బ్రహ్మపర్యంతంబగు జగంబు

గల్పింపంబడియె. రెండవది యగు నావరణశక్తి యఖిలవిషయైకవాస్తవజ్ఞానంబును
నావరించుకొనియుండు. నింక రజ్జువునందు భుజంగభ్రాంతి దోఁచునట్లు విశ్వం
బెల్లను మాయవలనఁ గేవలపరమాత్మయందుఁ గల్పితంబయ్యెం గాని విచారింప నొ
క్కింతయుఁ గనుపడదు నరులచే నెయ్యది వినంబడుఁ జూడంబడుఁ దలంపంబడు
నదియంతయు స్వప్నమనోరథంబులభంగి మిథ్యాభూతంబులు గాని సత్యంబు గాదు
మఱియును దేహంబ యీసంసారవృక్షంబునకు మూలంబు దృఢంబుగఁ బల్కంబ
డియె. పుత్త్రదారాదు లెల్లను దన్మూలంబు లగుచున్న కావున నిర్విశేషస్వరూపుండ
వగు నీవు పూర్వోక్తంబగు దేహవిషయికమార్గంబునం గానక తత్త్వమార్గంబు
వలనఁ దద్బంధంబు లెక్కడిదని యట్టిదేహం బెట్టిదనినఁ బృథివ్యాదిస్థూలభూతంబు
లయిదును దన్మాత్రలగు శబ్దాదు లైదును నహంకారబుద్ధులు రెండును జ్ఞానేంద్రి
యకర్మేంద్రియంబులు పదియును జిదాభాసుండును మనంబును మూలప్రకృతి
యునుం గూడఁ బంచవింశతితత్త్వాత్మకం బై క్షేత్రం బనియు దేహం బనియుఁ
జెప్పంబడు వెండియుం. 111

తే. అట్టిదేహంబునకు భిన్నుఁ డగుచు నాము, ఖముఁ బొరయుక పరమాత్మ యనఁగ జీవుఁ
డలరుఁ దజ్జీవవిజ్ఞానమందు ముఖ్య, సాధనంబులు వినుము లక్ష్మణకుమార!. 112

వ. జీవుం డనినను బరమాత్మ యనినను 'కోకిలః పిక' యనుశబ్దంబులభంగి పర్యాయ
పదంబులు గాని జీవపరమాత్మలకు నొక్కింతయు భేదంబు లేదు నిజంబు. 113

సీ. పరఁగ హృద్వాక్కాయభక్తులయందు సద్గురుసేవ హింసాదివిరహితంబు
స్థిరత సత్క్రియలందు నిరహంకృతియు మానదంభవర్జనమును దపము పుత్త్రి
దారాదులందును ధనమందు నాసక్తి పొరయమి జనసంఘవిరహిత మగు
శుద్ధదేశమున నిల్చుట పరాక్షేపాదిసహన మిష్టానిష్టసమత శాంత

తే. మితరమతిలేక సకలహృత్స్థితు నిసన్నుఁ, దెలియుటయుఁ బ్రాకృతులతోడఁ గలయమికి
గలుగఁ గలుగును జ్ఞానంబు గలుగకున్నఁ, గలుగ దదినిక్క మిబ్భంగిఁ దెలియుమవత్స!.

క. మఱియును బాహ్యాభ్యంతర, పరిశుద్ధియు వేదపారభావజ్ఞతయున్
సరిహా! విషయాదుల భవ, మరణాద్యాలోచనంబు మానఁగ వలయున్. 115

వ. సర్వకాలంబున సనాక్రతయు వాజ్ఞానసంబుల దండించుటయు నాత్మజ్ఞానంబున
నెల్లయెడల నుద్యోగంబును గర్తవ్యంబును 116

తే. ఏ మనఃప్రాణబుద్ధ్యహంకృతిశరీర, ములవిలక్షణుండను నిత్యబుద్ధశుద్ధుఁ
డను జిదాత్మ నటంచు దార్ఢ్యమున నెట్టి, జ్ఞానము నెదోఁచునదియె స్వాజ్ఞానమనఁగ.

వ. అవ్విధంబు సాక్షాదనుభవంబునం గాని విజ్ఞానంబున లభియింపదు. 118

సీ. అనపావృతుండును నై యాబ్రహ్మ తన కన్యములగు దేహాదుల వెలుఁగఁజేయు
స్వప్రకాశంబున సత్వసంపూర్ణుండు బుద్ధ్యాద్యుపాధులఁ బొరయఁ డొక్కఁ
డద్వితీయుండు సత్యజ్ఞానసుఖలక్షణాంచితుండును ద్రష్ట యవ్యయుండు
పరిణామముఖ్యషడ్భావవర్జితుఁడు విజ్ఞానంబునకు నైనఁ గానఁబడఁడు
తే. స్వప్రభువు సంగరహితుఁ డాచార్యశాస్త్ర, కథితముల నెప్పు డిట్టి విజ్ఞానమునను
నయ్యెడను జీవపరమాత్మలందుఁ గలుగు, మూలమయిన యవిద్య నిర్మూల మవును.
వ. అదియుఁ గార్యకారణంబులతోడఁ జిదానందాత్మకుం డగు నప్పరమాత్మయందు
లీయంబగు జీవుండు విరతుండగు నవ్వేళఁ బరమాత్మ యెఱుఁగంబడుఁ గావున
నయ్యెఱుకయే ముక్తి యనం బరఁగు నదియును బంధరహితుండగు పరమాత్మయందు
నౌపచారికం బనంబడుఁ గాని యథార్థంబు గాదు వినుము. 120

చ. స్థిరమతి నెవ్వరైన మది జీవపరేశవినిర్ణయంబుఁ దా
రెఱిఁగిరయేనిఁ జెందుదు రహీనశుభావహనిత్యముక్తవి
స్ఫురదురుసేవితం బగుచు సొంపు దలిర్చుపదంబుఁ గాన భా
స్కరకులపుత్త్ర! నీ కెఱుఁగఁగా గణుతించితి నిల్పు నెమ్మదిన్. 121
వ. పరమాత్మస్వరూపుండనగు నాకైన మోక్షస్వరూపంబును 122
తే. జ్ఞానవిజ్ఞానవైరాగ్యసమ్మతంబు, తిమిరమునఁ గానుపించని తెఱఁగు నాదు
భక్తిహీనున కెఱుఁగంగఁ బడదు తెలియఁ, బడును భక్తున కిలఁ బట్టపగటికరణి.
వ. ఇదియునుం గాక యొక్కింత నాదుభక్తియునుం గలుగవలయు యాథార్థ్యంబు
వల్కెద వినుము. 124

సీ. సతతంబు మద్భక్తసాంగత్యము మదీయసేవ మామకభక్తసేవనంబు
మొనసి యేకాదశి మొదలగు మత్పర్వముల నుపవాసానుమోదనంబు
మత్కథాశ్రవణసమ్మతియుఁ బద్వ్యాఖ్యానతత్పరముల నిత్యతత్పరతయు
మత్పూజయందు సన్నిష్ఠయు మదీయనామానుకీర్తనప్రేమ యిట్లు
తే. సంతతంబును గల్గిన సజ్జనులకు, భక్తి యవ్యభిచారమై పరఁగుఁ గాన
నేమి తక్కువ విజ్ఞాన మెనయు రాగ, మడఁగు సుజ్ఞాని యగు ముక్తుఁడగు నిజంబు.
వ. భక్తిచేత నఖిలంబును వేగంబె చేకూరుం గావున నీవు సేయు ప్రశ్నవలన నింతయు
నా చేతఁ బల్కంబడియె నీమార్గంబున నెవ్వఁ డేనియు మనంబుఁ జేరిచి వర్తించు
నతండు విగతకల్మషుండును భక్తిభాజనుండును నగు మఱియును. 126
ఆ. నాదుభక్తి లేని నరులకుఁ దెలియంగఁ, బలుకఁబోల దింకఁ బలుకవలదు
బిలిచియైన నాదు ప్రియభక్తులకు సుమి, భ్రాతనూజ! విమలతపనతేజ!. 127

క. ఎవరైన నిది యతోంతము, ప్రవిమలమతి వినినవారు పఠియించిన ని
బ్బ్భవపటలధ్వాంతము విడి, శివకర మగు మోక్షలక్ష్మిఁ జెందుదు రనఘా!. 128
వ. ఇంత పల్కనేల వినుము. 129
మ. అతిశాంతాత్ములు మత్పదాబ్జయుగసేవాసక్తులున్ భక్తులా
తతవిజ్ఞానులు యోగులైన జనులన్ దర్శింపుచున్ సంతతో
ద్యతచిత్తంబున నాదుసేవ యనుచుం దద్భక్తి సేయన్ బర
స్థితమౌ మోక్షము వాని కెయ్యెడల నే దీపింతు హృద్వేదికన్. 130
తే. సంశయము లేదనుచు భానువంశతిలకుఁ, డనుజాతోడుతి నానతిచ్చిన తెఱంగు
శైలసుతతోడఁ బల్కెఁ గపాలపాణి, భూరికరుణాంతరంగ! కస్తూరిరంగ!. 131

శ్రీరాముని కడకు శూర్పణఖ వచ్చుట.

సీ. హరుఁడద్రితనయతో మరల నిట్లనియె నక్కాలంబునను మహాగహనమందుఁ
జరియించు నొకమహాసత్త్వయౌ రాక్షసలలన జనస్థాననిలయ కామ
రూపిణి యదియుం జెప్పగను దానొకనాఁటివేళ గోదావరీవిమలపులిన
తలమునఁ దిరుగుచు జలజవజ్రాంకుశాద్యనుపమశుభరేఖ లమరియున్న
తే. సర్వలోకనమస్కృతచరణయుగముఁ, గాంచి తత్పాదసౌందర్యఘనత కెంతొ
భ్రమసి యాజాడఁ జనుచెంచెఁ బంచవటికి, మెల్లమెల్లన రామసమీపముగను. 132
వ. ఇట్లు చనుదెంచి యచ్చట. 133
చ. కనియె రమాసతీశు జనకక్షితిపాలసుతాసమేతుఁ బా
వనఘనతాంగరాగు నభవప్రభు నిత్యనువర్ణవర్ణిసం
జనకజటాకిరీటధరుఁ జండపరాక్రముఁ దాటకేయ మ
ర్దను రతినాథసుందరు నిరామయుఁ బుణ్యవిశాలవక్షునిన్. 134
వ. మఱియును. 135
తే. అబ్ధిగంభీరు సర్వయోగ్యచలు సనుప, వాను నీలాంబురుహపత్రమహిత నేత్రు
సజ్జకంతు సమానుషు సకలశుభచయుని, రాము శ్రీవత్సచిహ్నాంకు రాముఁ గనియె. 136
వ. కనుంగొని కామవిమోహిత యై యారక్కసి రాఘవుం జేర నరిగి యిట్లనియె. 137
సీ. ఎవ్వరివాఁడ వీ వెవఁడ వీయాశ్రమంబున జటావల్కలంబులు ధరించి
యేల చరించెద వద్ది సాధించెద వెఱుఁగింపు నాకు నే నెవ్వ రాక్ష
సిని గామరూపిణిఁ జెప్పెదఁ బేరు శూర్పణఖ మహోత్సుక రాక్షసేంద్రుఁ
డయిన రావణునకు ననుజన్మ నిమ్మహావన మానిశాచరవల్లభుండు
తే. నా కొసంగెను మునిభక్షణంబె జీవ, నముగ నుండెద నదండకమునఁ దమ్ముఁ

దైన ఖరుతోడ నీతెఱం గానతిమ్ము, దెలియఁగను వేఁడెద వదాన్యతిలక! యనిన.

ఉ. దానికి రాముఁ డిట్లనియె దానవి! రామసమాఖ్యుఁడ న్నయో
ధ్యానృపనందనుండ జనకాత్మజ మత్ప్రియభార్య సీత యి
మ్మానిని లోకసుందరి సమంచితలక్షణుఁ డైన లక్ష్మణుం
డౌను గనీయుఁడౌ ననుజుఁ డారయ నాకుఁ ద్రిలోకసుందరీ!. 139

వ. సజ్జనుఁ డానతిఁ దలయిడి వనంబునకు వచ్చితి నిప్పు డెయ్యది నాచేత నీకుఁ జేయ వలయుపని దాని నెఱింగింపు మనిన నదియు రామచంద్రువాక్యంబులు విని కామార్తయై యిట్లనియె. 140

తే. రమ్ము నాతోడ రామ! వనమ్ములందు, శైలములయందు మరుకేళి సలుపు మిపుడు
నిన్ను విడఁజాలఁ గామంబు నిలుపఁజాలఁ, దడవు సేయకు మనిన నద్దాశరథియు.

వ. క్రీఁగంట జనకనందన నవలోకించుచు మందస్మితాననుం డై యిట్లనియె 142

సీ. కల్యాణి! యిదె నాకుఁ గాంత యున్నఁడు విడి యుండనియది యెట్టు లుందువీవు
సవతిదుఃఖముచేతఁ జనుము లక్ష్మణుఁడు నాతమ్ముఁడు మిగులసుందరుఁడు నీకుఁ
దగియుండు నాతని మగనిఁగా విహరింపు మనిని నద్దానవి యట్ల రామ
సోదరుకడ కేఁగి సుందర! మీయన్న యానతిచేఁ బతి వగుము నాకు

తే. వెడలుదము రమ్ము వల దింకఁ దడవు రమ్ము, యనినగతమోహుఁడగు రాఘవానుజుండు
దానిపలుకులు విని పల్కె మానవతివి, నీవు నీకును మేలైన నెలవు వినుము. 143

క. ఏ సీతావల్లభునకు, దానుఁడ ననుఁ జెందెదేని దాసి వగుదు వి
ట్లాసపడ కమ్మహామహుఁ, జేసికొనుము నీదు సేవఁ జేసెద నేనున్. 144

వ. నాకు భార్యవగుకంటె దుఃఖతరంబు లేదు వేగంబ యమ్మహాత్ముకడకు నడువు మతం డఖిలేశ్వరుం డగు రాజతిలకుండు గావున నీకును మంగళంబు చేకూరు ననిన నది యును దుష్టమానస యై మరల రాఘవుసమీపంబునకుం బఱచి క్రోధంబున ని ట్లనియె. 145

ఉ. ఏటికి నన్ను ద్రిప్పెద విటగతితో ననవస్థితుండ వై
మాటికిఁ జూడు మిప్పు డొకమాత్రన నోటికి ముద్దఁ జేతు నీ
బోటి నటంచు ఘోరునకు భూనుతిపై గమకింపఁ గోపి దో
హాటిని బట్టి ముక్కు చెవు లయ్యెడ లక్ష్మణుఁ డాత్తఖడ్గుఁ డై. 146

శూర్పణఖ లక్ష్మణునిచేత భంగపడి ఖరదూషణాదులం జేరి మొఱవెట్టుట.

వ. ఇవ్విధంబున. 147

క. అలఘుపరాక్రముఁ డగు రఘు, కులతిలకుఁడు లక్ష్మణుండు కొంకక సీతా

లలనావిభు నానతిఁ దన, చెలు వడఁచిన ఘోరరవము సేయుచు నదియున్. 148

వ. భయంకరంబుగ నెత్తుటం జొత్తిల్లు మేనితోడఁ బరుషాక్షరంబులు పల్కుచు నేడ్చుచుం బారి ఖరునికాల్వ్రనం బడిన నది యేమి యని ఖరతరాక్షరుండగు నా రాక్షసుండును. 149

చ. ఎవఁడు యమాలయంబునకు నేఁగుతలంపునఁ గ్రొవ్వి నీకు నేఁ
డవమతిఁ జేసెఁ బల్కు మిపు డార్చెద నంతకతుల్యుఁ డైన ని
క్కువ మన నాత్మపాచరియుఁ గొంకక యిట్లనె తోడ లక్ష్మణుం
డవనితనూజయు న్నడువ నాయతబాహుఁ డొకండు లీలతోన్. 150

వ. దండకం బెల్ల నిర్భయంబు సేయుచు గోదావరీతటంబున నిలిచియున్నవాఁడు వెండియు. 151

ఆ. వాఁడు రాఘవుండు వానిపంపున వాని, యనుజుఁ డిట్లు చేసి యనిపె నన్ను
నీవు కులజుఁ డౌట నిక్కంపుఁ బోటరి, వైన వానిఁబింక మార్చి రమ్ము 152

వ. లెమ్ము వారలం దెమ్ము తద్రక్తపానంబు చేసి యాసుగుర్త్మగులం దినియెదఁ గాదేని.

క. మృతి నొందెద నన ఖరుఁ డు, గ్రత నప్పదునాల్గువేల రక్కసుల నతి
ప్రతిభుల సన్నద్ధులకై, యతిశీఘ్రమె వెడలుఁ డనుచు నానతి యిచ్చెన్. 154

వ. ఇట్లు భీమకర్ములగు రక్కసులం గొనుచు నాహవకాంక్షచేత ఖరుండును త్రిశిరుండును దూషణుండును దండనాయకులై నానాప్రహరణాయుధంబులు కరంబులం బట్టి యుక్కెపెట్టి నార్చుచు రామనివాసంబు చేరం జనుదెంచు సమయంబునఁ దత్కోలాహలశబ్దం బాకర్ణించి భగవంతుండగు రామచంద్రుండు సౌమిత్రిం గనుంగొని యిట్లనియె. 155

చ. కనుఁగొను లక్ష్మణా! దివిజకంటకు లల్లదె యేఁగుదెంచుటల్
మనపయిఁ బోరు గల్గు నిఁక మార్కొని యుక్కడఁగింపఁ గోరెదన్
జనకజఁ దోడుకొంచు నొకశైలగుహన్ భయమందకుండ నీ
వునిచి ధనుర్ధరుండ వయి యుండుము చూడుము మత్ప్రతాపమున్. 156

వ. ఇయ్యెడ నొండు పల్కంబోలదు నామీఁద యాన గల దనిన సౌమిత్రియు వల్లె యని జనకతనయం దోడుకొని గహ్వరంబుకడకుం జనియె నంత. 157

సీ. శ్రీమంతుఁడగునట్టి రామచంద్రుండును బరికరం బెల్ల నేర్పడఁగఁ గట్టి
యతినిష్ఠురంబగు నాత్మకోదండంబుఁ గొని యక్షయశరంబు లెనయునట్టి
కవదొనల్ మూఁపున ఘటియించి సన్నద్ధుఁడై నిల్వ నప్పిశితాశనులును
బలువిడి నొకపెట్టఁ బఱతెంచి చిత్రవిచిత్రాయుధములును శిలలు పాద

తే. పనులు బల్విడి రాముపైఁ బఱపు వాటి, నెల్ల లీలయపోలె సీతేశుఁ డర్ధ
చంద్రసాయకముల సముసలంబులోన, నఱకెఁ దిలలట్లు తునుకలై ధరణిఁబడఁగ.
వ. ఇవ్విధంబున. 159
చ. నడుమ సంధించి విండ్లు బలు నారి బిగిచ్చి మహోగ్రకోపులై
పిడుగులఁ బోలు బాణములు పేర్కొని వైచిన భీకరంబులై
కడుపులు చించి పక్షులు గాఁడి శిరంబులు ద్రెళ్చి ప్రాణముల్
వెడలిచి తొమ్మిదైదు నగు వేలు శాయుఁ దచ్చరాక్షసుల్. 160
వ. ఇట్లు ప్రహరార్ధంబులోన ఖరదూషణత్రిశిరులతోడ నాసైన్యంబు హతంబు
గావించె నంత లక్ష్మణుండును. 161
చ. జనకజఁ దోడితెచ్చి రఘుసత్తమునకుంచఁ జెల్పి మ్రొక్కె యు
ద్దనుజాల నుక్కడంచుటను దద్దయు విస్మయమందె భూమినం
దనయుఁ దదీయగాత్రశరక్షతపీడను హస్తపంకజం
బున శమియింపఁ జేసె నగుమోమున రాముఁడు గౌఁగిలింపుచున్. 162
వ. అంత శూర్పణఖయు. 163

శూర్పణఖ రావణునికిఁ దెల్పి దుఃఖించుట.

చ. పలువురు రాక్షసోత్తము లపారబలుల్ రఘునాథసాయకా
నలమున మ్రగ్గుటల్ గని ఘనంబుగ నేడ్చుచుఁ బాఱి లంకలోఁ
బలుఁ గొలువౌ దశాననుసభన్ బడి యేడ్వఁగ వాఁడు శోకవి
హ్వలయగు చెల్లెలిం గని భయంబున డగ్గఱి యిట్టులనున్. 164
ఆ. లెమ్ము లెమ్ము మెవ్వఁ డమ్మ! నీ కిట్టు విరూప మ్మొనర్చె వానిఁ బల్కుమయ్యుఁడో
వరుణుఁడో కుబేరవాసవులో భస్మ, మాత్రుఁ జేతు నిమిషమాత్రమునను. 165
క. అన నదియుఁ బల్కె రావణ!, యనితాంతసక్తుఁడవు మద్యపాయివి భువి నె
ట్లు వెలిఁదగు నిన్నుం గొలయని. నీ ఖరదూషణముఖ్యాప్తులు గడియన్. 166
తే. పదునాల్గువేలు పడిరిలు, ఱేని రఘుకులేశునిచేత నిర్మూలులు నిట
కెదిరి జయించెడివాఁడు, ఎవ్వఁ డింక లేఁడు భూమియందులోనన్. 167
వ. సీత విచారణశూర్పణఖ రావణుండను ప్రయత్నించు నట్లాడిన నది యిట్లను.
తే. సతి జనస్థాన మంతయు నిర్జనమయె, శూర్పణఖ యేడ్చుచు రావణునకు నతనికి ఖరుండు
నేను బలికెదఁ దాక నిను వెఱఁగవైతి, వని దశాస్యుండు క్రోధతామ్రాక్షుఁ డగుచు.
క. రాముఁ డన నెవ్వఁ డసురుల, నేమిటికి వధించెఁ బల్కుమంతయు విని యా
రాముని గుణముల నంతయుఁ, భామినియాఁ బుత్తు మొదలు ద్రవ్వెడు నిపుడున్. 170

వ. అనిన శూర్పణఖ సవినయంబుగ నిట్లనియె. 171

సీ. దానవాధిప! జనస్థానమందున నేను జరియించుచో నొకనాఁ డీసమయమున నను
గోదావరీతీరమై దనర్చెడు పంచవటియను నాశ్రమప్రాంతమునను
గనుఁగొంటి శరచాపకలితు జటావల్కలాభిశోభితు వికచాబ్జనేత్రు
శ్రీమంతు రఘువర్యు నాతని హితమునకు సుమిత్రాపుత్రు నట్టివానిఁ
ఆ. అతని భార్యయైన మహాలక్ష్మి వంటిది బోలు కమలవదన సోముఖి భుజంగ
కాంతలందు దైత్యకాంతలందుఁ గనము సీత చక్కఁదనము వినుము. 172

వ. మంగళప్రదయగు నాసాధ్వీమణి దేహకాంతులచేత వనం బెల్ల వెలిఁగింపుచున్న
యది మఱియును. 173

తే. కచకుచాననగళ నేత్ర కరయుగళ కటి పదభ్రూ చరణాగ్ర దర వారిజ లత లోష్ఠ
పాళి యధరఁ జొచ్చి గ్రసియించె నీటమునుఁగి, పంకమునఁ జిక్కి నిడుదలై బయలుకాఁ జిరె.

క. అని యొప్పఁదగు మహీసుత, ఘనముగ నీ కిది సూ భార్యగాఁ జేయుటకుం
పున నేను జనిన లక్ష్మణుఁ, డనువాఁ డిటుచేసె రాముఁ డనుపఁగ నన్నున్. 175

వ. అంత నేనును మహాదీనంబగు దుఃఖంబున నేడ్చుచు ఖరునిపాలికిం జనిన నతం
డును రాక్షసయూథపసహితుండై యుద్ధానకు రామభద్రు నెదిర్చి యబ్బలశాలి
చేత క్షణమాత్రంబున నిహతుం డయ్యె భీమవిక్రములగు రాక్షసులు చతుర్దశ
సహస్రసంఖ్య లతనిచేతన వినాశితు లయిరి లంకేశ్వరా! యిట్టి యా దమ్మహా
త్ముండు మనంబు వెట్టెనేని నిమిషార్ధంబున లోకత్రయంబును భస్మంబు సేయం
గలవాఁ డని సందియంబులేదు నాకు నిట్లు తోఁచుచున్నయది వెండియును. 176

క. రాజీవపత్త్రలోచన, యాజానకి నీకు భార్య యయిన సఫలమా
నీజన్మ మట్లు పొల్పడఁ, గాఁ జేయుము బుద్ధి మెచ్చరఁ గాఁ జాల దనుజా. 177

ఆ. మాయచేత మాహ్యమానునిఁ గావించు, కపటోపాయ మయ్య! రామభద్రునలన
నన్నుహోత్తు దేవి యగు సీత నగిన దై, శానవుఁడును దానమానవములను. 178

వ. తినచెల్లెలి నూరార్చి రావణుండు మందిరంబునకుం జని నిద్ర లేక చింతాపరుండై
మనంబున. 179

చ. నరుఁ డొకఁ డేమివింత పగ నాలుగువేల నిశాచరాళి గీ
ష్పఱచె నితండు నరుఁ డమరుఁ బంచ జగద్ధ్రువుఁడు వేదవేద్యుఁ భా
స్కరకులమందు మానవునికై పడిఁ బుట్టె రమేశుఁ డాఢ్యుఁ డి
ట్టైఁగు నిజంబు గాక పటితెంతురె రాక్షసకోటిపై నరుల్. 180

వ. అయినను. 181

ఉ. ఆతనిచేత నీల్గిన ననంతసుఖావహమౌ వికుంఠరా
జ్యాతిశయంబుఁ గాంతు నిపు డాతనిఁ గ్రుంగిన దైత్యరాజవి
ఖ్యాతిఁ దనర్తు భక్తిమెయి నాభగవంతుఁడు వేగఁ గావఁడే
నీతెరు వొప్పఁ జెందెద నసురేతరవిగ్రహు రామవిగ్రహున్. 182

తే. అనుచుఁ బరమాత్ము సచ్చిత్తు నప్పరేశు, జానకీనాథు నెఱిఁగి రాక్షసవిభుండు
దలఁచె విద్వేషబుద్ధిచేఁ దత్పదంబుఁ, జెందెద నటంచును మహాశిఖరితనయ!. 183

వ. అనుచు మఱల గోరాజకేతనుం డిట్లనియె సవ్యాసంబున నిశాసమయం బెల్ల విచారించి ప్రభాతం బగుడు రథారూఢుండై యొక్కకార్యంబు మనంబున నిశ్చయించి బుద్ధిమంతుండగు రావణుండు మహోదధికవ్వలిదరిని వెలయు మారీచుమందిరంబునకుం జనియె నచ్చట వాఁడును మునితెఱంగున జటావల్కలధారుండయి నిర్గుణుండును గుణభాసకుండును నగు పరమాత్మను హృదయంబున ధ్యానింపుచు సమాధివిరమంబునఁ దనయింటికి వచ్చినరావణుం గనుంగొని సత్వరంబున లేచి యాలింగనంబు గావించి విధ్యుక్తంబుగఁ బూజించి తనచేత నాతిథ్యంబు నొంది సుఖంబుననం గూర్చుండిన యప్పఙ్క్తికంఠుతోడ నిట్లనియె. 184

క. ఒంటరివై రథమున మా, యింటికి వచ్చుటలు నిశ్చయింపఁగ మదిలోఁ
గొంటఁదగనిదుఃఖం బొక, టంటినచందంబు దోఁచు నమరవిరోధీ!. 185

తే. అయిన నెఱిఁగింపు మతిగోప్యమయినఁ జేతు, నీకుఁ బ్రియముగఁ దానన్నింతరైనఁ
గలుష మొందక యుండంగ వలయు ధర్మ, పథము దప్పకయుండఁగవలయు ననిన.

వ. రావణుం డిట్లనియె. 187

సీ. వినవయ్య! యొకరాజు వెలయు సాకేతాధిపతి యభిధానంబు పఙ్క్తిరథుఁడు
సత్యపరాక్రమశాలి యాతని కగ్రతనయుండు రామాభిధానుఁ డట్టి
వనచరప్రియుఁ బోవఁబనిచెఁ గాననమున కమ్మేటియును దండ్రియాజ్ఞఁ బూని
యతివతోడను దమ్ముఁడౌ లక్ష్మణునితోడ నరుదెంచి పంచవట్యాశ్రమమున

తే. ఘోరవిపినంబునను నిల్చె నారఘూత్త, మునిసతీమణి లోకమోహిని విశాల
నయన యొగసీత యనఁగ నాహ్వయముతోడఁ, బరఁగు జనకునిముద్దుఁగూఁతు రని వింటి.

ఆ. ఆతఁడు నిరపరాధు లగునట్టి మారాక్షసులను భీమవిక్రముల నడంచె
ఖరు నడంచె దోషవిరహితుఁడయిన శూర్పణఖముక్కుచెవులు బలిమిఁ గోసె.

వ. వెండియు. 190

ఆ. ఇన్ని చేసి భయ మొకింతయు లేక యా, దుష్టచిత్తుఁ డిపు డభీష్టలీల
వనమునందు నున్నవాఁడఁట నీసహా, యమున వానికాంత నపహరింతు. 191

వ. రాఘవుఁడు లేకయుండవలయుఁ గావున నీవును మాయామృగాకారంబున రామల
క్ష్మణుల నయ్యాశ్రమంబు వెడలింపు మంతట నై దేహిం గొనిపోవఁ దావత్ప
ర్యంతంబు నాకు సహాయంబు బొనరించి పూర్వప్రకారంబున సుఖంబుండుమనిన
నిట్లు భాషించుదశాననుం గనుంగొని విస్మితుండై మారీచుం డిట్లనియె. 192

శ్రీరాముని మహిమ మారీచుఁడు రావణుని కెఱింగించుట

క. విను మెనఁ డిటు నీనాశముఁ, గనుఁగొని యీమాఱు ఘోషకమగు వాక్యం
బనుకూలపఱచె నధ్యుం, డును దండ్రిఁడు వాఁడు మిత్త్రుఁడును నగు నీకున్ 193

ఉ. ఆవసుధేశు పేరు వినినంతనె తల్లడ మంగు గుండె నా
కీపఱ కున్న దేమి యున నెతఁడు బాల్యమునందుఁ గౌశికుం
బ్రోవఁగ నేఁగుదెంచి యొకభూరిశరంబున నన్నుఁ జిమ్మినం
జేవ దొలంగి కూలితిని సింధువునన్ శతయోజనంబులన్. 194

చ. అదిమొదలేను జాలభయ మందుచు రామకృతంబు మాటికిన్
మదిఁ దలపోయుచున్ భువనమాన్య రఘూత్తము నన్ని వేళలన్
హృదయమునం గనుంగొని య దేమనవచ్చును రాక్షసేంద్ర! య
వ్విదితుని పిన్ననాఁటి భుజవిక్రమ మియ్యెడ నొప్పియుండదే. 195

వ. వెండియు. 196

సీ. దండకంబున నవ్విభుం డొంటివేళలఁ బూర్వవైరము మనంబునఁ దలంచి
చని తీక్ష్ణశృంగుఁడన్ మునివేషినై చు మత్సదృశు లనేకులు తగిలిరాఁగ
జనకజాసహితు లక్ష్మణసేవ్యమాను నారఘునందనుని సత్వరంబుతోడ
నేను దాఁకిన నమ్మహాత్ముం డలిగి యొక్కశరము నాపై వైవ శరనిపాత
ఆ. భరముచేత నురము పరియలై చిరచిరఁ, దిరిగి వారిరాశిదరిని గూలి
నాఁటనుండి యివ్వనంబున నున్నాఁడ, నిల్లు వదలి మిగులఁ దల్లడమున. 197

క. ఏవేళ మదిని రామ, త్మావరు మఱపు గనఁ గూర్మిసర్పము గళమం
దావృతమా నరుసకుఁ బలె, రావణ! కంటికిని నిదుర రా దింతైనన్. 198

వ. మఱియును. 199

ఆ. రాజరత్నరమణిరథముఖ్యరేభాదు, లగు పదాళి వినినయపుడు రాముఁ
డని యెదిర్చె ననుచు బెదరు దోఁచును గాన, విడితి బాహ్యకార్యవితతి నెల్ల.

వ. మఱియు నితరంబు మాని యారామచంద్రు ననుధ్యానంబును మనంబునఁ జింతసంబు
సేయుటచేత నిద్రాంతుండనయిననుఁ స్వప్నదేశంబున నారాఘవుండు సమాగతుం
డగున ట్లగు టావేళ నవ్విభుం గాంచి బెగ్గిలి మేల్కాని విగతనిద్రుండనౌదు దశ

కంధరా! నీవును రామచంద్రునెడ నాగ్రహంబు మాని గృహంబునకుం జనుము. ప్రయత్నంబునం బెక్కుదినంబులు రాక్షసకులంబు రక్షింపు మవ్విభుండు మనంబునం దలంచెనేని మన మెల్ల నశియించుట నిక్కంబు గావున. 201

ఆ. నీకు హితములుగను నేను బల్కినపల్కు, లాదరించి హరి పరాత్మునందు
వైరబుద్ధి మాను మారఘుపుత్త్రుండు, పరమకారుణికుఁడు భక్తివలన. 202

వ. అదియునుం గాక మునివాక్యంబులవలన నిక్కార్యం బశేషంబు నెఱింగినవాఁడ నెట్లనినఁ దొల్లిటియుగంబునఁ బరమేశ్వరుండగు హరి బ్రహ్మదేవుచేత నర్చితుండై నీ కిద్ది యీప్సితంబు దాని నొనరించెద ననిన నాచతురాననువలన నరవిందలోచన! మహాప్రభూ! నీవు భూతలంబున మానుషదేహంబున దశరథాత్మజభావంబు నొంది తడవుసేయక లోకకంటకుండగు దశకంఠుం బరిమార్పు మనుచుఁ బల్కంబడి యున్నాఁడు. 203

శా. మాయామానుషమూర్తిచేత మనలన్ మర్దింప నారాయణుం
డీయారణ్యమహీతలంబునకు నేఁ డేతెంచె నిక్కంబు తం
డ్రీ! యీమాటలు నమ్మి యుల్లమని మారీచుండు పల్కంగ దై
తేయాధీశుఁడు మించుకోపమున సందీప్తాత్ముఁడై యిట్లనున్. 204

క. ననుఁ ద్రుంపఁగఁ బరమాత్మయ, వనజజుచేఁ బ్రార్థనంబు వడసి మనుజుఁడై
వసుపడిన నేల విడుమను. ఘనతరబాణముల మేను ఖండింప కిలన్. 205

వ. కావున నతిప్రయత్నంబున. 206

ఆ. అవనితనయఁ దెత్తు నవ్విభుచే నీల్గి, పరమపదముఁ గాంతు వెరవ కీవు
మృగము వగుచు నతని మృగశాబకాక్షి నా, కందఁజేసి సుఖము నందియుండు.

వ. అటుగాక యాహవంబున నారామచంద్రు నేన జయించితినేని నిర్భయుండనై జానకిం గైకొందు మఱియు నియ్యెడ. 208

ఆ. అద్ద మాడవలవ దగు సత్యసంకల్పుఁ, డీశ్వరుండు విష్ణు మేల కలుగు
నమ్మహానుభావుఁ డాత్మఁ దలంచిన, కార్యమునకు వేగఁ గదలు మిపుడు. 209

వ. వెడలి నీవును జిత్రమృగరూపధరుండవై యాశ్రమంబున కతిదూరంబుగ సలక్ష్మణుండగు రాఘవుం గొనిపోయి విడిచి పూర్వప్రకారంబున సుఖంబుండు మియ్యెడ నెయ్యదియైన నించుక నాకు భయంబు గలుగునట్లు పలికితివయేని యీసమయంబున నిన్నీకరవాలంబుచేత నఱికివైచెద నిస్సంశయం బనిన మారీచుండును దద్వాక్యంబు లాకర్ణించి తనమనంబున నిట్లని చింతించె. 210

తే. మించి నను రాఘవుఁడు సంహరించె నేని, యపుడ ముక్తుండ నౌదు భవార్ణవమున

నటులఁ గాకున్నఁ బలుకష్టుఁడైన వీని, చేతఁ జచ్చిన నిరయంబు సిద్ధమనుచు. 211

వ. రామచంద్రునిచేతన మరణంబు నిశ్చయించుకొని వేగంబ లేచి రావణుం గనుంగొని లంకేశ్వరా! నీయాజ్ఞ యొనరించువాఁడ ననుచుఁ బలికి యంత యరదం బెక్కి రామాశ్రమాభిముఖుండై చను దూరంబున. 212

మారీచుఁడు మృగరూపంబున సీతకు గనపడుట.

సీ. జాంబూనదంబుతో సరియైన దేహంబునందుఁ దెల్లనిరౌప్యబిందుకలును
మణిఖురంబులు నీలమాణిక్యనయనముల్ సద్రత్నతుల్యవిషాణములును
ముద్దుగులుకెడు పిన్నమొగమును మెఱుపులగమి మించు తనుకాంతి నమరి సీత
కనుపడునట్లు మాయామృగాకారుఁడై యవ్విపినంబున నాఖులుండు

ఆ. నిలుచు నురుకునటులు నిటులుగంతులువైచుఁ, బారిగఁ జుచు బెదరుఁ బొంచు దుముకు
మఱియుఁ దత్స్వభావమార్గముల్ చూపుచు, భ్రాంతిపఱచె రాముకాంత నపుడు.

క. అనుచు మహాదేవుఁడు మా, వనిత కెఱింగించె లోకపావనమగు రా
మునిచరిత మఖిలమునిజీ, వన గంగాజనకచరణ వైభవరంగా. 214

వ. మరల నిశాకరకళావతంసుం డగేంద్రనందనతోడ నిట్లనియె రావణచేష్టితం బిట్టిద గువేళ రామచంద్రుండును. 215

ఉ. ఆవిధ మంతయుం దెలిసి యయ్యవనీసుతతోడ నిట్లనెన్
ఓవనజాక్షి పక్తిముఖుఁ డొయ్యన భిక్షునిభంగి రాఁగలం
డీవును నీస్వరూపముగ నిచ్చట ఛాయను డించి భక్తిచేఁ
బావకునందు నిల్వు మొకవత్సరకాలము నంతమీఁదటన్. 216

వ. కల్యాణీ! రావణవధానంతరంబునఁ బూర్వోక్తప్రకారంబుగ నన్నుం జెందెద వని పలికిన. 217

క. విని రామోక్తక్రమమున, నొనరించి హుతాశునందు నొగి లీయం బ
య్యెను నట మాయాసీతయుఁ, గనుఁగొనియెఁ గురంగశాబకం బతివేడ్కన్. 218

వ. ఇటుల మాయాకల్పితంబగు నామృగంబు నిరీక్షించి నవ్వుకొనుచు రామచంద్రుం గదిసి వినయాన్వితయయి యిట్లనియె. 219

చ. కనుఁగొను రామచంద్ర! యదె కాంచనరత్నకురంగశాబకం
బనువుగ సంచరించెను దయామతి నన్ గరుణింతు వేనిఁ జ
య్యన నది తోడితెమ్ము నిసనమ్ములు విల్లును బూని యేఁగుచో
ననుజునితోడ నిట్లనియె నాదశకంధరవైరి పార్వతీ!. 220

వ. లక్ష్మణా! నీ విక్కడ నేమఱక సాధ్వియు ననిందితయును మత్ప్రాణవల్లభయు

నగు సీత నతిప్రయత్నంబునం గాచియుండుము మాయావంతులును ఘోరరూపు
లును నగుచు నివ్విపినంబున. 221

తే. కలరు రాక్షసు లతిఘోరకర్మశాత్ము, లనిన నోయన్న! నీ వేమి యాజ్ఞనట్లు
చనఁదలంతువు వీఁడు రాక్షసుఁడు మృగశ, రీర మూనె నిజంబు మారీచుఁ డిచట.

వ. కాదేని యిట్టివిచిత్రరూపంబు సాధారణమృగంబుల కెవ్విధంబున సంభవించు ననిన

క. మారీచుఁ డైనఁ ద్రుంచెదఁ. గూరిమి సారంగ మైనఁ గొనివచ్చెద నం
భోరుహలోచన కిచ్చెద, ధీరత నిలు మనుచు రాము దేవుం డంతన్. 224

వ. లోకమోహినియును జగత్స్వరూపిణి యగు మాయ యేవిభు ననుసరించి యుండు
నట్టి నిర్వికారుండును జిదాత్మయుఁ బూర్ణుండును నయ్యు మాయామృగంబునకు
వెనుదగిలె నట్లగుట కెయ్యది హేతు వనిన భక్తులయం దనుకంపాసహితుండు భగ
వంతుం డను వచనంబు సత్యంబు సేయ నది మాయ యని యెఱింగియు సీతాప్రి
యార్థం బా శ్రీహరి మృగయావ్యాసంబు వహించె నట్లుంగాక మఱియొండువిధం
బయినఁ బూర్ణకాముఁడు విదితాత్ముఁడు పరమాత్మయు నగు రామచంద్రునకు
మృగంబుతోడుతను స్వప్రియ యగు సీతతోడుతయుం బనియేమి యివ్విధంబున.

సీ. తొడరి యైంద్రశరాసతుల్యమౌ బాణాసనముఁ బూని యారఘునందనుండు
వెనుదగులఁగ మృగంబును నటునిటుఁబోవు నిలుచు నిత్తెఱఁగున నిలువనీక
నడవు లనేకముల్ గడచిపోవఁగ నిజంబుగ రక్కసుండని బుద్ధిఁ దెలసి
సాగ్రహంబున నొక్కయంబకంబు బఱపింప వాఁడును దల రెండు వ్రయ్య లగుచు

తే. నోయి! లక్ష్మణ! పలుబాహుయుగళ గూలి, పోయితిని గావుమోయి! రావోయి! యనుచు
రాముగతిఁ గూసి యమ్మహారణ్యమందుఁ, బడియెఁ దొంటినిశాటరూపంబుతోడ.

వ. అప్పుడు. 227

మ. అవనిన్ బంచమహాఘవంతుఁడును దేహత్యాగకాలంబునం
దెవనిన్ నోట వచించి తత్సదృశుఁడై యేపారు నాజానకీ
ధవు నీక్షింపుచుఁ దచ్ఛరాళిహతుఁడౌ దైత్యుండు తద్రూపవై
భవముం జెందుట చిత్రమే మదిఁదలంపన్ బర్వచంద్రాననా! 228

తే. అట్లుగావున వానిదేహంబునందు, నుండి జగమెల్ల నీక్షింపుచుండ రాము
నందుఁ జొచ్చె మహత్తరమైన తేజ, మొకటి యమరులు విస్మయ మొంది రపుడు.

వ. మఱియు నవ్విబుధులు తమమనంబుల. 230

సీ. ఏమి యొనర్చె వీఁడేమిఫలం బందె బహుపాతకియు మునిభక్షకుండు
నైన దీనికి విస్మయం బందఁగాదు రామప్రభావం బీక్రమంబు నిక్క

మెట్లన్న వీఁడు మున్నీ రాఘవునిచేత శరతాడితాంగుఁడై సంస్మరించు
కొనుచు మహాభయంబున గృహవిత్తాదికం బెల్ల విడి హృదయంబునందు

తే. నంచితధ్యానమున రాము నుంచి విగత, సకలకల్మషుఁడై యంత్యసమయమందు
రాముఁజూచుచు రాముచే నావిగాము, నందుఁ జొచ్చెను సంతతానందుఁడగుచు.

వ. కావున. 232

ఆ. బ్రహ్మకులజుఁడైన రాక్షసుండైనను, పాపి యైన ధర్మవాపి యైనఁ
గానలేఁడుఁ దలఁచి కాయంబు విడిచెనా, తత్పదంబుఁ జెందుఁ దథ్య మిదియు.

వ. అనుచుఁ దమలోన సంభాషించుకొనుచు దేవతలు దివంబునకుం జని రంత రామచం
ద్రుండును నిజస్వాంతంబున వితర్కించె నియ్యసురాధముండు మ్రియమాణుండగు
వేళ నూరకుండక హాలక్ష్మణా! యనుచు దుర్వాక్యంబు మొఱఁగి యొకరగె నదియు
మద్వాక్యసదృశంబు గావునఁ జెవులం బడిన జనకినందన యేమగునో యనుచుఁ
జింతాపరీతాత్ముండై దూరంబుననుండి మరలె నప్పుడు దురాత్ముఁడగు మారీచుండు
పల్కినవాక్యంబును బర్ణశాలాప్రదేశంబున. 234

చ. విని మిథిలేశపుత్త్రి యతివిహ్వలయై వెత నొంది లక్ష్మణుం
గని వడి నేఁగు లక్ష్మణ! వనంబున దైత్యునిచేతఁ బీడనొం
దెను భవదగ్రజుండు చనుదేరదె లక్ష్మణ! యంచు నిన్నుఁ బి
ల్చెను వినలేవొ శీఘ్రముగ లెమ్ము సహాయివిగమ్ము యన్నకున్. 235

వ. అనిన లక్ష్మణుం డిట్లనియె. 236

తే. దేవి! యది రాఘవుసెలుంగుతీరు గాదు, నిక్క మెవ్వఁడో యొకయామినీచరుండు
మరణకాలంబునం దట్లు మొఱఁగి నమనె, రాముఁడేమి మొఱలుంగుట లేమి వింత.

ఆ. అమ్మహానుభావుఁ డాగ్రహించిన నిమి, షంబులోన జగంబులెల్ల
సమయఁజేయఁ జాలు సాధ్వి యవ్విభుఁ డెట్లు, దీనవచన మాడఁబూను నోటు.

లక్ష్మణుని సీత కఠినోక్తులు పలుకుట.

వ. అనిన జానకియుఁ గన్నుల బాష్పకణంబులు దొరఁగఁ గోపంబున లక్ష్మణుం గనుం
గొని యోరి! దుర్బుద్ధి! లక్ష్మణా! రామనాశాభికాంక్షుండవగు భరతునిచేతం బ్రేరి
తుండవై నీవును నన్నుఁ జావుఁగోరుచు రామచంద్రుండు నశియించినవెనుక నన్నుం
గొనిపోవుటకునై వెనుతగిలి సేవకుచందంబున నున్నవాఁడ వయ్యెదవో స్వభార్యా
హరణోద్యుక్తుండవగు నిన్నెన్నండును నారాఘవుం డెఱుంగఁడయ్యె నైనను. 239

క. కానిమ్ము రాఘవాన్యుని, నే నంటెద నే దురాత్మ! నిన్నైనను నిక్
బైనము చేసిన భరతుని, నైనను నీతోడుఁ గాక యట్లగునే నిక్. 240

వ. అనుచుఁ గరంబు లెత్తి యాననంబు మోఁదుకొనుచు రోదనంబు సేయుచుం దొడంగిన
నమ్మాటలు విని లక్ష్మణుండును గర్ణంబులు మూసికొని జాలిదుఃఖితుండై నన్ను నిత్తె
ఱంగునం బలికితివి గావునఁ జండీ! నిన్నుం గాల్పక నాశంబు నొందంగల వనుచుఁ
బలికి యమ్మహావనంబున నలుదిక్కులం బరికించి 241

క. వనదేవతలారా! కనుఁ, గొనరమ్మా దోస మెఱుఁగఁ దూరితవచనముల్
గని పల్కినైన మీ రి, వ్వనితను గాపాడుఁ డనుచు వగపున నపుడున్. 242

వ. రామచంద్రున కెదురుగ మెల్ల మెల్లన చనుచుండె నది సందుచేసుకొని దండకమం
డలుధరుండై. 243

క. ఆసమయంబున భిక్షువు, వేసమున దశాననుండు వెసఁ జనుదేరన్
భూనుత పూజ యొనర్చి సు, ఖాసన మిడి మధురఫలము లర్పించి తగన్. 244

ఆ. విశ్రమింపుఁ డిచట వేగంబ మత్ప్రభుఁ, డేఁగుదెంచుఁ దావకేప్సితంబు
లొసఁగు నన దశాస్యుఁ డొకకొన్ని యద్దేవి, పలుకు లాలకించి తలఁపుతోడ. 245

మ. వనితా! యెవ్వరిదాన వీవు విభుఁ డెవ్వం డీవనాంతంబునన్
దనుజావాసమునం జరించెదవు నీతత్త్వం బెఱుంగింపు మొ
య్యన సాకల్యముగాఁగ నంత విని నాదౌ వాస్తవం బెల్ల నీ
కును విస్తారము సేతు నన్న మది నక్రూరాత్ముఁగా నెన్నుచున్. 246

వ. ఇమ్మానితోడం బల్కినఁ బ్రత్యవాయం బేమి యనుచు సీతాసతి యిట్లనియె. 247

సీ. యమివర్య! వినుము మహాత్ముండు శ్రీమంతుఁ డలరు నయోధ్యాపురాధిపుండు
దశరథుం డనుమేటి ధరణీశుఁ డమ్మహానాథుని కగ్రనందనుఁడు రామ
చంద్రాభిధానుండు సర్వలక్షణలక్షితుం డేను నమ్మహాత్మునకు ధర్మ
పత్నిని జనకభూపాలనందనను సుదాఖ్యసీత యనంగ నలరు సతిని

తే. కనుఁగుఁదమ్ముఁడు లక్ష్మణుం డనఁగ భ్రాతృ, వత్సలుం డొప్పు నమ్మహీవరుఁడు తండ్రి
యాజ్ఞఁ దల నిడి యీదండకాటవికిని, వచ్చినారు నితాంతప్రనాను లగుచు

వ. పదునాలుగేఁడులు నిలుచువారలింక భవద్వృత్తాంతం బెఱుంగ నానతిం డనిన
నప్పౌలస్త్యుం డప్పతివ్రతాతిలకంబుతోడ నిట్లనియె 249

ఉ. ఏ దశకంధరుండ దనుజేశుఁడ వైశ్రవణుండ నిప్పుడున్
మోదముతోడ నీపయిని మోహము నాఁగఁగలేక వచ్చితిన్
నాదగు భార్యవై వనములన్ గల దుఃఖముఁ బాయు మానిమ
న్యాదల నిల్చు రాముఁ గవయన్ సుఖ మేమి శుభాంగి! నీ కిటన్. 250

వ. నన్నుం గూడి యఖిలభోగంబు లనుభవింపు మనిన వైదేహియు నమ్మాటలు విని
భయంబు నొంది యొక్కించుక యిట్లనియె. 251

చ. దనుజ! కృతఘ్న! గ్రుంగుటకుఁ దల్చెదొ రాఘవసాయకానలం
బున శలభంబుమాడ్కి సురపుంగవుమానిని బోలె నొండొరుల్
వనుఁ దనువంటనేర్తురె తక్షణం బిట నిల్వకు భానువంశవ
ర్ధనుఁడు సుతీక్ష్ణుండగుచుం దాఁకి నినుఁ బడవైచు భూస్థలిన్. 252

వ. ఇవ్విధంబున నన్నుం బల్కెదవేని నీవును శీఘ్రంబ రామసాయకంబులవలన విభి
న్నుండవై మేదినిం గూలంగల వనిన రావణుండు సీతావచనంబులు విని క్రోధ
మూర్ఛితుండై పదితలలును నిరువదికరంబులునుం గలుగు మహాపర్వత సన్నిభంబగు
నిజస్వరూపంబు గనుపఱచి. 253

తే. కాలమేఘంబొకో యనఁ గనుల కెఱుట, నిలువ నిలువంగలేక భూస్థలిని వ్రాలె
జనకనందన యంత రాక్షసుఁడు ధరణి, నాత్మనఖములఁ బెకలించి యతిరయమున.

వ. కదల్చి బాహువుల నెత్తుకొని తనయరదంబునకుం బఱచి యందు. 255

క. జలజాక్షి సత్సఖీమణిఁ, గలకంఠి సుమధ్యఁ బఙ్క్తికంధరుఁ డప్పుడున్
నిలిపి పయోధరపథమున కలవడి నిజరథముఁ దోలి యవలీలఁ జనెన్. 256

వ. ఇట్లు మహావేగంబున లంకాభిముఖుండై యరుగువేళఁ బరమసాధ్వియగు నవ్వైదే
హియుఁ గడుభయంబు నొంది యయ్యరణ్యం బంతయు నవలోకించుచు దీనవదన
యై హాహాకారంబులు సేయుచు సకలలోకనాయకుండగు నిజనాయకు నుద్దేశించి.

రావణుని జటాయువు వడ్డగించుట.

సీ. హా రామ! రామ! దైత్యాధముం డిట్టు నన్నుఁ గొనిపోవఁగను గనుంగొన వదేమి
యని విలపింప నయ్యాక్రందనంబును విని జటాయువు రోషవివశుఁ డగుచు
నోరి నిశాట! నీపాలుట యెచటికి నాముందఱను లోకనాథుఁడైన
యారామచంద్రుభార్యను వారు లేకున్న యపుడు బల్దొంగవై యపహరించి

ఆ. యాధికమంత్రపూతమైన పురోడాశ, మధ్వరమున శునక మపహరించు
కరణిఁ బోకు పోకు పరిమార్తునని యగ, శ్యంగసంగతుఁడు విహంగముండు. 258

ఉ. తాఁకె నిశాతతుండమునఁ దద్రథ మెల్లను నుగ్గునుగ్గుగా
వీఁక నొసర్చి యద్దనుజవింశతిబాహువులన్ బదంబులన్
వేకదలంగఁ దన్ను నవివేకత వాఁడును బోక కాలద
ర్వీకరరోష మొప్ప నెదిరించె రథం బటు త్రిప్పి యుద్ధతిన్. 259

ఉ. భూసుత డించి ఖడ్గ మొగిఁ బూని తదుజ్జ్వలపక్షయుగ్మమున్
భాసురలీలఁ ద్రుంప గతపక్షధరాధరమట్లుఁ గూలె నా
భాసురబుద్ధిమంతుఁడగు పక్షికులేంద్రుఁడు ప్రాణమాత్రుఁడై

యాసురవైరియుఁ మఱల నన్యరథంబున నెక్కి నిల్వకన్. 260

వ. రక్షించువారు లేక రామ రామా! యనుచు దుఃఖింపుచున్న జనకతనయం గొని
పత్త్రరథంబునం జనియె నాసమయంబున నప్పక్షిం దర్శనియును. 261

తే. హా జగన్నాథ! హా రామ! హా సమస్త, లోకపాలన! నను గొని యీక దనుజుఁ
డరుగుచున్నాఁడు నేను నీయట్టి విభునిఁ, గలిగియు ననాథగతి నిట్లు నిలువవలసె.

తే. చూడకున్నాఁడ వీరాక్షసునకుఁ జిక్కి, చాల దుఃఖించు నన్ను భూపాలతిలక
రాక్షసునిచేత నపహృతురాలనైన, ధర్మపత్నిని విడిపింప ధర్మమయ్య!. 263

వ. అనుచు సౌమిత్రిం దలంచి. 264

తే. ఓమహాభాగ! లక్ష్మణ! యోగుణాఢ్య!, నీవు నా చేతవాక్ఛరనిహతి నొంది
తైన నియ్యెడ రక్షించు టర్హ మని తలంపు నాతప్పు లెల్ల మన్నింపు మఱఁది.

సీ. అనుచు దుఃఖింపంగ నద్దశాస్యుండును రామాగమనశంకచే మనస్స
మానవేగంబున మైథిలిఁ గొని విహాయసమునఁ బఱవ రామాంగనయును
గ్రిందఁ జూచి గిరీంద్రముం దైగుగుచు వానరోత్తము లుండ నిజోత్తరీయ
మర్ధఖండము చేసి యాభరణాదికం బంగఁ జుట్టి మదీశుఁడైన రాఘ

తే. వునకు నెఱిఁగించువారుగావుత మటంచు, వారినడుమను వైచె రావణుఁడు నంతఁ
దనప్రయత్నంబు నిర్విఘ్నతను వహించె,ననుచు నుప్పొంగి యవ్విహాయసమువలన.

తే. ఉదధి లంఘించి లంక కింపొదవ నేఁగి, యట నశోకవనంబున నతిరహస్య
దేశమున నుంచి రాక్షసస్త్రీల మాత్ర, భావ మెఱుపంగఁ బాలింపఁబనిచె నపుడు.

తే. భూమినందనయును గృశీభూత యగుచు, మాటిమాటికి రామ! రామా! యటంచుఁ
జాల దుఃఖంబునను మోముఁ జందురుండు, గందు గన నిల్చె రాక్షసీబృందమందు.

వ. మఱియును. 269

క. అతిదీనయుఁ బరికర్మక, హితయును నతివిహ్వలాతిహితయై మిథిలా
పతిమాఁతు నిలిచె నని తన, సతితోడుతఁ జంద్రమౌళి సంభాషించెన్. 270

వ. అనుచు మఱల భగవంతుండగు మహాదేవుండు శైలకన్య నవలోకించి యిట్లనియె
నంత నిచ్చట రామచంద్రుండును మాయావియుఁ గామరూపధరుండును నగు
రాక్షసుని సంహరించి నిజాశ్రమంబు చేరుటకు మరలి ముందు దూరంబుననుండి
యతిదీనవదనుండయి మొగంబు గంద నరుదెంచు లక్ష్మణుం గనుంగొని మహామతి
యగు రాఘవనందనుండు తనచిత్తంబున నిట్లని తలంచె. 271

చ. ఇతఁ డిటు మాయసీత నొకయింత యెఱుంగఁడు మత్కృతంబు ప్రా
కృతుఁడును బోలె సీతని శోకించుక వంచనసేయు దుఃఖసం
యుతగతిఁ గాంతు నిత్తెఱఁగు నొందక యింట విరక్తి నుండినన్
హతమగు నెట్లు ఘోరమనుజాశనకోటు లిలాతలంబునన్. 272

వ. కావునఁ గాముకుం డెట్లు విలపించు నట్లు లేనును దుఃఖసంతప్తుండ నయి విలపిం
చితినేని యందఱుఁ గ్రమంబున దుఃఖించెద రంత ననురాలయంబునకు సీతం
బనిచి 273

క. సమలంబుగ రావణు నం, తకనికటస్థునిఁగఁ జేసి ధరణీసుత మా
మకకల్పితాగ్నిమందిర, నకుటిలగతిఁ గొని యయోధ్య కనుగమనింతున్. 274

వ. ఏనును. 275

క. వనజజుఁడు వేఁడ నుదయిం, చిన నాఁడ మనుష్యతనువుచే నిలఁబెఁ గా
వునఁ గొంతకాల మిత్తెఱఁగున నుండెద నెవ్వరైనఁ గోరినభక్తిన్. 276

వ. ఇట్టిమాయామనుష్యుండనయిన నాదుచరితంబులు వినిరేని వినిపించిరేని దాఢ్యభ
క్తిమార్గానువర్తులకప్రయత్నంబున ముక్తి సిద్ధించు ననుచు నిశ్చయించి చనుదెంచు
లక్ష్మణుం గనుంగొని యిట్లనియె. 277

తే. ఘోరకాననమున నాదుకూర్మిగరిత, నేల విడివచ్చితివి రాక్షసాలిచేత
నాజనకపుత్త్రి యింతకు భోజనమున, కపహృతప్రాణ గాకున్నె యనిన నపుడు.

వ. పరమాత్ముఁ డగు నారామచంద్రుని భాషణంబులు విని లక్ష్మణుండును బాష్పాకులి
తేక్షణుండై భక్తిపలవ శిరంబు వంచి నమస్కరించి కరంబులు మొగిడ్చి యిట్ల
నియె. 279

చ. దనుజుఁడు మీరెలుంగు క్రియఁ దా మొఱఁగన్ విని మిమ్ముఁ గూడఁ బో
మ్మనుచును నన్నుఁ బల్కె విను మన్నయెలుం గది గాదటంచు నే
నును బహుభంగులం దెలుప నొచ్చుచు నానన మెల్ల మోఁదుకొం
చనినతెఱంగు మీసముఖమందు నవాచ్యము రాఘవేశ్వరా!. 280

వ. ఏనును గర్ణంబులు మూసికొని యచ్చట వెడలి నిన్నుం గనుంగొన వచ్చితి ననిన
మిక్కిలి యనుచితంబు సేయంబడె ననుచు రామచంద్రుం డిట్లనియె. 281

లక్ష్మణుఁడు పర్ణశాలలో సీతనువిడిచి వచ్చుటకు రాముఁడు దుఃఖించుట.

మ. చనునే యొంటిగ డించి వచ్చుట మహీజ న్నీకు ఘోరాటవిన్
వనితాబుద్ధి యెఱుంగవే యకట! యవ్వామాక్షి యేమయ్యెనో
యనుచున్ దుఃఖముతోడుతన్ మరలి దైత్యా! యిట్లు నందెచ్చితే
యనుచున్ స్వాశ్రమభూమిఁ జేరి యటకన్యన్ లోకమాన్యుం డగన్. 282

వ. కనుంగొనం జాలక చాల విలపించుచు సీతాసతిం దలంచి. 283

తే. ఎచటి కేఁగినదానవో యిందువదన!, తొంటిగతిఁ బర్ణశాలయం దుంట మాని
గాక నను మోహకలితునిగా నొనర్ప, లీల డాఁగితివో వనశైలములను. 284

వ. అనుచుఁ జింతింపుచు బహుభంగులం బలుకుచు నెచ్చటనుం గనుంగొన నోపక 285

సీ. గహనదేవతలార! కానరే మీరైన నెందుండు నేఁడు రాకేందువదన
మృగపక్షివృక్షపన్నగసమూహములార! మత్ప్రియాంగనపోక పలుకఁగదరె
యనుచు నెమ్మదిలోన నమ్మానిని దలంచి యోసీత యోబాల! యోసుమధ్య!
యో ప్రాణవల్లభ! యోకుందరదన! యోచంద్రాభవదన! యోజాతరూప

తే. వర్ణబింబాధర! సుమధ్య! వనజనయన!, రత్నమయకుండల! యటంచు రావదేమి
యనుచు సర్వజ్ఞుఁడయ్యు రామావనీశుఁ, డెఱుఁగనట్టుల వెదకె నయ్యిందుముఖిని.

వ. వెండియు సర్వదృశుండును సర్వవ్యాపకుండును మహానందమయుండును దుఃఖావి
షయుండును నిష్కలుండును నిరహంకారుండును నిత్యానందుండును నయ్యు. 287

క. "హా సీతే! హా బాలే!, నా క్వగతాసి" యనుచు "ననుజ" యనుచుఁ దా
నాసక్తి లేక యుండియు నాసక్తునిభంగిఁ దిరిగె నతిదుఃఖితుఁడై 288

వ. ఇట్లు మాయామయుండై జనించినకతన నద్దాశరథియును. 289

తే. ఆఁపఁజాలని చింత నయ్యడవియందు, సక్తుఁడునుబోలె దిరిగె విరక్తుఁడయ్యు
మూఢులకుఁ దోఁచునిబ్భంగి మొనసితత్త్వ, విదులకెఱుఁగంగఁబడగుతద్విధము తరుణి.

వ. ఇవ్విధంబున లక్ష్మణుతోడుత రామచంద్రుం డవ్విపినంబున నాత్మసతి నన్వేషిం
పుచుం జని చని. 291

క. ఒకచోట విఱిగి కూలిన, ప్రకటశరాసరథకూబరంబులు గని పా
దకమలధౌతమహీపా, తకుఁ డగు సీతావిభుండు తమ్మునితోడన్. 292

చ. కనుఁగొని వీఁడు భూతనయఁ గైకొనిపోవఁగ వీనిఁ గూల్చి తాఁ
గొని చనె నొండొకం డనుచుఁ గొంతసమీపముఁ జేరి శోణితం
బునఁ దనువెల్లఁ గ్రుంగి ధర మూర్ఛితుఁ డౌ విహగేంద్రుఁ గాంచి ల
క్ష్మణ ధరణీజ మ్రింగి చనఁ జాలక నిల్చెను వీఁడె కంటివే. 293

వ. వొసలోన నమ్ములు దీసి 294

ఉ. తెమ్ము శరాసనమ్ముఁ గడతేర్తు ననన్ ఒకయించుకంతవా
క్యమ్ముఁ దెమల్చి యోదశరథాధిపనందన నీస్వకార్యముం
దిమ్మెయి నైతి బాణమున నేయకు నన్ను జటాయువండ్రు జీ
వమ్మున నుంటి నిచ్చట భవత్సతి వార్తవ మెల్లఁ బల్కఁగన్. 295

క. కొనిచనియె రావణుం డను, దనుజుఁడు పోవంగనీక తలపడి యేనున్
వినువీథిఁ బోర వాఁడా, సనరథభుజశాఖ లెల్లఁ జక్కాడి తుదిన్. 296

ఆ. తత్కరాసిచేత దళితపక్షుండనై, పడితి నిపుడు నీదుపాదదర్శ
నంబు దొరకె నతివిధంబును బల్కితి, నింక నిలువఁజాల నేను రామ!. 297

వ. జగన్నాయకా! కనుంగొనుము ప్రాణంబులు పరిత్యజించెద ననినఁ గంఠగతప్రాణుండును దీనుండును నగుచు నవ్విహంగపుంగవుం గాంచి రామచంద్రుండును మిగుల దుఃఖంబున వెడలు కన్నీటికాలువలు నిజదేహనీలశైలంబునం బ్రవహింప దానివహామంగళాకరంబులగు తనకరంబుల సంస్పృశించి యిట్లనియెఁ. పక్షిసత్తమా! శుభానన యగు నాదుభార్య నెవ్వండు గొనిచనియె సవిస్తరంబుగఁ దద్వృత్తాంతంబు మాకెఱింగింపు మక్కార్యంబుకొఱకు నీవు నిహతుండవైతివి గావున నాకుఁ బ్రియబాంధవుండ వగుదు వనిన జటాయువు వదనంబున రుధిరంబుఁ గ్రక్కుచు గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. 298

ఆ. భీమవిక్రముండు రామ! రావణుఁడను, రక్కసుండు జనకరాజతనయఁ
దనరథమున నునిచి దక్షిణాంబుధిత్రోవఁ, బఱచె నింకమీఁదఁ బలుకఁజాల. 299

వ. నీముందఱ ప్రాణంబులు విడిచెదం గైకొనుము నేఁ డంత్యకాలంబు సమీపించిన నాకు దైవయోగంబునఁ బాపగహితుండవైన నీవు దర్శనం బొసంగితి వింకఁ బరమాత్మవు విష్ణుండవు మాయామానుషశరీరుండవు గావున నేతాదృశమహాజనభాగధేయుండవగు నిన్నుం బ్రాణప్రయాణకాలంబున నీక్షించుటవలన భవభయముక్తుండనైతి నసంశయంబు రఘుసత్తమా! రామా! సంతతకల్యాణకరంబులగు భవత్కరంబుల మరల నన్ను సంస్పృశింపుము పరమపదంబునకుం జనియెద ననినఁ బరమదయాస్వాంతుండగు సీతాకాంతుండును బెద్దతడవు విస్మయంబు నొంది యవ్విధంబు సేతు ననుచుఁ దనకరంబున నతనికరంబు సంస్పృశించె జటాయువును బ్రాణంబులం బాసి భూతలంబునం బడియె నంత. 300

సీ. దాశరథియుఁ దద్విధంబున కెంతొ బాంధవుభంగి మిగుల సంతాప మొంది
కనుల బాష్పజలంబు గ్రమ్మ దేరఁగ లక్ష్మణునిచేత వలయునింధనచయంబుఁ
దెప్పించి యప్పక్షిదేహంబును వహించి జలమునఁ గ్రుంకి చింతించు నమ్మ
హావనంబునఁ దనయనుజాతో నొకమృగంబును వైచి దాని ఖండనముచేసి

తే. గఱికచే మినిమిగలిగిన మెరకభూమి, యందు వేర్వేఱఁ బరిపరిచందములుగ
మాంసఖండంబు లునిచి సమస్తపక్షి, గణము కిడఁదృప్తుఁ డగుఁ గాక ఖగవిభుండు.

వ. మఱియును సకలలోకంబులు గనుంగొనుచుండ మత్సాయుజ్యపదం బీజటాయువునకుఁ బ్రాపించుంగాక యని యానతిచ్చిన నప్పు డవ్విహంగపుంగవుండు. 302

మ. పరమార్తాండశతాభమై వెలయుదివ్యస్యందనం బెక్కి శం
ఖరథాంగాబ్జశరాసహస్తుఁ డగుచుం గంధర్వరూపాఢ్యుఁడై
హరిభృత్యుల్ ఇరువంకలందు నసమాన్యప్రక్రియన్ గొల్వ నా
ఖరవిధ్వంసనమునంగటన్ నిలిచె లోకం బెల్ల వీక్షం గనన్. 303

వ. ఇట్లు కిరీటహారభూషణంబును బీతాంబరకలితంబును నమలంబును నగు దివ్యరూపంబు ధరియించి మునిగణస్తూయమానుండై రాఘవుం జేరవచ్చి సంతసింపుచుఁ గృతాంజలిపుటుండై యిట్లని వినుతింపం దొడంగె. 304

శ్రీరాముని జటాయువు స్తుతియించుట.

ఉ. ఓరఘువంశనాథ! జగదుద్భవసంక్షయహేతుభూత! ల
క్ష్మీరమణీకటాక్షహృత! మేఖలయజ్ఞజముఖ్య! దుఃఖసం
సారపయోధితారణలసత్స్వపదాంబుజపోత! భోగిరా
డ్హారవిభూషణాద్రివరజాహృదయాలయ నీకు మ్రొక్కెదన్. 305

సీ. అవికృతభవభవనాతిదూర! భవాతిదూరమానసమునిస్తూయమాన!
సితజలరుహనేత్ర! స్మితరుచిరవికాసితాననాబ్జ! సకాయకాంబకాశ!
సురుచిరశతకోటిసుందర! యతినాథ చిత్తాలాంతఃపద్మనిత్యసదన!
శతపథగోచర! సద్భావనాదూర! రఘుపతిమూర్తిధర! సురవరద!

ఆ. యగణితగుణ! మందరాచలధర! వేద, సులభ! యప్రధృష్యసుఖ! సురేంద్ర
వినుతిపాత్ర! భువనవిశ్రుత! నీ కిదె, వందనంబు మోదమున రామ!. 306

క. త్రిభువనకమనీయాకృతి, నభయదుఁడవు గురువులకును నాదిగురుఁడవై
యిభరాజవరద! నీ విలఁ, బ్రభవించితి యమరనాథు ప్రార్థనకతనన్. 307

ఉ. దానవదేవమానవనతస్వపదాంబుజ! యాప్రమేయ! సం
తానమహీరుహాశ్రయ! కృతఘ్నవిదూర! పరాత్మభూతమా
నీ సనుతేంద్ర! నీలమణినీల! దినేశకులీనముఖ్య! చం
ద్రానన! రామభద్ర! కమలాప్తతనూభవ వాంఛితప్రదా!. 308

చ. పరఁగ మయూఖమాలి జలపాత్రలయందును దోఁచుమాడ్కి శం
కరవిధివిష్ణుభేదములఁ గన్పడె దీవు గుణప్రియుండవై
గురుతరమైన నీమహిమకుం గమలాసనముఖ్యులోడి యెం
డెలుఁగక వేదపాఠముల నెల్లప్పుడుం భజియింతురో హరీ!. 309

చ. అనుదినమున్ భజింతు వికచాంబురుహాయతనేత్రుఁ జారుచం
దనమిళితాంగుఁ జక్రధరనందకపద్మకరు న్నిరాత్మకాం

చనసవరత్నభూషణుఁ బ్రసన్నముఖాంబుజా ధర్మవస్త్ర స
జ్జనవనికావసంతు శుభసాధను నీలఘనాభదేహునిన్. 310

వ. అనుచు నివ్విధంబున నుతియింప నజ్జటాయువునకు రఘూత్తముండు ప్రసన్నుండై
పక్షివల్లభా! నీకు భద్రం బగు విష్ణుండనగు నాదు పరమపదంబునకుం జనుము. భూతి
లంబున. 311

తే. ఇంపుతోడుత నీస్తోత్ర మెవ్వఁడయిన, వినిన వ్రాసినఁ జదివిన విహగవర్య
ప్రాప్యు లగుదురు నాదుసారూప్యపదవి, నిజము మద్భక్తిఁ జెలువందు నీవపోలె.

క. అనిన జటాయువు రాఘవు, ఘనతరవాక్యముల కలరి కమలజముఖ్యుల్
వినుతించు పదవి నొందెను, వనితా! రఘునాథుకరుణ వశమే పలుకన్. 313

వ. అనుచుఁ దుహారాచలకన్యకతోడ శుభ్రాంశుమౌళి యవ్వలివృత్తాంతం బిట్లనియె
నంత రాఘవుండు సీతాన్వేషణతత్పరుండై మరల దుఃఖంబు నాశ్రయింప దుర్గ
మంబగు నవ్విపినాంతరంబున సంచరింపుచు నొక్కెడ నద్భుతాకారుండును
జతురాదివివర్జితుండును సర్వసత్త్వవిహింసకుండును నై యోజనంబు పొడవునఁ
గరంబులు సాఁచి మధ్యభూచరిష్ణుఁడగు తమ్ముఁ గబళింప గమకించు కబంధనామ
నిశాటుం గాంచి తోడ వచ్చు తమ్మున కిట్లనియె. 314

సీ. దానవుం డిదె సుమిత్రాపుత్త్ర! కంటివే యురమందు వదనంబు కరము లివియ
యురుదీర్ఘములు మధ్యఁ జరియించువారలఁ దినుచుండు మనము నేఁ డనువు దప్పి
చనుదెంచితిమి వేఱె చనుభంగిఁ గనుపింప దేమిసేయుదము వీఁ డిపుడు మ్రింగు
నన లక్ష్మణుం డిట్టు లనియెఁ జింతిలనేల తునుము వీనికరంబు ననిన ఖడ్గ

తే. మునను దక్షిణహస్తంబు దునిమివైచె, నట్ల రెండవకరముఁ జక్కడచె లక్ష్మ
ణుండు వాఁ డంతవిస్మితాత్ముండు మోద, భరితుఁడును నౌచు నిట్లని పలికెఁ జెలియ.

వ. అహహా! మద్బాహుహాననంబు చేసె నెవ్వండొ దివంబున నిలింపులలో వాఁడగు
ననిన రాజీవనయనుండగు రామచంద్రుం డిట్లనియె. 316

తే. విను మయోధ్యాఖ్యపట్టణమునకు మేటి, పుణ్యచరితుండు దశరథభూవరుండు
అవ్విభున కగ్రసుతుఁడ నే నగుదు రామ, నామధేయుండ లక్ష్మణనాముఁ డితఁడు.

వ. బుద్ధిమంతుండు నాకుఁ దమ్ముండు సీత మత్సతి జనకనందన త్రైలోక్యమోహిని
యేను సానుజుండనై మృగయావినోదార్థంబు వెడల నెవ్వండొ యొక్క యంతరం బపే
క్షించి మత్కాంతారత్నంబు గొని పలాయనుండయ్యె నంత నేమును దలోదరిం
గానక నిఖిలకాననంబులు వెదకుచు నీకరంబులం జిక్కి ప్రాణరక్షకుం దఱిగివైచి
తిమి. వికృతరూపంబుం దాల్చి యున్నవాఁడ వీవెవ్వండ వనినఁ గబంధుఁ డిట్ల
నియె. 318

కబంధుఁడు తనశాపనిమిత్తము శ్రీరామునితోఁ జెప్పుట

సీ. ధన్యుండ నైతి సీతారామ! భవదీయచరణారవిందసందర్శనమున
మును రూపవిభ్రమమ్ముల నన్యనారీమనోహరుండను నౌచు నొరులచేత
వధ్యుండఁ గాకుండ వరము ఘోరతపంబునను మించి నీరజాసనుని వలనఁ
బడసి గంధర్వాధిపతినై చరింపుచు మహితు నష్టావక్రమౌనిఁ గాంచి
ఆ. నవ్వఁ గోపమునను నక్తంచరుఁడ గాఁగ, శాప మిచ్చి యేను సన్నుతింపఁ
గరుణఁ జేసి ముందు కమలాప్తకులమందు, దశరథునకు నగ్రతనయుఁ డగుచు. 319
వ. తనకుఁ దానై రామనామంబున 320
క. త్రేతాయుగమున హరిసం, జాతం బగునతఁడు నీభుజంబులు ద్రుంపన్
ఈతనువు వీడి గంధ, ర్వాతిశయుం బొదవు సౌఖ్యమగు నీ కనియెన్. 321
వ. తపంబున విభాసితప్రభుండగు నమ్మునివిభుండు ప్రసన్నుండై యిట్టిదుర్భరంబగు
శాపం బొసంగి యంతర్ధానంబు చేసె నేనును రాక్షసుండనై యుంటి నంత నొక్క
నాఁడు. 322
చ. హరిహయుఁ డేగుదేఁ గవయన్ నను వజ్రముఁ బూని వైవ వా
గ్వరునివరంబుచేత మృతిగానక కూయిడ దీర్ఘహస్తముల్
శిర ముదరంబునం గలుగఁ జేసిన నేనును నాఁటనుండి మ
త్కరయుగమధ్యభూస్థలిని గల్గు మృగాళి జనాళి ద్రుంచుచున్. 323
చ. తినుచును నుండ నీవు జగతీవర! నన్ గృపఁ జేసి నేఁడు మ
త్తనువు ఘనంబున న్నిలిపి దగ్ధ మొనర్పుమ యేను నంత నీ
వనితతెఱంగుఁ బల్కెద ధరిత్రిం బన శ్వభ్రముఁ ద్రవ్వి యందు నిం
ధనములు నింపి తత్తనువుఁ దమ్మునిచే దహియింప వాఁడునున్. 324
వ. ఆదేహంబు వెడలి కందర్పసదృశాకారుండై. 325
తే. వివిధభూషణములు దాల్చి భవవిరాము, రాము రఘుకులకలశాబ్ధిసోముఁ గాంచి
ప్రేమ సాష్టాంగదండప్రణాముఁ డగుచు, వినుతి యొనరింపఁ దొడఁగె నిట్లని మృగాక్షి.
సీ. వాఙ్మానసములకు వచియింప నూహింప నలవిగాక యనాదివైన నిన్ను
మన్మానసంబు సంభ్రమముగ స్తోత్రంబు సేయంగఁ దలఁచు రాజీవనయన
వరఁగ హిరణ్యగర్భమున విరాట్టన వెలయుదేహద్వయములకు వేఱ
యైన యవ్యక్తదేహం బది దృగ్రూపము సూక్ష్మమును నీవ మనుజనాథ!
ఆ. గానుపించు నిజ్జగంబు జడంబు న, నాత్మకంబు గాన నంటకుండ
వేఱె యున్న నీదువిధ మెఱుంగఁగ మనం, బెట్టులోపు మాయ నెట్లు పాపు. 327

వ. బుద్ధియు నాత్మాభాసయు రెండునుం గలుగుటవలన జీవత్వంబు గలుగు నా బుద్ధ్యాదులకు బ్రహ్మయు సాక్షియగునట్టి నిర్విషయుండును నిర్వికారుండును నఖిలాత్మయు నగు బ్రహ్మమందు నఖిలంబును నజ్ఞానవశంబున జీవుం డారోపించు నీదు సూక్ష్మదేహంబు హైరణ్యగర్భంబును స్థూలదేహంబు విరాట్టును ననం బరఁగు భూతభవ్యభవిష్యద్రూపంబుగఁ గానుపించు జగదాకారంబును స్థూలంబగు బ్రహ్మాండకోశరూపంబును మహదాదితత్త్వావృతంబును సప్తోత్తరగుణసంయుతంబును నీకు స్థూలంబును నగు విరాడ్దేహంబు ధారణాశ్రయంబై యుండు లోకంబులు నీ యవయవంబులనం బరఁగు నెట్లనినఁ బాతాళంబు పాదమూలంబును బార్ష్ణిప్రదేశంబు మహాతలంబును రసాతలంబు నంగుళంబులును తలాతలంబు జానువులును సుతలం బూరువులును వితలంబు కటిప్రదేశంబును నతలంబు జఘనంబును భూమి నాభియును నురస్స్థానంబు జ్యోతిర్మండలంబును గ్రీవంబు మహత్తును సత్యలోకంబు శీర్షంబును నింద్రాదిలోకపాలురు భుజంబులును దిశలు కర్ణంబులును నశ్వినులు నాసికంబును వక్త్రంబు వీతిహోత్రుండును గన్నులు సవిత్రుండును మనంబు చంద్రుండును భ్రూభంగంబు కాలంబును బుద్ధి వాక్పతియు రుద్రుండహంకారరూపంబును వాక్కులు ఛందంబులును యముండు దంష్ట్రాప్రదేశంబులును నక్షత్రంబులు రదనంబులును నిఖిలమోహకారిణి యగు మాయ హాసంబులును సృష్టి యపాంగమోక్షణంబులును ధర్మంబు ముందును నధర్మంబు వెనుకయు నిమేషోన్మేషంబులు దివారాత్రంబులును సముద్రసప్తకంబు జఠరంబును నాడులు నదులును జ్ఞానశక్తి మహిమయు నిట్టిది నీదు స్థూలదేహం బగు మఱియును. 328

ఆ. సుభగమైన నీదు స్థూలదేహం బెవ్వ, రాత్మ నిలిపి కొలుతు రట్టివారి
కగును ముక్తి ధర ననాయాసమున నింకఁ, గోదువలేమి కలుగుఁ గువలయేశ. 329

వ. ఎవ్వండైనఁ బ్రేమరసంబున నీ స్థూలవిగ్రహబాధకుం డయ్యె నేని పులకాంకితదేహుండును ముక్తుండును నగునట్టి నీదు స్థూలవిగ్రహంబున నశ్రాంతంబుఁ దలంతునైన నిప్పుడు. 330

తే. శరశరాసనములు దాల్చి శ్యామలాంగ, మును జటాకల్పితకిరీటమును వెలుంగ
ననుజాతోఁ గూడి నిజభార్యనరయు నీదు, విగ్రహంబేను దలఁతు హృద్వీథి రామ!.

వ. మఱియును. 332

క. వారాణసీపురంబున, సారంగధరుండు నతనిసతియును నిన్నున్
శ్రీరమ్యతనువు దలఁచుచుఁ, దా రతిమోదమున నిలిచెదరు సంతతమున్. 333

తే. మతియును ముముక్షు లగునట్టి మానవులకుఁ, దారక బ్రహ్మవాచ్యమై తనరు మీదు
మహిత నామంబు రామ! రామా! యటంచుఁ,గరపు గంగాతటంబునందుకంటె రామ!.

వ సంతుష్టమానసుండై యెల్లెడల శివుండు నిల్చుఁ గావున నిశ్చయంబుగ నీవు పరమా
త్మవు మాయచేత నారూఢులై యుందఱును నీదుయాథార్థ్యం బెఱుంగఁ జాలరు
మతియును 335

క. నీకొఱకు వందనం బగుఁ, గాక గుణాతీత! లోక కారణ దేహ
నీక సమర్చిత! సానుజ!, సాకేతపురీశ! భక్తజనభయ నాశా!. 336

తే. త్రాహి మాం రఘునందన! దనుజహనన!, భక్తనందన! శత్రుతాపత్రయోగ్ర
పాపకేంధన! వ్యాతిభవబంధన! గిరి, నందనాకృతనిత్యవందన! యటంచు. 337

వ. వెండియు. 338

తే. జానకీవల్లభాయ రాక్షసముదాట, వీకుతారాయ వేధసే విష్ణవే ప
రాత్మనే తే నమో౽స్తు మాం నావృణోతు,దివ్యమాయా త్వదీయా యనంగనపుడు.

వ. కరుణించి రఘుభూనాథుం డిట్లనియె. 340

సీ ఘనుఁడ వన్నిట దివ్యగంధర్వ! సంతుష్టుఁడను నైతి నీదైన వినుతి కిపుడు
యోగిగమ్యంబౌ మగుజ్జ్వస్థానంబునకు నేఁగు మెవ్వరైనను దినంబు
భక్తితోడుత నీవు పల్కినయియ్యాగమో క్తమా స్తోత్రంబు నుచ్చరింప
జపియింప నాదునుజ్ఞానసంపన్నులై భయము లెల్లను నీటఁ బాఱఁదోలి

తే. యవ్యయానందమత్పదప్రాప్తి లగుదు, రనుచు రఘునందనుం డన్నయట్లు తనదు
పొలఁతితోడుతఁ బన్నగభూషణుండు, పలికి పలుకంగఁ దొడఁగెనవ్వాలితెఱంగు.

వ. ఇట్లు గంధర్వుండు సంప్రాప్తపదుండై చనుచు రఘునందనుం గనుంగొని. 342

క. దేవ! పురోభాగంబునఁ, దావకపదకమలభక్తితత్పర శబరీ
స్త్రీ వెలయు వేగఁ గనుఁగొను, మావనిత సవిస్తరముగ నంతయుఁ బలుకున్. 343

ఆ. అనుచుఁ బల్కి తాను నర్కసన్నిభమగు, వ్యోమయాన మెక్కి రామనామ
జపమహాత్త్వమునను సాశ్చర్యుఁడై విష్ణు, పదము నొందె నజ్జపత్రనయన!. 344

వ. అంత రాఘవులును సింహవ్యాఘ్రాదిదూషితంబగు నవ్విపినంబుఁ గనుంగొనుచు శబ
రీతపోవనంబుఁ జేరవచ్చి రప్పుడు రామచంద్రుం గాంచి యవ్వనితయు. 345

శబరి శ్రీరాములఁ జూచి స్తోత్రము చేయుట.

మ. అతివేగంబున నేఁగుదెంచి కనులం దశ్రుల్ వడిం జార స
మ్మతిఁ దత్పాదయుగంబుపై నొరఁగి నేమంబే యటంచున్ సుఖ

స్థితులం జేసి పదాబ్జములఁ గడిగి తత్సింధూరవర్ణాంఘ్రిసం
ప్లుతతోయంబులు దాల్చె మస్తకమునన్ బుణ్యంబు లంచున్ గడున్. 346

తే. వివిధకుసుమంబులను యథావిధిని బూజ, లప్పుడొనరించి యమృతతుల్యంబు లగుచు
రాఘవార్హంబ లొనఁగూర్చి రహిఁ జెలంగు, ఫలములను దృప్తి యొనరించి పలికె నిట్లు.

వ. రఘుశ్రేష్ఠా! తొల్లి యియ్యాశ్రమంబున మద్గురువులగు మహర్షులకు శుశ్రూష
యొనరింపుచుండుదు వారును ననేకవర్షసహస్రంబులు చనినపిమ్మట బ్రహ్మలోకంబు
నకుం జనుచు నన్నుం గనుంగొని సనాతనుండును బరమాత్ముండు నగు నారాయ
ణుండు రామనామంబున దాశరథియై యిప్పుడు చిత్రకూటనగంబున నిల్చియున్న
వాఁడు రాక్షసవధయును ఋషిపరిపాలనంబునుం గావింప నిచ్చటికిఁ జనుదెంచు
వాఁడు. తావత్పర్యంతంబు నేకాగ్రచిత్తంబున స్థిరవై కళేబరంబు రక్షించుకొని
యుండు మవ్విభుం గాంచి నమస్కరించి తత్పదంబు నొందెద వనుచు బ్రహ్మలో
కంబునకుం జనిరి. యేనును నాఁటనుండి భవదీయసందర్శనాకాంక్షిణినై ప్రతీ
క్షింపుచు నుంటి. నేఁటికి మద్గురుభాషితంబు సఫలంబయ్యె. వారలకుం జూడఁగల్గని
నీదుపుణ్యమూర్తిఁ గంటిఁ గృతార్థనైతి మఱియును. 348

చ. వనితను మూఢచిత్తను భవత్పరిచారకభృత్యభృత్యులం
దనఘ! శతాయుతాంశలను నైనను బోల్పఁగరానిదాన నే
మని నుతియింతు వాక్కునను స్వాంతమునం దెలియంగఁ బోల నీ
వనుపమతేజ! సన్ గరుణ నాదిఁ బ్రసన్నుఁడ గ్రమ్ము రాఘవా!. 349

వ. అనినఁ గరుణించి భక్తివైరాగ్యయుక్తంబుగ రఘునందనుం డిట్లనియె. 350

సీ. వినుము మత్సంతుష్టి యొనరింప శాస్త్రమ్ములు గావు కారణమ్ములు దలంప
మద్భక్తి యదిగాక మనుజుఁ డెన్నియొసర్పఁ గనుపింప మద్భక్తి గలుగకునికి
నది యొకింత యెఱుంగునటు సేతు సజ్జనసాంగత్య మొకటి నిశ్చయము రెండ
వది మత్కథాలాప మొదవుట మూఁడవయది మద్గుణోరణ మరయ నాల్గ

తే. వది గుణవ్యాఖ్యపరుఁ డౌట లరయ నైద, వది సదాచార్యసేవ చెల్వగుట యాఱ
వదియు యమనియమాదుల నొదవి యుంత, మాయయనిబుద్ధిఁ దలఁచుట మానవులకు.

వ. మఱియుఁ బుణ్యశీలత్వంబును నిష్ఠయు నాఱవసాధనం బనం బరఁగు సప్తమం
బగు మన్మంత్రోపాసనంబును మద్భక్తజనుల మన్నించుటయు సర్వభూతంబుల
మన్మతియు నగు భక్తి జనియించిన మత్తత్త్వానుభవుండగు రామతత్త్వానుభవసిద్ధి
యగువానికిఁ దజ్జన్మంబుననే ముక్తి సంభవించుఁ గావున మద్భజనంబు మోక్ష
ప్రదంబు నిశ్చయంబు ప్రథమసాధనంబగు సాధుసాంగత్యంబు గలిగినఁ గ్రమం
బున నన్నియుం గల్గు నీకు మద్భక్తియు దర్శనంబునుఁ గలుగుటవలన ముక్తియుం
గల్గినయది మఱియును. 352

ఆ. మది నెఱింగెదేని మద్భాగ్యతెఱఁగు నీ, వెఱుఁగఁ బల్కు మెవ్వఁ డింత వైర
మేల దలఁచె నెచటి కెత్తుక చనియె నేఁ, డనిన శబరి యిట్టు లనియె నపుడు 353

సీ. దేవ! జగన్నాథ! భావనాతీత! నీ వెఱుఁగనున్న పదార్థ మేమి గలుగు
నైన లోకంబుల ననుసరించితి గానఁ బలికెద నిపుడు నీభార్య తెఱఁగుఁ
బౌలస్త్యుఁ డనువాఁడు పటుపరాక్రమముఁ గొని లంక కరిగె భూతనయ నిడియు
పంపాసరోవరప్రాంతంబునను ఋశ్యమూకం బనఁగ శైల మొకండు గలదు

తే. గలఁ డందు సుగ్రీవు డను ప్లవంగప్రభుఁడు, అన్న యగు వాలికోడి యయ్యచల మతఁడు
మౌనిశాపంబుచేతను రాని తెఱఁగు, దెలిసి నలువురు మంత్రులు గొలువ నచట. 354

క. కావున నీ విచటికిఁ జను, భూవల్లభ! కార్య మెల్లఁ బొందగు నేనున్
బావకుఁ జొచ్చి రఘూత్తమ!, నీవిమలపథంబుఁ గాంతు నిలు మిం దనుచున్ 355

వ. కళేబరత్యాగపర్యంతంబును ముహూర్తం బనుగ్రహింపు మనుచు హుతాశనుం
జొచ్చి నిముసంబున నవిద్యాకృతబంధనం బెల్ల దహించి రామచంద్రప్రసాదంబున
నతిదుర్లభంబగు మోక్షంబుఁ బ్రాపించె మఱియును 356

ఆ. ఎద్ది దుష్కరమగు నీశుఁడౌ రఘునాథు, పదము నమ్మి కరుణఁ బడసినట్టి
యధమజాతికైన నరయ నాశబరియె, సాక్షి జనులు దెలియ శైలతనయ! 357

వ. అదియునుం గాక. 358

ఆ. విప్రుఁడైన మనంబు వేదవేద్యుఁడగు, వనరుహాక్షునందు నునిచెనేని
ముక్తిఁ జెందు భక్తియు క్షిప్రదాయిప,ద్మాక్షుకల్పతరువునందు నిజము. 359

వ. పుణ్యులును శ్రీరామచింతకులును నగువారలు ముక్తులు గావున. 360

చ. నరునకు ధారుణీస్థలి ననంతసుఖావహ మౌను రాజశే
ఖరుఁ డగు రామచంద్రుపదకల్పమహీరుహభక్తి పుణ్యు లి
ట్లరసి సుమంత్రతంత్రవివిధాజ్ఞత లెల్లను బాఱఁదోలి భా
స్కరకులవర్యు నీలఘనకాయు రఘూత్తముఁ గొల్వఁగాఁ దగున్. 361

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱిఁగించి,నగతి విధి నారదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డును నాకుఁ బల్కె వినుఁడం, చని యెను సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్. 362

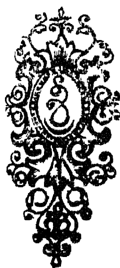
స్రగ్విణీవృత్తము
రమామానినీనాథ! రమ్యప్రభావా!
సముద్యద్దయా! దీనసారంగరక్షా!
హిమక్షోణిభృన్నందనేశాప్తతేజో
రమాధామ! శ్రీరంగరాజాభిధానా. 363

గద్య. ఇది శ్రీమారుతోటముక్తీశ్వరప్రసాదలబ్ధ కవితాపవిత్ర కోటమరాజు భాస్కరమంత్రిపుత్త్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం బను మహాకావ్యంబునం దారణ్యకాండంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

కిష్కింధాకాండప్రారంభము.



రంగనాయక! యశ
శ్శ్రీరంగ! కృపాంతరంగ! సింధుసుతావ్యా
త్తాసరసభృంగ! భవార్ణవ
తారకనిజనామ! రంగధామ! మురారీ. 1

వ. దేవా! యవధరింపుము శైలరాజతనూభవం గనుంగొని భోగిభూషణుండు మరలఁ బల్కిన తెఱంగు సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె నట్లు దాశరథులు క్రోశమాత్ర విస్తీర్ణంబును నగాధామలోదకంబునునతంబును నుత్ఫుల్లాంబుజకహ్లారకుముదోత్పల మండితంబును హంసకారండవాకీర్ణంబును జక్రవాకోపశోభితంబును జలకుక్కుట కోయష్టికక్రౌంచనాదోపనాదితంబును నానాపుష్పలతాఫలనగావృతంబును బద్మకింజల్కవాసితంబును నగుచు సజ్జనచిత్తసమానంబగు నమలోదకంబునఁ జెలువొందు పంపానామసరోవరంబునుం గాంచి తజ్జలంబులు స్పృశించి కొన్నిజలంబులు గ్రోలి విగతశ్రములై చల్లనిగాలి వీవ శీతలపథంబున ఋశ్యమూకంబు తెరువుఁబట్టి చను చున్నయెడ నలువురు మంత్రులతోడఁ దద్గిరిమూర్ధంబున నుండి. 2

మ. వరకోదండశిలీముఖాంకుల జగద్వంద్యప్రతాపాఢ్యులం
జిరదాంతాత్ముల వల్కలాభరితులన్ శ్రీమంతులం గాంచి భా
స్కరసూనుం డతిభీతచిత్తుఁ డగుచున్ శైలాగ్రముం జేరి సం
గరశూరుండగు మారుతాత్మజుని వీఁకం జీరి పల్కెం దగన్. 3

చ. పవనతనూజ! నీవు నొకబ్రాహ్మణడింభకుభంగి నేఁగి యా
హవజయశీలు లాహరిపరాక్రము లెవ్వరొ వాలి పంప న
న్నవమతి సేయ వచ్చిరొకొ యంత యెఱింగి విరోధులైనఁ గ
న్గవలను సైగసేయుమ సుముఖత్వము గల్గిన నవ్వు మేనునన్. 4

వ. ఇట్లయిన నిశ్చయం బెఱింగెద. 5

—శ్రీరాములకడకు హనుమంతుఁడు వచ్చుట.—

క. అని పలుక వటునితెఱఁగున, జని వినయముతోడ వారిచరణములకు వం
దన మాచరించి మారుత, తనయుం డిట్లనియె ముకుళితకరాంబుజుఁడై. 6

మ. ధరణీభారముఁ బాపి భక్తులకు మోదం బివ్వ సాక్షాత్పరా
త్పరు లిబ్భంగిఁ జరింతు రాఢ్యులు జగత్ప్రాధాన్యులున్ మాయచే
నరులై యుండిరి సర్వభూతముల హృన్నాళీకమందుండు న
న్నరనారాయణు లట్లుగానితెఱఁగైనం గాంతి యిట్లొప్పునే 7

వ. మఱియును. 8

మ. పురుషవ్యాఘ్రులు వీరసమ్మతులు సత్పుణ్యు ల్జగత్కర్తలి
ద్ధరణిన్ క్షత్రియవేషధారు లగుచున్ ధర్మేతరధ్వంసన
స్ఫురణ న్వచ్చితి రంచుఁ దోఁచెడుఁ దనుస్ఫూర్తుల్ మహాంభోదముల్
సురధాత్రీధరమున్న దల్చెడుకళాసోముల్ యశస్సోములున్. 9

వ. ప్రధానపురుషులును జగత్కారణులును జగన్మయులును లీలలభంగి సర్గస్థితిలయం
బులు సేయువారలును నగు భంగి నాకుం దోఁచెడు ననిన విని రామచంద్రుండు
లక్ష్మణున కిట్లనియె. 10

క. విను మితఁడు శబ్దశాస్త్రము, గనె నపశబ్దం బొకింత గనుపింపదు ప
లికిన పల్కుల నని రాఘవుఁ, డనియెను బవనసుతుతోడ నంబుదవేణీ. 11

ఉ. ఏ రఘువీరుఁడన్ దశరథేశ్వరపుత్త్రుఁడ దండ్రిపల్కునన్
గౌరవ మొప్పఁ దమ్ముఁడును గాంతయుఁ గూడఁగ దండకాటవిన్
జేరి నిశాచరాధమునిచే సతిఁ గోల్పడి కాననంబులన్
జోరుని భూసుతన్ వెదకుచుం జనుదెంచితి మెవ్వ రీవనన్. 12

వ. విజ్ఞానగరిష్ఠుం డగురఘుశ్రేష్ఠుపలుకులకు మారుతాత్మజుం డిట్లనియె. 13

సీ. వినవయ్య రఘునాథ! వనచరశ్రేష్ఠుండు సుగ్రీవుఁ డనఁగల్గు సుభగుఁ డతని
సతిని నిష్కారణం బతనియన్న హరించుచును నూరువెడల ద్రోబ్బిన నెదుర్ప
లేక యిచ్చట ఋశ్యమూకాద్రియం దున్నవాఁడు నల్వురు మంత్రివరులుగూడ
నతనికి సఖుఁడ నే నంజనీగర్భసంజనితుండ పవననందనుఁడ నాదు
తే. పేరు హనుమంతుఁ డండ్రు యంభోరుహాక్ష, తగును సఖ్యంబు నీకు నాతనికిఁ జూడ
నీదు భార్యాపహారిని నేఁడు ద్రుంపఁ, దోడగును రమ్ము రామ! నాతోడ నిపుడు. 14

క. అనిపలికిన రాఘవుఁ డిటు, లనె కపివర! యేఁగుదెంతు నధికప్రీతి
న్ననరింతు నీప్సితం బిన, తనయున కని పలుకఁ బవనతనయుఁడు భక్తిన్. 15

తే. స్వస్వరూపంబు ధరియించి సకలలోక, నాథుఁడగురామునకు మ్రొక్కి నాదుమస్త
కంబుపై నెక్కుఁ డిదె వాలికతన నవిజూఁ, డున్నశైలంబు జేర్తు నంచనన్న నపుడు.

వ. అనుమతించి తమ్మునితోడ రామచంద్రుఁడు స్కంధారోహణముఁ జేసె నంత వాయు
నందనుండును విహాయసంబున నేగనిమిషంబున గిరిమూర్ధంబు జేరి యచ్చట నొక్క
మహీరుహచ్ఛాయ రామలక్ష్మణుల నునిచి తానును సుగ్రీవసమీపంబునకుం జని
కృతాంజలి యై యిట్లనియె. 17

ఉ. లెమ్ము భయమ్ముఁ గేల సుఖలీలను వారలు రామలక్ష్మణుల్
సమ్మతి నీకు వారలకు సఖ్యముఁ బొల్పడఁజేసి తట్లు ని
క్కమ్మది యగ్నిసాక్షిగను గాఁదగు నంచన వేగ భానుజుం
డమ్మనుజేంద్రు లున్నయెడ కప్పుడు వచ్చె హిమాద్రివందనా. 18

వ. అప్పుడు హనుమంతుం డొక్కభూరుహశాఖవిఱిచి రామలక్ష్మణులకు బదపీఠంబు
గావించె నవ్విధంబ యాలక్ష్మణుండు నొనరించె నిట్లందఱు సుఖాసీనులై యుండిరి.
లక్ష్మణుం డయ్యవసరంబున వనవాసాభిగమనంబును సీతాహరణంబును నాదిగాఁ
గలవృత్తాంతంబు పల్కిన సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 19

ఉ. ఏ నొనరింతు భూతనయ నెన్నివిధంబులఁ గాంచుభంగిఁ ద
ద్దానవుఁ ద్రుంచి యింకొకవిధం బొకనాఁ డిట మంత్రివర్యులన్
నేనును నిల్చియున్నతఱి నెవ్వఁడొకో కొనిపోవ రామరా
మా ననుఁ గావు మంచు భయ మందుచు నేడ్చుచు నంబరంబునన్. 20

ఆ. చనుచు మమ్ముగాంచి వనిత నిజోత్తరీ, యంబుఁ జించి భూషణంబు లునిచి
చుట్టి వైచె నివియ చూడుఁడు మీయవి, యవునొ కావొ యనుచు నప్పుడు చూప.

వ. గుహాంతరనిక్షిప్తంబు లగుసీతాభరణంబులు దెచ్చి చూపిన రామవిభుండును హృద
యంబున నిడుకొని ప్రాకృతునిచందంబున. 22

క. హా సీత హా మహీసుత, హా సరసిజనేత్రి యనుచు నతిదుఃఖమునన్
గానిలినొందఁగ లక్ష్మణుఁ, డాసమయంబునను శోక మడఁచుచుఁ బలికెన్. 23

ఉ. ఏటికి చింత రామధరణీశ్వర! వేగ సురారిఁ ద్రుంచి నీ
బోటిని గాంతు వీప్లవగపుంగవుతోడున నంచుఁ బల్కన
మ్మాటకు భానునందనుఁడు పల్కె రఘూత్తమ! యగ్నిసాక్షి ము
మ్మాటికి నేను దానవుని మార్కొని ద్రుంపుదుఁ దెత్తు భూసుతన్. 24

క. అనిపల్కి వేగ పవనజుఁ, డొనరించె హుతాశు నప్పు డురువిక్రము ల
య్యినకులుఁడు నినతనూభవుఁ, డనఁవుగఁ గూర్చుండి రగ్ని కభిముఖు లగుచున్. 25

వ. ఇట్లు కూర్చుండి యకల్మషు లగు రామసుగ్రీవులు బాహుదండంబులు సాచి పరస్ప
రాలింగనంబులు గావించి రంత సుగ్రీవుండు వందనం బొనరించి పరమసఖుండ
వగు రామచంద్రా! వాలిచేసిన యపకృతి యెఱింగించెద. తొల్లి మయపుత్త్రుం
డును పరమదుష్టుండును నగు మాయావి యనురక్కసుండు కిష్కింధానగరంబు
నకు జనుదెంచి రోదోంతరంబు నిండ సింహనాదంబు చేసి వాలి నాహ్వానంబునకుఁ
బిల్వ నతండును క్రోధతామ్రాక్షుండై పఱతెంచి దృఢముష్టి వానివక్షంబుఁ
బొడువ వాఁడును నిలువలేక పఱచిన వాలియు నేనును వెనుదగుల భీతుండై
యొక్క శైలగుహఁ జొచ్చె నంత రోషంబు విడువక వాలి నన్నుం గనుంగొని. 26

ఉ. వాని వధించి వచ్చెద నవార్యపరాక్రమ నిల్వు మంచు న
ద్దానవుతోడ నేఁగె నట దాఁకొన మాసమునిండ రక్తముల్
ఫేనము మెండుగా వెడల బెగ్గిలి వాలి యడంగె నంచు లో
నూనిన చింతతోడ శిలయొక్కటి యగ్గుహవాతమూఁత గాన్ 27

క. ఉనిచి పురంబున కప్పుడు, చనుదెంచి యెఱుంగఁ బల్క సతులును బురుషుల్
ఘనశోకకలితులై రట, వనచరపతి లేక యున్న వనచరమంత్రుల్. 28

క. నను నధిపుఁ జేసి రేనును, జన కొన్ని దినంబు లట్లు సలిపితి నంతన్
దనుజునిఁ బొరిగొని విలయా, ర్కగతిఁ జనుదెంచి వాలి క్రూరత నన్నున్. 29

వ. అరిందమా! పటురోషంబున పరుషవాక్యంబు లాడి. 30

సీ. భర్త్సించి తనదు దుర్భరముష్టిహతులచేఁ బొడిచి యన్నగరంబు వెడలద్రొబ్బ
నతిభయంబున భువియంతయుఁ జరియించి మునిశాపమునఁ జేరకునికి దెలసి
యిమ్మహీధరముపై నిటు వసియించిన నదిమొదల్ వాలి మత్సుదతిఁ గూడి
సకలభోగములచే సంతృప్తుఁడై యుండు నేనిరాశ్రయుఁడనై యింతిఁ గోలు
తే. పోయి రఘునాథ! దుఃఖసంపూరితాంత, రంగుఁడను నేఁడు నీపాదమంగళాభి
దర్శనంబున దుఃఖము దఱిగి సంత, సంబు నొందితి నన రామచంద్రుఁ డపుడు.

చ. వెఱవకు మర్కపుత్త్ర! యిఁక వేగె యనన్ జనిలేదు వాలినిన్
బొరిగొని రాజ్యమున్ సతిని బొందఁగఁ జేతు నటన్న రాఘవా!
తరమె వధింతు నంటివి కృతాంతునికైనను వాలిదార్ఢ్యమం
తఱిమితఱియే బలాఢ్యులు నఖాగ్రులు గారె తలంప వాలికిన్. 32

సుగ్రీవుండు శ్రీరాములతో వాలిసామర్థ్యము సెప్పుట.

వ. బలవత్ప్రధానుండవగు రఘునందనా! వాలి దేవతలకును దురాసదుం డతని బలం
బెఱింగించెద నొకనాఁటి నిశాసమయంబున మహాకాయుండగు దుందుభియను

దుష్టాసురుండవు మహాకాయుండై కిష్కింధానగరంబునకుం జనుదెంచి సమరంబు
సేయ భీషణంబుగ వాలి నాహ్వానంబు చేసిన విని పరమకోపనుం డగుచు 33

క. చనుదెంచి తద్విషాణం, బనువుగ నొకచేతఁ బట్టి యావానిఁ జరచి త
న్నిన జీరజీరఁ దిరుగుచు ని, మ్మునియాశ్రమమందుఁ బడియె మునినుతచరితా!. 34

వ. దూరపాతంబున దేహంబు వగిలి వనంబెల్ల రుధిరప్లుతం బైన మతంగమునీంద్రుం
డును గ్రోధఘూర్ణితుండై. 35

క. ఇదిమొదలు వాలి యిచటికిఁ, బదపడి చనుదెంచెనేని భగ్నశిరుండై
తుదిముట్టు ననియె నిటు రాఁ, దదితెలిసి రెుఋంగువాఁడ నదియే నొకఁడన్ 36

వ. కాన భయవర్జితుండనై యుంటి నీ విప్పుడు. 37

ఆ. సర్వలోకమం బఖర్వపరాక్రమ!, కాంచు మాహిషంబుఁ గదలుపంగ
నోపదేని వాలి నుక్కడంచెద వంచు, నమ్మెదనిన నగుమొగమ్ముతోడ. 38

వ. పాదాంగుష్ఠంబున. 39

తే. భూధరముఁబోలు నాదైత్యుభూరికాయముఁ, జిమ్మ నదియును శతయోజనమ్ము లరుగ
సాధు వనుచును నిజమంత్రిజనులు దాను, సంతసమ్మున మించె భాస్కరసుతుండు.

వ. మరల భక్తపరాయణుండగు రామచంద్రునకు నిట్లనియె. 41

చ. కనుఁగొను సాలసప్తక మఖండపరాక్రమశాలి వాలి తా
ననువుగఁ బట్టి పర్ణముల నన్నిటిఁ గోయును నొక్కచేత నీ
వును నొకసాయకంబున మహోజ్జ్వలతం ధరఁ గూల్చెదేని ని
న్ననువుగ నమ్ముదుఙ్ దనుమ నొగువు వాలి నటంచు నెమ్మదిన్. 42

మ. ఇటుపల్కం బటుకార్ముకంబున శరం జేపార సంధించి ది
క్తటభీమంబుగ నేయుఁ దచ్ఛరము తత్సాలంబులం ద్రెంచి మి
క్కుటమా రాముబలం బహీంద్రునకుఁ బల్కం బోవుమాడ్కిన్ మహా
స్ఫుటిమై శైలము భూమి గాఁడిచని శుంభద్విక్రమప్రక్రియన్. 43

తే. మరల రాఘవుతూణీరమధ్యతలము
నందు నిల్చిన రవిజుఁ డానందుఁడగుచు స
విస్మయుండగు నౌచుఁ గేల్మోడ్చి వివిధగతులఁ
బొగడఁ దొడఁగెను రఘునాథు నిగమవినుతు. 44

సీ. నరవరోత్తమ! జగన్నాయకుండవు నీవు మత్పూర్వకృతపుణ్యమహిమచేతఁ
గలిగె నీస్నేహంబు ఘనులు నిన్ భజయింతు రీశ! సంసారనివృత్తికొఱకు
మోక్షప్రదాయివౌ ముక్తీశ నినుఁ గాంచి చనునె భవాబ్ధిలో మునుఁగ బుద్ధి

పుత్త్రదారధనాదిభోగంబు లెల్ల నీమాయావృతంబులు మనుజనాథ!

తే. కాన సత్యంబు వేదనఁ గరుణ జూడు, మవని మంటికిఁ ద్రష్టృదృశ్యమగునట్టి
వెన్నిధానంబుగతిఁ గానుపించి తీవు, రామ! గిరికన్యకాస్తుత నామ! కరుణ. 45

వ. నాదుభాగ్యగౌరవం బెంతని వర్ణింతు నానందానుభవుండ నైతి మఱియు ననాద్య విద్యాసంసిద్ధంబగు బంధం బిపుడు వీడఁగంటి యజ్ఞదానతపఃకర్మాదులును నిష్టాపూర్తంబులను దార్ఢ్యంబగుఁ గాని సంసారంబు జీర్ణంబు గాదు భవత్పాదసందర్శనంబు సద్యోనాకం బసంశయంబు క్షణార్ధంబయిన నెవ్వనిచిత్తంబు నీయం దచలంబుగ నిల్చు వానియనర్థహేతువగు నజ్ఞానంబు తత్క్షణంబ సమూలంబుగ నశియించు నది యట్లుండనిమ్ము నీయందయిననుఁ గాక వానిపూర్వవాసనచేత నొందు దేసనైనను మనంబు నిల్పిన మోసంబులేదిం దొక్క విధంబు వల్కెద. 46

ఆ. రామ రామ రామ రామ రామ! యటంచు, మధురముగ నెవండు మంజువాణిఁ
బాడు నిముసమైన బ్రహ్మఘ్నుఁడును సురా, పాయియైన ముక్తపాపుఁడగును 47

సీ. కాంక్షింప విజయంబు కనకపుత్త్రికళత్రమిత్త్రాదిసుఖము సౌమిత్త్రివినుత!
భవబంధములఁ బాపు భవదంఘ్రియుగభక్తిఁ గాంక్షింతు నఖిలలోకప్రశంస!
నీదుమాయావృతంబై దనర్చు నెఱుంగ సంసారమేను నీయంశ మనఘ!
భవసంకటముల న న్బాపి నీపదభక్తి యుపదేశ మిమ్ము లోకోపకార!

తే. యఖిలమును దొల్లి నీదుమాయావృతుండ, నగుచు మిత్త్రులు శత్త్రువు లని తలంతు
నిపుడు భవదీయచరణాబ్జవిపులదర్శ, నమున సకలంబు బ్రహ్మచందమునఁ దోఁచు.

తే. ఎవఁడు మిత్త్రుఁడు శాత్త్రవుం డెవఁడు నీదు, మాయచే బద్ధుఁడగుచుండు మనుజుఁ డెంత
తడవు నానాత్వబుద్ధియుఁ దనరు నంత, తడవు గుణయుక్తుఁడగును సుందరశరీర!.

క. నానాత్వ మెంతతడవ జ్ఞానంబునఁ గలుగు నంతసమయము ధాత్రిన్
మానవుల కభయ మొందదు, గాన నవిద్యావిరోధి గావలయు భువిన్. 50

వ. అవిద్యోపాసన సేయువాఁడు మహాంధకూపంబున మునుంగు మాయామూలంబున సకలంబునకు మోహసాగరంబు లభియించుచుండుఁ గావున రఘూత్తమా! నీకు దాసుండనగు నాయందుల నమ్మహామాయ దూరంబు సేయుము మఱియును. 51

శా. నీపాదాశ్రితచిత్తవృత్తి యెపుడున్ నీనామసంకీర్తన
వ్యాపారంబుగ వాణియున్ గరము లత్యాసక్తి నీభక్తిసే
వాప్రావీణ్యము తావకీనతనుసంవాసంబుగా దేహమున్
భూపాలోత్తమ! మాకొసంగఁ గదవే పుణ్యప్రదస్వాంతతన్. 52

క. నీమూర్తియందు భక్తియుఁ, బ్రేమన్ నినుఁ జూచుకనులు పృథివీస్థలిపై

నీమహిమకథలు విను చెవు, లేమఱక త్వదాలయముల కేఁగెడుపదముల్. 53

క. కరుణింపు భువనరక్షా, నిరతవ్రత! కమలనయన! నిరుపమ! నక్తం
చరజలధిమథనమందర!, శరణాగతభరణ! రామచంద్ర! నరేంద్రా!. 54

వ. అని సుగ్రీవుండు పలికె నని కుధరకన్యకతోడ నభ్రకేశుం డవ్వలితెఱంగు మఱల నిట్లనియె నంత స్వాత్మపరిష్వంగంబున నిర్ధూతాశేషకల్మషుండగు సుగ్రీవుం గనుంగొని చిఱునగవుతలిర్ప రామచంద్రుం డిట్లనియె. కపివరా! మోహకారిణియగు ధారణాత్మ్యయుం గాదని దెలిసినను మాయను గార్యసిద్ధికై యిపు వాలిశుండు వృద్ధిం బొందింపవలయు నెందు కనిన. 55

ఆ. నీవు పల్కినంత నిజము కాని జనంబు, లెల్ల రామచంద్రుఁ డేమి చేసెఁ
బ్రతినచేసి భానుసుతున కంచుఁ బరాప, వాద వచ్చుఁ గాన వాలికడకు. 56

సుగ్రీవుండు వాలితోడ యుద్ధము సేయఁ జనుట.

క. చని కదనమునకుఁ బిలువుము, ఘనమగు నొకసాయకమున ఖండించి కృపన్
వనచరపతి నినుఁ జేసెద, నన నతివేగమునఁ జని మహాధ్వనిసేయన్. 57

వ. రామశాసనంబున నిట్లు కిష్కింధోపవనంబునకుం జని యాహ్వానంబుచేసిన. 58

ఉ. ఆనినదంబుఁ దా విని మహాగ్రహుఁడై చనుదేర వాలినిన్
భానుజుఁ డేపునన్ బొడిచె బల్విడి వాలియు గ్రుద్దె ఱొమ్మునన్
భానుజుఁ డిట్లు లొండొరు లపారబలంబునఁ బోర రాఘవుం
డానలినాప్తపుత్త్రదివిజాధిపపుత్త్రులరూప మొక్కటై. 59

తే. కానుపించిన విస్మయకలితుఁ డగుచు, నీతఁ డిననందనుం డీతఁ డింద్రతనయుఁ
డనుచుఁ దెలియఁగలేక యేయక యాయుండె, నార్తుఁడగుభానుజానకెట్టులగునో యనుచు.

వ. సుగ్రీవవధశంకచేత నుండె నంత సుగ్రీవునిఁ బొడిచియు గ్రుద్దియుం బడఁదన్నియు దరప్రహారంబులఁ గంఠగతప్రాణుం జేసి నిర్భయుండై దేవేంద్రపుత్త్రుండు నిజభవనంబునకుం జనియె నంత సుగ్రీవుండును వదనంబున రుధిరంబు గ్రక్కుచు భయాకులుండై రామచంద్రుసన్నిధానంబునకుం జనుదెంచి. 61

చ. పగతునిచేత నన్నిటులఁ బ్రాభవదూషితుఁ జేయ రామ! నీ
కగునె వధింతు నంచు మనసైనను నీవె వధింపరాదె నేఁ
డగణితపుణ్యమూర్తివి దయానిధి వీవని విశ్వసించి మున్
మిగిలి చనంగ నన్యగతి మిన్నక యుంటివి పక్క నేటికిన్. 62

వ. శరణాగతవత్సలా! ప్రతినచేసి యుపేక్షసేయఁదగునె యనిన రామచంద్రుండును.

ఆ. అపుడు సాశ్రునయనుఁ డగుచు నయ్యినపుత్త్రుఁ, గౌఁగిలించి మిగుల గారవించి

భయము నొంద కిపుడు పరికింప నాకు మీ, రిరువు రొక్కపగిది నెఱుఁగఁబడరు.

వ. నాదుసాయకం బమోఘంబు గావున మిత్రద్రోహభయంబున నేయకుంటిఁ గాని
మీరిప్పు డొక్కయానవాలు శ్రమశాంతికి నేయించెద మరల నాహ్వానంబు నేయుము
నిముసంబున హతుఁడగు వాలిం గాంచెదవు రాఘవుండ నసత్యంబు పల్కనీయాన
యనుచు నూఱడించి లక్ష్మణుం జీరి. 65

క. ఒకపుష్పమాల రవిసుతు, నకు గళమున నునుపు మని యన నిల్పి సము
త్సుకమతిఁ బనుపఁగ సంతో, షకలితహృద్వనజుఁ డగుచుఁ జండాంశుక్రియన్.

చ. మునుపటిభంగి నన్నగరిముంగల నిల్చి భయంకరంబుగా
నినద మొనర్ప వాలి మది నిండఁగ రోషముతోడ వీఁడు నె
మ్మనమున సిగ్గులేక బలుమానిసివోలె రణం బొనర్ప న
న్నెనయఁగ వచ్చె నిట్టిమొగ మేమిగఁ జెల్లెనొ వింత చూడఁగన్. 67

ఆ. అనుచుఁ బరికరంబు ఘనతరం బొనరించి, చనఁగ నిశ్చయించుసమయమునను
దార వల్కె నోయుదారగుణాకర!, వినుము నాదువాక్య మనువుతోడ. 68

వ. ఎట్టు లనిన. 69

సీ. ఇపుడు నీచే బలం బెల్లఁ గోల్పడిపోయి మరలి వచ్చెనె యొక్కమహితదార్ఢ్య
నండలేక యటన్న నపు డిట్టు లనియె సహాయు ముండిననేమి నేయఁగలఁడు
పాపచిత్తుండగు భానుజుం డోసతి విడువు హస్తము చింత విడువు నిలువు
మిదిగాక శాత్రవుం డిటు బిల్వ శూరుఁ డేక్రియ నిల్చు భీతునిక్రియ సుమధ్య

తే. యనిన నిటుపల్కెఁ దార వేఁటాడఁజనిన, యంగదునిచేత వింటి రామాభిధానుఁ
డలరు సాకేతపురికి నాయకుఁడతండు, జనకుపనుపున ననుజుండు సతియుఁ గొల్వ.

తే వనమునకు వచ్చి దండకమున దశాస్యు, చేత సతిఁ గోలుపడి ధారుణీతలంబు
నెల్ల వెదకుచుఁ జనుదెంచి యినజుఁగాంచి, సఖ్య మొనరించె ననలంబు సాక్షిగాను.

వ. అప్పుడు. 72

చ. ప్రతిన యొనర్చె నిన్ దునిమి భానుతనూజున కాధిపత్యమున్
జతపడుపంగ నీ వీఁకను శాంతి వహించి పతంగనందనున్
బతినిగ యౌవరాజ్యమునఁ బట్టము గట్టి సమస్తలోకవి
శ్రుతు శుభకీర్తి రామవిభుఁ జేరుము ప్రోవఁగలండు సత్కృపన్. 73

వ. ఇట్లమ్మహీనాథు శరణంబు నొంది. 74

తే. అంగదుని! నన్నుఁ గులము బ్రోవంగఁ గదవె
యనుచుఁ బదములఁ బడుచు రోదనము సేయ

గారవించి దయామతిఁ గౌఁగిలించి
పాకశాసనతనయుండు పల్కె నిటుల. 75

తే. కాంత నీవగుటను భయభ్రాంతవగుదు, వింతకాక కొఱంత యొక్కింత గల్గ
దింతి! రాముఁడె యైన మా కిరువురకును, మైత్రి వాటిల్లుఁ బనిలేదు శాత్రవంబు.

ఉ. ఈయెడ నడ్డగింప లోకయింతయు నారఘుపుంగవుండు నా
రాయణుఁ డీమహీభరమునంతయుఁ బాప జనించె నేను ద
ద్ధ్యేయుఁ బరేశు విష్ణు జగదీశు ననంతుఁ గృపాపయోనిధిన్
బాయక తోడితెత్తు నతిభక్తి యొనర్తు భజింతు వేడుకన్. 77

వ. అమ్మహాత్మునకు స్వపక్షపరపక్షంబులు లేవు పరమేశ్వరుండు భక్తిగమ్యుండు భజి
యించువారి మిగుల మన్నించుఁగాక సుగ్రీవుం డొక్కరుండ చనుదెంచినఁ దత్
క్షణంబున వధియించి జయంబు గొనివచ్చెద సకలలోకంబుల శూరుం డనం బరఁగి
యుద్ధార్థియై యాహ్వానంబు సేయు సుగ్రీవు నెవ్విధంబున భీతునిగతి వేఁడం
జనుదు నదిగావున దుఃఖంబు పరిత్యజించి మందిరంబున నిలువు మని యశ్రులో
చనయై విలపించుతార నూరార్చి సుగ్రీవవధోత్సుకుండయి యప్పుడు. 78

మ. పఱతేరన్ సుమమాల కంధరమునం బంధించి సుగ్రీవుఁ డం
బరవీథిం జెలువొందు భాస్కరుగతిన్ బల్విఁకమై క్రుద్ధ నా
సురనాథాత్మజు నంత భానుజాని వక్షోరంగమధ్యంబునన్
గిరిభిన్నుం దనుఁ డేపునం బొడిచె రాకేందుప్రపూర్ణాననా. 79

వ. ఇట్లు వాలిసుగ్రీవులు కులాచలంబులచందంబునం దలపడి పోరొనర్చునెడఁ
బ్రయత్నంబునఁ దన్నవలోకించుసుగ్రీవుపయిం గరుణించి ప్రతాపవంతుండును
దయాళుండును గావున. 80

—— శ్రీరాముఁడు వాలిని సంహరించుట. ——

మ. తరుషండంబులఁ బొంచి రాఘవుఁడు ప్రత్యాలీఢుఁడై స్వేషుధిన్
గిరిభిత్సూనుక మేపునన్ బెఱికి దృగ్లక్ష్యము ల్వాలిహృ
త్సరసీజంబున నిల్పి కార్ముకము శ్రోత్రాంతంబు గాఁ దీసి యే
సె రమేశప్రతికూలి వాలిఁ గరిభిత్సూనానుకూలిం బడన్. 81

వ. ఇట్లేసిన నదియును మహావేగంబున నశనిసన్నిభంబై యురంబు గాఁడిన వాలియు
మింటి కెగసి బిట్టార్చి నేలం బడి నిశ్చేష్టుండై ముహూర్తంబున కొక్కింత చైత
న్యంబు నొంది కను విచ్చి ముందఱ. 82

సీ. అవ్యయు దుర్వారకాభు మహాబాహు వనమాలికాసముజ్జ్వలితు సునిక
చాంభోజనయనుఁ బీతాంబరు వరజటామకుటశోభితు లసన్మందహాసుఁ
గుందేందురదను సంకుచితమధ్యు ధనుశ్శిలీముఖాంకుఁ బ్రపూర్ణకాము రాము
సుగ్రీవలక్ష్మణశోభితోభయపార్శ్వు నంబుజానను సుభ్రు నాయతోరుఁ
తే. గాంచి నిందింపుచును రామ! పొంచియేయఁ, దగునె యిది రాజధర్మమే తప్పొకింత
యైనఁ జేసితినే నీకు ననికిఁ బిల్చి, కానఁగవలవదె జయలక్ష్మి జనులు నగరె. 83
తే. బాంధవుఁడవు పరాక్రమప్రబలులైన, క్షత్రియుల కింక మనువంశసంభవుండ
వడవిలోని కిరాతునియట్లు డాఁగ, నేర్చితివి ధర్మకీర్తులు నిలుపఁగలవె. 84
తే. ఇనజుఁ డేమి యొనర్చె నే నేమి నీకుఁ, జేయనైతిని దశకంఠుచేత సతిని
గోలుపడియక్కజాని వేఁడుకొనుట దెలిసె, నహహా! యిదివింతమద్బలంబనఁగవినుము.
చ. పనిచితివేని రావణు సబాంధవుఁ గాఁగను జుట్టి లంక న
జ్జనకజతోడఁ దెత్తు నిముసంబునఁ గాకటు ధార్మికుండ వం
చనఁదగి పొంచి యేయఁదగునా కనఁజాలవు భక్ష్యదూష్యమౌ
వనచరమాంస మేపనికి వచ్చు వృథా ననుఁ ద్రుంచి తక్కటా!. 86
వ. అని బహువిధంబుల భాషించు వాలిం గనుంగొని రామచంద్రుం డిట్లనియె. 87
సీ. శరచాపయుతుఁడనై సకలధర్మచయంబుఁ బాలింపుచుందుఁ బాపాత్మకులను
ద్రుంతుసద్ధర్ముల నెంతయుఁ బోషింతు మఱియుఁ గూఁతురి భ్రాతృమహిషి భగిని
నెవఁడు కామార్తుఁడై తవిలి భోగించు వాఁడతిపాతకుఁడు ద్రుంప నగు విభునకు
రాజకాంతయు గురురమణియు భ్రాతృసుందరియు స్వస్త్రీమాత తనదుమాత
తే. తల్లులన నొప్పుదురు గృహదాహకుండు, గరదుఁడును క్షేత్రదారాపహరుఁడు శస్త్ర
ధరుఁడు ధరఁజోరుఁడును నాతతాయు లనఁగఁ, బరఁగుదురు వీరలార్గురు గిరిచరేంద్ర!.
తే. ఆతతాయులు చనుదేర నవనివిభుఁడు, పట్టి యసిధార శిరముఁ ద్రుంపంగవలయు
ధర్మశాస్త్రప్రచోదితధర్మ మిదియు, గాన నిటు చేసితిని ధర్మకలితబుద్ధి. 89
వ. ఎందు కనిన. 90
తే. నీవు సుగ్రీవుసతి రుమాదేవిఁ బట్టి, బలిమి రమియించెదవు గానఁ గలిగె నిట్లు
ధరణిపాలన మొనరింప నరుసుదెంచు, పుణ్యుల నెఱుంగ విటు కపిబుద్ధితోడ. 91
వ. ఇంక భాషించుట యుచితంబు గాదనిన వాలియు భయసంత్రస్తుండై రామచం
ద్రుఁడు రమావల్లభుం డని యెఱింగి యిట్లనియె. 92
సీ. శ్రీరామ! రఘురామ! శృంగారగుణధామ! మది నెఱింగితిఁ బరాత్పరుఁడ వనుచు
క్షమియింపు మెఱుఁగఁజాలమి నెగ్గు పలికితి నిపుడు నీశరముచే నపరిమితము

లగుపాపముల నెల్ల నడఁచి మేనుఁ దొలంగి యవ్యయానందసౌఖ్యాభియుతుఁడ
నగుదు నీదర్శనం బతిదుర్లభము మృతివేళ నేధన్యుని విమలనామ
తే. కీర్తనాసక్తుఁడైనఁ దన్మూర్తిఁ జెంది, మరలి రాకుండునట్టి భాసురచరిత్రుఁ
డిపుడు మోక్షార్థి నగువాఁడు గృపను గానఁ, బడెను మద్భాగధేయంబు పలుకఁదరమె.
చ. ఎఱుఁగుదుఁ దీర్ఘపాదుఁడ వధీశుఁడ వాఢ్యుఁడ వాదిమూర్తివి
పరిభటగర్వనిర్దళన! యంబుజసంభవసేవిత! రావణున్
గరిమ నడంపమున్ కమలగర్భుఁడు వేఁడ జనించి తీవు భా
స్కరకులమందు నీపదవిఁ గాంచెద నన్ గరుణింపు రాఘవా!. 94
మ. ననుఁ బోలు న్భుజవిక్రమంబున జగన్నాథా! మదీయాత్మజుం
డనిలోఁ దోడగు నీకు నంగదుఁడు దిక్కై వీనిఁ బాలింపు మ
ద్ఘనవక్షంబున, బాణముల్ బెఱుకు మింక న్నిల్వఁగా నోప నం
చన హస్తంబున నంటి తీసె శర మయ్యాదిత్యవంశుం డొగిన్. 95
వ. అప్పుడు మర్కటదేహంబు విడిచి యమరేంద్రుఁడయ్యె నిట్లు. 96
క. మునిజనసౌఖ్యప్రదుఁడగు, వనజాక్షునిచేత నిల్గి వాలి కపిత్వం
బును బాసి పరమహంసలు, గను గన్గని పదవి నొందెఁ గుధరేంద్రసుతా!. 97
వ. ఇట్లు పరమాత్మయగు రాఘవుచేత వాలి నిహతుండయిన సకలవానరులును భయవి
హ్వలులై పాఱి కిష్కింధానగరంబుఁ జొచ్చి తారం గనుంగొని. 98

వాలి మృతినొందుట విని తార దుఃఖించుట.

శా. దేవీ! రాఘవుచేత నీల్గె నిచటన్ దేవేంద్రపుత్త్రిండు నీ
వీవేళం బురినాల్గువాకిళులు మూయింప న్బ్రభు న్నంగదుం
గావింప న్నిజమంత్రులం బనుపు మన్నన్ ముల్కులై కర్ణమం
దావాక్యంబులు దాఁకఁ దాఱ పడె దుఃఖాక్రాంతయై భూస్థలిన్. 99
వ. పడి తనకరంబులచేత నురంబును శిరంబును. 100
ఆ. మోఁదికొనుచు రాజ్యమును నంగదుఁడు ధనం, బేల నాథుఁగూడ నిపుడు చనుదు
ననుచు ముక్తకేశ యగుచు నేడ్చుచు వచ్చి, కనియె దివిజరాజతనయు నచట. 101
వ. ఇట్లు రుధిరపంకప్లుతదేహుం డయి యున్న నిజవల్లభుం గాంచి తచ్చరణంబుల
పయిం బడి 102
క. హానాథ! నన్ను విడువం, గా నగునె యటంచు రాముఁగని పల్కె నహో
భూనాథ! వాలి నేసిన, బాణంబున నన్నుఁ ద్రుంచి పడయవె ఘనతన్. 103
క. ననుఁ బాసి యొక్కనిముసము, వనచరపతి నాకమైన వలదను నీవున్

వనితాదుఃఖ మెఱుంగుదు, వన నేటికి నన్నుఁ ద్రుంతు వైనను నీకున్. 104

శా. పత్నీదానఫలంబు గల్గునని కోపం బొప్ప సుగ్రీవ! నీ
యత్నంబుల్ ఫలియించె నన్న మడిసెన్ దుష్కారిబాధుండవై
పత్నీయుక్తముగా సుఖింపు మిఁక సాపత్న్యల్ సతిం జేర స
ద్యత్నానందుఁడ వైతి వంచుఁ బతిదేహం బెల్ల నిక్షింపుచున్. 105

క. కీలూడిన ప్రతిమగతి, న్నేలం బడు తారతోడ నిరుపమకరుణా
శీలుండు వినుతాఖిలభూ, పాలుఁడు రఘుపాలుఁ డిట్లు పలికెన్ దరుణీ. 106

సీ. శోకావిషయుఁడైన నీకాంతునకు దుఃఖ మేల నీకాంతుఁ డీయేనుగాక
పలుకు జీవుం డొక్కొ. తెలియఁ ద్వఙ్మాంసాస్థికలితంబు పంచాత్మకంబు తనువు
కాలకర్మగుణానుకలితమై నీముందు నిలిచె జీవం డని దలఁప నాతఁ
డానుయవర్జితుం డరుగఁ డెచ్చటి నిల్వఁ డవనిఁ బుట్టఁడు చావఁ డాఁడుదియును

తే. బురుషుఁడును షండుఁడును గాఁడు పూర్ణుఁ డనులఁ
డద్వితీయుండు దాను విహాయసంబు
పగిది నిర్లేపకుఁడు జ్ఞానమయుఁడు నట్టి
వాఁడు దుఃఖింప నగువాఁడె వనిత! దెలియు. 107

క. అని పలికినఁ దారయు ని, ట్లనియెన్ రఘునాథ! కాష్ఠ మంటివి తను విం
కను జీవుఁ డమలుఁ డంటివి, యెనయఁగ సుఖదుఃఖబంధ మెవరికిఁ జెపుమా?

సీ. అనిన రాఘవుఁ డిట్లు లనియె దేహేంద్రియములలో నహంకారమూలబంధ
మాత్మకుఁ దాదాత్మ్య మనెడు మిథ్యాజ్ఞాన మెంతపట్టును గల్గ నంతపట్టు
సంసృతి సుఖదుఃఖసహితంబు మిథ్యయైనను వీడ దమలవిజ్ఞానమునను
గాని సంసారంబు కలలోన లేని దైనను స్వశిరశ్ఛేద నాద్యనర్థ

తే. సూచనము సత్యమనుచుఁ దోఁచుగతి విషయు, సంతతధ్యాయమాసున కింత నిక్క
మనుచుఁ దోఁచును సంసార మాత్మ నెఱిఁగి, ఘనులు కామాదులను బాఱఁగదుమవలయు.

వ. అనాద్యవిద్యాసంబంధంబువలనను దత్కార్యంబగు నహంకృతివలనను రాగద్వేషా
దిసంకులంబగు నౌపాధికసంసారంబు దోఁచు మనంబ సంసారంబును బంధంబును
నగువిచారింప రంజనంబు లేకయుండియు లత్తుకసమీపంబున శుద్ధస్ఫటికంబుతద్వ
ర్ణంబుగ దోఁచుభంగి మనంబుతోడను సంభావితతాదాత్మ్యంబు నొంది యాత్మయుఁ
దత్కృతబంధానుభవుం డగు నిట్లు బుద్ధీంద్రియాదిసంబంధంబువలన నాత్మకు
సంసారంబు బలవంతంబుగఁ గల్గ నాత్మయు స్వసూచకంబగు మనంబును బరిగ్ర
హించి తదుద్భవంబులగు కామంబుల ననుభవించుచుఁ దద్గుణబంధుండును నవశుం

డును నై సంసారంబున వర్తించు మొదల మనోగుణంబులును ననేకవిధంబు లగు
కార్యంబులును శుక్లలోహితకృష్ణాదులును దత్సమానజంబులగు సాత్త్వికాదిగతు
లను బుట్టించి భూతసంప్లవపర్యంతంబును గర్భవాసంబునం దిరుగుచుండు నిట్లు పరు
నియందును విషయరహితుండై యనాద్యవిద్యాసంబంధంబునను స్వకర్మవాసనను
నఘనివేశనుండై యుండి పునస్సృష్టికాలంబునం బూర్వవాసనావశంబున నవ
శుండై ఘటయంత్రంబుభంగిఁ బుట్టుచుండు మఱియును 110

మ. తనపుణ్యంబున నెవ్వఁడైన భగవత్సంబంధసాంగత్య మొం
దునో వాఁ డంతట మత్కథాశ్రవణమోదుండౌ స్వరూపాజ్ఞతల్
చను వాక్యార్థమెఱుంగువాఁ డగు సదాచార్యోపదేశంబుచే
తను దేహాదివిలక్షణుం దెలియు నాత్మన్ ముక్తుఁడౌ భామినీ! 111

వ. దేహేంద్రియమనఃప్రాణాహంకృతులకు వేఱ యున్నవాఁడును సత్యుండును
జిద్రూపుండును విజ్ఞానానందుండును నగు నాత్మ నెఱింగి సద్యోముక్తుం డగు
మద్వాక్యంబు సత్యంబు మఱియును. 112

తే. అనిశ మెవఁడైన నేను బల్కిన తెఱంగు, నెఱిఁగి యాలోచనము సేయ నిశ్చయించు
వానిఁ జెందవు కలలోన నైన ఘోర, భవభయంబులు నమ్ము మిప్పగిది వనిత. 113

క. నీవును మది నాలోచన, గావింపుము యేను బల్కు క్రమ మొకగడియన్
జీవన్ముక్తవు నయి దుః, ఖావళి విడనాడి మోద మందెద వతివా!. 114

తే. పూర్వజన్మంబునం దీవు పురుషవర్య, నను భజించితి విటుగాన నాదు మేన
నెనసి మోక్షం బొసంగ నీకిపుడు గాను, పించితి నిసంతతేనుబుద్ధి నుంచు మిదియు.

వ. అదియునుంగాక. 116

మత్తకోకిల. ఏను బల్కినవాక్యముల్ మది నెంచి భక్తిఁ దలంప ని
న్నాన వింకఁ బ్రవాహపాతము లట్లు చేసినకార్యముల్
మానినీ! యన మోదమంది తలంచె రాఘవరామసం
తానభూజము నాశ్రయింప గతాభిమానజదుఃఖయై 117

వ. ఆత్మానుభవసంతుష్టయై జీవన్ముక్త యయ్యె నిట్లు. 118

క. రఘురాముని చరణంబు లో, కఘుడీయు గనుఁగొనుట నఖిలకల్మషబంధా
ద్యఘములు విడనాడి మహా, సుఖలీలన్ వెలిఁగె వాలిసుందరి తరుణీ!. 119

వ. క్షణసంగమమాత్రంబునఁ బరమాత్మయగు రామునిచేత నాదిబంధంబు విడనాడి
విముక్తయు విగతకల్మషయు నయ్యె నప్పుడు. 120

క. ఆమ్మాటలు విని రవిజుఁడు, నెమ్మది నజ్ఞాన మెల్ల నిరసించి సుచి
త్తమ్మున నుండెను రాఘవుఁ, డమ్మహిరాత్మజుని గాంచి యపు డిట్లనియెన్. 121

క. వయమొప్పఁగఁ బరలోక, క్రియ లంగదుచేత వాలికి నొనర్చెను భం
గి యొనర్ప మదాజ్ఞ ననఁగ, ను యథాశాస్త్రముగఁ జేయ సుగ్రీవుం డై. 122

వ. బలవంతులగు వానరులచేత నిఖిలరాజోపచారంబులం జేయింపుచు వాలికళేబరంబు
పుష్పకంబునం బెట్టించి భేరీదుందుభినిర్ఘోషంబులతోడ బ్రాహ్మణమంత్రిజనసహి
తుండై ప్లవంగయూథాధిపతులును దారాంగదులును విలపింపుచుఁ జనుదేరఁ గొని
చని విధ్యుక్తంబుగ సర్వంబు నొనర్చి కృతస్నానుండై మంత్రులతోడ రామ
చంద్రుసమీపంబునకుం జనుదెంచి తచ్చరణంబుల కెఱఁగి హృష్టచిత్తుం డై యి
ట్లనియె 123

క. శాసింపు ప్లవగరాజ్యం, బోసజలాంబుదశరీర! యుండెద నే నీ
దాసుండ నగుచును సుమి త్రాసుతుగతి ననిన విస్మితస్వాంతమునన్. 124

వ. రామచంద్రుం డిట్లనియె. 125

సుగ్రీవుని ప్లవగరాజ్య పట్టాభిషేకము.

చ. వినుమిపు డేను నీ వనెడువేఱొక యుండునె కాని తండ్రియా
జ్ఞను బురిఁ జేరనొల్లఁ బదునాల్గు సమంబులు లక్ష్మణుండు నా
యనుజుఁడు వచ్చుఁ బోయి దయ నంగదునిన్ యువరాజుఁ జేసి నీ
వనువుగఁ జెందు మివ్వనచరాఢ్యత వేగ మదాజ్ఞతోడుతన్. 126

క. ఏ నిచట పర్వతాగ్రము, పై నిలిచెద ననుజతోడఁ బ్రావృట్సమయం
బౌనంత వెదకఁ బంపుము, జానకి సుఖలీలఁ జనుము జలజాప్తనుతా!. 127

మ. అని పల్కన్ రఘునాయకాంఘ్రులకు నత్యామోదుఁడై మ్రొక్కి మీ
పను లెల్లైన నొనర్తు నంచుఁ బురికిన్ బల్వేఁక సౌమిత్రితోఁ
జని రామోక్తముభాతిఁ జేసి నిజరాజ్యశ్రీయుతుండయ్యె నో
వనితా! రాఘవు నాశ్రయింప సుఖసంవాసంబు గాకుండునే 128

వ అంత లక్ష్మణుండును సుగ్రీవుచేత యథాన్యాయ్యంబుగాఁ బూజితుండై మరలి
యన్నపాలి కరుగుదెంచి పాదంబులకు నమస్కరించి నిలిచె నప్పుడు రాఘవుం
డచ్చట వెడలి. 129

తే. తత్సమీపంబునను బర్వతంబు భూరి, శిఖరము ప్రవర్షణాఖ్యంబుఁ జేరి యందుఁ
గందరం బొండు సుస్ఫాటికంబు వర్ష, శీతవాతాదిభయవివర్జితముఁ గాంచి. 130

వ. దివ్యంబును దీప్తిమంతంబును శుభ్రంబును ఫలమూలసమీపగంబును నగు
నాగుహాస్థలంబు నివాసంబునకు విచారించి. 131

చ. నిలిచిరి రామలక్ష్మణులు నిర్మలవాఃకణపంకజాతప
ల్వలము విచిత్రవర్ణమృగపక్షిగణాదియుతంబు పుష్పస
త్ఫలకలితావనీరుహయుతంబును నై తగు నా ప్రవర్షణా
చలమున మాయచేత మనుజత్వము నొందిరి గానఁ బార్వతీ! 132

క. ఇటు వార్షికదివసము ల, చ్చట మణికందరములందు సానుజుఁడై యా
డెటినటునికరణి రాఘవుఁ, డటనముఁ గావించె ఫలము లాహారము గాన్. 133

వ. తత్కాలంబునఁ బవనప్రేరితంబులును నంతర్గర్జితంబులును నగుచుఁ జెలరేఁగి విహాయసం బెల్ల నాక్రమించు కాదంబినీనిచయంబులును నభూతోపమానంబులగు సానువుల విహరించు తత్సమానమత్తశుండాలంబులును బరమాత్ముఁడగు నారాయణుం డివ్విధంబు మానవుం డై రామరూపంబున గిరికాననప్రదేశంబులం జరియించెడు నని యెఱింగి సిద్ధగణంబు లెల్ల నిట్టిరూపంబులఁ దద్విగ్రహావలోకనంబు సేయుదురో యన నవదూర్వాంకురగ్రాసంబులఁ దృప్తిం జెంది పరఁగి దాశరథులం గని విస్ఫారితేక్షణంబుల నిశ్చలంబులై పరమయోగధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠులగు యోగీంద్రులమాడ్కి నిలుచు మృగపక్షిగణంబులును సీతావిరహానలతప్తుండగు దాశరథికి విశ్వకర్మ నిర్మించిన చలువపందిళ్లన వారిధారాకణసంస్కృతంబు లగుచుఁ దనరు పొదరిండ్లును నిమ్నార్థాభిషిక్తునకు విరోధియగు పౌలస్త్యసయిం గమకించు తద్వీరభటసందోహంబులనఁ గయ్యంబులకుఁ గాలుద్రవ్వుచు రామనివాసస్ఫాటికకందరం బాశ్రయించి తిరుగు సింహవ్యాఘ్రభల్లూకవానరవరాహాదిప్రబలసత్త్వసమూదయంబులును రాఘవకరాగ్రస్థంబగు కోదండాసనస్థానంబున కోడి తలచూపి పఱచునో యనఁ బ్రభవత్క్షణార్ధాదృశ్యంబులగు బలభిచ్ఛరాసనంబులును మనుజలోకవిడంబనార్థంబు ప్రభాతంబు సాఁగనీక భక్తావనంబునకుఁ గాలానుసరణుండగు లక్ష్మణాగ్రజుచందంబున సాంద్రతరమేఘమండలావృతంబున నిజమయూఖంబులు చూరరాఁగ శీఘ్రగమనోద్యోగుండై విష్ణుపదంబునం బఱచు నభోమణియును భవిష్యద్రామసాయకదార్ఢ్యం బెల్లలోకంబులవారికి సూచించెడు నన లోనికిం జనుసింధువల్లభవరోవిభవంబును సీతావిరహాసురాగాగమనంబున నగు రామునిమానసంబుభంగిఁ గలంకంబులగు సరిత్సముదయంబులును రామవిజయాభికాంక్షులై శీతవాతాతపంబుల నోర్చి ముక్తజటాబంధంబులఁ దపంబులు సలుపు పరమభక్తాగ్రగణ్యులన నిచుల వంగ లుంగ మాతులుంగ కోవిదారాదిమహీరుహనిచయంబులును దశాననున కవిజయంబు పల్కెడుభంగి నారెడు వసహవ్యాళులును నగుచు దనరు నద్ధరాధరపతంసంబున రామచంద్రుఁడు వార్షికసమయంబు బంతయును లీలయ పోలె వెడలింపుచుండె నంత నొక్కనాఁ డేకాంతంబున. 134

క. విను ప్రాలేయాచలవర, తనయా! రఘునాథు సంతతధ్యానపరుఁ
గని తత్సమాధివిరమం, బున లక్ష్మణుఁడిట్లు పలికెఁ బొల్పగుభక్తిన్. 135

సీ. జగదీశ! శ్రీరామచంద్ర! మీకృపచేత మును వింటి నైన నెమ్మనమునందుఁ
దలఁగ దనాద్యవిద్యాసంశయము గాన వినఁ గ్రియామార్గంబు వేడ్కఁ గలదు
వ్యాసనారదపంకజాసనాదులు ద్విజక్షత్రియాదులకు నాశ్రమములకును
స్త్రీశూద్రులకును సుశ్రేయస్కరంబును ముక్తిసాధనము నిమ్మగను నిదియ

తే. యనుచుఁ బల్కుదు రిపు డనీవనుజుఁడనుచుఁ, గరుణదలఁకో త్రిలోకోపకారమయిన
తావకారాధనక్రమం బెవిధమున, యోగు లొనరింతు రొగిఁ బల్కు బాగుమీఱ.

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునికి నర్చనవిధానంబు దెల్పుట.

క. అని పల్క రామవిభుఁ డి, ట్లనియె సుమిత్రాతనూజ! యమితము నాదా
ఘనపూజాపరినిష్ఠత, విను సంక్షేపమున నీకు వినిపింతుఁ దగన్. 137

వ. ఎట్టులనిన. 138

సీ. ఒనరంగఁ దనదు గృహోక్తప్రకారంబు నను ద్విజత్వము తాను గనఁగవలయు
మద్భక్తిసహితుఁడై మహితబ్రహ్మిష్ఠునిఁ జేరి మంత్రం బభ్యసింపవలయు
నది చిక్కముగ నమ్మి హృదయమందున విభావనునందుఁ బ్రతిమాదివిసరమందు
వెలయ సాలగ్రామశిలలయందులనైనఁ బాయక నను బూజ సేయవలయు

తే. నెట్టులన దేహశుద్ధికై యొలమి దేవఁ దంత్రముల నుక్తములగు మంత్రముల స్నాన
మొనర హృల్లేపనవిధానముగ నొనర్చి, వలయు సంధ్యాదికంబులు సలిపి యంత.

వ. మొదల స్వకర్మశుద్ధికొఱకు సంకల్పంబు గావించి. 140

ఉ. ఏ నను బుద్ధితో గురువు నెంతయుఁ బూజయొనర్చి యాపలం
బైనను స్నానముల్ ప్రతిమలైనను మార్జనము న్బొనర్చి స
న్మానసిరై బుధోత్తముఁ డమాయికవృత్తిఁ బ్రసిద్ధగంధమా
ల్యానువిధానయుక్తముగ నర్చన సేయఁదగున్ గుణాకరా. 141

వ. అందుఁ బ్రతిమాదులయందు నలంకారంబును పీఠిహోత్రునందు హవిస్సున
హోమంబును దివాకరునందు స్థండిలప్రదేశంబునం బూజయొనరింపవలయు. 142

ఆ. సలిలమైన నాకు సద్భక్తి నొసఁగంగ, మెచ్చు వచ్చు నింక నిచ్చతోడ
సకలభక్ష్యభోజ్యచయధూపదీపపు, ష్పాదు లొసఁగఁ బ్రేమ పలుకఁదరమె. 143

క. మఱియు ననంతుని కెదుటను, గుఱి దర్భాద్యాసనములఁ గూర్చుండి లస
ద్వరమానసమున బహిరం, తరమాతృక లాత్మఁ దలఁచి తన్న్యాసంబున్. 144

వ. ఒనరించినంత. 145

సీ. మదిఁ గేశవాదినామముల ముద్రాపంజరమంత్రముల న్యాసచయ మొనర్చి
ప్రతిమాదులను నట్ల ప్రతిదినంబు నమర్చి కలశంబు వామభాగమునఁ బుష్ప
సమితి దక్షిణమున నమర నాచమనార్ఘ్యపాద్యాదులకు నాల్గు పాత్ర లచట
నునిచి హృత్కమలంబునను భానునిభమౌచు జీవాఖ్యతోడ రంజిలు మదీయ
తే. చిత్స్వరూపంబుఁ దలఁచి తచ్చిత్స్వరూప, మయము దేహంబు బంచుఁ దన్మహితకళయుఁ
బ్రతిమయందున నిలుకడపఱచి బుధుఁడు, పూజయొనరింపఁదగు జగత్పూజ్యు నన్ను.

వ. అది యెట్టు లనినఁ బాద్యార్ఘ్యాచమనీయాదులును స్నానవస్త్రవిభూషణాదులును లేకున్నఁ దనకుఁ గలుగుకొలంది మాయలేక నన్నర్చింపవలయు. విభవాపేతుం డైనఁ గస్తూరికుంకుమాగరుచందనంబులను గంధవంతంబులగు కుసుమంబులను మంత్రోదితంబుగ నర్చింపుచు నగస్త్యోక్తప్రకారంబున దశావరణపూజలును నీరాజనధూపదీపంబులును బహువిస్తరంబులగు నైవేద్యంబులును నొసంగి సంతుష్టి సేయవలయు నిట్లు. 147

తే. మించునాసక్తితోడఁ బూజించెనేని, యఖిలలోకంబులకు దొర నైన యేను
భక్తపరతంత్రుఁడను గానఁ బరఁగ నరిగి, యంతకన్నను శ్రద్ధచే నారగింతు 148

వ. అంత మంత్రకోవిదుం డగువాఁడు. 149

క. అమలుఁ డగస్త్యుఁడు పల్కిన, క్రమమున హోమంబు భక్తిఁ గావింపఁదగున్
విమలాత్ముఁ డగుచు గుండము, న మదీయాంఘ్రిద్వయమ్ములు నమ్మినభక్తిన్. 150

వ. అప్పుడు. 151

తే. దవిలి పుంసూక్తమూలమంత్రముల నైన, నమరు నౌపాసనాగ్నియం దయినఁ జరుహ
విస్సులను నైన హోమంబు వేదవేద్య, నను భజింపుచు నొసరింపఁ జను బుధునకు.

వ. అంత స్వస్థచిత్తుండయి తప్తజాంబూనదప్రభంబును గిరీటకుండలగ్రైవేయకౌస్తుభాదిదివ్యాభరణభూషితంబును ననలమధ్యస్థంబును నగు మద్రూపం బెల్లెడల హోమకాలంబున బుధుం డగువాఁడు ధ్యానింపవలయు నంత మత్పార్షదవర్గంబులకు బలులొసంగి శేషంబగు హోమంబును గావించి పావకునందు నన్ను స్మరియింపుచు జపం బొనరించి ముఖవాసనంబునుం జేసి. 153

సీ. తనరుకర్పూరముక్తాచూర్ణకలితమౌ తాంబూల మటు నివేదన మొనర్చి
మత్సమీపమున సన్మంగళస్తుతిపాఠవివిధవాద్యంబులు వెలయ సలిపి
నిజహృదంతరలసన్నిర్మలాబ్జమున నన్ దలఁచి భూస్థలిని వందన మొనర్చి
యే నొసంగెడుభంగి మానసంబున నిల్పి తత్ప్రసాదము భక్తిఁ దల ధరించి
తే. వినయసంయుక్తుఁ డగుచు మద్విమలచరణ, పంకజంబులు శిరముపైఁ బరఁగ నిల్పి

ఘోరసంసారజలనిధిఁ గూలు నన్నుఁ, గని కటాక్షింపు మని వేఁడుకొనఁగవలయు.

వ. ఇట్లు పలుకుచు బుద్ధిమంతుఁడై పూర్వప్రకారంబునఁ బ్రత్యగ్జ్యోతిస్సునందు మఱియొకటఁబు నిలుపవలయు. 155

క. ఈతీరున నేప్రణుఁడు, చేతోమోదమునఁ బూజనేయు నతఁడు ప్ర ఖ్యాతియు స్వమంత్రసిద్ధియు, భాతిగఁ గను నిజము మత్కృపాతిశయమునన్. 157

వ. ఇట్లు.

ఆ. నాదుభక్తి గలిగి నన్నుఁ బూజనేయుచుఁ, బ్రొద్దు గడుపునట్టి పుణ్యతముఁడు సంశయంబు లేక సారూప్యపద మొందు, నమ్ము రఘుకులేశ! నెమ్మనమున. 158

ఆ. పరమపావనంబు దురితహరంబు ర, హస్య మేను బల్కినదియు దీని మానసించి వినిన మఱి పఠించిన నిత్య, పూజనేయుఫలముఁ బొందు నతఁడు. 159

వ. అని యివ్విధంబునఁ బరమాత్ముఁ డగు రామచంద్రుండు స్వభక్తుండగు లక్ష్మణునిచేత యాచితుండై యనుష్ఠేయంబగు క్రియాయోగం బుపదేశం బొసంగి మఱలి మాయ నవలంబించి ప్రాకృతునిచందంబున జనకరాజనందనం దలంచుచు నాహారనిద్రల నొల్లక దుఃఖితుండై యుండె నంతఁ గిష్కింధానగరంబున. 160

మ. హనుమంతుం డతిశబ్దశాస్త్రనిపుణస్వ్యాపారదక్షుండు దు ర్జనపాథోధిగంధసింధురము కంజాతాప్తసూనున్ సుహృ జ్జనకల్యాణునిఁ జేరి నేఁ డిటు నిజేచ్ఛన్ నీవు ముక్తుండవై మనమం దింతయు రాముఁ దల్చ విది ధర్మంబే యశం బబ్బునే. 161

వ. నీకు హితంబు పల్కెదఁ గృతఘ్నుండవగు నీచేత రామోపకారంబు విస్మృతం బయ్యె నెట్లనిన 162

ఉ. వాలి జగత్ప్రసిద్ధుఁ డటువంటి బలాధికు నొక్కయమ్మునం గూల్చి నీకు రాజ్య మొనగూర్చెను నీవు సుఖంబు గొంటి వ మ్మే లోకయింత దల్ప విది మేలగునే సమయంబు దప్పి నీ పాలికి వచ్చినం జాలకపా టొనరించెదవే రఘూత్తమున్. 163

వ. ఇదియు కాదు. 164

తే. ఆమహాత్ముని దయచేత నందరాని, తార లభియించె నీకు సీతావిభుండు నీ వెపుడు వచ్చెదవో యని త్రోవఁ జూచు, వాఁడె యివ్వానలందుఁ బర్వతమునందు.

క. మును సీత వెదకఁ బంపెద, నని యవ్విభు నెదుటఁ బల్కి యగచరభావం బున సతులఁగూడియుండిన, నినుఁ ద్రుంపఁడె వాలి నేయునిశితాస్త్రమునన్. 166

వ. అమ్మహాత్ముండు కార్యగౌరవంబున నున్నవాఁడు. 167

ఉ. కావున నీవు నేలోదవఁగా నెఱిఁగించెద నన్న భీతి సు
గ్రీవుఁడు పల్కె నీ పనినరీతి ప్రసిద్ధము భాస్కరోదయా
స్తానిభృత్సుసేతుతుహినాచలమధ్యధరాశ్రయప్లవం
గాళిఁ దోడితే నతిబలాఢ్యులఁ బంపుము వేగ మారుతీ!. 168

వ పదివేల ప్లవంగపుంగవులఁ బయనంబు సేయుము వారును. 269

క. చని సప్తద్వీపగతుల, వనచరులను దోడితేరవలయును బక్షం
బునఁ దారును రాఁదగు మిం, చిన ఘనదండన లొనర్చి చెండుదుఁ దనువుల్. 170

క. అని యివ్విధమున శాసన, మొసరించి నిజాలయమున కేగెఁ జనె నయ్యా
జ్ఞను మంత్రివరుఁడు మారుతి, వినతాసుతపవనతుల్యవేగులఁ గపులన్. 171

చ. అగణితసత్త్వులన్ వరకులాచలతుల్యమహోగ్రకాయులన్
సుగుణగరిష్ఠులం దనుజశోభనతాడనకృత్ప్రతాపులన్
మిగులఁగ దానమానముల మిత్రత సొంపు దలిర్పఁ బంపె స
మ్యగుపవనాచలాళిఁ గలయట్టి హరీంద్రులఁ దోడితేఁగన్. 172

వ. అనుచు నిజభామినిం గనుంగొని మహాదేవుం డవ్వాలివృత్తాంతం బిట్లనియె నచ్చట
రామచంద్రుండును స్ఫటికశిలాతలంబులంబునం గూర్చుండి నిశాముఖసమయంబున
సీతావిరహజంబగు దుఃఖంబు సహింపఁజాలక సౌమిత్రిం గనుంగొని. 173

శ్రీరాముఁడు సీతం దలంచి దుఃఖించుట.

చ. కనుఁగొను లక్ష్మణా! జనకకన్యక జాడ యొకింతయైనను
గనఁబడ దేమిసేతు జనకంటకుఁ డెత్తుకపోవ నీల్గెనో
వనటను గుందుచుండెనొకో వారిరుహాననసౌఖ్య మెవ్వఁడై
నను బలుకం గుతూహలమున న్సుఖియించెదఁగాదె యియ్యెడన్. 174

వ. అంతలోనఁ గ్రోధంబున. 175

క. వినుము ప్రతిజ్ఞ యొనర్చెదఁ, దనయాప్తకళత్రసంయుతంబుగఁ గూల్తున్
వనజాక్షిఁ గొనుచు నేఁగిన, దనుజాని నిక్కం బటంచుః దనమదిలోనన్. 176

తే. ఓజనకుముద్దుకూఁతుర! రాజవదన!, నిన్ను విడి దుఃఖమునఁ గుందుచున్న నన్నుఁ
గనుఁగొనక రాక్షసాలయమున వసించి, తెట్టు ప్రాణంబులను చిక్కఁబట్టి తీవు.

సీ. చంద్రుండు నాపాలఁ జండాంశుఁడై తోఁచుఁ బూర్ణచంద్రాస్య! నీపొందు లేమి
రోహిణీనాథ! వైదేహి నంటినశీతకిరణాలి నన్నంటి గరిమ గనవె
రవిపుత్త్రుఁ డెంతనిర్దయుఁడు గ్రీఁగంటనై నను జూడఁడిఁక నేమి యని తలంచెఁ
గాఁబోలు నిష్కంటకముగ రాజ్యమునొంది స్వేచ్ఛ బోటులతోడఁ దుచ్ఛభోగ

తే. కలితుఁడయ్యెను మూఢుండు కాముకుండు, పానలోలుండు తనపల్కు పగిదిఁ గవఁడు
వాలిభంగిని గాఁగలవాఁడు నేఁడు, చూడు మన లక్ష్మణుం డన్నతోడ ననియె.

చ. రఘువర! కోప మేటికి చిరంబుగ నుంచెద నేఁడు నీదుస
న్ముఖమున నంచు నాయుధసమూహముఁ బూని చనం గృపామనః
ప్రకటితమూర్తి గాన రఘుపాలుఁడు తమ్ముని బుజ్జగించి మ
త్సఖుఁ డతిమాన్యుఁ డీ విఁకను దాల్మి వహింపు మెఱుంగఁ బల్కెదన్. 179

వ. నను మఱచియుండెడువాఁడు గాఁ డయినను. 180

ఉ. నీ విపు డేఁగి యే ననిన నిష్ఠురవాక్యము లెల్లఁ బల్కి త
ద్భావ మెఱింగి రమ్ము యటుపై సమయోచితకార్యపద్ధతిం
బోవఁగవచ్చు నన్న హరిపుంగవుపై హరిపుంగవాకృతిన్
ధీవరరాశి లక్ష్మణుఁ డధిజ్యశరాసనఖడ్గపాణి యై. 181

క. చనెఁ గిష్కింధానగరం, బున కఖిలవనౌకసులను బోరిపుచ్చెడినో
యను క్రియ నంత రఘూద్వహుఁ, డనవరత శ్రీసహాయుఁ డయ్యును నిచటన్.

క. ధ్యేయుఁడు జితరాగాద్యుఁడు, మాయాకార్యాతివర్తి మానసబుద్ధ్యా
ద్యాయతగుణసాక్షి జితా, హాయుఁడు దా నయ్యు దుఃఖపడుచుండె సఖీ! 183

వ. సర్వజ్ఞుండును విజ్ఞానాత్మయు నగు నతం డిట్లగుటకుఁ గారణం బేమని యెదవేని
కమలసంభవుండు ప్రార్థించుటయు దశరథుండు మించుతపంబు సేయుటయు వీరల
మనోభీష్టంబు లొసంగ భక్తపోషణపరాయణుండు గావున నారాయణుండు
మాయామానుషరూపధరుం డయ్యె నిదియ కాదు జ్ఞానాజ్ఞానసంయుతులై జను
లందఱు మాయవలనం జిక్కువడుట గనుంగొని వీరలకు మోక్షం బెట్లు సిద్ధించు
నిందులకేను మానుషధర్మంబుఁ బూని రామచంద్రుండనై వ్యవహారార్థసిద్ధికొఱకుఁ
దత్తత్కాలంబులఁ గామక్రోధమోహంబులు గైకొనుచుఁ బ్రజల మోహితులం
గాంచి సర్వలోకమలాపహంబును రామాయణాభిధానంబును నగు నొక్కకథ
రచియించి తచ్ఛ్రవణకుతూహలు లగువారల భవబంధముక్తులం జేసెద ననుచు
నుద్భవించిన సాక్షాద్విష్ణుండు గావున విజ్ఞానమూర్తియు సాక్షియు సుఖాత్మకుం
డును నగు రామచంద్రుండు గామాదులం గలసియుండియు నాకాశంబుభంగి
నలేపకుండై యుండు నద్దేవుని. 184

క. కొందఱెఱుంగఁగఁ దలఁతురు, కొందఱు సనకాదిమునులు గొనియాడుదు రెం
డెంగును నిర్మలమతులై, కందురు తద్భక్తవరులు కరినిభగమనా!. 185

వ. అమ్మహాత్ముండు. 186

తే. తనకుఁ బుట్టువు లేక యుండినను మించి, భక్తచింతానుసారియై పరఁగుకతన
జననమందెను దశరథుసదనమందు, రామచంద్రుం డనంగ నారాయణుండు 187

లక్ష్మణుఁడు కిష్కింధ కేఁగుట

వ. అంత లక్ష్మణుండు కిష్కింధానగరంబుఁ జేరి తద్బహిర్ద్వారంబున. 188
సీ. మధ్యందినార్కసమ్యక్ప్రభాకలితమై నిజమూర్తి చెలువొంద నిలిచి యచట
బాణాసనంబు చేఁ బూని నాద మొనర్ప వనచరుల్ మనుజమాత్రునిగఁ దలఁచి
తరుశిలాపాణులై పఱతేర వారల సమయఁజేయఁ దలంచు సమయమునను
నంగదుఁ డెఱిఁగి యయ్యగచరాళి నదల్చి సౌమిత్రిపాదాంబుజముల కపుడు
తే. వందన మొనర్పఁ బ్రీతి చెల్వొందఁ జూచి, వత్స! సుగ్రీవుతోడ మద్వచనముగను
బలుకు 'రఘువీరు నాజ్ఞచే బయల నొంటి, నిలిచె లక్ష్మణుఁ' డని వేగఁ దెలియునట్లు
మ. అనినన్ శీఘ్రమె వాలినందనుఁడు డాయం బోయి సుగ్రీవునిన్
గని రుద్రోపముఁడైన రామవిభు నాజ్ఞన్వచ్చి ద్వారంబుపై
టను తత్సోదరుఁ డున్నవాఁడు బలుమంటల్ కన్నులన్ గ్రక్కుచున్
నను నీతో నిటు పల్కు మం చనియె నన్నన్ భూరిసంత్రస్తుఁడై. 190
వ. వానరేశ్వరుండగు సుగ్రీవుండు. 191
తే. మంత్రులకు మేటియగు హనుమంతుఁ జీరి, నీవు నంగదుఁడును జని యేవిధమున
నయిన నవ్వీరవరు సమాధానపఱచి, తోడితెం డిట కని తారతోడ ననియె 192
క. లలనా! నీవు మృదూక్తుల, బలికి తదాగ్రహము చల్లపఱచి గృహములో
పల నిలిపి యంత ననుఁ గ, న్నులఁ జూపుము వచ్చు సౌమనుప్రతిభునకున్. 193
వ. అనినఁ దారయు లక్ష్మణునకుం గనిపింప మధ్యకక్ష్యంబున నిలిచె నంత హనుమంతుం
డును నంగదుం గొని లక్ష్మణాంతికంబున కరిగి స్వాగతంబు వలుకుచు సాఁగి వంద
నంబు లాచరించి. 194
సీ. శంకింప నిఁక నేల చనుదెమ్ము మాగృహంబునకు మహావీర! పుణ్యవంత
చనుదెంచి మముఁ బ్రీతిఁ గనుఁగొని పనిచిన నీయాజ్ఞఁ దలనూఁది సేయువార
మని భక్తి నద్దేవు హస్తంబు వట్టి గృహాంతరంబునకు వాతాత్మజుండు
కొనిపోవ సౌమిత్రియును దత్పురంబున నలుక ప్లవంగమయూథాధిపతుల
తే. సౌధములు గాంచుచును జనిచని మహేంద్ర, మందిరసమంబు సుగ్రీవు మందిరంబుఁ
గాంచి లోనికిఁ జన మధ్యకక్ష్యమునను, దారికాధిపముఖి తార చేర వచ్చి. 195
వ. సర్వాభరణసంపన్నయు మదరక్తాంతలోచనయు నగుతార రామానుజునకు నమస్క
రించి చిఱునగవుదలిర్ప నిట్లనియె. 196

తే. భక్తవత్సలుఁడవు సాధుభావయుతుఁడ, వీవు లక్ష్మణ! తమ్ము సుగ్రీవునందు
కరుణతోడ నెఱుంగమిఁ గాచి నీవు, జగము సమువార్ప నితని సద్భయము నొనవుము.

చ. ఇతఁడు మాచేత నీతని కనేకదినంబులు చెల్లె మీరు గ
న్పడుటను నేఁటికీసుఖము పాల్పడెఁ గావున లేకలేక చే
ప్పడుటను వీడఁజాలక కృపాకరు స్వామికృతుఁ ద్వదగ్రజుఁ
గడు భయభక్తిఁ గొల్వక యొకట్టఁబడెన్ క్షమసేయఁ గాఁ దగున్. 198

వ. అయినను మీ కార్యంబున జాగరూకుండై యున్నవాఁడు సకలదిగ్భాగంబులం గల శాఖామృగసత్తములం దోడితేర దశసహస్రసంఖ్యల నిజభృత్యులం బనిచిన వాఁడు శీఘ్రంబ మహాపర్వతసన్నిభులును సప్తద్వీపగతులు నగు వానరులు చనుదేరంగలవారలు సుగ్రీవుండును ఏకచరయూథాధిపసహితుం డయి చనుదెంచి రామవిరోధియగు దశాననుఁ యుద్ధఘాతంబు సేయంగలండు గావున సౌమిత్రీ! కోపంబు సేయక లోనికిం జని పుత్రదారసుహృత్పరివేష్టితుం డగు సుగ్రీవుం గాంచి యభయం బొసంగి రామదర్శనంబునకుం గొనిపొమ్మనిన లక్ష్మణుండు తార వినయవాక్యంబులవలనఁ గృతక్రోధుండయి సుగ్రీవుం డున్న యంతఃపురంబునకుం జని యచ్చట. 199

సీ. తగ హంసతూలికాతల్పంబునను రుమ నాలింగన మొనర్చి యర్కసుతుఁడు
చనుదెంచు రామానుజుని గాంచి భయ మొంది ధరణిపైఁ బడ సుమిత్రాతనూజుఁ
డతికోపమున నోమదాంధ! రామమహీశు మఱచితే వాలి దోర్మద మణంగి
చనిన మార్గముఁ జెంద మన సయ్యెనే వాలి నేయు క్రూరవ్యాళసాయకంబు
తే. మొక్కవోదు నిను నేఁడె యొక్కఁ జంప, దనుచు గంధవహసముద్భుకొమరుఁ డపుడు
లక్ష్మణునిఁ గాంచి తగునయ్య! లఘుతరంబు, సేయఁ దన్మానసము చింతసేయ కిపుడు

వ. మదవిహ్వలితేక్షణుండ వాట యేల రామార్థం బప్రమత్తుండై యున్నవాఁడు వినుము. 201

క. నీకన్న మిగులభక్తుఁడు, కాకుత్స్థకులాధిపునకుఁ గనుఁగొను మిదె భ
ల్లూకవనాటులు వీరలు, నీకై చనుదెంచువార నిర్మలచరితా!. 202

క. వెదికింపఁగలఁడు భూసుత, సద యుంచగు రాము కార్యసంసిద్ధి ముదం
బొదవ నొనర్పం గలఁ డన మది లజ్జితుఁ డయ్యె రఘుకుమారుం డంతన్. 203

తే. అర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల నెయ్యమునఁ బూజ, చేసి వెసఁ గౌఁగిలించి దినేశసుతుఁడు
లక్ష్మణార్యా! రఘూత్తముకటాక్షమున, బ్రతికితిని రామదాసుండ సతత మేను.

చ. మఱి యతు మత్సహాయ మనుమాట యొకింతయె కాని స్వప్రభా
గరిమ జయింపఁ జాలుఁ ద్రిజగంబులతోన సృజించు రామభూ

వరుఁడవు క్షణంబులో ననిన వానరసత్తమ! నీదుమానసం
బెఱుఁగక పల్కి తింక క్షమియింపుము నాయెడఁ గూర్మితోడుతన్. 205

వ. అని లక్ష్మణుండు వెండియు. 206

చ. తడ వికఁ జేయఁబోలదు పతంగతనూభవ! రామచంద్రుఁ డ
య్యెడ నొకరుండు భూతనయ నెంతయుఁ దల్చుచు దుఃఖ మందుచుం
డెడు నిట నాకుఁ బాదములు నిల్వవటన్న దినేశపుత్త్రుఁ డె
క్కుఁడు తథ మంచు సన్నుతులు గూర్చి నయొక్క రథోత్తమంబునన్. 207

శ్రీరాముకడకు సుగ్రీవుఁడు లక్ష్మణసహితుండై వచ్చుట.

వ. లక్ష్మణు నెక్కించి తానును నందుఁ గూర్చుండి ముందు భేరీమృదంగశంఖకాహళంబులు మ్రోయ ననేకులగు ఋక్షవానరులు శ్వేతాతపత్త్రవ్యజనంబులు వీవ వాయునందననీలాంగదప్రముఖులగు మంత్రిసత్తములు బలసి కొలువ రామదర్శనకుతూహలుం డయి మార్తాండనందనుండు వెడలె ననుచు భవానీసతిం గనుంగొని పురారాతి యవ్వాలివృత్తాంతం బిట్లనియె నట్లు లక్ష్మణసుగ్రీవులు వెడలి ప్రవర్షణాచలసమీపంబు నొంది యందొకశిలాతలంబున. 208

చ. కనిరి విశాలలోచను నగప్రతిపక్షమణిప్రభాంగుఁ గాం
చననిభసజ్జటామకుటు సస్మితచారుముఖాబ్జు జానకీ
ఘనవిరహాభితప్తు దశకంధరహానివిచారతత్పరున్
వనవిహగావలోకను నినప్రభు లక్ష్మణసౌరు లయ్యెడన్. 209

క. ఇవ్విధమున దవ్వులఁ గని, యవ్వనచరలక్ష్మణులు రయంబున రథమున్
జివ్వన డిగి భక్తి మదిన్, నివ్వటిలఁగ రాముచరణనీరజములపై. 210

క. పడి రంత భానుపుత్త్రుని, వడిఁ జేతుల నెత్తి కుశలవార్త లడిగి యొ
క్కుడు పూజసేయ సంతస, పడి భానుజుఁ డనియె రామభద్రునితోడన్. 211

చ. వరనుతశీల చూడుము ప్లవంగచమూవిభవంబు మేరుమం
దరకులపర్వతోద్భవు లుదగ్రపరాక్రమవిక్రమక్రియా
కరులు చతుస్సముద్రగిరికందరకాననవాసు లుగ్రవా
నరులు జగత్ప్రసిద్ధులు ఘనాఘనలక్షులఁ గేరువారలన్. 212

వ. మఱియును. 213

చ. విదితసురాంశజుల్ సుధరవిశ్రుతకాయులు యుద్ధసద్విశా
రదులు గజోపమానబలరాజితమూర్తులు కొంద ఱందు దం
తిదశబలాఢ్యులం దయుతదేవగజోపము లందుఁ గొంద ఱ
భ్యుదయసుశీల! పల్కఁగను బోల ననంతబలాఢ్యు లాదటన్. 214

సీ. కొంద ఱంజనమహాకుధరసన్నిభదేహు లందుఁ గొందఱు కాంచనాభతనులు
మఱికొంద ఱాగ్రహోన్మదభీకరాక్షాస్యు లురుదీర్ఘవాలభీకరులు కొంద
ఱమలస్ఫటికదేహు లనురోపములు కొంద ఱదె గర్జనముల నియ్యవని పగులఁ
దావకాంఘ్రిద్వయుదర్శనావేశులై యనలమైనను జొత్తు మహీశులేంద్ర
తే. దంష్ట్రులైనను ముల్లను దండధరుని, గూల్తు మిదె ముఖ్యఁ జూడు రఘూత్తమోత్త
మా! యటంచును జనుదెంచు మహితకీశ, సైన్యములఁగాంచె శ్రీరామచంద్రుఁ డిపుడు.
వ. ఫలమూలాశనులు మఱియును. 216
సీ. కోటిభల్లూకముల్ గొలువ మన్మంత్రిసత్తముఁడు జాంబవదాఖ్యఁ దనరు నితఁడు
పటుబలాఢ్యుఁడు జగత్ప్రాణనందనుఁ డాంజనేయాఖ్యఁ దనరు దుర్జేయుఁ డితఁడు
నలనీలగవయపనసగంధమాదనగజబలీముఖగవాక్షకుముదాదు
లలఘుఁ డితఁడు తండ్రియగు నాంజనేయుని కమరఁ గేసరియను నాహ్వయుండు
తే. వీర లందఱు ముఖ్యులు వీరవర్య!, శక్రతుల్యపరాక్రముల్ సాహసులును
గోటికోటివనౌకసు ల్గొలువ నిన్నుఁ, గొలువ వత్తురు నీయాజ్ఞఁ దల ధరించి. 217
మత్తకోకిల. వీఁడె వాలితనూజుఁ డద్భుతవీర్యవంతుఁడు దైత్యులన్
బోడిమెల్ల నడంచుఁ దండ్రిని బోలు బాహుబలంబునన్
జూడు మంగదు నత్కతేజుఁడు సొంపుమీఱఁగ బ్రాణముల్
వీడ నేఁ డిటు లున్నవారు తవేప్సితం బొసఁగన్ గపుల్. 218
వ. పర్వతాగ్రంబులను శాఖానిచయంబులనుం బోరుసలుప నేరుపరులును నీకు వశవ
ర్తులును గావున రఘునందనా! చిత్తంబుకొలంది నవధరింపుం డనిన రాఘవుండు
సుగ్రీవుం గౌఁగిలించుకొని హర్షాశ్రుపూర్ణలోచనుం డై యిట్లనియె. 219
చ. ఎఱుఁగుదు నీదుభక్తి మది నెంతయు సంతస మందితిం కనీ
వరయఁగఁ బంపు భూతనయ నంచన సర్వదిశాళికిన్ మహీ
ధరసునుకాయులన్ బనిచి దక్షిణదిక్తటికిన్ బ్రియంబుతో
నరయ సుషేణనీలపవనాత్మజజాంబవదంగదాదులన్. 220
వ. మఱియు శరభమైందద్వివిదు లాదిగాఁగలవారల నుష్ణానిలవేగులం జూచి. 221

సుగ్రీవుఁడు సీతను వెదకుటకు వానరవీరులం బంపుట.

చ. కపివరులార! భూతనయఁ గన్గొని మాసములోన రండు నే
నుపకృతిఁ బల్కినట్లు గన నోపక మాస మతిక్రమించి యే
కపి చనుదెంచువానిఁ గడికండలు చేసి మహోగ్రదండనన్
వ్యపగతదేహుఁ జేతు నన వారును మ్రొక్కి చనంగ రాముఁడున్. 222

చ. పవనతనూజుఁ జేరి కులపావన! నీ కిది యానవాలుగా
శివకరమైన ముద్రిక ప్రసిద్ధము నాదగు రామనామ మిం
దవిరళమై చెలంగెడు రహస్యముగా ధరణీజ కిమ్ము గం
ధవహసమాన వేగ! ప్రముదంబునఁ బొమ్ము శుభంబు నీ కగున్. 223

వ. నీపరాక్రమం బెఱుంగుదు ననుచుఁ బనిచిన వారును దిగిభరాజకర్ణకోటరంబులు వగుల సింహనాదంబులు సేయుచు వెడలి. 224

చ. వెదకఁగఁ జొచ్చి రంత బృథివీధరగహ్వరకాననంబులన్
బొదలు ధరాధరంబులను బుట్టల వాగుల నిమ్నభూములన్
ముదిపెదు ఱెల్లఁ గ్రిక్కిరిసి మోసులు ద్రిప్పఁగరానిచోటులన్
బదపడి ధారుణీసుత నపారబలాఢ్యులు వానరోత్తముల్. 225

వ. ఇట్లు వెదకుచుఁ జనిచని వింధ్యభూధరంబున భీషణాకారుండును బర్వతోపముండు నగుచు వనగోచరంబులగు మృగంబులను గజంబులనుం దిను నొక్కనిశాచరుం గాంచి రావణుం డని కిలకిలాశబ్దంబులు సెలంగ ముష్టిప్రహారంబుల వానిం బొడిచి కాఁ డనుచు వదలి యమ్మహారణ్యంబునఁ బిపాసాపరవశు లై తిరుగుచు నెందును జలంబులు గానక శుష్కకంఠంబులఁ బెదవులు దడుపుకొనుచుఁ జనిచని యార్ద్రపక్షంబులై హంసక్రౌంచంబులు చనుదెంచు తృణగుల్మావృతంబు నగు నొక్క కందరంబుఁ గాంచి యిందు జలంబులు గల్గు నిశ్చయం బని ముందు మారుతాత్మజుం డతిసాహసంబునం జొచ్చె నప్పిఱుంద నఖిల వానరులు నొండొరుల బాహుదండంబు లూఁతగాఁ గొని గాఢాంధకారంబగు నమ్మహాగహ్వరంబున నతిదూరం బరిగి 226

క. కనుఁగొనిరి విమలజలఘున, వనరుహకలితంబుఁ బక్వఫలభూతయుతం
బనుపమపక్వాన్నయుతం, బనిమిషవననిభము వనము నగచరవీరుల్. 227

వ. కాంచి మనుష్యవర్జితం బగుట వెఱఁగంది కొంతదూరంబు చనిన నచ్చట. 228

సీ. తనప్రభారాశిచే వన మెల్ల వెలుఁగంగఁ గనకపీఠమున నిల్చినమహాత్మ
సతతదివ్యజ్ఞానసహితఁ జీనాంబరఁ గని భయభక్తి వందన మొనర్ప
నమ్మహాభాగ యయ్యగచరేంద్రులఁ జూచి యెవరు మీ రిందుల కేల వచ్చి
చరియించెదరు పల్కుఁ డెఱుఁగంగ నన జగత్ప్రాణనందనుఁ డిట్లు పల్కె నపుడు
తే. దేవి! సాకేతపుర మేలు ధీయుతుండు, దశరథేశ్వరుఁ డమ్మహీధవున కగ్ర
తనయుఁడగు రామచంద్రుండు తండ్రిపనుప, వనమునకువచ్చి దైత్యుచే వనితనచట.

క. లోలుపడి భానుజుని కను, కూలంబుగ వాలిఁ జంపి కువలయమున ను

ష్టా లలన వెదకఁ బనుపఁగఁ, బోలఁగఁ జనుదెంచి యగ్గిఁ బొరలి పిపాసన్. 230

క. నీమందిరమున కిప్పుడు, నే మరుదెంచితిమి యెవ్వ రీ విటు తెలియం
గా మాకుఁ బల్కు మన నవు, డామహితచరిత్ర యిట్టు లనియెన్ దరుణీ!. 231

ఉ. వానరులార! మీమనను వచ్చినయట్టి ఫలాధికంబులన్
బూని యథేచ్ఛ తం డెఱుఁగ నొప్పఁగఁ జెప్పెద నన్న వారలుం
బూని ఫలంబులు న్మధువుఁ బొట్టలు నిండఁగఁ గ్రోలి తృప్తులై
మానినిఁ జేరి నిల్చినను మారుతి కిట్లనె న త్తపస్వినిన్. 232

వ. ఇట్లు బద్ధాంజలిపుటులగు వానరులయందు హనుమంతుం గాంచి యద్దివ్యదర్శన యిట్లనియె. 233

క. విను విశ్వకర్మనందన, యన హేమ వెలుంగు నదియు సభవుని నృత్యం
బున సంతసం బొనర్పఁగ, ఘనమగు నీ పట్టణంబు గరుణించెఁ గృపన్. 234

వ. అదియును. 235

క. అయుతాయుతవర్షంబులు, నయ మొప్పఁగ నిల్చి యేను నమ్మినసఖ్యం
బు నొనర్ప బ్రహ్మపురమున, కు యథేచ్ఛం జనుమ నాదుకోరిక లొసఁగన్.

వ. తలంచి విష్ణుతత్పర నై మోక్షంబుఁ గాంక్షించు నన్నుం గనుంగొని నీవును దపంబు సేయుచు సర్వప్రాణివర్జితంబగు నిమ్మహావిపినంబున వసియింపుము త్రేతాయుగంబున దశరథరాజనందనుం డై నారాయణుండు శ్రీరామాభిధానంబున జనియించి భూభారహరణార్థంబు వనంబున సంచరింపుచుఁ దత్సతీమణిని రావణుండు గొని పోయినఁ దదన్వేషణార్థంబు వీరవానరసందోహంబులం బనుపవారును నీగుహాప్రాంతంబునకు రాఁగలరు. వారిం బూజించి చనినపిమ్మట రామచంద్రుని భజియింపుచు సనాతనంబును యోగిగమ్యంబును నగు విష్ణుపదంబు నొందెద వని బ్రహ్మలోకంబు నకుం జనియె పవననందనా! మద్వృత్తాంతం బిదియ యింక రామచంద్రుం గనుంగొన నేఁగెద మీరును. 237

ఆ. కనులు మూసికొనుఁడు కడువేగ నన నట్లు, సేయఁ దొంటిభంగి వాయుజాది
వృక్షచరుల నెల్ల వే వనంబున డించి, చనియె రామచంద్రుసముఖమునకు. 238

స్వయంప్రభ శ్రీరాముని సన్నిధానమున కేఁగుట.

వ. చని యచ్చట. 239

సీ. నీలజీమూతసన్నిభవర్ణు సంపూర్ణచంద్రాస్యుఁ గలితవిశాలవక్షు
నాజానుబాహు కర్ణాంతలోచను జటాకోటీరశోభాఢ్యుఁ గువలయేశు
సర్వలక్షణయుక్తు సర్వభూతస్థితు నజు శాంతు సర్వజ్ఞు నప్రమేయు
శరచాపధరు చీర్ణకృష్ణాజినాంబరు నిత్యు వేదాంతగోచరు విబుధవంద్యు

తే. సానుజు సకీశవర్యు నీశ్వరు విశుద్ధ,కలితమాయాస్వరూపు రంగత్పవిత్రా పు
నాదినారాయణుఁ బరేశు ఖేదదూర, రహితు సీతాభిరాము శ్రీరాముఁ గనియె.

వ. ఇట్లు దూరంబునం గాంచి యతిరభసంబునం జనుదెంచి ప్రదక్షిణంబు చేసి నమస్కరించి యిట్లనియె. 241

ఉ. నమ్మినభక్తి మ్రొక్కెద ననాథులఁ బ్రోచెడు దేవరాయ! స
క్కమ్ము మహోగ్రమౌ తపము కల్పసహస్రము నొక్కశైలమం
దిమ్ముగ దేహ మెల్లఁ గృశియింప నొనర్చి సుఖింపగాను హృ
ద్యమ్మగు తావకాంఘ్రివికచాబ్జము నేఁ డిటఁ గంటి రాఘవా. 242

ఉ. నాదుతపంబు పండె శరణంబు చొరన్ బహిరంతరంబులన్
ఊఁది సమస్తభూతములనుండియుఁ జూడఁగఁ బోలు దీవు దా
మోదరమాయ కావలన నుండువ యిట్టిమహానుభావు ని
ష్ఖేదుఁ బరేశు నే క్రియను గీర్తన సేయఁగ నేర్తు రాఘవా!. 243

వ. దేవా! నీవు వేషధారిచందంబున యోగమాయాయవనికాచ్ఛన్నుండవై యజ్ఞానదష్టులకు నెఱుంగఁ బడవు మఱియు భక్తియోగంబు పరమభాగవతోత్తములకు నెఱింగింప నుదయించిన నిన్నుఁ దామసి నయిన యే నెవ్విధంబున నెఱుంగ నోపుదు. లోకంబుల నొక్కొక్కరు నీదుతత్త్వం బించుకంత యెఱుంగుదురు నీదురూపంబు నాదుహృదయకమలంబున నెల్లకాలంబు నిశ్చలంబుగ వెలుంగుంగావుత! మోక్షసాధనంబు నీదుచరణకమలదర్శనంబు లేమనికి సకలపాపంబులకు మూలంబును నగుఁ గావున మానవుండు ధనపుత్త్రికళత్రాదివిభూతిపరిదర్పితుం డై యకించనధనుండవగు నిన్ను నెఱుంగనోపఁడు రఘునందనా! నివృత్తగుణరూపా! నిష్కించనధనస్వాత్మాభిరామా! నిర్గుణాత్మకా! నీకు వందనం బగుఁగావుత! నిన్నుఁ గాలరూపుండవని యీశానుండ వని యాదిమధ్యాంతవర్జితుండ వని సర్వసమవర్తనుండ వని పురుషోత్తముండ వని పరుండ వని నాదుచిత్తంబున నెఱింగెద నెవ్వరిచేతనైనను నరలోకవిడంబనంబగు నీదుచేష్టితం బెఱుంగంబడెడువారలు నీదుమాయాపీడితాత్ములై తాదృశాద్భుతకర్ముండ వగు నిన్నెఱుంగంజాలరు. మఱియుఁ గొందఱజుండ వని నర్తకుండ వని యీశుండ వని లోకవిడంబనార్థంబు దేవతిర్యఙ్మనుష్యాదిజన్మకర్మంబులఁ దత్కృతగుణకథాశ్రవణంబుల జనులు భవసాగరంబు తరియింప నధోక్షజుండ వివ్విధంబున జనియించితి వనుచుఁ బల్కుదురు మఱియును. 244

సీ. కొందఱు దశరథనృపులయేశుతపంబుపంటవై కలిగినప్రభుఁడ వంచు
మఱికొంద ఱంబొప్రేమను నిన్నుఁ గౌసల్య కొనియాడఁ బుట్టిన ఘనుఁడ వనుచు

నింకఁ గొందఱు యామినీచరాళి నడంప విధి వేఁడ నరుఁడవై వెలసి తనుమఁ
బలుకుమందురు నీదుభవ్యచారిత్రముల్ వినినఁ బఠించిన జనులు భవమ

తే. వార్ధి దాఁటుదు రీశ! గుణాశ్రయుండ, వనఘుఁడవు నతిరిక్తుండ వైన నిన్ను
నీదుమాయాగుణావృతసై దనర్చు, నేను దెలియంగఁ గలనె సన్మౌనివినుత!. 245

వ. నీవు స్తోత్రంబు సేయ నవిషయుండవు మఱియును. 246

చ. జనవర! ని న్భజింతు శరజాలశరాసనహస్తు సానుజున్
మునినుతుఁ దీర్ఘబాహు నన మోదము నొంది వరంబు వేఁడు మీ
వనిన రఘూత్తమా! యొచటికైనను నేఁగిన నిల్చియుండినన్
ఘనముగ నీదుభక్తి మదిఁ గల్గఁగఁ జేయుము నిశ్చలంబుగన్. 247

ఆ. మఱియు నీదు నామమంత్రాక్షరంబులు, పలుకునట్లు జిహ్వ పరమభాగ
వతులతోడ మైత్రి సతతంబు గలుగంగఁ, గరుణ నొసఁగు విమలకమలనయన.248

వ. వెండియు. 249

చ. అమరినభక్తిఁ గొల్చెద ఘనాభము లక్ష్మణభూనుతాసమే
తము శరకార్ముకాంకముఁ బతంగనిభోజ్జ్వలరత్నకుండల
ప్రముఖవిభూషణాఢ్యముఁ గృపాకరమున్ రఘునాథరూపమున్
శమనసమప్రతాపమును సన్మునివంద్యకథాకలాపమున్. 250

వ. ఇం కితరంబు భజియింప నొల్ల ననినఁ గరుణించి మహాయోగినియు స్వభక్తయు
నగు స్వయంప్రభం గనుంగొని రామచంద్రుం డిట్లనియె. 251

క. వనితా! విను బదరీవన, మునకేఁగి మదీయనామమును నతిభక్తిం
దనర జపింపుము పరమా, త్మను నన్నుఁ జెందెదవు శుభతమం బిది నీకున్. 252

వ. ఈభవవర్గకంబు వీడెదవు నిశ్చయంబు. 253

చ. అని యిటు లానతిచ్చిన స్వయంప్రభ సంతస మంది రాఘవుం
గనుఁగొని మ్రొక్కి యాబదరికావనభూమికి నేఁగి రామచం
ద్రునిపదపద్మము ల్భవముదూలఁ దలంపుచుఁ ద్యక్తదేహ యై
కనియెఁ బరంపదంబు సనకాదినుతంబు హిమాద్రినందనా!. 254

వ. ఇట్లమృతసారతుల్యంబులగు రామవాక్యంబులఁ దదుపదిష్టంబగు బదరీవనంబున
స్వయంప్రభ ముక్తి నొందె ననుచు గౌరీకాంతం గనుంగొని యవ్వలితెలంగు
భుజంగవరుం డిట్లనియె నంత నిచ్చట నిఖిలవానరులును జనకనందనం గనం
గొని మిక్కిలి చింతింపుచున్న సమయంబునం దంగదుం డిట్లనియె. 255

చ. మన మిటు వ్యర్థమానటు భ్రమంబుగ నిగ్గుహయందుఁ గాలముల్
జొనిపితి మింక భూతనయ చొప్పొకయింతయుఁ గానమైతి మి
ట్లినజునిఁ గాన నేఁగిన శోకింతయు నైఁపడఁ చంపు నందు న
స్మనుఁ బరిమార్చు శాత్రవతనూజుఁడటంచు విరోధబుద్ధియై. 256
ఉ. ఎక్కడిప్రేమ భానుజున కింతయు రామకటాక్షవీక్షణ
న్నిక్కము నిల్చియుంటి నతినీచుఁడు మాతృసమానఁ దారఁ జెం
పెక్కి రమించువాఁడు వధియింపక యుండునె నన్నుఁ గాన నే
నిక్కడ ప్రాణముల్ విడిచి యేగతి మృత్యువునైనఁ జెందెదన్. 257
క. అని రోదన మొనరింపఁగఁ, గని వనచరు లిట్లు మేము గలుగఁగ దుఃఖం
బున నొందఁ దగునె తండ్రీ!, విను మిఁక సాధనము శుభము వెలయును నీకున్. 258
వ. అది యెట్టు లనిన. 259
క. మనమందఱ మిత్యచలం, బునఁ జొత్తము రాముఁ డెఱుఁగఁబోలఁ డెఱిఁగినన్
దునుమంగనోపఁ డని యవ్వనచరు లిటు పల్క జాంబవంతుం డపుడున్. 260

జాంబవంతుం డంగదాదివానరుల శోకము నివారించుట.

చ. కనుఁగొని దుర్విచారములఁ గాఁగలదే మిటు వాలిపుత్త్రనిన్
ఘనముగఁ జూచు లక్ష్మణునికంటెను రాముఁడు నమ్ము తారకుం
దనయుఁడ వౌట సౌరుఁడును దండ్రిగతిం గరుణించు నేఁడు ని
ట్లనుటయె గాని నిల్వఁగలరయ్య ప్లవంగులు నచ్చటం దఱున్. 261
వ. అదియునుం గాక. 262
చ. కనుఁగొనఁ జాల రంద ఱెఱుఁగన్ రఘునాయకుఘోరసాయకం
బున కెదురే తలంపఁగను భూధరము ల్తృణతుల్యవానరుల్
వినుము కుమార! మర్కటుల వెఱ్ఱులభంగిని బోక యేను బ
ల్కినగతి నమ్ము గోప్యమును గేశవజన్మకథాకలాపమున్. 263
క. నారాయణుఁ డవ్యయుఁ డమ, రారుల నిర్జింప రాఘవాఖ్యను మనుజా
కారమునఁ బుట్టె భువనా, ధారుండగు ఫణివిభుండు తదనుజుఁ డయ్యెన్. 264
వ. బ్రహ్మప్రార్థితజన్ముండు వెండియు. 265
తే. మోహకారిణి మాయ వైదేహి యయ్యె, నతనిపార్షదవర్గంబు లరయ మనము
విష్ణు వైకుంఠనిలయుండు వెలయ మాన, వాకృతిని నిట్లు స్వేచ్ఛావిహారలీల. 266
క. చరియించె నతనిమాయను, ధర జనియించితిమి తొల్లి తప మొనరింపం
గరుణించెఁ బార్షదత్వము, కరమర్థిఁ బరాత్పరుండు కపికులతిలకా. 267

క. మన మిప్పటికైన ముకుందుని భృత్యుల మగుచు భక్తితోడఁ జరింపన్
ఘనముగ నలవైకుంఠముఁ, గని సుఖియించెదము తొంటికరణిని వత్సా 268

వ. అని యివ్విధంబున జాంబవంతుం డంగదునకు బుద్ధి గఱపుచుఁ జని వింధ్యభూధరంబుఁ గాంచి యచ్చట భూమినందన నెఱుంగం జాలక పవిత్రంబగు దక్షిణసముద్ర తీరంబున మహేంద్రశైలంబు నెక్కి. 269

చ. కనుఁగొని దుర్విలోకము నగాధజలంబును భీతివర్ధనం
బనుపమమైన దక్షిణమహాంబుధిఁ గాంచి సమస్త వానరుల్
మనముల భీతి నొంది యట మంతనము ల్పొనరింపఁ జొచ్చి రి
ట్లని నిజబుద్ధి మీఱి వికచాంబుజపత్త్రవిశాలలోచనా! 270

చ. జనకజఁ గానమైతి మని చయ్యన నేఁగిన నుగ్రదండన
ల్మనల నొనర్చు నర్కజుఁడు మానఁ డొకింతయుఁ గాన వానిచే
తను మృతినొందుకంటె సుఖదం బిట చచ్చుటయందు దర్భలొ
య్యన విశదంబుగాఁ బఱచి యందఱు మేనులు చేర్చి యచ్చటన్. 271

వ. దృఢనిశ్చయులై శయనించి తదవసరంబున మహేంద్రాచలగుహాప్రాంతంబున నుండి యొక్కపర్వతాకారంబగు గృధ్రంబు మెల్లమెల్లన చనుదెంచి యచ్చట శయనించియున్న వానరులం గనుంగొని సంతసంబున నిట్లనియె. 272

సీ. కలిగె నాహారంబు కరుణించె దైవంబు దినము నొక్కొకనిఁగఁ దినుచునుందు
నన వానరులు భీతు లగుచు నక్కట రాముకార్యం బొకింతయు నిర్వహింపఁ
జాలమైతిమి నేఁడు జలధితీరంబునఁ గ్రూరగృధ్రమునోటఁ గ్రుంగవలసె
నెంతధర్మాత్ముండు సంతతంబు జటాయు వహహ రాఘవు కార్యమందు దడంగి
తే. కనియె యోగులకైనఁ జేరఁగరాని, విష్ణుపద మన సంపాతి విని కపీంద్రు
లార! కర్ణామృతంబులై చేరె మీదు, వాక్యములు మీర లెవ్వరి వార్ధిదరిని. 273

వ. శయనించి జటాయువని భాషించెదరు మీకు భయంబు లేదు పలుకుం డనిన నంగదుం డిట్లనియె. 274

చ. వినుము రఘూత్తముండు జనవిశ్రుతుఁ డాతఁడు తండ్రిపంపునన్
వనమున కేఁగుదెంచి నిజవల్లభఁ గోల్పడి వచ్చుచుండఁగా
ఘను దనుజుండు సీతఁ గొనిపోవఁగ ఘోరరణం బొనర్చి యా
ద్దనుజునిచే జటాయు వమితంబగు దార్ఢ్యము దూలి యచ్చటన్. 275

వ. రామార్థంబు విదళితపక్షుండయి కూలి తద్వృత్తాంతం బంతయు రాఘవున కెఱింగించి యతనిచే దగ్ధదేహుండయి యాక్షణంబ రామసాయుజ్యంబు నొందె నంత

రాఘవుండును సుగ్రీవుతోడ నగ్నిసాక్షికంబుగ సఖ్యం బొనరించి దురాసదుం
డగు వాలి నుక్కడంచి తద్రాజ్యంబు సుగ్రీవున కొసంగె నేమును సుగ్రీవునిపం
పున సీతాన్వేషణంబు సేయం జనుదెంచితి మింతకాలంబు వ్యర్థంబుగ నిగ్గహ్వరా
భ్యంతరంబునం గడచె నిటుజనకనందన నెఱుంగక చనిన సుగ్రీవుండు మమ్ము నుగ్ర
దండనల పాలొనరించుం గావున. 276

క. నీ వెఱిఁగిన నెఱిఁగింపుము, రావణు తెఱఁ గనిన వనచరాధిపులారా!
మీవాక్య మేను బల్కెద, నీవననిధిఁ జేర్చుఁ డిప్డు చెలిమిని నన్నున్. 277

వ. జటాయువునకు జలంబు లొసంగవలయు నాకు ననుజుం డగు ననిన నట్ల సేయ
జలంబు లొసంగి మరలి వానరులు నిజస్థానంబునం జేర్చ సుఖాసీనుండై యిట్లనియె.

క. వినుఁ డిచట నొక త్రికూటం, బను పర్వతమందు లంక యనఁ దగుపురమం
దనువొప్ప నశోకవనం, బున రాక్షససతులు గొలువ భూసుత దనరున్. 279

తే. అనఘ యిచటికి శతయోజనములపొడవు, నను మహాంబుధిమధ్యమందున జెలంగు
లంక గృధ్రత్వమున నాకు లక్ష్య మొప్పఁ, గానుపించును గనుపించు జానకియును.

క. ఇమ్మకరాలయ మెవ్వఁడు, సమ్మతితో దాఁటు నట్టి సామర్థ్యుఁడు వాఁ
డమ్మహిసుత గనుఁగొని వే, గమ్మునఁ జనుదెంచు శుభము గడలుకొనంగన్. 281

ఉ. ఏను దశాస్యు భ్రాతృహాను నెంతయుఁ ద్రుంచెదఁ గాని పక్షము
ల్లేని తెఱంగునం బలుకలే కిటు లుంటిని మీరు యత్నము
ల్మానఁడు యిజ్ఝషాలయముఁ బొల్పుగ దాఁటుఁడు రామచంద్రుఁ డ
ద్దానవుఁ ద్రుంచు నెంతపని దార్కొనినన్ నిముసంబులోపలన్. 282

క శతయోజనాయతంబై, యతులితమగు జలధి దాఁటి యవనిజను స
మ్మతిఁ బల్కి వేగ రాఁగల, యతులితబలశాలి యెవ్వఁ డరయుఁడు మీరల్. 283

సంపాతి తనపూర్వవృత్తాంతం బంగదాదుల కెఱింగించుట.

వ. అని పలికిన తెఱంగుకథనంబు చేసి తదనంతరక్రమం బుమాదేవితోడ నీశ్వరుఁ డిట్లను
నాసంపాతి మరలఁ దనపూర్వవృత్తాంతం బిట్లని పల్కఁదొడంగె 284

మత్తకోకిల. అగచరోత్తములార! యేను జటాయు వన్నయుఁ దమ్ముఁడున్
మిగుల దార్ఢ్యపరీక్ష సేయ నమేయబాహుబలంబునన్
గగనమార్గమునందు భానుని గాన నేఁగి తదీయచం
డగరిమోజ్జ్వలదగ్ధపక్షుఁడనై తిఁ గూలితి నిద్ధరన్. 285

వ. అప్పుడు. 286

తే. నాదుపక్షంబు లంటఁగా నూఁగి బ్రతికె, నజ్జటాయువు యేను మధ్యందినార్క
తప్తపక్షుండ నగుడు భూస్థలిని బడితి వింధ్యపర్వతమునఁ గపివీరులార!. 287

వ. ఇట్లతిదూరపతనంబున మూర్ఛనొంది దినత్రయంబునకు మరలఁ బ్రాణంబు లొంది దగ్ధపక్షుండనై. 288

తే. దేశములొ పర్వతమ్ములో దెలియలేక, భ్రాంతచిత్తుండ నగుచు రెప్పలను దెఱచి యచట పుణ్యాశ్రమముఁ గాంచి యల్లనల్ల, నేఁగినను జంద్రమస్సను యోగివరుఁడు.

క. కనుఁగొని సంపాతీ! మును, ఘనబలుఁడవు రెక్క లిట్లు కాలినవిధ మే మన నివ్విధంబుఁ బల్కుచు, మునుకొని శోకింప మాని ముదమున నన్నున్ 290

వ. కనుఁగొని దయార్ద్రచిత్తుండై యిట్లనియె. 291

సీ. వినుము పక్షికులేంద్ర! తనువు మూలము దుఃఖములకు దేహము కర్మమునను బుట్టు
హంకారమునఁ గల్గు నమ్మేనునందునఁ గర్మంబు లెల్లను గల్గుచుండు
నదియుఁ జూడఁగ నవిద్యాసంభవ మనాదిజడము విచ్ఛాయచే సంతతంబుఁ
దనరుతప్తంబునై యొనయు నయఃపిండమట్లు నందునను దాదాత్మ్యభావ

తే. మనను జెందుచు దేహంబు మొనసి చేత, నత్వ మొందును దనువు నే ననుటనాత్మ
కును నహంకృతివలనను దనరు నదియె, మూల మగుచుండు సంసారమునకుఁ దెలియు.

వ. మఱియును. 293

ఆ. అమరు నిర్వికారుఁ డగునాత్మ కగునె తా, దాత్మ్యభావ మింకఁ దనువు కర్మ
కర్త నే నటంచుఁ గడఁగి జీవుఁడు కర్మ, ములు నొనర్చి ఫలముఁ బొందుచుండు.

వ. మఱియు జీవుండు. 295

చ. అరయ స్వపుణ్యపాపఫల మాని యధోర్ధ్వము లైన లోకముల్
పొరిఁ బొరిఁ జెందుచున్ సతతపుణ్యుఁడు స్వర్గము నొంది సౌఖ్యసం
భరితుఁడ నౌదు నంచుఁ జని పల్మఱుఁ దత్ఫల మెల్ల నొందుచున్
దఱిఁగినఁ గూలు భూస్థలిని దాను నధోముఖుఁడై విహంగమా!. 296

వ. ఇట్లు దేహంబే నను మిథ్యాతాదాత్మ్యాధ్యాసచేత జీవుండు కర్మచోదితుండై యిచ్ఛలేక యుండియు శశాంకమండలంబునం బడి యందు నీహారసంయుతుండై ధాన్యంబులయందుఁ జెంది తడవుకాలంబు నిలిచి యంతఁ జతుర్విధభక్ష్యవస్తుస్వరూపుండై పురుషునిచేత భుజింపంబడి రేతోరూపంబున ఋతుసమయంబున స్త్రీయోనిసంచితుండై యోనిరక్తంబునం గూడి యొక్కొక్కదినంబునకుఁ గలలంబయి రూపత్వంబునొందు నంత నయిదురాత్రంబుల బుద్బుదాకారంబగు పేశిత్వంబు నొందు నంత నొక్కపక్షంబున రుధిరపరిప్లుతంబగుఁ బంచవింశతిరాత్రంబుల నంకురంబునొందుఁ గంఠంబును శిరంబును బృష్ఠంబును మధ్యంబును నుదరంబును మొదలుగాఁగల పంచాంగంబులును గ్రమక్రమంబున మాస

బునం గలుగు రెండవమాసంబున హస్తంబులును బాదంబులును బార్శ్వంబులును జానువులును జెలువొందు మూఁడవమాసంబున నిఖిలాంగసంధులును బొనరింపంబడు నాలవమాసంబున సర్వాంగుళీంబును నైదవమాసంబున నాసాకర్ణనేత్రంబులును అమ్మాసంబుననే యించుకంత దంతపఙ్క్తియు నఖంబులును గుహ్యంబును నొప్పు నాఱవమాసంబున స్ఫుటంబులుగఁ గర్ణాదులును బాయు మేఢ్రోపస్థోదరంబులును నరులకు సంపాదింపంబడు నటుపిమ్మట నేడవమాసంబున రోమంబులును శిరఃకేశంబులును నుద్భవంబులగు నవయవవిభక్తులును సర్వంబును నష్టమమాసంబునఁ జేకూరు నివ్విధంబున స్త్రీగర్భంబు చెలువొందు విహంగమా! యష్టమమాసంబునఁ జైతన్యంబు నొంది నాభిసూత్రంబగు నల్పరంధ్రంబున మాతృభుక్తాన్నసారంబుఁ గొనుచు స్వకర్మంబుల నళియింపక గర్భస్థుండగు పిండంబు వృద్ధిఁ బొందుచుండు నప్పుడు మాతృజఠరానలతప్తుం డై పూర్వజన్మంబునం దొనరించిన కర్మంబులు స్మరియింపుచు దైన్యభావంబున. 297

సీ. అయ్యయో! యోనిసహస్రంబులను బుట్టి తనయాదిఘోరబంధములఁ దగిలి
న్యాయ మన్యాయ మెయ్యనఁ జూడక కుటుంబభరణార్థ మల్పులఁ దఱుచు వేఁడి
ధనము నార్జించియుంటిని విష్ణుకీర్తనల్కాలనైనఁ జేయంగఁ గాంచనైతి
నహహా తత్ఫల మిప్పు డనుభవింపఁగ గర్భనరకంబు గలిగె దుర్భరము నగుచు
తే. శాశ్వతము గానితనువు శాశ్వత మటంచు, నాసచేతను నిర్భంగి నాత్మ కింత
హితము సేయఁగనైతి నే నిటు స్వకర్మ, కలితదుఃఖంబుపాలు గావలసె నేఁడు.

ఉ. ఏగతి దాఁటువాఁడ నిఁక నీజఠరానలఘోరకీలలన్
హా గజరాజపోషణ! మదార్తి హరింపఁ గదయ్య యింక నీ
వే గతిగాని వేఱొకరు లే రిటు సంతతమున్ భజింతు రా
వే గనవే ముకుంద! తగు నే తలపోయుట మత్కృతాఘముల్. 299

క. అని యివ్విధమున జఠరా, గ్నిని గుందుచు వేఁడి యపుడు కేశవుకరుణన్
జనియించి నిరయ మటు గై, కొనఁబడుపాతకునికరణిఁ గూలు ధరిత్రిన్. 3 0

వ. ఇట్లు కూలి బాల్యాదిదుఃఖంబు లనుభవింపుచునుండు నీవు ననుభవించినవాఁడవ యవి వర్ణింపంబనిలే దివ్విధంబున దేహంబు నేనను నధ్యాసంబువలన నిరయాదికంబులును గర్భవాసాదిదుఃఖంబులునుం గలుగుచుండు నిట్లుగావున దేహాదుల మమతను విడిచి దేహత్రయవిలక్షణుండును బ్రకృతికిం బరుండును జాగ్రదాది నిర్ముక్తుండును సత్యజ్ఞానలక్షణుండును శుద్ధుండును బుద్ధుండును నిత్యశాంతుండును నగు పరమాత్మ నెఱుంగవలయుఁ బరుండగు చిదాత్మ నెఱింగి యజ్ఞానజంబగు మోహంబు

విడిచినఁ బ్రారబ్ధవశంబున దేహంబు చనినను నిల్చినను యోగి యైనవాఁ డవిద్యా
కృతంబులగు సుఖదుఃఖంబుల నొందఁడు గావున. 301

క. నీవును బ్రారబ్ధక్షయ, మై వెలసెడునంతవట్టు నహి కంచుకమం
దేవెరవున నిల్చునో యటు, లీవిహగత్వమున నిల్వు మిఁక నొకటి మదిన్. 302

సీ. తెలియంగఁ బల్కెదఁ ద్రేతాయుగమునందు దశరథాధీశ్వరతనయుఁ డగుచు
నారాయణుఁడు రామనామంబునను బుట్టి జనకునాజ్ఞను ఘోరవనమునకును
జని దైత్యుచే నిజవనితఁ గోల్పడి భానుజుని గూడి జనకనందనను వెదక
వీరవానరులను వేసఁ బంప వారును నినుఁ గాంచఁగలరు వారిధిసమీప

తే. మునను నీవును జనకనందనతెఱంగు, పలుకు యాథార్థ్యమున నంత పక్షయుగము
గలుగు నని సోముఁడనుముని పలికె నిట్లు, చూడుఁ డిదె పక్షములుగల్గెసొంపుమీఱ.

తే. స్వస్తి గలుగును మీకుఁ బ్లవంగులార, చనియెదను మీరు ఘోరమౌ జలధి దాఁటి
జనకనందనఁ జూడఁగని సరభసమున, మరలి చనుదెంచు యత్నంబు లరయుఁడిపుడు.

వ. అదియునుంగాక. 305

ఉ. ఏపరమేశునామ మొకయింత తలంప భవార్ణవంబునం
దాపద లెల్లఁ బాసి చను నమ్మహనీయముకుందమందిరాం
తోపరిసౌధమందునఁ గనత్స్థితుఁడై చనునట్టి రామధా
త్రీపతిదూత లౌనఁట నదీపతి దాఁటఁగ నెంత మీకిటన్. 306

వ. అట్టి త్రిలోకస్థితికారకుండగు రామునివారలగు మీకుఁ గొఱఁత గలుగ నేరదనియె
నని తదూర్ధ్వకథనంబు పార్వతితోడ మహాదేవుం డిట్లనియె. 307

అంగదాదులు సముద్రము దాఁటుట కాలోచించుట.

తే. అనుచు నిటు పల్కి సంపాతి యరిగె నపుడు, హర్షసంయుక్తు లగుచుఁ గీశాధిపతులు
జనకనందనఁ గనఁగొనుమనము లలరఁ, బలికి రొండొరులవార్ధిఁ గలయఁ జూచి.

క. కని నక్రగ్రాహతరం, గనికాయధ్వనుల దిగిభకర్ణాచ్ఛదమై
తనరు పయోనిధి నెవ్వఁడు, మునుకొని దాఁటంగఁ గలుగు ముఖ్యుం డిందున్.

వ. అనిన నంగదుం డిట్లనియె. 310

చ. వినుఁడు కపీంద్రులార బలవిశ్రుతమూర్తులు నంద ఱిందులో
వననిధి లీల దాఁటి రఘువల్లభుదేవిని గాంచి మమ్ములం
గనికర మొప్పఁ బ్రోచు ఘనకార్యధురంధరుఁ డెవ్వఁ డొక్కవాఁ
డనయము రామలక్ష్మణుల సర్కతనూజుని బ్రోచువాఁ డగున్. 311

వ. కావున. 312

ఆ. మమ్ముఁ బ్రోవఁ గల్గు మహితచారిత్రుండు, దలఁప నెవ్వఁడో వాఁడు దడయుచలవ
దిప్పు డనిన బ్లవగు లెల్ల నూరకయుండి, యొకరి నొకరు చూచికొనిరి యప్పుడు.

వ. అది గనుంగొని మరల నంగదుం డిట్లనియె. 314

క. మీరలబలములుఁ బలుకుఁడు, కూరిమితో నరసి పలుకఁ గొనకొను ననినన్
వారలు దశయోజనములు, వారక గొని తచ్ఛతాంకపర్యంతంబున్. 315

తే. పలుకఁ దొడఁగిరి తమతమబలము లపుడు, జాంబవంతుండు తనదైనజవముఁ దలఁచి
జలధి తొంబదియోజనంబులు చనంగ, నోపుదును వృద్ధ నటమీఁద నోప ననియె.

వ. ఎందు కనిన. 317

క. మునుపు త్రివిక్రమదేవుఁడు, ఘనమగు చరణమున జగముఁ గప్పినయపు డా
ఘనునకుఁ బ్రదక్షిణత్రయ, మొనరించితిఁ దద్విధానమున నతిభక్తిన్. 318

వ. వార్ధకంబును వచ్చె శక్తుండఁ గా ననిన నంగదుం డిట్లనియె 319

ఉ. ఈలవణాబ్ధి దాఁటిచన నెంతయు నోపుదుఁ గాని మళ్ళిరాఁ
జాలుదునొక్కొ చాలనొకొ సంశయ మన్నను జాంబవంతుఁ డో
వాలితనూజ! దార్ఢ్యమున వాలిసి బోలుదు వింతసేయఁగాఁ
జాలుదు వైన నిన్బుచుపఁజాలము మాకుఁ బ్రభుండ వౌటచేన్. 320

ఆ. అనిన వాలిపుత్త్రుఁ డనియెఁ బ్రాయోపవే, శంబు చేత మిఁక ముదంబుతోడ
మనలఁ బ్రోచునట్టి ఘనుఁడు లేఁ డన జాంబ, వంతుఁ డిట్టు లనియె వాలిజునకు.

క. విను మంగద మనప్రాణము, లనయముఁ గరుణించునట్టి యతఁ డేమి యెఱుం
గనిరీతి నుండె గనుఁగొను, మనిలాత్మజుఁ డనిలవేగుఁ డని ముద మొప్పన్. 322

వ. హనుమంతుం జేరి యిట్లనియె. 323

సీ. ఏమయ్య! హనుమంత! రామకార్యధురంధరా! యిట్లు మౌనంబుఁ బాయకునికి
తగునె సాక్షాజ్జగత్ప్రాణనందనుఁడ వీ వెనయంగఁ దండ్రిఁ బోలినఘనుండ
వవని శ్రీరామకార్యము నిర్వహింపంగ జనియించి చెలువొందు ఘనయశుండ
వరుణబింబము ఫలం బని లక్షయోజనంబులు లీల నెగసిన యనఘమూర్తి

తే. వనినఁ ద్రిజగద్భయంకరంబగు మహోగ్ర, సింహనాదంబుఁ గావించి చెలఁగి మేను
మును త్రివిక్రమదేవుండు పెరుచుకరణిఁ, బెనిచె నొకపర్వతాభమై తనరునట్లు.

వ. లెమ్ము రామకార్యంబు నిర్వహించి మాకుఁ బ్రాణదానంబు సేయు మనిన హనుమంతుండును. 325

చ. జలనిధి దాఁటెదన్ దివిజశత్రునిపట్టణ మెల్లఁ గాల్చెదన్
జలజభవామరుల్ పొగడ జానకిఁ దెచ్చెదఁ బఙ్క్తికంధరుం

దలఁచి దిశంగ మెుత్తి యటు దాఁకొనకున్నను ద్రాటఁగట్టి యు
జ్జ్వలమగు తత్త్రికూటగిరిసంయుతుఁ డౌనటు లూని వేగమున్. 326

ఆ. పట్టితెచ్చి రాముపాదాబ్జములముందు, నుంతుఁగాక యున్న నొనర సీతఁ
గాంచి నేను మఱసి కడువేగఁ జనుదెంతు, ననిన జాంబవంతుఁ డనియె నపుడు

ఆ మమ్ము బ్రోచుతండ్రి! విమలప్రతాప! ని, వింతటికిఁ దగుదు వింతె కాదు
చని మహీజఁగాంచి చనుదెంచు మటపైని, రాఘవుండె కల్చు రావణునను. 328

వ. రాఘవుతోడ నుండు ప్రతాపంబుఁ గాన్పింపవచ్చుఁ గనుంగొని రమ్ము. 329

ఆ. మంగళప్రదంబు మారుతాత్మజ! నీకుఁ, గలుగుఁగాత జయము గలుగుఁగాత
రాము కార్య మెల్ల రహిఁ జెలంగెడుఁగాత. విజయశీల! చనుము వేగ మిపుడు. 330

వ. మఱియుఁ జగదీశ్వరుండగు రామచంద్రు కార్యంబుఁ బూని చనియెదవు గావున
నీవుఁ బ్రభంజనుండునుం దోడగుం గాక యని దీవన లొసంగి పునర్దర్శనంబు
శీఘ్రంబునగు కల్గు నని వీడుకొల్పిన మారుతాత్మజుఁడును మహేంద్రాద్రిశిఖరం
బునకుం జని యద్భుతదర్శనుండై. 331

శా. క్రూరవ్యాళనిభోగ్రమై వెలయు లాంగూలంబు భూభృత్సమా
కారంబై చెలువొందు మేనుఁ ద్రిజగత్కల్యాణసంధాయకా
ధారస్వాంతఘూర్తిమారివాతచింతౌసక్తభూతౌస్యను
శ్రీ తంజిల్లఁగ నొప్పె మారుతి జగ్రచ్ఛ్రేణుల్ దనుం జూడఁగన్. 332

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱిఁగిం, చినగతి విధి నారదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డును నాకుఁ బల్కె వినుఁ డం, చనియెను సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్. 333

మ. బలభిన్నీలసమానవిగ్రహా! లసత్ప్రాకారసప్తాఢ్య! ని
ర్మలవాఃపూర! కవేరజాతటమహీమందారగర్వియకుం
డలకేయూరకిరీటభూషణ! మహానాగేంద్రభోగాగ్రని
శ్చలనిద్రాయుత! భక్తపాతకచమూసంత్రాస! రంగేశ్వరా!. 334

ఉత్సాహవృత్తము.
ధీర! పన్నగేంద్రతల్ప! దేవదేవ! సజ్జనాధార! పాంచజన్యవరసుదర్శనోరుహస్త! నీ
శారమాధరాసతీసులాలితాంఘ్రియుగ్మ! కాం, వేరికాసుతీర! వేద వేద్య! రంగనాయకా.

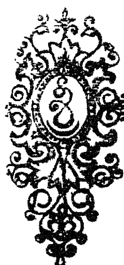
మాలిని. వరసరసిజనాభా! వారిసంభృద్ఘనాభా!
నిరుపమగుణసాంద్రా! నిర్మలాహ్లాదచంద్రా!
తరుచరనుతపాదా! ధర్మమార్గానుమోదా!
కరకలితరథాంగా! కౌస్తుభోపేత! రంగా! 336

గద్య. ఇది శ్రీమోరుతోటను కీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్ర కోటమరాజు భాస్కర
రమంత్రిపుత్త్ర నాగయామాత్యప్రణీతం బయిన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం
బను మహాకావ్యంబునందుఁ గిష్కింధాకాండంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

సుందరకాండప్రారంభము.


మత్ఫణీంద్రశయన! మ
హీమండలరక్ష! సంతతేడితదివిజ
స్తోమ! విరాజితగౌతమ
భామాశాపార్చితాంఘ్రిపంకజరంగా!. 1

వ. దేవా! యవధరింపుము సర్వమంగళం గనుంగొని శశాంకశేఖరుం డిట్లనియె నట్లు
పవమానసందనుం డానందకందళితహృదయారవిందుం డయి మహానందంబున శత
యోజనవిస్తీర్ణంబగు నమ్మకరాలయంబు దాఁటి చన నిశ్చయించి పరమాత్మ యగు
రామచంద్రుం దలంచి నిఖిలవానరులం గనుంగొని 2

సీ. వనచరోత్తములార! కనుఁగొనుం డిదె విహాయసమార్గమున లీల నరుగు నన్ను
రఘునాథు వరశిలీముఖము భంగిని నేఁగి ధరణిజఁ గనుఁగొని మరలి వత్తుఁ
గడుఁ గృతార్థుండనై కడువేగ రఘువీరుఁ గనియెదఁ బ్రాణాంతమునను నెవని
విమలనామము భక్తి నమరఁ దల్చిన ఘోరసంసారమను పెద్దజలధి దాఁటి

తే. యవ్యయానందహరిపదప్రాప్తుఁ డగునొ, నరుఁడు నే నట్టి శ్రీరామనామధేయుఁ
డగు పరాత్పరుదూతనై యతని నామ.ముద్రఁ జెలువొందు నంగుళీయకముఁ దాల్చి.

ఉ. ఈలవణాబ్ధి దాఁటి చను టెంత యటంచు మహాహితుల్యమా
వాలముఁ బెంచి పాదముల నక్రతఁ గాఁగను గీలుకొల్పి దృ
గ్జాలము నవ్విహాయసముఖంబునఁ జేర్చి భుజాళి సాఁచి ది
క్పాలురు గాంచ నయ్యుదధిఁ బైకొనె మారుతసూనుఁ డయ్యెడన్. 4

క. ఇటు దక్షిణాభిముఖుఁడయి పటుతరవేగమున నేఁగు పావనిఁ గని య
చ్చటఁ గల్గు దివిజసంఘము, లిటునటు పలుకంగఁ దొడఁగి రిభనిభగమనా!. 5

దేవతలు సురసాభిధానయగు నాగమాత నాంజనేయునియొద్దకు బంపుట.

ఉ. ఈకపివీరుఁ డెంతో వడి నేఁగెడు లంక జొరంగ నోపునో
గాక తలంకునో తెలియఁగాఁదగునంచు భుజంగమాత నా
భీకరవక్త్ర నాసురసఁ జేర్కొని నీవు తదీయదోర్బలో
ద్రేక మెఱింగి రమ్మనిన ధీరత నాసురసాభిధానయున్. 6

క. తగఁ జనుదెంచి భయంకర, ముగ మార్గముఁ గప్పి పలికె మాద మందెవ నో
ఖగచర! నా కాహారమ, వగు మిప్పుడు నిన్ను విడువ నందుక తిందున్. 7

వ. అప్పుడు 8

మ. విను వాతాత్మజుఁ డిట్లు పల్కె నిదె దేవీ! నీకు నే మ్రొక్కెదన్
ఘనుఁడౌ రామమహీశుకార్య మిది వేగం బొప్పఁ దత్సుందరిం
గని యవ్వాక్యము నమ్మహీశున కెఱుంగం జల్కి నీవక్త్రమం
దునఁ జొత్తుం గరుణింపు మిప్పు డన నత్యుగ్రాస్య యై యిట్లనున్. 9

క. నా కాహారమవగు మిపు, డీకొఱగాముల నడంచు మెటు నమ్ముదు ని
న్నోకపివర భక్షించెదఁ, గాకేమి యటన్న రోషకలితాత్మం డై. 10

తే. తెరువు మయ్యానన మటంచుఁ దరిమితోఁప, నిలిచె నొకయోజనము మేను నివ్వటిల్ల
నంత సురసయు వక్త్రంబు నయిదుయోజ, నముల పొడవున వెడఁద యొనర్చె నపుడు.

ఉ. అంత సమీరపుత్త్రుఁడు నిజాకృతిఁ దద్ద్విగుణం బొనర్ప న
య్యంతి నిజాననంబు బల మెక్కఁగఁ దద్ద్విగుణం బొనర్చె న
ట్లంతయుఁ జూచి మారుతి రయంబున ముప్పదియోజనంబు లౌ
నంతట యోజనాయుతము నాస్య మొనర్చె భుజంగమాతయున్. 12

వ. అంత. 13

తే. మారుతాత్మజుఁ డంగుష్ఠమాత్రుఁ డగుచు, వక్త్రమునఁ జొచ్చి వెడలి యోవనిత! చూడు
జొచ్చితి వెడలి వచ్చితి హెచ్చుమీఱ, నని న సురసయు మెచ్చి యిట్లనియె నపుడు.

చ. వనచరవంశపావన! భవద్గరిమం బెఱుఁగంగ దేవతల్
పనుపఁగ వచ్చి కాంచితిని భద్రము నీ కగు వేగ జానకిన్
గనుఁగొను మంచు నేఁగె సురకాంతయు మారుతిసూనుఁ డంత స
వ్వనధి విలంఘనప్రబలవాంఛితుఁ డై విహగేంద్రుచాడ్పునన్. 15

వ. చనుచుండె నంత నదీవల్లభుండు మైనాకం బను మణికాంచనపర్వతంబు గాంచి
నీవు వేగంబ మహాసత్త్వసంపన్నుం డైన జగత్ప్రాణనందనుండును నగు నాంజనే

యుండు శ్రీరామకార్యార్థియై చనుచున్నవాఁడు వేగంబ యయ్యగచరోత్తము
నకు సచివుండవు కమ్మీను సగరపుత్త్రులచేత వర్ధితుండనై సాగరుఁ డనం బరఁగితి
నామహీపతియన్వయంబున దశరథరాజనందనుం డయి రామచంద్రుండు జని
యించె ననిన మైనాకుండును జలంబులు వెడలి మహోన్నతంబును వివిధమణిమ
యశృంగంబునునై శైలంబు దనరార నందు నరాకారుండయి నిలచి వాయునం
దనుం జీరి. 16

ఉ. ఓకపివర్య! యే నిదె మహోదధి పంపఁగ వచ్చినాఁడ మై
నాకుఁడ నిల్వు మింత కరుణన్ ఫలముల్ గొనుమన్నఁ బల్కె నో
హో కుధరేంద్ర! యీఫలము లొప్పుగఁ గైకొని నిల్వఁ బోలునే
నా కిట రామకార్యము నొనర్పక యుంచట దానిశృంగముల్. 17

వ. కరాగ్రంబున నంటి మిత్త్రత్వంబు నెఱపి మహావేగియై చనుచుండె నాసమయం
బున. 18

క. మాయాగ్రహమగు సింహిక, వాయుజుఁ డయ్యుదధి దాఁటి వడి నేఁగఁగఁ ద
చ్ఛాయ గ్రసించెను నంతట, వాయుజుఁ డరుగంగలేక వడి నుగ్రుం డై. 19

ఉ. ఈవనరాశిమధ్యమున నింతయుఁ గన్పడదేమి చూడ నా
లావు కృశించె నంచు సలిలంబులు గన్గొని యందు సింహికన్
బావని గాంచి వారిధి గుభిల్లని మ్రోయఁగఁ గ్రుంగి తచ్ఛిరో
జావళిఁ బట్టి గ్రుద్ది చరణాహతిఁ జంపి సమీరవేగియై. 20

వ. చనిచని. 21

మ. కనియెన్ గంధవహాత్మజుం డచట రంగత్పక్షికోలాహలం
బును నానాఫలసంయుతద్రుమలతామోదంబు శైలంబునం
దున లంకానగరం బనేకవరసౌధోపేతమున్ దేవతా
జనహృద్భేద్యము దైత్యరాడ్భటభుజాసంరంభసంచారమున్. 22

ఉ. ఏగతిఁ జొత్తు నిప్పురము నేగతి భూసుతఁ గాంతు నైన నే
నీగిరియందునన్ నిలిచి యేపుగ భాస్కరుఁ డస్తశైలముం
జేఁగిన సూక్ష్మరూపమున నేఁగెద నంచుఁ దలంచె నంతలో
నాగతిఁ దా నెఱింగి స్వకులాధిపుకార్యముబంచు వేగియై. 23

తే. చనెనొకో యనఁ గ్రుంకె నవ్వనజబంధుఁ, డంతఁ దిమిరంబు నగ్గలం బయ్యె నపుడు
పవనతనయుండు సూక్ష్మరూపము ధరించి, చొచ్చె లంకాపురిద్వార మిచ్ఛతోడ.

వ. ఇట్లు సూక్ష్మాకారుండై చనుచుండఁ దత్పట్టణంబు రాక్షసీవేషధారియై నిల్చి ధర్షించి యిట్లనియె. 25

ఉ. ఓరి వెడంగువానర! మహోజ్జ్వలమా దివిజారిపట్టణం
బీరెయి సూక్ష్మరూపమున నేటికిఁ జొచ్చెద వేమిసేతు వం
చారజనీచరాధమ మహాగ్రహియై పొడువంగ ముష్టిచే
మారుతి దానిపెన్నురము మ్రగ్గఁగ మొత్తె హిమాద్రినందనా!. 26

ఆ. అంత నదియు రుధిర మెంతయుఁ గ్రక్కుచు, నేలఁగూలి లేచి నిలిచి పవన
తనయ! నీదుచేతఁ దఱఁగె లంకావైభ, వంబు నేఁడు కొను జయంబు నీవు. 27

వ. ఇంతకుఁ దొల్లిటివృత్తాంతం బెఱింగించెద భూభారహరణార్థంబు తనచేతఁ బ్రార్థితుండై యష్టావింశతిపర్యాయంబునఁ ద్రేతాయుగంబున నారాయణుండు శ్రీరామాభిధానంబున దశరథరాజనందనుండై జనియించు యోగమాయయు జనకుమందిరంబున సీతయై పుట్టు రామచంద్రుండును భార్యాసమేతుండై మహావనంబున కరుగుదెంచి యచ్చట రావణునిచేత మాయాసీతం గోల్పడి సుగ్రీవుతో సఖ్యంబు సేయు సుగ్రీవుండును సీతాన్వేషణంబు సేయఁ బ్లవంగవీరులం బనుచు నందొక్క శాఖామృగసత్తముండు రాత్రియందుఁ జనుదెంచు నతండును నీచేతఁ జర్చితుండై ముష్టిప్రహారంబునం బొడుచు నంత నీవును దుఃఖింప నాసమయంబునఁ బంక్తికంఠుండు దుర్దశాప్రాప్తుం డగు నిక్కం బని చతురాననుచేత వింటి నివ్విధంబున.

క. నీచేఁ ద్రుంపఁగఁ బడె రజ, నీచరసామ్రాజ్యలక్ష్మి నిక్కము మనుజాల్
నీచరితంబులు దలఁపఁగ, నీచారిభయాళిఁ గవరు నిర్మలచరితా!. 29

వ. ఇంక సీతవిధం బెఱిఁగించెద. 30

క. రావణు నంతఃపురసౌ, ధావళి కటమీఁద శింశుపావనిరుహమూ
లావనుధారుహమున తఘు, భూవల్లభుదేవి దనుజపాలఁతులు గొలువన్. 31

క చెలువొందు వేగఁ గనుఁగొని, తెలియంగను బల్కు రామదేవున కిఁక నిన్
గలియంగ నెంతపుణ్యము, తొలిజన్మమునం దొనర్చితో నేను హరీ!. 32

ఆ. పరఁగ ధన్యనైతి భవపాశమోచన, యైన రామభక్తి యమరె రామ
భక్తు నిన్నుఁ గంటిఁ బాయక నామది, నిలువవలయు రాముఁ డెలమి నింక. 33

వ. అంత. 34

చ. అనిలతనూభవుండు లవణాంబుధి దాఁటినతత్క్షణంబునన్
జనకసుతాసురేంద్రులకు సంచలితంబులు నయ్యె వామహా

స్తనయనముల్ రఘూత్తముని దక్షిణనేత్రభుజంబు లక్కడన్
జనులు నుతింపఁగా సదరెఁ జారుసరోరుహపత్రలోచనా!. 35

వ. అనుచు ఘోరాంబకుండు నిజకుటుంబినియగు పర్వతరాజనందనతోడఁ దదనంతరవృ
త్తాంతం బిట్లనియె. 36

హనుమంతుండు లంకలోఁ జొచ్చి సీతను వెదకుట.

క. అంత నిశాముఖమున హను, మంతుం డణుమాత్రుఁ డగుచు మనుజాశనసౌ
ధాంతరగోపురసీమల, నంతట వెదకంగఁ దొడఁగె నవనీతనయన్. 37

వ. ఇట్లు పరమశోభనం బగు లంకానగరం బంతయుఁ బరీక్షించుచు నొక్కయెడ
సురపాదపసంబాధంబును రత్నసోపానవాపికాకలితంబును నానాపక్షిమృగాకీర్ణం
బును స్వర్ణప్రాకారంబును ఫలభారానమ్రశాఖాగ్రపాదపపరివారితంబును నగు
నశోకవనంబుఁ గని ప్రతిపక్షం బరసి గనుంగొనఁజాలక చనిచని మణిస్తంభశతా
న్వితం బగుచు మేఘమండలంబు నొరయు చైత్యప్రాసాదంబుఁ గాంచి తత్పురో
భాగంబున. 38

సీ. కనియె శాఖాపర్ణకలితమౌ శింశుపాతరుమూలమున దైత్యతరుణు లెల్లఁ
గొలువ రామా! యని పలుకుచుఁ దలయెల్ల జడకట్టి రక్షించుజనులు లేక
మలినాంబరముచేత మదిఁ గుందు మిథిలేశుకన్యకామణి నిట్లు గాంచి యొక్క
పర్ణాంతరమున నేర్పడడాఁగి కడుఁగృతార్థుఁడఁ గృతార్థుఁడఁ గృతార్థుఁడను నేఁడు
తే. కంటి జనకాత్మజను రామకార్య మెల్లఁ, జక్కఁబడియెను నాచేత నిక్క మనుచు
నిలిచె నంతటఁ గలకలకలయటంచు, రవము వీతెంచె దనుజపురాంగణమున. 39

ఉ. ఆనినదంబుఁ దా విని తదంతరపర్ణములందు డాఁగి య
ద్దానవనాథు దైత్యవనితాయుతు వచ్చెడునట్టివాని ఘో
రాననుఁ గాంచి విస్మయము నంది దృఢంబుగ నుండునంత న
ద్దానవుఁ డేఁగుదెంచుచును దద్దయు బుద్ధిఁ దలంచె నిట్లుగన్. 40

వ. అంతకుమున్న రావణుండు రాఘవుచేత నెవ్విధంబున మరణంబు గలుగు భార్యా
ర్థంబైనఁ జనుదేరఁడయ్యె ననుచు నిట్లు రామధ్యానతత్పరుండై యుండి యర్ధరా
త్రంబున రామప్రేరితుఁడగు పావని కామరూపధరుం డై యొంటిగ శాఖాగ్రం
బున నిలిచెనని యాయర్ధరాత్రంబున నట్లు స్వప్నంబు గాంచి సత్యంబగు ననుచు
జానకిం బట్టి బంధించిన నవ్వానరుండు రాఘవున కెఱింగించెడు నని రూఢచిత్తుం
డయి యంజనశైలంబువోలె నిజశరీరంబు వెలుంగ దనుజాంగనాపరివృతుం డై చను
దెంచుచుండె నాసమయంబున. 41

క. పనితల కంకణరవములు, తనచెవులకు సోఁక జనకతనయయు దుఃఖం
బునఁ దల వంచుచుఁ దనలోఁ, దను గుందుచు రాఘవార్పితస్వాంతయు నై. 42
వ. నిలిచియుండె నాసమయంబున రావణుండు సమీపంబునకుం జనుదెంచి. 43
చ. వినుము సుమధ్య! సాక్కి పలవింపఁగ నేటికి నీదుభర్త య
వ్వనచరులందు నిల్చెఁ గనవచ్చు నొకప్పుడు గానరాఁడు నే
నెనయఁగఁ బంపఁ గన్పడఁ డొకింతయు నాక్రియ నిస్పృహాత్ముఁడై
నినుఁ దలపోయకున్నఁ జనునే తలపోయఁగ నీవు నాతనిన్. 44
వ మఱియును. 45
చ ఘనముగ నిన్నుఁ గూడ సముఖంబున నీ వెపు డున్ననైన నా
తని కొకయింత ప్రేమ మదిఁ దాఁకదు నీదగు సర్వభోగముల్
గుణములు గాంచి నిన్ గనఁడు క్రూరుఁడు నిర్దయుఁడున్ గృతఘ్నుఁడున్
గన నటు గాకయున్న నినుఁ గైకొనిపోవకయున్నె భామినీ!. 46
ఆ. అట్టిశక్తిహీను ననుసరింపఁగ నేల, దైత్యలోకనాథుఁ డగులు నన్ను
దేవకాంత లెల్ల నీవు పల్కినయట్లు, సేయువారు చింత సేయ కిఁకను. 47
వ ఏను నీయందు మిక్కిలి మనంబు చేర్చినవాఁడ ననుఁదవల్ల భుండ రాఘవుండు నిర్మ
లుండును నిరహంకారుండును విమూఢుండును మునిమార్గవంతుండును బ్రహ్మచర్య
వ్రతాచార్యుండును విమానియు లోకచారుండును నరాధముండును నీయందుల
విముఖుండును నగు నతని నేమి సేయంగలవు నన్నుం గవయు మనిన దశానను
వాక్యంబులకు రోషశోకంబులు నివ్వటిల్లఁ బరమపతివ్రతాతిలకంబు గావున
భాషింప నోడి యధోముఖియై యొక్కతృణంబు పట్టి యిట్లనియె. 48
క. దనుజా! మఖమున హవ్యముఁ, గొని చను శునకంబుభంగిఁ గొనివచ్చితి వ
మ్మనుజేశుఁ డెఱుఁగకుండఁగ, నినుఁ ద్రుంపకయున్నె కనిన నిశితాస్త్రములన్. 49
వ. అయినను. 50
క. వేగమె తత్ఫల మందెదు, రాఁగలఁడు విభుండు నిన్ను రణరంగమునన్
నేగి యొనరించి చెండఁగ, బాగుగ నెఱిఁగెదవు రాముఁ బరమాత్మునిగాన్. 51
చ. మఱియును నిజ్ఝపాలయము మార్గొని శోషిలఁ జేసియైన భీ
కరశరపంక్తి నడ్డముగఁ గట్టియు నైనను నిన్నుఁ దాఁకి సో
దరపరివారయుక్తముగ ధారుణిఁ గూల్చి యయోధ్య కింపుతో
సురలు నుతింప నన్ గొనుచు సూర్యకులోత్తముఁ డేఁగు రావణా!. 52
క అని యిటు భూసుత పలుకఁగ, దనుజుఁడు తామ్రాక్షుఁడగుచుఁ దగ ఖడ్గము గై

కొని త్రుంతు ననుచు నెగయఁగఁ, గని మండోదరి సుధర్మకలితోక్తులచేన్. 53

వ. పతిహితంబు దలంచుం గావున. 54

క. పలికె నిశాచరవల్లభ!, కత మలర భుజంగముఖ్యకాంతలు నిన్నున్
వలచినవారలు వారలఁ, దలఁపక మానుషిని గృశను దలఁపఁగఁ దగునే. 55

వ ఇట్లు పలుకు మండోదరివాక్యంబుల కుపశమితక్రోధుండై రావణుండు నిశాచర
వనితలం గనుంగొని యిట్లనియె. 56

క. ఏవిధమున వశమౌ నటు, గావింపఁగవలయు నట్లు కావింపుఁడు నా
కీవనితను సమకూర్చిన, యావనితకు రాజ్య మిత్తు నగు నిజ మనుచున్. 57

వ ఇందుకు రెండుమాసంబులు గడువుచేసిన యటపైని నాదుశయ్యాగమనంబున
కొడంబడక యున్నఁ బ్రాతఃకాలాశనంబునకు విశసించి తెండని పలికి నిజాంతః
పురంబున కరిగె నంత నిశాచరకాంతలెల్ల జనకనందనం గనుంగొని తర్జనల భర్జింపం
దొడంగి రం దొక్కతె యిట్లనియె. 58

మ. వనితా! యూరకె నీదుజవ్వనము పోవన్ రిత్తమై యుండఁగాఁ
జను నే దానవనాథుఁ జెందుము యథేచ్ఛ న్భోగము ల్పొందె దీ
వన నందొక్కతె మాటలేటి కిదె కాయం బెల్ల ఖండింత మం
చన వేఱొక్కతె ఖడ్గ మెత్తి తెగవ్రేయం జూచె ని ట్లందఱున్. 59

క. భర్జింపఁదొడఁగి రచ్చట, నిర్జీవియుపోలె సీత నిలిచెను నంతన్
గర్జ మెఱిఁగి త్రిజట యనునెడు, నిర్జరరిపుకాంత లేచి నిజసఖుల నటన్. 60

క. వారించి పలికె దుర్వ్యా, పారంబులు మానుఁ డింకఁ బదములకు నమ
స్కారంబు సేయుఁ డిప్పని, తౌరత్నము దుగ్ధవార్ధితనయ దలంపన్. 61

వ. ఇందుకు నొకస్వప్నంబుఁ గాంచితి నెటు లనిన. 62

సీ. కమలాక్షుఁడును జగత్కల్యాణుఁడని యున్నఁదగు రాముఁ డైరావతంబు నెక్కి
మనలంకఁ గాల్చి రావణుకంఠములు ద్రుంచి జనకనందన నంకమున నమర్చి
శైలాగ్రమున నిల్వఁ బౌలస్త్యుఁ డొకగోమయహ్రదంబున సుతాద్యఖిలజనులఁ
గూడి క్రుంగఁగ భక్తితోడ రాఘవునకు మనవిభీషణుఁ డెంతొ ఘనము చూప

తే. మేలుకలగంటి దశకంఠు శ్రీలు నెల్ల
దలఁగ నింతయొనర్పంగఁ గలఁడు రాముఁ
డనుచుఁ ద్రిజటయుఁ బల్కె భూతనయ యింత
నమ్మకయ దుఃఖమునుబొందె నెమ్మనమున. 63

వ. ఇట్లు రక్షించుజనులు లేక చింతాభరంబునం గుందుచుఁ బ్రభాతంబయిన నన్నాం
దినియెద రింక నెవ్విధంబున నయిన మృతినొందుట కార్యం బని తలంచి. 64

ఆ. ముక్తకంఠ యగుచుఁ బొగిలి దుఃఖాబ్ధిలో, మునిఁగి మునిఁగి హస్తమునను నొక్క
శాఖ వంచి మృతి నిజంబని తలపోయ, మెఱుఁగకుండె రాముగరిత తరుణి!. 65

వ. అనుచుఁ బల్కి చలిమలపట్టితోడఁ గరకంఠుం డవ్వలివృత్తాంతం బిట్లనియె నావిదే-
హకన్యాతత్త్వంబు మిగులఁ జింతాభరంబున. 66

మ. అకటా! రాఘవుఁ బాసి యిచ్చటను గ్రవ్యాదాంగనామధ్యమం
దు కడున్ దీనత నుండఁగావలసె మద్బుద్ధిన్ విచారింప సౌ
ఖ్యకరం బొక్కటి వేణిచే బిగియఁగాఁ గంఠంబు బంధించి నే
ను కడన్ మేను దొఱంగెదంచు మనమం దూహించి యున్నంతటన్, 67

హనుమంతుండు సీతనుఁ జూచి సంభాషించుట.

క. మెల్లనఁ గనుఁగొని పవనజుఁ, డుల్లంబునఁ దనదుకార్య మూర్వీసుతకున్
దెల్లంబు సేయ నిటులని, యల్లనఁ బలుకంగఁ దొడఁగె నగరాజసుతా!. 68

సీ. సాకేతపట్టణస్వామియౌ దశరథుం డతనికి లోకవిశ్రుతులు నలువు
రాత్మసంభవు లందు నగ్రజుం డగు రాముఁ డతఁడు భూసుతయు నిజానుజుఁడును
దోడ రా జనకాజ్ఞతోడ గౌతమి యను పుణ్యాశ్రమమున నింపుగ వసింప
నతఁడు లేకుండంగ నతనికాంతఁ బతివ్రతాత్మ జానకి సజ్జనాభివంద్య
తే. రావణుఁడు దోఁచుకొనిపోవ నావనాళి, వెదకుచును నేలఁబడియున్న విహగవర్యు
ఘను జటాయువుఁగని మోక్షమొసఁగ నొసఁగి, యంత సుగ్రీవుతోడిసఖ్యం బొనర్చి.

ఆ. అతని కహితుఁడైన యవ్వాలి నిలఁ గూల్చి, భానుజునికి రాజ్యభార మొసఁగి
మమ్ము సీత వెదక మహిమీఁదఁ బంపంగ, వెదకి యేము భూమివివరమునను. 70

వ. కనుంగొనక యందు నే నొక్కండ సుగ్రీవుసచివుండ సంపాతివాక్యగౌరవంబున
శతయోజనవిస్తీర్ణంబగు నిమ్మకరాలయంబు నిమిషంబునం దాఁటి దుర్గమంబగు లంకా
నగరం బెల్ల వెదకి యియ్యశోకవనంబునం గృశీభూతయగు రామభార్యను మత్పు
రాకృతపుణ్యాతిశయంబునం గంటిఁ గృతకృత్యుండ నైతి నని పలికి బుద్ధిమం
తుఁడగు హనుమంతుం డూరకుండిన జనకనందనయుం గ్రమక్రమంబున నవ్వా
క్యంబులు విని విస్మయంబు నొంది. 71

మ. కనిపింపం డొకఁ డైనఁ జూడఁగను మత్కర్ణామృతాభంబులై
యొనయన్ వాక్యము లొప్పు స్వప్నమున నే నింతైన నిద్రారతిం
గన నేధన్యుఁడొ నాకు నిచ్చట నెఱుంగం బోలు నంచన్న న
వ్వనితారత్నము వాక్యము ల్విని జగత్ప్రాణాత్మజుం డెంతయున్. 72

తే. సంతసము నొంది కనిపించుసమయ మిప్పు, డమరె శ్రీరాఘవానుగ్రహమున ననుచు

దివ్యరూపంబుఁ దాల్చి యాభవ్యచరితుఁ, డెలమి వందన మొనరించి నిలిచె నపుడు.

వ. ఇట్లు రక్తాస్యుండును భీతవాలుండును నై నిలిచిన పవమానవందనుం గాంచి భయంబు నొంది రావణుం డివ్విధంబున మాయావనచరుండయి నన్ను మోహంబు నొందింపఁ జనుదెంచెనో యనుచు నాననంబు వంచి పలుకకుండెనంతఁ గృతాంజలియై రామభక్తిస్వాంతుండగు హనుమంతుం డిట్లనియె. 74

శా. తల్లీ! నాయెడ భీతిఁ బోవిడుము నీదాసుండ దాసుండ స
త్ఫుల్లాబ్జేక్షణుఁడైన రాఘవున కేఁ బుత్త్రుండఁ బ్రాణాత్ముఁడై
యిల్లోకంబుల నొప్పు వాయువున కే నేఁ బ్రోద్ధు సన్మైత్రి రం
జిల్లన్ భానుజుఁ గూడియుండెదను నీచిత్తేశు నాజ్ఞం దగన్. 75

వ. కోసలేంద్రుండును బరమాత్ముండు నగు రామచంద్రునకు దానుండఁ దచ్ఛాసనంబున 76

క. వచ్చితి నిష్కల్మషుఁడను, సచ్చరితుఁడ బ్రహ్మచర్యసద్వ్రతుఁడ ననన్
అచ్చెరువు నొంది పలికె వి, యచ్చరనుత సీత మారుతాత్మజుతోడన్. 77

క. నరులకు వానరులకుఁ జే, కురునే సఖ్యంబు సేవకుఁడ నంటివి నీ
వెఱిఁగిన నాతనితనువును, గరిమము గుణములును నెఱుఁగఁగాఁ బల్కు మొగిన్.

వ. అనిన వాయునందనుం డిట్లనియె. 79

సీ. సజలాభ్రనిభతనుచ్ఛాయాసమేతుండు శ్రోత్రాంతనయనుండు సుందరుండు
వరజటాకోటీరవల్కలాజినధరుం డసమానపూర్ణచంద్రాననుండు
తూణబాణాసనపాణిసరోరుహచతురుండు మృగరాజసదృశమధ్యుఁ
డురుభుజాగ్రుండు సింధురయానుఁ డంభోధిగంభీరుఁ డయుతార్క కాంతియుతుఁడు

తే. నీమనోనాయకుఁడు దుష్టనిగ్రహుండు, దేవమునిగణవినుతప్రభావజలధి
నిఖిలభూతదయాళుండు నీవు లేక, యునికిఁ గుందుచు నున్నవాఁ డుక్కు దక్కి.

తే. నీవిభుఁడు కాంతిచేఁ బద్మినీవిభుండు, నీవరుఁడు శక్తిచే భవానీవరుండు
నీధవుఁడు బల్మి సంయమనీధవుండు, నీపతి గభీరమునఁ దటినీపతి సతి!. 81

తే. అన్న కన్నిగుణంబుల కనుగుణుండు, తమ్ముఁ డనఁదగు నానుమిత్రాసుతుండు
దగవు కిసలయములఁబోలు తత్పదములు, వనములఁ జరింప బంగారువంటివాఁడు. 82

వ. దేవీ! నిన్నుఁ గోలుపడి నిఖిలకాననంబులు వెదకుచు శబరిచేతఁ బూజితుం డయి ఋశ్యమూకంబునకుం జనుదేర సుగ్రీవుండును భయంబున వారల హృదయంబు లెఱుంగ నన్నుం బనిచిన నేనును వటురూపంబునం జని వారల సద్భావంబు లెఱింగి స్కంధంబుపై నెక్కించుకొని సుగ్రీవుసముఖంబునకుం జనుదెంచితి నంత నగ్నిసాక్షికంబుగ సుగ్రీవుతోడ సఖ్యం బొనరించి యతని భార్యాపహారియగు

వాలి నొక్కసాయకంబునం ద్రుంచి వనచరరాజ్యంబునకు సుగ్రీవు నభిషిక్తుం జేసెనంత సుగ్రీవుం డఖిలదిగ్భాగంబులకు మహావీరులగు వానరులమ్ము వెదకం బనిచె నాతనిపనుపున వెదలువారలలో సాదరంబుగా నన్ను. 83

హనుమంతుం డంగుళీయకము సీత కొసంగుట.

సీ. కని భవన్నాథుఁడౌ కమలాప్తకులవర్యుఁ డతిముదంబున నిట్టు లనియె నపుడు
పవనజ! నీచేత బాగగు మత్కార్య మటుగాన భూపుత్రి నెచటఁ గనిన
నపుడు మత్కుశలంబు నంతయు నెఱిఁగింపు మంగుళీయక మిదె యానవాలు
గాఁగఁ గైకొనుమంచుఁ గడువేగ నొసఁగె నే నదియును సద్భక్తిచే నమర నిచటి
తే. కిదియె తెచ్చితిఁ జూడు సంపదలవెలఁది!, భద్రముద్రికఁ గైకొను పరమసాధ్వి!
యనుచు ముద్రిక నొసఁగి పావని సభక్తి, తోడ నిలిచెను దలను జేతులు ధరించి.
వ. ఇట్లు సాధువర్తనుండగు హనుమంతుండు దూరంబున నిల్చిన జనకనందనయు రామ నామాంకితంబగు నమ్ముద్రికారత్నంబుఁ గాంచి శిరంబున ధరియించి యానంద బాష్పకలితలోచన యై యిట్లనియె. 85
చ. పవనతనూజ! నా కిపుడు ప్రాణ మొసంగితి వింత భక్తి లిం
కెవ రిట లక్ష్మణాగ్రజున కింతటివాఁడవటం చెఱింగి ని
న్నవనిపుఁ డిందుఁ బంచెఁ గని యచ్చట నాదగుబాము లెన్ని రా
ఘవున కెఱుంగఁ బల్కి దయఁ గ్రమ్మఁ బ్రసాధన మీవు సేయవే. 86
వ. ఇచ్చటి తెఱంగు వినుము. 87
మ. నను మాసద్వయ మింక నైఁతు రటపై నానాయుధోపేతు లై
తను వింతింతలు సేతు రయ్యసురకాంత ల్గాన నీలోన ని
ద్దనుజుం జేరడఁగింపఁ దీక్ష్ణశరు మత్ప్రాణేశు మార్తాండనం
దనసౌమిత్రులతోడఁ దెమ్ము కను వాగ్ధర్మంబు సత్వంసహా!. 88
వ. అనినఁ బావని సవినయంబుగా నిట్లనియె. 89
మ. జననీ! నమ్ముము నాదువాక్యములు కంజాతాప్తవంశాబ్ధిపూ
ర్ణనిశానాయకుఁ డైన నీవిభుఁడు బాణాసారఘోరంబుగా
ననిలో రావణు నుక్కడంచి నిజవామాంకంబున న్నిన్నుఁ జ
య్యనఁ గైకొంచు నయోధ్య కేఁగు దివిజాధ్యక్షుండు లగ్గింపఁగన్. 90
వ. అనిన నమేయాత్ముండగు రామచంద్రుం డపారంబగు నిమ్మహానీయాకూపారంబు వానరానీకంబులతోడ నెట్లు దాఁటువాఁ డనిన మారుతి యిట్లనియె. 91
క. విను శాఖామృగసైన్యము, లను భానుజరామచంద్రలక్ష్మణులను గ్ర

న్నన నాదుస్కంధమున నిడు, కొని వచ్చెదఁ దల్లి! దైత్యకుల మడఁగింపన్. 92
వ. నీనిమిత్తంబున సకలరాక్షసనాశంబు గాఁగల దైనను. 93
క. చనవలయుఁ రామచంద్రుని, గనవలయుఁ రఘూత్తముండు గని నమ్మెడుమా
ఱ్కని నానవాలొసంగుము, జననీ! యని విన్నవింప జనకాత్మజయున్. 94
వ. ఇంచుకంత విచారించి కేశపాశాంతస్థంబగు చూడామణి యొసంగి కమలలోచనం
బుల సాదరంబుగాఁ జూచుచు. 95
క. ఇమ్మణిఁ గొనిచను సువ్రత!, నమ్ము రఘూత్తముఁడు మఱియు నమ్మెడువృత్తాం
త మ్మొక్కటి పల్కెద మును, సమ్మతితోఁ జిత్రకూటశైలమునందున్. 96
వ. వసియించియుండ నొక్కనాఁడు నాతొడపై శిరంబుఁ జేర్చి. 97
శా. ఏకాంతంబున రామచంద్రుఁడు సుఖం బింపొంద నిద్రింపఁగాఁ
గాకం బొక్కటి మత్పదాగ్ర మెఱుపై కన్పట్ట మాంసేచ్ఛచే
వీఁకన్ గోరులఁ జీరి పోక మఱి వేవేగంబ పైరాఁగ నా
భూకాంతుం డది లేచి చూచి తృణముం బోనీక పై వైచినన్. 98
క. అదియును బ్రహ్మాస్త్రం బయి, వదలక వెనుదగులఁ బ్రోచువా రొకరైనన్
వెదకంగ లేక రఘువరు, పదములపైఁ బడియె మరలి పరువగు భీతిన్. 99
వ. బ్రహ్మేంద్రాదులకును నపరిహార్యంబైన నిజాస్త్రప్రభావంబున కోడి దయానిధే
యనుచు శరణుసొచ్చిన కాకంబు నీక్షించి శరణాగతవత్సలుండు గావున రామచం
ద్రుం డిట్లనియె. 100
తే. విను మమోఘంబు నాదగు ఘనశరంబు, నీదు సవ్యాంబక మొసంగు నేఁ దనంగ
నట్లొసంగుచుఁ జనియె నేఁడట్టిపౌరుషంబు లెఱుఁ బోయె నను రామచంద్రుతోడ.
వ. అట్టివాఁ డియ్యెడ నుపేక్షితుం డగునే యని విన్నవింపు మనిన సీతాసుభాషితం
బులు విని హనుమంతుం డిట్లనియె. 102
ఉ. ఏనెఱిఁగింపు టాలసము యిమ్మకరాలయ మెంత దాఁటిలం
కానగరంబుఁ దుత్తుమురుగా నొనరింపఁగ జాలుకార్ముక
జ్యానినదప్రముక్తశరజాలములన్ రఘుసత్తముండు నీ
పైన మనంబువెట్టి యొకపండును దెమ్మనఁ జాగింపఁగన్. 103
వ. అనిన జనకనందన యిట్లనియె, 104
క. అతిసూక్ష్మదేహుఁడవు నీ, గతి సందఱు దలఁప విలయకాలమహోశ
ప్రతిభులు దానవు లిఁక నే, గతిఁ బోరెద రన్న జనకకన్యక కపునున్. 105
వ. మేరుమందరసంకాశంబును రక్షోగణవిభీషణంబును నగు పూర్వరూపంబుఁ గనఁబ
ఱచినఁ బర్వతోపమానుండగు నాకపికుంజరుం గనుంగొని మిక్కిలి హర్షంబుతోడ
నద్దేవి యిట్లనియె. 106

ఉ. చాలుదు వెంతకైన బలశాలివి నీ కిఁక మార్గమందునన్
మేలగు రామకార్యమును మేలుగఁ బొమ్మన వాయుపుత్త్రుఁడుం
జాఁగిలి మ్రొక్కి పోవుచు మనంబునఁ దల్చెను రామకార్యమున్
మేలు దలంకకుండ నటమీఁద నొనర్పఁగఁ బోలు నెంతయున్. 107

వ. అదియునుంగాక యూరక చనుట కర్జంబు గా దొక్కింత పౌరుషంబు చూపెదం గాక యనుచు మనంబున నిశ్చయించి మహాసాహసుండును బలియు నగుచుఁ బావనియు సీతాశ్రమనగంబు దక్క యయ్యశోకవనం బంతయు నిముసమాత్రంబున నిర్వృక్షంబు నొనరించె నాసమయంబున విపినోత్పాటనుం డగు హనుమంతుం గాంచి రాక్షసవనిత లెల్ల జానకిం జేరి యివ్వానరరూపధరుం డెవ్వం డనిన వైదేహియు. 108

తే. తగని దుఃఖాబ్ధిఁ బొగిలెడుదాన నాకు, దనుజమాయలు దెలియునే యనిన వారు
భయమునను బాఱి పౌలస్త్యుపదములకును, నెఱఁగి తెలియంగఁ బలికి రత్తెఱఁగు నపుడు.

వ. ఇట్లు వానరదేహధారియై యెవ్వఁడో మహాసత్త్వుండు సీతతో సంభాషించి యశోకవనం బెల్ల క్షణంబునఁ బెఱికి చైత్యప్రాసాదంబును భంగంబు సేసి తద్రక్షకుల నెల్ల నేలం గలిపి యతివిక్రముం డై యచ్చట నె యున్నవాఁ డనిన స్వప్రియంబగు వనభంగంబునకుఁ గనలి. 110

ఉ. అంత నిశాటకోటుల బలాఢ్యులఁ బంపఁగ వారు తద్వన
ప్రాంతము కేఁగుదెంచి పటుభల్లపరంపరఁ బాలుసేయ ను
ప్వాంతుఁడు మారుతాత్మజుఁడు వాల మొకింత చలింప భీతర
క్తాంతవిలోచనుం డగుచు నార్చుచు ముద్గరఘోరపాణి యై. 111

చ. తల లురముల్ కరంబులు పదంబులు జానువులున్ గటీతటం
బులు వికలంబు లౌనటులఁ బొల్పగు ముద్గర మెత్తి వ్రేయఁ గా
ల్బలములు ఘోటకంబులును భద్రగజంబులుఁ దన్నుకొంచు న
య్యెలఁ బడెఁ బక్షికంధరున కెంతయుఁ గీడెఱిఁగించుపోలికన్. 112

వ. ఇట్లు నిముసమాత్రంబున బలంబు నేలం గలపిన విని మండోదరీవల్లభుండు క్రోధమూర్ఛితుండై పరమదుర్మదుల నైదుగురు సేనాపతులం బనిచిన వారల లోహస్తంభాయుధంబునం జంపిన విని క్రుద్ధుం డై మంత్రిపుత్త్రుల నేడ్గురం బనుపఁ బూర్వక్రమంబున వారలను నిముసంబున నిశ్శేషం బొనరించి తోరణస్తంభంబు చేరి రక్కసులరాక కెదురు చూచుచుండె నాసమయంబున రావణశాసనంబున బలవంతుండు ప్రతాపశాలియు నగు నక్షకుమారుండు వెడలిన మారుతియు సింహనాదంబు సేయు

చు సముద్గరుండై విహాయసంబున కెగసి వానిరథంబుపై దుమికి మూర్ధంబు పగుల
నడచి తత్సైన్యం బెల్ల హతంబు గావించిన. 113

క. విని క్రోధమూర్ఛితుం డయి, దనుజాధిపుఁ డింద్రజిత్తుఁ దనయశ్రేష్ఠుం
గని తనయ! యవ్వనాటుని, గొనివచ్చెదఁ బుత్రహంతకుని నని పడికన్. 114

వ. ప్రాణంబులనైనం గొనియెద నని మృతుండయిన కుమారుసామర్థ్యంబు దలంచి.

తే. కనలి దుఃఖించు తండ్రియాననముఁ గాంచి, మేఘనాగుండు పలికెను మేఘునినద
భాషణంబులఁ దండ్రి! యీపట్ల నీవు, నేను గలుగఁగ దుఃఖంబు పూననేల. 116

క. బ్రహ్మపాశంబునను వానిఁ బట్టికట్టి, తెచ్చెద నటంచు రథమెట్టు తేరఁబంచి
పలునిశాటులు గొలువ సుపర్వనాథ, వైరి చనుదెంచె వెడలి సామీరికడకు 117

వ. ఇట్లు వీరవిక్రముండై చనుదెంచినఁ బవననందనుండు.118

సీ. పటుసింహనాదదుర్భరరవంబున దిశాదంతావళములు చిందఱ గొనంగ
వినువీథి కెగసి యవ్విహగవల్లభుమాడ్కిఁ దిరుగ దానవనాథవరసుతుండు
ఘనశరంబున నైదు నెనిమిది ముఖమున నాటించి హృదయంబునను బదంబు
లను నాఱు మఱియు వాలమున నొక్కొక్కటిఁ బఱప వాయుతనూజుఁ డురవడించి

తే. దుమికి రథసారథుల దురగములఁ బట్టి, నుగ్గు గావింప వాఁడును నగ్గలంపు
రోషమున నొండు తే రెక్కి రుచిరదార్ఢ్య, మైన బ్రహ్మాస్త్రమునదరించె ననిలసుతుని.

ఇంద్రజిత్తు హనుమంతుని బ్రహ్మాస్త్రముచే బంధించుట.

వ. ఇట్లు బ్రహ్మపాశంబునఁ బావనిం బంధించి మహాబలుండగు మేఘనాదుండు దశ
కంధరు సభాభవనంబునకుం గొనిపోవుచుండె నప్పుడు. 120

సీ. ఏజగత్సంత్రాణు నేప్రొద్దు నారాయణాద్యనంతాఖ్యల వనవరతము
నూరులు దలఁచుచు దారుణాజ్ఞానకర్మకృతబంధనములం బాసి కోటి
భాస్కరతుల్యమౌ పదముఁ బ్రాపించెద రట్టి శ్రీరాముపదాంబుజములు
మఱవక యేప్రొద్దు మానసాబ్జమునందు నిలిపి భజింపుచు నిఖిలబంధ

తే. నములవలన విముక్తుఁడౌ నగచరేశుఁ, డనిలనందనుఁ డతని కియ్యల్పదనుజ
కల్పితములయినబంధముల్ గణనయగునె, తలఁచి చూచిన తుహినభూధరతనూజ!.

వ. అనుచు. 122

క. గిరితనయతోడ దోషా, కరమౌళి యొఱఁగఁ బల్కి కాకుత్స్థనుతే
శ్వరుతదనంతరకథనము, మరలఁగ బల్కఁగ సుపక్రమం బొనరించెన్. 123

వ. తత్సమయంబున. 124

తే. పగ్గములచేత బద్ధుఁడై పట్టణంబుఁ, జూచుచును శైలగతిఁ జనుచుండు పవన

తనయుఁ జూడంగ వచ్చి మొత్తంగ దొడఁగి, కప్పురంబునఁ గలవార లచలతనయ.

వ. ఇంద్రజిత్తును వివిధరత్నప్రభాభాసురంబగు దనుజరాజసభాభవనంబునకుం గొని చని యప్పొలస్తి్యముందఱం బెట్టించి యిట్లనియె. 126

ఆ. తండ్రి వీఁడె పెక్కుదానవశ్రేష్ఠులఁ, జంపి విఱ్ఱవీఁగు శైలచరుఁడు
దెచ్చినాఁడ మదికి వచ్చినట్టులు శిక్ష, సేయు మనిన దైత్యశేఖరుండు. 127

వ. కాటుకకొండతెఱంగున ముందునిల్చియున్న ప్రహస్తుం గనుంగొని యిట్లనియె.

ఉ. ఎవ్వఁడొ వీఁడు నాదువన మేటికిఁ ద్రుంచెను ఘోరదైత్యులన్
గ్రొవ్వడఁగించె నేక్రియను గొంకక నాపుర మెల్లఁ జొచ్చెఁ దా
నివ్విధమంత నీవరయు మిప్పు డనన్ గరుణాదరంబులున్
నివ్వటిలం బ్రహస్తుఁడు వినిర్జితశత్రుసమీరపుత్త్రునిన్. 129

వ. కనుంగొని యిట్లనియె. 130

చ. నిను విడుపింతు వేగ రజనీచరనాయకుసన్ముఖంబునన్
వనచర! సీతెఱంగె ఱుఁగఁ జెల్కు మనన్ రఘునాయకాంఘ్రులన్
మనమున మాటిమాటికిని మ్రొక్కుపమీఱఁ దలంచి యంజనీ
తనయుఁడు పల్కెఁ గాఁ దొడఁగెఁ దత్కథ లంబుజపత్త్రలోచనా. 131

వ. ఇట్లు లోకత్రయకంటకుండును దేవగణాదుల కమిత్త్రుండును నగు నయ్యసురవల్లభుతోడ స్ఫుటంబుగ విను మనుచు నిట్లనియె. 132

క. చావునకై యేదేవుని, దేవిని కునకము హావిస్సు తెచ్చినగతి నీ
వావనమునఁ దెచ్చితో నే, నావసుధాధిపుసిబంట ననిలాత్మజుఁడన్. 133

సీ. మలయాచలముపొంత వెలయు మతంగపర్వతమునందున భానుసుతునితోడ
నగ్నిసాక్షిగ సఖ్య మాచరింపుచు వాలిఁ దునిమి రాజ్యము భానుజుని కొసంగి
నిఖిలవానరచమూనిచయంబులను గొల్వ నిలిచెఁ బ్రవర్షణాచలమునందు
మఱియు భూసుతఁ గాంచ గరుడానిలసమానవేగులౌ వానరవీరవరులఁ

తే. బనిచె భూభాగమున కందుఁ బవనసుతుఁడ, నే నొకండను వేగ వార్నిధిని దాఁటి
లంక నిటుచొచ్చి పద్మపలాశనేత్ర, సీతఁ బొడఁగంటి సద్గుణోపేత నిచట. 134

వ. వనంబుఁ ద్రుంచితినంతేని. 135

తే. వానరుఁడఁ గానఁ బెకలించివైచి తింక, నఖిలదేహుఁలకును బ్రియంబగుటఁ జేసి
దేహసంరక్షణార్థంబు తివిరినీదు, సైన్యములఁ దోలితిని మృత్యుసదనమునకు. 136

వ. అంత. 137

మ. అసురన్ మేఘనినాదనాముఁడు బ్రహ్మాస్త్రంబుచేఁ బట్టి బం
ధము గావించిటు దెచ్చె చూడు మిదె తద్బ్రహ్మాస్త్ర మింతైన బఱ

ధము గావింపదు గాని నీ కిది యసద్ధర్మంబు వల్దంచు బు
ద్ధిమతుల్ పల్కఁగ విచ్చితిక్ భుజబలోద్రేకాపహాప్రక్రియక్. 238

సీ. జీవవివేక మాత్రోన బుద్ధి నెఱుంగు మిఁక దైత్యబుద్ధిఁ బోవకుము దైవ
గతియె సంసారమోక్షత్వహేతువు దేహమునకు నాశ్రయింపఁ బొల్పు సుఖంబు
దనర బ్రహ్మాన్వయంబున జనియించితివి ధనేశుబంధుఁడ వీవు చూడఁ
దనువు నే నను టచే దానవుండవుగాని యధ్యాత్మబుద్ధి లేదయ్యె నేని
తే. దైత్యుఁడవు గావు దుఃఖసంతతియు లేదు, దేహబుద్ధీంద్రియాసులఁ దివిరియున్న
నిర్వికారుండ వీమాట నిజము నీదు, బుద్ధినూనుము సతతంబు పొందు సుఖము. 139

వ. మఱియు నీవు నిద్రించుసమయంబున నజ్ఞానహేతుభూతంబగు సంతతి యెల్ల నస
త్యంబుగదా యిది నీవునుం గావు నీకు వికారంబులు లేవాకాశంబు సర్వగతం
బయ్యును సంటని తెఱంగున నీవు దేహగతుండ వయ్యు సౌక్ష్మ్యంబునఁ దజ్జన్యవి
కారంబుల నంటవు దేహేంద్రియప్రాణహృదాదిసాంగత్యంబు స్వాత్మ యని
భావించినవాఁ డఖిలబంధభాజనుండగు నేను జిన్మాత్రస్వరూపుండ నజుండ
నక్షరుండ నానందభావుండ నని తలంచుపుణ్యుండు సంసారబంధంబువలన విడు
వంబడు నదియునుం గాక. 140

సీ. ఆత్మదేహంబున నది మృద్వికారంబు ప్రాణంబనంగను బవనయుతము
మనము నహంకారమును కారకలితంబు ప్రకృతివికారజ పరఁగ బుద్ధి
మఱియుఁ జిదానందమయుఁడు నిరంజనుం డవికారయుతుఁడు దేహాదిసంఘ
ముల వ్యతిరిక్తుండు ముక్తాశ్రయుండును నీశ్వరుఁ డని బుద్ధి నెపుడు నాత్మ
తే. నెఱిఁగియుండునో ముక్తుఁడౌ నరుఁడు మఱియుఁ, బ్రస్తుతము నీకు వలసినపరమధర్మ
మెఱుఁగఁ బల్కెదఁ దత్పరాత్పరుఁడు నైన, విష్ణుచరణాబ్జభజన గావింపుమదియ.

వ. అదియును విశోధనిగావున నతినిర్మలంబగు జ్ఞానం బొసంగు నంత శుద్ధతత్త్వానుభ
వుండ వయ్యెదవు దానఁ బరమపదంబునుం గలుగు సంశయంబు లేదు నీవును
వేగంబ మనంబున శత్రుభావంబగు మాఢ్యంబు విడిచి ప్రకృతివిలక్షణుండును
బురాణపురుషుండును హరియును శరణాగతప్రియుండును నగు రామచంద్రుసమీ
పంబునకు సపరివారుండవై జనకరాజనందనం గొనిచని యొప్పించి యమ్మహాత్తుచర
ణకమలంబులకు నమస్కరించి యశుభంబులు వాపుకొని గతకల్మషుండవు గమ్మిది
యునుంగాక. 142

చ. అనుదినముక్ సభక్తిని నిజాంతరవర్తియు సౌఖ్యరూపమం
దనుపముఁడుక్ బరాత్మయు మహోధికుఁడై వెలుఁగొందు రాఘవుం

గనని నరుండు దుఃఖఘనకల్పితభూరితరంగఘూర్ణితం
బనఁ జెలువొందు భీషణభవాంబుధిపారముఁ గాంచ నేర్చునే. 143

చ. మతిరయమున నీ వొనర్చిన యమర్షణకృత్యము లగ్నికీలలై
పొరిఁబొరిఁ గాల్ప శాత్రవునిపోలిక నాత్మకు మేలు సేయకే
నరకమునందుఁ ద్రోతు రిది న్యాయము మోక్షము నీకు దూర మం
దటికిని ద్రోఁచుఁ జేసెదువిఁకంబు గనుంగొను సన్మనీషితా. 144

వ. అనుచుఁ బలుకు నమృతాస్వాదనసమానంబగు వాయునూనుభాషితంబు విని యసు
రవరుం డగు దశకంధరుం డమృష్యమాణుండును రక్తాంతలోచనోజ్జ్వలుండును
నగుచు నిట్లనియె. 145

ఉ. ఎవ్వఁడు రాఘవుం డనఁగ నెవ్వఁడురా రవిజుం డనంగ వా
సవ్వుఁడొ హరుండొ నాదుభుజసార మెఱుంగవు వాని నిన్ను ని
య్యవనిజఁ బట్టి చంపెద బలాఢ్యునిపోలిక నాదుముందఱన్
గవఁగొని కూసె దింత యనఁ గాలభుజంగమహోగ్రకోపుఁడై. 146

ఉ. పావని పల్కె నిట్టులని పంక్తిరథాత్మజుఁ బోలనేర్తురే
నీవును గోటిరావణులు నిక్కపుబంటు యమోఘబాణుఁడా
నావసుధాసుతాధిపతి కంచన నాజ్యము పోయ మండు న
ప్పావకుభంగి రాత్రిచరపాలుఁడు మండి సమీపదైత్యులన్. 147

వ. కనుంగొని. 148

చ. పొడువుఁడి వానరాధమునిఁ బొంక మడంపు డటన్న దానవుల్
గడువడి ఖడ్గము ల్గొనుచుఁ గ్రమ్మఁగ నంత విభీషణుండు కా
దుడుగుఁ డటంచు రావణుని నొప్పుగఁ గన్గొని యన్న! వానరున్
వడిగలవానిఁ జంప బలవంతుల కొప్పునె రాచపాడియే. 149

క. పరరాజుఁ బట్టి వీనిన్, బొరివుచ్చిన కయ్యమెట్లు పొసఁగును గానన్
బొరివుచ్చుకంటె మిక్కట, మరయఁగ నొకశిక్షచేసి యంపుట యొప్పున్. 150

వ. నీవు రామచంద్రుతోడ సమరంబుఁ గాంక్షించి యింతసేసితివి గావునఁ గోర్కె
పండువ ట్లొనరించిన వీఁడును. 151

ఆ. చిహ్నతోడఁ బోయి చెప్పు రాఘవులకు, వారు సేనతోడ వత్తు రపుడు
పొసఁగుఁగయ్య మనినఁ బొలుపొంద దశకంఠుఁ, డనియె నిజభటాళి నపుడు గాంచి.

హనుమంతుఁడు లంకను దహించుట.

క. వానరులకు లాంగూలము, మానం బటుగాన మీరు మంచిపటంబుల్
నూనియతోడుతఁ జుట్టుం, డనలము పురికొల్పుఁ డనిన వా రబ్బంగిన్. (?) 153

వ నల్కాలంబులును మఱియును. 154

క. పురమునఁ గల చీరెలు స, త్వరమునఁ గొనివచ్చి నూనె దడిపి తదుద్య
ద్గురుతరపుచ్ఛంబున కం, దఱుఁ జుట్టుచుఁ దుదను వహ్ని దరికొల్పి కొగిన్. 155

వ. ఇట్లు మహాబలులగు నిశాచరులు పవమాననందను వాలంబునం దనలంబు మండ
నూఁది పగ్గంబుల బంధించి. 156

సీ. పురమెల్లఁ జోరుఁ డ్రీతరుచరాధముఁ డంచుఁ బిడికిటిపోటులఁ బొడిచి పొడిచి
ప్రతివీథులందునఁ బణవశబ్దములచేతను ద్రిప్పఁజూచి యంతయు సహించి
చని పశ్చిమద్వారమున మేను తక్కువచేసి బంధము లెల్లఁ బాసి యెగిరి
యొక్కగోపురమునఁ జక్కనౌ స్తంభంబుఁ గొని నిశాచరులఁ బెక్కుర నడంచి

తే. యమరనొక్కొక్కగృహముపై దుమికిదుమికి, యటవిభస్మంబుసేయు దవానలంబు
కరణిఁబవనాత్మజుఁడులంకఁ గాల్పఁదొడఁగె; నంతఁదత్పురజనము లయ్యవసరమున.

సీ. భయదమై గృహము గప్పఁగ నెట్లు చనలేక సముదగ్రపావకసంఘములును
సౌధముల్ చేరి యచ్చటనుండి ధర వ్రాలి కములు దైత్యాంగనాసముదయములు
రవిబింబములభంగి రహి మించు విస్ఫులింగములు దాఁకి యడంగుకరిపతములు
కనుల ధూమముఁ గప్పఁ గనిపింప కింతైన, భయముచే మూర్ఛిల్లు హయచయంబు

తే. నగుచు భస్మంబు లయ్యె దైత్యాలయములు, ధర్మమార్గానువర్తియై తనరు నవ్వి
భీషణునిమందిరమునందుఁ బెట్టఁడయ్యెఁ, గాన నది దక్క పవమానసూనుగరిమ.

వ. ఇట్లు నిమిషమాత్రంబున నట్టాలకప్రాసాదతోరణసహితంబుగా లంకానగరంబు
హుతాశనార్పితంబుగాఁ జేసి రత్నాకరంబుఁజేరి నిజలాంగూలం బమ్మహోదధిజలం
బులన్ ముంచి స్వస్థచిత్తుం డయ్యె ననలుండును వాయువునకు సఖుం డగుటవలన
జనకనందన ప్రార్థించినకతంబునను వాయునందనుపుచ్ఛంబు దహింపక యతిశీతలుం
డయ్యెఁ గాదేని. 159

మ. ఇల నేదేవుని నామసంస్మరణచే నిందంబుఁ దాపత్రయా
నలమున్ వీడి మహోఘముక్తు లగుచున్ మర్త్యు ల్సుఖం బొంది త
జ్జలజాతాక్షుని ముఖ్యభక్తుఁ డచలోత్సాహుండు సామీరి దై
త్యులు గావించిన వహ్నిపీడఁబడునే దూర్వాదళశ్యామలా!. 160

తే అనుచు రజతాచలమున హేమాద్రితనయకు నుంగు రఘువంశవర్ధను సుందరాంగుఁ
బాడి యవ్వాలితెఱఁగు నుపక్రమించె, బలుక నేత్రీకృతార్కేందుపావకుండు.

ఉ. అంత సమీరపుత్త్రుఁడు ధరాత్మజఁ గన్గొని దేవి! రామభూ
కాంతునిఁ జూడఁ గావలయు గ్రక్కున నంచుఁ బ్రదక్షిణత్రయం

జెంతయుఁ దా నొనర్చ భజియించి నమస్కృతిఁ జేసి యేఁగ శ్రీ
మంతు నతిప్రశాంతు హనుమంతుని గన్గొని సీత యిట్లనున్. 162

వ. ననుఁ జూడ నరుగుదెంచువాఁడై నీవార్త లెఱుంగ నెదురుచూచుచుండుఁ గావున రామసన్నిధానంబునకు నేఁగు మని మఱియును. 163

క. కనుఁగొను వనచరవర! నను, దనుజస్త్రీమధ్యమునను దాపత్రయవ
హ్నిని గుందుచుండు నీ విటఁ, జను రాఘవువార్త వినక క్షణ మెటు నిలుతున్.

చ. అనిన సమీరజుం డనియె నంబ! భవద్విభుఁడైన రాఘవుం
డినతనయాదిభూధరచరేంద్రు లనేకశతాయుతంబులున్
దనుఁ గొలువంగ రాఁగలఁడు తాలిమి మానిన నాదుస్కంధమం
దనువుగ నెక్కి భాస్కరకులాధిపుఁ జేరు క్షణంబులోపలన్. 165

వ. అనిన జనకనందన యిట్లనియె. 166

ఉ. సాగర మింకనట్లయిన సాయకపంక్తి నిగుడ్చి కట్టఁగా
బాగుగఁ జేసి యైన సుతబాంధవసంయుతుఁగా దశాస్యు ము
ఖ్యాగచరుల్ దనున్ గొలువ నర్కకులాగ్రణి యాహవంబునన్
నేగి యొనర్చి నన్ గొనిన సిద్ధము తద్యశ ముందు భూస్థలిన్. 167

వ. అది గావున నింక నెవ్విధమ్మునైనఁ బ్రాణంబులు చిక్కఁబట్టి తెరువుఁ జూచుచుండెద ననుచు వీడుకొల్పిన మారుతాత్మజుండు జనకనందనపాదారవిందములకు నమస్కరించి మహోదధిం గనుంగొని పునర్విలంఘనోత్సుకంబున నొక్కపర్వతంబు పైకిం జని 168

హనుమంతుం డంగదాదులం గూడి సంభాషించుట.

సీ. కుప్పించి యెగయఁ దత్కుధరావతంసంబు పౌలస్త్యజములక్ష్మిపగిదిఁ గ్రుంగఁ
బటువేగమునను ముప్పదియోజనము లేఁగి గగనాంతరస్థుఁడై జగతి నిండ
సింహనాద మొనర్చఁ జెలఁగి జాంబవదాదు లదె కార్యసిద్ధుఁడై ముదముతోడఁ
జనుదెంచువాఁడు పావని యంచు నొండొరు ల్పలుకంగ నమ్మహాచలమునందు

తే. దిగి వనౌకసులను నెల్ల మిగులఁ గాంచి, కంటి జనకావనీపాలకన్య ధన్య
మాన్య నారావణునితోడ మాటలాడి, వానిలంకాపురముఁ గాల్చి వచ్చి తిపుడు.

వ. ఇంక రామసుగ్రీవులఁ గనుంగొన నేఁగుద మనిన వారును నతిహర్షంబునఁ బవననందనుం గౌఁగిలించుకొని. 170

క. ఆడుదురు కొంద ఱతనిం, బాడుదు రొకకొంద ఱతని బాంధవమొప్పన్
గూడుదురు వాలములు ము, ద్దాడుదు రవ్వానరులు హిమాచలతనయా. 171

తే. అంతఁ బవనాత్మజునిఁగూడి యఖిలవృత్తు, చరులు రఘునాథుఁ గాంచి సత్వరముతోడఁ
జనుచుఁ బ్రస్రవణాచలంబునను మధువ, నంబు సుగ్రీవునాజ్ఞాపితంబు గాంచి.
వ. అంగదునితోడ వనచరులెల్ల నిట్లనిరి. 170
క. మనమందఱ మాఁకటఁ బడి, జననేటికి మధుఫలములు జలమును వేడ్కం
గొని తృప్తి నొంది చనిరొద, మన నంగదుఁ డట్లు పలుక నగచరు లంతన్. 171
చ. వన మటు సొచ్చి యడ్డమగువారల నుక్కడఁగించి తద్వనం
బునఁ గలమాతముఖ్యఫలము ల్గొన భానుజమాతులుండు త
ద్వనపరిరక్షకుండు దధివక్త్రుఁడు కోపముతోడ భానునం
దనుసముఖంబుఁ జేరి వననాశముచేయు నిజావమానమున్. 172
క. పలికి వనౌకసనాయక!, తలఁపఁగ నీవనము దేవతలకైనను గ
న్నులఁ జూడఁ బోల దది నేఁ, డిలఁ గూల్చిరి పవనతనయుఁ డిటు లీనుతుఁడున్.
వ. చిరకాలాభిరక్షితంబు వ్యర్థం బయ్యె. 174
చ. అనిన ముదంబు నొంది కననొదురు భూసుతఁ గాకయున్న మ
ద్వన మెటుచొత్తు రందులను వాయుతనూజుఁడె కాంచఁ బోలు నం
చన రఘువీరుఁ డేమి జనకాత్మజఁ జేర్కొని మాటలాడె దీ
వన రవిజుం డనెన్ దశరథాత్మజఁ గాంచిరి త్వత్సఖీమణిన్. 175
తే. పవనజాంగదు లటు గానిపగిదియైనఁ, ద్రొక్కనేర్తురె నాదుమధువన మట్లు
గాన నిక్కంబుఁగాంచి రక్కపులు జనక, కన్య నని మేనమామను గాంచి పలికె.
క. మామా! భయ మేటికిఁ జని, యామారుతి మొదలుగాఁగ నగచరవరులన్
నేమమునఁ దోడితెమ్మన, నామాటకు సంతసించి యాదధిముఖుఁ డున్. 177
వ. అతివేగుండై. 178
చ. చని ప్లవగేంద్రులార! రఘుసత్తముఁ డున్ రవిజుండు మిమ్ములం
గనుఁగొను వేడ్క నన్ బనిచెఁ గావున మీ రరుదెంచ నంగఁ బా
వనియును నాదిగాఁ గలుగు వానరు లంబరవీథి నైన తే
యునిగతి వచ్చి కాంచిరి పయోజహితాత్మజుఁ దక్కులీనునిన్. 179
వ. ఇట్లు కనుంగొని సుందర రామచంద్రునకు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి
నిలువంబడి రందుఁ బవమానసందనుండు కౌసల్యానందనున కిట్లనియె. 180

శ్రీరామున కాంజనేయుండు సీతవృత్తాంతముఁ దెలుపుట.

సీ. కనుఁగొంటి మిథిలేశుకన్యకారత్నంబు నచట నిరామయ యగుచుఁ దనరు
శింశుపావృక్షంబుచెంత మీకుశలంబు నడిగె నెమ్మదిలోన నుడుగ దెపుడు

శ్రీరామ! రామ! రామా! రామ! యనుచుండు దానవాంగన లెల్లఁ దన్నుఁ గొలువఁ
గుడువ దన్నము మంచి కోక గట్టదు కంట నీరు నించును బుద్ధి నిన్నె దలఁచు
తే. చుండు నేనును నొకశాఖయందఁ జేరి, మీకథావళు లెల్లను లోకమాత
యైన యద్దేవి కెఱిఁగించు నాత్మతోడఁ, బలుకఁదొడఁగితి రామభూపాల! యపుడు.
వ. ఎట్లు లనిన. 182
చ. ఇనకులమందుఁ బుట్టి బల మెక్కఁగఁ దాటకిఁ ద్రుంచి గాధిపు
త్రునిఁ గరుణించి గౌతమునితొయ్యలిఁ గాచి మహేశుచాపమున్
హానన మొనర్చి భూతనయ నంది పథంబున జామదగ్ని నొ
య్యన గతగర్వుఁ జేసి జనకాజ్ఞ నిజానుజుఁడు న్మహీజయున్. 183
సీ. తనవెంటఁ జనుదేర వనభూమి కేతెంచి కులకాంత నసురుచేఁ గోలుపోయి
దిననాథసుతునితోడను మైత్రి యొనరించి యతని కింపుగ వాలి నడుగుపఱచి
యంత భానుతనూజుఁ డతిబలాఢ్యుల ఋక్షవానరాధిపుల భూవలయ మెల్ల
నవనిజఁ గనఁ బంచె నందు నే నొకఁడ మద్భాగ్యంబునను లంకఁ బరఁగఁ జొచ్చి
తే. కాంచితిని రామభూపాలు కాంత నిచట, నాదుకష్టంబు ఫలియించె మోద మొదవె
ననినఁ గనువిచ్చి చూచి యవ్వనిత యిట్టులనియె శ్రీరామదాసుఁడ ననుచు నెఱిఁగి.
క. కర్ణామృతతుల్యము లయి, వర్ణింపఁగఁ బోలునట్టి వాక్యము లేసం
పూర్ణయశస్కుఁడు పల్కెనొ, నిర్ణయముల యేని యిచట నిలువఁగ వలయున్.
వ. అని యప్పతివ్రతాతిలకంబు పలికిన నేనును శాఖాగ్రంబు డిగి చరణకమలంబులకు నమస్కరించి దూరంబున ముకుళితకరకమలుండనై నిలిచిన నమ్మహీనందనయు నాదువృత్తాంతం బంతయు నడుగ నేనును సవిస్తరంబుగా నెఱింగించిన నమ్ముకుందు నంత నరిందమా! భవన్నామాంకితం బగు ముద్రికారత్నం బొసంగిన సంతసించి శిరంబునఁ బెట్టుకొని నన్ను విశ్వసించి యిట్లనియె. 186
చ. కనుఁగొనవయ్య! యియ్యసురకాంతల మధ్యమునందు భీతిచే
ఘనమగు దుఃఖ మొంది యిటు గ్రాఁగుట లింతయు నీ వెఱుంగఁగా
మనవి యొనర్చు రామునకు మారుతి! యంచన నేను బల్కితిన్
జనని! రఘూత్తముండు నిను సంతతముం దలపోయుచుండెడిన్. 187
వ. అహోరాత్రంబులు నీదువార్త నెఱుంగక. 188
మ. మదిఁ జింతింపుచు నుండు నెల్లపుడు శ్రీమంతుండు రాముండు నే
నిదె వేగంబునఁ బోగి పల్కఁగనె కీశేశుండు తమ్ముండును బ
ల్లిగురాలా వానరయూథపుల్ గొలువ దోర్లీలన్ సురారాతినిం
గదనక్షోణి నడంచి స్వాంకమున నిన్ గైకొంచు సంతోషి యై. 189

తే. చనెడు సాకేతపురికిఁ గావునను దల్లి!, యానవాలిప్పు డొసఁగు మయ్యవనివిభుఁడు
నమ్మి నటు లన్నఁ దనమది సమ్మతించి, రమణి కరుణించి తనశిరోరత్న మపుడు.

వ. ఇట్లు చూడాంతరస్థంబగు నిమ్మహారత్నంబుఁ గరుణించి తొల్లిటిచిత్రకూటనగంబునం గలుగు నతిరహస్యం బగు కాకాసురవృత్తాంతం బెఱింగించి సాశ్రులోచనయై యిమ్మెయిం దలంచి. 191

సీ. అడిగితి ననుము దైన్యముఁ బాపు మనుము నామనవిగా ముగ్ధులమఱఁదియైన
లక్ష్మణుతోడఁ దూలఁగనాడ ఫల మిప్పు డనుభవింపుచు నుంటి ననుమ యింక
క్షమియించి మాయన్న కరుణపుట్టెడునట్లు పలుకంగదే యని పలుకు మనుచు
దుఃఖించె నేను దద్దుఃఖోపశమనంబు లగువాక్యములు పల్కి యచటువెడలి
తే. వానివన మెల్లఁ బెకలించివైచి వాని, భటుల సమయించి తత్పుత్త్రుఁ బట్టి చంపి
పురము దహియించి నీపాదసరసిజములు, గాంచ నేతెంచితిని మించుకాంక్షతోడ.

వ. అనిన రఘునందనుండు సంతసించి పవనసందనా! నీ వొనరించు మహాకార్యంబు తొల్లి దేవతలచేతనైన నొనరింపంబడ దింక నీకుఁ బ్రత్యుపకారం బే నొనర్పం జాల నాదు సర్వస్వమ్మును గైకొమ్ము ఇదియునుం గాక హరిపుంగవా! పరమాత్మ నగు నాదుదుర్లభంబగు పరిరంభణంబుఁ గంటి వతిధన్యుండ వనుచుఁ బెద్దతడవు గాఢాలింగనంబు సేసి బాష్పజలపూరితలోచనుండై యత్యంతముదంబు నొందె ననుచు మహాదేవుం డిట్లనియె. 193

చ. అనుదిన మేమహాత్ము చరణాంబుజము ల్తులసీదళంబులన్
మనుజుఁడు బూజసేయఁగ సమస్తశుభావహమైన మార్గమున్
గనునో కో యట్టి రాఘవునికార్య మొనర్చి మహాకటాక్షమున్
గనిన మరుత్తనూజునకు గౌరి! యసాధ్యము లింక గల్గునే. 194

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱిఁగిం, చినగతి విధి నారదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డును నాకుఁ బల్కె వినుఁడం, చనియెను సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్. 195

క. మునిసముదయపాపతమో, దినకర! వనజదళనేత్ర! ధృతరథచరణా
సనకసనందననుతపద, వరరుహ! కస్తూరిరంగ! వసుధాసంగా!. 196

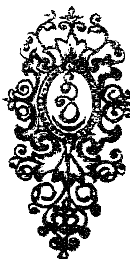
పంచచామరము. దిగంతసంతతప్రకీర్ణ దివ్యకీర్తిశోభితా
ఖగేంద్రవాహ! సర్వలోకకంటకాసురాపహా!
జగత్త్రయైకపోషణానుసార్యమాణసద్గుణా!
దృగంతశిక్షభాగధేయ! ధీర! రంగనాయకా!. 197

గద్య. ఇది శ్రీమోరుతోటనుతీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్ర కోటమరాజు భాస్కరమంత్రిపుత్త్ర నాగయామాత్యప్రణీతం బయిన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం బను మహాకావ్యంబునందు సుందరకాండము సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

యుద్ధకాండప్రారంభము.



శ్రీరంగనాయకీముఖ
వారిరుహసహస్రకిరణ! వరకావేరీ
తీరసదన! నిఖిలధరా
భారవిదారణ! స్వభక్తపాలన! రంగా!. 1

తే. అవధరింపుము తుహినశైలాధినాథ, కన్యకామణి కన్నీలకంఠుఁ డెంతొ
ప్రేమ దళుకొత్తఁ బలికె శ్రీరామపుణ్య, కథలు సద్భక్తజనసుధానిధులు దెలియ. 2

ఉ. అంత సమీరపుత్త్రుఁడు రయంబునఁ దాఁ గనినంత రామభూ
కాంతునితోడఁ బల్కెఁ గను గాంచి ముదంబునఁ బొంగి సాహస
స్వాంత! భవత్సమానులు నరామరవర్గములందు నెల్లెడన్
జింత యొనర్పఁ గల్గుదురె చెండితి వింక మదీయదుఃఖముల్. 3

వ. అదియునుం గాక. 4

తే. ఈయకూపార మవలీల నెవ్వఁడు దాఁటు, లంక దగ్ధం బొనర్చి నిశ్శంకతోడ
మరలి చనుదెంచుఁ గానఁ గింకరకృతం బ, శేషమును జేయఁబడె నీదుచేత నిపుడు.

వ. అని మఱియును. 6

సీ. మిత్త్రాత్మజునిబోలు మిత్త్రుండు చూడంగఁ గలుగఁ డింకఁక మీఁదఁ గలుగఁబోఁడు
ఏను లక్ష్మణుఁడు కీశేశుండు రఘువంశ మవనిజఁ గాంచుట ననిలసుతుని
చేత నిశ్చయము రక్షింపఁగఁబడితి మయ్యతివ బాగుగ నేఁడు వెతకఁబడియెఁ
గాని భీషణమత్స్యకచ్ఛపాకీర్ణమౌ జలధిఁ జేర్కొన బుద్ధి కలఁక నొందుఁ

తే. గడవ శతయోజనంబులపొడవు చూడ, నెవ్విధంబున దాఁటెద నిందుముఖిని
గాంతు నెట్లొకో యనినఁ దత్క్రియ మెఱింగి, భానునందనుఁ డిట్లని పలికె నపుడు.

ఉ. చింతిల నేల భానుకులశేఖర! వార్ధి యనంగ నెంత దు
ర్దాంతపరాక్రము ల్ప్లవగతార్క్ష్యజవాఢ్యులు చూడు వానరుల్

పంతములాడి నీ వనుపఁ బోవకున్నైనను జొత్తు మంచు బల్
గంతులు వైతు రభ్యుదయకాంక్షలు లందఱు నీకుఁ జూడఁగన్. 8

చ. మఱియును జింత కార్యగరిమంబు లడంచును నట్లుగాక సం
గరమున నిల్చి నీవు పటుకార్ముక మెక్కిడ నీదుముందఱన్
సరసిజసంభవాదులును జాలరు రే నిలువంగఁ జింతఁ బోఁ
దఱుముముఁ దన్నిమిత్తములు తాకొని తోఁచుచు నున్న విచ్చటన్. 9

తే. కాన మన కిప్డు జయలక్ష్మి గలుగు మించ
నింక నవ్వార్ధి దాఁటి యాలంకఁ జొచ్చి
దైత్యుఁ దునుము నుపాయంబుఁ దలఁపవలయు
ననిన మది మెచ్చి వాయునందనునిఁ గాంచి. 10

వ. పవననందనా! యింక నెన్నియుపాయంబుల నైన మహార్ణవలంఘనంబు నిశ్చయం బైనను దేవదానవులకును దుస్సాధ్యంబగు నాలంకాస్వరూపం బెఱింగింపు మంతయు నెఱింగి వలయు నుపాయం బొనరింపంబోలు ననిన హనుమంతుండును గరంబులు మొగిడ్చి యతివినయంబునఁ దాను గనినంతవట్టు నెఱింగించువాఁడై యిట్లనియె. 11

సీ. వినవయ్య! రఘునాథ! వనధిమధ్యంబునఁ జనుఁ ద్రికూటంబను శైల మొకటి
యందు లంక యనంగ నమరారిపురము కాంచనసౌధములచేతఁ దనరుచుండు
నొకని మెచ్చనిదార్ఢ్య లోకరు తత్పురమందుఁ గల రేను నాలంకఁ గాల్చి వాని
బలములో నాలవభాగం బడంచితి యంత్రముల్ విరిచితి నచటి కింక
తే. మీరు విచ్చేయ నది గడతేరుఁ గాన, వేగ యత్నంబు పూనుఁ డీవేళ ననిన
సంతసము నొంది యారామచంద్రుఁ డపుడు, భానుజునితోడ నిట్లనిపలికెఁ దరుణి!.

శ్రీరాముఁడు వానరవీరులసహితముగ లంకమీఁదికి దండెత్తి వెడలుట.

చ. రవిసుత! యిమ్ముహూర్త మతిరమ్యము నాకెనయంగ లంకపైఁ
గవయఁగఁ గాన నాభువనకంటకుఁ బట్టి సపుత్త్రమిత్రబాం
ధవునిఁగ నిమ్ముహూర్తమునఁ దాకొని చంపి యయోధ్యకు న్మహో
త్సవముగ జానకిం గొనుచుఁ జయ్యన నేఁగెద నింక నిప్పుడున్. 13

వ. నాకును మేలు గలిగెడు తెఱంగున దక్షిణాంగంబు లదరుచున్న యవి లంకాప్రస్థానంబు నిరూపణం బెట్లు గావున వేగంబ మనసేనలవారలకుం బయనంబు సెప్పి మవ్వాహినులకు వెనుకముందఱ నుభయపార్శ్వంబుల నుద్దండతరుశిలాపాణులై నిలిచి దండనాయకు లతిప్రయత్నంబున రక్షింపవలయు. నేనును సుమిత్రాపుత్త్రం

వ. వాయుజాంగదుల స్కంధారోహణంబు చేసి చనుదెంచెదము భానునందనా!
నీవును వానరసేనతోడ నేఁగుము గజ గవయ గవాక్ష గంధమాదన నల నీల మైంద
ద్వివిద జాంబవదాదిభల్లూకప్లవంగసేనావల్లభులును సప్రమత్తులై బలసి చనుదెంచె
దమనుచు సుగ్రీవలక్ష్మణసహితుండై యతిహర్షంబున రామచంద్రుండును నక్షత్ర
గణపరివేష్టితుం డగు రోహిణీవల్లభు పోల్కిన సేనామధ్యంబున నిలచె నాజగత్ప్రి
భుండు సేయునుత్సాహంబునకు ననురూపంబుగాఁ గామరూపసంపన్నులును వేదం
డతుల్యులును నగు వనచరు లాసమయంబున. 14

సీ. వాలము లుద్దాడువారు గంతులువైచువారు మల్లులు సరచువారు మఱియుఁ
పాదపంబులు దీసి పక్వఫలంబులు దినువారు రఘునాథ! దనుజు నిదియె
పొరిఁ ద్రుంతు మనువారు ధరణి యీనినయట్లు ప్లవగు లీక్రియఁ దన్ను బలసి కొలువఁ
దనుకాంతి యాతపం బన బాలభానునిగతి నొప్పె నాజగద్ధితకరుండు
తే. మత్తమృగసంఘములతోఁకలు చఱచి చఱచి, శైలములు దాఁటి యవలీలఁ జనుచుఁ జనుచు
వాసిగను సింహనాదము ల్సేసిచేసి, వాయువేగంబునను నేఁగువారు కపులు. 15

వ. ఇవ్విధంబున రామచంద్రుం డను సన్నిధానంబు ప్రాప్తమై యునికిఁ జేసి మహో
త్సాహు లయి యహోరాత్రంబులు నించుకంతైనను నిలువక చనిచని. 16

తే. సహ్యమలయాచలంబును సకలకాననములుఁ గనుఁగొంచు వివిధసైన్యములతోడఁ
జని యపారంబు భీమనిస్వనము మత్స్య, కచ్ఛపాకీర్ణమగు వార్ధిఁ గాంచి రపుడు.

వ. ఇట్లు దక్షిణపారావారంబుఁ గాంచి లక్ష్మణుండును వాలినందనుం దిగియు నప్పుడు
రాఘవుండు. 18

చ. అనిలతనూజు డగ్గి మిహిరాత్మజుఁ గన్గొని యింతపట్టు చే
తను నగునట్లు సేసితిమి దాఁటఁగ నింక నశక్యమైన నీ
వును మనసైన్యముల్ గొని మహోదధితీరమునందు నిల్చి మీ
మనములఁ దోఁచుచందముల మంతనము ల్సని సేయుఁ డంచనన్. 19

వ. ఇవ్విధంబున సుగ్రీవుండును తత్సాకరతీరంబున సైన్యంబును డించి దండనాయ
కులం గాచియుండ నియోగించిన వారును మహోన్నతతరంగాఢ్యంబును భీమనక్ర
భయంకరంబును నగాధసలిలంబును గగనాకారంబును నగు మకరాలయంబుఁ
గనుంగొని కపులు దుఃఖితులై. 20

క. మనరఘునాయకుదేవుని, గొనిపోయిన దనుజు నిపుడె కూల్చెద మైనన్
వననిధి సంసారార్ణవ, మును బోలె నపారమగుచు మొనసెను నిచటన్. 21

వ. ఎవ్విధంబునం దాఁటి లంకానగరంబుఁ గాల్చెదమో యంచు నందఱుఁ జింతాప
రులైరి రామపార్శ్వంబున నిల్చి రంత నద్వితీయుండును జిదాత్మయు నాకారం

డును బరమాత్ముఁడు సనాతనుండును నగు రామచంద్రుండు దేవకార్యంబుకొఱకు
మానుషవేషంబు ధరియించెం గావున మహాత్తరంబగు దుఃఖంబుచేత నావృతుండై
జనకరాజనందనం దలంచి బహువిధంబుల విలపింపందొడంగె మఱియును. 22

చ. తనదగు సుస్వరూపమును దత్త్వ మెఱింగిన మానవోత్తము
ల్గన రఁట దుఃఖసంఘములఁ గన్గొనఁ డద్రఘునాథమూర్తికిన్
ఘనమగు నీరెయుంగమిని గల్గెడు శోకము లోభమోహము
ల్వినచెలఁ గ్రోధహర్షభయపీడలు చెందునె శైలనందనా!. 23

వ ఈయజ్ఞానచిహ్నంబు లప్పరమాత్మునందు నెట్లుండు దేహాభిమానులకుం గాని లేనివారలకును నాత్మజ్ఞానసంపన్నులకును దుఃఖంబులు లేవు. బుద్ధినైర్మల్యంబున రెండవపదార్థంబు లేదని యెఱింగె నేని పరమసౌఖ్యంబు చేకూరు నింక గాఢసుషుప్తియందు మనంబు లీయంబైన దుఃఖంబు ప్రాపింప దట్లు గావున నఖిలదుఃఖంబులకు మూలకారణంబు బుద్ధియ యసంశయం బగు నదియునుం గాక. 24

తే. నిత్యుఁడు పురాణపురుషుండు నిత్యసుఖుఁడు
నధికుఁడు నిరీహుఁడును బరమాత్ముఁ డయ్యు
వెలయు మాయాగుణంబులఁ గలిసి సుఖియు
దుఃఖియును రాఘవుఁ డనంగఁ దోఁచుఁ జెలియ!. 25

తే అనుచు విమలాత్ముఁడైన యయ్యచలతనయ, తోడ దక్షాధ్వరధ్వంసి యీపకైన
రామచారిత్ర మిది యుమారమణి! యనుచుఁ, బలికి నావ్వలితెఱఁగు నుపక్రమించె.

వ. అంత లంకానగరంబున రావణుండు. 27

రావణుఁడు హనుమంతునిపరాక్రమంబుఁ దలంచి చింతించుట.

ఉ మారుతి యట్లొనర్చిన యమానుషవిక్రమ మాత్మలోపలం
జేరిచి మోము వంచి బలుచింతను మంత్రులఁ జీరి పల్కె నో
శూరవరేణ్యులార! యిటు చూచితిరే యొకవానరుం డకూ
పారము లీల దాఁటి మనపట్టణ మంతయుఁ జొచ్చి భూసుతన్. 28

తే కని వనం బెల్లఁ బెఱికి మత్సుతునిమడియ, జాలఁ జెఱిచి ద్రుంచి పురము లాంగూలవహ్ని
భస్మమొనరించిచనియె నిర్భయముతోడ, నహహ యిటువంటి ప్లవగులెందైనఁ గలరె.

వ. మఱియును బలపరాక్రమసంపన్నులరగు మిమ్ము నందఱ లెక్కగొనక పూర్వప్రకారంబున గోష్పదంబుభంగి నపారంబగు పారావారంబు దాఁటి స్వస్థచిత్తుండై చనియె మీరును బుద్ధిమంతులరు గావున నింక మనకుఁ గర్తవ్యం బగు నుపాయంబు విచారింపుం డనిన వార లిట్లనిరి. 30

సీ. పాకశాసనుఁ బట్టి పగ్గంబులను జుట్టి నిలిపెఁ గారాస్థలి నీసుతుండు
చని కుబేరునితోడ సంగరం బొనరించి పొసఁగఁ గైకొంటివి పుష్పకంబు
మయుఁడు నీదుప్రతాపమహిమంబునకు నోడి మెచ్చుపుట్టఁగఁ గూఁతు నిచ్చెనియు
గాలదండ మొకింత గడనసేయు ననేకదైత్యనాయకులు నీభృత్యవరులు
తే. గాన శంకింప నేల యవ్వానరుండు, వానరం డని యుపుడు గర్వంబుతోడ
నే ముపేక్ష యొనర్చిన నింత చేసెఁ, గాక నిలిచిన బ్రతికిపోఁ గలఁడె వాఁడు. 31

వ. అయినను. 32

క. ఒకరొకరిని బంపు చతు, ర్మకరాలయమధ్యమంద మానవ మకపి
ప్రకరంబుగ నొనరించెద, మిఁక మే మనఁ గుంభకర్ణుఁ డిట్లని పలికెన్. 33

ఉ. నీవు తలంచుకార్య మది నిక్కము దానవవంశనాశనం
బావసుధాసుతాధిపు దయాకరుఁ గన్గొన నేత వైతి వా
భూవిభుఁ డింకఁ జూడ నిను బొంక మడంపక పోవనిచ్చునే
రావణ! రామచంద్రుఁడు పరాత్పరుఁ డెవ్వఁడటం చెఱింగితో. 34

క. నారాయణుఁ డివ్విధమున, శ్రీరాఘవుఁ డయ్యె లక్ష్మి సీత యనంగన్
ధారుణి నుదయించె దురా, చారుల నడఁగింపఁ గమలజన్ముఁడు వేఁడన్. 35

క. గాలము మీనము మ్రింగెను, పోలిక లోకైకమాత భూసుత స్వకులో
న్మూలన మొనరింపఁగ నీ, వీలంకకుఁ దెచ్చితివి సురేంద్రవిరోధీ!. 36

వ. ఇదియు కాదు. 37

చ. అనుచితమైన కర్మచయ మంతయుఁ జేయక యొప్పె నీదుచే
తను నిఁక నే మొనర్చెదవు డాఁకొనసైనను దోడొనర్తు నీ
యనుజుఁడఁ గాన స్వస్థహృదయంబున నిల్వుమటన్నఁ గుంభక
ర్ణుని వచనంబులు న్విని తనూభవుఁ డింద్రజిదాహ్వయుం డనున్. 38

క. పంపుము దాశరథుల బల, సంపద లడఁగించి కీశసముదాయములన్
జంపి భవత్సమ్ముఖంబున, నింపుగఁ జను దెంతు నేన యిపు డని పలుకన్. 39

విభీషణుఁడు రావణునకు నీతిఁ జెప్పుట.

వ. అప్పుడు విశుద్ధబుద్ధియు సురబృందసన్నుతుండును బుద్ధిమంతులలోన గరిష్ఠుండును బరమభాగవతశ్రేష్ఠుండును నగు విభీషణుండు శ్రీరామచంద్రవిమలచరణకమలయుగళంబు లాత్మీయహృదయకమలంబునం దిడుకొని రావణుసభాభవనంబున కరుగుదెంచి యామండోదరీవల్లభునకుం బ్రణమిల్లి యుచితాసనంబునం గూర్చుండి కొలువునం గల్గు కుంభశ్రవణాదిమహాప్రమత్తయాతుధానవర్గంబులం గాంచి యతి

విస్మయంబున వార లందఱు వినుచుండ ధర్మానుకూలంబునగు వాక్యంబుల దశాననున కిట్లనియె. 40

చ. పరఁగఁగఁ గుంభకర్ణుఁడు సుపార్శ్వుఁడు మేఘనినాదుఁ డంజ మహో
దరుఁడు నికుంభకుంభులును దాశరథు ల్వరచాపపాణులై
దురమున నిల్చి తీవ్రమగు తూపులు పైఁ బఱపంగ నిల్తురే
కరములు కంధరంబులు వికాచకలై చనువారు కావునన్. 41

వ. ఇదియు కాదు. 42

క. సీతయను దుర్భరగ్రహ, మీతెరువున నిను గ్రసించె నింకనైనను ధా
త్రీతలనాథున కయ్యవ, నీతనయ నొసంగు విడుచు నినుఁ బ్రాణముచేన్. 43

క. మఱియును రాఘవుదుర్భర, శరములు మనలంకఁ జొచ్చి సకలబలంబుల్
పరిమార్చకమున్నె శుభా, కర సీత నొసంగి మమ్ముఁ గావుము కరుణన్. 44

వ. ఇదియుఁ గాదు. 45

మ. కులశైలాభులు సింహవిక్రములు లాంగూలాఢ్యులు న్మించుదం
ష్ట్రిలచేతన్ నఖపంక్తిచేత దురముల్ సల్పన్మహాయజ్ఞులం
దలఘు ల్వానరు లింక వారు మనపై దండెత్తకమున్నె భూ
తలనాథాగ్రణిఁ జేరు ప్రోచుఁ గరుణన్ దైతేయవంశాగ్రణీ. 46

వ. ఇట్లు గాదేని. 47

క. నిను విడువఁడు పాతాళం, బునఁ జొచ్చిన జమునిఁ గనినఁ బురహరు వీక్షిం
చిన దేవనాథుఁ జెందిన, ధనదుని మఱుఁగునకుఁ జనినఁ దలఁగక త్రుంచున్. 48

వ. ఇవ్విధంబున శుభప్రదంబులును హితకరంబులును బవిత్రంబులునుం గాఁగ విభీషణుండు పలుకువాక్యంబుల కులికిపడి రెట్టించిన కోపంబున మృతిఁ బొందెడు వానికి దివ్యౌషధంబు లైనను నసహ్యంబులై తోఁచుభంగిఁ గాలచోదితుండై రావణుం డిట్లనియె. 49

క. ఏ నొసఁగిన భోగంబుల, మేనును బలిపించి క్రింగుమీఁ దెఱుఁగక నా
తో నెదిరించెద వహితుఁడ, వై నా కెవయుంగఁ దమ్ముఁ డందురె నిన్నున్. 50

క. శత్రుత్వము మది నుంచుక, మిత్రునిక్రియ నుంటి వీవు మిత్రద్రోహీ
గాత్రము ఖండింపనె మ,చ్ఛాత్రవునకుఁ దోడునఁబలుకుజను నిం కొకనిన్. 51

వ. ఇట్లు కావున ననార్యులతోడను గృతఘ్నులతోడను మాకు సాంగత్యంబు ఘటియింపనేర దిదియుఁ గాదు జ్ఞాతియైనవాఁ డెల్లకాలంబుఁ గీడు దలంచుం గావున నీవును నవ్విధంబ యనినఁ దద్వాక్యంబులు విని సహింపక విభీషణుండును గదాపాణి

రై యవ్వీరు మంత్రులం గూడుకొని యంబరంబున కెగసి రావణుం గనుంగొని.

క. జనకసమానునిగను నినుఁ, గనుఁగొని నీ బ్రతుకు తెరువు గఱపిన నీవుం
దను దూలఁగ నాడితి వింకఁ, గనుఁగొనియెద నాఫలంబు కాలము చేరెన్. 53

వ. అది యెట్లంటేని. 54

సీ. కాలుండు రఘునాయకస్వరూపముతోడ దశరథాలయమునఁ దగ జనించె
జనకభూవిభుగృహంబున సీత యనఁగ మృత్యువు నీకు కీడను సంభవము నొందె
వారలిద్దఱు మహీభార మంతయు మాన్పఁ జనుదెంచి రిట వారిపనుపుచేత
హితవాక్యము లొకింత మదినుంచ వారాముఁ డఖిలకార్యములచే నరయఁ బ్రకృతి
తే. కిని బరుండునునై కూడి తనరుచుండు, వెలుపటను లోపటను భూతములకు నామ
రూపభేదంబులను దత్స్వరూపుఁ డట్టు, నమలుఁ డయ్యును నొప్పు దైత్యాధినాథ.

వ. మఱియు నొక్కటయ్యును మహానలంబు సమస్తపాదపంబులయందును నంతర్గతంబులై తోఁచుభంగి నతినిర్మలంబయ్యును స్ఫటికంబు నీలపీతాదిసంయోగంబునఁ దత్తన్మయంబై తోఁచుచందంబునను బంచకోశాదిభేదంబులఁ దత్తద్రూపుండై జ్ఞానదృష్టులచేత నెఱుంగంబడు నతండు నిత్యముక్తుం డయ్యును స్వమాయాగుణబింబితుండై చెలువొందు నిదియునుం గాక కాలం బనియుఁ బ్రధానం బనియు నాలుగువిధంబులు గల వందుఁ బ్రధానపురుషులచేత నజుండగు నీశ్వరుండు జగం బంతయు సృజియించు నంతఁ గాలస్వరూపుండై సర్వంబును నవ్యక్తుండు కలనంబు నొనరించు నిట్టికాలస్వరూపుం డగు నారాయణుండు కమలసంభవుచేతఁ బ్రార్థితుండయి మాయామానుషరూపంబున నిన్నుం బరిమార్ప రామచంద్రుండయి యవతరించె నింక సత్యసంకల్పుండగు నీశ్వరుండు రెండవ మార్గం బెవ్విధంబున వహించు నట్లుగావున సపుత్త్రబలవాహనంబుగా నిన్ను నుక్కడంచి నిజభార్యాయుక్తుండయి సుఖంబున నయోధ్యకుం జను నింక నన్నువైనకతంబున నింతపట్టునుం బలుకవలసె నేనును రామచంద్రభుజాసారంబునం దెగు నిన్నుం గనుంగొనఁజాల నింక నాశ్రితరక్షాపరతంత్రుఁ డగు నమ్మహాత్ముచరణకమలంబు లాశ్రయింప నేఁగెద సుఖంబున వసియింపు మనుచుఁ దానును. 56

చ. కలుషతరంబులైన దశకంధరువాక్యము లెల్ల నాత్మనుం
గలఁక యొనర్ప రాఘవుని గన్గొని తత్పదవారిజంబులం
బలుమఱు పూజసేతుఁ గడుభక్తి నటంచు సమస్తమోహముల్
దలఁగఁగఁ ద్రోచి యంబరపథంబున నేఁగె సమీరవేగియై. 57

తే. అనుచు నారావణానుజు నధికమైన, మానసం బద్రిరాజకుమారితోడఁ

బలికెయతఁడింక శ్రీరామభద్రుఁగాంచఁ, గలఁడనుచుఁ బల్కెఁదొడఁగెశంకరుఁడుమరల.

విభీషణుఁడు శ్రీరాముని శరణుఁ జొచ్చుట.

తే. ఇటు విభీషణుఁ డారాఘవేంద్రుఁ గొలుచు, కౌతుకంబునఁ జనుదెంచి గగనతలము
నను సమీపంబునను నిల్చి మనుజనాథు, పాదపంకజములు గాంచి పలికె నపుడు.

మ. శరణోహో రఘునాథ! విస్ఫురితకంజాతేక్షణా! నన్ను నీ
తరుణిన్ బల్విడిఁ దోడితెచ్చిన సురేంద్రారాతికిన్ దమ్ముఁడం
దురు నామంబు విభీషణుండు తగ దీదుర్బుద్ధి నీ కన్న స
త్వర మొప్పన్ దెగవ్రేయఁ జూచిన భయవ్యాప్తైకచిత్తుండనై. 60

క. శరణనువారలఁ బ్రోవఁగ, బిరుదు వహించితి వటంచుఁ బ్రియముగ విని నీ
చరణంబు లాశ్రయింపఁగ, ధరణీశ్వర! వచ్చినాఁడ దయఁ జూడు నను౯. 61

వ. ఇట్లు విహాయసమార్గంబున నుండి పలుకు విభీషణువాక్యంబులకు రామభద్రుం
గనుంగొని సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 62

క. మనుజోత్తమ! వీఁ డరయఁగ, దనుజుఁడు మాయావి నీదుతరుణిని గొనిపో
యిన పాపకర్తమ్ముఁడు, మన వివరము లరసి తునుమ మది నరుదెంచె౯. 63

వ. ఇట్లు గావున విశ్వాసంబున కనర్హుం డాజ్ఞయొసంగెదరేని వానిదేహంబు నింతిం
తలు సేయింతు నాకు నిత్తెఱంగునఁ దోఁచుచున్నయది చిత్తంబుకొలంది నవధ
రింపుం డనిన మందహాసనుందరవదనారవిందుండై రఘునందనుం డిట్లనియె. 64

చ. నియమమున౯ సమస్తధరణీస్థలిఁ ద్రుంప సృజింప సత్త్వ మిం
పమరెడు నాకు నేఁ డభయ మాతని కిచ్చితిఁ దోడితెండు బీ
ఠమువెడి నీదువాఁడ నని ప్రాంజలి చేసినఁ బ్రోతు నంచు ని
త్యముఁ జెలువొందు మద్వ్రతము తప్పదు సత్యము సత్యమం చన౯. 65

వ. ఇట్లొక్కసారైన నీవాఁడ నని శరణంబు వేఁడిన సకలభూతంబులకును నభయం
బొసంగెద ననుచుఁ బలుకు రఘునందను సత్యభాషణంబులకు వార్షంబు నొంది
సుగ్రీవుండును యథాన్యాయంబుగ విభీషణుని ముందటికిం దోడితెచ్చె నంత. 66

మ. శరచాపాంచితబాహు నీలజలదశ్యాము౯ బ్రసన్నాననాం
బురుహు౯ శాంతు సలక్ష్మణు౯ గని మహామోదంబుతో సాఁగి మ్రొ
క్కి రమావల్లభ! యంచు లేచి నుదుట౯ గేల్మోడ్చి సద్భాషణ
స్ఫురణ౯ సన్నుతిసేయఁ జాఁ దొడఁగె నప్పూర్వామరేంద్రుం డొగి౯. 67

ఉ. నీ కిదె వందనంబు ధరణీతనయావర! రామ! భూవరా
నీకమ్ృ గేంద్ర భక్తజననీరద! పూర్వసమీరశ్రూరద

క్ష్వేకశతుల్యచాప! పటువిక్రమ! రావణగర్వయామినీ
శోకసమూహపర్వ! కపికుంజరమిత్ర! పవిత్ర! రాఘవా!. 68

ఆ. అమిత తేజసే మహాత్మనే శాంతాయ, అఖిలజనసుభరణపావనమూల
కారణాయ మౌనిగణవందితాత్మనేయ, వాస్తవాయ తే నమో స్తటంచు. 69

వ. మఱియు నిట్లని స్తుతియించె. 70

సీ. తెలియంగ నీ వనాదిగృహస్థుఁడవు లోకములవారలకు నెల్ల ముఖ్యతముఁడ
వంతంబులేని రామాఖ్యుఁడవును గాన మఱిమఱి నీకు నమస్కరింతు
జగములు గలిగింప సంస్థితి గావింప విలయంబు నొందింప విభుఁ డనంగఁ
దనచిత్త మరుగుభంగిని బోవఁ గలఁడన స్థావరజంగమాత్మకములైన

తే. భూతముల వ్యాపకవ్యాప్యభూరిమహిమ, బయలులోపలఁ దగు జగన్మయుఁ డనంగ
వేదములఁ జాటు దొర వీవ ఖేదమోద, రహిత! గతకామకోప! శ్రీరామభూప!.

వ. దేవా! భవదీయమాయామహిమంబున మనంబు భ్రమియించి వినష్టజ్ఞానులై పుణ్య
పాపవశంబుల నెల్లకాలంబు నూర్ధ్వాధోలోకంబులకుం బోవుచుం గూలుచుండెద
రిదియద్భుతంబు గాదు మఱియును. 72

ఆ. జ్ఞానబుద్ధి నిన్ను జానకీనాథు న, ద్వయునిఁ దెలియ నెంతపట్టు చనుట
యంతపట్టు సత్య మగు జగం బిల శుక్తి, యందు రజతబుద్ధిచందమునను 73

వ. నీదుయాథార్థ్యం బెఱుంగమి నెల్లకాలంబు నాసక్తులై యంతంబున దుఃఖప్రదా
యకంబులగు విషయాదులఁ బుత్త్రదారగృహాదులయందు రమియింతురు వారలం
జెప్ప నేల. 74

తే. వాసవ హుతాశ యను దైత్య వరుణ పవన, ధనద గిరిశాది దిక్పాలతతియు నీవ
కొద్దికన్నను గొద్దియు గొప్పకన్న, గొప్పవై యొప్పియున్న మాయప్ప వీవ. 75

తే. నీవ తల్లివి దండ్రివి నిఖిలమునకు, నాదిమధ్యాంతరహితుండ వచ్యుతుండ
వవ్యయుండవు పరిపూర్ణ భవ్యయశుఁడ, వీవ గనుఁగొను మ్రొక్కెద దేవ! నీకు. 76

వ. నీవును. 77

సీ. చెవులు లోచనములు చేతులు నడుగులు లేనివాఁడవు జన్మ లేనివాఁడ
వీశ్వరుండవు తంత్రి విటులయ్యు వినుచుఁ గన్గొనుచుఁ జేకొనుచును జనుచు నుందు
వరయ శోకాళికి వ్యతిరిక్తుఁడవు నిర్గుణుండవు నిరుపాశ్రయుండ వొండె
జనియించెఁ బెరిఁగెను సంచరించెను దగె నడఁగె ననంగ నియ్యాలుభావ

తే. మలును లేని నిరీశ్వరమూర్తి వాడి, పురుషుఁడవు మాయచే మర్త్యపోల్కిఁ దోఁతు
వెఱుఁగ నేర్చిన భక్తులు పరమమైన, నీగుకైవల్యభాజను లౌదు రనఘ! 78

తే. ఏవికల్పంబు నేగుణం బేవికార, మెట్టియాకారమును లేక యొసఁగి ప్రకృతి
కంటెఁ బరుఁడవు నై యొప్పు కమలమిత్ర, వంశవారాశిహిమధామ! వందనంబు.

చ. జనవర! నీదుపాదయుగసద్భజనం బను మంచినిచ్చెనన్
గొని పడి జ్ఞానయోగ మను గొప్పగు సౌధము నెక్కఁగోరెదన్
ఘనకరుణాలవాల! జనకక్షితిపాలసుతానుకూల! స
న్మునిసురపాల! నన్ భవసముద్రముఁ ద్రోయక ప్రోవవే కృపన్. 80

చ. అని యిటు లవ్విభీషణుఁ డనాశ్రయుఁడై వినుతింప మెచ్చి గై
కొను మభయంబు మేలగును గోరుము కోరిక లన్న రాఘవుం
గని కృతకృత్యుఁడన్ గలితకార్యుఁడ ధన్యుఁడ నీపదాబ్జముల్
గనుఁగొన ముక్తిఁ జెందితి విఖండితమోహమహాంధకారినై. 81

క. నాకన్న ధన్యు లెవ్వరు, లోకంబుల నీపదావలోకమ్మున నా
ళీకభవామరవందిత, కాకుత్స్థకులేశ! జనకకన్యాధీశా!. 82

వ. దేవా! కర్మబంధవినాశంబులో నగు భక్తిలక్షణంబగు నీదుజ్ఞానంబును బరమార్థం
బగు నీదుధ్యానంబును గరుణింపుము మఱియును. 83

ఆ. విషయజంబులైన వివిధసౌఖ్యంబులు, మదిఁ దలంప నీదుమృదుపదంబు
లందు భక్తి యొసఁగు మఖిలేశ! యనిన స, త్కరుణతోడఁ బలికె మరల నపుడు.

వ. అది యెట్లు లనిన. 85

శ్రీరాముఁడు విభీషణున కభయం బొసంగుట.

సీ. అతిరహస్యము సుఖాన్వితము మన్నిశ్చయం బిదె విభీషణ! నీకు నెఱుఁగఁ జేతు
యోగివర్యులు వీతరాగులు మద్భక్తు లతిశాంతు లగువార లాత్మయందు
ననుఁ దలంచెద రేను నచట నిల్చెదఁ గాన నీవును శాంతసద్భావి వగుచుఁ
గల్మషాపహుఁడవై కడుభక్తి ననుఁ గొల్వు మనఘ! సంసారఘోరాబ్ధి దాఁటఁ
తే. గలవు మత్ప్రీతికరముగా వెలయు నీదు, స్తోత్ర మెవరైన వ్రాసిన సొంపు మీఱ
వినినఁ జదివిన సారూప్య మొనరఁ గలుగు, నిది నిజం బని కరుణ చెన్నొందనపుడు.

వ. భక్తవత్సలుండగు రాఘవుండు లక్ష్మణునిం గనుంగొని సుమిత్రానందనా! నాదు
సందర్శనంబుల నగు ఫలంబు గనుంగొనుము వేగంబ సముద్రోదకంబులు దెప్పింపు
మీక్షణంబ లంకారాజ్యంబునను విభీషణు నభిషిక్తుం గావించెద ననిన నతండును.

క. ఎంతతడవు రవిరజనీ, కాంతులు మేదినియు నాదుకథలు నిలుచుఁ దా
నంతతడ వివ్విభీషణుఁ, డెంతయు లంకాపురంబు నేలెడు సుఖియై. 88

వ. అని నిర్దేశించి సముద్రజలంబులు దెప్పించి సచివులను లక్ష్మణుని నియోగించి శాశ్వతంబుగా నభిషిక్తుం జేయించె నంత. 89

ఆ. సాధుసాధు యనుచు సకలవానరులును, బొగడి రెలమి రామభూతలేంద్రు
నర్కతనయుఁ డప్పు డవ్విభీషణుఁ గాంచి, కూర్మి నెరయఁ బలికెఁ గుధరతనయ!,

చ. విను పరమాత్ముఁడైన రఘువీరుని దూతల మందు నీవు రా
ముని సుపరిగ్రహంబునను ముఖ్యుఁడ వింక సహాయి కా దశా
ననుఁ బరిమార్ప రాముని కనన్ విని భానుజ! లోకనాయకుం
డనఁదగు రామమూర్తికి సహాయ మొనర్చెడునంతవాఁడనే. 91

ఆ. ఇంక దాస్యవృత్తి యే నొనర్చెద మిమ్ముఁ, గూడి శక్తి కలుగుకొలఁది ననినఁ
బఙ్క్తికంఠుచేతఁ బనుపంగఁ బడి శుకుం, డను నిశాచరుఁడు విహాయసమున. 92

వ. నిలిచి సుగ్రీవునిం గనుంగొని భానునందనా! మత్ప్రభుండగు దశాననుండు దనదు వాక్యంబులు గాఁగ నీ కెఱింగింపు మన్న తెఱంగు వినుము. 93

చ. ఎనయుఁగ గొప్పయింట జనియించితి వెక్కుడు వానరాళికిం
దనయుఁడ వంశుమాలికిని దమ్మునిఁ బోలుదు వింక నాకు నీ
వనితయు గాదు వేఱొకనివల్లభఁ దెచ్చిన నీ కదేమి పో
మ్మనుము ప్లవంగసైన్యముల నందఱఁ దోల్కొని బుద్ధితోడుతన్. 94

వ. ఇట్లు గాదేని. 95

తే. సురల కైనను గను విచ్చి చూడఁ దగని, లంక నిస్సారులగునట్టి ప్లవగమనుజ
కీటకంబుల కెటు లోటుపాటునొందు,ననియె నని పల్కుమని పల్కె నగచరేంద్ర!.

వ. అనిన విని ప్లవంగవీరు లతిరయంబున. 97

క. వినువీథి కెగసి వానిన్, ఘనతరముష్టిప్రహతులఁ గంఠగతప్రా
ణుని జేయ రామచంద్రునిఁ, గనుఁగొని యెలుఁగెత్తి పలికెఁ గడుభీతుండై. 98

మ. చను నే దూతల నిట్లొనర్చుటలు రాజశ్రేష్ఠ! ధర్మంబె వే
దన సైఁపంగను జాలఁ బ్రోవఁ గదవే దాతృత్వ మూహింపవే
యనినన్ బుణ్యుఁడు గాన వారలను బోయన్ బల్కెఁ బల్కంగ న
ద్దనుజుం డంబరవర్తియై మిహిరపుత్త్రా! యంచు సోచ్చారతన్. 99

వ. ఇట్లు సుగ్రీవుం గాంచి. 100

క. ఏమని పల్కెదు దనుజ, గ్రామణితో ననిన వాలిగతి యత్నమునన్
రాముని చేతను సుతకాం, తామాత్యసమేత్యముగను నడఁతు ననుమనెన్. 101

వ. మఱియు సకలలోకనాయకుండగు రఘునాయకునారీరత్నంబునుం దోడితెచ్చి కులంబు నేలం గలుపుట కర్జంబు గాదనుచు నెఱుంగం బలుకు మనినఁ బ్లవంగవీరు

లును రఘునాథునాజ్ఞ నన్నిశాచరుం బట్టి బద్ధుం గావించి రంతకుమున్న రావణప్రే
రితుండై శార్దూలుం డను దానవుం డొక్కండు చనుదెంచి కపిబలంబులం గనుం
గొని భయంబునం బఱచిన లోకవిరావణుండగు రావణున కెఱింగింప వాఁడును
జింతాభరితమానసుండై యుండె నంత రాఘవుండును నిజతరంగభంగనిస్స్వనితబ
ధిరీభూతకమలజాండం బగు మకరాలయంబుం గనుంగొని రక్తాంతలోచనుండై
సుమిత్రానందనున కిట్లనియె. 102

శా. రింఖత్తుంగతరంగుఁడై పటురవోద్రేకంబునన్ విద్విష
త్సంఘంబుల్ ముదమంద భృత్యునిగతిన్ దన్మానసామోదియై
పుంఖేపించి మనుష్యమాత్రునిఁ గనన్ బుద్ధి న్విచారించి మ
త్పుంఖాటోప మెఱుంగ కొప్పు లవణాంభోరాశి వీక్షించితే. 103

వ. మఱియును. 104

క. కోఁతుల నీతని లక్ష్యము, సేతువె యని నన్ను గడనసేయం డిదె ని
ర్ధూతజలాబ్ధ్యునిఁ జేసి మ, హీతలమునభంగిఁ గపుల నిదె నడిపింతున్. 105

వ. అని పలికి క్రోధతామ్రాక్షుం డయి కరాగ్రంబున నిజకీర్తిధ్వజంబుభంగిఁ జెలు
వొందు బాణాసనంబు ధరియించి 106

శ్రీరాముఁడు సముద్రునిపై బాణము సంధించుట.

మ. తుదిరేయిన్ జెలువొందు భాస్కరుగతిం దూణీరమం దుజ్జ్వల
ప్రదరం బొక్కటి దీసి కార్ముకమునం బల్వేఁక సంధించి దు
ర్మదపాథోధి హరింతుఁ జూడుఁ డిదె రామజ్యావినిర్ముక్తకాం
డదఘోరానలకీల లంచు భుజదండస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్. 107

వ. నిలిచి ధనుష్టంకారంబు గావించి శరమోక్షణంబు సేయం గమకించుసమయంబున
సశైలవనకాననంబగు ధరాచక్రం బంతయు సంచలింపం దొడంగె నఖిలదిగ్భాగం
బుల సంఘకారంబు బంధురం బయ్యె మకరాలయంబు సంక్షోభించుచు వేలాస్థలంబు
దప్పి యతిభయంబున యోజనమాత్రదూరంబు లోనికిం జనియె నందుఁ జెలు
వొందు నక్ర గ్రాహ పాఠీన కమఠ కర్కట కాకోదర ప్రముఖజలచరానీకంబులు
నిజజీవనశంకాంకితులయి పరువం దొడంగె నంత సముద్రుండును దివ్యరూపధరుం
డయి దేహకాంతుల జగం బంతయు వెలింగింపుచుఁ దనయందుఁ జెలువొందు దివ్య
రత్నంబు లమ్మహామహునకు నుపాయనంబులుగాఁ గరంబులం బట్టి చనుదెంచి.

తే. క్రోధతామ్రాక్షుఁ డగు నద్ధరాధినాథు, పదము సేవించి మ్రొక్కి యుపాయనంబు
లొసఁగి తత్పాదకంజము లనిమిసింగి, భక్తితో డుతఁ బొగడ నుపక్రమించె. 109

సీ. కరుణఁ జూడు మమోఘశరశీలిముఖ! చరాచరసుపోషణ! ధరాధరగభీర!
జగములెల్ల సృజించువగిది నీవే నన్ను సృజియించితివి జడాకృతిని నిట్లు
చేవనిర్మితస్వస్వభావ మెవ్వరు మాన్పఁగలరు స్థూలంబులై వెలయు పంచ
భూతంబులును జడంబులు స్వభావమున నీచే నొప్పి నీయాజ్ఞ సేయుచున్నె
తే. తామసజడత్వములను భూతములు పుట్టు, నతయుఁ గారణదేహానుసరణమునను
వెనుక పల్కిన నిభూతివిసరములకుఁ, దామసత్వజడత్వముల్ రామచంద్ర!. 110

వ. దేవా నిర్గుణుండవు నిరాకారుండవు నెవ్వేళను మాయాగుణంబులవలన ననుకరించి
లీలావిభూతి యొనరించెద వవ్వేళను విరాట్పురుషుండ వనం బరఁగుదువు నీదుస
త్త్వగుణంబువలన సత్త్వగుణప్రధానులగు కమలసంభవాది ప్రజాపతులు దమోగు
ణంబువలన దమఃప్రధానులగు భూతనాథాదిరుద్రులును నావిర్భవించిరి. మఱియు
మాయాసంఛిన్నుండవు లీలామానుషవిగ్రహుండవు విచారింప నిర్గుణుండవు నగు
నిన్ను జనుండ నగు నే నెవ్విధంబున నెఱుంగ నోపుదు నదియునుం గాక. 111

ఆ. తగనిపశువులకును లగుడంబుగతి మూర్ఖ, నరుల కెల్ల దండనము ప్రసిద్ధ
మదియ యగును సత్పథావలోకనయుక్తుఁ, జేయు రామ! మేలు సేసి తిపుడు. 112

తే. శరణు జగదీశ! భక్తవత్సల! రమేశ!, దీనపోషణ! యభయప్రదాన మిమ్ము
మార్గమొసఁగెద దశకంఠు మద మడంచి, జనకజాయుక్తముగ నేఁగు దనుజహరణ!.

వ. అని యివ్విధమున వినుతించుసముద్రుం గనుంగొని కరుణాసముద్రుండగు రామభ
ద్రుం డిట్లనియె. 114

ఉ. నాదుశరం బమోఘ మిఁక నాశ మొనర్చు ధనుర్విముక్తమై
గా దడఁపంగ లోకములఁ గావునఁ జోటొక టింకఁ జూపు మం
చాదర మొప్పఁ బల్కఁగ ధరాఢ్య! మదుత్తరభాగమందుఁ గ్ర
వ్యాదులు బాధసేయుదు రహర్నిశము ల్గడుఁ గ్రూరచిత్తులై. 115

వ. ఇయ్యమోఘసాయకం బప్పాపాత్ములపైఁ బఱపు మది ద్రుమకుల్య యనుచోటనిన
రామచంద్రుండును నటసేయ నయ్యంబకంబును నిమిషమాత్రంబున నాభీరమం
డలం బంతయు దగ్ధంబుచేసి సరిత్పతికి సుఖంబుఁ గరుణించి మరలి తూణీరంబున
నిలిచె నంత వాహినీవల్లభుండును మోదంబు నొంది రామచంద్రా! ధీమంతుండును
నిక్కార్యంబున సమర్థుండును లబ్ధవరుండును విశ్వకర్మతనయుండును నగు నలుని
చేత మామకజలంబుల సేతుబంధనంబు సేయింపుము సకలలోకమలాపహంబును
యోగిజనగేయంబును నగు నీదుకీర్తి యఖిలలోకంబులవార లెఱింగెదరు నిత్యంబై
వర్ధిల్లెడు నని పునఃపునఃప్రణామంబు లాచరించి యంతర్హితుం డయ్యె నంత. 116

ఆ. సేతుబంధనంబు చెలఁగి శాఖామృగ, సైన్యములను గూడి సల్పఁ బనిచె
రామచంద్రవిభుఁడు రాజీవనేత్రుండు, విశ్వకర్మతనయు విపులవినయు. 117

వ. ఇట్లు పనిచినఁ దచ్ఛాసనంబు శిరంబున ధరియించి నలుండును. 118

మ. తరువుల్ శైలములున్ వనౌకసము లుత్సాహంబునం దేఁగఁ దా
నిరుహస్తంబుల వాసి నందుకొని సీతేశున్ మదిన్ దల్చుచున్
వరుసం గూర్చి నలుండు గట్టెఁ ద్రిజగద్వంద్యంబుగా రామభూ
వరు తేజంబు వెలుంగ నయ్యుదధి భాస్వత్పర్వచంద్రాననా. 119

క. అనుచు రథాంగీకృతశశి, దినకరుఁ డగతనయతోడఁ దెలిపి వనాటుల్
వనరాశి గట్టుతెఱఁగెల్లను బల్కఁగఁ దొడఁగె రంగవిహితాపాంగా. 120

వ. ఎట్టు లనిన. 121

సీ. అమరఁ దదారంభసమయంబున సుమేశుఁ దరుణాబ్జధరుఁ బురాసురవిరోధి
నఘవిమోచనుఁ గాంచనాచలోగ్రశరాసు ఫాలనేత్రు నమేయు శూలహస్తు
ధవళాంగు గరళకంధరు భూతిరుద్రాక్షమాలికాలంకృతమహితవక్షు
గంగాతరంగసంగస్ఫాళితశతహేళిసమధికరూపుభాస్వత్ప్రతాపు
తే. మేరుమందరకైలాసధారుణీధ్ర, రేంద్రనువిహారు భూరిభోగీంద్రహారు
నార్తజనపోషు రామేశ్వరాఖ్యతోడ, నిలిపె రఘునాథుఁ డచ్చటఁ దలిరుఁబోఁడి.

వ. ఇట్లు జగదీశ్వరుండగు రామేశ్వరు నచ్చట సంస్థాపనంబు సేసి పూజించి సకల
లోకహితార్థంబుగ శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 123

ఆ సేతుబంధమునకుఁ జేతు లెత్తి నమస్క, రించి పార్వతీశుఁ గాంచినట్టి
విప్రుఁడైన భూమివిభుఁడైన విట్ఛూద్రు, లైన ముక్తిఁ గాంతు రమలు లగుచు.

వ. ఇదియుఁ గాదు బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకంబు లయినను వి[illegible]బడి మదనుగ్రహం
బున మోక్షంబు ప్రాపించు మఱియును. 125

శా. ఏమర్త్యుం డిట సేతుబంధనమునం దింపొందఁ దాఁ గ్రుంకి శ్రీ
రామేశుం జగదీశు ఫాలనయనున్ రంజిల్ల సేవించి హృ
త్కామంబు ల్ఫలియింప నిష్ఠఁ దగుచుం గల్యాణసంధాయియౌ
శ్రీమందాకినిఁ జెల్వమీఱు వరకాశీపట్టణం బెంతయున్ 126

వ. కనుంగొను కౌతుకంబున. 227

మ చని గంగానదిఁ గాంచి తజ్జలములన్ సద్భక్తితోఁ గొంచు వే
డ్కను రామేశ్వరపుణ్యమూర్తి కభిషేకం బింపుఁగాఁ జేసి య
వ్వనధిం భారము డించి బ్రహ్మమున భాస్వత్పుణ్యసౌశీల్యుఁడై
యొనయున్ మానవసత్తముండు నిజమా నీయర్థము ల్భాషలిన్. 128

వ. అని యివ్విధంబున భవతారకవాక్యంబు పల్కునంత. 129

సీ. ప్రథమవాసరమునఁ బదునాల్గుయోజనంబులును రెండవదినంబున నిరువది
యోజనంబు లిరువదొక్కటి మూఁడవదినము రెండును నిరువదియును నాలు
గవదినంబున మూఁడుఁ గడఁక నిరువదియును నైదవదివసంబునందు నిట్లు
జలరాశి బంధించె నలుఁడు యోజనశతంబుగ శైలభూమిజంబులను బూని

తే. సంతసించిరి ఋషులెల్ల సకలదివిజు, లింతకార్యంబు సేయువా రెవ్వ రనుచు
విరులవానలు గురిసి రవ్వేళ వేడ్కఁ, బడుచుఁ గౌసల్యముద్దులపట్టిపైని 130

వ. ఇవ్విధంబున శతయోజనవిస్తీర్ణంబగు పారావారంబు నైదుదివసంబుల నలుండు
బంధించె నంత నతిశుభసంబున రాఘవుండును లక్ష్మణుండును వాయునందన వాలినం
దనుల స్కంధారోహణంబు చేసి సేనామధ్యంబున నిలచి యాత్మసైన్యంబులు
నిశాచరఖేచరభీకరసౌఖ్యాకరంబులై చెలువొందు రెండవసముద్రంబుభంగి నడి
పింపం దొడంగిరి వారును భుజాస్ఫాలనలాంగూలచాలనసింహనాదంబులును నగు
తమతమజాతిచేష్టితంబుల దాశరథుల మనంబులు పల్లవింప నడువం దొడంగి రిట్లు.

తే. కలితపాఠీనవిపుధరగ్రాహకమఠ, నక్రమగు దక్షిణాబ్ధి నతిక్రమించి
చని సువేలాచలంబుపై సకలకీశ, సముదయంబుల విడిచి రాసమయమునను. 132

వ. ఇట్లు ససైన్యంబుగ వేలాచలారోహణంబుచేసి రాఘవుండు. 133

సీ. కమనీయనవరత్నఖచితంబులై మేరుభూధరంబులఁ బోలు సౌధములను
ననిచర్మపాణులై గసిమసంగు నిశాటకోటు లింపగునట్టి గోపురముల
హరినీలరుచులఁ జెన్నగు పతాకంబుల తోరణంబుల నొప్పు ద్వారములును
భద్రనిర్మితలసత్ప్రాకారముల నగాధంబులై తగు నగడ్తలను మఱియు

తే. సమరభయదంబులైనట్టి యంత్రములను, జటులు సెప్పెడు బ్రహ్మరాక్షసులవలన
వ్యోమమున నల్లికొను హోమధూమములను, దహిఁ జెలంగెడు లంకాపురంబుఁ గనియె.

వ. మఱియు నాసమయంబున దశాననుండును దనదు దశకిరీటంబులు దీప్తిమంతం
బులై వెలుంగ మహావీరులగు ప్రహస్తప్రముఖమంత్రిసత్తము లుభయపార్శ్వంబులం
బలసి కొలువ నీలాద్రిశిఖరాకారుండును గాలమేఘసమప్రభుండును నై రత్నదం
డసితచ్ఛత్రంబులు భృత్యవర్గంబులు పట్ట దేవతావల్లభువెన్నుఁదన్ను వైభవంబునఁ
బ్లవంగచమూవిభవంబుఁ గనుంగొను వేడ్క నొక్క విశాలంబగు సౌధాగ్రంబుపై
నిలిచి కనుంగొనుచుండె నప్పుడు. 135

క. కడు భయమున రాఘవుచే, విడువంగఁబడి వచ్చు శుకుని వీక్షించి శుకా!
కడవేమి ప్రహారణంబులఁ, బడితే యని నవ్వ శుకుఁడు పల్కె మృగాక్షీ!. 136

మ. అసురేంద్రా! లవణాబ్ధి కింపగు నుదక్ప్రాంతంబునం దే విహా
యసమార్గంబున నిల్చి నీవనిన వాక్యంబు ల్వచింప న్వనా
కసు లుద్యద్గతి నన్నుఁ బట్టికొని ముగ్గక్ మొత్తి రామా! యటం
చును భీతిన్ మొఱవెట్టినం గృపను దత్పూర్వ్యాన్వయాధీశుఁడున్. 137

రావణునకు శుకుండు వానరులబలంబు లెఱింగించుట

క. కనుఁగొని వీనిన్ విడువుఁడు, చన దిటు సేయంగ ననిన జనపతివాక్యం
బున నన్ను విడిచి రేనును, గనుఁగొంటి నిశాచరేంద్ర! కపికులబలముల్. 138

వ. వానరులకు మనకుం జూడ సురాసురులభంగిబలంబులు దోఁచుచున్నయవి సఖ్యంబు గా నేరదు దాశరథులును నిజభుజాసారంబు చూపుటకు సమయంబు చేకూరె ననుచు నాసంభ్రమంబున నున్నవార లింక మనపట్టణం బంతయు నాక్రమింపంగలరు. నీవును బుద్ధిమంతుండవేని తత్కాంతారత్నంబు నొసంగుట యొండె నిజసేనాయుక్తుండవై యాహవంబునకుఁ గడంగుట యొండె నొక్కకార్యంబు వేగంబ సేయు మింక రాఘవుండు తనదువాక్యంబులు గాఁగ నీకెఱింగింపు మనిన తెఱంగు వినుము.

క. ఎవనిబలంబున నలసాఁ, డవనిజఁ గొనిచనెనొ తద్బలాఢ్యత నిఁక నా
హవమునను జూపు మనుమా, యవమతి! నీకులముఁ జెఱచు నను మిఁక మఱియున్.

క. రేపటిదినము ప్లవంగచ, మూపతులను విడిచి నీదుమూకల నుతులన్
గోపురముల స్త్రీపురుషుల, మాపించెద ననుచుఁ బలుకు మాపలుకు క్రియన్. 141

క. మఱియును సత్సాహనమును, శరముఁ దొడిగి యేసి నీగుసకలబలంబు
న్పరిమార్చెద నను మిఁక మ, చ్ఛర మాఁపఁగఁ జాల రెవరు శక్రాదు లిలన్. 142

వ. అని యివ్విధంబునం బలికి తానును సుగ్రీవవిభీషణులును లక్ష్మణుండు నొక్కచో హాస్యప్రదేశంబునకుం జని యాలోచింపం దొడంగి రింకఁ బంక్తికంధరా! మన బలం బంతయు నుక్కడంప సమర్థాత్ములయుండు నొక్కండ చాలు నక్కడివనౌకస వర్గంబులం గనుంగొనినఁ ద్రికూటశిఖరంబు లంకానగరంబుతోడఁ బెఱికి యియ్యకూపారమధ్యంబునం బడవైచెద ననుచు నుక్కుమిగిలి కయ్యంబునకుఁ గాలు ద్రవ్వుచు నున్నవారలు వారలబలం బంతయు నన్నుం బట్టి ముష్టిప్రహారంబులం బొడుచునప్పు డెఱింగితి నివ్వాక్యంబుల నెల్ల నమ్మకుండెదవేని గనుంగొను మల్లదె పర్వతోపమానశరీరులునై ఘనభోంతిరాశులు బలు చెప్పఁ నుపమం జెలువొందు బుతువానరచమూనిచయంబు లింక వారలం గణుతింప సామర్థ్యంబు చాల దైనను ముఖ్యయూథాధిపతుల నెఱింగించెద. 143

సీ. లక్షసేనలు గొల్వ లంకాభిముఖుఁడై యార్చువాఁ డదె నీలుఁ డగ్నిసుతుఁడు
వాలంబుఁ జఱచి దోస్స్ఫాలనం బొనరించువాఁడె వాలిసుతుం డవార్యబలుఁడు
పండ్లు గీటుచు వాఁడె పావని నిపుత్త్రిఁ గనిమి భూసుతఁ గాంచి చనినఘనుఁడు
యినజుఁ గన్గొని మఱియేఁగువాఁ డదె శంభుఁ డతిబలాఢ్యుఁడు రజతాద్రిసముఁడు
తే. కోటియూథపులనుగొల్వ మేటిమగఁడు, శరభుఁడతిసాహసుఁడు శైలచరుఁడు పనసుఁ
డురువడించుచు నొకరికి నొకరుతోఁడు, పలుకు క్రియ నొప్పెదరు కీశబలముఁగంటె.
వ. మఱియును. 145
క. వారలు మైందద్వివిదులు, వారలకుఁ బిఱుంద వ్రేలువడి గఱచుచు ని
ట్టూరుపువుచ్చెడువాఁ డతి, ఘోరాస్యుఁడు నలుఁడు చీరికిం గొనఁ డొరులన్.
క. ఈతఁడు బంధించె జగ, త్ఖ్యాతిగఁ బాథోధి వీరి గణుతి యొనర్పన్
ధాతకు శక్యముగాదు బ, లాతిశయు లీవ్వరి నాఁప నగునే మనకున్. 147
తే. వీర లందఱు పటుతరవిక్రములును, సతతయుద్ధాభికాంక్షులు సాహసులును
రాక్షసులతోడ లంకాపురంబు నేల, రాచెద మటంచు నున్నవారలు సురారి. 148
వ. ప్రత్యేకంబ వీరలబలంబు లెఱింగించెద నిరువదియొక్క బృందశతంబులును నన్ని
యు శంఖసహస్రంబులు నొక్క కోటియు నిరువదియొక్క సహస్రంబులును నగు వీ
రులు సుగ్రీవునకి పరమమిత్త్రులును ముఖ్యయూథాధిపులును నది యట్లుండనిమ్ము.

శుకసారణులు శ్రీరామునిమాహాత్మ్యము రావణునకుఁ జెప్పుట.

సీ. ఆదినారాయణుం డఖిలేశ్వరుఁడు రాముఁ డరయంగ మనుజుఁడే యసురవర్య!
సీత సాక్షాజ్జగద్ధాత్రుఁడౌ రఘునాథు చిచ్ఛక్తి జగదాత్మ చిత్స్వరూప
స్థావరజంగమాత్మకమైన జగ మెల్లఁ బ్రభవించు వారిలోపలన మఱియుఁ
దలిదండ్రు లఖిలభూతముల కింకిటువంటివారితోడను నీకు వైర మేలఁ
తే. బరఁగ నీదేహమును క్షణభంగురంబు, పంచభూతాత్మకంబును బంచవింశ
తియును దత్త్వంబులననొప్పుఁ దెలియమాంస, మూత్రదుర్గంధములకెల్ల మూలతలము.
వ. మఱియు నహంకృతికి నాలయంబును జడాత్మకంబును నగు దేహంబువలన విలక్ష
ణుండ వగు నీకు మమకారం బేటికి? ఈదేహంబుకొఱకు బ్రహ్మహత్యాదిమహాపా
తకంబు లెల్ల నొనరించి భోగంబు లనుభవింపం దలంచెద నాదేహం బవశ్యంబును
నశియించు. జీవునికిఁ బుణ్యపాపంబులవలన సుఖదుఃఖాదికారణంబులు గలుగు
చుండు నాత్మయు దేహయోగాదులవలన సర్వంబు నొనరించుచుండు నెంతతడ
వహంకృతివలన నవశుండై దేహంబును గర్తయును భోక్తయును నేన యని
తలంచు నంతతడవును జన్మనాశాదిసంభవంబగు నధ్యాసనిరంతరంబై యుండు నాలి

వినిర్మలుండును శుద్ధుండును విజ్ఞానాత్మకుండును నచలుండును నవ్యయుండును నగు నింకఁ దనదైనయజ్ఞానవశంబున బంధంబులం జెందుచు విడుపంబడుచు నుండు నదికారణంబున నీవును విశుద్ధమానసుండవై దేహాదులయం దభిమానంబు విడచి పరమాత్మ నెఱుంగుచుఁ బుత్త్రదారగృహాదులయందు విరక్తుండవు గమ్ము భోగంబు లన నిరయప్రాంతంబులగు జీవులకును శునకసూకరంబులపోలిక నవిముక్తంబులై గలుగుచుండు నదియునుం గాక. 151

సీ. జనియించితివి పద్మసంభవాన్వయమందు బ్రాహ్మణుండవు వేదపారగుఁడవు
మొనసి భారతవర్షమును నందు దుర్లభంబగు కర్మభూమియు నధికఫలద
మిన్నిగల్గియు భూమి నెవఁడు విద్వాంసుఁ డిట్లాత్మసాక్షాత్కార మమరి మేను
భోగానువశముగాఁ బోవనిచ్చును బామరుఁడవైన నీ వొక్కరుఁడవు దక్క
తే. యింకనైనను నికాంక్షలెల్ల మాని, భక్తితోడుత శ్రీరామభద్రు నిత్యు
ధీరుఁ బరమాత్ముఁగాంచి తద్దేవియైన, జనకజ నొసంగి సౌఖ్యంబు గనుము దనుజ!.

ఆ. ఇటు లొసంగి యమ్మహీశుభక్తులఁ గూడి, యుండు మిట్లు నీవు నుండెదేని
విష్ణులోకమునకు విమలస్వరూపివై, చనియెదవు మహాఘచయముఁ బాసి. 153

వ. కాదేని యపునరావృత్తివర్జితంబులగు నధోలోకంబుల నొందెదవు కావున నేను బల్కెడుహితవాక్యంబు లన్నియు నంగీకరించి. 154

చ. హరిపదభక్తిగల్గు సుగుణాత్ములతోడను మైత్రి సల్పు భా
స్కరకులభూషణున్ గలితకార్ముకసాయకు సౌఖ్యదాయకున్
గురుతరవిక్రమున్ మరకతోపలకాంతిసుకాంతుఁ ద్వత్సహో
దరనిజసోదరార్కజసదాశ్రితు రాఘవుఁ జెందు రావణా!. 155

వ. ఇట్లు. 156

క. ఫణికుండలుఁ డబ్జనభో, మణిహుతవహనయనుఁ డాహిమాలయకన్యా
మణి కెఱుఁగఁ బల్కె శుకరా, వణసంభాషణము మఱియుఁ బల్కఁదొడంగెన్.

చ. అని యిటు లాశుకుండు వివిధాజ్ఞత లెల్లను బాసి ప్రాజ్ఞతన్
గనెడు హితోక్తులం బలుకఁ గాలభుజంగముభంగి రోష మిం
పెనయఁగ వానిఁ జూచి కులహీన జగత్త్రియశాసనున్ రిపు
ఘ్నుని నను శిక్ష సేయుమనె కోవిదుభంగి రిపుల్ నుతింపఁగన్. 158

క. నిను నిప్పుడ ప్రపంచెద నై, నను నుపకారింబు మున్నొనర్చితి వటు గా
వున బ్రతుకు మంతె యింకిటఁ, జన నుండఁగఁ జనుము వినఁగఁజాల దురుక్తుల్.

క. అని పల్కిన భీతిల్లుచుఁ, జనియె శుకుం డపుడు తనదునదవంబున కో

వనితా! యని పల్కఁగ విభుఁ, గనుఁగొని గిరికన్య యనియెఁ గాంచనవసనా!.
వ. దేవా! నిశాచరుం డయ్యును శుకుండు విజ్ఞానవంతుం డగుట కేమి హేతువు నాయందుం గృప గలదేని వీని పూర్వవృత్తాంతం బెఱింగింపు మనిన సంతసంబు నొంది నిజవల్లభకు బ్రమథవల్లభుం డిట్లనియె. 161
ఆ. వినుము శుకుని దైన వృత్తాంత మంతయు, వీఁడు ద్విజుఁడు తత్త్వవిదుఁడు ఘనుఁడు వనమునందు నిలిచె దనర వానప్రస్థ, నియతితో స్వకర్మనిరతుఁ డగుచు. 162
వ ఇట్లు పూర్వంబున బ్రహ్మనిష్ఠుం బ్రహ్మవిత్తముం డై వనంబున నియోగింపుచు దేవ హితార్థంబును దనుజవినాశార్థంబును నవిచ్ఛిన్నంబు గాఁగ నొక్క సవనంబు సలుపం బూనంగి నంత నవ్విఘ్నం బంతయు నెఱింగి వజ్రదంష్ట్రుం డను నొక్క నిశాచరుండు నిజనాశకరంబు గావున దానికి విఘ్నంబు సేయందలంచి యవహితుం డయ్యె నొక్కనాఁడు. 163
చ వినుతతపోధనుం డు జనవిశ్రుతమూర్తి యగస్త్యమౌని య
వ్వనమున కేఁగుదెంచి యభివందితుఁ డై శుకుచేత భోజనం
బునకు నిమంత్రితుం డగుచుఁ బోయి జలంబులఁ గ్రుంకుచుండ న
ద్దనుజుఁడు నా కుపాయ మిదె దాకొనె నంచు నగస్త్యవేషి యై. 164
వ చనుదెంచి శుకుం గనుంగొని. 165
ఆ. ఆకన మొసఁగెదేని యామిషంబును నాకుఁ, దెచ్చి పెట్టి తడవుదినము లయ్యె సరసయుక్తమైన ఛాగాంగసంభవం, బనుభవించి యనుచు నరిగె మఱియు. 166
వ శుకుండును నవ్విధంబ యొనరించె నంతఁ గుంభసంభవుండు కృతస్నానుండై జలంబులు వెడలి చనుదెంచి భోజనంబునకుఁ గూర్చున్న సమయంబున. 167
ఆ. శుకునిభార్యభంగి సుందరీరూపుఁ డై, దానవుండు మేనుఁ బూని మాని మానమాయఁ బన్ని మానుషామిష మప్పు, డొసఁగి చనియె వనరుహోజ్జ్వలాక్షి!.
వ, ఇట్లు సుపక్వంబును బహువిస్తతంబును నగు నరామిషంబు గనుంగొని నిఖిలజాగ రూకశ్రేష్ఠుండగు నగస్త్యమునీంద్రుండు కోపసంభరితమానసుం డై యరుణంబు లగు నేత్రంబులఁ గనుంగొనుచు నోరీ! విప్రాధమా! యిట్లు సేయుంపాపాత్ములు గలరె యిదిగావున నిబ్భంగిఁ గుటిలవర్తనుండవై నరామిషం బొసంగితివి గావున నీవును నరామిషాహారుండవై రాక్షసరూపంబునఁ జరియింపు మనుచు నతిఘోరం బగు శాపం బొసంగె నంత శుకుండును భీతచిత్తుం డై కరంబులు మొగుడ్చి. 169
తే. దేవ! మీరానతిచ్చిన తెఱఁగు నే నొ, సంగితినిగాని యితరంబు సల్ప నాకు శాప మేటికి ననఁ గొంతసేపు ధ్యాన, మాశ్రయించి తదానుతం బంతఁ దెలిసి. 170

వ. శుకుం గనుంగొని యిట్లనియె 171

క. నీ వొనరింప వకృత్యము, భావించితి నైన నాదుపలుకు లమోఘం
బీవును నెవ్వేళ జగ, ద్రావణు రావణు వధింప రఘునాయకుఁడై. 172

వ. భక్తపరాయణుం డగు నారాయణుండు భానువంశంబున. 173

క. జనియించి దనుజసైన్యము, లతు ద్రుంప మహోగ్రభంగి లంకాపురిపైఁ
జనుదెంచు నంతవట్టును, దనుజాకృతి నిలువు మంత దైవముకృపచేతన్. 174

వ. దశాననప్రేరితుండవై రఘునందనుం గనుంగొని యమ్మహాత్ముదర్శనంబున ముక్తశాపుండవై పక్షికంధరునకుఁ దత్త్వజ్ఞానంబు నుపదేశించి పరమయోగిగమ్యంబగు నారాయణస్థానంబు నొందెద వనుచుఁ గరుణారసహృదయుండగు కుంభసంభవుం డానతిచ్చి తిరోహితుం డయ్యె. శుకుండును రాక్షసరూపధరుండై దశానను ననుసరించియుండె నేఁడును నిర్మలవచనుండగు నగస్త్యవాక్యంబులభంగి సులక్షణుండగు లక్ష్మణాగ్రజుం గనుంగొని రావణాసురునకుఁ దత్త్వజ్ఞానంబు నెఱింగించి భూసురుండై వైఖానసవర్గంబులం గూడి నారాయణభక్తిపరాయణుండై చరియింపుచుండె. శైలనందనా! విజ్ఞానసంపన్నుండగు శుకుని వృత్తాంతం బిది యింక నావలికథాక్రమం బెఱింగించెద. 175

మాల్యవంతుండు రావణునికి నీతి సెప్పుట

మ. శుకుఁ డిట్లేఁగిన మాల్యవంతుఁ డతిసంశుద్ధుండు మాతామహుం
డకలంకస్థితిఁ జెంది రావణ! భవద్వ్యాపారముల్ క్రూరముల్
స్వకులం బెల్ల నశింపఁ గాలుచుపు డాసన్నించె నింకైన మ
ల్లికఁ గావింపవు మానసం బౌరులయాలిన్ దేర సత్క్రియే. 176

వ. ఏనును నీకు మేలు దలంచెదఁ గావున నొక్కవాక్యంబుఁ బల్కెద నెట్లనిన. 177

సీ. ధరణిజ యిచట పాదము పెట్టినదిమొదల్ దుర్నిమిత్తము లెల్లఁ దోఁచుచుండు
నన్నంబు మొలచు నిత్యంబు మేఘావళుల్ రుధిరంబుఁ గురియు దుర్వ్యథలు ఘనము
పురమెల్ల నుడుకు నెప్పుడు దేవలింగము ల్చెరియించుఁ గన్నుల జలము నించుఁ
బచ్చనిపండ్లతోఁ బకపక యని నవ్వు కాళికాదేవి చుక్కలును డుల్లు

తే. గార్దభంబుల గోవులఁ గాంచు మఱియు, మ్రుంగులును గాచు నెల్లెడ మూషికముల
గుడ్లగూబలు నక్కలుఁ గూయుఁ బగలు, మనపురంబునఁ జెలరేఁగి దనుజవర్య!.

వ. ఇదియుఁగాక కరాళవదనుండును ముండితంబును గృష్ణపీతాంబరుండును నై యంతకుండు దైత్యాలయంబుల నర్ధరాత్రంబున సంచరించు నివ్విధంబున భవన్నాశనకరంబులైన దుర్నిమిత్తంబు లనేకంబులు దోఁచుచున్నయవి గావున జనకరాజనం

దనను సధనంబు గాఁగ జగదీశ్వరుండగు రాఘవేశ్వరునకు సమర్పించి కులంబును బ్రాణంబును రక్షించుకొనుము. రామచంద్రుండు నారాయణుండని యెఱుంగుము విద్వేషబుద్ధిఁ దలంపకు మెట్లంటేని. 179

చ. అనుదిన మిమ్మహాత్ము సుగుణాఢ్యు విదేహసుతామనోహరున్
వినుతచరిత్రు సజ్జనులు వేడుకతోడఁ దదంఘ్రియుగ్మముల్
ఘనముగ నిబ్భవాబ్ధితుదిఁ గాంచఁగఁ గాంతురొ తద్విధంబునన్
దనుజవరేణ్య! రాఘవుఁడు తామరసాక్షుఁడు మానవుం డిలన్. 180

ఆ. అట్టిరామచంద్రుఁ డఖిలహృదాలయుఁ, భక్తిభావనమున భజనసేయఁ
నీ వొనర్చినట్టి నిఖిలదుష్కార్యముల్, తొలఁగు భక్తివలనఁ గలుగు శుభము 181

వ. అని యివ్విధంబున నీతిమంతుండగు మాల్యవంతుండు. 182

క. కులకౌశలహేతువులుగఁ, బలుకఁగ దనదైన కాలపక్వముఁ దెలియన్
బలికెదు క్రియ సాగ్రహుఁడై, పలికె దశాననుఁడు వికచపద్మదళాక్షీ!. 183

వ. అది యెట్టు లనిన. 184

చ. కృపణు మునిప్రియున్ మనుజుఁ గీశకులాశ్రయు రామచంద్రుని
కృపుదొరగాఁగఁ బల్కెదవు కష్టాన నంతసమర్థుఁడేని తం
డ్రిపనుప నేల వచ్చు బెదరించెద నాతనిబంటుభంగి దు
రిపుణత లింక మాను నిను వృద్ధని సైచితిఁ జంపఁ జాలకన్. 185

తే. నీదువాక్యంబులెల్లను నే సహింపఁ, జాలఁ జను మింక నిలువంగఁ బోల దనినఁ
జనియె దశకంధరుం డంత సకలయాతు, ధానవర్గంబులును గొల్వఁ దనరుచుండె.

వ. ఇట్లు సౌధాగ్రంబున నిలిచి వనచరసైన్యంబు లెల్లం గనుంగొనుచు నాహవంబునకు నిజసైన్యంబుల నాయితంబు గండని నియోగింపుచుండె నంత నవ్విధం బంతయుఁ గనుంగొని. 187

శ్రీరాముఁడు రావణునికిరీటంబుల శరంబుచేఁ బడవైచుట

మ. వరకోదండము కేలఁ బూని యసురవ్రాతంబు భీతిల్ల భా
స్కరవంశాగ్రణి యర్ధచంద్రశర ముగ్రం బొప్పఁగా నేసెఁ ద
ద్వరగాంగేయమహేంద్రనీలముఖభాస్వద్భూరికోటీరముం
దతశైలాభకిరీటపంక్తి డుమురై ధాత్రీస్థలిన్ రాలఁగన్. 188

వ. ఇవ్విధంబున దశానను దశకిరీటంబులు నొక్కసాయకంబున నేలంబడనేసిన నతిభయప్రదంబగు తత్కార్యంబునకు సురానీకంబు లెల్ల విస్మయంబు నొందిరి యఖిల వానరులును నతిసంభ్రమంబున వాలంబు లెత్తుకొని గంతులు వైచుచు గర్జనంబులు

సేయుచు రామలక్ష్మణులును దత్పాలితబలుం డగు మార్తాండనందనుండును జయంబు నొందెదరు గావుత మనుచుఁ బలుకం దొడంగి రంత రఘునాథుశాసనంబున నాంజనేయాంగదకుముదనలజాంబవంతదధివక్త్రతారకేసరిప్రముఖయూథాధిపతులును దక్కిన సైన్యంబులును బ్రహ్మాండకటాహంబు చిటిలిపడం బటుసింహనాదంబులు సేయుచు దండధరకింకరప్రతిమానదోషాచరభటసేవ్యంబగు లంకానగరంబు చతుర్ద్వారంబులు నిరోధించి శైలపాదపంబులను వజ్రాయుధతుల్యంబులగు నఖదంష్ట్రాయుధంబులను నడ్డంబైన నిశాచరవ్యూహంబుల నొండొరుల దలఁపక యంతకప్రతిమానులై గీటడంగింపం దొడంగి రాసమయంబున నచ్చటి యాతుధానులును బ్రళయకాలవలాహకవర్గంబుభంగి భైరవారావంబులు చెలంగఁ గుఠారశూలభిండివాలఖడ్గప్రముఖాయుధంబులు కరంబులం బట్టి తత్పురద్వారంబు వెలువడి ప్లవంగసైన్యంబులం దలపడి.

మ. గదలన్ వైచుచు భిండివాలముల దోర్గర్వంబుఁ దూలించుచున్
ప్రదరౌఘంబుల మేను దూరి చన నుద్యత్సింహనాదంబులన్
చెదరై పాఱఁగ నేసి యార్చుచు నవిచ్ఛిన్నంబు గాఁ బోరి ర
న్మదదోషాటభటాలివానరచమూమధ్యంబునం బార్వతీ!. 190

వ. ఇట్లు నిశాటులు విజృంభించిన. 191

తే. వారు లేసిన క్రూరాస్త్రసర్గమెల్ల, ఘోరశైలంబులను నొడ్డుకొనుచు వృక్ష
ముష్టిఘాతంబులను దైత్యమూక లెల్ల, బెంచు పడఁజేసి రక్కపిను ల్భీమగరిమ. 192

చ. మఱియును ఘోటకంబులను మానక ఘోటకపంక్తిచేతఁ దు
త్తుఱుముగఁ జేసి కాల్బలముతోడుతఁ గాల్బలపంక్తి బిట్టుగాఁ
జఱచి జయైషణంబులఁ బ్రచండపరాక్రమ మొప్పఁ బోరి ర
త్తరుచరవీరు లాసురులఁ దాఁకి తుషారమహీధరాత్మజా!. 193

వ. ఇట్లు నిశాచరవనచరవ్యూహంబు లన్యోన్యజయాభిలాషులై యాయుద్ధంబు లెల్ల భగ్నంబు లయినను పిఱుతివియక మల్లయుద్ధంబునకుం దలపడి పోరం దొడంగి రయ్యాహవంబు వైమానికసిద్ధనిచయంబులకు విస్మయావహంబై మాంసశోణితపంకసంకులధరాతలంబై యొప్పె నాసమయంబున నారాయణస్వరూపుండగు రఘునాయకు విమలవీక్షణంబున దివిజాంశసంభవులు గావున వానరసైన్యంబు లెల్ల నమృతంబుఁ ద్రావెడుభంగి మహాసత్త్వసంపన్నులై విక్రమించిరి. యాతుధానులును జనకజాహరణపాశబద్ధుండగు రావణుచేతఁ బరిపాలితులు గావున దైన్యంబు నొంది విగతసత్త్వులై ప్రగ్గం దొడంగి రిట్లు నిముసమాత్రంబున జతుర్థాంశంబగు రాక్షససైన్యం బెల్ల నశియించె నాసమయంబున. 194

చ. తనబల ముక్కడంగుటయుఁ దద్దయు వానరసేన లుబ్బుట
న్గనుఁగొని మేఘనాదుఁ డురుకార్ముక మెక్కిడి యాకసంబునన్
తన కజుఁ డిచ్చినట్టి వరదర్పముచేత నదృశ్యదేహుఁడై
తునుమఁగఁజొచ్చె వానరులఁ దోయజపత్రవిశాలలోచనా! 195

వ. ఇట్లు ధారాధరమండలమధ్యవర్తియై బ్రహ్మాస్త్రప్రముఖదివ్యాస్త్రంబులు నిగుడించుచు నప్రతిహతప్రతాపంబునఁ జరియించు మేఘనాదుం గనుంగొని కొంతసైఁచి యంతయుం బోక సైన్యంబుల దైన్యంబు నొందింపం దొడంగె నాసమయంబున.

చ. వినుతమహాస్త్రకోవిదుఁడు వీరశిఖామణి రాఘవుం డత
ద్వనచరసైన్యము ల్విఱుగ వానిఁ దలంగుటఁ జూచి తమ్మునిన్
గనుఁగొని లక్ష్మణా! యదియె కార్ముక మిప్పుడు తెమ్ము దానవుం
దునిమి మదీయసైన్యములు దోఁగినభీతి నడంచి ప్రోచెదన్. 197

క. అని యివ్విధమునఁ బలికెడు, మనుజోత్తము వాక్య మపుడు మదిఁ దెలిసి భయం
బునఁ బాఱి లంకఁ జొచ్చెను, దనుజాధముఁ డదియుఁ గాక తరమే నిలువన్. 198

తే. అంతఁ దనసైన్య మంతయు నడఁగుటకును, జింత నొందుచు నారాజశేఖరుండు
పవననందనుఁ గాంచి యోభద్రమూర్తి, నీక తగు నాదుకార్యంబు నిర్వహింప.

ఉ. కావున దుగ్ధసాగరముఖంబున ద్రోణగిరీంద్రమందు సం
జీవి వెలుంగుఁ గానఁ గపిశేఖర తద్గిరిఁ దెచ్చి వేగ సం
జీవితులన్ బొనర్పు మనసేనల నీదగుకీర్తి శాశ్వతం
బై వెలయుం దివాకరసుధాకరు లుండెడునంతకాలమున్. 200

క. అని యిటుపలికిన వాయుజుఁ, డనఘ! భవత్కార్యమునకు నాదట గలదే
యని పాదములకు వందన, మొసరించి ఖగేంద్రభంగి సురుతరజవి యై. 201

వ. విహాయసమార్గంబున నెగసి రెండవపవమానుచందంబున మహావేగియై యపారంబగు పారావారంబు దాఁటి నిఖిలమహీధరవనంబులం గనుంగొనుచు మహోత్తుంగంబగు ద్రోణాచలంబుఁ గనుంగొని యౌషధం బొసంగకున్న మహాహితుల్యంబగు తనదువాలంబునం జుట్టి శిరంబున నిడుకొని. 202

తే. మరల యతివేగమున వచ్చి గిరిచరాళి, నెల్ల బ్రతికించి తద్భూధరేంద్ర మపుడు
తొంటిచందంబునను వైచి తోన వచ్చె, వాయునందనునటువంటివారు గలరె.

ఆ. అంతఁ దొంటిభంగి నగచరానీకము, ల్చెలఁగి గర్జనములు సేయ నవియు
విని దశాననుండు విస్మయస్వాంతుఁ డై, యిట్టు లనుచుఁ బలికె బిట్టుదూలి. 204

సీ. బలశాత్రవుఁడు నాకుఁ బ్రాప్తమయ్యెను రాముఁ డద్దేవనిర్మితుం డగుచు నేఁడు
నతనిఁ ద్రుంపఁగ నేఁగుఁడఖిలబాంధవులును బ్రియకాంతులగు వారునయముతోడ

నిటుగాక నిలుచు నేఁ డెవ్వఁడు మచ్ఛాసనంబును దాఁటి ప్రాణభీతిని దలంగి
వానికండలు గోసి వైతుఁ బత్తుల కంచుఁ బలుక దానవు లెల్ల భయము నొంది
తే. యితనిచేతను మృతిఁబొంద నేమిఫలము, గల దటంచును సంగరకౌతుకమున
ధరణి వడఁకంగ దుర్నిమిత్తములు గాంచి, సరకుగొనకయ వెడలిరి చంద్రవదన.

అతికాయప్రముఖుల యుద్ధము

వ. ఇవ్విధంబున నికుంభ దేవాంతక నరాంతక ప్రహస్త మహోదర మహాపార్శ్వాతికాయ ప్రముఖనిశాచరవీరులు శతసహస్రసంఖ్యలు గల సైన్యంబులు తమ్ము బలసి కొలువ ధరాధరసన్నిభంబులగు రథంబుల నెక్కి వివిధాయుధంబులను గరంబులం బట్టి భూనభోంతరాళంబు లదర సింహనాదంబులు సేయుచుఁ బ్లవంగసైన్యంబులం దలపడి ముశిండి భిండివాల పరశు పట్టిస ఖడ్గ ప్రాసాదిముఖ్యసాధనంబులు పయిం బఱపి రంత వారును బిఱుతివియక విశాలంబులగు సాలంబులను బొడిచియు నడచియు నిముసమాత్రంబున నిశాచరమండలం బంతయు బెండుపడం జేసి రందు.

క. కొందఱు రాఘవుచేతను, గొందఱు లక్ష్మణునిచేత గొందఱు నలుచేఁ
గొందఱు భానుజుచేతను, జెందిరి దానవులు జమునిసేవకు సఖియా!. 207

వ. ఆసమయంబున. 208

తే. తనదు బాంధవు లని బుద్ధిఁదలఁపఁబోక, దునుమఁదొడఁగె విభీషణుండును మహోగ్ర
తరగదాహస్తుఁ డగుచు నద్దనుజభటుల, నహహ సద్భక్తి యన నిట్టు లమరవలదె.

వ. ఇవ్విధంబునఁ దక్కిన నిశాటసైన్యంబుల నెల్లను నాంజనేయాంగదప్రముఖవలీముఖసత్తములు నుక్కడంచి రిట్లు. 210

క. వనచరు లెల్లను రాఘవు, ఘనబలమున వెలసి రెలమిఁ గావున లేమ
న్నను దేవతాళికైనను, వనితా! యిటువంటిబలము వలసినఁ గలదే. 211

ఆ. సర్వమయుఁడు నయ్యు సర్వేశ్వరుఁడు నయ్యు, ధాత యయ్యు జనవిడంబనార్థ
మమర నిట్లు సచ్చిదానందుఁ డయ్యును, గదన మనుచు మాయ నొదవె తరుణి!.

వ. అనుచు నవ్వాలివృత్తాంతంబు భవానిసతిం గనుగొని యభవుం డిట్లనియె నంత లంకానగరంబున రావణుండు. 212

చ. కదనతలంబునందు నతికాయముఖాత్మచమూసమూహము
ల్పదుగురు నీల్గుట ల్దెలిసి బల్పగురోషము శోకముం మదిం
గుదులుకొనంగ సేన చని కూల్చెద నంచటు మేఘనాదుతోఁ
బదిలము పట్టణం బనుచుఁ బల్కి మహోజ్జ్వలభూషణాంగుఁ డై. 214

తే. సకలశస్త్రాస్త్రకలితమౌ స్యందనంబుఁ, బటుజవంబున నెక్కి విస్ఫులము లగుచు

దళకిరీటంబులు వెలుంగ దాశరథులు, నడచుచు నని తత్పురీద్వార మప్పుడు వెడలి.

వ. ఇవ్విధంబున రథారూఢుం డయి యిరుదెఱంగుల నిశాటభటులు జయజయధ్వానంబులు సేయ నిరువది కరంబులను శరాసనంబులు ధరియించి విహాయసమార్గంబంతయు శరలాఘవంబున గాఢాంధకారంబు గావించుచుఁ జనిచని శాఖామృగసైన్యంబునం జొచ్చి విజృంభించి యెదురులేని పరాక్రమంబున. 216

సీ. ఆశీవిషోగ్రతుల్యంబులౌ శరము లత్తఱిగుచరావళిమీఁదఁ బఱపి పఱపి
తన తేరి కడ్డమై చను దెంచు సుగ్రీవపవనజాదుల నెల్లఁ బోఁ దఱిమి
పటురయంబున రాఁగఁ బ్లవగసేనామధ్యముననుండి యవ్విభీషణుఁడు క్రోధ
రక్తాంతనేత్రుఁడై రాక్షసాధమ! వచ్చితే యటంచును బండ్లుదీటుకొనుచు

తే. బలుగదాదండ మెత్తుక ప్రళయకాల, శూలిపోలికఁ జనుదేరఁ జూచి యద్ద
శాస్యుఁడిప్పాపకర్ముఁ జక్కాడఁతు ననుచు, మయుఁడొసంగిన శక్తి సమంత్రకముగ.

ఆ. తిగిచి యేసె నదియు దీప్తానలాభమై, భీకరముగుచు నవ్విభీషణునిని
జంప నేఁగుదేర శరణాగతత్రాణ, పరుఁడు లక్ష్మణుండు పరఁగ నదియు. 218

వ. కనుంగొని యీతని కభయం బొసంగితి మింకఁ బరసాధనంబు వధియింపం జూచుచునికి సద్ధర్ములకుఁ గర్జంబు గాదు గావున దీనిం దప్పించెద ననుచు శరాసనంబు కేల నందికొని రయంబున 219

తే. చని విభీషణుముందఱ శైల మొక్క, యనఁగ నిలిచెను లక్ష్మణుం డంత నదియు
శక్తి యడఁగక పటుతరశక్తితోడఁ, దాఁకె నాలక్ష్మణునియురఃస్థలమున చెలియ!.

వ. తాఁకియు. 221

తే. మాయచేత భూమిమండలంబునఁ బుట్టు, శక్తులకును మూలశక్తి యతఁడు
శ్రీనివాసు మొదటిశేషాంశ మటువంటి, మహితు నేమి సేయు మయునిశక్తి 222

వ. అయినను జగద్విడంబనంబుగఁ జరియించుమహానుభావుండు గావున మనుష్యభావంబు నంగీకరించి నిశ్చేష్టితుండై ధరాతలంబునం బడియె నంత దశాననుండును నరదంబు డిగ్గనుఱికి యతిరయంబునం బఱతెంచి కైలాసమధనోత్తారణంబులగు తన వింశతిబాహువుల నమ్మహామహు దేహంబు నొక్కింతయైనను గదల్పనోపక వెల్లనయ్యున మొగంబున దిక్కులు నిరీక్షించుచు నుండె నిట్లు గాదేని. 223

క. పరమేశ్వరు లోకాశ్రయు, నరదు జగత్సారు విష్ణు పరమేశు విరా
ట్పురుషు సుమిత్రాసుతు భా, సురదేహం బెత్తి రక్కసునకుఁ దరంబే. 224

వ. అంతఁ దద్విధం బంతయు నెఱింగి దూరంబుననుండి పవమాననందనుండు రోషదందహ్యమానమానసుండై యతిరయంబునం బఱతెంచి వజ్రాయుధోపమానంబగు

తనదు బలుపిడికిటం బోడిచె నాప్రేటునకు రావణుండు రుధిరంబుఁ గ్రక్కుచు గిర గిరం దిరిగి చేష్టలు దక్కి చదికిలంబడి మెల్లన నరదంబుఁ జేరె నంత. 225

క. మనుజానిక్రియ దనుజానిశ, క్తిని ధరఁ బడియున్న మహితు ధీరు సుమిత్రా తనయుని మారుతతనయుఁడు, గొనిచనియెను గరయుగములఁ గొనిచనుసరిగ్గె. 226

వ. ఆసమయంబున. 227

తే. తనకు నరినికిఁ గలుగు మిత్రత్వమునను, నరనిభక్తికి గురుతరం బయ్యె నట్టి యెడ లఘుత్వము నొందె రామానుజుండు, తరుణి! పుణ్యులు భక్తవత్సలులు గారె.

తే. అంత నాశక్తి నారాయణాంశజుండు, పుణ్యతముఁ జీతఁ దనశరంబు పొగడఁ దగిన వాఁడటంచును సౌమిత్రి వదలిచనియెఁ, బక్త్రికంధరు రథముపైఁ బటురయమున.

వ అంత రావణాసురుం డురువడించిన కోపంబున. 230

—రావణాసురుఁడు శ్రీరాము నెదుర్చుట.—

క. కాండాసనధరుఁడై బ్రహ్మాండంబులు తల్లడిల్ల నార్చుచు నమ్మా ర్తాండకులాగ్రణిపయి నల, పాండురహయకలితరథముఁ బఱపె మృగాక్షీ! 231

వ. ఇట్లు తనపైకిఁ బఱతెంచు దశాననుఁ గనుంగొని రాఘవుండును మహాబలసంపన్నుం డగు వాయునందను స్కంధారోహణంబు చేసి బలువింట నారి యెక్కించి గుణం బు మొరయించుచు నన్నిశాచరుం డగ్గఱి మేఘగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె 232

చ. దనుజ! సమస్తభూతసముదర్పను నాయెడఁ దప్పొనర్చి తీ
వనిశము పోవనేర్తువె ఖరాదులపాలికిఁ బుత్తుఁగాక స
య్యనస నిలుమంచుఁ బల్కుఁ ద్రిదశారియుఁ గోపసమగ్రుఁడై వహిం
చినపవమాననందనుని శీర్షము ఘోరశిలీముఖాహతిన్. 233

తే బెగడుపడ రక్తధారలు బిట్టుగురియు, నేయఁ దొడఁగెను నయ్యాంజనేయుఁ డపుడు తనశరీరంబు మార్తాండు ననుకరింపఁ, గడఁగి యార్వంగఁదొడఁగె రాక్షసులుగలఁగ.

వ. ఇట్లు రుధిరధారాసంసిక్తశరీరుం డయ్యును జలియింపక నిలుచు పవమాననందను శౌర్యసౌశీల్యంబులకు విస్మయంబు నొంది రావణుం డింత యొనరించెడువాఁడే యనుచుఁ దద్రథాభిముఖుం డై. 235

సీ. కోపంబునను భుజాటోపంబు దిలకింప జయశీలమగు వింట శరముఁ దిగిచి యొకబాణమున సూతు నొకటఁ దచ్ఛత్రంబు నొకటఁ గోదండంబు నొకట రథము నొకటఁ గేతువు మఱియొక్కట శస్త్రాస్త్రసమితి యొక్కట రథాశ్వముల నిట్లు భంగంబులై భూమిభాగమంగునఁ గూలనేసి యారాజలోకేశ్వరుండు

తే. మఱియుఁ దద్వక్షు మతిఘోరశరపరంపరములు నొవ్వంగ నేయ బెగ్గిలుచుఁ గ్రిందఁ

జేతులెల్లను నూఁతగాఁ జేసి విండ్లు, విడిచి మూర్ఛిల్లె దోషాటవిభుఁడు చెలియ!.
వ. ఆసమయంబున. 237
ఆ. ధర్మమార్గమునను దనరుపుణ్యుఁడు గానఁ, జంపకరయి తదీయశాతకుంభ
పద్మరాగరత్నభాస్వత్కిరీటాళిఁ, దుమురు లగుచు ధరణి దొరల నడఁచె. 238
వ. ఇట్లు విగతవిక్రముం జేసి యంతఁ గరుణించి మారుతిం గనుంగొని. 239
ఆ. పవనతనయ! నీవు బవరంబునను వస్సి, సొరగెఁ గాన లంకఁ జొరఁగ నిమ్ము
సేదదేరు నింక నాదు కార్ముకశక్తిఁ, గాంచు మెల్లి కల్గుకలహమునను. 240
వ. అని పలికె నంత దశాననుండు నుగను విచ్చి తనదైన యవమానంబునకుం గుందుచు
విగతదర్పుం డై బ్రతుకుగంటి నింక నితని ముందఱ నిలువంబోల దనుచు ససార
థ్యంబగునరదంబుఁ దోలుకొనుచు లంకాభిముఖుం డై చనియెనంత రాఘవుండును.
క. ఘనతరమూర్ఛాగతుఁ డై, తనరెడు తనదైన ముద్దుతమ్ముని గని హా
యనుజా! నను విడనాడుముఁ, జనియెదవే తుచ్ఛుఁడగు నిశాచరుశక్తిన్. 242
వ. అని మఱియుఁ జింతాభరంబున. 243
ఉ. తమ్ముఁడ! యివ్విదేశమున దానవుచేతను నిట్టిదుర్దశల్
గ్రమ్మెడు నంచు వ్రాసెనొకో కట్టిడియైన విధాత యింక మీ
యమ్మ మదీయసూనుఁడు గుణాఢ్యుఁడు లక్ష్మణుఁ డేఁ డటన్న నే
నెమ్మెయి బొంకుదున్ జయ మదృష్టవిహీనుల కేల గల్గెడున్. 244
ఉ. ఆలిని గోలుపోయి సుగుణాకరుఁ దమ్ముని బాసి యింక నా
కేల యొకండనై బ్రతుక టీశ్వర! హాయని ధారుణీస్థలిన్
వ్రాలె సుషేణుఁ డంత రఘువల్లభ! ధాతువు మేయిఁ బ్రాణముల్
తాలిమితోడఁ జేకురు ముదం బగు మీ కిట చింత యేటికిన్. 245
ఆ. అనుచు నేదదేర్చి యమరఁ దొల్లిటిరూపా, యంబుపల్కె నమ్మహామహుండు
పవనతనయుఁ గాంచి భవ్య! నీకయ చెల్లుఁ, గాక యొరులు దలఁపఁగలరె మదిని.
క. కావున నను రక్షింపుము, పావని! మును మనబలంబు బ్రతికింపవె నీ
వావిధమున నని పలుకఁగ, దేవర! సత్కృప యటంచు దృఢతరమతి యై. 247
తే. తత్పదాంభోజములకు వందన మొనర్చి, గగనపథవర్తి యగుచు వేగమున జలధి
దాఁటి చనుమండె నంత నేతద్విధంబు, విని దశాస్యుం డు చింతించె విఘ్న మపుడు.
వ. అప్పుడాసమయంబున సత్పథగామి యగు కాలనేమిగృహంబునకుం జని పాద్యార్ఘ్య
పాద్యాదివిధులం బూజించి ముకుళితకరకమలుం డై దేవా! యే నొనరింపవలయు
కార్యం బెయ్యది యానతిం డనిన నతిదుఃఖపీడితుం డై రావణుం డిట్లనియె. 249

ఆ. కాలవశముచేతఁ గష్ట మొక్కటి నాకుఁ బ్రాప్తమయ్యె నేఁటిబవరమునను
మఱియునిశక్తిచేత మహీ లక్ష్మణుఁడు గూల, నతని బ్రతుకఁజేయ ననిలసుతుఁడు.
ప. దివ్యౌషధంబులు దేర ద్రోణాచలాభిముఖుం డై 251
క. చనుచున్నవాఁడు గావున, ననుఁ బ్రోచెదవేని వాని నడుమనఁ దపసై
చనకుండఁ జేయు మాయల, మునిరూపముఁ బన్నినైన ముదమున నీవ్రజా. 252

—కాలనేమి రావణునకు హితోక్తులు చెప్పుట.—

ప, అని యిట్లు పలుకు దశాననువాక్యంబులకుఁ గాలనేమి యిట్లనియె. 253
సీ. విను నిశాచరనాథ! ఘనతత్త్వకలితంబు సద్వాక్య మొకటి నెమ్మది వహింపు
ప్రాణభీతిని నీకుఁ బలుక నేక్రియ నన్ను మృగరూపమునను మారీచుఁ డెట్లు
లాయెనో మును నాకు నవ్విధంబె నేఁడు కలిగె నిశ్చయ మింకఁ గడఁగి పుత్త్ర
మిత్త్రాదులను జంపి శాత్రవుల్చెలరేఁగ బ్రతికియుండిన నేమి ఫలము నీకుఁ
తే. దనరుభోగంబులను జడాత్మకము నైన, దేహమును గాన రఘునాథుదేవి నొసఁగి
సకలరాజ్యంబు నవిభీషణున కిచ్చి, బుద్ధితో సంత నడవికిఁ బొమ్మ యిపుడు. 254
ప. ఇవ్విధంబునఁ గలితవిజ్ఞానుండవై యతిరమ్యంబును మునిగణాశ్రయంబు నగు వనంబున కరిగి యరుణోదయావసరంబున విమలసలిలంబులఁ గృతస్నానుండవై సంధ్యాదిక్రియలు నిర్వర్తించి యొక్కయేకాంతప్రదేశమునందు సుఖాసనపరిగ్రహుండవై బహిర్విషయంబులవలన సాంగత్యంబు దిగనాడి తత్ప్రవృత్తులగు నక్షణంబులనెల్ల మెల్ల మెల్లన ప్రత్యక్ప్రవాహంబు గావించి ప్రకృతివలన భిన్నుండగు నాత్మను విచారింపవలయు మఱియు దేహబుద్ధీంద్రియాదులవలన నాబ్రహ్మస్తంబపర్యంతంబును జరాచరాత్మకంబై కనిపించుజగం బంతయుఁ బ్రకృతి యనియుఁ మాయ యనియుఁగీర్తితం బగు నదియు జగద్వృక్షంబువలన నగు సర్గస్థితివినాశంబులకు లోహితశ్వేతకృష్ణాదిరూపంబులఁ బ్రజల సృజించుచుండు నదియు కామక్రోధాదిపుత్త్రాఢ్యయు నింక దనదగు గుణంబులవలన నీశ్వరుండగు నాత్మను భ్రమనొందించుచుండు నదియుఁ గాదు కర్తృత్వ భోక్తృత్వాదిస్వగుణంబులెల్లను నీశ్వరుండగు నాత్మయందు నారోపించి వివశత్వంబు నొందించి యద్దేవుం గలసి క్రీడించుచుండు నాత్మయు నతిశుద్ధుం డయ్యు స్వగుణసాంగత్యంబువలన మోహితుండై తనయాత్మను మఱచి బహిఃపదార్థంబు లెల్లను గనుంగొనుచుండు మఱియు నేసమయంబుననైనను విజ్ఞానవంతుండగు సద్గురువువలన సల్లక్షణంబు గాఁగ నుపదేశంబు నొంది నివృత్తబహిర్దృష్టియై స్వకీయంబగు నాత్మను స్ఫుటంబుగఁ గనుంగొను నాసమయంబుననే దేహి ప్రాకృతగుణంబులవలన విడువంబడి

జీవన్ముక్తుండగు సంశయంబు లేదు గావున నిశాచరవల్లభా! నీవును నియతేంద్రియుండవై ప్రకృతివికారంబులవలన భిన్నుండగు నాత్మ నెఱింగి యీశ్వరు నారాధింపు మెట్లనిన. 255

సీ. భ్రమియించు నాత్మీయహృత్పద్మకర్ణికాగ్రమునందుఁ గనకపీఠమున వివిధ
రత్నప్రభాభాసురంబైన మృదుతలంబున జానకీయుక్తు వనజనేత్రు
మాణిక్యకుండలు మార్తాండకులవర్యు నజు మహాబాహు వీరాసనాఢ్యు
విద్యున్నిభాంబరు విజ్ఞానముద్రాభిశోభితు నతిశాంతు సుందరాంగు
తే. నమరవినుతాంఘ్రియుగళుఁ గళ్యాణచరితుఁ, గలితకోదండు సమితభాస్కరనిభాభు
సకలహృత్స్థితు శ్రీరామచంద్రు విష్ణు, భజనయొనరింపఁ గలుగుఁ దత్పదవి నీకు.

వ. ఇవ్విధంబునఁ బరమభక్తియుక్తుండవై యితరచింతలు మాని యమ్మహానుభావు వినులచారిత్రంబుల ననుదినంబును వినుచు దత్సేవాపరతంత్రుండవై యుంటివేని తూలానలన్యాయంబున ననేక జన్మార్జితంబులగు మహాపాతకంబులైనను దత్క్షణంబ నశియించు నిది నిజంబు మఱియును. 257

ఉ. భజన యొనర్పు భక్తజనభావితుఁ బద్మపలాశనేత్రు భూ
భుజకులరత్నముఁ గనకభూషణభూషితు సేవ్యమానసూ
ర్యజహనుమద్విభీషణనిజానుజు భూరిశరాసు రాఘవుఁ
సుజనులభంగిఁ బొమ్ము మదిఁ జూడకు మింకొకటింక రావణా!. 258

వ. ఇది కాలనేమివచనం బని తదనంతరకథనంబు తుషారాచలనందనతోడ మహాదేవుం డిట్లనియె నిట్లనామయుండును బురాణపురుషుండును బరిపూర్ణుండును నోంకారరుండును నగు రఘునాయకుచరణకమలంబు లాశ్రయింపు మనుచు నమృతతుల్యంబులుగాఁగఁ గాలనేమి పలుకువాక్యంబులకు నాజ్యసంయుక్తంబగు హుతాశను చందంబున సాగ్రహుండై కరవాలంబుచేత నంకించి యోరి దుర్మదా! మచ్ఛాసన పరాఙ్ముఖుండవగు నిన్ను నిప్పుడ పరిమార్చెద ననుచుఁ బీఠంబు డిగ్గనుఱికినఁ గాలనేమియు భయసంత్రస్తుండై దేవా! భవచ్ఛాసనంబుకొలందియ యొనరించెద ననుచు నిజాలయంబు వెలువడి. 259

సీ. చని హిమాచలముపొంతను బుష్పఫలలతాద్యనుపమంబగు తపోవన మొనర్చి
శిష్యవర్గముతోడఁ జెలఁగి తన్మార్గావరోధియై యుండె మారుతియు నంతఁ
జనుదెంచి విస్మయంబున నేను మును గనుంగొన నిట్టివనము సన్మునియుతంబు
మార్గంబు దప్పెనో మతి భ్రమించెనో యైన నిమ్మునీంద్రునిచేత నెఱిఁగి జలము
తే. గ్రోలి చనువాఁడ నాద్రోణశైలమునకు, ననుచు ఖర్జూర కదళికా పనస సాల

ముఖ్యధరణీరుహోపేతముగ వెలుఁగు, నవ్వనం బటు సొచ్చి వాతాత్మజుండు. 260

వ. ఇవ్విధంబున సకలమృగపక్షిగణసైకతభూవిరాజితంబై యోజనవిస్తీర్ణంబుగ నొప్పు నవ్వనంబుఁ జొచ్చి యచ్చట నింద్రయోగంబు నాశ్రయించి శివపూజాతత్పరుం డగు కాలనేమి యను మహాసురుం గనుంగొని మునీశ్వరుం డను తలంపున. 261

మునిరూపముఁ దాల్చిన కాలనేమిని హనుమంతుఁడు చూచుట.

తే. వందన మొనర్చి యోభగవత్స్వరూప! యేను హనుమంతుఁడను రాఘవేంద్రదూత
నమ్మహామహుఁ డనుప దుగ్ధాంబురాశి, కరిగి ద్రోణాద్రిఁ దోఁతెంచు నాసతోడ.

వ. చనుదెంచితి నిప్పుడు. 263

ఉ. ఆఁకలి బాధ సేసెడి గుణాకర! యొక్క జలప్రదేశమున్
నా కెఱిఁగింపు తృప్తిగ వనంబును గ్రోలి యథేచ్ఛఁ బోకునం
చా కపివర్యుఁ డిట్లన వనాట! మదీయకమండలూదకం
బీకదళీఫలాదులును నింపుగఁ గ్రోలి వసింపు మిచ్చటన్. 264

వ. ఏనును. 265

క. ఎఱుఁగుదు జరిగినయవి మఱి, జరిగెడునవి నాదుతపముసామర్థ్యమునన్
దరుచరలక్ష్మణు లట తే, చిరరాఘవునిమదృష్టిచేతను సుఖులై. 266

క. అని పలికిన మారుతి యప్పు, డనియె మునినాథ! తృష్ణ యతిశయ మటు గా
వున నొక్కకొలను జూపుము, చన నలయము నటన్న వాఁడు సమ్మతితోడన్. 267

వ. మాయావికల్పితుండగు తనశిష్యుం గనుంగొని బాలకా! యివ్వనాటునకు నగాధసలిలంబగు నొక్క కాసారంబు గనిపింపు మనుచుఁ బావనిం గనుంగొని. 268

ఆ. కనులు మూసి జలము కడుపు నిండఁగఁ గ్రోలి, తమ్ము ముఖిలయౌషధమ్ము లెల్లఁ
గానిపించునట్లు కడువేడ్క నొకమంత్ర, మిత్తు ననినఁ గపికులేశ్వరుండు. 269

వ. వెడలి తన్మాయాశిష్యుండు కనఁబఱచిన కాసారప్రాంతంబునకు. 270

క. చని మును ముని పలికినతెఱఁగున, గనుఁగవ మూసి జలము గ్రోలఁగ నతనిన్
గనుఁగొని పటురోషంబున, ఘనదుర్భరమకర మొకటి గ్రసియించె సఖీ!. 271

వ. ఇట్లు గ్రసియించిన. 272

ఉ. మారుతపుత్త్రుఁ డమ్మకరిమస్తము లెల్లను జించి మేచు వి
స్తార మొనర్చి కంఠ మెగఁదన్నఁగ నూపిరియాడకన్ దదా
కారముఁ బాసి యొక్క సురకన్యయ యై పవమానపుత్త్ర! వి
ఖ్యాతచరిత్ర! నీదగు ప్రసాద మునన్ మునినాథశాపమున్. 273

ఆ. పాసి తొంటిరూపుఁ బడయంగఁ గంటి నా, పేరు ధాన్యమాలి ధీరవర్య!

నీదుస్పర్శనమున నిర్ధూతపాపనై, చనెద నిపుడు బ్రహ్మసదనమునకు. 274

వ. దేవా! యియ్యాశ్రమంబున నున్నవాఁడు రావణప్రేరితుండగు కాలనేమి యను నిశాచరుండు నీకు విఘ్నంబు సేయం జనుదెంచి మునిరూపధరుండై యుండెఁ గావున శీఘ్రంబ వానిం జక్కాడి క్షీరసాగరంబునకుం జను మనుచుఁ దిరోహిత యయ్యె నంతఁ బవమాననందనుండును. 275

ఆ. మరలి తొంటియాశ్రమమున కేతెంచినఁ, గాలనేమి యతనిఁ గాంచి పలికెఁ
గొనుము మంత్ర మిపుడు గురుదక్షిణ యొసంగు, మనిలతనయ! యేటి కాలసంబు.

వ. అని పలికిన మారుతాత్మజుండును బలువడిం బఱతెంచి మహాహితుల్యంబగు భుజాదండంబు సాఁచి. 277

క. కొను మిదె గురుదక్షిణ యో, దనుజాధమ! యనుచు నెగసి తద్వక్షము ము
ష్టిని బొడువ వాఁడు బెగ్గిలి, మునిరూపము వదలి ఘోరముగ రక్కసుఁడై. 278

ఉ. మాయలు పన్ని పై నడువ మారుతియున్ బల మెక్క నమ్మహా
మాయకు దూతగాన క్షణమాత్రముచేత నె వానిమాయలున్
మాయఁగఁ జేసి చంపి గరిమంబుగ ద్రోణమహాద్రి కేఁగె నా
గాయుతసత్త్వుఁడై వడి విహాయసవీథి హిమాద్రినందనా!. 279

వ. ఇవ్విధంబునఁ బవమాననందనుండు నిఖిలకాననధరాధరంబులు గనుంగొనుచుఁ జని చని ద్రోణాచలంబు గాంచి యందుఁ జెలువొందు దివ్యౌషధంబు లెల్లను నదృశ్యంబులైన నతికోపంబున నమ్మహాచలంబు వాలంబునం జుట్టి శిరంబునం దిడుకొని మహావేగియై రఘునాయకు సమీపంబునకుం జనుదెంచి నమస్కరించి యిట్లనియె.

ఉ. ద్రోణధరాధరం బిదియ తోడుకవచ్చితి రాఘవేంద్ర! క
ల్యాణము గల్గుఁ గార్యము విలంబము సేయకుఁ డింక నన్న న
క్షీణపరాక్రముండు రఘుశేఖరుఁ డవ్విధిఁ జేయఁ బంప స
ప్రాణుఁడు నిద్రమేల్కనినభంగిని లక్ష్మణుఁ డాక్షణంబునన్. 281

తే. లేచి ధనువంది యోరి రజనీచరాధ, మా! దశానన! నిలు పోకు మద మడంతు
నిదియ యనిపల్కు లక్ష్మణుమదముతోడఁ, గాంచి రఘునాయకుఁడు కౌఁగిలించి యపుడు.

వ. శిరంబు మూర్కొని వాయునందనున కిట్లనియె. 283

చ. అనిలజ! నీదుదార్ఢ్యమున నామయవర్జితుఁ బ్రాణయుక్తు ల
క్ష్మణుఁ బొడఁగాంచఁ గంటి మదిఁ గన్గొన మారఘువంశ మెల్ల నీ
ఘనభుజశక్తిమై బ్రతికెఁ గావున నీఋణ మింకఁ దీర్ప నే
ర్తునె వహియించి తీవు మముఁ బ్రోచితి వంచు యశంబు భూస్థలిన్. 284

ఆ. అనుచుఁ బలికె నంత నఖిలశైలచరాళి, గండుమీఱి తొంటికంటె మిగుల
బలముతోడ వృక్షపర్వతపాషాణ, హస్తు లగుచు నిలిచి రనికి మరల. 285

వ. ఇట్లు విభీషణాలోచనంబున నఖిలవానరసైన్యంబును సమరోన్ముఖంబై యుండె నంత నక్కడ రావణాసురుండును. 286

రావణాసురుఁడు కుంభకర్ణుని నిద్ర లేప నాలోచించుట.

క. హరిచే మదగజమును ఖగ, వరుచే భుజగంబుమాడ్కి పడి రాఘవదు
ర్భరసాయకాళిచే జ, ర్జరితాంగుం డగుచుఁ జని నిశాచరపతులన్. 287

వ. తగువారల రావించి సభాభవనంబునం గూర్చుండి చింతాక్రాంతుం డై యిట్లనియె.

సీ. వినుఁడి దానవులార! మనుజుచే మృతి గల్గు నని పల్కె మును నీరజాసనుండు
నాదువంశమున సనాతనుండును బరమాత్ముఁ డగు విష్ణుఁ డవతరించి
తనను ని న్నానె నట్లు యనరణ్యుఁడను వాఁడు చనియె నంతట దివంబునకు వారి
వాక్యంబుకతనఁ దద్వ్యాసు దేవుఁ డమేయుఁ డాదినారాయణుం డర్కవంశ

తే. మునను శ్రీరాఘవాఖ్యచే జనన మంది, వచ్చె నను ద్రుంపఁ గష్టంబు వచ్చె నాకుఁ
గుంభకర్ణుండు నిద్ర మేల్కొనఁడు దీని, కేమి సేయుదు నింక మీఁ దేది తెరువు.

వ. అయినను ముందరికార్యంబు విచారింపవలయుఁ గావున. 290

ఆ. మీర లతని వేగ మేలుకొల్పుఁ డటన్నఁ, జని యనేకదనుజసముదయములు
బొబ్బ లిడఁగఁ గొంత ప్రొద్దు లేవక లేచి, నీల్గి మాంసములను నెఱి భుజించి 291

వ. తన్ను మేల్కొల్పినకార్యంబు దెలిసి దశాననుం డెంత జేల యగునే యనుచుఁ దలంచుచు సభాభవనంబునకుం జనుదెంచి యచట సింహాసనస్థుండగు తనయన్నం గనుంగొని నమస్కరించి తగినపీఠంబునం గూర్చుండె నాసమయంబునఁ బంక్తికంధరుం డిట్లనియె. 292

చ. కనుఁగొను కుంభకర్ణ! మృతికాలము నాకుఁ దటస్థమయ్యె నె
ట్లనినఁ బ్లవంగసైన్యములు నల్లన వార్నిధి దాఁటి నేఁడు పై
కొనియె రఘూత్తముం డతనిఘోరశరాళి ననేకరక్కసుల్
మనిఁగిరి వాని మార్కొను సమర్థులు లేరు జగత్త్రయంబునన్. 293

వ. ఇదియు కాదు విచారించిన. 294

ఆ. మేటిదనుజవరులు గీటడంగిరి మన, సైన్యమునను వారిసైన్యమునను
వెదక నొక్కప్లవగవీరుఁ డైనను జావఁ, డహహ! దైవబలము నగునె దలఁప. 295

వ. ఇట్లు కావున మదర్థంబై దాశరథులసైన్యంబులం దలపడి భుజపాండిత్యము నెఱపుము కీర్తి వడయు మనినఁ గుంభకర్ణుం డందఱికిఁ దెలియునట్లు గంభీరంబుగ నిట్లనియె. 296

క. నారాయణుఁ డా రఘుకుల, వీరాగ్రణి యోగమాయ పృథ్వీసుత య
వ్వీరుఁడు ధరణీభారముఁ, దీరుప జనియించె నన నె తెలియఁగ నీతోన్. 297

వ. మఱియును. 298

క. దనుజేంద్ర! తొల్లి యాలో, చనచేసెడు సమయమునను సైంపదు రఘురా
మునితోడ వైర మని చె, ప్పనె నీ విట్టు వినక చేటుపాటు దెలియక౯. 299

తే. తెమ్ము కొంటివి వైరంబు దీర్పఁ దగదు, ఇది యుకా దొక వృత్తాంత మేను వింటి
మును విశాలాపురంబునందునను నేను, నిలువ నడిరేయి యందు మానసికులవరుఁడు.

వ. నారదుం డరుగుదెంచిన నేనును నమస్కరించి మహాత్మా! యెటవోయెద రనిన నమ్ము
నీంద్రుం డిట్లనియె. 301

క. విను దేవతలరహస్యం, బునఁ బుట్టిన మాట మీదుభుజబలమునఁ బీ
డనఁ జెందిరి హరికి మొఱయిడ, వనజాక్షుఁడు మిమ్ముఁ దునుమ వసుధాస్థలిపై. 302

క. జనియించెద నని యభయం, బనిమిషుల కొసంగె సత్యమాటనిపలు కెం
దును గాన నేఁడు దశరథ, తనయుండై రాముఁ డనఁగ ధరణి జనించెన్. 303

క. అని పలికి తిరోహితుఁ డ, య్యెను నారదమౌని యేను నది మొదలు మనం
బున రాముఁడు నారాయణుఁ, డని తలఁచెద దనుజనాథ! యనుపమభక్తిన్. 304

ఉ. కావున నీ వెఱుంగు మవికారు సనాతను రాఘవేంద్రు స
ద్భావము నొందు వైర మిఁకఁ బాయుము ప్రోవఁగలండు భక్తిచే
సేవ యొనర్ప భక్తియు ప్రసిద్ధిగఁ దల్లినిబోలు జ్ఞానస
ద్భావునిఁ జేయ భక్తియు ముదంబుగ ముక్తియొసంగు నిచ్చటన్. 305

వ. ఇవ్విధంబున మాయామనుష్యరూపుండును బరబ్రహ్మయు నగు రఘునాయకువలన భక్తిగరిష్ఠుండవు కమ్మెట్లనిన భక్తివిహీనుం డెద్ది సేయు నది యెల్లను నిరర్థకం బిదియునుంగాక యమ్మహానుభావు లీలానుసారంబులగు నవతారంబు లనేకంబులు గలవందు సహస్రాంశలఁ గనుంగొన శ్రీరామచంద్రుండు జ్ఞానమయుండును శివుండును నగుం గావున నిపుణులగువారలు వాక్కునను మనంబునను నమ్మహాత్ముని దలంచుచు ననాయాసంబున సంసారసాగరంబు దాఁటి శాశ్వతంబును సనకాది పరమమునీంద్రవంద్యమానంబును వైష్ణవంబును నగు తత్పదంబు నొందెద రిది నిజంబు మఱియును 306

ఉ. ఏనరులైన సత్త్వమతి నెప్పుడుఁ దద్రఘునాథు నీశ్వరున్
ధ్యాన మొనర్చి తత్కథలహర్నిశముం బఠియింతురొక్కొ వా
రీనిరయప్రదం బనఁగ నింపగు సంసృతిఁ బాసి జానకీ
మానసచోరు రాఘవుని మక్కువ చెంతఁ బసింతు రింపుగన్. 307

వ. అని శైలనందనతోడఁ దదవాంతరవృత్తాంతంబు చంద్రమౌళి యిట్లని చెప్పం దొడంగె నవ్విధంబునఁ గుంభకర్ణుండు. 308

క. తన కతిహితకరములుగా, నెనయఁగు వాక్యములు పలుక భ్రుకుటీవికటా
ననుఁడై నను బోధింపఁగఁ, జనుదెంచితె నిద్ర లేచి సద్గురునగతిన్. 309

చ. వినుము మదీయకృత్యములు వీనుల సోఁకనివేని నిద్రకై
చను మిటు దూలువాఁడ వెటు సైతువు పోరొనరింప నం చనన్
విని యతిక్రూరుఁ డీతనికి వేఱొకమాటలు సైఁప వంచు గ
ర్జన మొనరించుచున్ వెడలె సర్వవనాటులు భీతి నొందఁగన్. 310

కుంభకర్ణుఁడు వానరసైన్యంబులం దలపడి యుద్ధము సేయుట.

వ. ఇవ్విధంబునఁ గుంభకర్ణుండును గాలవశత్వంబునఁ దొల్లి పల్కిన నీతివాక్యంబుల నెల్ల నడుగుపఱచి కరాళవదనుండై మహోత్తుంగంబగు లంకాప్రాకారంబు విలంఘనంబు సేసి యొక్క నాదంబుఁ గావించె నమ్మహానాదంబునను మకరాలయం బెల్లఁ బ్రతిధ్వని వీతెంచె నిట్లు సాగ్రహుండై పఱతెంచి ప్లవంగసైన్యంబులం దాఁకిన. 311

చ. కరములఁ బట్టి కొందఱను గ్రక్కున మ్రింగుచుఁ గొందఱం ధరా
ధర మిటు పత్తునయుక్తముగఁ దాఁకొనె నంచు భయంబుతోడుతం
బఱువక పోకపోక మునఁ బట్టి వధింపుము వీరు వానరటం
చెలుఁగక కొంతసేపు చరియించె నిశాచరుఁ డబ్జలోచనా! 312

వ. ఇవ్విధంబున. 313

క. శిరములు కరములు నురములు, పరియలుగను వికలములుగఁ బగులఁగ బలుము
ద్గర మెత్తి యడ్డులేకయె, తరువరసైన్యమును ద్రుంచుతఱి నాదైత్యున్. 314

వ. కనుంగొని భ్రాతృస్నేహంబున విభీషణుండును గదాకలితహస్తుండై సమీపంబునకుం జనుదెంచి నమస్కరించి యిట్లనియె. 315

ఉ. ఏను విభీషణుండ దయ నుంచుక చూడుము పఙ్క్తికంఠుతో
జానకి నిమ్ము రామునకు సైఁపుము వైరము శ్రీజనార్దనుం
డాసరనాయకుం డనఁ బదాహతి నన్నిటు ద్రొబ్బ నేను ని
ర్భాసుమలాంతంను రఘుపాలు పదాబ్జము లాశ్రయించితిన్. 316

ఆ. అనుచుఁ బలుకఁ దమ్ముఁ బరయోజింగి కరాంబుజములఁ గౌఁగిలించి ప్రమద మొప్ప
భ్రాతృవత్స! రామభద్రు పాదాంబుజా, శ్రయుఁడ వగుచు నితరభయము వెడలి.

క. ఏనును మును నారదమునిచే, నెఱిఁగితి దనుజహితము సేయక శ్రీమ

ద్భానుకులాధిపచరణ, ధ్యానపరాయణుఁడ వగుచుఁ దనరెద ననుచున్. 318

వ. వినుము. 319

క. నావారు నొకరివారని, భావింపఁగఁ జాల నిపుడు బలుమత్తతచేఁ
గావునఁ జను మనఁ జింతా, వ్యాప్తుఁడై పదయుగముల కానతుఁ డగుచున్.

వ. కన్నుల నీరు నించుచుం జని రామచంద్రుపార్శ్వంబున నిలిచె నంతఁ గుంభకర్ణుండును గదాదండంబుఁ ద్రిప్పుచు శాఖామృగసైన్యంబులం దలపడి యోలమాసగొనక కరంబులను బాదంబులను నెగఁజిమ్ముచు సైన్యం బంతయుఁ జీకాకుపఱుప రాఘవుండును 321

సీ. కనుఁగొని యాగ్రహంబున భూరికోదండధారియై జ్యానినాదం బొనర్చి
వాయవ్యశర మప్డు డేయుఁ దద్దతతోడ వానిహస్తము భూమి వ్రాలె నపుడు
దానిక్రింద ననేకవానరు ల్మడిసి రంతట వాఁడు నొకమహాధ్వని యొనర్ప
నమ్మహాధ్వనికిఁ గీశాధిపు ల్బెగ్డొంది రాకసంబున వాసవాదిసురలు
తే. రామశాత్రులకుఁ గల్గు భీమరణముఁ, గాంచఁగ విమానముల నెక్కి కడఁగి నిలిచి
రంత దనుజాధముఁడు సవ్యహస్త మిట్లుఁ, బోవఁగ నొక్కి రోషవిస్ఫూర్తితోడ.

ఉ. సాలము వామహస్తమునఁ జయ్యనఁ గైకొని రాము! రాము! నిన్
గూలుతు నంచుఁ బై నడువఁ గొంకక యైంద్రమహాస్త్ర మేసి త
త్సాలసమేత మానటు భుజం బిలఁ గూలిచె రామచంద్రభూ
పాలుఁడు సర్వభక్తజనపాలుఁడు శీతనగాధిపాత్మజా!. 323

వ. ఇట్లు భుజాదండంబులు రెండునుం గునిసి పెం చెడక రుధిరధారాసంసిక్తశరీరుండై జేవుఱుఁగొండచందంబున నాహవంబునకు గమకింప రామచంద్రు నారాచంబులు వచ్చి తువానిచరణంబులు ధరణీతలంబునం బడ నడిచె నంత వాఁడును మహానాగంబుభంగి బడబాముఖతుల్యం బగు వదనంబుఁ దెఱచుకొని యోరి రాఘవా! పెద్దకాలంబునకు నా కాహారంబు గలిగితి విప్పుడు నిన్నుం దినియెద దశానను మనస్సంతాపంబు వాపెద ననుచు నంత నురస్సారంబున సుధాకరమండలంబుపైఁ గవయు రాహుగ్రహంబుగతి మ్రింగం బఱతెంచి నాసమయంబున రాఘవుండును.

తే. మొనసి నిశితాస్త్రములు వానిముఖము నిండ, దీటుకొలిపిన వాఁడోటు పాటులేక
తోనఁ గదిసిన మార్తాండతుల్యమైన, యైంద్రబాణంబుఁ దనదుకర్ణాంతముగను.

ఆ. తిగిచి యేసె నదియు దివ్యకుండలరత్న, ఖచితవరకిరీటకలిత మగుచు
భయదదంష్ట్రి మగుచుఁ బెనుగుతత్కుంభక, ర్ణోగ్రశిరముఁ ద్రుంచి యుర్విఁ గూల్చె.

వ. ఇవ్విధంబున దేవనాథువజ్రాయుధంబునం దైత్య వృత్రాసురు శిరంబుపగిది జగ

త్కంటకుండగు కుంభకర్ణశిరంబును జెగి మహాఘోషంబు వీతెంచుచు లంకాద్వారంబునం బడియెఁ దత్కాయంబును మహోదధిమధ్యంబునం గూలె నంత సకల దేవతావర్గంబులును మహర్షిసముదయంబులును నతిసంభ్రమంబున 'రామచంద్ర! దయానిధీ!' యనుచు జయజయధ్వానంబులతోడఁ బుష్పవర్షంబులు గురిపించి రాసమయంబున 327

నారదుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట

తే. గగనమున నుండి రఘునాథుఁ గనుఁగొనంగ, నిచ్చఁ జనుదెంచె దేవమునీశ్వరుండు
నారదుఁడు బ్రహ్మవిజ్ఞానపారగుండు, దేహకాంతుల దిశ లెల్లఁ దేజరిల్ల. 328

వ. ఇట్లు చనుదెంచి. 329

మానిని. (ఈషదుదంచితతామ్రవిలోచను నిందిరహృజ్జలజార్కు జగ
త్తోషణు నైంద్రసమాహ్వయశస్త్రని భూరిశరాసనబాహు ద్విష)
ద్భీషణశస్త్రనిపీడితసర్వకపిప్రబలోజ్జ్వలసత్కరుణా
భాషణు శ్రీరఘునందను దానవభండనభీముఁ గనుంగొనియెన్. 330

వ. ఇట్లు గాంచి హర్షగద్గదభాషణంబుల నిట్లని వినుతింపందొడంగె. 331

సీ. దేవ! జగన్నాథ! దివ్యప్రభావ! సర్వాధార! నారాయణాభిధాన!
శరణు సనాతన! పరమాత్మ! విశ్వసాక్షి! పరాత్పరా! సర్వపాపహరణ!
జనవిశుద్ధజ్ఞానసద్రూపి యిచ్చి నిజ్జగముల నెల్ల వంచన యొనర్చి
సుఖదుఃఖవంతుని సొబగున మాయచే మనుజాకృతిని నిట్లు తనరె దీవు

ఆ. నీవు మాయచేత నెఱిఁ గప్పఁబడి సర్వ, జంతుహృదయముల వసింతు వాత
యఁగ స్వభావమున స్వయంజ్యోతి విమలాత్మ, చేత వ్యక్తుఁడవు మహీతలేంద్ర!.

క. కనుదెంచిన భువనంబులు, జనియించుట కన్ను మాయ సమయుట లేదే
వునివలన నట్టి రఘుకుల, వనధిహిమకిరణ! నీకు వందన మిపుడున్. 333

తే. ఎవనియందున జనియించు నీచరాచ, రాత్మకం బగు జగము లే దరయ నెవని
గనఁగలే రట్టి జగదీశ! ఘననిభాంగ!, రామ! మ్రొక్కెద నోపరబ్రహ్మ! నీకు. 334

తే. కాల మవ్యక్తవ్యక్తముల్ కడఁగి ప్రకృతి, పురుషులు నీవయని బుద్ధిఁ బరమమునులు
దలఁచుచుండెద రట్టి సీతాసమేత!, జనకభూపతిజామాత! శరణు నీకు. 335

సీ. కమలాక్ష! నిన్ను విజ్ఞానమయుండును నిర్వికారుండును సర్వభూత
లాధారుఁడును శుద్ధుఁ డని శ్రుతుల్ గానంబు సేయు నీకరుణావిశేషహీను
లగు వేదవాదులగు వైదికులకు విరోధబుద్ధియు కాని రూఢిలేదు
మాయచేఁ గ్రీడించు నీయందు నవిరోధితత్వంబు దోఁపదు తలఁచి చూడఁ

తే. జలటితభూమిని రవిరశ్మిజాల మెల్ల, జలము భంగిని దోఁచెడుసరణి జగము
లెల్ల నీయందె భ్రాంతిచే నెఱుఁగఁబడును, గాని సర్గుణుఁడవు బుద్ధిఁ గనుఁగొనంగ.

వ. నుతియుం దేవా! యివ్విధంబున ద్వ్యత్యాభావుండవగు నిన్ను నెవ్వ రెఱుంగంజాల
రైనను నిపుణులగువారలు భవద్దివ్యలీలావతారంబులు దలంచెదరని ముక్తులగుదు
రింక మూఢకంబునకు మార్గంబు గోరని యుండెకుభంగి నాత్మకుఁ గామక్రోధా
దులు పరిపంథులై సమయంబు నిరీక్షింపుచుండు నిట్టిహృన్ను సమస్తజగత్పావనం
బగు భవన్నామంబు జపియించుచు హరికిరీటసుందరస్ఫుర్త్తి చేయుకౌస్తుభాలంకృతం
బును సర్వప్రహారణాయుధంబు నగు భవద్విగ్రహంబు హృత్కమలమధ్యంబునం
దలంచుచు భవత్పూజాపరిలిప్తులై భవచ్చారిత్రంబులవలన నాసక్తులై వినుచు నీక
భక్తులగువారలతోడ సాంగత్యంబు నెఱపుచుఁ గాలంబు జరుపు పుణ్యాత్ములు
సంసారమహార్ణవంబు గోష్పదంబులీలం దాఁటి భవత్సాన్నిధ్యంబు నొందెద రిది
నిజంబు రఘునందనా! యేనును నిరంతరంబు నీగు సగుణస్వరూపంబు నారాధించి
భవపాశంబులవలన విముక్తుండనై సకలదేవతాపూజ్యుండనుగ భువనత్రయంబుల
సంచరించెద నిప్పుడు. 337

క. నీ వొనరించిన కార్యము, దేవహితము కుంభకర్ణుఁ దెగటార్చుటచే
నీవసుధాభారము సగ, మావులయ్యె చనియె జనకజాధిప! రామా!. 338

తే. ఇంక సౌమిత్రి రేపు దైత్యేంద్రపుత్త్రు, నింద్రజిత్తుని బరిమార్చు నెల్లిగాక
యావలను మీరు దశకంఠు నడఁచఁగలరు, సురలు నేనును దివినుండి చూడఁగలము.

తే. జానకీనాథ! కరుణింపు చనెద నిప్పు, డనుచు నారాసుచంద్రుచే సధికములగు
మన్ననలు గాంచి సురసేవ్యమానుఁ డగుచు, నరిగె నారదముని బ్రహ్మపురమునకును.

వ. అంత రావణుండును. 341

చ. తనయనుజుండు బాహుబలదర్పసముగ్రుఁడు కుంభకర్ణుఁ డి
ట్లని రఘునాథుచేఁ దెగుట లంతయుఁ జారులచే నెఱింగి హా
యనుజ! మనుష్యమాత్రుని శరావళి నిన్నిటు చేసెనే యటం
చును ధరణీస్థలిం బడఁగఁ జూచి తదాత్మజుఁ డింద్రజి త్తనెన్. 342

ఉ. నీమదిఁ జింత యేల రజనీచరవల్లభ! యేను గల్గ నా
రాముఁ డనంగ నెంత మది రంజిల నిల్వు మిటన్ నికుంభిలా
హోమ మొనర్చి కార్ముకము నుగ్రశరంబులుఁ దేరుఁ గొంచు సం
గ్రామ మొనర్చి వానరుల రాఘవులన్ బరిమార్చి వచ్చెదన్. 34

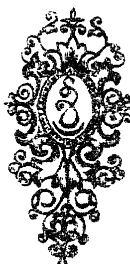
వ. ఈసమయమున దాహుతాశను మెప్పించి రథాదికంబులుఁ గొనియెద. 34

ఆ. అనుచుఁ బలికి తాను వానరాఖ్యయుఁ జేరి, రక్తగంధమాల్యరాజి మెఱయ
ఘోరమైన యన్నికుంభిలాహోమంబు, సేయఁ బోదఁగెఁ గుహినశిఖరితనయ! 345
వ. అంత నివ్విధంబు నెఱింగి విభీషణుండు రఘునాథునకు నెఱింగించువాఁడై సమీపంబునకుం జని యిట్లనియె 346
సీ. మనల జయింప హోమము సేయుచున్నవాఁ డింద్రజిత్తుఁడు రాఘవేంద్ర! చూడు
విఘ్నంబు గాకుండ వెస వ్రేల్చెనేని సురాసురాదులకైన నాఁగఁబోఁడు
కాన నాతోడ లక్ష్మణు నాయితముచేసి పంపు మీతఁడు వానిఁ ద్రుంచుటకును
బలవంతుఁ డన రామభద్రుఁ డెంతయు సంతసము నొంది యోవిభీషణ! మదీయ
తే. జయము గోరెద వతియు క్తిశాలి వీవు, పిన్నవాఁ డగు లక్ష్మణుఁ డెన్న నిప్పు
డేను జనుదెంతు వాని మాయింప మీఁద, గెలుకొల్పెద నస్త్ర మాగ్నేయ మనుచు.
తే. కాలరుద్రోపమానుఁడై కార్ముకంబు, గొనిన రఘునాథుతోడ నిట్లనె విభీష
ణుండు జగదీశ! పేఁడు చావండు నితర, జనుఁ జేతను నెటు లన్న వినుము తెలియ
క. పదునాల్గు వత్సరంబులు, నిదురయు నాహార మెఱుఁగనట్టి జనులచేఁ
దుదిఁ గాంచు ననియె: గమలజుఁ, డది గావున వాని నడఁప నగు లక్ష్మణుండుక్.
వ. ఎట్లనిన మీ రయోధ్యాపట్టణంబు వెడలిన నాఁటి మొదలు భవత్సేవాపారతంత్ర్యంబున నాహారనిద్రలు మఱచియున్నవాఁ డిదియుఁ గాక సమస్తధరాధరుం డగు భుజంగవల్లభుం డీనును నెఱుంగుదుఁ గాన ననుజ్ఞ యిమ్ము వాని వధించి సంప్రాప్తవిజయుండై చనుదెంచు నిదియునుంగాక. 350
ఉ. నాయక సర్వభూతములపాలన లీలయ పోలెఁ జేయు నా
రాయణమూర్తి వీవు భుజగాధ్యుఁడు లక్ష్మణుఁ డిట్లు మాయచే
నీయవనీభరం బడఁప నిచ్చ జనించితి రయ్య రామభూ
నాయక! సర్వభూవలయ నాటకసూత్రధరా! మహాప్రభూ!. 351
వ. అని యివ్విధంబున విభీషణుం డనియె నను చు శివాశివసంవాద ప్రకారంబు 352
ఉ. నీలఘనాభిదేహా! రజనీచరబంధపయోధిమందరా!
పాలితభక్తలోక! నిజపాదపయోరుహజాతదేవగం
గాంబుహారీవిలాస! వరకాంచనచేల! రథాంగహాస్త! తాం
బూలమిళన్ముఖాంబురుహా! భూరిపరాక్రమ! రంగనాయకా!. 353
మాలిని. వనరుహదళనేత్రా! వార్ధికన్యాకళత్రా, మునిజనహృతశోఖా! మంజుభాషావిశేషా!
ఘనకనకశరాసా! కాలమేఘావభాసా!, దినకరనిభతేజా! ధీర! శ్రీరంగరాజా!.
గద్య. ఇది శ్రీమోరుగంటికులము శ్రీకృష్ణప్రసాదలబ్ధకవితావివిత్రకోటమరాజుభాస్కరమంత్రిపుత్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబైన శ్రీనుదధ్యాత్మరామాయణం బను మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండము ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

యుద్ధకాండము - ద్వితీయాశ్వాసము.



లక్ష్మీవర! బలభి
న్నీలవినీలస్వరూప! నీళాధాత్రీ
లోల! మహామునిసముదయ
పాలా! రంగాభిధాన! భక్తాధీనా!. 1

క. శ్రీనారాయణ! కమలామానససరసీజమిహిర! మందరధర! దా
త్రీనాథ! పక్షిముఖముఖ, దానవకులభీమ! రంగధామ! మురారీ!. 2

వ. దేవా! యవధరింపుము హిమాచలకన్యకాకాంతత్సంబున నం గనుంగొని గంగాధరుం డిట్ల
నియె నట్లు రఘువల్లభుండు స్వకార్యానుగతంబులుగాఁగ విభీషణుండు పలుకు
మృదుభాషణంబులకు సంతసించి యేనును మేఘనాదుమాయావిత్వంబును బ్రహ్మా
స్త్రసైన్యంబును మన లక్ష్మణుం శరాసనకౌశలంబును నాయంగుల భక్తియుఁ
దత్స్వరూపంబును నెఱుంగుదు నైనను భావికార్యగౌరవంబున నూఁకయుంటి
ననుచు సుమిత్రానందనుం గనుంగొని విజ్ఞానగరిష్ఠుండగు రాఘవేశ్వరుం డిట్లనియె.

ఉ. తమ్ముఁడ! మేఘనాదు బలదర్పము దూలఁగఁజేసి కీర్తి గై
కొమ్ము భవత్సహాయముగఁ గ్రోల్పులిమూకలభంగిఁ గీశసై
న్యమ్ము జాంబవంతుఁడును నట్లు విభీషణుఁ డాత్మమంత్రివ
ర్గములతోడ రాఁగలఁడు గన్పఱచున్ సుగవైరిమర్త్యముల్. 4

వ. అని పల్కిన 5

తే. అవ్విధంబున నాత్మబాణాసనములు, లక్ష్మణుండు విభీషణుం డాత్మనంబ
కొనిరి సౌమిత్రి యంత రాఘవికదాజ్ఞ. ...లకు వందన మొనరించి పలికె నిట్లు 6

ఉ. ఓనరనాథ! మచ్ఛరము లుగ్రశరాసము వీడి యంత్యకా
లానలవృత్తిఁ బాఱి దనుజాంగముఁ జొచ్చి పగిల్చి దుస్సరా
పానవిస్రబ్ధత రుధిరపంకము భోగవతీజలంబులన్
స్నానమొనర్చి పాయు దివిజప్రకరంబు నుతింప నిప్పుడున్. 7

ఆ. అనుచుఁ బలికి రాఘవానుజ్ఞ వడసి పెం, పమర నింద్రజిద్వధార్థ మపుడు
వెడలె లక్ష్మణుండు వివిధసైన్యములచేఁ, బవనజుండు వెంటఁ దవిలి నడువ. 8

వ. అసమయంబున నిజమంత్రిసమేతుండై కరాగ్రంబున గదాదండంబు వెలుంగ విభీ
షణుండును భల్లూకవర్గంబుతోడ జాంబవంతుండును గూడ నడచి రిట్లు గగన
పథంబు విహంగరాజసమానవేగులై చనిచని భుగభుగాయమానంబులుగఁ బొగలు
వెడలు నికుంభిలాదేశంబు గాంచి యాహవంబునకు సన్నద్ధులై రంత విభీషణుండు
సుమిత్రానందనున కిట్లనియె. 9

సీ. చూడు మల్లదె మహాసురయోధనికరంబు దృఢయత్నమున నొందు ధీరవర్య!
వీరిఁ ద్రుంపక కాని వెస నింద్రజిత్తుండు గనుపింపఁ డదిగానఁ దనకకుండు
మన విభీషణుమతి కనుమతించి మహోగ్రకోదండ మటు కేలఁ గొని తదీయ
సైన్యవర్గముమీఁద శరవర్ష మునరింపఁ దొడఁగె వానరులును గడఁగి శైల

తే. పాదపంబులు గొని వారి బడలుపఱుపఁ, గడఁగి రంతట వారు ముద్గరశరాసి
సాధనంబుల మరలి యాశైలచరుల, సంధు లగలంగ మొత్తను సాఁగి రపుడు. 10

వ. ఇవ్విధంబున నుభయసైనికులుం దలపడి పిరుతివియక సంప్రహారశబ్దం బుడిగిపోరం
దొడంగి రందు శాఖామృగసైన్యంబుల బలం బగ్గలం బయిన 11

చ. బలురజనీచరు ల్ధరణిపైఁ బడ మేఘనినాదుఁడు స్వకీయం
భిల యటు మాన్పి కార్ముకము భీకరసాధనపఙ్క్తిఁ గొంచు ను
జ్జ్వలముగు తేరిపై నసితశైల మొకో యన నెక్కి వచ్చి తా
నిలిచె స్వకీయసైన్యరజనీచరపర్వ్యులు సేద దేరఁగన్. 12

వ. ఇట్లు నిలిచి సుమిత్రానందనున కిట్లనియె. 13

తే. ఓయి! లక్ష్మణ' నీ వెంగుఁ బోయె దింక, మేఘనాదుఁడు వీఁడు నీమెదడు వ్రేల్చ
నగ్నియందున నని గదాహస్తుఁడైన, తనకుపినతండ్రిఁ గాంచి యిట్లనియెఁ గనలి.

మ. తగురా నీకు విభీషణా! యిచట జాతంబై మముంబోంట్ల మొ
త్తఁగ నేతెంచితి వేల మాట లికఁ బుత్రద్రోహి! నీకంతమున్
దగ వ్రేయం బగదీరు నే యనుచు నాదితోయ్యపమాన ప్రభున్
జగతీనాయకుఁ గాంచె వాయుజఘనస్కంధస్థితున్ లక్ష్మణున్. 15

ఇంద్రజిల్లక్ష్మణుల యుద్ధము.

ఆ. ఇట్లు గాంచి కన్ను లెఱ్ఱసేసి మహాప్ర, మాణధనువుఁ గొంచు మహితరవముఁ
జేసి లక్ష్మణా! మహాశనితుల్యంబు, లివియ కపిబలములఁ దవిలి చంపు. 16

చ. అనుచు మహోగ్రసాయకము లాత్మవలీముఖసైన్యపఙ్క్తిపైఁ
బనుపఁగఁ గ్రూరపన్నగముభంగిని లక్ష్మణుఁ డూర్చు లుచ్చుచున్

గనలి శరాస మెత్తి ఘననాదుని మేనను బంపవాప ముం
చిన రథమధ్యమందున విచేష్టితుఁడై పడె నాఁడు శైలజా!. 17

వ. ఇవ్విధంబున. 18

క. ఆరామానుజశరముల, చే రహిఁ దూలుచును గొంత సేపటికిని వి
స్ఫారవిలోచనుఁడై నిజ. ఘోరశరాసనము గొంచుఁ గ్రూరత్వమునన్. 19

ఆ. ఓరి! లక్ష్మణా! మదుజ్జ్వలకార్ముక, శక్తి నీవు మొదటి సమరమునను
దెలియ విప్పుడు నీకుఁ జెల్లంబు సేసెద, ననుచు సాయకంబు లందపర్చి 20

సీ. ఉరుతరంబుగ నాఱు నొక్కటి శరము లుగ్రత లక్ష్మణుని మేను గాఁడ నేసి
తీక్ష్ణధారలు గల్గు దృఢతరాంబకంబులు పది వాయుజుని మేనఁ గుదులు కొల్పి
యశనితుల్యములైన యమితసాయకములు చొనిపి విభీషణుతనువు నొంచి
యడ్డులేక చరింప నవ్విధం బంతయు లక్షణవంతుఁడౌ లక్ష్మణుండు
తే. గాంచి నాయంతవాఁడను గల్గి వీని, ప్రాభవము చెల్ల నిత్తునే బహుళపఱతుఁ
గాక యని ఘోరమగు సాయకముల వాని, చాపదండంబు నడుమన భంగపఱచె. 21

క. గురుతరసాయకములు పైఁ, బఱచి తనుత్రాణ మెల్ల భగ్నము సేయన్
దఱచగు రోషమునను ఘను, డరుసర్వము చించె నట్లు వాఁడిశరములన్ 22

వ. ఇవ్విధంబున రఘుసుతతనుత్రాణంబులును భిన్నంబులైన నోటుపాటులేక పరస్పర
జయైషణంబుల శరసంధానమోక్షణంబు లెఱుంగరాకుండ వలయాకారంబులై
కోదండంబులు మెఱయ రుధిరధారలు గ్రమ్ముదేర దేహకాంతులు నిదాఘసమయ
మధ్యందినమార్తాండమండలంబు ననుకరింపఁ గాలభుజంగంబులభంగి నిట్టూర్పులు
నిగుడించుచుఁ గృతప్రతికృతులు నై జయాపజయవివర్జితులు నై యన్యోన్యమర్మ
చ్ఛేదకరంబులగు నారాచంబుల నిశాచరనాథనందనుండును సుమిత్రానందనుం
డును బెద్దతడవు సమరంబు సలిపి రాసమయంబున 23

చ. దశరథరాజనందనుఁడు తార్క్ష్యని యైనశరంబు తేసి యా
దశముఖపుత్త్రుఁ గార్ముకపతాకతురంగము లెల్ల ధాత్రిపై
యసము దొలంగఁ గూల్పఁగ సురారితనూభవు డొండుచాపమున్
గుశలతఁ దాల్చి పైనవనఁ గొంకక లక్ష్మణుఁ డాశరాసమున్. 24

ఆ. తొంటిభంగి మూఁడుతూఁపుల ఖండించుచుఁ, బగకుభిండివాలపట్టసాది
సాధనంబు లన్నిశాచరుఁ డేసింపఁ, దునిమె లక్ష్మణుండు తొగనవియ. 25

వ. ఇట్లెన్నిసాధనంబులు పట్టిన నన్నియును సుమిత్రానందనుండు నడుమన ఖండింప
నింద్రజిత్తుండును గ్రోధతామ్రాక్షుం డయి యొండుశరాసనంబు చేకొని

క. నాలుకలు దెఱచు క్రూర, వ్యాళము లన ఘోరశరము లాలక్ష్మణుపైఁ
గీలుకొలిపి వానరులను, దూలఁగ నిశితాంబకములఁ దొడరించెఁ జెలీ. 27

వ. ఇవ్విధంబునఁ దనదుచేతుపతీఁట వోవఁ బ్లవంగయూథపులం బరిమార్చుచు విజృంభించిన 28

ఆ. ఇట్లు తనదు సైన్య మెల్ల నొంప్పుచు నమో, ఘప్రతాపుఁ డగుచు గండుమీఱు
మేఘనాదుఁ గాంచి మించుకోపంబున, లక్ష్మణుండు శత్రుశిక్షణుండు. 29

వ. విజయశీలంబగు కార్ముకంబు కేల నంది యైంద్రాస్త్రంబు సంధించి లక్ష్యంబు దనుజరాజనందను కంఠప్రదేశంబున దృఢతరంబుఁ జేసి రాఘవేంద్రుచరణకమలంబులు స్మరియింపుచు సజ్జనహితంబుగాఁగ నిట్లనియె. 30

ఆ. దశరథాత్మజుండు ధర్మాత్ముఁడేను సత్య, సంధుఁడేని సమస్తజగములందుఁ
దెలియ జనుల కప్రతిద్వంద్వుఁడైన నో, సాయకంబ! వీనిఁ జక్కడంపు. 31

క. అని యాకర్ణాంతంబుగ, ధనువుఁ దిగిచి యేసె రాముతమ్ముఁడు లోకం
బునఁ గ్రూరుఁడైన ఘననా, దునిఁ ద్రుంపఁగ నంత నదియు దుష్కరజవియై. 32

క. చని రత్నకుండలోజ్జ్వల, మును మణిమయమకుటకిరీటమును నై వెలుఁగొం
దిన మేఘనాదు శిరమును, దునిమి ధరాస్థలిని గూల్చెఁ దోయజనయనా!. 33

వ. తత్సమయంబున. 34

తే. సంతసంబున దేవతాసముదయములు
పొగడఁ దొడఁగిరి సౌమిత్రిభుజబలంబు
హర్షమును నొందె భగవంతుఁడగు మహేంద్రుఁ
డమరఋషియుక్తుఁ డగుచు శీతాంశువదన!. 35

వ. మఱియు నమరాలయంబున దుందుభిధ్వనులు చెలంగె గగనతలం బెల్ల నైర్మల్యత వహించె విశ్వంభరయు స్వాస్థ్యకస్థిరాభిధాన యయ్యె నంత గతప్రాణుండై పడియున్న దాశకంఠిం గనుంగొని లక్ష్మణుండును జయలక్ష్మీసమేతుండై తనదుశంఖంబు పూరించుచు నష్టహారావంబునకు విగతశ్రములగు జాంబవదాంజనేయవిభీషణప్రభృతి మిత్రవర్గంబులను దక్కిన సైన్యంబులనుం దోడ్కొనుచు మాయావిలక్షణుండును నారాయణుండును నగు శ్రీరాఘవేశ్వరా! భవత్కటాక్షంబున మేఘనాదుం బరిమార్చి సుఖంబునం జయందెంచితి ననుచు ననేకవిధంబుల వినుతి గావింప నమ్మహానుభావుండును. 36

సీ. అతికృపాదృష్టిచే నాలింగన మొనర్చి శిరము మూర్కొని నీవు చేసినట్టి
కార్యంబునకు వేడ్కఁ గంటి లక్ష్మణ! దాశకంఠి కూలఁగఁ గూల్చె గడుబలము

నేవిధంబునఁ ద్రుంతు వీవటంచును మూఁడహోరాత్రములనుండి యుంటి నిట్టు
లింకఁ బుత్త్రుఁడ పోవు పెటిఁగి గుహఖంబున రాఁగలం డనికి నారావణుండు

తే. నేను ద్రుంపంగఁగలనంచు నిట్టుపలుకఁ, బంక్తిముఖుఁడంతఁ దనపుత్త్రుపాటెఱింగి
హా సుతా! యంచు మూర్ఛిల్లి యవని వ్రాలి, కొంతసేపటి కమ్మూర్ఛ కొంత దెలిసి.

వ. పుత్త్రమోహంబునఁ దత్పరిభావంబు లుగ్గడించుచు. 38

సీ. మేఘనినాద! నీ విటు లమిత్రులచే సమరంబునందు దు
ర్వైఖరిఁ జెంద నన్యగవల్గుబవా రెవరయ్య యింకఁ దం
త్రీ! ఖచరాళి స్వర్గమునఁ బ్రీతిఁ జరింపఁగఁ గల్గె నీభుజా
శాఖలు ఖత్మణాస్త్రపలుచండకుఠారము ద్రుంప నక్కటా!. 39

వ. అనుచు నవ్విధంబున సహింపరాని పుత్త్రశోకంబున. 40

ఆ. దీనివలన నిట్టి తెఱఁగు నాకుఁ దటస్థ, మయ్యెఁ గాన దీని నఱుతు ననుచు
సీతపైకిఁ దామసించి ఖడ్గముఁ బూని, చనఁగ వానిఁ గాంచి జనకిజయును. 41

వ. శోకభయంబులు నిక్కటిల్ల నచ్చటి దనుజకాంతామధ్యంబున నొదిగి యుండె నంత
దశాననునకుఁ బరమసచివుండును బుద్ధిమంతుండును శుచియు మేధావియు నగు
సుపార్శ్వుం డను నిశాచరసత్తముండు చనుదెంచి వారించి యిట్లనియె. 42

తే. వేదవిద్యావ్రతస్నాత వాదజపిత, వధికగుణుఁడవు వైశ్రవణానుజుఁడవు
నిర్మలుఁడ వెన్నఁగ స్వకర్మనిష్ఠితుఁడవు, తగదు స్త్రీవధ నీకు దైత్యప్రధాన! 43

క. ఏము సహాయముగా నా, రాముబలం బెల్ల గెలువు రాముని బల మిం
కామీఁద నీదె కాదే, యామానవతీలలామ నేటికిఁ జనుముఁ. 44

తే. అనుచుఁ బలుకంగ రావణుం డానుపార్శ్వ, వాక్యములచేత మరలి సౌవర్ణమణిమ
యాంచితంబగు తనగృహం బపుడు చేరి, మఱలి గుర్విద్ధితో సభ కరుగుదెంచి 45

రావణాసురుఁడు రెండవనాఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట

వ. నిఖిలమంత్రివర్గంబుం గూడుకొని యాలోచనంబుచేసి శలభంబులు శలభంబులం
గూర్చుకొని దవానలంబుపైఁ గవియుచందంబున హతశేషులగు నిశాచరవల్లభుల
నందఱ నాయితంబుగం జేసి నియోగించి తానును దీప్తిమంతంబగు నొక్కరథం
బెక్కి సకలశస్త్రాస్త్రంబులును గరంబులం బట్టి యామినీచరులు మాతంగతురం
గాదివాహనంబు లెక్కి తోడ నడువఁ బ్రళయకాలమహామేఘంబుభంగి గర్జనంబు
సేయుచు లంకానగరంబు వెడలి దాశరథుల సైన్యంబులఁ దాఁకి మాఱులేని పరాక్ర
మంబున విజృంభింప రఘునాయకుండును. 46

సీ. అశనితుల్యములైన యంబకంబుల వానిసైన్యంబులను నెల్ల దైన్యపఱచి
దశకంఠుచేతి కోదండంబు లెల్లను ఖండించి పత్త్రంబు గాఁడఁ జెక్కు-
బాణంబు లడరింపఁ బసచెడి వాఁడును నిర్గతదార్ఢ్యుఁ డగుచు లంకాపురంబుఁ
జొచ్చి హా దైవమా! సోఁకుమూకల కెంతపాటు వచ్చెను రామభద్రుచేతఁ
తే. గిరమూర్తుండును నిష్కాంత చేసె వాయు- నందనుఁడు వీరి నందఱ డింపుపఱతుఁ
గాక యనిశుక్రమందిరాంగణమునకరిగి యొలమినప్పుడు శుక్రుఁగని మ్రొక్కి యిట్లనియె.

ఉ. దేవ! సమస్తబాంధవులుఁ దీఱిరి శ్రీరఘునాథుకార్ముకా
శీవిషతుల్యబాణముల నిగ్గను నిల్వఁగ నేమిసేతు నా
కీవిధి మారు గల్గ జనియించుట లొప్పునె యన్న సత్కృపా
వ్యాప్తచిత్తుఁడై పలికె నాకవి పద్మపలాశలోచనా! 48

క. విను పఙ్క్తివదన! హోమం, బొనరింపు మవిఘ్నమైన నుద్భవమగుఁ గాం
చనరథము శరశరాసన, ఘనపఙ్క్తియు వానిఁ గూడి గడఁగుము రిపులన్. 49

వ. ఇంతలోన విఘ్నంబయ్యెనేని సబాంధవంబుగ నీవ నశియింపుదు వనుచుఁ దద్వి
ధానం బంతయు నుపదేశమిచ్చి దివ్యంబులగు మంత్రంబు లొసంగిన దశాననుం
డును నతిత్వరితంబునం జని పాతాళసదృశం బగు నొక్కగృహంబు నిర్మించి
యయ్యభిచారంబునకు వలయు నుపకరణంబు లెల్ల సమర్థంబులు గావించి పురద్వా
రంబులు మూయం బనిచి యొక్కపాషాణంబు తద్గృహద్వారంబున నిడి తానును
మౌని యై నిశ్చలచిత్తుండై యనలంబున భార్గవోక్తప్రకారంబుగ హోమంబు
వేల్వం దొడంగె నాసమయంబున. 50

క. భుగభుగ మని పొగ లెగయఁగ, నొగిఁ గన్గొని యావిభీషణుఁడు రాముఁ డెఱుం
గఁగ నిట్లనెఁ గనుఁగొను మో, జగదీశ్వర! రావణుండు సలిపెడువిధమున్. 51

సీ. మనుజేంద్ర! హోమధూమసమూజ మదె యది సాంగమైనను వీఁ డసాధ్యుఁ డగును
గానఁ దద్విఘ్నంబు గావింప హరివీరులను వేగఁ బంపు మీ వనిన నర్క-
పుత్త్రుసమ్మతి వాయుపుత్త్రాంగదాదులఁ బటుపరాక్రములను బనుప వారు
ప్రబలి లంకాపురప్రాకారములు దాఁటి పదికోటులు ప్లవంగపతులు రావ
తే. ణాలయముఁ జొచ్చి తద్రక్షకాళిఁ దఱిమి, హయములనుజంపి గజముల నడుగుపఱచి
యెదుర వచ్చినవారల నేఁచి రావ, ణుండు వేగమె మాకుఁ జూపుం డటంచు 52

వ. తద్గృహారంబులం బాధింపం దొడంగినఁ బ్రభాతం బగువేళ సరమ యను నొక్క-
పుణ్యవతి హస్తసంజ్ఞచేత గుహాపిధానపాషాణం బంగదునకెఱింగింప మహాసత్త్వశాలి
యగు నక్కుమారుండును బదఘట్టనంబున నప్పాషాణంబుఁ జూర్ణంబుఁ గావించి

నిజయూథపసహితుం డై లోపలికిం జొచ్చి యచ్చట నిమీలితాక్షుండును దృఢాస
నుండును నగు దశాననుం గాంచి యాతనిపైఁ గపులం బురికొల్పిన 53

సీ. కొందఱు కపులెంత గోలాహలధ్వను ల్సేయుచు దనుజుం జెండఁ దొడఁగి
రంతఁ గొందఱు వడి నఖిలసంభారముల్ దీసి కుండములోన వేసి రప్పుడు
వాయుజుం డాపట్టి వదనుఁ దేర్చు స్రువ మెత్తె వడి దీసి దానినే వానిపై వైచె
నఖదంతపదతాడనములఁ బెట్టఁబడి యొంటఁదొడఁగిరి కొందఱు తోన గదిసి

తే. రిట్లు చేసిన మౌన మొకింత విడక, యుండు దశకంఠుఁ గని యంగదుండు కోప
మెసఁగఁ దలనెంట్రుకలు పట్టియీడ్చుకొనుచు, వచ్చె మందోదరిని బంక్తివదనుకడకు

అంగదుండు మందోదరిని రావణు నెదుటి కీడ్చి తెచ్చుట

వ. ఇవ్విధంబున నంతఃపురంబునందుండి పరమసతీ ప్రతారత్నంబగు మందోదరిం దోడి
తెచ్చి యనాథవోలె విలపించుచుండ దశాననుకట్టెదుర నీడ్చుచుఁ గరతలంబున
వ్రేయుచు బాధింపుచుండ. 55

మ. నవరత్నోజ్జ్వలమైన కంచుకము భిన్నంబయ్యె హారావళుల్
ఛవి దూలెన్ ముఖవారిజంబును నిజస్వచ్ఛన్నతం గాంచెఁ గ
న్గవలం దశ్రులు తీవ్రమయ్యెఁ బిసద్గ్రీవేయము న్వీడె న
య్యవనీపుత్త్రియు దేవతాపతులు కీశాళుల్ ముదం బందఁగన్ 56

వ. అంత నామందోదరియు నతిదుఃఖంబున నిజవల్లభుం గనుంగొని. 57

చ. పరువడి నీవు చూడఁ దనపట్టి ధరాస్థలి నీడ్వ నాగ్రసుం
దరి యని లజ్జ లేక ప్రమదంబున వేల్చెదవేల యొంటి నై
ధర బ్రతుకంగ హా తనయ! దైత్యవిభూషణ! మేఘనాద! న
న్నారు లిటు సేయనోపుదురె యుండిన నీవు సజీవివై భువిన్. 58

ఆ. నిన్నుఁ గన్నతల్లి నేఁ డిట్టు కోఁతుల, చేత నీడ్వ లోంగఁ జేసె బ్రహ్మ
పూని నాదుభర్త మౌనంబు విడువఁడు, వాని దూలి బ్రతుకు నాసతోడ. 59

వ. అని యివ్విధంబున విలపించు నిజవల్లభం గనుంగొని దశాననుండు మౌనంబు విడిచి
ఖడ్గహస్తుం డై యంగదుపయిం గవిసి. 60

క. విడువిడు మని ఖడ్గముచే, వడిఁ గటిదేశంబు వైవ వదలి దశాస్యుం
బడఁ దన్ని యెగసి చనె న, య్యెడ నంగదుఁ డంబుపథమున నగచరయుతుఁ డై

వ. ఇవ్విధంబునం జని శ్రీరామచంద్రుపార్శ్వంబున నిలిచె నంతఁ బంక్తికంధరుండును
నతిశోకసంతప్తయగు మందోదరిం గనుంగొని యిట్లనియె. 62

సీ. సఖిరో! దైవాధీన మఖిలంబు బ్రతికియుండిన నేమి తనుఁ గనుంగొనక యుండుఁ

గానఁ బోవిడువు దుఃఖము నిశ్చయంబైన జ్ఞానంబు ప్రాపు మజ్ఞానమునను
శోకంబు పుట్టు నాశోకంబుచేఁ జెడు జ్ఞానంబు దానసె గల్గు నేను
నాది యనం చనుట యనాత్మయగు దేహంబునందుఁ దానసె కళత్రాదిబంధ
తే. వితతి చెలువొందు దాన సంసృతి జనించు, హర్షభయలోభమోహశోకాదు లింక
జన్మమృత్యుజరాదులు జనుల కెల్లఁ, దనరుచుండును స్వాజ్ఞానమునను నిజము. 63

వ. మఱియును. 64

సీ. ఆత్మ ముత్తముండు భావాభావవర్జితుం డానందరూపుఁ డనంతుఁ డమలుఁ
డేకట సంయోగ వియోగంబులును లేవు జ్ఞానాత్మ శుద్ధుండు గాన నిట్టు
లే నెఱింగియుఁ గ్రోధమూని వానిపదంబు గాంతు నీ వట నేయుక్రమము వినుము
సీతను ఖడ్గంబుచేతఁ ద్రుంచి మదీయతనువుతోడను గూలు ననలమందు
తే. ననుచుఁ బలుకంగ విని శోకమునను దైత్య, లోకనాయక! నాబుద్ధి నీకుఁ జొఱదు
ఏటిమాటలు నీవు జయింపఁగలవె, రాఘవేశ్వరు దివిజశరణ్యు విష్ణు. 65

తే. అమ్మహాదేవుఁ డఖిలలోకాధినాథుఁ, డతఁడు పురుషప్రధానుల కాద్యుఁ డింక
గల యనేకంబు లతనిలీలలు వచింప, జలరుహభవాదులకు నైన నలవిగావు. 66

వ. అయినను నాయెఱుంగుకొలంది వివరించెద నెట్లంటేని. 67

ఉ. మును వైవస్వతధారుణీరమణు నంభోరాశిమధ్యంబునం
దున భీతిం గనకుండ భక్తుఁడని విద్యుత్పుంజముంబోలు మే
నును బల్గ్రుష్ఠు వెడందవాలమును జెన్నొంద న్మహామత్స్యమై
కని రక్షించెను రాఘవేశ్వరుఁడు సోత్కంఠత న్సురారీశ్వరా. 68

వ. మఱియును. 69

మ. వనధిన్ మందరధారుణీధరము గవ్వం బొప్ప దేవాసురుల్
మును దోశ్శక్తి సుధార్థులై తరువఁ దద్భూభృద్వ్రతంసంబు ని
ల్వను సామర్థ్యములేక వార్ధిఁ బడ భాస్వత్కచ్ఛపాకారమై
కనకక్ష్మాధర మెత్తె రాముఁ డపయంగా భూమిభృన్మాత్రుఁడే. 70

వ. వెండియు. 71

మ. అవనీమండలమెల్లఁ గైకొని హిరణ్యాక్షుండు పాథోధియం
దవలీలం జొర నిమ్మహామహుఁడు శౌర్యస్ఫూర్తి నవ్వేళ మిం
చువరాహాకృతిఁ బూని ఖడ్గమున రక్షోవల్లభుం ద్రుంచి బం
తివలెం గొమ్మున నెత్తె ధారుణి ధరిత్రీనాథు లీపాటియే. 72

వ. ఇదియకాదు. 73

తే. దనుజరాజసభాస్తంభమునఁ బెల్లు, ఘనఘనధ్వని వీవ నారసింహాఖ్య వెడలి
రాక్షసాగ్రణిఁ గ్రూరు హిరణ్యకశిపుఁ, ద్రుంచి ప్రహ్లాదు బాలు రక్షించెఁ గరుణ.

వ. మఱియును. 75

క. అదితికి సుతుఁడవై వామనుఁడవు, వదనుగ బలి నడిగి యతని బంధించి సుఖా
స్పదు నింద్రునిఁ జేసెను వి, బుధులకు రాఘవుఁడ వీవ మును త్రివిక్రమకరణిన్.

వ. తదనంతరంబ. 77

క. దనుజులు క్షత్త్రియు లయి భువి జనియించిన నిర్వదొక్కసారి కుఠారం
బునఁ ద్రుంచి ధరణి కశ్యప, మునికొసఁగిన భార్గవరామమూర్తి యనంగన్. 78

తే. త్వద్వధంబున సకలభూతములఁ బ్రోచు, మేటివౌ నీవ నేఁడు నిర్గీర్వాణ వంశ
జనన మొందెను సూర్యవంశమున మాన, వాకృతిని రాముఁడనఁగ నారాయణుండు.

తే. అమ్మహాత్ముని సతి నరణ్యమున నొంటిఁ, దెచ్చి తెఱవను నీవును జచ్చి నాకు
నందనునిఁ జంపుటకుఁ గాదె నాథ! మృత్యుఁ, బ్రోవనే యింతచేసె నీబుద్ధి నేఁడు.

వ. ఇంకనయిన నమ్మహాత్ము నారాయణుఁగా నెఱింగి బుద్ధిమంతుండవై. 81

చ. శరణని తత్సతీమణిని సమ్ముఖమందున నుంచి రాఘవే
శ్వర! కరుణింపు మంచు జనసమ్ముఖుఁడై విభీషణున్ నిశా
చరవిభుఁ జేసి రమ్ము సచివోత్తములం గనఁ డాత్మ నుం
దరినలు గాంచి సత్ప్రియము దం బుగ రావణుఁ డద్రినందనా!. 82

మ. విను మందోదరి! సర్వబాంధవులు బాధింపంగ శ్రీరాఘవేం
ద్రుని వారిం బడఁద్రోచి యొక్కఁడను నిశ్చింతంగ నా దోశ్శక్తిమై
జని తత్సాయకపంక్తిచే నఖిలుఁడన్ జక్కాఁడి యేఁ గాంతు రా
ముని నైర్మల్యపదంబు వైష్ణవము నిర్ముక్తాఘసంసేవ్యమున్. 83

చ. ఎఱుఁగుదు రాఘవుండు జగదీశ్వరుఁ డాద్యుఁడు విష్ణుఁ డాతనిం
దిర జగదేకమాత సుదతీమణి జానకి యౌట లిట్టు లే
నెఱిఁగియుఁ బాపసంచయము లెల్లను బాసి నితాంత మవ్విరా
ట్పురుషపదంబు నొందుటకు భూసుతఁ దెచ్చితి మానినీ వడిన్. 84

వ. మఱియు నిన్నును సంసారంబు విషాదాది యాత్మికోగ్రంబులును నమోఘంబులును
నగు రఘునాయకు సాయకంబులవలన విదళితదేహుండ నై సదాప్రియంబును
బరానందమయంబును శుద్ధంబును నగుచు నెద్ది ముముక్షువు లగువారలచేత సేవింపఁ
బడు నట్టి నారాయణస్థానంబు నొందెద నదియునుం గాక. 85

శా. పంచక్లేశతరంగఘూర్ణితము శంభద్విభ్రమాఢ్యంబు సో
దంచత్పుత్త్రకళత్రమిత్రఝషము ద్యద్దుష్కృతార్వానలం

బెంచఁగ సంసరణాబ్ధి గాన విడి నేఁడేఁ గాంతు సద్భక్తి సే
వించం బుణ్యము నొసంగు శ్రీహరిని హృద్వీథిన్ సరోజాననా!. 86

రావణుఁడు మూఁడవసారి యుద్ధమునకు వెడలుట.

వ. ఇట్లు దశాననువాక్యంబు మాసతి కతిరంగించి యావృత్తాంతంబు మహాదేవుం డిట్లనియె నట్లు దశాననుండు మందోదరి కెఱుంగం బలికి నివారించి తాను వివిధాభరణభూషితుండై సమాబలంబును షోడశచక్రసమాకులంబును ఘంటాశతశోభితంబును నై పిశాచవదనంబులగు వేసడంబులం బూన్చిన యరదం బెక్కి ఖడ్గరోమప్రముఖదోషాచరయూథపులు భయావహాకారంబుల బనిసి నడువ సకలసైన్యంబులును సింహనాదంబులు సేయ భీషణుండును రణకర్కశుండును నగుచుఁ బురద్వారంబు వెడలి సైన్యంబున కభిముఖుండై నడచె నాసమయంబున. 87

క. చనుదెంచెడు రావణుఁ గనుఁగొని వనచరసైన్య మెల్లఁ గొందలపడుచున్
జనియెను రామునివెనుకకు, హనుమంతుం డదియుఁ గాంచి యాగ్రహ మొప్పన్.

సీ. పఱతెంచి చనుదెంచు పంక్తికంధరు నత్తు మదరుదోఁచెడు ముష్టిఁ బొడువ వాఁడు
పసచెడి సతికిలఁబడి యంతఁ దడవున కమ్మూర్ఛ దేఱి నో యాంజనేయ
మేటివంటివు నాకు మెచ్చువచ్చె నటన్నఁ బంక్తికంధర నిన్ను బ్రతుకనిచ్చెఁ
గాల్ప నే నాగ్రుద్దు కడగి నీవును నన్నుఁ బొడుచుట మంతలు నీగుపోంక మున్నెఁ గు

తే. ననిన సాగ్రహుండై వాయుతనయుని వక్షు, మన్నకాటుమం... బొడువ వాతాత్మజుండు
ఘూర్ణలోచనుఁడై ధాత్రిఁ గూలి మరలి, దెలిసి యొక కొండఁ గొని పంక్తిఁ దీఁటుకొనుచు.

వ. దశాననుపయిం గవిసె వాఁడును భీతచిత్తుండై యొండుదెసకుఁ దేరుపఱపించె నంత.

తే. తత్సమీపంబునం గల్గు దైత్యవరుల, మేటిమగలను ... గీటడంచి
పవనసిలాంగదాంజనీతనయు లపుడు, చని శ్రీరామచంద్రుని సముఖమునకు 91

వ. ఇట్లగ్నివర్ణ సర్పరోమ వృశ్చికరోములను గ్రమక్రమంబున గీటడంచి విహరించు ప్లవంగులం గనుంగొని రావణుండు తత్సంరంభంబు సహింపంజాలక రథంబు ద్రిప్పించి పెదవులు గొఱుకుచు నతిరోషంబున. 92

చ. వనచరసైన్య మెల్ల శరవర్షముచేతను ముంచుచున్ గృతాం
తునిగతి రాముపై నడువఁ దోయజమిత్రకులీనుఁడున్ మహా
శనిసమసాయకంబులను జాపమునం దొనగూర్చి యేసె న
ద్దనుజురథంబుపై సమరదర్ప మెలర్ప హిమాద్రినందనా!. 93

వ. అంత దశాననుండును నిశితకాండంబులా రాజరత్నంబు పయిం బఱపిన వాని నెల్ల నడుమన చక్కాడి రఘునాయకుండును డెబ్బది సాయకంబుల నయ్యామినీచరు

వక్షంబు గాఁడ నేసె నిట్లుభయులును దంతావళద్వయంబుభంగిఁ బోరునవసరంబున.

ఆ. రథముపైఁ జెలంగు రావణు ధరణిపై, నిలిచి పోరొనర్చు నృపవరేణ్యుఁ
గాంచి జంభవైరి గ్రక్కున మాతలిఁ, బిలిచి యిట్లనియె జలజనయన!. 95

ఉ. రాజకులైకభూషణుఁడు రామవిభుండు రథంబు లేక యి
ట్లాజితలంబున న్నిలుచునా నె గుణాకర! నీవు మద్రథం
బా జననాథునొద్దకు రయంబునఁ దోడుకపొమ్ము కార్యమున్
తేజము గల్గు రావణుఁడు దీయు సహింపఁగవచ్చునందఱున్. 96

వ. అని యివ్విధంబున దివిజవల్లభుం డానతిచ్చిన మాతలియుఁ దత్పదంబుల కెఱఁగి హరి
తవర్ణంబులగు తురంగంబులం బూన్చి యాయితంబు చేసి దీప్యమంతంబగు నరదంబు
గొనుచు రఘునాయకు సమీపంబునకుం జనుదెంచి ముకుళితకరకమలుం డై యి
ట్లనియె. 97

ఉ. దేవ! శచీవిభుండు భవదీయజయార్థము పంచె నీరథం
బీవరఖడ్గతూణయుగ మింపగు నైంద్రశరాసనంబునున్
గావున వీనిఁ గొంచు దశకంఠునడంపుము వృత్రుఁ బట్టి యా
దేవవిభుండు తొల్లి కడతేర్చినపోలిక మత్సహాయతన్. 98

తే. అనుచుఁ బలుకంగ రాఘవుం డారథోత్త
మమున కతిభక్తి మ్రొక్కి సేమము దలిర్పఁ
బూర్వధరణీధరంబుపైఁ బొల్చు మిహిరుఁ
డనఁగఁ దత్స్యందనారూఢుఁ డయ్యె నపుడు. 99

శ్రీరాముఁ డింద్రరథంబుపై నెక్కి రావణునితో యుద్ధముచేయుట.

వ. ఇట్లు జగంబులకు నుత్తి నొనగూర్చుచు నైంద్రరథారూఢుం డై యశనిసంకాశం
బులగు నిశితకాండంబుల న్నిశాచరవల్లభుని యింగురియింప నొండొరులకును రోమ
హర్షణంబగు తుములసమరం బయ్యె నయ్యవసరంబున. 100

మ. అనలాస్త్రంబు దశాననుం డనుప నయ్యస్త్రంబుచేఁ ద్రుంచె న
ధ్వను శ్రీరాఘవుఁ డంత రావణుఁడు దేవాస్త్రంబు సంధింప దా
నిని దైవాస్త్రముచే నడంచె నిటు లెన్నే నస్త్రము లైవ న
న్నిని వ్యర్థం బనుమాడి పెంపెసఁగ నన్నీచుండు క్రోధాంధుఁడై. 101

మ. ఇంకెక్కడ్లం బలుసాయకంబు లిడి భూపాలాధమా! నిన్ను నీ
త్రిదివంబుల్ కేమర్పఁ జూడు మని తద్బాణావళిన్ రాముపై
వడిన్ ముంచెను గ్రక్కునన్నవియు భాస్వత్సర్పరూపంబు లై
పడెం దిక్కుల రాఘవేంద్రుఁ డభవుం జూచెన్ జాతత్రేతకా!. 102

తే. అమరరఘునాథుఁ డబ్బుజంగాస్త్రములను, గాంచి కడురోషమున నమించి గారుడాస్త్ర
మప్పు డడరించె నదియుఁ దత్సర్పములను, జించి చెండాడి శకలముల్చేసెఁ జెలియ!.

వ. ఇట్లు దివ్యాస్త్రంబు లెల్లను గ్రూరుని మనోరథంబులభంగి విఫలంబులైనఁ బౌల
స్త్యుండును నాగ్రహుండై యెచ్చిపోవు బలుకాండంబుల శతానంతంబులు గాఁగ
నక్కౌసల్యానందనుశరీరం బెల్ల నొప్పించుటయు 104

సీ. కనకపుంఖములైన ఘనశరంబులఁ జొచ్చి ధరణిపై మాసలిఁ బెల్లు నడచి
నవరత్నఖచితకేతువు తుంటుములఁ జేసి [illegible] [illegible]
పసతేలు [illegible] ముపదికరంబులు [illegible] ధీరుఁడై [illegible]
లాహరిం [illegible] నమోఘాస్త్రుఁడై [illegible] జితనొందిరి దేవసిద్ధ[illegible]

తే. లార్తు [illegible] హారి నిక్కి [illegible] ఖిలవనములు, [illegible] నొందిరి [illegible] త్రెళ్లఁ
గాలు సేయాడకయె నేల వ్రేలఁబడిరి, తత్సమయమున నంతట దాశరథియు.

వ. క్రోధసంరక్తలోచనుండై బొమలు ముడివడ రాక్షసాధము దహించునో యను
కోపం బొనర్చి యద్భుతంబును దేవేంద్రధనుస్సమానంబును నగు కార్ముకంబు
కేలంబూని కాలరూపియగు భగవంతుండు గావున వెలుంగు మేనితేజంబునఁ బరా
క్రమంబు గనిపించుచు నఖిలనానాసైన్యంబులకు హర్షం బొసఁగుచు దశాననున
కభిముఖుండై [illegible] క్రుద్ధంబగు నవ్వీరాగ్రేసరు వదనంబు సకలభూతంబుల
కును త్రాసంబు పుట్టించె మేదినియును గదలె నుత్పాతంబులు బహుళంబులయ్యెఁ
దనను మరణంబు సమీపించెం గావునఁ బంక్తికంఠునకును వశంబునఁ దలంకు
దోఁచె నాసమయంబున నాభవోనయులు కోదండపాండిత్యంబు నెఱపుచుఁ దనుత్రాణ
చ్ఛేదకంబులగు శరంబు లనంతంబులు దిశంబులఁ జేయుచు దివ్యాస్త్రంబులు వేయువా
చుఁ బరస్పరప్రేరితశాతసాయకంబులు నడుమన ఖండించుచుఁ గదనతలంబెల్ల మాంసశో
ణితపంకసంకులంబును నిఖిలభూతభేతాళప్రమోదాకరంబును గాఁగ నొనరించుచు
మందోదరీవల్లభుండును రాఘవేశ్వరుండును బెద్దతడవు సమరంబు సలిపి తయ్యా
హవంబున జగత్త్రితయతుల్యం బగుటఁ జేసి విహాయసంబున నవిమనులై వీక్షించు
కిన్నరసిద్ధగంధర్వామరసముదయంబులకు విస్మయావహంబై కనుపించె నాసమయం
బున. 106

క. పిడుగులఁ బెగడెడి శరములఁ, దొడిగి రఘూద్వహుఁడు వైవ దురుకుగ బెగడై
డడడడ రావణుశిరములు, పడఁ దోచె గనా బుడమిఁ దాటిపండుల కడిమిన్. 107

క. దివమును రేయును సంధ్యయు, గణింపక శిరము లెన్ని ఖండించిన వెం
టనె మొలువ రామచంద్రుఁడు, తనమనమున విస్మయంబు దనరఁగ నవుడున్.

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 109

ఆ. నూటయొక్క మాఱు నిటఁ దుంచితి వీని, శిరము లింతయైనఁ జేటు గనఁడు
తొల్లి మేటిరిపులఁ దునిమి వైచిన నాఁడు, శస్త్రసమితి వ్యర్థసార మయ్యె 110

వ. అనుచు సకలశాస్త్రవేత్తయు శూరుండును నయ్యుఁ గౌసల్యానందనుం డివ్విధంబునఁ జింతింపఁ దత్సమీపంబున నుండి ముకుళితకరకమలుండై విభీషణుం డిట్లనియె. 111

సీ. వినవయ్య! రఘునాథ! మును వీనితపమున కాత్మ మెచ్చి పయోరుహాసనుండు
వర మొసంగెను బోరి శిరము లెవ్వరు త్రుంప జనియించు దోడనె యనుచు మఱియు
నమృత నాభిస్థానమందుఁ బీయూషంబు నుంచెలా కాన్మై యుండుఁ గాన
నింకింపు మనలాస్త్ర మేసి యంతట వీఁడు సమయు నక్కమటన్న సకలభూత
తే. ములకుఁ ద్రిగుణంబులకుఁ జూడ ముఖ్యుఁ డయ్యుఁ
దెలిసియుండియు నెఱుఁగని తెఱఁ గొనర్చి
పావకాస్త్రంబు సంధించి భస్మముగను
జేసె దశకంఠు నాభిప్రదేశ మపుడు. 112

వ. ఇట్లొనరించి వెండియు ననేకసాయకపటంపరల నయ్యామినీచరవల్లభుశిరంబు లెల్లను మహాధ్వని వీవ ధరాతలంబునం బడన్ డుప వాఁడును లెక్కసేయక యాత్మ మచ్చేదనకరంబులగు విభీషణుభాషణంబులకుం గనలి యొక్క శక్తి వైచిన నదియు విభీషణుపయిం గవయ శరణాగతవత్సలుండు గావున రఘునాయకుండు సమ్ము నంతింతలు గావించె నిట్లతిభయంకరంబుగ నొక్క శిరంబును రెం కరంబులును నవశేషంబు గాఁగఁ గదనరంగంబున నిలిచి వాఁడి చెడక సంసారసాగరంబువలన విముక్తుండనై పరమయోగీంద్రసేవ్యంబగు నారాయణస్థానంబు నొందెద నను దృఢనిశ్చయంబున నాగ్నేయప్రముఖదివ్యాస్త్రంబు లెల్లను నపహరించుచు మహాచలతుల్యుండై నిలిచె రాఘవేశ్వరుండును భవత్పాపసంఘంబు లెల్లం జక్కాడి ముక్తి యొసంగెద ననుచందంబున నైంద్రశరాసనతుల్యంబగు తనదు కార్ముకంబు కేల నందుకొని గుణంబు సారించి కాంచనపుంఖంబులును వజ్రసంకాశంబులును నగు ప్రచండసాయకంబులఁ దన్మాంసశోణితంబులు విహాయసమండలంబెల్లఁ గప్పఁ జించి చెండాడుచుండె నిట్లుభయులకును గ్రోధసంవర్ధనంబై పరాక్రమవిజృంభణంబై పెక్కుకాలంబు భయానకంబగు తుములసమరంబు చెల్లె నాసమయంబున మాతలి రఘునాయకుం గనుంగొని యిట్లనియె. 113

ఉ. భానుకులప్రసూత! భవబంధవిమోచన! రాఘవేంద్ర! సం
ధాన మొనర్చి శ్రేయము మఱి దత్పహారాస్త్రము బ్రాహ్మ మంచు నీ

దానవుకంఠదేశ మునఁ దప్పక మర్మముఁ జెందు నట్లు స
న్ధాన మొనర్చి సేయుము వెస మాతలి! యంచు మహాగ్రహంబునన్. 114

క. తన పాణ్యగ్రంబునఁ బెనఁగుం, దనుజాంతకు లుఘోరగుణం బగు నాకృతి నభమున్
గనఁగాంచు విధంగాఁ, మును సూర్యసహస్రతేజమును సన్నుతమున్ 115

వ. మఱియును సకలజగద్భయనివారకంబును నంచితంబును జాజ్వల్యమానంబును వినా
శకాలంబు ననుకరించు దనుజాలపై నేయునదియును మహోగ్రంబును నగు బ్రహ్మా
స్త్రంబుఁ జేత నందుకొని వేదోక్తప్రకారంబున బాణాసనసంధానంబు గావింప
సకలభూతంబులును సంత్రస్తంబు లయ్యె సర్వంసహాచక్రంబును జలియించె నిట్లు
గు వేళ మర్మఘాతకంబగు నయ్యస్త్రంబు బలిప్రయత్నంబున రామచంద్రుండు విము
క్తంబు సేయ నదియును మహాజ్వాలాకలితంబై వెడలి పఱతేర రావణుండును
నయ్యస్త్రంబున కెదురునడచి శరాసనంబు గొని బలుసాయకంబులు విగుడింప నది
యును మహేంద్రప్రేరితంబగు వజ్రంబుభంగి దుర్ధర్షవేగంబునఁ దచ్ఛిలీముఖంబుల
లెక్కగొనక. 116

—శ్రీరాముని చేత రావణుఁడు చచ్చుట.—

మ. భయదంబై దశకంఠుఁ దాఁకి యురమున్ భంజించి గర్వంబు సో
చ్చి యటం బ్రేవులు చించి చంపి పడిఁ దచ్ఛేపాహి నీక్షించి మ
ల్లి యథాప్రక్రియ రామచంద్రువెనుకన్ లీలాగతి న్వచ్చె నం
త సుమర్త్యారి గుభిల్లునం బడియెఁ దద్గాత్రం గతప్రాణుఁడై. 117

వ. ఇట్లు శరాసనంబులు విడిచి ధరాతలంబునం బడిన నిశాచరవల్లభుం గనుంగొని తక్కి_న
సైన్యంబులు నలుదిక్కులకుం బఱచి నంత శాత్రవవిధ్వంసంబును రఘునాయకుని విజ
యంబును గనుంగొని జితకాశంబులగు వనచరసైన్యంబు లెల్ల సంభ్రమంబునఁ
గీర్తింపం దొడంగె నఖిలభువనంబులు నిండ దేవదుందుభులు మొఱసె సురలు
పుష్పవర్షంబులు గురిసి రప్సరోగణంబులు నృత్యంబు సలిపిరి. మహర్షివర్గంబు లెల్ల
వేదవాక్యంబుల వినుతి యొనరించి రంత. 118

తే. రావణుని మేను వెడలి సూర్యప్రకాశ, మగుచు నొక తేజ మప్పు డయోధ్యాధినాథు
తనువునను జొచ్చె నది కనుంగొని మహాత్ము, లమరు లెల్లను గడువిస్మయంబుతోడ.

ఉ. ఎంతటి భాగ్యవంతుఁ డఖిలేశ్వరుఁ జేఁదె దశాననుండు గు
ర్వంతుఁడు విష్ణుమాయకుఁడు సజ్జనహింసకుఁ డయ్యు నేఁడు సే
వింతుము సాత్వికాంశులము విష్ణుని సత్కృపఁ గాంచినార మి
ట్లింతయుఁ గల్గియు న్నన మొకింతయు సంస్మృతిఁ బాయఁ గంటిమే. 120

ఆ. నూటయొక్కమాఱు గీటడంచితి వీని, శిరము లింతయైనఁ జేటు గనఁడు
త్రొల్లి మేటిరిపులఁ దునిమివైచిన నాదు, శస్త్రసమితి వ్యర్థసార మయ్యె 110

వ. అనుచు సకలశస్త్రాస్త్రవేత్తయు శూరుండును నయ్యుఁ గౌసల్యానందనుం డివ్విధంబునఁ జింతింపఁ దత్సమీపంబున నుండి మునులోకరక్షకులుం డై విభీషణుం డిట్లనియె. 111

సీ. వినవయ్య! రఘునాథ! మును వీనితపమున కాత్మ మెచ్చి పయోరుహాసనుండు
ఇది యొసంగెను బొడ్డ శిరము లెన్నియు త్రుంప జనియించుఁ దోడనె యనుచు మఱియు
నమృత నాభిస్థానమందుఁ బీయూషంబు నుంచెలా కారణమై యుండుఁ గాన
నింకింపు మనలాస్త్ర మేసి యంతఃస్థ పీయూష సముదయ మొక్కటనున్న సకలభూత

తే. ముఖ్యులకుఁ ద్రిగుణంబులకుఁ జూడ ముఖ్యుఁ డయ్యుఁ
దెలిసియుండియు నెఱుఁగనితెఱఁ గొనర్చి
పావకాస్త్రంబు సంధించి భస్మముగను
జేసె దశకంఠు నాభిప్రదేశ మపుడు. 112

వ. ఇట్లొనరించి వెండియు ననేకసాయకపటంపరల నయ్యామినీచరవల్లభుశిరంబు లెల్లను మహాధ్వని వీప ధరాతలంబునం బడనేయుచు వాఁడును లెక్క సేయక యాత్మమర్మచ్ఛేదనకరంబులగు విభీషణభాషణంబులకుం గినిసి యొక్క శక్తి వైచిన నదియు విభీషణుపయిం గవయ శరణాగతవత్సలుండు గావున రఘునాయకుండు దామన నంతింతలు గావించె ని ట్లతిభయంకరంబుగ నొక్కశిరంబును రెండు కరంబులును నవశేషంబు గాఁగఁ గదనరంగంబున నిలిచి వాఁడి చెడక సంసారసాగరంబువలన విముక్తుండ నై పరమయోగీంద్రసేవ్యంబగు నారాయణస్థానంబు నొందెద నను దృఢనిశ్చయంబున నాగ్నేయప్రముఖదివ్యాస్త్రంబు లెల్లను నడరించుచు మహాచలతుల్యుండై నిలిచె రాఘవేశ్వరుండును భవత్పాపసంఘంబు లెల్లం జక్కాడి ముక్తి యొసంగెద ననుచందంబున నైంద్రశరాసనతుల్యంబగు తనదుకార్ముకంబు కేల నందుకొని గుణంబు సారించి కాంచనపుంఖంబులును వజ్రసంకాశంబులును నగు ప్రచండసాయకంబులఁ దన్మాంసశోణితంబులు విహాయసమండలంబెల్లఁ గప్పఁ జించి చెండాడుచుండె ని ట్లుభయులకును గ్రోధసంవర్ధనంబై పరాక్రమవిజృంభణంబై పెక్కుకాలంబు భయానకంబగు తుములసమరంబు చెల్లె నాసమయంబున మాతలి రఘునాయకుం గనుంగొని యిట్లనియె. 113

క. భానుకులప్రసూత! భవబంధవిమోచన! రాఘవేంద్ర! సం
ధాన మొనర్చి వ్రేయు మరిదర్పహరాస్త్రము బ్రాహ్మ మంచు నీ

దానవులకంతకుఁడౌ నని దలఁచి మర్త్యముఁ జెందు నవ్వన
స్నాన మొనర్చి సేయు నయ్యు మాతలి! యీచు మహోగ్రహాంబురమ్. 114

తివపాల్యంబునఁ బెనుచుం, దపలాఖ్యములు ఘోషించు సాకృతి సభయమ్మ
గనకాచలవిభగాల, ముసు సూర్య్యసహస్రతేజము సన్నుతమ్మ 115

వ. మఱియును సకలజగద్భయవిదారకంబును నందితంబును జాజ్వల్యమానంబును విశా
శకాలంబు సమీపించు దనుజాలపై నేయుననియును మహోగ్రంబును నగు బ్రహ్మా
స్త్రంబుఁ గేల నందుకొని వేదోక్తప్రకారంబున బాణాసనసంధానంబు గావించు
సకలభూతంబులను సంత్రస్తంబులు గావింప సర్వంకషోదగ్రంబును జలియించె నిట్లు
గువేళ సుస్మఘాతికంబగు నయ్యస్త్రం బతిప్రయత్నంబున రామచంద్రుండు విను
క్తంబు సేయ నదియును మహాజ్వాలాకలితంబై వెడలి సమతేర రావణుండును
నయ్యస్త్రంబున కెదురునడచి శరాసనంబుఁ గొని బలుసాయకంబులు నిగుడింప నది
యును మహేంద్రప్రేరితంబగు వజ్రంబుభంగి దుర్ధర్ష వేగంబునఁ దచ్ఛిలీముఖంబుల
లెక్కగొనక. 116

శ్రీరామునిచేత రావణుఁడు చచ్చుట.

మ. భయదంబై దశకంఠుఁ దాఁకి యురమ్ము భంజించి గర్వంబు సో
చ్చి యటం బ్రేవులు చించి చంపి పడఁ దచ్ఛేషాహి నీక్షించి స
ల్లి యథాప్రక్రియ రామచంద్రు వెనుకన్ లీలాగతి న్నిల్చె నం
త సుమర్త్యారి గుభిల్లునం బడియెఁ దద్ధాత్రిం గతప్రాణుఁడై. 117

వ. ఇట్లు శరాసనంబులు విడిచి ధరాతలంబునం బడిన నిశాచరవల్లభుం గనుంగొని తక్కిన
సైన్యంబులు నలుదిక్కులకుం బఱచి రంత శాత్రవనిధనంబును రఘునాయకుని విజ
యంబును గనుంగొని జితకాశంబులగు వనచరసైన్యంబు లెల్ల సంభ్రమంబునఁ
గీర్తింపం దొడంగె నఖిలభువనంబులు నిండ దేవదుందుభులు మ్రోసె సురలు
పుష్పవర్షంబులు గురిసి రప్సరోగణంబులు నృత్యంబు సలిపిరి. మహర్షివర్గంబు లెల్ల
వేదవాక్యంబుల వినుతి యొనరించి రంత. 118

తే. రావణునిమేను వెడలి సూర్య్యప్రకాశ, మగుచు నొక తేజ మప్పు డయోధ్యాధినాథు
తనువునను జొచ్చె నది కనుంగొని సురాసు, లమరు లెల్లను గడు విస్మయంబుతోడ.

ఉ. ఎంతటిభాగ్యవంతుఁ డఖిలేశ్వరుఁ జెందె దశాననుండు గు
ప్తాత్ముఁడు విష్ణుమాయకుఁడు సజ్జనహింసకుఁ డయ్యు నేఁడు సే
వింతుము సాత్వికాంశులము విష్ణుని సత్కృపఁ గాంచినార మి
ట్లింతయుఁ గల్గియున్న మొఱఁతయు సంసృతిఁ బాయఁ గంటిమే. 120

ఆ. అనుచుఁ బలుకు సురల నటు గాంచి నారద, మునివరేంద్రుఁ డిట్టు లనియె మీరు
వినుఁడి కర్త భర్త విశ్వవేత్త యిట్టి యీతఁడు, నసురాంశజాతుఁ డయ్యె నీఁడు. 121

సీ. నిరతంబు రఘునాథు చరణాంబుజంబులు ద్వేషియై తలఁచి సేవించుచుండెఁ
దత్ప్రభావంబున ధ్యానయుక్స్వాంతుఁడై యుండెఁ గాన నెనసిన రాఘవుచేఁ దలఁచుఁ
దనుఁ జంపు నని రఘూత్తము నేమఱక యుండెఁ బోధకుం డయ్యె సత్పురుషభంగి
నేఁటికి రాముచే నిఖిలబంధము లెల్లఁ బాసె నిర్వృతిఁ దత్పదవిఁ గాంచెఁ

తే. బరధనాపేక్షుఁ డైనను బాపకర్ముఁ, డైన స్నేహంబునను భీతి నైనఁ దలఁప
నిర్మలస్వాంతుఁ డగుచు ననేకజన్మ, పాపములఁ బాసి హరిఁ జెందు నోపు నతఁడు.

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డనిమి తద్దయు నద్దశ నిల్చి నిల్చి లో
చనముల కింపుసొంపొదవ సాయక ముక్కటి కేలఁ ద్రిప్పుచుం
దనువుశరాళిచే రుధిరధారలు గ్రమ్మ శరాత్కటేజుఁ డై
యొనరుగు వీరరాఘవుని హృంగృహుఁడు మమ్ముఁ బ్రోచుఁ గావుతన్. 123

వ. అనుచు నవ్వాలివృత్తాంతంబు హైమవతితోడ శంకరుం డిట్లనియె నంతఁ బరితుష్ట
మానసుం డయి రఘునాయకుండు పవనతనయ విభీషణాంగద లక్ష్మణసుగ్రీవజాంబవ
దాదిసజవిజయమానవహవర్గంబులం గనుంగొని పుణ్యులారా! మదీయభుజాసారంబున
దశాననుం బరిమార్పఁ గంటి మత్ప్రధానసంయుతంబయి కలి కల్పాంతపర్యంతం బయి
యాచంద్రభాస్కరంబుగ మీకుకీర్తి ధరాతలంబునం జెలువొందెను చాలు బహు
విధంబుల గారవించె. నాసమయంబున మందోదరీప్రముఖరావణపాలిత కాంతాజ
నంబు లివ్విధం బంతయు నెఱింగి హాహాకారంబులు మూర్ఛలు నెట్టుచు నతి
త్వరంబున బఱతెంచి దశాననుపయిం బడి విలపింపం దొడంగిరి. విభీషణుండును
బ్రబలదుఃఖాక్రాంతుం డై యన్నపాటునకు నగుచుండె నంతఁ గౌసల్యానంద
నుండు సౌమిత్రిం గనుంగొని 124

ఉ. శూరవరేణ్య! నీవు చని శోకము నద్దని వేగ భ్రాతృసం
స్కారము సేయ లెమ్మను నిశాచరకాంతల నూఱడింపుమీ
వీరము దక్క నిమ్మను విభీషణుతోడుత నన్న లక్ష్మణుం
డారఘునాథువాక్యముల కానతుఁ డై చని తద్రణస్థలిన్. 125

రావణునికై చింతించుచున్న విభీషణుని లక్ష్మణుఁ డూఱడించుట.

ఉ. చచ్చినవానికై పొగులఁ జచ్చినపోలిక వ్రాలియున్న యా
సచ్చరితున్ విభీషణుని సమ్మతిఁ గన్గొని యేల వెఱ్ఱి వౌ
కచ్చెరువయ్యెడుం దలఁప నావల నీవల నేఁడు సృష్టికిం
జచ్చినవాఁడు నీవు మఱి చచ్చినవానికి నెవ్వ రీవుమన్. 126

వ. మఱియు విభీషణా! సలిలప్రవాహంబునం బడిన సైకతంబులంబోలి దేహులును గాలప్రవాహంబునం గలియుచు వీడుచుం దత్తద్యోగవశంబులై తిరుగుచుండుదురు. ధరణీపతితంబులగు ధాన్యంబులపోలిక జగదీశప్రేరితంబులై యమ్మహామహిమాయాగుణంబున భూతంబులవలన భూతంబులు నుద్భవించుచు లేకయుండుచు నుండు. నీవును మృతుండగు దశాననుండును నేనును దక్కిన జనంబులును గాలవశంబున జనియించితి మిందఱము సమానుల మింక నెక్కాలంబున నెవ్విధంబున నెవ్వనికి జన్మమృత్యువులు లిఖితంబు లక్కాలంబున నవ్విధంబున నాతనికి నలభ్యంబులై గలుగుచుండు. ఈశ్వరుండును సజాంశయ్యును సకలభూతంబులవలనను భూతంబులం బుట్టించుచు సంహరించుచు ననపేక్షుండై బాలునిచందంబునం గ్రీడించుచుండు. బీజంబువలన బీజంబులుఁ బుట్టినచందంబున దేహియగు జీవుని వలనను దేహంబుచేత నితరదేహసాంగత్యమునను శాశ్వతుండును నద్వయుండును నయ్యు జనియించినచందంబున నుండు. దేహి యుద్భవించు మఱియు హుతాశనుం డందు దారుక్రియానుగతసర్గంబులు గలవను భ్రాంతిభంగి మిథ్యాత్మ్యాధ్యాసవలన నాత్మయందును ననాత్మ్యంబులు నుజన్మనాశనంబులును వృద్ధిక్షయంబులును గ్రియాఫలంబులును దోఁచుచుండు. గాఢసుషుప్తివేళ నహమ్మానంబులు లేమివలన వానికి సంసారంబులేదు కావునఁ దద్విధంబున జీవితుండై యుండినను విముక్తుం డగువానికి నహంకృతి లేదు కావున సంసారంబునుం గలుగనేరదు దిది యంతయు మాయామయంబగు మనోమాత్రంబు గావున నహమ్మమతలు రెండును విడిచి విగతబాహ్యేంద్రియార్థసంబంధుండవై తద్దోషంబుల నెల్ల మనంబునసుం గనఁబఱచి భగవంతుండును నాత్మయు నీశ్వరుండును సర్వభూతాత్మయుఁ బరుండును మాయామానుషవిగ్రహుండును నానందసాంద్రుండును నగు శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మంబువలన మనంబు గీలుకొల్పు మింక క్షణసంగమభంగురంబులగు దారాగారాదులును శబ్దాదివిషయంబులును దేహబుద్ధివలనం గాని యాత్మచేతఁ గాదు దేహంబువలన విలక్షణుండు గాఁగ నాత్మ నెఱింగితేని యవియెల్లను దోఁచనేర వట్లుగావున నీ వింక రాజ్యంబున నుండియు భూతభవిష్యద్వర్తమానంబుల నూహింపుచుఁ బ్రారబ్ధంబు లనుభవించుచు భక్తిభావితుండవగు రఘునాయకుం దలంచుచు యథాన్యాయంబుగ విహరించితివేని యొకానొకసమయంబున నైనను సంసారదుఃఖంబులు నిన్నుఁ సంస్పృశింపనేర విప్పుడు దశాననునకు సాంపరాయికంబు లాచరింపు రఘువల్లభుండు నిన్నుఁ బనిపనిచెం గావున నమ్మహాత్ము నాజ్ఞ యొనరింపుము మూఢనిత్తులై విలపించుమందోదరిప్రముఖకాంతాజనంబుల నూఱడింపుము. బుద్ధిమంతుండ

వై లంకానగరంబునకుం జను మని యనేకవిధంబులఁ దత్త్వోపదేశంబులు గాఁగ
రామానుజుండు పలుక విభీషణుండును. 126

ఆ. విగతశోకమోహుఁ డగుచు శ్రీరఘువర్యుఁ, గానవచ్చి ధర్మకలితములుగ
నమర రామమానసానుకూలములుగాఁగ, బ్రణతుఁ డగుచు నిట్లు పలుకఁ దొడఁగె.

క. క్రూరుండు నృశంసుఁడు పర, దారాసక్తుండు త్యక్తధర్మవ్రతుఁడౌ
నీరావణుఁ డోరాఘవ, యేరీతిని దగును గ్రియల నే నొనరింపన్. 128

వ. అనిన సంతసించి రామచంద్రుం డిట్లనియె. 129

మ. మరణం బొందిన వైర మేల మనకున్ మున్నిగపఁ గాఁబోలు నీ
సరి నా కీతఁడుఁ గానఁ జేయు మిఁక సంస్కారంబు లన్నం ధరా
ధరధీరా! భవదాజ్ఞ యంచుఁ బితృమేధప్రక్రియ న్నాహితా
గ్నిరుచిన్ వేగమె యవ్విభీషణుఁ డొసంగెన్ వహ్ని శైలాత్మజా!. 130

వ. ఇట్లు సబాంధవుండై దశాననున కనలం బొసంగి స్నానంబు లొనరించి యావస్త్రం
బులతోడఁ దిలదర్భలు నుదకసమ్మిశ్రితంబులు చేసి విధిపూర్వకంబుగ విడిచి
శిరోఘటితకరపుటుం డై యన్నకు నమస్కరించి తద్భార్యల బహుభంగుల నూఱ
డించి లంకాపురంబునకుం బనిచి తానును రఘునాయకు సమీపంబునకుం జనుదెం
చి యతివినయుండై నిలిచె నంత. 131

ఆ. సైన్యయుక్తుఁ డగుచు సానుజుం డగుచు స, కీశవర్యుఁ డగుచు వానిమీఱ
రామచంద్రవిభుఁడు రాక్షసాధము వృత్రుఁ, జంపి చెన్నుమీఱు శక్రుకరణి.

సీ. అంత మాతలి రాఘవాంఘ్రియుగ్మములకు నొసలంట మ్రొక్కి యనుజ్ఞ వడసి
గగనమార్గమున స్వర్గముఁ జేరె రాఘవుండును నిజానుజుఁ గాంచి యనియె నిట్లు
లక్ష్మణా! మున్నె యీలంక నే నొసఁగితి నైన నీవిపుడు తద్బాధ్యుఁ గాఁగ
విధ్యుక్తమా మంత్రవేత్తలౌ విప్రులచేతఁ జేయింపు విఖ్యాతచరిత

తే. నివ్విభీషణు నన లంక కేఁగి వార్ధి, జలముఁ దెప్పించి సద్విప్రజనులచేతఁ
బ్రీతి రామానుజుండు విభీషణునకుఁ, జెలఁగి సేయించె రాజ్యాభిషేక మపుడు.

వ. ఇట్లొనరించి పౌరజనంబు లెల్ల నానావిధోపాయనపాణులై తోడ నడువ లక్ష్మ
ణుండును విభీషణుం దోడుకొని రామచంద్రుసమీపంబునకుం జనుదెంచి యుభ
యులును దండప్రణామంబులను గావించి రంత రాఘవుండును బ్రాప్తరాజ్యుం
డగు విభీషణుం గనుంగొని భానునందనున కిట్లనియె. 134

ఉ. మీపృథుదోస్సహాయమున మేటిదశాననుఁ డీల్గె రాజ్యముం
జేపడి యివ్విభీషణుఁడు సేమము నొందెను మత్ప్రతిజ్ఞ స

ద్వ్యాపకమయ్యె నంచు బవనాత్మజుఁ గాంచి ప్రతాపవంతి! నీ
వీపగిదింతయుం జని మహీసుతతోడ నెఱుంగఁ బల్కుమా. 135

వ. విభీషణానుమతంబున. 136

తే. పలికి యద్దేవివాక్యంబు దెలియ నాకు, వేగఁ జనుదెమ్ము యన నతివేడ్కతోడఁ
జని నిశాచరసేవ్యుఁడై దనుజరాజు, భవన మటుసొచ్చె వాయుజుం డవిరళముగ.

హనుమంతుండు సీతకడకుం జని శ్రీరామునివిజయంబు చెప్పుట.

వ. చొచ్చి తదంతఃపురశింశుపాతరుసమీపంబున ననిందితయుఁ గృశీభూతయు దను
జకాంతాపరివృతయు నగుచు రామ! రామా! యని దీనవదనయై ధ్యానించు విదే
హరాజకన్యకారత్నంబునుం గనుంగొని నమస్కరించి కరంబులు మొగిడ్చి యద్దేవి
మహాప్రసాదం బీక్షించుచు నిలిచె నంత. 138

క. పూర్వప్రకృతితోడుత నా, పర్వేందునిభాస్య రామభక్తుం డని యా
శీర్వచనం బొనరింపఁగ, నుర్వీసుతయాననాబ్జ మొప్పఁగ నపుడున్. 139

క. కనుఁగొని వాయుజుఁ డనియెను, జననీ! కుశలంబు రామచంద్రుఁడు దశకం
ఠునిఁ ద్రుంచె సపరివారము, గను లంక విభీషణునకుఁ గరుణ నొసంగెన్. 140

వ. సుగ్రీవలక్ష్మణవిభీషణసహాయుండై యింతయు నొనరించి యుపశమితక్రోధుండై
సుఖంబున నున్నవాఁ డివ్విజయవార్త మీకెఱింగింపు మనుచు నన్నుఁ బనిచె ననిన
నతిముదంబున. 141

క. తనవిభుని విజయవార్తయు, విని పవనజ! త్రిభువనములవెదకఁగ నీ కీ
యను వస్తువుమితి గనఁబడ, దనఘ! భవత్సదృశు లెవ్వ రరయఁగ నాకున్. 142

వ. అనుచు బహువిధంబులం గారవించినఁ దల్లీ! విగతశత్రుండును సుస్థితుండును
నగు రఘుపుంగవుం గాన నేఁగెద ననిన జనకనందన యిట్లనియె 143

చ. అనిలతనూజ! సద్గుణము లన్నియు నీదగు రూప మయ్యె నా
జనవిభుఁ గాంచ వేడ్క యగు సమ్మతితోడఁ దదాజ్ఞఁ దెమ్ము పొ
మ్మనిన నమస్కరించి కమలాప్తకులీనునిఁ జేరి వాయుజుం
డనుపమభక్తితోడుత ధరాత్మజ పల్కులు తత్స్వరూపమున్. 144

వ. ఎఱిఁగించుచు మఱియు నిట్లనియె రఘునాయక! యీయుద్యోగారంభంబును నీఫ
లోదయంబును నెవ్వరికొఱ కట్టి జనకనందనను రావించకునికి కర్జంబు గా దనిన
విజ్ఞానగరిష్ఠుండగు రఘుశ్రేష్ఠుండును. 145

సీ. మాయామహీజను మఱచి పావకునంగుఁ దనరు వసుంధరాతనయ నాత్మఁ
గాంచి విభీషణుఁ గనుఁగొని గుణసాంద్ర, నీవు మత్సతిని వినిర్మలాంబ

రాభరణాంచిత యగునట్లు సేయించి తెప్పింపు మన మారుతియును దాను
జని శుద్ధులైన రాక్షసభామినులచేతి మజ్జనం బొనరించి మహితగంధ
తే. మాల్యకౌశేయములను నమూల్యరత్న, సంకలితభూషణముల నలంకరించి
మించు శిబికోత్తమంబున నుంచి వెడలె, రామసామీప్యమున కద్రిరాజతనయ.
వ. ఇట్లు కంచుకోష్ణీషంబులం బూని వేత్రహస్తులగు పౌలస్త్యభృత్యులుచుట్టును నిల్చి కాపు
సేయ నియోగించి తోడితెచ్చు నవసరంబున. 147
క. వనచరు లతికౌతుకమున, జనకతనయఁ జూడ రాఁగ నార్భటు లెగయఁగా
దనుజులు వారింపుచు నిట్లు, చనుదెంచిన నదియు రామచంద్రుం డపుడున్. 148
వ. దూరంబున నుండి కనుంగొని శిబికారూఢ యగుటకుఁ గారణం బేమి యనుచు
ముందు చనుదెంచిన విభీషణుతో నిట్లనియె 149
చ. దనుజులు వానరేంద్రుల నదల్పఁగ నేటికిఁ దల్లి యంచుఁ గ
న్గొనెదరు గాన డిగ్గి యిటకుం జనుదేరఁగఁ బల్కుమన్న న
మ్మనుజవరేణ్యుమాట విని మైథిలి చయ్యనఁ బాదచారియై
జనవిభుఁ గానవచ్చెఁ గపిసత్తము లబ్బురఁ దన్నుఁ గన్గొనన్. 150
తే. అనుపకార్యార్థనిర్మితి యొనరుపట్టి, సీత నటు గాంచి దుర్భాష లాడఁజేసి
పలుకఁ దొడఁగిన వినలేక పలికె లక్ష్మ, ణా! త్వదగ్రజుఁడను నురలెల్ల నమ్మునట్లు.
సీ. అనలంబు బొనర్పు వేగ నందుఁ జొచ్చెద నన్న సౌమిత్రి యారామచంద్రుచిత్త
మెఱిఁగి వహ్ని నొనర్చె సుదతి రామునిపొంత నిలచె సీతయు నంత నిర్భయమున
మూఁడు ప్రదక్షిణంబులు రామచంద్రున కొనరించి రాక్షసాంగనలు నఖిల
లోకంబులును జూడ లోహితాశ్వునిముందు నిలచి చేతులు మోడ్చి నిఖిలదేవ
తే. తలను భూసురులను వందన మొనర్చి, యనుదినంబును రామార్పితాంతరంగ
నైతినేని జగత్సాక్షియైన యనలుఁ, డంచితంబుగ నన్ను రక్షించుఁగాత 152
వ. అనుచు గద్గదాయమానంబులగు నెఱమంటలతోడం దేజరిల్లిన యమ్మహానలంబు
నకుం బ్రదక్షిణంబు గావించి నిర్భీతస్వాంతయై తన్మధ్యంబున నిలచె నైనను. 153
క. ఏయమ్మబంటు నిజవా, లాయితఘోరాగ్నిశిఖల కతిశైత్యకరా
పాయ మొనర్చెనొ తలఁపఁగ, నాయమ్మకు వహ్ని చల్ల నగుట కరుదే. 154
వ. తత్సమయంబున నఖిలభూతసిద్ధగణంబులును హాహాస్వనంబులు. 155
ఉ. ఏమి రఘూత్తముండు జగదీశ్వరుఁ డయ్యును లోకమాత నీ
రామఁ బవిత్రితాత్మ నిజరాజ్యసుఖావహ నిట్లెయుంగకన్
పావకవృత్తిఁ దాల్చెనని పల్కఁ దొడంగి రటంచుఁ బల్కియు
న్గావుమనందలంపఁడని గిరికన్యకతోడుతఁ దోన నిట్లనున్. 156

బ్రహ్మాదిదేవతలు సీతం బగైకొని చని శ్రీరాముని స్తుతియించుట.

వ. అనుచుఁ బలుకుచున్నసమయంబున నైరావతగజారూఢుండయి సహస్రాక్షుండగు శక్రుండును బరేతరాజయముఁడు వైశ్రవణు గిరీశుండును మఱియు బ్రహ్మాదిసురలగు మునిసత్తములతో భగవంతుండగు చతురాననుండును మహర్షివర్గంబులును బితృసిద్ధసాధ్యచారణకింపురుషాప్సరోగణంబులును దక్కిన నిలింపసమూహంబులును విమానారూఢులై గగనపథంబుననుండి జానకీనాథుసమీపంబునకుం జనుదెంచి ముకుళితకరకమలులై పరమాత్ముండగు సర్వేశ్వరు నిట్లని వినుతింపం దొడంగిరి. 157

సీ. కర్తవీ వఖిలలోకములకు సాక్షివి విజ్ఞానమయుఁడవు వేదవిదుఁడ
వష్టవసువవు నీ వష్టవసువులయందు శంకరుఁడవు రుద్రసమూహముల
నాదికర్తలఁ జతురాననుండవు నీకు కర్ణంబు లశ్వినులు కన్నులు సూర్య
చంద్రు లాద్యంతములు లోకంబులకును నీవ నిర్ముక్తగుణుఁడవు నీవ నిత్య
తే. బుద్ధశుద్ధాద్వయుఁడ నీవ భువిని నీవు, మాయలోఁ బడువారికి మనుజాకృతిఁ
దోఁచుచును లేనివారి హృత్సరోజముల నెల్లకాలంబులును విలసిల్లు దేవ 158

వ. రఘునందనా! నీదు నామస్మరణసేయు మహాత్ములకు సమీపవర్తి వగు కరుణామయుండవు నీవ సుమీయని 159

క. మును వీఁడు మాకు వైభవ, మును పలుమాఱుంబులును గొనియె ముక్తిప్రద! నేఁ
డనయంబు మీపరాక్రమ, మున సంతసముగ సమస్తమును జేకూరెఁ. 160

వ. తదవసరంబున సత్యవ్రతి యగు కౌసల్యానందనుం గనుంగొని ప్రణతుండై పితామహుం డిట్లనియె దేవా! మీ రిమ్మహాసీత నొనరించుట లెవ్వరెఱుంగ రిప్పుడు హుతాశనసంగతిఁ బరిత్యజించి తదంతరస్థాపితయగు జనకకన్యకామణిం గైకొనినం దగు నంచు మఱియు నిట్లనియె. 161

సీ. ఓంకారవాచ్య! సద్యోగివంద్య! పరేశ! రంజితలోక! సూర్యప్రకాశ!
యాద్యంతరహిత! హేయాహేయవర్జిత! సర్వహృత్సంస్థిత! సత్స్వరూప!
మరకతవర్ణసుందర! శుద్ధ! మధురేశ! నిర్వికల్పజ్ఞాన! నిత్యబుద్ధ!
మానవరూప! నిత్యానంద! భావితరూప! లోకాధార! పాపహరణ!
తే. శంకరాగము లీపదాబ్జాతయుగము, సంతతాసక్తి గనుచు నిచ్చలు లోనర్తు
రట్టి యాధ్యాత్మవిజ్ఞాను లైనవారి, హృదయకుభావ్యంబగు నీ వెపుడు రామ!.

క. బృందారకబృందంబులు, బృందావనమునకుఁ బోగడఁ బృథుశీలలస
త్కుందోపమసుందరుఁడవు, సందగు సుధాధామ! వందనం బిదె రామా!. 163

వ. మఱియు విగతమోహులగు వారలు దృఢవ్రతంబున 164

తే. హృదయమందునఁ బవనసముచ్చయములను, గుదియఁగను బట్టి నినుఁగట్టి కూర్మిఁబట్టి
పట్టి వీడని భవము పోఁగొట్టియట్టి, దిట్ట దనరాని గతి గాంతు రినకులీన!. 165

సీ. పరిపూర్ణనుతనామ! భక్తిగమ్య! సమస్తవేదశాస్త్రప్రతిపాదకాఢ్య!
దృగ్గ్రాహకరత్నకిరీట! మాయాతీత! యీశ! మాయాసక్తుఁ డెఱుఁగఁ గలఁడె
మానీంద్రయోగవిధానయోగాభ్యాసభావితు లగువారి భావమునకు
సహచారివగు నిన్ను సకలలోకముల కాద్యంతుఁడవును బ్రోవ నధిపతివియు

తే. నీవె భువనాఢ్య! నాచేత సేవ లొంద, నింద్రనీలాభదేహ మింపొందఁ దాల్చి
దశరథాధీశ్వరునకు నందనునిభంగిఁ, గూర్మి చెలువొందఁ బుట్టిన ధార్మికుఁడవు 166

క. ఏకాశేషసుఖావహ!, లౌకికమన నాతిగమ్య! లక్ష్మీవర! స
త్కాకుత్స్థకులాధీశ్వర!, కోకాప్తసమానరత్నకోటీర! హరీ!. 167

వ. దేవా! విష్ణుండ వనాదిపురుషుండవు రమణీయుండవు భావాభావప్రత్యయవర్జితుం
డవు జగత్పావనుండవును ననుచు వేదంబులు పలుకు నట్టి జగన్నాథా! నీవ మన్నా
థుండ వింక శ్రద్ధాభక్తిగరిష్ఠులై యెవ్వరైనను నిన్నుం గొనియాడినయట్టి
సత్పురుషకామితకామప్రదుండవు శ్యామలతనుండవు నగు నిన్నుం దలంచుచు
బ్రహ్మజ్ఞాననిధానంబును నాద్యంబును నగు నీ స్తవరాజంబుఁ బఠియించిరేని విగత
పాతకజాలులై భవత్సాన్నిధ్యంబు నొందెదరు గావుత మనుచు బహువిధంబుల
వినుతి యొనరించె నిట్లు పలుకు లోకగురుని వాక్యంబులు విని ప్రపంచసాక్షి
యగు వైశ్వానరుండు విమలారుణద్యుతికలితయు రక్తాంబరయు దివ్యభూషణాంచి
తయు నగుచుఁ జెలువొందు విదేహరాజకన్యకామణిం గైకొని ప్రపన్నార్తినివహ
విదారణుండగు రఘునాయకు సమీపంబునకుం జనుదెంచి యిట్లనియె. 168

సీ. దేవ! గైకొనుము విదేహావనీశ్వరనందన మును దశానను వధింప
నటవియందునను మాయామహీజ నొనర్చి నాయందు నిలిపితి వీయిలాత్మ
జను నేఁడు బాంధవసహితుఁడై దశకంధరుఁడు తావకాస్త్రాలి నడఁగె మించు
ధారుణీభర మెల్లఁ దఱిఁగెఁ దత్ప్రతిబింబితయు తిరోహితయయ్యె నయముతోడఁ

తే. బరమపావనిఁ దావకపాదపంక, జార్పితస్వాంత నిర్దోష నవనిసుతను
గైకొనుము దీన నఖిలలోకములుఁ గవ్వ, భీతిఁ బాపుము నీచెవిఁ బెట్టు మనవి.

చ. అని శిఖి విన్నవింప ముదమందుచుఁ దత్ప్రతిబింబరూప సీ
తను విడి పూజచేసినఁ దన్పి ముదం బొదవన్ సదానపా
యిని యగు లోకమాత మిథిలేంద్రతనూభవ సీత నంకమం
దున ధరియించె రాముఁడు మనోభవసుందరుఁ డాక్షణంబునన్. 170

వ. ఇట్లు జనకకన్యకాకలితసవ్యాంకప్రదేశుం డై వెలయు కౌసల్యానందనుం గనుంగొని ముకుళితకరకమలుం డై దేవనాయకుం డిట్లని వినుతింపం దొడంగె. 171

సీ. సన్మౌనిజనచిత్తసారసాదూరుఁ డై భూరినీలాభశరీరుఁ డగుచు
జనకసుతానందసందోహగేహుఁ డై సంభృతభిన్నిజోత్సాహుఁ డగుచు
నఖిలప్రపన్నార్తిహరణాభిధానుఁ డై ప్రబలరాక్షసతమోభానుఁ డగుచు
నగజామనోభావితానందరూపుఁ డై పాపవనాగ్నిప్రతాపుఁ డగుచు
తే. యోగమాయను గూడి తా నుర్వి నుండు, మనుజాకరణిని దోఁచుచుఁ దనదు చరిత
ములు వినినవారు సంతసమున మునుంగఁ, దనరు నెవ్వఁడు గొల్తు నద్దాశరథిని.

చ. సితకరకోటితుల్యముగఁ జెన్నువహించిన పీఠమందు భూ
సుతఁ గనకాంబరావృత విశుద్ధతటిత్ప్రభ నంకమందు సం
తతము వహించి భూభరవిదారణుఁ డై యమరాళి కెల్ల స
ద్భుతము జనింపఁజేయు రఘుపుంగవుఁ గొల్తు నిజాశ్రితావనున్. 173

క. అసురుల దుఃఖము లెల్లను, సమయఁగఁ జేయుతఱి మొదటిసాధనుఁ డై రు
ద్రముఖాదుల కగపడు పం, క్తిముఖాంతకు జానకీపతిని భజియింతున్. 174

క. పొగడఁదగి హరివరేణ్యుం, డగచరహితుఁ డీశుఁడును నిరాకారుఁడు ప
న్నగవలయసఖుఁడు నై మి, న్నగు నెవ్వఁడు గొల్తు నాపరానందమయున్. 175

క. యోగులు నిజభూరితపో, యోగంబునఁ దలఁపఁ దనువు నొగిఁ దాల్చి తను
ద్యోగానుసారి యగుచును, బాగగు చిన్ముద్ర గామభద్రుఁ దలంతున్. 176

తే. గర్వమున నుంటి మున్ను నే సర్వలోక, నాథుఁడ నటంచు నో జగన్నాథ! నీదు
పాదదర్శనమున నది వాసె నింక, మీఁద నీదాసులను గూడి మెలఁగువాఁడ 177

దశరథుఁడు శ్రీరాముని యాశీర్వదించుట

సీ. ఆఖండలుం డిట్టు లనువేళ దివమున భగవంతుఁ డగు పురభంజనుండు
వ్యోమయానంబునం దుండి పల్కెను రామ! రామ! రాజకులాబ్ధిసోమ! చూడు
మిదె భవద్వైభవం బెలమిఁ గన్గొన వచ్చె దశరథేశ్వరుఁ డొందు తనువుఁ దాల్చి
మత్పార్శ్వమునకు సమ్మతి దివంబుననుండి యనిన రాముఁడు సుమిత్రాత్మజుఁడును
తే. భక్తితో నత సర్వభూపదములకును, వందన మొనర్పఁ గౌఁగిటఁ బొందుఁ జేర్చి
శిరము మూర్కొని మిగుల నాశీర్వదించి, పలికె నప్పు డ్డశరథుఁ డబ్జపత్రనయన!
తే. భూరిదుఃఖాలయంబు సంసారజలధి, వత్స! నీచేత దీని కావలను నయితిఁ
గాని నిను వీడి యుంట నాకమున నయిన, సంతసము లేదు సుతుఁ డనఁ జను నెనిన్ను

వ. అనుచు మరలి యాలింగనం బొనర్చి రామచంద్రుచేతఁ బూజితుం డయి దివంబు.

నకుం జనియె నప్పుడు మఱుంగు ముకుళితకరకమలుండయి వినుతియొనరించుచు పాక శాసనుం గనుంగొని రఘువల్లభుం డిట్లనియె 180

చ. సురపతి! వానరోత్తములఁ జూడుము మదీయ జయంబుఁ గోరి కూ
లిరి రణమందుఁ దొంటిక్రియ లేచెదుర ట్లమృతంబు చల్లు స
త్వరమున నన్న న ట్లమృతవర్ష మొనర్పఁ బ్లవంగసైన్యము
ల్బిరబిర మేలుకొన్న క్రియ లేచిరి దొల్లిటికన్న దార్ఢ్యులై 181

వ. ఇట్లు లేచి సింహనాదంబులు సేయుచు రామచంద్రు సమీపంబునకుం జనుదెంచిరి శైలనందనా! తత్సమయంబున విభీషణుండు రఘువల్లభు సమీపంబునకుం జనుదెంచి కరయుగంబులు మోడ్చి యిట్లనియె దేవా! నాయందుఁ గృప గలదేని సీతాసమేతుండవై మంగళస్నానం బొనరింపుము లక్ష్మణుండునుం గూడి వివిధాలంకారశోభితుండవై మమ్ములఁ దోడుకొని వెల్లి చనందగు ననిన రాఘవేశ్వరుం డిట్లనియె. 182

మ. సుకుమారుండు మదీయభక్తుఁ డతిసంశుద్ధుం డటన్ నాకుఁ బో
లికఁ జీరాజినధారియై భరతుఁ డక్లేశంబున న్నిల్వ న
య్యకలంకు న్విడి స్నానమే క్రియను జేయ న్నేర్తు సుగ్రీవము
ఖ్యకపిశ్రేష్ఠులఁ బూజసేయుము మిము న్సేయం బ్రీతి నాకయ్యెడున్. 183

క. అని పల్క విభీషణుఁ డ, వ్వనచరసైన్యములకెల్ల వలయునవెల్లను గాం
చనవస్త్రభూషణాదుల, దనిపె ముదం బొదవ నపుడు తనసిరి వారల్ 184

వ. రాఘవుండును వారి నందఱ వీడ్కొలిపి విభీషణుండు దోడితెచ్చిన భాస్కరసదృశంబును నుత్తమంబును నగు పుష్పకాఖ్యవిమానంబున యశస్వినియు లజ్జమానయు విద్యుత్ప్రభాంగియు వివిధాభరణభూషితయు స్మేరాననయు నగు విదేహకన్యకారత్నంబును స్వాంకస్థలంబునం దిడుకొని విశ్రాంతమన్మథుండగు లక్ష్మణుండు దోడునిలువ నారూఢుండై సమస్తవానరులను సుగ్రీవాంగదవిభీషణులం గనుంగొని యిట్లనియె. 185

ఆ. మిత్రకార్యమెల్ల మీచేతఁ జేయంగ, నొప్పె నింకఁ గష్ట మొందనేల
సైన్యయుక్తులగుచుఁ జనుఁడు నిజాలయం, బులకు మీకు సమము గలరె భువిని.

వ. విభీషణా! నీవు మద్భక్తుండవై సకలసుఖంబు లనుభవింపుచు లంకారాజ్యంబున నిలువు మాఖండలసహాయులగు దివౌకసు లయినను నిన్ను ధర్షింప సమర్థులు గారేను పితృరాజధానియగు సాకేతపట్టణంబుఁ గనుంగొన నిచ్ఛయించెద ననిన విభీషణుండును సుగ్రీవప్రముఖవనచరోత్తములును బాష్పపూర్ణలోచనులై యిట్లనిరి. 187

మ. పరమాహ్లాదముతో నయోధ్య నగు మీపట్టాభిషేకంబు నీ
శ్వరునిం బుత్రుని గాఁగఁ దాఁ గనిన కౌసల్యాసతిం గాంచ నం
దఱముం గోరెద మాజ్ఞ యిం డనిన సీతావల్లభుం డయ్యెడం
బరమోత్సాహము నొంది సంత రఘుభూపాలాజ్ఞచే వారలున్. 188

శ్రీరాముఁడు సీతాసమేతుఁడయి పుష్పకము నెక్కుట.

వ. కౌబేరంబగు పరమాసనంబున వాయునందననలనీలాంగదజాంబవంతప్రముఖు లతి
ముదంబున. 189

క. ఆరోహణం బొనర్చిరి, యారఘువరునాజ్ఞచేత నదియు రయమునన్
ధారాధరమండల మటు, మీఱి దివంబునకు నెగసె మీననిభాక్షీ!. 190

వ. తత్సమయంబున. 191

క. ఆకౌబేరంబందునఁ, గాకుత్స్థకులేశుఁ డొప్పె గగనమున సురా
నీకము పొగడ మరాళము, పై కాంతాసహితుఁడైన పద్మజుకరణిన్. 192

తే. అదియు మార్తాండబింబతుల్యాభ మగుచు, రామలక్ష్మణసీతలచే మెఱుంగు
వెట్టునటు లవ్విహాయసవీథియందుఁ, జనఁగఁ దొడఁగెను బవనుచందమున వడిని.

వ. అనుచు. 194

క. శైలజ కిటు శ్రీరాముని, లీలలు పల్కుచును గుండలి(కదంబకవ)
ర్యాలంకారుఁడు రఘుభూ, పాలుని యవ్వాలి తెఱంగు పలుకఁ దొడంగెన్. 195

వ. అట్లంబరంబున నరుగు నవసరంబున నఖిలదిగ్భాగంబులం జూడ్కులు ప్రసరిం
పంజేయుచుఁ దత్కాలంబునకుం దగినట్టి వాక్యంబుల నమ్మిథిలేశ్వరకన్యకామణి
యగు సీతతోడుత రఘునందనుం డిట్లనియె 196

సీ. అదియ త్రికూటశైలాగ్రంబునను లంక రణభూమి యదె మాంసరక్తపంక
సంకులం బదియ రాక్షసకీశవైశసస్థలం బిచట వానరులు వొగడఁ
దునిమి వైచితి రావణునికంధరము లింద్రజిత్కుంభకర్ణులు చేటుగనిన
చోటు లల్లవియ యచ్చోట సేతువు సముద్రమునఁ గట్టించితిఁ దనరు నిదియు
తే. సేతుబంధం బటంచు విఖ్యాతితోడఁ, జూడఁ గ్రుంకిన మ్రొక్కిన వీడి చనును
గల్మషంబులు సౌఖ్యముల్ గల్గు నిదియు, వార్థితీర్థం బపారంబు వనజనయన! 197

క. ఇచట జగత్పతి శంభుం, డచలుఁడు రామేశ్వరాఖ్య నలరెను నాచే
నిచట విభీషణుఁ డురుస, ద్వచనుఁడు నను శరణుఁ గాంచెఁ దనమంత్రులతోన్.

వ. ఇదియ సుగ్రీవునిరాజధాని యగు కిష్కింధానగరంబు చిత్రకాననశోభితం
బనియె నచ్చట సుగ్రీవుండు సీతాప్రియార్థంబు తారాప్రముఖవానరకాంతాస

ముదయంబుల రావించె నంత మరలి పుష్పకం బంబరంబువం జనుసమయంబున
రాఘవేశ్వరుండు నిజజీవితేశ్వరిం గనుంగొని. 199

సీ. కమలాక్షి! ఋశ్యమూకధరాధరేంద్ర మల్లదియె వాలిని ద్రుంచి తీర్థలమునఁ
బంచవటి యను భవ్యాశ్రమం బిదె ఖరదూషణాదుల నతికివైచి
తిచట నగస్త్యమునీంద్రు నాశ్రమ మిదె యిదె సుతీక్ష్ణుఁడు తపం బెనయుచోటు
తాపసోత్తము లెల్లఁ దపము లొనర్చెడుచోటు లల్లవె చిత్రకూటభూరి
తే. భూధరేంద్రంబు కైకయీపుత్త్రుఁ డిచట, మత్ప్రసాదంబు గాంచె సన్మాన్యచరితుఁ
డగు భరద్వాజమౌనిపుణ్యాశ్రమంబుఁ, జూడు యమునాతటంబును సొంపుమీఱ.

వ. మఱియును. 201

సీ. కాంచు భాగీరథి గంగాభవానిఁ ద్రైలోక్యపావనిఁ బుణ్యలోకదాయి
నిది యూపశాలిని యగు సరయూనది యదియ సుందరి! యయోధ్యాపురంబు
సేయు ప్రణామంబు చేతు లెత్తి యటంచుఁ బలుకుచుఁ గని భరద్వాజునాశ్ర
మంబున డిగి వత్సరంబులు పదునాల్గు చనినఁ బంచమియను దినమునందు
తే. నమ్మహాత్ముని గని భూసుతానుజాభి, యుక్తముగ మ్రొక్కి మునివర్య! యెప్పుమీఱ
భరతశత్రుఘ్ను లుందురే పట్టణమును, భిక్షమె బ్రదికి తల్లు లొప్పెదరె యచట.

తే. అనిన మునివర్యుఁ డనియెఁ గల్యాణచరిత!, భరతుఁ డందఱు మీరాకఁ గోరి జడలు
దాల్చి కృతకార్యములు నివేదన యొనర్చి, పాదుకలఁ గొల్చి తమ్ముఁ డౌభరతుఁ డొప్పు.

క. వనమున మీ రొనరించిన, ఘనకార్యము లెల్లఁ దపముకలిమి నెఱుఁగుదుఁ
జనవర! నారాయణుఁడవు, మనుజాళిహృదయముల నిలుచు మహితుఁడ వీవే. 204

తే. ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడవైన బ్రహ్మ, మనఘ! పరుఁడవు సర్వవిశ్వాత్మకుఁడవు
బ్రహ్మ పుట్టఁడె నీనాభిపంకజమున, లోకగురు వని ప్రఖ్యాతి మీఁకఁ గనఁడె. 205

వ. అట్లు గావున. 206

ఆ. నీవు లోకములకు దేవుఁడ విట్లన, మస్కృతుండ వీవు మాధవుఁడవు
సీత లోకమాత శేషుండు లక్ష్మణుం, డరయుజనుల కిట్టు లౌదు వీవు. 207

వ. మఱియు మొదట సలిలంబుఁ బుట్టించి భూతకృతుండవై యందు శయనించినవాఁ
డగుటను విశ్వాత్ముండవై నరులహృదయంబుల వెలింగెదవు గావునను నారాయ
ణుండ వను నభిధానంబుఁ గంటివి సకలభూతంబులకును బహిరంతరంబులు నీవ
యొక్క యట ప్రయుక్త నాకాశంబుభంగి నతేపకుండ నయ్యు మూఢదృష్టులకుఁ బెక్కు
భంగులఁ గనిపింతువు రఘునందనా! నీలీల లెన్నియని వర్ణింప నేర్తుము కల్పితంబగు
విశ్వంబును దద్విశ్వాధారుండవును బరిపాలకుండవును భోజ్యంబు లగు వస్తుచ

యంబులును భోక్తవును భూతభవిష్యద్వర్తమానత్రికాలంబులను గలుగు సకలం
బును నీవ యనుమను భవదన్యపదార్థంబు లే దనుచును జగద్విదితంబుగ
శ్రుతులు చాటుఁగదా మఱియు నచలంబులగు వృక్షాదులు చలనక్రియఁ గలుగు
మారుతసంబంధంబువలనఁ జలియించుపోలిక మీచేతఁ బ్రేరితం బగుచు జడభూ
తంబగు మాయ నిజావయవంబులగు మహదాదులచేత నొనరించిన జగం బంతయు
మూఢులు మీయందు నారోపింతురు గదా జగదీశ్వరా! యిది యెంతవిచిత్రం
బగు నింక దేహశూన్యుండవు జగద్రక్షకుండవు నగు నీవు విరాట్సంజ్ఞ యగు
స్థూలంబును సూత్రసంజ్ఞయగు సూక్ష్మంబును నగు రెండుదేహంబులు గల వవ్విరా
ట్సంజ్ఞయగు స్థూలదేహంబువలన ననేకలీలావతారంబుల నుద్భవింపఁజేయుచుఁ
గార్యాంతరంబు లద్దేహంబుననే మరలఁ బ్రవేశింపఁజేయుదు వవ్వవతారకృత
లీలాశ్రవణమననిదిధ్యాసలవలన జనులు విముక్తు లగుదు రట్టి యాదినారాయణుం
డవు మద్దృష్టిగోచరుండవైతి వేమని నాదుభాగ్యంబుకొలందిసేయునగు మఱియును.

మ. ధరణీభారము మాన్పఁ బద్మజునిచేతన్ బ్రార్థితుం డౌచు నీ
కరణిం బుట్టితి వార్యసమ్మతములౌ కార్యంబులు న్నీదుచే
సరణిన్ జేయఁగ నొప్పె వత్సరసహస్రంబుల్ ధరాపాలన
స్ఫురణం జెన్నువహింపఁగాఁ గలవు మత్పుణ్యాతిరేకంబునన్. 209

ఆ. రామచంద్ర! భువిఁ దురంగమేధంబులు, చేసి తత్కథలను వాసి మీఱ
నిఖిలజగములందు నిండింపఁగల రవి, చదువ వినిన ముక్తి జనులఁ జెందు. 210

క. మాయాశ్రమంబునకు నా, రాయణ! రమ్మతిపవిత్రమా నాగృహముల్
నీయంఘ్రిరేణువున నీ, రే యిచ్చట నిలిచి తగును రేపటఁ జనఁగన్. 211

శ్రీరాముఁడు హనుమంతుని భరతునొద్దికిఁ బంపుట

వ. అని మహర్షివర్యుండగు భరద్వాజుండు విన్నవించిన ననుమతించి సీతాలక్ష్మణస
మేతుం డై ససైన్యంబుగ నిలిచి యించుకంతతడవు విచారించి పవమాననందనుం
గనుంగొని యి ట్లనియె. 212

ఉ. మారుతపుత్త్ర! నీ విపుడు మత్సఖుఁడౌ గుహుతోడఁ దమ్ముఁడుం
దూరితశత్రుఁ డౌ భరతుతోడుత మత్కుశలంబు పల్కి దో
స్సారుల రావణాదులను జక్కడఁగించుటఁ దెల్పి తల్లు లే
తీరున నుండిరో తెలిసి తీవ్రమె రమ్ము సుబుద్ధిశాలివై. 213

తే. అనుచుఁ బలికిన మనుజుఁడై యహికులేంద్రుఁ, గదియు వినతాతనూభవుకరణి నేఁగి
ప్రీతితోడుత గుహు శృంగిబేరపురము, నందుఁ గని రాఘవులక్షేమ మంత నపుడు.

వ. తెలుపువాఁడై ప్రహృష్టచిత్తంబున నిట్లనియె నిషాదవల్లభా! శ్రీమంతుండును భవత్సఖుండును నగు దాశరథి సీతాలక్ష్మణసమేతుండై నీతోడఁ గుశలంబు పలుకు మనియె నమ్మహాత్ముండును భరద్వాజమునీంద్రుచేత ననుజ్ఞాతుండై యిచ్చటకుం జనుదెంచు నీవునుం జూడఁగల వనుచుఁ బులకాంకితతనూరుహుండగు నప్పుణ్యు వీడ్కొని వాయుపథంబున వెడలి రామతీర్థంబగు సరయూప్రవాహంబు దాఁటి నందిగ్రామంబు గాంచి క్రోశమాత్రదూరంబున నుండి యచ్చట. 215

క. మలపంకదిగ్ధాంగుఁ, ఫలమూలాహారు రామభద్రపదాబ్జో
జ్జ్వలదర్శనచింతాపరు, బలభిద్వినుతోరుచరితు భరతుం గనియెన్. 216

వ. మఱియును. 217

సీ. సకలవసుంధరాచక్రభారం బంతయును పాదుకలయందు నునిచి వల్క
లంబులు గట్టి దేహంబు శుష్కింపంగ నాశ్రమంబున నుండి యఖిలపౌర
జనులు మంత్రులు వీడఁజాలక కాషాయవస్త్రులై తనుఁ గొల్వ వసుధయందుఁ
దనువుతో ధర్మ మంతయు వచ్చి నిల్చెనో యన నట్టు లున్న ధర్మాభినిరతు
తే. భరతుఁ గని పుణ్య మేదేవు పాదదర్శ, నంబు వీక్షించె దీ నట్టి యంబుజాక్షుఁ
డాహవంబున దశకంధరాదివీర, దానవులఁ జంపి కుశలియై తనరు నిపుడు. 218

ఉ. వీటికిఁ జింత లక్ష్మణమహీజలతోడుత రామచంద్రుఁ డి
చ్చోటికి వేగ రాఁగలఁడు చూచెద వీ వన సంతసించి య
మ్మాటకు మూర్ఛనొంది కులమండనుఁ డాభరతుండు లేచి శై
లాటకులాగ్రగణ్యుఁ బవనాత్మజుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి వేడుకన్. 219

సీ. పుణ్యచరిత్ర నీపుణ్యంబునను రాఘవేంద్రు సద్వార్తల నెఱుఁగఁ గంటి
మనుజుండవో కాక మమ్ము రక్షింపంగఁ గరుణ నేతెంచిన సురవరుఁడవో
యివ్వాక్యమునకు నీ కిచ్చెదఁ గైకొను గోసహస్రములను భాసమాన
భూషణాంచిత లగు పొలఁతులఁ బదియార్గురను గ్రామశతముల ననుచు ననియె
తే. నిట్టు లని భవ్య! బ్రతికినయేని సౌఖ్య, మొందు నెప్పుడైన ననుగాథ యొప్పె నిప్పు
డాత్మనమ్మంగ మనుజుల కగచరులకుఁ, బలుకుసాంగత్య మెబ్భంగిఁ గలిగె మఱియు.

వ. ప్రీతికరంబగు రఘునాథుకీర్తనంబు విని బహుదినంబు లయ్యెఁ గావున సత్యంబుగఁ బల్కిన నమ్మెద. 221

మ. అనిన న్మారుతనందనుం డపుడు కల్యాణంబునౌ రాఘవేం
ద్రుని వృత్తాంతము నంతఁ బల్కినను జేతోమోదముం జెంది చ
య్యన శత్రుఘ్నునిఁ జేరి నీ విపు డయోధ్యాపట్టణం బెల్లఁ గాం
చనరత్నోజ్జ్వలమౌక్తికాంబురుహభాస్వద్వస్త్రమాల్యాదులన్. 222

వ. అలంకరించునట్టులును నెల్లెడలం గల్గు దేవతాయతనంబులకు నానోపహారబలివిధానంబు లాచరించునట్టులును జేయింపుము వెండియు. 223

క. దూతలు స్తుతిపాఠకులును, వైతాళికజనులు వారవనితలు గుములై
సీతాచేతోవల్లభు, భాతిం గనుఁగొనఁగ వెడలువగిది రయమునన్. 224

తే. బ్రాహ్మణోత్తములును సర్వపౌరజనులు, రాజకాంతలు మంత్రులు రాఘవేంద్రు
పూర్ణచంద్రుని బోలు నెమ్మోముఁ గాంచు, వేడుకలు పల్లవింపంగ వెడలియిపుడు.

క. చనుదెంచున ట్లొనర్పుము, యినవంశధ్వజచయంబు లెత్తఁగ ద్వారా
ళిని దోరణములు గట్టఁగ, ఘనతరసౌధములఁ మేలుగా నొనరింపన్. 226

భరతశత్రుఘ్నులు శ్రీరాము నెదుర్కొనుట

వ. చేయింపు మనిన వల్లె యని యట్ల నియోగించి శిబికారూఢు లగుచు రాజకాంతలు వెడల శతసహస్రతురంగంబులను నయుతగంధసింధురంబులను స్వర్ణరత్నభూషితంబు లగు దశసహస్రరథంబులను నానోపాయనపాణులగు భూసురకాంతలం దోడుకొని శత్రుఘ్నుండు గూడి రాఁగ భరతుండును దనయున్న యగు రామచంద్రు పాదుకలు శిరంబునం దిడుకొని ముకుళితకరకమలుండై పాదచారి యగుచుఁ దద్దర్శనాభిలాషి యై వెడలె నాసమయంబున ముందర. 227

సీ. కనుపించె నీరజాసనమనోనిర్మితం బంబరంబునఁ బుష్పకంబు చంద్ర
కాంతితోడుత నంతఁ గనుఁగొనుం డదె జానకియు రామలక్ష్మణుల్ కీశవిభుఁడు
సుగ్రీవుఁ డదె బలోదగ్రుఁ డైన విభీషణుండు మంత్రులతోడ నుండెఁ జూడుఁ
డని హనుమంతుఁ డిట్లనిన నబ్భరతుండు శ్రీబాలవృద్ధులు చెలువు మీఱ

తే. నదియె రాముఁడు రాముఁ డంచనఁగఁ దొడఁగి, రందఱును వాహనంబుల నపుడు డిగ్గి
కలితముకుళితపాణులై నిలిచి రంత, ధావదంబుధ జంద్రరథంబుగతిని 228

వ. సమీపించె నాసమయంబున హృష్టమానసుం డై కరయుగంబులు మొగిడ్చి మేరుధరాధరస్థుండగు భాస్కరునకు నమస్కరించు చందంబున. 229

క. రామునకు సన్నుతున్కు, త్రామునకు సమస్తదైత్యదానవభటహృ
ద్భీమునకు దయితసీతా, భామునకు నమస్కరించె భరతుం డపుడున్. 230

క. రామాజ్ఞ నవ్విమానము, భూమిస్థం బయ్యె నంతఁ బొలుపుగఁ దమ్ముల్
శ్రీమంతు భరతుఁ గాఁగిట, నేమంబునఁ దిగిచి కరముచేఁ జుబుకంబున్. 231

వ. పుణుకుచు రఘువల్లభుండు. 232

క. కనుఁగొంటిని బహుదినముల, కని యంకమునందుఁ దిగుచు చాతని దేహం
బునఁ గల్గు భూపరాగము, తనకరయుగములను నిమిరెఁ దామరసాక్షీ!. 233

వ. ఇట్లు భరతుం గౌరవించె నాసమయంబున లక్ష్మణుండు జనకనందనసద్గుణావళు లుపన్యసింప భరతుండును సంతసంబునొంది వినుతించుచు జాంబవంతాదివానరులం గౌఁగిలించుకొని కుశలం బరసె వారును మానుషాకారంబుల నబ్భరతునకు మైత్రిఁ జూపి రంత భానునందనుం గనుంగొని. 234

తే. నీసహాయంబునను భూసుతాసమేతుఁ, డగుచుఁ జనుదెంచె రాఘవుఁ డసురవరుల
గెలిచి యటుగాన నన్నదమ్ములము మేము, నలువురము నీవ యైదవ దలఘుమూర్తి.

వ. అంత శత్రుఘ్నుండును. 236

తే. రామలక్ష్మణులకును శ్రీరామకాంత, యైన భూపుత్రికిని వినయమున మ్రొక్కి
వినుతియొనరించె రాఘవుండును స్వమాత, యైన కౌసల్యసన్నిధి కరిగి యపుడు.

వ. శోకకర్శిత యగు నప్పుణ్యవ్రతను నమస్కరించి కైకేయీసుమిత్రల చరణంబుల కెఱఁగి వినయంబు సలిపె నాసమయంబున. 238

క. భరతుఁడు స్వాభావికస, చ్చరితుఁడు పాదుకలు రామచంద్రుని పదపం
కరుహములయందు నిలిపెను, గురుతరపూజలఁ దనర్చుకొని ఘనభక్తిన్. 239

వ. ఇట్లు రఘునాయకుపాదారవిందంబులయందుఁ బూజితంబులగు పాదుకలు నియోజించి ఫాలతలఘటితకరయుగళుం డై యిట్లనియె. 240

సీ. జానకీనాథ! రాజ్యం బింతపర్యంతమును పాదుకలయందు నునిచి యిప్పు
డతిభక్తి మీకు సమర్పణ గావింప సఫలమయ్యెను నాదుజన్మ మెల్ల
రంజిల్లె మన్మనోరథము లయోధ్యాపురమ్మున కరుదెంచు మిమ్ముఁ గాంచ
బాగుమీఱంగఁ గోష్ఠాగారబలకోశములు దశాంశల మించెఁ దెలియ మీదు

తే. తేజమున నింతపూనితి రాజవర్య!, యనుచుఁ బలికిన భరతుని గని సమస్త
వనచరేంద్రులు కన్నుల వారి నించు, చును బ్రశంసించి రంతట సుందరాంగి! 241

వ. రాఘవుండును. 242

క. తనయనుజుని సద్గుణముల, కనుమతుఁడై వెడలి యతని యాశ్రమమునకుం
జన డిగ్గి పుష్పకంబును, గనుఁగొని రాఘవుఁడు పలికెఁ గరుణ దలిర్పన్. 243

వ. చనుము కుబేరు వహింపు మేము దలఁచుసమయంబున రమ్మనుచుఁ బుష్పకంబును వీడుకొలిపి. 244

క. దేవేంద్రుండు బృహస్పతి, సేవించినభంగి నవ్వసిష్ఠుని భక్తిన్
సేవించె రామచంద్రుం, డావనమున వికచపంకజాయతనయనా. 245

వ. అనుచు నవ్వృత్తాంతం బంతయు మహాదేవుండు భవానికిం జెప్పి మఱియు నిట్లనియె నిట్లుమహాత్మునకుం దనను రెండు సింహాసనంబులు దెప్పించి యుభయులునుం గూర్చుండి సంభాషించు నవసరంబున. 246

క. వినయంబున భరతుం డో, వనజాక్షా! మదీయజననివలనను గృపచే
తను రాజ్యమొసఁగితిరి యది, మును పొసఁగినభంగిఁ గొనుఁడు ముదమున మరలన్.

తే. అనుచు భరతుండు ప్రాంజలియగుచు వేఁడఁ, గైకయీదేవి వినుతింపఁ గార్య మనుచు
వన్వసిష్ఠుండు పలుక రాజ్యాధిపత్య, గౌరవము నూనె రామభూకాంతుఁ డపుడు

వ. అమ్మహాత్ముండు మాయాగుణంబు ననుసరించి యాార్య చేష్ట లు చేయుచుండు నదియుకా
దఖిలదేవతారాజ్యవైభవధారేయుండును సుఖజ్ఞానైకరూపుండును నిరస్తాతిశయుం
డును నానందరూపుండును నగు జగదీశ్వరుని కిమ్మనుష్యరాజ్యం బెంత మఱియును.

సీ. ఏదేవు కరుణావసేక్షణం బాఖండలాధిపత్యము మానవాళి కొసఁగు
నేపుణ్యు భ్రూభంగ మీరేడుజగములు నిర్ఘాతముగఁ జేసి నీటఁ గలుపు
నేభవ్యులీలచే నీసృష్టి జనియించు నెవఁడు విరక్తుఁడై యొనయుచుండు
నేమాన్యుఁ డిటు మానవేంద్రుఁడై జనియించి సకలలోకముల కోరికల నొసఁగు

తే. నట్టిసిరున కీరాజ్య మనఁగ నెంత, మనుజుఁ డయ్యెను గానఁ దదనుసరణము
గాఁగ దొరయుంచుఁ జెలువొందె గానిలేక, యున్న నేతద్వికారంబు లున్నె యచట

వ అంత శత్రుఘ్నువచనంబున రామాభిషేకార్థంబు నిపుణులగు శ్మశ్రుకృంతకు
లఖిలసంభారంబులు నాయితంబులు చేసి రాసమయంబున. 251

ఆ జడలు విచ్చి చిక్కు చక్కఁగాఁ గావించి, భరతలక్ష్మణులును బ ల్కికంఠు
సోదరుఁడును మఱియు సుగ్రీవుఁడును మజ్జనంబు లొనరఁజేసి రంబుజాక్షి!.

వ. ఇట్లు స్నానంబు లొనరించి మహార్ఘంబులగు వసనంబులు గట్టి చిత్రమాల్యానులే
పనులై యొప్పి రంత భరతుండును సేవకవర్గంబులచేత రామచంద్రునకు రాజ
కాంతలవలన భూతనయకును మజ్జనంబులు సేయించి రాజార్హంబులగు వస్త్ర
మాల్యచందనాభరణాదులనలంకృతులం గావించె నయ్యవసరంబునఁ బుత్రవాత్సల్య
యగుటం జేసి. 253

క. కౌసల్యయు వానరకాం, తాసముదయముల నలంకృతలఁ జేయించెన్
భాసురమణిమయభూషణ, వాసస్స్రిక్చందనాదివస్తువులఁ జెలీ!. 254

వ. అంత సుమంతుండు శత్రుఘ్నుశాసనంబున సూర్యసంకాశంబగు రథంబుఁ దోడి
తెచ్చి ముందఱ నిలిపిన 255

తే. సత్యధర్మప్రవర్తనశాలి రాఘు, వేంద్రుఁ డాస్యందనంబుపై నెక్కె ముందు
పవనజవిభీషణాంగదజప్రముఖు లక్క, వారణాదుల నెక్కి జోహారుసేయు 256

తే. దేవి జనకాత్మజయును సుగ్రీవసతులు, యానముల నెక్కి రక్షోదేవాళి గొలువ
ననువుమీఱెఁ బాకశాసనునిభంగి, దశరథాత్మజుఁ డొప్పెఁ దత్సమయమునను.

వ. ఇట్లు రథారోహణంబు సేసి. 258

శ్రీరాముఁడు సపరివారముగా నయోధ్యఁ జొచ్చుట.

సీ. శ్వేతాతపత్త్రంబు చెలఁగి శత్రుఘ్నుండు పట్టె సారథి యాయె భరతుఁ డొప్ప
సౌమిత్రి వ్యజనంబు సద్భక్తి ధరియింప రాక్షసేంద్రుఁడు చామరములు వీవ
సురసిద్ధసాధ్యు లంబరమున వినుతింప మనుజులై వనచరుల్ దన్నుఁ గూడ
భేరీమృదంగశంఖారావపణవానకాదు లజాండంబు భేదిలంగ

తే. ప్రాయఁ జెలువొందివెడలె నారాయణుండు, రాఘవేంద్రుండు లోకసంరక్షకుండు
దివ్యకోదండధారి యాదిత్యవంశ, వార్ధిచంద్రుండు సద్యశోవర్ధనుండు. 259

వ. ఇట్లు హరితవర్ణంబులగు తురంగంబులం బూనిన యరదం బెక్కి వివిధాలంకార శోభితంబగు నయోధ్యానగరంబు దరియం జొచ్చి రాజమార్గంబునం జనుదెంచు నవసరంబునఁ బౌరకామిను లెల్ల రామాగమనంబు విని సత్వరంబునఁ జేయుపనులు మాని కాంచనసౌధంబు లెక్కి. 260

సీ. పీతాంబరావృతుఁ బీనభుజాంతరు రవితుల్యతేజు నారక్తపంక
జాయతనేత్రు ననర్ఘ్యముక్తాఫలహారకిరీటకేయూరకటక
కుండలకటిసూత్రమండితు మృగమదగంధలిప్తవినీలగాత్రుఁ గల్ప
భూరుహాసుమదాము సూరతనూజాదిశాంతవానరసేవ్యు జనమనోభి

తే. రాము దూర్వాదళశ్యాము రాముఁ గాంచి, యతిముదంబునఁ దన్మూర్తి నఘునిప్రీ
వాత్మకును దృక్కులను బధ్యమైనదాని, నిలిపి రాత్మీయమానసనీరజముల. 261

వ. మఱియు దృక్ఛకోరంబుల రామముఖచంద్రచంద్రికాస్వాదనంబు సేయుచు లాజలును వివిధంబులగు పుష్పంబులును స్వానందమూర్తి యగు నారాజరత్నంబు పయిం జల్లం దొడంగి రాసమయంబున. 262

ఆ మందహాస మానసేందుబింబమునకుఁ, దోడు సలుపఁ దనయి లాడుచుండ
వారితంద్రు లరయి వైఖరి చూచుచు, నుండె రాఘవేశ్వరుండు ప్రజల. 263

వ. ఇట్లు కరుణారసాపలోకనంబుల సకలజనంబులకు సౌఖ్యం బాచరించుచుఁ దూర్య ఘోషంబులతోడ భరతుండు రథంబు నడుప సర్వాలంకారశోభితంబగు పితృగృహంబుఁ జొచ్చి తదంతఃపురసౌధాంతరంబునఁ దనతల్లి యగు కౌసల్యాదేవిం గనుంగొని నమస్కరించి తక్కిన దశరథకాంతాజనంబులకుం బ్రణమిల్లి యుచితాసనంబులం గూర్చుండి వసిష్ఠాదిమహర్షివర్గంబులు వేఱువేఱఁ బీఠంబులం జెలువొంద దివిజవల్లభుండునుంబోలె సత్యపరాక్రమశాలి యగు రామచంద్రుండు భరతుం గనుంగొని యిట్లనియె. 264

తే. అఖిలసంపత్సమాయుక్తమైన నాఁగు, మంచిరము వేగ మర్కటకుమారవరులు
దానవేంద్రునకును జూపి తగినయోపల, నఖిలసైన్యంబులకును నిల్పునట్లొనర్పు.
వ. అని నియోగించిన భరతుండును దద్వచనానుకూలంబుగ విడిదలు గనంబఱచి సుగ్రీవుం గనుంగొని భానునందనా! రాఘవాభిషేకార్థం బతిత్వరితవేగులగు ప్లవంగపుంగవులం బనిచి చతుస్సముద్రసలిలంబులు దెప్పింపు మెల్లి యొనరించుట నిశ్చయం బనిన సుగ్రీవుండును. 266
ఆ. సముఖమునకు వాయుజసుషేణజాంబవ, దంగదాదులను బ్రియమ్ము తోడఁ
బిలిచి వారినిధుల జలము దెండు సుదాక్ష, చేత రాఘవాభిషేకమునకు. 267
క. అని పలికిన వారు చతు, ర్వననిధులకు నేఁగి వివిధరత్నఖచిత గాం
చనకలశముల జలంబులు, దినకరనందనునికడకు దెచ్చిరి ప్రీతిన్. 268
వ. అవ్విధంబు శత్రుఘ్నున కెఱిఁగింప నతండును నిఖిలమంత్రిగణపరివృతుండై గంగాదిపుణ్యతీర్థసలిలంబులును నవిరూ వసిష్ఠుండుఁ గనిచిన నమ్మహోత్సవంబును వృద్ధులగు బ్రాహ్మణవర్గంబులం గూర్చుకొని సంభ్రమంబున. 269
ఆ. కనకరత్నఖచితఘనపీఠమున రాఘ, వేంద్రు నిఖిలభూతలేంద్రవైభ
వప్రకాశుఁ జేయ వసుధాతనూజాక్షి, యుక్తముగను గూరుచుండఁ బెట్టె. 270

శ్రీరామచంద్రుని పట్టాభిషేకము.

వ. ఇట్లు వివిధాభరణభూషితులగు నాదంపతులఁ దత్సింహాసనాసీనులం గావించి భేరీమృదంగాదిమంగళవాద్యంబులు చెలంగ సభక్తగణంబులు జయజయశబ్దంబులు పలుక సుగ్రీవపవననందనాదిప్లవంగచమూవల్లభు లుభయపార్శ్వంబుల వివిధాలంకారశోభితులును వృత్తచామరహస్తులునై బలిసికొలువ మహేంద్రులయనన్నిభంబగు తత్సభామంటపంబున. 271
సీ. గౌతమ వాల్మీకి గాధేయ పైంగళ వామదేవ వసిష్ఠ వాలఖిల్య
జాబాలి కుంభసంజనిత భరద్వాజ ముఖ్యమునీశ్వరులు ముదముతోడ
బలి మించుతులసీదళంబులఁ గుశలచేఁ బుణ్యతీర్థోదకంబుల సుగంధ
సంయుతంబు లొనర్చి శక్రున కైంద్రాభిషేకంబు వసువులు సేయుభంగి
ఆ. రాఘవునకు జనకరాజకన్యాశోభి, తాంకదేశునకు దశాననాబ్జ
గంధసింధురునకుఁ గడఁగి రాజ్యాభిషే, కం బొనర్చి రప్పుడంబుజాక్షి!. 272
వ. తదవసరంబున. 273
చ. విపులములై పయోనిధులు విష్ణుపదీజల మంతె మేఘసం
ఘముల మహాధ్వను ల్సెలఁగె గంధవహుండు వసుంధరాలి యయ్యె సం

భ్రము నొకసత్ర మయ్యె రవిరాజముఖగ్రహసేవ్యమానమై
యమరె నభంబు నచ్చరలు నాడిరి పాడిరి కిన్నరోత్తముల్. 274

వ. ఋత్విక్కులును బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులును దత్కాంతానివహంబులను మంత్రులును సర్వౌషధీరసంబుల నభిషేకంబులు గావించిరి. గగనతలంబున నింద్రాదిదిక్పాలకులు స్వవిమానరూఢులై వినుతింపం దొడంగి రయ్యవసరంబున సింహాసనారూఢుండును రాజ్యాభిషిక్తుండును నగు రాఘవేంద్రునకును. 275

సీ. పాండురచ్ఛత్త్రంబు పట్టె శత్రుఘ్నుండు చామరంబులు విభీషణవనాట
వల్లభుల్ వైచిరి వాసవచోదితుం డగుచు సమీరుండు హార మొకటి
మణిమయాంచితము రామక్షితీశునకు సమర్పణ గావించె నమ్మహాత్ముఁ
డంతకన్నను మేటియగు హార మొక్కటి యిప్పించె సత్కరుణచే మించి యపుడు
తే. ఝంఝణాంఝణఝంఝణాంఝణ మ్మటంచు, మొఱసె దుందుభులాకసంబున సురలు
వినుతి గావింపుచును ముంచి విరులవాన, జల్లొనర్చిరి యారామచంద్రుపైని 276

వ. అప్పుడు. 277

సీ. హారకిరీటకేయూరాంగదోజ్జ్వలకటిసూత్రనూపురకలితుఁ బద్మ
పత్త్రాయతేక్షణు భావజకోటిలావణ్యు సుమధ్యు దూర్వాదళాభ
దేహుఁ బీతాంబరు దివ్యచందనలిప్తగాత్రు మహోరస్కుఁ గంబుకంఠు
నఖిలలక్షణు ననంతాదిత్యసంకాశు ద్విభుజు మందస్మితు దీర్ఘబాహు
తే. భూసుతాధిష్ఠితస్వాంకుఁ బుణ్యచరితు, భూరిసింహాసనస్థితుఁ బురుషవర్యు
వీరవానరసేవ్యు దోర్వీర్యధుర్యు, రాఘవేశ్వరు దివిజశరణ్యు విష్ణు. 278

వ. మఱియుఁ దదంకప్రదేశంబున. 279

సీ. కనకసన్నిభదేహ కమనీయరత్నసంఘటితభూషణ గంధకలితనిటల
విద్యున్నిభాంబర వికచాంబురుహనేత్ర [illegible]కరాబ్జ రాజవదన
సద్వ్రతిశయయుక్త చారుచందనలిప్తవక్షోజయుగళ హర్యక్షమధ్య
నూపురాంచితపాద నూత్నయౌవన షట్పదాలక హారహారాభిరామ
తే. పావనచరిత్ర రామహస్తావలంబి, తోరముక్తకస్రై యొప్పు ధారణీత
నూభవను నిట్లు గాంచి తద్వైభవమున కతిముదము నొంది గిరికన్యకావిభుండు.

వ. విహాయసంబున నఖిలదేవతాగణయుక్తుం డయి యిట్లని వినుతించె. 281

సీ. చారునీలోత్పలశ్యామలవిగ్రహా! హారకిరీటకేయూరమహిత
భూష! సుమిత్రానుజోపేత! శ్రీరామ! నీకు వందన మగుఁ గాక వాజ్ఞ

నోదేహముల నీవు నూఁది యొక్కాలంబు నాద్యంతరహితుండ వగుచు నాత్మ
మాయచే లీలలు సేయుచు నొకఁడవై యొప్పెద వీవ నిజోరుసౌఖ్య
తే. మునవితోంతంబురతుఁడవై మూఁడు గుణము,లను జగంబులఁ బుట్టించి పెనిచి త్రుంచి
లేశమైన సవజ్ఞత లేక తనరు, పూజితుఁడ వీవ దశరథరాజతనయ! 282
క. కరుణను భక్తులఁ బ్రోచెదు, కాఅను ఋషాద్యాకృతులను గుణయుక్తుఁడవై
ధర నుద్భవించి జ్ఞానుల, కిరువుగఁ గనుపించు ప్రభుఁడ వీవ మహాత్మా! 283
చ. ఘనమగు స్వాంశతోఁ దుత జగంబు లొనర్చి మహాఫణీంద్రప
త్రిని దదధఃప్రదేశమున దిక్కొని యయ్యుపరిస్థలంబునం
దనలునిభంగి మేఘముల నన్నిట నిల్చి ప్రసన్నరూపివై
తనరు మహౌషధుల్ గురియు దాతవు నీవె సరోజలోచనా!. 284
వ. మఱియును. 285
చ. అనలునిమాడ్కి దేహభృతులందున నిల్చి సమస్తభుక్తిప
స్తునిచయముల్ చతుర్గతుల సొంపొదవన్ బచనంబు సేయుచుం
బనివడి నిత్యమును బవనపంచసహాయుఁడవై జగంబులె
ల్లను భరియింపుచుం దనరు లక్షణవంతుఁడ వీవ రాఘవా!. 286
తే. చంద్రసూర్యాగ్నులందును సకలభూత, ములను జెలువొందు కాంతియు మొనసివారి
ప్రాభవాయుర్యశోధైర్యవైభవములు, నీగు సత్యంబ కాదె నిష్కేదరూప!. 287
క. శివ నారాయణ కమలజ, దృవ రవి శశి కాల కర్మ పరిభేదముల
ధ్రువముగఁ దోఁతువు వాదుల, కవనీతలవిభుఁడ వొకఁడ వయ్యును రామా!. 288
తే. మత్స్య కచ్ఛప వారాహ మనుజ సింహ, వామనాద్యాకృతుల ధరావలయమున పో
ణములఁ జెలువొందిశ్రుతిపురాణములనొప్పు, పుణ్యుఁడవునీవ రామ! సంపూర్ణకామ!.
వ. దేవా! యనాది కారణంబున సదసద్విభాగం బగు ప్రపంచంబంతయు నీవ మఱియు
ననంతంబగు సృష్టియందు భూతభవిష్యద్వర్తమానంబులగు స్థావరజంగమంబు
లెల్లను నీవె కాక భవద్వ్యతిరిక్తపదార్థం బెందునుం గనుపింపదు పరాత్పరుఁడగు నీదు
యాథార్థ్యంబు కమలసంభవాదులు నెఱుంగం జాలక భవన్మాయావృతత్వంబు
వలన బహిరంగుండ వనుచుఁ దలంతు రింక నీయుభక్తి సేవాపరమానసులగు పుణ్యు
లకు నిశ్చయంబుగా నెఱుంగంబడును మఱియును. 290
క. ఏనును నీనామము మది, నూని కృతార్థుండ నగుదు నొగి మృతులగు న
మ్మానవులకుఁ దెలుపుచుఁ గా, శీనిలయంబున వసింతు శివతోడ నృపా!. 291
క. ఎవ్వరైన నిత్య మీ స్తవ, మవిరళమతిఁ జదువ వ్రాయ నాకర్ణింపన్

ప్రవిపులసౌఖ్యవహులై, శిశువులు నీకృపను సన్నుఁ జెందుదు రనఘా! 292

వ. అని యిట్లు పార్వతీవల్లభుండు వినుతించుసమయంబున నింద్రుం డిట్లనియె 293

ఆ. భానువంశతిలక! దానవాధముఁ జంపి, జానపదంబు చేతఁ గొనియె మాదు
సుఖము లవియు నీదు సుప్రసాదంబున, మరలఁ గలిగె నిపుడు మడిసె రిపుఁడు.

వ. దేవత లిట్లనిరి 295

తే. యజ్ఞభాగంబు లెల్లఁ దా నపహరించు, నివ్వఁ డొక్కఁడైన నన్నిచు నిపుడు మీరు
కూల్చుటను మాకు నవి సమకూడె మరల, మానిహృదయాంబుజదినేశ! జానకీశ!.

వ. పితృదేవత లిట్లనిరి 297

ఆ. ఓమహాత్మ! రఘుకులోదధిసంపూర్ణ, చంద్ర! వీఁడు మిగుల సాహసమున
నపహరించి తిను గయాదత్తపిండాదు, లమరె మాకుఁ దొంటియట్ల యిపుడు 298

వ. యక్షు లిట్లనిరి 299

ఉ. వెట్టికిఁ గొట్టి మమ్ము రఘువీర! నితాంతము బాధపెట్టి యి
ట్టట్టును బోవనీఁ డిదియ యానము ప్రాయఁగ మాభుజాగ్రముల్
గొట్టుకపోయెఁ జూడుఁ డిలఁ గూలెను వాఁ డికఁ గానఁ జింత పోఁ
దట్టి త్వదంఘ్రిసేవల ముదంబున నుండెద మింక మాకృపన్. 300

వ. గంధర్వు లిట్లనిరి. 301

తే. ఏము సంగీతనిపుణుల మెప్పుడు నిక
థాళిఁ జదువుచు నిత్యసౌఖ్యమున నుందు
మట్టులు గాదయ్యె నైన దైత్యాధముండు
గ్రుంగుటను దొంటిభంగి నుహ్వాంగఁ గలిగె. 302

వ. అనుచు నివ్విధంబున మహోరగసిద్ధకిన్నరపతత్రిణా ప్రజాపతి ప్రముఖులు వేఱు వేఱఁ బట్టాభిషిక్తులగు నా రాజదంపతుల వినుతింపుచు నయనోత్సవంబుగఁ గనుంగొనుచు నభినందితులై నిజస్థానంబులకుం జనిరి. బ్రహ్మరుద్రాదులు నమ్మహామహాకల్యాణగుణంబులు గానంబు సేయుచు సింహాసనస్థితంబును సీతాలక్ష్మణసమేతంబును నగు నా రాజవల్లభురూపంబు మానసింపుచు నిజనివాసంబులకుం జనిరి తదనంతరంబున. 303

మ. చెలఁగెం దుందుభు లాకసంబున నురల్ సేమంబునం బూలవా
నలు గావించిరి సంతసించిరి మునుల్ నారాయణుం డారమా
లలనాధీశుఁడు రాఘవుం డమరె సాలంకారుఁడై భూమిజా
నిలపుత్రార్కజలక్ష్మణాద్రి[illegible]మానివ్యూహముల్ గొల్వఁగన్. 304

వ. అనుచు మరలి సదాశివుం డంబికతోడ నిట్లనియె నివ్విధంబున సకలలోకసుఖావహుండగు రాఘవేశ్వరుండు ధరణీపాలనధురీణుండై యుండ నయ్యవసరంబున వసుంధర సస్యసంపన్నయయ్యె మహీరుహంబులు ఫలవంతంబులు సుగంధహీనంబులగు కుసుమంబులు సుగంధసహితంబులు నగుచుం జెలువొందె నమ్మహామహుండును శతసహస్రసంఖ్య లగు గజతురంగధేను సముదయంబుల నెల్లవారికి నొసంగెఁ బూర్వంబ నూఱు వృషభంబులును ముప్పదికోటులు సువర్ణంబులును వస్త్రాభరణరత్నాదులును బ్రాహ్మణోత్తములకు సమర్పించె వెండియు. 305

క. భాస్కరతనయున కొసఁగెను, భాస్కరసదృశంబు కనకబహుమణిగణశో
భాస్కరము హార మప్పుడ, భాస్కరకులతిలకుఁ డతికృపన్ వనజాక్షీ!. 306

వ. అవ్విధంబున. 307

క. తారేయున కొసఁగెను రే, యూరంబులు తోన నొసఁగె నుర్వీసుతకున్
దారాధిపకోటిసమము, హారము మణిరత్నఖచిత మంబుజనయనా!. 308

వ. అదియు నవ్వైదేహకన్య కారత్నంబు కరంబునం దిగిచి నిఖిలవానరవ్యూహంబులను రామచంద్రునిం గనుంగొను నవసరంబున నింగితజ్ఞుండగు రఘువల్లభుం డిట్లనియె.

ఆ. ఎవరివలన నీవి టింపు గంటివి వారి, కిమ్ము హార మనిన సమ్మదమున
ననిలజాని కొసంగె నమ్మారుతియు మించె, హారమునను మించు గౌరవమున. 310

వ. ఇట్లు సీతాదత్తంబగు హారంబువలన విరాజమానుండయి కరకమలంబులు మొగిడ్చి యున్న పవమాననందనుం గనుంగొని తద్భక్తితాత్పర్యంబునకుఁ దుష్టచేతస్కుండై రఘువల్లభుండు. 311

ఆ. అనిలపుత్ర! నీహృదంతరేప్సిత మెద్ది?, వేఁడు మనిన వంగు వేల్పులకును
ననుపనట్టిదైన సమకూర్తు ననిన సం, తసము నొంది పవనతనయుఁ డపుడు. 312

ఉ. నామది నీదునామభజనంబునఁ దృప్తి వహింప దింక నే
నీమహిలోన దాని భజియింపుచు సౌఖ్యముతోడ నుందు శ్రీ
రామ! వరం బొసంగిన ధరాస్థలి నిల్పుము మత్కళేబరం
బామహనీయనామము గలంతటికాలము దీని వేఁడెదన్. 313

వ. అనిన రామచంద్రుండును నవ్విధంబున నగుంగాక ముక్తుండవై యుండుము కల్పాంతంబున నాదుసాయుజ్యంబు నొందెద వనుచుఁ గటాక్షించె నంత జనకనందన కృపాహృదయంబున. 314

సీ. వినవయ్య! హనుమంత! వేల్పుమూఁకలు వత్తు రెచట నీ వుండిన నచటి కెల్ల
మాయాజ్ఞ ననిన నమ్మారుతి యతిభక్తితోడుత నాదంపతులకు మ్రొక్కి

చనలేక చనలేక కనుల నానందాశ్రు లొలుక మహాబుద్ధియుతుఁడు గానఁ
దపము సేయఁగ శీతధరణీధరంబున కరిగె రాఘవుఁ డంతఁ గరుణతోడ
తే. గుహునిఁ గన్గొని మత్సఖ! కొమరుమిగుల, శృంగిబేరంబునకు నేఁగు మంగళములు
బ్రార్జితంబులు భుజియింపు మనుదినంబు, ననుభవింపుము సాయుజ్య మొదవుఁ దుదిని.
వ. ఇది యసంశయం బనుచు దివ్యాభరణంబులును విపులంబగు రాజ్యంబును విజ్ఞానం
బును నొసంగిన గుహుండును బ్రముదితమానసుం డై స్వభవనంబునకుం జనియె
భానునందన విభీషణులును దక్కిన వనచరవ్యూహంబులును సమాల్యాభరణవస్త్రా
దుల యథార్హంబుగఁ బూజితు లై నిజనివాసంబులకుం జనిరి. రామచంద్రుండును.
శా. పాలింపన్ ధరఁ దండ్రి భంగిని కృపాపారీణుఁడై లక్ష్మణుం
డాలక్ష్మీవిభుచేతఁ గోరిక యొకింతైనన్ మదిన్ లేకయుం
బాలుం డయ్యును యౌవరాజ్యమునకున్ భవ్యాత్ము లిట్లయ్యుఁ ద
ల్లోలస్వాంతుఁడు గాక యన్న కనుకూలుం డై జయించె న్మదిన్. 317
వ. ఇవ్విధంబునఁ దమ్ముండు సేవలు సలుపఁ బరమాత్ముండు ధర్మాధ్యక్షుండును నిత్య
లుండును గర్తృత్వాదివిహీనుండును నిర్వికారుండును నయ్యు రఘునాయకుండు
నిజానందంబున సంతుష్టుం డగుచు లోకంబుల కుపదేశంబు సేయుచందంబున మాను
షదేహానుసారుం డై విపులదక్షిణల నశ్వమేధాది యజ్ఞంబు లనేకంబులు గావిం
పుచు సకలజనవత్సలుం డై ధరాతలంబు శాసింపుచుండె నక్కాలంబున. 318
సీ. కలుగవట్లే యాపదలు సర్వభయములు విధవలు వ్యాధులు బధిరు లంధు
లరిభయంబులు వృద్ధు లమృతులై యుండంగ బాలురు గ్రుంగుట లాపె సరయు
జనులెల్ల రామపూజాపరుల్ రాఘవచింతకు లస్వకులోక్తశీలపరులు
కాలాంబుదములు మేఘములు పౌరాంగనల్ పతిభక్తియుతులు నిష్పాపు లిట్లు
తే. వెలయ నంద త్రికిని దండ్రి విధముదోఁప, సర్వలక్షణసహితుండు సర్వశక్తి
యుతుఁడు నై రాఘవేశ్వరుం డుర్వియేలె, సోత్సవంబున పదివేలవత్సరములు 319
చ. అనుచు శశాంకమౌళి తుహినాచలనందనతోడఁ బల్కెఁ బా
వనము శుభప్రదంబు ధనవైభవదం (బభిషేక) మెవ్వరై
నను వినిసం బఠించిన మనంబునఁ గల్గెడికోర్కె లెల్లఁ బం
డును గృతపాపసంఘములు డుల్లు ననేకము లైన నిమ్మహిన్. 320
తే. ఇందుఁ బ్రత్యహ మీరాఘవేంద్రభూతి, లాభిషేకంబు వినిన ధనార్థుఁడైన
నమరుధన మింకఁ బుత్రార్థి యైననాఢ్య, సముతసుతుఁడు గల్గు నిస్సంశయంబు.
తే. మొదలనుండియు సద్భక్తి జదువునతఁడు, జీవనుతుఁడును బూజ్యుఁడౌఁ జేరివినిన
వంధ్య యైనను సౌభాగ్యవతియుఁ బుత్ర, వతియు నగుఁ బల్కెఁ గంధరహారి గిరిజ.

సీ. శ్రద్ధ నీయధ్యాత్మరామాయణము వినుసభ్యుండు త్రైలోక్యసమ్మతుండు
నుతలెల్ల సంతసింతురు గర్భమునకు లగుకార్యముల్ గాంచు సౌఖ్యములు గల్గు
రఘునాథుపదభక్తి ప్రబలయౌనతి రజస్వల యైన శ్రీరామచంద్రవిగ్ర
హార్చితస్వాంతయగు యాకన్యను మొనర్చు బాయురారోగ్యసౌఖ్యాభిరతుండు
తే. సుతుండు జనియించు గరంబతిప్రతి యనంగ, బరంగు నెవరైన నిత్యంబు భక్తితోడ
నందన మొనర్చి పూజింపంజెందు రామ, చంద్రునిలయంబు పాపసంచయము లెడలు.
తే. మనుజుం డధ్యాత్మ మఖిలంబు వినినం జనున, వానివలనను జానకీవల్లభుండు
సంతసిలు నస్మహామహాసంతసముల ధర్మసూక్ష్మ కామముల్ దనకుం గలుగు 324
తే. భాస్కరాదిగ్రహంబులు సదయమానలు, నసురులును బీదరులుం ద్వప్పు లగుదుత్తభయ
మనరు నధ్యాత్మరామాయణము పఠింప, శౌర్యలవలనను వినిన సత్పురుషులకును.

మ. వినుం డధ్యాత్మము చిత్ర మొప్పనిన సద్విజ్ఞానవైరాగ్యశో
భనయుక్తంబు సవిస్తరంబు చదువన్ భక్తిన్ వినన్ వ్రాయం దా
రను మోదించిన మానవోత్తములు దుర్దాంతోగ్రసంసారవా
ర్ధి నిమగ్నత్వవిముక్తులై సహసా యాతీరెంగులం గల్గునే. 326

వ. అనుచు సవిస్తరంబుగ 327

తే. వేదరాశిసమస్తంబు వెదకి రాఘు, వేశ్వరుండు తారకబ్రహ్మ మీశ్వరుండు
విష్ణుండను సద్రహస్యంబు వెలయంబలికె, నంబతోడుత త్రిపురారి యతిముదమున.
ఆ. అఖిలసారసంగ్రహ మెఱింగి సంక్షేప, మునను బ్రస్ఫుటముగ మనుజుండైన
దాశరథిని గూడం దత్త్వంబు వినరించి, శైలతనయతోడ శంకరుండు. 329
క. అని శివుం డంబిక కెఱింగించినగతి విధి నారదునకుం జెప్పిన వ్యాసుం
డను నాకుం బల్కె వినుండం, చనియె సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్. 330
క. ఫణిభోగిశయన! యగణిత, గుణమణిగణభరణ భరతసుభరణ! భవతా
రణ! దుఃఖహారణచరణా!, రణరంగప్రవణ! రంగరామ! ధురీణా. 331

మాలిని. హరిహరమణితుల్యా! శ్యామలాంభోజనేత్రా!
రిపుకర! శ్రీసీతాధికన్యాకళత్రా!
మురమథుబలకాలాంభోధరోద్యత్సమీరా!
సురనుతవరశౌర్యస్తోమ! శ్రీరంగధామా!. 332

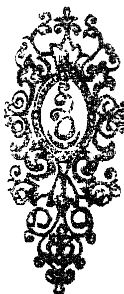
గద్య. ఇది శ్రీమోరుగోటి మున్నీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్ర గోటమరాజు భాస్కర
మంత్రిపుత్త్ర నాగయామాత్యప్రణీతం బైన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం బను
మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండము సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము.

యుద్ధకాండము - సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

అధ్యాత్మరామాయణము

ఉత్తరకాండము.



కంఠపద్మగర్భా
నీకార్చిత! సకలభక్తనివహాదివౌకా
నోకహ! కరుణాకర! ద
ర్వీకరపర్యంకశయన! శ్రీరంగపతీ! 1

వ. దేవా! యవధరింపు మవ్వలివృత్తాంతం బెఱింగించెద. 2

క. ఇనకులతిలకుండు దశముఖ, ఘనదోర్బలహననమూలకారణుండు సనా
తనుండు నితాంతామోదిత, జననీస్వాంతుండు రామచంద్రుం డలరున్. 3

వ. మఱి భువనాలంకారుం డగురఘువల్లభు సుగుణసముదయంబు లాకర్ణించుతలంపున
నిజవల్లభుం గనుంగొని శైలనందన యిట్లనియె. 4

చ. పురదనుజప్రహార! రఘుపుంగవుం డద్దశకంఠరాదిదు
ష్టరదనుజాదులం గునిమి రాజ్యమునొంది జగత్ప్రసిద్ధుండై
ధర నతం డెన్నివర్షములు తా మసియెన్ మఱియేమిచేసె వి
స్తరముగం బల్కవే మిప్పుడు ప్రసన్నుండవై రఘునాథుసత్కథల్. 5

వ. మఱియు సనాతనుండును బరమాత్ముండు నగు నారాజవల్లభు కథామృతంబు గ్రోలం
జేడ్డయు నాస జనియించెడుం బల్కవే యనిన మహాదేవుం డిట్లనియె. 6

సీ. దోషాచరుల నెల్లం దునిమి రామవిభుండు సామ్రాజ్యకలితుండౌ సమయమునను
గశ్యపదూర్వాసగాధేయభృగ్వంగిరసవామదేవాత్రిముసితకణ్వ
ముఖ్యర్షులును దేవమూర్తియౌ కుంభసంభవుండును శ్రీరామభద్రుదర్శ
నార్థులై చనుదెంచి యప్పుణ్యపట్టణద్వారంబునను నిల్చి ద్వారపాలు

తే. రను గనుంగొని కుంభజుం డనియె మీర, లేము చనుదెంచుటను రాఘవేశ్వరునకు
విన్నవింపుండు గనుంగొన వేడ్కం గలదు, వలన దాలస్య మనిన దౌవారికులును.

వ. సభాభవనంబునకుం జని యచట కొలువు వెలయు రఘువల్లభుం గాంచి మ్రొక్కి
దేవా! భవద్దర్శనాభిలాషులై యగస్త్యప్రముఖమునీంద్రులు వచ్చి నిలచియు

న్నవారి నిన వేగంబ తోడితెం డని నియోగించె వారు నట్ల యొనరించి రంత రాఘవుండును. 8

క. చనుదెంచెడు మునివరులను, గనుఁగొని ప్రణతులు నొనర్చి కడువేడ్కన్ సుఖా
సనములును నర్ఘ్యపాద్యము, లును గోగణములు నొసంగి లోకులకరణిన్. 9

తే. కుశల మరసిన వారలు కుశల మనుచుఁ, బలికి యోరాఘవేంద్ర! మద్భాగధేయ
మునను జూడంగఁ గంటిమి దనుజవరుల, నడఁచి రాజ్యాభియుతుఁడవై యలరునిన్ను.

చ. మును దశకంధరాదులను మొత్తి మముం గృపఁ జూడు మంచుఁ బ
ల్కిన తెఱఁ గయ్యె నెమ్మదిని గీల్కొన లోకములన్ సృజింపఁ బెం
పను భరియింపఁ గర్తలగు భవ్యులు సహ్యము మీకు నింకఁ గ
న్గొనఁగను మేఘనాదు ననిఁ గూల్చుట సహ్యమె రాఘవేశ్వరా!. 11

వ. అని పల్కిన భావితాత్ము లగు నమ్మహాత్ముల వాక్యంబులకు విస్మయంబు నొంది హస్తంబులు మొగిడ్చి కౌసల్యానందనుం డిట్లనియె. 12

తే. క్రూరులును బాపు లగునట్టి కుంభకర్ణ, దశముఖాదుల విడనాడి దాశకంఠి
నింత బలుమానిసిని జేయ నేల యనిన, నం దగస్త్యుండు పలికె నిట్లనుచు నపుడు.

వ. రాఘవా! రావణమేఘనాదుల జన్మకర్మచరిత్రప్రకారంబు సంక్షేపంబుగ నెఱింగించెదఁ బూర్వంబు కృతయుగంబునఁ బులస్త్యుం డను చతురాననానందనుఁడు గలం డమ్మహాత్ముండు మేరుధరాధరపార్శ్వంబునఁ దృణబిందునాశ్రమంబున స్వాధ్యాయనిరతుం డై తపంబు సేయుచుండె నిట్లుండ దేవగంధర్వకన్యకలు నృత్యవాద్యవీణాస్వనంబులఁ దత్తపోవిఘ్నంబు గావింపం బూనిన నమ్మహాత్ముం డలిగి మద్దృష్టిగోచరు లగువారలు గర్భంబులు దాల్తు రనుచు శాపం బొసంగె. వారలును దద్భయంబున నొందుదెసకుం జని రవ్వాక్యప్రకారం బెఱుంగకునికిఁ దృణబిందునందనయు నిర్భయంబునఁ జరియింపుచు నిజశరీరంబున గర్భచిహ్నంబు లేర్పడ నతిభయంబునం జనుదెంచి జనకున కెఱింగించిన రాజర్షి యయ్యుండగు నాతృణబిందుండును 14

ఆ. జ్ఞానదృష్టివలన సంయమికృత మంచు, నెఱిఁగి భార్యఁ గాఁగ నిచ్చెఁ దనదు
తనయ నమ్మహాత్ముఁ దగిలి యక్కన్యయుఁ, జేయుచుండె నతనిసేవ చెలియ!. 15

వ. ఇట్లక్కన్యకారత్నంబు సేయు శుశ్రూషలవలనఁ బ్రీతుం డై పులస్త్యుం డుభయవంశవర్ధనుండగు నందను నొక్కని సృజియించి విశ్రవ స్సని యభిధానం బొసంగె నక్కుమారునకు భరద్వాజకన్యవలన విత్తముఖ్యుండగు వైశ్రవణుండు జననం బయ్యె నతండును. 16

చ. తపమున నప్పితామహునిఁ దన్పి ధనాధ్యతయున్ దివౌకసా
ధిపతులు మెచ్చు పుష్పకము తీవ్రమె కైకొని తండ్రిఁ జేరి స
త్కృప నొకచోటు నిల్వ నెఱిఁగింపు మటన్నను లంకవారియం
దు పరులు చేరకుండఁ దగుఁ దుల్యము నాకముతోడఁ జూడఁగన్. 17

వ. తొల్లి నిశాచరసముచయంబుగా విశ్వకర్మ నిర్మించె నిప్పుడును. 18

తే. అందు రాక్షసు లల్ల నారాయణుని సు, దర్శనమునకుఁ జని రసాతలమునందు
జడిసి యుండెద రది నివాసంబు గాఁగ, నిలువు మనినఁ గుబేరుఁ డప్పలుకులకును.

వ. ముదంబంది యాలంకానగరంబున వసియించియుండె నంతఁ గొంతకాలంబునకు రసాతలంబు వెడలి సుమాలి యను రాక్షసపతి తాళనుండు మర్త్యలోకంబునం జరియింపుచుఁ బుష్పకారూఢుం డై విహరించు కుబేరుం గనుంగొని రాక్షసాధిష్ఠితంబగు లంకానగరం బిట్టు లగునే యని చింతింపుచు రాక్షసహితార్థి యై లక్ష్మి యనందగు కైకసి యను నిజనందనం గనుంగొని యి ట్లనియె. 20

తే. యౌవనము నీకు సంప్రాప్తమయ్యె నిది వి, వాహకాలంబు గావున వరుఁడు విశ్ర
వస్సు వరియింపు మిప్పుడు వరసుతులను, ధనదతుల్యులఁ గాంతువు దనరు సుఖము.

వ. అనినఁ గైకసియును సుమాలివచనప్రకారంబున. 22

క. చని యమ్మునిఁ గనుఁగొనఁగను, దనపాదాంగుష్ఠమునను ధర వ్రాయుచు ని
ల్చిన నెవరి దాన వీవన, మునివర! చిత్తమునఁ దెలియ మొనఁగొను మనియెన్. 23

వ. అనిన నమ్మునీంద్రుండు యోగదృష్టి నెఱింగి పుత్రార్థివై చనుదెంచితి విని దారుణంబగు వేళ గావున నతిదారుణులగు రక్కసు లుద్భవించెద రనిన నక్కన్యక యి ట్లనియె. 24

క. మీయంతవారిఁ జెందిన, నీయాలమట లేల యనిన నింతీ! విను నా
రాయణభక్తిపరాయణుఁ, డై యొకనందనుఁడు గల్గు నాతఁడు నిల్చున్. 25

సీ. అని పల్కు సమయమునందున జనించెను బంక్తికంఠుండు నీలమేఘంబో యనఁగ
బలుమేను పదియగు తలలును నిరువదిహస్తము లెవ్వియు నయ్యసురుఁ డవట
పుడమిపైఁ బడినయప్పుడె తల్లడిల్లెను భువనము లన్నియు హేతువులు చాలఁ
గనుపించె నట కుంభకర్ణుండు జనియించెఁ బర్వతం బనఁగ శూర్పణఖపుట్టె
తే. నంతఁ బ్రభవించె శాస్త్రభక్తాగ్రగణ్యుఁ, డమలకర్మానువర్తి స్వాధ్యాయపరుఁడు
సౌమ్యదర్శనుఁ డుపశాంతిశమదమాఢ్యుఁ, డీషణత్రయహరుఁడు విభీషణుండు.

వ. ఇట్లు నిశాచరాహరియును నిరంతరధర్మమార్గానువర్తియు నగుచు జనియించి బాలచంద్రుండునుంబోలె వృద్ధిఁబొందుచు నుండె దశాననకుంభకర్ణులు మూర్ఖాత్ము లై

ఋషిసంఘంబులం దినుచు నతిదారుణులును మహాసత్త్వసంపన్నులును నై ఘోరా
టవుల సంచరింపుచు లోకంబులకు రోగంబులు వృద్ధిఁ బొందుక్రియఁ బెరుఁగు
చుండిరి జానకీవల్లభా! సకలాంతరస్థుండవు విజ్ఞానసదృశుండవు సాక్షివియు నిర్మ
లుండవును నగుచు వెలుఁగు పరమేశ్వరుఁడవు నేను బల్కెడునంతవాఁడనే యైనను
స్వమహిమయగు మాయాగుణంబు ననుసరించి యడిగితివి గావున రక్షోద్భవం
బెఱింగించితి ననుచు నగస్త్యమునీంద్రుండు మఱియు నిట్లనియె. 27

తే. అని యగస్త్యుండు పలుకంగ నాసనమున, మందహాసంబు దళుకొత్త మద్గుణాను
కీర్తనం బిర సజ్జనకీర్తితంబు, ఫలద మని పల్కె రామభూపాలుఁ డపుడు. 28

వ. అనుచు శశిశేఖరుం డవ్వలివృత్తాంతంబు పర్వతరాజనందనతోడ నిట్లనియె నట్లు
దశకంధరాదుల ప్రభావంబు మఱియు నెఱింగించువాఁడై కుంభసంభవుం డిట్లనియె.

సీ. నరనాథ! విను మొకనాఁడు కుబేరుండు పుష్పకారూఢుఁడై పుణ్యుఁడైన
తనతండ్రిఁ గనుఁగొనఁ జనుదేరఁ గైకసి యవ్వైభవముఁ గాంచి యాత్మఁ గుంది
దశకంధరునిఁ జేరి తండ్రి గన్గొను ధనాధ్యక్షుండు నీ విటులగుట లేను
గనుఁగొను టెన్నఁడో యనిన రావణుఁ డిట్టు లనియెఁ జూడుము తల్లి! యాతనికన్న

తే. మిన్న యయ్యెద నటుగాక యున్నసమఁడ, నైన నయ్యెద దుఃఖంబు నడపుమనుచుఁ
దల్లి నటులూఱడించి యాదశముఖుండు, యనుజులనుగొంచుఁ దపము సేయంగఁ జనియె.

వ. ఇట్లు కార్యసిద్ధికొఱకు గోకర్ణం బను పుణ్యక్షేత్రంబునకుం జని వేఱువేఱ సుప్ర
దేశంబు లేర్పఱచుకొని తపంబు సేయం దొడంగి రందు రావణుండు. 31

సీ. దేహంబు దశవర్షసాహస్రములు నొక్కపాదంబునను నిల్చి పంచాగ్నులైనఁ
దినక నిరాహారమున దివ్యసాహస్రవర్షము ల్నిలిచి మున్వర్షములు స
హస్రంబులైనను హవ్యవాహనునియం దొకతలవ్రేల్చుచు నొవర నిట్లు
దలలు తొమ్మిది వ్రేల్చియలయక పదియగు కంధరం బటు ద్రుంచఁ గడఁగునపుడు

తే. వలదు వల దని భారతీవల్లభుండు, వేగఁ జనుదెంచి వత్స! న న్వేఁడు తావ
కేప్సితంబులు కరుణింతు నిప్పు డనినఁ, బలికె దశకంఠుఁ డానందభరితుఁ డగుచు.

వ. దేవా! కరుణించెద వేని సుపర్ణయక్షరాక్షసులవలన నవధ్యత్వంబును నమరత్వంబు
ననుగ్రహింపుము తృణభూతులగు మనుష్యు లెంతవార లనిన వల్లె యని పితా
మహుం డిట్లనియె. 33

క. విను దశకంధర! యనలం, బున వ్రేల్చిననీగుతలలు మునుపటిక్రియఁ గ
ల్గును నక్షయంబు లగుచును, దునిమిన తఱితంగమునను దోడనె యనుచున్. 34

వ. సత్యధర్మపరాయణుండును నిర్మలభాషణుండును నగు విభీషణుసమీపంబునకుం జని
యతనిసాత్త్వికతపంబునకు మెచ్చి యిట్లనియె. 35

తే. వత్స! ధర్మార్థమయ్యె భవత్తపంబు, మేలు వేఁడుము కోరికల్ మిక్కుటంబు
లైనఁ గరుణింతు ననిన నెయ్యమునఁ బల్కె, నవ్విభీషణుఁడపుడు శీతాంశువదన!.
చ. వనరుహగర్భ! కోర్కులు కృపామతి నిచ్చెదవేని ధర్మమం
దునను మనంబు గీల్కొనఁగ దుష్పథవర్తినిగాకయుండఁ జ
య్యనఁ గరుణింపు మన్న సుగుణాకర! యూ వటు లింక వేఁడను
న్నను నమరత్వ మిత్తు నని నామది నీతప మొప్పఁ జేసెడిన్. 37
వ. అనుచు నమరత్వంబు కరుణించి యూర్ధ్వబాహుండై సర్వలోకతాపనంబగు తపం
బుసేయు కుంభకర్ణు సమీపంబునకుఁ జని వరంబు వేఁడు మనిన వాఁడును వాణీ
చోదితుండై యూఱుమాసంబులు నిద్రించుటయు నొక్కదివసంబు భోజనంబును
వలయు ననినఁగమలగర్భుండా వట్ల యగుంగాక యని నిజభవనంబునకుం జనియె సర
స్వతియుఁదద్వక్త్రవినిర్గతయై సత్యలోకంబున కరిగె నంతఁ గుంభకర్ణుండు. 38
ఆ. తెలిసి దుఃఖ మొంది తలఁపు వేఱొక టయ్యె, దైవఘటనమూన్పఁదరమె యనుచు
నూరకుండె నంత వారిజాసనుచేతఁ, బౌత్రు లివ్వరములు వడసి రనుచు. 39

—ఃః సుమాలి రావణునియొద్దికి వచ్చుట. ఃః—

వ తెలిసి సుమాలియు నిశ్చయంబున రసాతలంబు వెడలి ప్రహస్తాదులం గూడికొని
దశాననుసమీపంబునకుం జనుదెంచి. 40
క. నినుఁ గనుఁగొంటిని దైవగ, తిని మనలంకాపురం బధిష్ఠించు ధనే
శుని వెడల నడిచి యప్పురిఁ, గొనఁదగు నన దశముఖుండు కోపం బొదవన్. 41
వ. మనకుఁ గుబేరుండు గురుఁడును నా కగ్రజుండుఁ గావున వలవ దనిన నవ్విప్రహ
స్తుం డిట్లనియె. 42
క. కాఁ గలవాఁడవు నీ వీ, లాగునఁ బలుకంగఁ దగునె లఘుదార్ఢ్యుఁడవై
యాగిరిభిన్ముఖదివిజుల, తోఁ గడఁగక జ్ఞాతు లనుచుఁ దొలఁగిరె యసురుల్. 43
వ. కశ్యపతనూజు లక్కసెల్లెండ్ర బిడ్డలు గావున శూరులగు వారలకు సౌభ్రాత్రంబు
పనిలేదు సామదానాదిచతురుపాయంబుల శత్రుక్షయంబు గావించు కార్యంబు
నిర్వహించుట రాజధర్మం బనిన దశాననుండు సమ్మతించి చిత్రకూటాచలంబునకుం
దాడివెట్టి ప్రహస్తునిచేత గుహ్యకేశ్వరు వెడలించి యప్పురం బధిష్ఠించి సుఖంబున
నుండెఁ గుబేరుండును బితృవచనప్రకారంబున లంకానగరంబు విడిచి కైలాసంబు
నకుం జని. 44
ఆ. మిగులతపముచేత మెప్పించి శివునితో, సఖ్య మొంది నిత్యసౌఖ్య మొప్ప
నలక యనెడు నగర మవ్విశ్వకర్మని, ర్మింప నిలిచియుండె మించి యచట. 45

వ. ఇట్లు సదాశివభుజపరిపాలితుం డై దిక్పాలకత్వంబు వడసి ధనేశుండు శోభిల్లె దశా
ననుండు వికటరూపి యగు శూర్పణఖ యను తనభగినిని విద్యుజ్జిహ్వుం డను
నొక్క నిశాచరవీరున కొసంగి తాను భువనకంటకుం డై రాక్షసరాజ్యంబు నధి
ష్ఠించియుండె నంత 46

తే. పత్త్రికంధరు శౌర్యసంపదకు మెచ్చి, మయుఁడు దానవవిశ్వకర్మ తనకూఁతు
నొసఁగె మందోదరిని దాన నొక్క శక్తి, నిచ్చె దశకంఠుఁడదియును బుచ్చుకొనియె.

వ. అంత. 48

ఆ. వజ్రమాలి యనెడు వైరోచనునికూఁతుఁ, గుంభకర్ణునకును గోరి పత్త్రి
కంఠుఁ డొసఁగె నంత గంధర్వనాథశై, లూషితనయ నవ్విభీషణునకు 49

వ. సరమ యను పుణ్యచరిత్రను వివాహంబు గావించె నిట్లు ముగ్గురును భార్యలం
గూడి సుఖియింపుచుండి రంతఁ గొంత కాలంబు చనినపిమ్మట మందోదరి యొక్క
నందనుం గనియె వాఁడు జనించునప్పుడు మేఘంబుభంగి మహాధ్వని యొనరించెం
గావున మేఘనాదుం డనం బరఁగెఁ గుంభకర్ణుండు నిద్ర బాధించెడు ననుచు
నొక్క విశాలం బగు గుహ నిర్మింపంజేసి యందు ఘూర్ణమానుండై శయించె
నంత రావణుండు తొల్లిటి గుణంబులు మానక జగద్విద్రావణుం డై మునిజనంబు
లను బుణ్యాంగనలను బాధింపుచుండ నది విని కుబేరుం డిట్లు తగ దని యొక్క
దూతం బనిచిన దశాననుండు. 50

తే. ఆగ్రహంబున నద్ధనదాలయమున, కరిగి బలుసంగర మొనర్చి యతని నోటు
పఱచి యతఁ డజ్జజానిచేతఁ బడసినట్టి, పుష్పకము చంద్రతుల్యంబుఁ బుచ్చుకొనియె.

వ. ఇట్లు కైకొని రథారూఢుం డై. 52

సీ. తటిమి నైర్ఋతియమవరుణాదుల జయించి పాకశాసను గెల్వ నాకమునకుఁ
జని సర్వదేవతాసహితుఁడౌ నయ్యింద్రుతోడ డీకొని క్రేటులాడ నతఁడు
బలుపగ్గములఁ బట్టి బంధించె నది యంత విని మేఘనాదుండు కనలి స్వర్గ
మునకు వేగి మహోగ్రముగఁ బోరి రావణు వదలించి యబ్బంగిఁ ద్రిదశవిభుని
తే. గట్టి నిజపట్టణమునకుఁ బట్టితెచ్చి, సరము లొసఁగంగ నాబ్రహ్మవలన భక్తి
నిలిపి త్రిదశేంద్రు విడిచి యిమ్ముల వసింపు, పొమ్మనియె వింటె వానిశౌర్యమ్ము రామ!.

తే. అంత దశకంధరుఁడును శౌర్యమున మించి, సకలదిక్పాలుర జయించి శైలములను
బాహువుల జిమ్ముచును మహోత్సాహలీల, భువనముల నెల్లఁ జరియించె రవికులేశ!.

వ. ఇట్లు చరియింపుచు నొక్కనాఁడు పరిఘోపమంబులగు నిరుపదికరంబులఁ గైలా
సనగం బెత్తి యచట నరవానరులవలన నాశంబు నొందెద వనుచు లలాటలోచన

భటుం డగు నందీశ్వరునిచేత శాపంబు నొంది యవ్వాక్యంబు గణన సేయక హైహయపట్టణంబునకుం జని యారాజుచేత బద్ధుండయి తండ్రియగు పౌలస్త్యునివలన విడిపింపంబడి యంతట నుడుగక హరిపుంగవుండగు వాలిని జయించు తలంపున నేఁగి యమ్మహాసత్త్వుచేతఁ జతుస్సముద్రంబుల ముంపంబడి కరుణించి విడిచిన నతనితోడ మైత్రి యాపాదించి యప్రతివీరుం డయి చెలఁగొంచె రఘునందనా! దశాననమేఘనాదుల ప్రభావంబు లిట్టివి జగద్రక్షణపరాయణుండ వగు నీచేత మహాచలతుల్యులగు రావణకుంభకర్ణులు తెగటారి రయ్యింద్రజిత్తుండును పుణ్యకీర్తి నుం డగు లక్ష్మణు భుజాసారంబున విసర్జితదార్ఢ్యుం డయ్యె నేమును సకలజనంబులును సుఖంబు గంటిమి మఱియును. 55

సీ. జగముల కెల్ల రక్షకుఁడవౌ నారాయణుండ వీ వఖిలబ్రహ్మాండములను
గరపెంపున నిచ్చరాచరజంతుజాలము లీస్వరూపము జగన్నేత యైన
బ్రహ్మ నీదగు నాభిపంకజంబున నగ్ని వాక్కుతోడుత నీదు వదనమునను
బాహువులను లోకపాలకు ల్చంద్రభాస్కరులు నేత్రములను గర్ణములను
తే. దిగ్విదిశలును బ్రాణము దైలియు నశ్వి, నులును ఘ్రాణంబునను జానువులను జంఘ
లను భువర్లోకమాదిరై తనరులోక, ములను జనియించె నీమహామూర్తి యిట్లు 56

వ. తనరు మఱియుఁ గుక్షిప్రదేశంబువలనఁ జతుస్సముద్రంబులును వక్షోజంబులవలన నింద్రవరుణులును రేతంబువలన వాలఖిల్యాదులును మేఢ్రంబువలన యముండును గుదంబువలన మృత్యువును గోపంబువలనఁ ద్రిలోచనుండగు రుద్రుండును శల్యంబులవలన బర్వతంబులును శిరోజంబులవలన మేఘంబులును రోమంబులవలన నఖిలౌషధులును నఖంబులవలన ఖచరాదులును నుద్భవంబు లయ్యె జానకీవల్లభా! మాయాశక్తిసమన్వితుండ వై గుణవ్యతికరంబుల నానారూపంబులఁ గనుపించు విశ్వరూపపురుషుండవు నీవ మఱియును. 57

సీ. నిన్నాశ్రయించుటనే కదా యమృత మధ్వరమున సురలకుఁ ద్రావఁ గల్గె
నరయ స్థావరజంగమాత్మకం బగుభూమి నీచేతనే కదా నిర్మితంబు
త్వద్భక్త మగుఁ గదా వస్తుసంచయ మెల్లఁ బాలలోపల నెయ్యి పరఁగునట్లు
నంతట నీవు చెల్వొంది యుందువుగదా పరిఢవిల్లెడు చంద్రభాస్కరులును
తే. నీదు తేజంబుననె కదా నీవు వారి, తేజమునఁ గాదు గద యిట్లు తెలియు రెల్ల
జ్ఞానవంతులకే కదా మానవేంద్ర!, యెంత వింతనవచ్చు నీయిట్టిమహిమ. 58
తే. నీదుభక్తి నొకింతైన నిల్పనేని, నిత్యుఁ జిన్మాత్రు సర్వజ్ఞు నిర్వికల్పు
నిన్నుఁ గనుఁగొనఁబోవుఁ గాఁడన్న నొందు, కరణిమనుజుండు నిన్నుఁ గాంచఁగలఁడె రామ!

వ. దేవా! భవదనుగ్రహభాగ్యంబు నగు నాయందుఁ గరుణించి సర్వజ్ఞుండవగు నీ ముంద
టంబల్కిన వాక్యంబులు క్షమియింపవలయు మఱియును. 60

చ. అరసి భజింతు నిత్యుఁ జలనాదివివర్జితు దేశకాలది
గ్వ్యరహితు సర్వగు న్నిగమవేద్యుఁ బరేశు ననన్యు ముఖ్యు న
క్షరు నజు భూతమాయు బరశాంతు ననంతు గుణత్రయాత్మకున్
నిరవధికప్రకాశు హరి నీలనిభున్ రఘువల్లభున్ శివున్. 61

క. తా నిట్లు పల్కి కుమారు, క్ష్మానాయకతనయుతోడ మఱియును దెల్పం
బూనె సదాశివుఁ డవ్వలి, భానుకులాంభోధిచంద్రు పావనగుణముల్. 62

వ. అనుచు వినుతించు కుంభసంభవుం గనుంగొని రఘుపుంగవుం డిట్లనియె. 63

క. తెలియంగ వాలిసుగ్రీ, వులజన్మము వానరత్వ మొప్పుటయును వా
రలు సేయువిక్రమంబులు, బలుకుఁడు కృప ననినఁ గలశభవుఁ డిట్లనియెన్. 64

వాలిసుగ్రీవుల జననము.

చ. విను రఘువంశభూషణ! సవిస్తర మొప్పఁగ మేరుభూధరం
బున శిఖరంబు స్వర్ణములఁ బొల్పగు నొక్కటి యందు నూఱుయో
జనములఁ బొల్చు నొక్కసభ సారసనంభవుఁ డందు నొక్కనాఁ
డనుపమయోగ మంది కనులంగుల బాష్పజలంబు జారఁగన్. 65

వ. కరంబునం దిగిచి యించుకంత ధ్యానించి విడిచిన నయ్యుదకంబు పుడమిపయిం
బడునంత. 66

క. జనియించె నొకమహాకపి, వనజజుఁడును వానిఁ గాంచి వత్స! సమీపం
బున నిలువు కొంతకాలముఁ, దనరు శుభం బంత ననినఁ దద్వాక్యమునన్. 67

వ. వాఁడు నిలిచి కొంతకాలంబునకు ఫలమూలార్థియై వనంబున సంచరింపుఁడు నొక్క
మణిశిలాంచితం బగు వాపిం గనుంగొని నిక్కిచూచి యందు నిజబింబంబు ప్లవం
గమం బని భ్రమంబు నొంది దుమికి యేమియుం గానక వెడలివచ్చి యప్పుడు. 68

సీ. తన దేహ మొకదివ్యవనితోపమం బైన నతివిస్మయము నొంది యచట నిల్వ
శక్రుండు మధ్యాహ్నసమయంబున సరోరుహాసను బూజించి యరుగుచుండి
కనుఁగొని మోహసంకలితుఁడై వీర్యంబు వదల నవ్వీర్య మవ్వనితవాల
దేశంబునను బడ దేవేంద్రతుల్యపరాక్రమాఢ్యుఁడు వాలి యన జనించె

తే. వాసవుండును వానికి స్వర్ణమాల, యొకటి కరుణించి చనె నంత నుగ్రకిరణుఁ
డట్లు కనుఁగొని మీనధ్వజాస్త్రదళిత, చిత్తుఁడై వీర్యమును వీడ శీఘ్ర మదియు.

క. గ్రీవంబునఁ బడుటను సు, గ్రీవుం డన నుద్భవించెఁ బ్రియుఁ డీతనికిన్

గావలయు నని సమీరజా, ధీవిలసితు నొసఁగి రవిజు దివమున కరిగెన్. 70

వ. అంత. 71

తే. వనిత యవ్వాలిసుగ్రీవు లను తనూభ, వులను గొని నిద్రనొంది సూర్యోదయమున
లేచి తనమేను తొలిభంగి నొచుఁ దనర, నేమి యనవచ్చుఁ బరమేశ్వరేచ్ఛ యనుచు

క. తనయుల నిరువురఁ గైకొని, చని యవ్విధ మెల్ల వనజసంభవునకుఁ బ
ల్కిన నతఁడు చింత వలదని, తనభటు నొకనిఁ గనుఁగొని సుతాత్వపక్ష్యమునన్.

వ. ఇట్లనియె. 74

క. మానుగ ధరపైఁ గిష్కిం, ధానగరము గలదు దేవతలకైనను గ
న్నానఁగఁ బోలదు నీ వి, వ్వానరకులతిలకుఁ జేయు వల్లభు నచటన్. 75

చ. అరయఁగ సర్వభూతవలయమందును గల్గు నజేయులైన వా
నరులు మదాజ్ఞ నీప్లవగు నర్మిలిఁ గొల్తురు గాక శ్రీరమా
వరుఁడు సనాతనుండు జనవత్సలుఁ డెన్నఁడు గౌసలేయుఁడై
ధర రఘునాథమూర్తి యన దా నుదయించునొ నాఁడు వీరునున్. 76

తే. అమ్మహామహునకు సహాయ మ్మొనర్చ, నేఁగెదరు గావుత మటన్న నిట్లు బ్రహ్మ
పలికె నట్టుల యొనరించి తెలియఁ జేసె, మురలి యుద్ధూత పంక్తికంధరవిదారి 77

క. అది మొదలు ముఖ్యవానర, సదనము కిష్కింధ యయ్యె సర్వేశ్వర! మీ
రుదయించితిరి జగంబుల, కొదువలు మాన్పంగ వారికోరిక లలరన్. 78

వ. దేవా! కమలసంభవుండు ప్రార్థించుటవలన మీరు కైకొనిన మనుష్యదేహంబుచేత
లీలయుపోలె సకలభూభారంబు హాననం బయ్యె నింక సర్వభూతాంతస్థుండవు
నిత్యముక్తుండవు చిదాత్మకుండవు నఖండానందవిగ్రహుండవు నగు నీ కివ్విధం
బున నెంత యగు నైనను భవద్యశోవైభవంబు సకలలోకకల్మషాపహంబును
సుఖప్రదంబును గావున లీలామానుషవిగ్రహుండ వనుచు భవద్విషయైకసగుణా
రాధనతత్పరులై పుణ్యు లగువారలు ప్రొద్దుపుత్తురు మఱియును. 79

ఆ. నీకు భక్తులగుచు లోకు లివ్వాలిసు, గ్రీవజన్మకర్మకీర్తనంబు
నేయ వినిన వ్రాయ నాయురారోగ్యంబు, లమరుఁ బాపసంచయములు డుల్లు. 80

సీతపూర్వవృత్తాంతంబు రామున కగస్త్యుండు చెప్పుట.

వ. రఘునందనా! భవదాశ్రయంబగు నింకొకవృత్తాంతం బెఱింగించెద రావణుండు
జనకనందనం గొనిపోవుకారణంబు వినుము తొల్లి కృతయుగంబున సనత్కుమార
మహేంద్రుం గనుంగొని యతివినయంబున దశాననుం డిట్లనియె 81

సీ. ఏదేవుఁ డలరు దేవేంద్రాదులకు మిన్న బలవంతుఁ డయి ధరాభరణగరిమ
నేపుణ్యుఁ గొలువఁ దా రెదిరించి సంగరంబుల శత్రువుల నుర లొంకుపటతు

శేభవ్య యోగీంద్రు లేప్రొద్దు ధ్యానింతు రెవని భూసురు లెల్లఁ దవిలి కొలుతు
రేమహామహు గుణస్తోమంబు లుగ్రసంసారాంధకారభాస్కరకరంబు

తే. లక్ష్మీజగదీశు నారాయణాభిధానుఁ, దెలియఁ బలుకఁడు ప్రేమ నావలన నిలిపి
యనిన దశకంఠుహ్యాత్మసంశయంబు దెలిసి, పలుకఁదొడఁగెను సమ్మానితిలకుఁ డపుడు.

సీ. పరఁగ జన్మాదిషడ్భావవర్జితుఁ డౌచు నెవఁ డొప్పు నాఁడు ధాత్రీశ్వరుండు
అతఁడె నారాయణుం డని సురాసురు లెల్ల నుతిసేయుచుందురు ప్రజాపతుల కెల్ల
విభుఁడైన బ్రహ్మ యవ్వేదవేద్యుని నాభికమలంబునను బుట్టెఁ గాంచ నిచ్చ
రాచరాత్మకమగు భూచక్ర మతనిచే నిర్మింపఁబడె దేవనిచయ మెల్ల

తే. నమ్మహామహుఁ గొల్చి తా రాహవమున, రిపులనిర్జించు సౌఖ్యంబు లపరిమితము
లొందుచుందురు యోగులు ను ధ్యానయోగములను, భజనయొనరింతు రద్దేవుపాదయుగము

వ. అనిన దశాననుం డిట్లనియె. 84

తే. దేవతలచేత నడఁగి యేతెరవు గాంతు, రతఁడు నారాయణుని భీకరాహవమున
మడఁగి పరమంద నెట్టిసన్మార్గగాము, లగుదు రథయులు తెలియుంగ నగు మునీంద్ర.

వ. అనిన సనత్కుమారమునీంద్రుం డిట్లను నాఖండలాది దేవతాబృందంబులచేత
నునుయనువారలు నాకంబు నొంది భోగానుభవంబై నపిదప భ్రష్టు లగుచు భూతలం
బునం బడి పూర్వార్జితంబులగు పాపపుణ్యంబులవలనం బుట్టుచు జచ్చుచు నుందు
దురు మఱియును. 86

క. నారాయణుని సుదర్శన, ధారఁ గీటడఁగువారు దఱుగని సౌఖ్యాం
భోరాశిఁ దేలి యారథము, పిరాగ్రణిమూల లెంకి వెలయుదురు సుతా!. 87

వ. అనిన నద్దేవుతోడం దలపడి సంగరం బొనర్చి నిహతుండనై తత్పదప్రాప్తుండ నగు
దుం గాక యనుచుఁ దలంప నమ్మునివల్లభుం డెఱింగి దశకంధరా! కొంతకాలంబు
నైఁపుము నీమనోరథంబు సఫలం బగు నరూపకుండును మహామాయికుండును
నగు నద్దేవునిముఖ్యనిలయంబు లెఱింగించెద నెట్లంటేని. 88

సీ. ఓంకారమునను సర్వోర్వీతలంబున సావిత్రివలనను సత్యమునను
స్థావరాదులయందు సకలపట్టణముల నగులయందును జగన్నాయకుండు
చెలువొందు సకలభూవలయంబు భరియించు శేషాహి యారాజశేఖరుండు
పగలును రాత్రియుఁ బర్జన్యుఁడును బ్రహ్మరుద్రాదులును నీసముద్రములును

తే. శమనవాతాగ్నిమృత్యువుల్ చంద్రసూర్య, కాలవరుణేంద్రులనుమింకఁగలుగునట్టి
దేవదానవముఖరులు దేవదేవుఁ, డయిన నారాయణుని తావు లని తలంపు 89

వ. మఱియు నివ్విశ్వంబు సృజియించుచు బెంచుచుఁ గాలపరిపక్వం బైనం ద్రుం

చుచు లీలావిగ్రహుండై యుండు సనాతనుం డమ్మహాత్ముండనుం జేకొమ్మది యంతయు నతనిచేత వ్యాప్తం బని యూహచిత్తుండవు గమ్ము మతి యును. 90

సీ. కమనీయజలధరాకార మింపగు మేను నీలోత్పలంబులఁ బోలు కనులు
తొలకరి మెఱుపుతోఁ దులదూఁగు వస్త్రంబు చిఱునవ్వు తళుకొత్తు చిన్ని మొగము
హారకుండలకౌస్తుభాంగదాదివిభూషణాంచితంబగు విగ్రహంబు తీరు
పొలుపొందు బంగరుబొమ్మయో యన లక్ష్మి నొగిఁ గౌఁగిటను జేర్చి యొనరుచూపు
తే. లిట్టి జగదీశు రూపమ్ము నెలమిఁ గాంచఁ, గలుగుదురె దేవభుజగాసురులను నైన
నమ్మహాత్ముని సత్కటాక్షమ్ముఁ గాంచు, సజ్జనుఁడె యింత ఘనయోగశాలి గాక.
తే కలుగ దయ్యజ్ఞదానాదికర్మములను, ఘోరతపముల నైన నవ్వారిజాక్షు
పాదదర్శన మిఁక నొకపగిదిఁ గల్గఁ, గాంచఁగలవేని విను పంక్తికంఠ! యిపుడు.
క. వేదాంతామలదృష్టిని, శ్రీదయితు ముకుందు విష్ణుఁ జిద్ఘను సుజనా
మోదుఁ బరాత్పరుఁ గనుఁగొనఁ, గాదగు మునులాశ్రయించుగతి యిదె పత్నా!
వ. మతియుఁ దద్భక్తుండును దద్గతప్రాణుండును చింతాధూతకల్మషుండును నగు పుణ్యుండు గాంచ నోపు నింక నొక్క సులభమార్గం బెఱింగించెద. 91
సీ. ఆతీర్థ పాదుండు త్రేతాయుగమునందు దశరథనృపతికిఁ దనయుఁ డగుచు
నృపవిగ్రహంబున నిటలాంబకప్రతాపాఢ్యుఁడై జనియించి యఖిలలోక
మాతయౌ నిజమాయతోఁ దండ్రిపనుపునఁ జనుదెంచు దండకంబునకుఁ గాన
సేవింపు మపుడు లక్ష్మీనాథు ననిన నారాయణుం డది యెంద లీవిరోధ
తే. మునకు నారంభమొనరించి తనదు దేహ, హననమున కిట్లు యుద్ధార్థి యగుచు లోక
ములఁ జరించును నటుగానఁ దెలియుమరయఁ, బంక్తికంఠుండు నీపాదభక్తుఁ డనఘ!
క. మనుజులు నీకథ వినినను, వినిపించినఁ దాను జదువ వేడ్కన్ వ్రాయన్
ధనధాన్యపుత్రిసుఖవర్ధను లయి నీపాదభక్తిఁ దనరుదురు భువిన్. 96
వ. అనుచు. 97
ఆ. కలశజుండు సూర్యకులపవిత్రునితోడఁ, బలికె ననుచుఁ దెలియఁ బలికె శైల
తనయతోడ శివుఁడు తదనంతరకథాక్ర, మం బుపక్రమించె మఱియుఁ దెలుప.
వ అప్పుడు కుంభసంభవుండు మరల జానకీపతిం గనుంగొని రఘునందనా! యిం కొక వృత్తాంతంబు గలదు తొల్లి బ్రహ్మలోకంబుననుండి చనుదెంచు నారదమునీంద్రుం గనుంగొని నమస్కరించి దశాననుండు నాకుం బ్రతివీరు నెఱింగింపు మనిన నమ్మానిపర్యుం డించుకంత విచారించి 99
శా. శ్వేతద్వీపమునందు నున్ హరికరాసిం గూలువారున్ జగ
త్ఖ్యాతుం డైన సరోరుహాక్షు చరణధ్యానార్చనప్రక్రియో

చేతు ల్వచ్చి జనింతు ర ట్లగుట త్వద్భీమాహవక్షోణియం
దూఁత మ్మై నిలువంగ నేర్తు రనఁ దా నుప్పొంగి యుద్ధార్థి యై. 100

రావణుఁడు శ్వేతద్వీపమునకుఁ బోయి భంగపడుట.

క. తో బలములు రహిఁ జెలఁగఁగఁ, గౌబేరం బెక్కి బాహుగర్వసముగ్రుం
డై బిట్టురుగఁగఁ బుష్పక, మాబెడిదపుఁగాంతి కోడి యరుగక నిలిచెన్. 101

తే. దానదం బట్లు నిర్గతదార్ఢ్యమైన, విడిచి చనిచని యాసితద్వీపమునను
బాలికలహస్తములఁజిక్కి పల్కఁబడియె, నెవఁడునిన్నిచ్చటికిఁబంపె నెవ్వఁడనుచు.

వ ఇట్లు హాస్యంబునం బల్కఁబడి యెట్టకేలకుఁ దక్కరవిముక్తుం డై భయాశ్చర్యం
బులు నివ్వటిల నారాయణుం డింతయెుప్ప నే యనుచు నెమ్మనంబున. 103

మ హరిచేతన్ మృతి నొంది పొందెదను బుణ్యంబైన వైకుంఠ మం
దిర మిం కేగతి నారయుడం గనలు నద్దేవుండు నే నవ్విధం
బు రయం బొప్పఁగఁ జేతు నంచు ధరణీపుత్రిన్ బడిం గొంచు నేఁ
గి రమా మానిని లోకమాత యని భక్తిం బెంచె లంకాపురిన్. 104

క. ఇది నిక్కము రఘునందన, మదిఁ బరమాత్ముఁడవు భువనమండనుఁడ వటం
చుఁ దిరంబుగ నెఱుఁగును దశ, వదనుం డిటు లయ్యు నాత్మవధకై చేసెన్. 105

చ. ఇనకులవార్ధిచంద్ర పరమేశుఁడ వాశ్రితబృంద మెల్ల గో
రినగతి జేయుచుందువు ధరిత్రిని గల్గినఁ గల్గుచున్నఁ గ
ల్గను గలయట్టి జీవులకుఁ గారణమూర్తివి సాక్షి వందఱున్
మనుజుఁడ వీ వనంగ నిజమాయ వెలింగెద విట్లు రాఘవా!. 106

ఆ. అనుచు వినుతిఁ జేసి యారాఘవేంద్రుని, చేతఁ బూజ లంది శిష్యజనులు
నఖిలమౌనివరులు నరుదేర స్వాశ్రమం, బునకుఁ జనె నగస్త్యమునివరుండు. 107

వ అంత రాఘవేంద్రుండు సీతాసమేతుం డయి మంత్రిజనమ్ములును తమ్ములును హనుమ
త్ప్రముఖవానరానీకంబులునుం బలసి కొలువ నాసక్తిలేనివాఁ డయ్యును సక్తుండ
పోలె నిఖిలభోగంబు లనుభవింపుచుఁ బరమానందుండు సంసారియు నై చెలువొం
దె. నొక్కనాఁడు పుష్పకంబు చనుదెంచి కుబేరుం డనిన తెఱంగున రఘువల్లభు
తో ని ట్లనియె. 108

చ. నను దశకంధరుండు ప్రధనంబున నోటొరించి నిన్నుఁ గై
కొనె రఘునాథుఁ డద్దశముఖుం దరఁ గూల్చెనా గానఁ దాల్పు మ
య్యనఘుని నవ్విభుండనిలయమ్మున కేఁగిన రమ్మ పొమ్మనన్
మనుజవరేణ్య వచ్చితి సుమంగళవిగ్రహ నిన్ వహింపఁగన్. 109

వ. అనినం గారవించి యేను తలంచు నవసరంబునం జనుదెమ్మనిన నదియు నంతర్ధానం
బు నొందె రఘుపుంగవుండును. 110

ఆ. పౌరకార్యములు కృపాచిత్తుఁడై యథా, న్యాయ మొప్పఁ జలిపె ననుజమంత్రి
వరులు గొలువఁ బుత్త్రమరణాదులును లేక, కలితసౌఖ్య మయ్యెఁ గాల మపుడు.

సీ. శ్రీరమావల్లభుం డారామవిభుఁడు రాజ్యం బెల్ల శాసించు సమయమునను
ధర యెల్ల సస్యసంభరితంబు ఫలవంతములు భూరుహంబులు కలితధర్మ
వర్తనుల్ జనులు స్వధర్మానుకూలురు వనితలు జానకీవల్లభుండు
దినదినంబు విమానమును నెక్కి జనకనందన యంకమున నొప్పఁ దనదు తమ్ము
తే. లును గవిశ్రేష్ఠులును మంత్రులును జెలంగ, ధరణి నెల్లను విహరించుఁ దండ్రియాతఁ
డనఁగఁ బ్రజలను బోషించు నమరు లెల్ల, మెచ్చు కార్యంబు లొనరించు మించుకరుణ.

వ. ఇట్లు విహరించుచు నొక్కనాఁ డకాలమృత్యుండగు నందనుం దోడితెచ్చి విలపించు
బ్రాహ్మణుం గనుంగొని మహాబలుండు గావున నెఱింగి వనంబున నిష్ఠ సలుపు శూ
ద్రుం బరిమార్చి విప్రనందనుం బ్రతికించి యాశూద్రునకు స్వర్గం బొసంగె
నిట్లొసంగి. 113

తే. ఎల్లజనులకు నుపదేశ మిచ్చుభంగి, నిలను గోటులు శివలింగముల నొనర్చి
సకలభోగంబులను భూమిజాసమేతుఁ, డగుచు నొందుచు రాఘవుం డలరె నిట్లు.

వ. అమానుషంబులగు భోగంబు లనుభవించుచు సకలలోకకల్మషాపహంబుగ నిజగుణ
కథనంబు విస్తరించుచు మాయామానుషవిగ్రహుండును లోకవంద్యపదాంబుజుం
డును నేకపత్నీవ్రతుండును రాజర్షియు నగుచు నగ్నిహోత్రాదులు యథావిధ్యు
క్తంబుగా నడుపుచు జనుల రక్షించుచు విధిక్రమంబున రఘునాయకుండు పదివేలవ
త్సరంబులు ధరాతలంబు పాలించె నాసమయంబున. 115

తే. శమదమంబుల నొప్పుచు సాధ్వి యనఁగఁ, బరఁగి రఘునాథుచిత్తంబు పగిది నడుచు
కొనుచు జగదేకమాత యజ్జనకతనయ, సురలు వినుతింపఁ గాలంబు జఱుపుచుండె.

వ. అంత నొక్కనాఁడు సర్వభోగసమన్వితంబగు క్రీడావిపినంబున. 117

శ్రీరాముఁడు సీతాసమేతుం డై క్రీడావనంబున విహరించుట.

సీ. నీలమాణిక్యసన్నిభదేహు దివ్యాభరణభూషితు సుశాంతుఁ బ్రథసభీము
విద్యున్నిభాంబరు వేద్యు శ్రీరఘునాథుఁ గని సర్వభూషణకలిత యగుచుఁ
గమలాక్షి మిథిలేంద్రకన్య చయ్యనఁ జేరి కరములఁ దత్పాదసరసిజములు
లాలింపుచు స్వభక్తపాలన! యాదిమధ్యాంతవర్జిత! జగదాద్య! దేవ
తే. దేవ! పరమాత్మ! సకలవ్యాప్తస్థిత! యశేష, కారణ! సనాతన! భవాంధకారహరణ!

ఘనచిదానందమయు! సుమంగళి! పరేశ!, యామినీచరసంవర్తకాభిప్రపవన!. 118

వ. మహాత్మా! నిలింపసముదయంబులు నన్నుం జేరి వైకుంఠాగమనం బపేక్షింపుచుం బల్కిన తెఱంగు వినుండు. 119

ఉ. కూరిమిమందిరం బగు వికుంఠము వీడి స్వశక్తివైన నీ
తో రఘువల్లభుండు గుణతోయధి భూస్థలి నిల్చెఁ గాన నేఁ
డారయ నీవు ముందుగఁ బ్రయాణ మొనర్చినఁ దోన వచ్చు నా
భూరమణుండు నిట్లయినఁ బొల్పగు సాధిపమై వికుంఠముల్. 120

వ. అని విన్నవించిరి గావున. 121

తే. తెలియఁ బలికితిఁ జిత్తంబు కోలఁది నవధ, రింపుఁ డిట్టు గా దటంచు శాసింపఁగలనె
యనిన నించుక ధ్యానించి యనియె నిట్లు, జనకనందనతో రామచంద్రవిభుఁడు.

వ. దేవీ! యింతయు నెఱుంగుదు నింతులకు నొక్క యుపాయంబు పల్కెద నీవలన నొక్క యపవాద గలిగిన నమ్మిషవలన భీతుండపోలె వనంబున నిన్ను విడిపింతు నీకును. 123

క. జనియింపఁగలరు వాల్మీ, కిని యాశ్రమమునను గవలు కొమరులు నీకుం
గనుఁగొనఁగ గర్భచిహ్నము, లొనరెను నీమేన నిప్పు డూర్వీతనయా!. 124

ఆ. అంత నన్నుఁ గాంచ నరుదెంచి జను లెల్ల, నమ్మ బాసఁ జేసి నెమ్మిఁ జనుము
కుతలవివరమున వికుంఠధామంబున, కిది యు నిజము మనల కిద్దఱకును. 125

వ. ఏను దోడనె చనుదెంచెద ననుచు నమ్మహాదేవిని విడిచి ముఖ్యజ్ఞానలక్షణుం డగు జానకీవల్లభుండు నిజపరివారంబులు గొలువఁ గొలువునం గూర్చుండి హాస్యప్రౌఢ కథావిశేషంబులం బ్రొద్దుపుచ్చుచుఁ బ్రసంగవశంబున విజయుం డను నొక్క భటుం గనుంగొని యిట్లనియె. 126

చ. నగరమునందుఁ బల్లెల జనంబులు నేమని పల్కుచుందు రిం
పుగ నను మత్సహోదరుల భూతనయన్ దెలియంగఁ బల్కు భీ
తిగ నిఁకఁ బల్కకున్న నను ద్రుంచినయట్టు లటన్నఁ బల్కె వాఁ (?)
డా గడు భయంబు నొంది తెగడు న్నిను లోకము లంచుఁ బార్వతీ!. 127

వ. మఱియు నిట్లనియె నెల్లవారును రామచంద్రుండు దుష్కరంబగు కార్యం బొనరించియు రావణుండు గొనిపోవుట లడుగుపఱచి తొంటిభంగిఁ దనభార్యం గైకొనియె మనము జనంబునకుం దలంప దుష్కర్మంబగు బలియుండగువారల కేమి యనం బోలు నిదియు కాదు. 128

ఆ. ప్రభువు లెట్టివారొ ప్రజ లట్టివా రౌదు, రిది నిజంబు రాఘవేశ్వరునకు

నేమి సుఖము వారు నింత తానొడిగట్టి, తగుదు ననుచు సీతఁ దగిలి యుంట. 129

వ. అనుచు నిశ్చయంబుగఁ బల్కుచు తనివ సుహృజ్జనంబుల నడుగ వారును నట్ల పలుక నందఱఁ గొలువు వీడి చన నియోగించి లక్ష్మణుం బిలిపించి. 130

సీ. అవనిజవలన లోకాపవాద జనించె భరియింపఁ జాల రేపటిదినంబు
నీవు మాయిదినెను నిజముగ వాల్మీకియాశ్రమంబున డించి యతిరయమునఁ
జనుదెమ్ము యొండు పల్కిన నన్నుఁ ద్రుంచినయట్లు లన్నను భీతి నంది లక్ష్మ
ణుండు ప్రాగ్దున లేచి మెండైనరథముపై నెక్కించి మంత్రితో నేఁగి యచట

తే. డించి మాతల్లి! లోకంబు లెంచుమాట, కోడి రఘువల్లభుఁడు నిన్ను వీడఁబనిచె
జనుము వాల్మీకియాశ్రమంబునకు దోస, మెఱుఁగఁజేసితి రామాజ్ఞ నింతవట్టు. 131

ఆ. అనుచు రాఁజేర నరుదెంచి లక్ష్మణుఁ, డంత జనకజయును హారఘూత్త
మా! యటంచు ముగ్ధ యోయని విలపింపఁ, దెలిసి రామచంద్రు లలన యనుచు.

వ. యోగదృష్టివలన రాఁగలకార్యంబులఁ దెలిసి వాల్మీకమునీంద్రుం డతిరయంబునం జనుదెంచి తల్లీ! దైవఘటనకుఁ జింతింప వలవదు జగన్మాతవగు నీకుఁ గొఱంత యేమి? యనుచు నర్ఘ్యపాద్యాదులవలనఁ బూజించి మునికన్యకల నొసంగి వారలు వాల్మీకివాక్యంబువలనఁ బరమాత్మ యగు నారాయణునిలక్ష్మి యని తలంచి యనుదినంబును రాజోపచారంబులవలనఁ బూజింపుచుండి రంత. 133

చ జనకజ లేకయుండుటనె సర్వజగద్వలయేశుఁ డయ్యుఁ దా
ననుపమభోగసంగముల నన్నిటి వీడి విరక్తుఁడై మునీం
ద్రునిగతి మౌనిసేవితపదుండు పరాత్పరుఁ డాదిదేవుఁ డ
య్యనఘుఁడు రాఘవుం గృహమందుల నిల్చె హిమాద్రినందనా!. 134

క. అనుచుఁ దుషారాచలనం, దనకోడ విదేహరాజతనయాధిపు పా
వనకీర్తి నాడి శివుఁ డో, య్యన నవ్వలితెఱఁగుఁ దెలుప నారంభించెన్. 135

వ ఇట్లు జగన్మంగళం బగు నాత్మశక్తివలన రఘుపుంగవుండు మంగళాత్మకంబును నుత్తమంబును నగు రామాయణం బను నిజకీర్తిసుధాకరకిరణసముదయంబు జగంబులం జల్లి పూర్వకాలంబున రాజర్షివర్యులచేత నభిసేవితంబులగు ధర్మమార్గంబులఁ దాను సంచరింపుచు. 136

ఆ. తగు నుదారబుద్ధి యగు లక్ష్మణునిచేత, నడుగఁబడి మహీను గ్రహమున
నృగమహీంద్రునసను బగతిపైఁ దిర్యక్త్వ, మనుభవింపఁ గలిగె ననుచుఁ బలికె.

వ. పావనంబగు నొక్కకథ నుపన్యసించెద ననిన నంత నొక్కనాఁ డేకాంతంబునం గూర్చున్న రమాలాలితపాదపంకజుండగు తనయున్నం గనుంగొని సంపాదితశుద్ధ

భావనుం డయి కరయుగంబులు మొగిడ్చి వినయంబున మరల సుమిత్రానందనుం డి
ట్లనియె. 138

ఉ. ఆరయ సర్వదేహులకు నాత్మ వధీశుఁడ వవ్యయుండవు౯
దూరితవిగ్రహుండవు వినుండవు శుద్ధవిబోధకుండ వీ
తీరగునట్టులైన భవదీయపదాంబుజభృంగనిర్మితో
దారనిజాంతరంగులగు ధన్యులకుం గనుపింతు వీశ్వరా!. 139

ఆ. ఏ నమస్కరింతు మానినాక్షిచయుస, ద్వంద్వములు భవాపవర్గకరము
లైన నీపదముల కజ్ఞాననార్ధి వే, గనుక దాఁటుసగణిఁ గలుపఁగదవె. 140

వ. అనుచు విన్నవించు మూర్ధులత్మునిం గనుంగొని నిఖిలాంతరస్థుండును బ్రసన్నార్తి
హరుండును బ్రసన్నబుద్ధియు నగు జానకీవల్లభుండు సంతసించి శ్రుతిప్రసన్నుం
డును వేదశిరోభూషణంబును నగు విజ్ఞానంబు నజ్ఞానతమోపశాంతి యగుభంగిఁ
బల్కం దొడంగె నెట్లనిన. 141

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునికిఁ దత్త్వోపదేశము చేయుట

సీ. మనుజుండు ప్రథమంబు తనయాశ్రమమున విహితములౌ క్రియల సమ్మతి నొనర్చి
పరవిసాధనచతుష్టయసుసంపత్తిభాసురసమాసాదితశుద్ధమాన
సత్వంబుగలిగి స్వేచ్ఛను దత్క్రియల నెల్ల నొకయెడ నిలిపి తా నొక్క గురువు
నాత్మసంప్రాప్తికై యనుసరింపఁగఁ బోలు ననఁగ నేటికి నిట్లు లంటివేని

తే. యాక్రియాఁగోరి యొనరించునట్టివారి, కగును హేతుప్రపంగు దేహమునకవి యు
యగుఁ బ్రియాప్రియములకు ధర్మాధర్ములకుఁ, గారణంబులు వార్ధిగంభీరనిజము.

క. వే యొకతను వొందుచుఁ దొలి, తీరున నే క్రియ లొనర్చి దేహ మగును నీ
తీరున నరయఁగ నీసం, సారము చక్రంబుభాతి సత్యము వత్సా!. 143

ఉ. దీనికి మూలకారణముఁ దెల్పెద జ్ఞానము లేకయున్కి య
ద్దానని నిశ్చయింపఁ బడెఁ దద్దనక్రియ యందు విద్య బ
ల్మానిని తద్భవంబులు తలంపఁగఁ గర్మము లొప్పవెట్లన౯
భానుకులీన! శాస్త్రములు పల్కెడు పెద్దలచేతఁ దద్దయు౯. 144

తే. ఒనర నజ్ఞాన ముడుఁగక యుండెనేని, ద్వేషరాగాదులును గల్గు దోషములను
గర్మ పుట్టించు సంసృతిఁ గదుమఁ దగదు, గాన విజ్ఞానవిచారి గాఁగ వలయు.

వ. వేదచోదితంబును దివ్యభంగిఁ బురుషార్థసాధనంబు గావునఁ బ్రాణభృతుం డగు
వాఁడు సేయవలయు ననుటను నిత్యానపాయిత్వంబునఁ జేయకున్న దోషంబు
గలుగు నని వికృతులు పలుకుటవలన ముముక్షు లగువారల కెల్లకాలంబును గ్రియల

నొనరించుటయ కార్యం బంటివేని స్వతంత్రయు నన్యభృతకార్యకారిణియు నితరాన
పేక్షయుఁ గావున విద్యయ యవలంబనార్హం బదియగునం గాక. 146

సీ. సవనంబు దలఁపంగ సత్యస్వరూపి యయ్యును గారకంబులఁ దనకు వేఱు
లగువానిఁ గాంక్షించు యాజకునకు ఫలం బొసఁగుమాడ్కి నవిద్య యొసఁగు మోక్ష
మమరు వేదోక్తకర్మములఁ గాంక్షించిన యంటివేని కుమార! యట్లు గాదు
మహి నొప్పు దేహాభిమానంబునఁ గ్రియ లహంకృతి పోవ విద్యలు చెలంగు

తే. విమలవిజ్ఞానభూషిత విద్య యదియు, నంత మంతఃకరణావృత్తికారకములఁ
గర్మఁ గాంక్షించు విద్య యెక్కడం బటంచుఁ, గాన ఫలదానార్హ నిగ్రహగ్రాహి వగును.

వ. ఇట్లు విద్యాకర్మ లధికంబగు ద్వేష్టవిరోధంబు గలుగుటం జేసి నీవు పల్కిన తెఱం
గుఁ గంటివేని. 148

ఆ. ఎంతపట్టు పాయ కీదేహములయందు, నాత్మబుద్ధి గలుగు నంతపట్టు
వేదసముదయప్రచోదితార్థములఁ దా, ననుసరించి మనుజుఁ డరుగవలయు. 149

వ. అయినను 150

సీ. జగమునఁ దగుపనిషద్వాక్యములు నిషిద్ధంబయ్యె: గాన నెక్కడంబు గాఁగఁ
బరమాత్మ నెఱిఁగి యేఁ బలికిన నతిఁ గ్రియ లుడలింపవలయు నేసమయమందు
నూఁదుఁ బరాత్మాత్మభేదబాధకమగు విజ్ఞాన మవ్వేళ నెలయుటు
నాత్మసంసృతిహేతు వగు మాయ నిజకారకర్మల నిఁక వేఱుకరణి గాదు

తే. మరలి తొలిపోలిఁ శ్రుతిస్మృతిప్రమాణములను, గాక యది కార్యకారియై గాని యట్ల
తనరు విజ్ఞానమాత్రంబునను విశుద్ధ, యద్వితీయ యనంగఁ గల్యాణచరిత. 151

ఆ. విను మవిద్య యిట్లు జనియింపకున్న న, హంకృతియును బుట్టదట్లు గాన
ప్రీతితోఁ బ్రసిద్ధహేతువ యైన వి, ద్యయ ధరింపఁ బోలు నయవిగుండ. 152

వ. ఇవ్విధంబున సమస్తకర్మంబులకును న్యాసంబు ప్రసిద్ధం బనుచుఁ దైత్తిరీయ
శ్రుతివలన మోక్షంబునకొఱకు జ్ఞానంబకాని కర్మంబు సాధనంబు కాదని వాజ
సనేయశ్రుతివలనను సాధకంబుగఁ బల్కంబడియె నిది యు కాదు. 153

క. కారకములఁ గ్రతువగు నా, తీరున నజ్ఞాన మిట్లు దెలియు ఫలంబు
ల్వేఱగుట విద్యతోడుత, నారయ దృష్టాంత మగునె యధ్వరము మహిజ్ఞా 154

చ. అనఘ! యనాత్మయైన తనువందుల యేనను నాత్మబుద్ధి గ
ల్గు నదియు ప్రత్యనాయ మగుఁ గోరినఁ గల్గ దొకింత తత్త్వద
ర్శనులకుఁ గాన వైర మని చేసెడుభంగి విధానమంచుఁ జెం
దినను నవిక్రియాత్ముఁ డగు ధీరుఁడు కర్మను వీడఁ గాఁ దగుఁజ్ఞా. 155

వ. ఇట్లొనరించి యంత శ్రద్ధాన్వితుండై గురువు సాధనంబున విశుద్ధమానసుం డగుచుఁ దత్త్వమసీతివాక్యంబున జీవపరమాత్మలకు నైకత్వం బెఱుంగ నేని మేరుధరాధరం బునుం బోలె నకంపనుండై సుఖంబు నొందు నిబ్భంగి యొట్లగునంటేని యమ్మహా వాక్యంబు సామవేదస్థంబు గావున సమానాధికరణవాక్యం బని చెప్పవలయుఁ గాదేని యాదియందు మధ్యమపురుషకముపత్తి గల్గు "సంసర్గో వా విశిష్టో వా వాక్యార్థో నాత్ర సమ్మతః" ఇతి న్యాయంబున నభిహితాన్వయవాదం బన్వితాభిధాన వాదం బను నివి రెండును నివాక్యార్థప్రసిద్ధియంబున సంభవింప నేరవిం కెట్లనిన "సోఽయం దేవదత్త!" యను వాక్యంబుభంగి నభేదాన్వయవాదంబు సేయవలయు నత్తెఱం గెఱింగించెద. 156

సీ. అమ్మహావాక్యార్థ మబ్బుఁగ వాక్యసంఘటితపదంబులు గాంచఁ దత్త్వ
దార్థంబు నెఱుఁగఁగ నగు మూఁడుపదములు తత్పదంబును ద్వంపదంబు నసి యు
నెడు క్రియాపదము నా నెంచఁ బరమాత్మ మగ్గుటల నౌఁ దత్పదంబునకు రెండ
వది యనఁ దగిన యాత్వంపదంబునకు జీవుఁడు లక్షణావృత్తి వాక్యటీకను

తే. నసి యను క్రియాపదం బైక్య మెసఁగఁ బలికె, జీవపరమాత్మలకు నిట్టి త్రోవవెలయ
వారు వాక్యార్థజిజ్ఞాసపరు లనఁ, దగుదు రె మెచ్చెదను సుమిత్రాతనూజ!. 157

వ. అందగపడని హేతువువలనఁ బరమాత్మయందుఁ బరోక్షత్వంబును బ్రత్యక్త్వంబును నసఁ బ్రతిలోమప్రకాశమానత్వంబు గావునఁ దత్తజ్జీవుని యందునను గల్గుటం జేసి యేతాదృశవిరుద్ధధర్మములు జీవపరమాత్మల కెవ్విధంబునఁ "దత్త్వమసి" యను మహావాక్యం బైక్యంబు బోధించె నంటేని 'గంగాయాం ఘోషః' యనువాక్యంబు జహల్లక్షణంబును 'శోణో ధావతి' యనువాక్యం బజహల్లక్షణంబును ననుసర్థంబులు బోధించుం గాని యివ్వాక్యార్థంబున నాలక్షణంబులు గూడ విం కెట్లనిన "సోఽయం దేవదత్తః" యను వాక్యంబు తద్దేశ తత్కాల ఏతద్దేశ ఏతత్కాలంబు లగు విరుద్ధధర్మంబులు విడిచి భాగత్యాగలక్షణంబున దేవదత్తస్వరూపంబును లక్షించి తదైక్యంబును బోధించినభంగిఁ 'దత్త్వమసి' తివాక్యంబున విరుద్ధధర్మం బులగు పరోక్షత్వప్రత్యక్త్వంబును విడని తత్త్వంపదంబులవలన జహల్లక్షణాపారం పర్యభాగత్యాగలక్షణంబునఁ జైతన్యస్వరూపంబును సంగ్రహించి తచ్చైతన్య స్వరూపాభేదంబును బోధించె నిది యసంశయంబు మఱియును. 158

కలికవృత్తము. కనుఁగొన శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు సూక్ష్మభూతము లై
దును బంచీకృతము లగుచు నయ్యవి స్థూలశరీరజనకములు గా
వునఁ బంచీకృతభూతసంభవం బగు నదియ గలుగుట గాదియుఁ జెం
దిన సుఖదుఃఖము లొందు నటన మీతియున సూక్ష్మశరీర మగుణా. 159

వ. ఇదియు ననాదికర్మజంబును మాయామయంబును నాత్మకు స్థూలోపాధియు ననం
బఱఁగు నపంచీకృతసూక్ష్మతన్మాత్రపారంపత్యముచే సూక్ష్మభూతసంభవంబును మనో
బుద్ధ్యహంకారదశేంద్రియప్రాణపంచకసంయుతంబును భోక్తకు సుఖదుఃఖాద్యను
సాధనంబును నాత్మకు రెండవదియును నన సూక్ష్మదేహం బొప్పు ననాదియు నని
ర్వాచ్యంబును మాయాప్రధానంబును గావున నాత్మకుఁ బ్రథమశరీరం బనఁ గార
ణదేహం బొప్పు మఱియును. 160

క. ఈదేహత్రితయంబునఁ, దాఁ దగులం డనుచుఁ దనదు తనువునఁ దెలియం
గాఁదగు నాత్మను నీక్రియఁ, దాఁ దెలిసిన సౌఖ్యసంభృతస్వాంతుఁ డగున్. 161

వ. మఱియును. 162

చ. ఎఱుపగు పుష్పమందుఁ గదియించిన సుస్ఫటికంబుభాతి నా
త్మ కహితసంగుఁ డవ్యయుఁడుఁ దా నజుఁ డయ్యును గోశయుక్తుఁడై
యొరులకుఁ దత్స్వరూపుఁడుగ నుండును గారణకార్యసంగమం
బరయుఁగ లక్ష్మణుండ! నిజ మభ్రనినాదము (వేదవిద్వరా!). 163

వ. మఱియును. 164

*పంచచామరము. కనుంగొనన్ గుణత్రయాత్మకంబు నైనబుద్ధికిన్
అనంగ నొప్పు జాగ్రదాదు లట్టిమూఁడు వృత్తులం
దు నిజ్జగంబు వెల్గుఁ గానఁ దోఁచ దొక్క టున్న వే
ళ నిట్టు లౌట మిథ్యగాఁ దలంప నౌను లక్ష్మణా! 165

వ. ఇవ్విధం బంతయుఁ దద్వృత్తిత్రితయాత్మకంబగు జగంబు. 166

†మానిని. అవ్యయధాముఁడు నిత్యుఁడు బ్రహ్మయు నచ్యుతుఁడున్ శివుఁ డౌచును దా
నివ్విధి నొప్పు పరేశునియందున నెన్నఁగఁ గల్పిత మౌను జగం
బెవ్విధి నన్నను రజ్జువునందు నహీంద్రము భ్రాంతి జనించినటుల్
దవ్వుల నుండినవాఁడు జగంబును దల్చును నీశునియం దనుజా!. 167

వ. మఱియు దేహేంద్రియప్రాణమనశ్చిదాత్మలను సదసత్పదార్థంబుల కజస్రంబును
సంగంబును బరస్పరమిథ్యాతాదాత్మ్యంబునఁ దమోమూలంబున నజ్ఞానమం బుట్టు
క్రియావృద్ధి యెంతపర్యంతంబు గల్గు నంతపట్టు విద్వాంసుల కయినను సంసారం
బపరిహార్యం బగు నదియునుం గాక. 168

సీ. అరయంగ "నేహ నానాస్తి కించన" యన "నాత్ర కాచనభిదాస్తి" యనఁగఁ
దెలియు "నధాత ఆదేశోన" యనఁగను జెలువొందు శ్రుతివాక్యములను నిఖిల

---

* ఈవృత్తము మూలగ్రంథాధారమున సరిచేయఁబడినది.

† ఈపద్యము మూలాభిప్రాయమున ఛందోనిబంధితమైనది.

ము ను నిరాకృత మయ్యె మనుజుఁ డిట్లగుటచే మామిడిపండున మధురరసము
గొని టెంకయును జర్మమును పాఱవైచిన గతిని వ్యాకృత్మమలమం దతిగుణాఢ్యుఁ
తే. డన సదాస్వాదితసుచిద్ఘనామృతుఁ డగు,నతయ నఖిలంబు విడుచు సత్యంబు నింత
పలుకఁ బనిలేదు తా నిట్లు తెలిసి మనసు, నిలుపఁజాలిన రఘుంశతిలక! నిజము.

వ. మఱియు 'నజాయతే న మ్రియతే' యను వాక్యంబుగ. 170

కలికవృత్తము. వికహితషడ్భావుఁడు ప్రాజ్ఞుండును వికతసమస్తావ యవుఁడు భా
సురుఁ డద్వయుఁడు స్వయంప్రభుఁ డమలుండు సుఖరూపుఁడు సర్వగతుఁడు ని
ట్లరసిన నొప్పు పరబ్రహ్మవలన నతిసుఖుగుఃఖాత్మక మగు ను
స్మరణము గల్గునె యజ్ఞానాధ్యాసవలన సౌమిత్రీ! యాదియుఁగా. 171

క. జ్ఞానంబు గలిగె నేనియు, జ్ఞానాజ్ఞానముల కింపు గలుగదు గానం
దోడనె నశియించును న, జ్ఞానంబునఁ బుట్టినట్టి కార్యము వత్సా!. 172

వ. అన్యోన్యాధ్యాసంబు లెవ్వి యనిన. 173

సీ. ఒకవస్తువును వేఱె యొకవస్తువుగను దా నొకవస్తుధర్మంబు నొండువస్తు
ధర్మంబుగను బుద్ధిఁ దలఁచుట లననివి తగు "నహంకర్తహమో దహతి" యనెడు
వాక్యంబులట్ల నీ వసుధను ధర్మిధర్మాధ్యాస లన సుమిత్రాతనూజ!
మఱియుఁ బల్కెదఁ బ్రథమంబ వికల్పితప్రపంచసా క్షునఁబడు చిదాత్మ

తే. యం దహంకారమునను రాగాదిధర్మ, కంబులగు దానివృత్తులు గల్గె మాయ
నెనయుఁగావునసంసారహేతువులుని, రామయుఁడుపరుఁడునగుబ్రహ్మమయ్యె నిజము

వ. కాని యయ్యహంకారంబును దద్వృత్తులను లేని సుషుప్తిసమయంబున "తమోభి
భూత స్సుఖరూపమే" తీతి "సుఖ మహామస్వాప్సం" మితి శ్రుతివాక్యంబులచేత
సుఖస్వరూపుం డగుచు విభావితుం డగుఁ గావున నహంకారతద్వృత్తిసామాపణం
బునసె కాని విచారింప సంసారం బాత్మయందుఁ గనఁబడదు మఱియును 175

సీ. ఒనర ననాద్యవిద్యోద్భవబుద్ధిబింబితుఁ డగు జీవుని పేర నగు చి
దాభాసుఁ డన వాత్మ యచ్చిదాభాసబుద్ధులకును సాక్షియై వెలయు వేఱ
బుద్ధ్యుపాధికుఁడౌచుఁ బొలుపొందు విజ్ఞానమయుఁడని యజుఁడని మఱియుఁ దలఁచి
బుద్ధిచిద్బింబంబుఁ బోల్పఁ దత్సాక్ష్యాత్మయును మూఁడు నిలుచుట నొకటికొకటి

తే. కైనతాదాత్మ్యమనెడు నధ్యాసమిథ్య, వలన "లోహోదహతి" యనువాక్యమట్లు
లగును నేఁజేతునటయు నాత్మయందుఁ, గాని నిక్కంబుఁ దెలియంగఁ గాదువత్స!.

వ. అవ్విధంబున నెయ్యన్యోన్యాధ్యాసవలనఁ జిదాత్మచేతన్యులకును జడాజడత్వంబులు
గనఁబడును గావున విద్వాంసుం డగువాఁడు గురుముఖంబునను వేదవాక్యంబులవల

నను సంజాతవిద్యావిభవధురీణుండై యాత్మగోచరంబగు జడకార్యం బశేషంబు
నిరసించి యాత్మస్థుండును నుపాధివర్జితుండును నగు స్వాత్మను నెఱింగి యాసమ
యంబున. 177

చ. విరహితుఁడై వినిశ్చితుఁడు విగ్రహుఁడై విగతామయుండు భా
సురుఁడు సదావిముక్తుఁడు విశుద్ధుఁడు నక్రియుఁడై యజుండు సం
భరితయచింత్యశక్తుఁడును భిన్నుఁడు నండు సకృద్విభాతుఁడై
విరహితపాపుఁడై సుఖుఁడు వేద్యుఁడు నంచుఁ దలంపఁగాఁ దగున్. 178

వ. మఱియు నతీంద్రియజ్ఞానుండును సంపూర్ణుండును విశుద్ధవిజ్ఞానఘనుండును వేద
వాదులగు బుధులచేత వ్యాఖ్యానితుండును ననుచు నెల్లయెడల భావన యొనరిం
చెనేని యట్టి యఖండితాత్ముం డగువాని విశుద్ధభావన సదాసేవితం బగు నౌషధంబు
రోగంబుల హరించుపోలిక సకారకంబులతోడ నవిద్యను నశియింపం జేయుఁ గావున.

క. మనుజులు దిరుగనిచోటునఁ, జని విమలాత్ముఁడు ననన్యసాధనుఁడు సుఖా
సనుఁడును విజితదశేంద్రియుఁడును మౌనియు నగుచు మనుజుఁడు నిలువవలయున్.

వ. ఇట్లు నిలిచి. 181

ఆ. ఆతఁ డొకటి యగు పదార్థంబు భావించి, మిగుల జ్ఞానదృశుఁ డగుచుఁ బండి
తుండు నాత్మసంస్థితుండు కావలయుఁ గే, వలము భానువంశతిలక! యిట్టులు. 182

వ. అంత. 183

సీ. తాను జరాచరాత్మకమగు విశ్వ మంతయు నెంచుపరమాత్మదర్శనంబు
కరణిఁ గాంచుచు సర్వకారణుండగు పరమాత్మయందు లయం బొనర్చి
యానందమయుఁడు నత్యంతసంపూర్ణుఁడై యుండెఁ గాఁ దగు నిట్టు లుండెనేని
యతఁ డెట్టివేళ బాహ్యాంతరవస్తునిష్ఠయు నెఱుంగఁడు సంశయమ్ము నిదియుఁ

తే. గాక విజ్ఞానమాత్రంబు గాక జగము, తత్సమాధికిఁ బూర్వంబ తలఁపవలయు
వాచ్య మిదియుఁ బ్రణవం బవాచకంబు, గాదు వేదాంతగతిని నిక్కంబు వత్స!

వ. కావున. 185

క. ఈనిఖిలజగంబున న, జ్ఞానంబును దలఁపఁబడియె సౌమిత్రీ! వి
జ్ఞానంబు గల్గెనేనియుఁ, దోనె దృశ్యాన్య మగుచుఁ దోఁచును నిజమున్. 186

వ. ఇంక నయోంకారం బెట్టి దంటేని. 187

సీ. కలుగు నకారం బుకార మకారంబు లన మూఁడు వర్ణంబు లయ్యె వాని
యం దవస్థలు జాగ్రదాదులు మూఁడు వర్ణనుమానికిని సమస్థలకు విశ్వ
తైజసప్రాజ్ఞులు దగుదనుగ్యులని సమాధికిఁ బూర్వమే భువిఁ దెలియఁబడును
గానఁ బూర్వోక్తప్రకారంబునను విశ్వుఁ డాద్యుఁ డైన యకార మయ్యుకార

తే. మునను దైజసుఁ డాధ్యత్ముఁ డనఁగఁ దగిన, యయ్యుకారంబు నమ్మకారాంతరమునఁ
బ్రాజ్ఞుఁ డాఖ్యాత్ముఁ డెనసు కారంబుల మము, మించుపరమాత్మ యందుఁ గావించవలయు.

వ. ఇట్లు చిత్తమందును గాఢముండును నగు పరమాత్మయందు లయం బొనరించి యంత.

ఆ. ఎవనియందు లయము నేనొనర్చితి నతఁ, డేను నిత్యుఁడను జ్ఞానదృశుఁడ
నెనయ నిత్యముక్తుఁడను గతోపాధినం, ...ను నటంచుఁ దలఁపఁ జను బుధుండు.

వ. ఇట్లు దలంచుచు. 191

క. చలియింపని జలములు గల, జలనిధి తెఱఁగున నరుండు స్వానందమునన్
మెలఁగుచును బరిస్రుతభూ, తలుఁడును ముక్తుండు నగుచుఁ దనరఁగవలయున్. 192

వ. ఇట్లు పరిజ్ఞాతపరాత్మభావుండును నిత్యాత్మసుఖప్రకాశకుండును సదాభ్యస్త సమాధియోగుండును నివృత్తసర్వేంద్రియవృత్తిగోచరుండును విసర్జితాశేషశత్రుండును జితపద్ముజాత్ముండును నయి యుండు మునిపల్లభునకు దినంబును నేను గానం బడుదుఁ గావున నిట్టియాత్మ నహర్నిశంబును ధ్యానింపుచు ముక్తసమస్తబంధనుం డయి ప్రారబ్ధంబున సుఖదుఃఖంబులు గలిగినను నభిమానంబు లేక యోగియగువాఁడు నిలువవలయు నిదియును గాక. 193

తే. ఆదిమధ్యాంతములను నభేద మెఱిఁగి, భేదభయదంబులగు విధివాదచోది
తముల విడనాడి యాత్మయై తనరి సకల, జీవుల వెలుంగు స్వాత్మను జేరవలయు. 194

వ. ఇదియు గాక యాత్మయందు విశ్వం బంతయు నభేదంబున క్షీరంబులయందు క్షీరంబులు గలుపుకరణిని భావింపం బోలు నిట్లయిన నాతోడుతి నభేదుం డగు మతియును. 195

చ. శ్రుతులను సత్ప్రమాణములఁ జొప్పడుయుక్తుల నిజ్జగంబు చం
ద్రతరణులంబుపాత్రలను దద్గుణులై కనిపించుమాడ్కి మా
రితి మగుఁ గాన మానవుఁ డరిందమ! మిథ్య యటంచుఁ దల్పఁ బో
లు తను భవంబున న్నిలిచి లోకులభంగిని నిల్చియుండినన్. 196

క. నరుఁడు మదాత్మయటంచును, బరువడి జగమెల్లఁ గాంచుపర్యంతంబుం
బరమద్విగ్రహసేవా, పరుఁ డయి జరుపంగవలయుఁ బదపడి దినముల్. 197

వ ఇట్లయిన నహర్నిశంబులయందు "తస్యైవ ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వాం" అను శ్రుత్యుక్తప్రకారంబున హృదయగోచరుండు నగుదు నిప్పుడు నీయందుఁ బ్రియంబున నేను బల్కిన రహస్యంబును శ్రుతిసారసంగ్రహంబును నగు నీయర్థంబు నెవ్వరైనను నాలోచనంబు సేయుదు రట్టివారు లనేకపాతకజాలంబుల నైనను నిమిషమాత్రంబున విముక్తులగుదురు మతియును. 198

చ. కనుఁగొన నైంద్రజాలికజగం బపుడౌ నని చూచి విస్మితం
బనుపడె నిట్లు మాయయనుభంగిని నీసదసద్విలక్షణం
బున ఘన మాయచేతఁ బొలుపొందు జగంబును మిథ్య యంచు భా
వనను మదీయతత్త్వము ధ్రువంబుగ నిల్పఁ దగున్ సుపుణ్యుఁడై. 199

వ. ఇట్లు మద్భావనాభావితశుద్ధమానసుండై యానందమయుండును సుఖుండును నిరామయుండును నగుచు నుండవలయు 200

క. అగుణుండ ననుచు నైనను, సగుణుండ నటంచు నైన స్మృతిఁ దలఁపం
దగు నిటు దలఁచిన పుణ్యుఁడు, జగముఁ బవిత్రంబు సేయు జలజహితుక్రియన్.

వ. ఇవ్విధంబున 202

చ. గురుచరణారవిందములకుం బ్రణమిల్లి మనంబునందుఁ బె
ద్దతికము నాదు వాక్యములఁ దద్దయుఁ జేరిచి వేదపారవి
ద్వరుఁ డన నొప్పు నే నెఱుఁగఁ బల్కిన యీతగు వేదసారమున్
గురుతరమైన జ్ఞానమును గోరి భజించినవారు నా సముల్. 203

ఋషిసమూహము లవణాసురువృత్తాంతము రామునికిఁ దెలుపుట.

వ. అని యివ్విధంబున సుమిత్రానందనున కుపదేశం బొసంగు నవసరంబున యమునాతీరవాసులగు పెక్కండ్రు ఋషులు చ్యవనభార్గవుల మున్నిడుకొని లవణాసురుని భయంబున బఱతెంచి రఘుపుంగవుం గాంచి యభయకాంక్షితులై నిలువ నారాజరత్నంబు వారల మన్నించి పూజనంబులం బ్రీతులం గావించి యిట్లనియె.

క. ననుఁ గనుఁగొనఁ జనుదెంచుట, ఘన మయ్యెను మీదుకోర్కి కడు దుష్కరమై
నను జేతు ననుజు లయినను, దునుముదు బ్రాహ్మణులు దేవతుల్యులు నాకున్. 205

వ. అనిన హర్షంబు నొంది యందుఁ జ్యవనుం డిట్లనియె. 206

సీ. విను రఘువల్లభ! మును కృతయుగమున ధర్మాత్ముఁడును సురధారుణీసు
రాభిపూజితుఁడు మధ్వాసురుం డలరు ఫాలాంబకుం డాతనియందు సుప్ర
సన్నుఁడై శూలం బొసంగి దీనను వైరు లెవఁడైన భస్మమౌ నిల నటంచుఁ
బలికె నాతనికి రావణు చెల్లె లగు కుంభినసికిని లవణుఁ డనంగ నొకఁడు

తే. పాపకర్ముండు జనియించె భవ్యచరిత!, వానిచేఁ బీడితుల మౌచు వచ్చినార
మఖిలలోకేశ్వరుఁడవు నారాయణుఁడవు, నీవు గల వని యొక దృఢనిశ్చయమున.

వ. అనిన వెఱవకుం డిది యెంత కార్యంబు లవణుఁ వధింపఁ జేసెద విగతజ్వరు లయి చనఁబోలు ననుచుఁ దమ్ములం గనుంగొని. 208

ఆ. ఎవరు లవణుఁ ద్రుంచి యియ్యవనీసుర, బృందములకు భీతి డిందుపఱతు

రనిన భరతుఁ డెంతో వినయంబుతోడుత, నిట్లు పలికె రఘుకులేశుతోడ. 209

వ. దేవా! యాజ్ఞ యొసంగెదరేనిఁ బరిమార్చెద ననిన శత్రుఘ్నుండు లేచి నమస్క రించి యి ట్లనియె. 210

చ సితసరసీరుహాక్ష!రఘుశేఖర! లక్ష్మణుచేతఁ జేయఁగా
జతపడె భూరికార్యములు సన్నతియా భరతుండు మిమ్ముఁ బా
సి తలఁపరానిదుఃఖములఁ జెందెను గావున నేను ధర్మదూ
షితుఁ డగునట్టి యాలవణుఁ జేరి వధించెద నాజ్ఞ యిచ్చినన్. 211

ఆ. అనిన సంతసించి యాసుమిత్రాపుత్త్రు, నంకమునను జేర్చి యయ్య! యిపుడె
యధిపుఁ జేతు మధుర కని లక్ష్మణునిచేతఁ, దగుపకరణచయము ముదముతోడ.212

వ. తెప్పించి తలంపకయున్నను నతిస్నేహంబున మధురానగరంబున కభిషిక్తుం జేసి యొక్కదివ్యసాయకం బొసంగి శత్రుసూదనా! యిబ్బాణంబున లోకకంటకుండగు లవణుం బరిమార్పుము వాఁడు సదాశివప్రసాదలబ్ధంబగు శూలంబుఁ బూజింపుచు గృహంబునం బెట్టి నిఖిలజంతుహననోద్యుక్తుండగు విలయకాలుపోలిక భక్షణార్థంబు ఘోరాటవుల సంచరించుం గావున వాఁడు మరలి రాకుండునంతఁ బురద్వారంబున ధృతకార్ముకుండ వై నిలువు మిట్లయిన వధియింపం బోలు నీకు సహాయం బుగఁ బదివేలు తురంగంబులును దశరథ సంజ్ఞికంబులగు శతాంగంబులును నాలు వేల గజంబులును లక్ష పదాతివర్గంబును జనుదెంచు వేగంబ చని వానిం జక్కాడి మధుసంజ్ఞికంబగు తద్వనంబు పట్టణం బొనర్చి యుచ్చాసనంబున రాజధానిగాఁ గైకొను మనుచు మూర్ధాఘ్రాణంబుచేసి వీడ్కొలిపిన శత్రుఘ్నుండు. 213

మ మునివర్య "విజయోస్తు తే" యనఁగ సమ్మోదంబుతో నేఁగి య
న్న నియోగించినభంగి నాలవణునిం జక్కాడి సర్వీతిమై
జను లెల్లన్ వసియించుపట్టణము లిచ్చన్ జేసి తద్రాజ్యపా
లన నై పుణ్యముతోడ నుండె నఁగౌ కల్యాణి! భవానీసతీ!. 214

వ. అనినఁ బార్వతి యిట్లనియె. 215

తే. దేవ! కైలాసవల్లభ! ధృతశశాంక!, లోకపావన! సీత వాల్మీకియాశ్ర
మంబునను నుండి యెటు లేఁగె మఱియుఁ బల్కు, విస్తరంబుగ నద్దివి వాస్తవముగ.

వాల్మీకియాశ్రమంబునఁ గుశలవులు జనించుట.

వ. అనిన సుమారమణీమణిం గనుంగొని త్ర్యంబకదేవుం డిట్లనియె. 217

చ. విను హిమశైలజా! జనకవీరన్నృపాగ్రణిపుత్త్రి సీత సం
దనులను గాంచె నిద్దఱి నొనర్చెఁ గుశుండు లవుం డనంగ న

మ్మునివరుఁ డంత వారికి సముజ్జ్వలనామము లక్కుమారకు
ల్దనరిరి బాలసూర్యులవిధంబున మించుచు నంత కంతకున్. 218

వ. ఇట్లు వృద్ధిఁ బొందుచు 219

తే. లీల విద్యలు నేర్చి వాల్మీకి యుపన, యన మొనర్పంగ వేదాధ్యయన మొనర్చి
దర్పణప్రతిఫలితులౌ దాశరథులొ, యనఁగ గుణములఁ దనువుల నలరి రచట. 220

వ. అంత వాల్మీకిమునీంద్రుండు వారలకుఁ బూర్వంబునఁ ద్రిపురమర్దనుండు భవాని కెఱింగించిన నిఖిలవేదార్థకలితంబగు రామాయణంబు కావ్యరూపంబునఁ బఠనంబు గావించె నశ్వినులభంగి నతిసుందరులగు నక్కుమారులు స్వరసంపన్నంబుగఁ దంత్రీలయసమాయుక్తంబుగ గానంబు సేయుచు మునిబృందంబుల సంచరింప వారు విస్మయంబున 221

తే. కాల మధికంబు మనమైతె గడపినార, మిట్టి సుస్వరగీతంబు తెలమిఁ జదువ
వింటిమే తొల్లి గంధర్వవిబుధమనుజ, లోకములనైనఁ గర్ణామృతాకరములు. 222

వ. అని యిట్లు. 223

క. మును లనుతింపఁగ నిలిచిరి, ఘనుఁడగు వాల్మీకి మౌనికడ రాఘవుఁ డం
తను గనక జనకనందన, నొసరించి తురంగమేధ మొనరించుటకై. 224

వ. ఉపక్రమింపఁ దద్దర్శనాభిలాషు లయి బ్రహ్మక్షత్త్రియవైశ్యజనంబులును రాజర్షివర్యులును జనుదెంచుచుండ నమ్మునివరుండు. 225

మ. కర మింపొంద నిజోదితంబు నగు సత్కావ్యంబు గానంబు సే
యుచు రఘుశ్రేష్ఠుఁ గొంచు నొక్క ఋషి వాటోపాంతమున్ దేగ న
చ్చరమాద్రి న్మిహిరుండు గ్రుంకఁ నచటన్ సంధ్యావిధుల్ దీర్చి భా
స్వరయోగంబున నిల్చె నక్కుశుఁడు నవ్వాల్మీకి యిట్లుంచుటల్. 226

వ. కనుంగొని తత్సమాధివిరమంబుఁ గాచియుండి జ్ఞానశాస్త్రకథనాంతరంబున నిట్లనియె

క. మునివర వినవేఁడెద నె, ట్లనఘుము సంసారబంధ మగు దేహికి వీ
డును పరల నెట్లు శిష్యుఁడ, నని ననుఁ గరుణించి పలుకుఁ డన మునియపుడున్.

వ. సంతసించి సీతాకుమారా! వినుము బంధమోక్షస్వరూపంబును దత్సాధనంబులును ముక్తియు సంక్షేపంబున నెఱింగించెద నేను బల్కినభంగి నెఱింగి తత్ప్రకారంబున నాచరించితివేని జీవన్ముక్తుండ వగుదు వెట్లనిన విదేహుండగు చిదాత్మకు లింగదేహంబునఁ గల్పితం బయ్యె నాదేహంబు తచ్ఛాయాగ్రాహి యయ్యెఁ దచ్ఛాయయందు నను దనయందునను దదభిమానసారూప్యంబగు నహంకారంబు జనియించె నయ్యహంకారంబున బింబస్థానీయంబగు సాక్షి సోఁడు బరస్పరమిథ్యాతాదాత్మ్యంబువలన స్వచేష్టితంబులగు జడత్వకర్తృత్వాగు లన్నియుఁ దత్సాక్షియందు నారోపించి

తత్సాక్షిచేష్టితంబులను చేతనత్వ ప్రకాశత్వంబులను దనయందు నారోపించుకొని "జ్ఞాతా ద్రష్టా కర్తా" తి వ్యవహారపరిసర్తితుం డగునట్టి చిదాభాసవిశిష్టదేహోపాధి కుం డగుచు సంకల్పంబు లనుశృంఖలంబులచేత సాక్షి యావృతుం డగు నిట్లను చుఁ బుత్ర దారగృహాదుల యందు భోగాపేక్షుం డయి సంకల్పంబు లొనరించుచుఁ దల్లాభ్యాలభ్యంబుల యందు సుఖదుఃఖంబులఁ బొందుచుండు నట్టి సాక్షికి రజస్స త్త్వతమస్సంజ్ఞలయి యధమోత్తమమధ్యమంబులగు మూఁడు దేహంబులు జగత్ స్థితికారణంబు లయి చెలువొందు చుండు. 229

క. ఎనయ తమోదేహంబునఁ, దనుకక నిరతంబు నరుఁ డు తామసకృత్యం బొనరించుం దామసుఁడై, జనియించును గీటకాదిజన్మములఁ దుహిన్. 230

వ. మఱియును. 231

క. విను సాత్త్వికదేహంబున, జననాయక! నరుఁడు సత్త్వసంకల్పుండై తనయను దేహాద్యాకృతు, లను భాస్వదదూరమోక్షలక్ష్మీయుతుండై. 232

వ. మఱియు ధర్మజ్ఞానపరాయణుండును సుఖుండును నగుచు నుండుఁ గడమగజోదే హంబున రజస్సంకల్పుండును బుత్ర దారానురంజనుండును లోభసంభరితుండును నగుచు మనుష్యాదిభావంబుల నొందుచు నుండుఁ గావున నమ్మూఁడు రూపంబులను బరిత్యజించి యాత్మసురితుయం బగుచుండ నఖిలదృష్టాంతగ్ నుంలించు మనంబుచేత మనంబును నియమించి బాహ్యాభ్యంతరంబులు సంకల్పసంక్షయం బొనరించి తత్ప రంబగు పదంబు నొందు మిట్లు గాదేని. 233

క. శతసాహస్రాబ్దంబుల, నతిఘోరతపం బొనర్తు వైనను నీ వీ కృతసంకల్పక్షయ మైనను, జతపడ నేరవు విమోక్షసామ్రాజ్యంబుల్. 234

వ. ఇదియ కాదు పాతాళభూస్వర్గంబుల నుండినను సంకల్పోపశమంబునం గానియొం డుసాధనంబున విముక్తుండ వగుట దుర్లభంబు గావునఁ జేత నయిననంతకాల్తుఁ బురుష ప్రయత్నంబున నవికారంబును బరమపావనంబునగు స్వసుఖంబున సంక ల్పోపశమనయత్నంబు సేయుము మఱియును. 235

తే. కలుగుభావము లెల్ల సంకల్ప మనెడు, తంతువునఁ గాన సంకల్పతతి నడంచి తేని బూసలు త్రాడు రెండైన నీకి, చనెడుపోలిక భావముల్ చనును వదలి. 236

వ. ఇట్లుంగి. 237

తే. క్షీణసంకల్పజాలుఁడౌ జీవుఁ డొందు, నిజము బ్రహ్మత్వమును గాన నీవు దెలిసి చనును యొకాలమున కెద్ది సంభవించు, నట్టి వ్యవహారమున భూమనాగ్రతనయ.

చ. విను మినవంశభూషణ! ప్రవీణుఁడ వై మువికల్పజాల మె ల్లను విడనాడి యాత్మసుఖలభ్యముకై పనవి క్షిప్త మైనే

ఘనపరమార్థ సద్వ్యయ మఖండమగు నై తగు తత్త్వసంబు చూ
య్యనఁ గను చిన్మయం బోలె నా క్షతార్థులు గల్గిన భూమిపాలంబునన్. 239

ఆ. నాకజుండు రామనందనుల దత్త్వ, మిట్లు పల్క నపుడు నిందుమౌళి
శైలతనయతోడఁ జాల బ్రసంగించి, యింపు మీఱ మఱియు నిట్టు లనియె 240

చ. అని యిటు మాటిపల్కి నవ్వ్యాదంతరవిభ్రమ వీడి యుక్కుచుం
డనుపమమూర్తులై బయల నందటి పోలికతోడ మారుతూర్
జని కనకేంద్రనీలమణిసంయుతసౌధ సమీపాగ్రముఁ గాంచి తో
డను జనుదెంచు రాఘవుల దగ్గఱి యిట్లనియెన్ ముదంబునన్. 241

ఆ. తనయులార! మీరు దశరథాత్మజసభా, భవనమునను నిల్చి పాడుఁ డంత
యనువు మీకు నీయవచ్చినఁ గొనవల, దనినఁ గుశలవులును విని ముదమున. 242

సీ. వని తత్స్వరద్వ్యాత్మమున రామచంద్రుండు వినునట్లు సంగీతవిధము మెఱసి
సుస్వరంబుగఁ బాడఁ జొచ్చినఁ దనపూర్వచర్య లెల్లను విని సంతసమున
సభ కేఁగుదెంచి దర్శనకాంక్షులకు సుప్రసన్నతి గనుపింప శబ్దవిదులు
వసుధేశులును జటావల్లభుల్ పౌరాణికులును బండితులును గూడిరాఁగ

తే. నంగుఁ గుశలవులును సభ కరుగుదేర, జనులు గనుఁగొని విస్మయసహితు లగుచు
నహహ! వీరలు రాముని యట్ల యున్న, వారు సౌందర్యమునఁ గాంతి వైభవమున.

క. ఈకరణి జడలు వాగలు, లేమన్న విశేషముగ వెలిఁగెడ రనుచున్
లోకులు పలుకఁగ వల్లకి, నాకోమరులు మీటుచుం బ్రియస్వరములుగన్. 244

వ. షడ్జమధ్యమాదిభేదంబుల సమానుషంబును మధురంబును నగు గాంధర్వంబు ప్రవృ
త్తిం బొనరింప రామచంద్రుండు విస్మయంబు నొంది యుపలాళ్యంబైనఁ
గొలువు వీడి చనుభరతుం గనుంగొని వీరల కయుతధనం బిప్పింపు మనిన నట్లొన
రించినఁ బరిగ్రహింపక కుశలవు లిట్లనిరి. 245

చ. వనమున సంచరించుచును వన్యఫలంబులఁ గ్రోలు మాకుఁ గాం
చనము దలంప నేల యని సయ్యన నేఁగిన రాముఁ డంతయున్
విని జనకాత్మజాత్మజులు వీ రని విస్మయ మంది లక్ష్మణుం
గనుఁగొని వారిఁ గన్గొనెడు కౌతుక మొప్పఁగఁ బల్కె నిట్లుగన్. 246

క. వినుము విభీషణమారుత, తనయసుషేణాంగదులును ధరణీజను దో
డ్కొని వాల్మీకియు నిచటికిఁ, జనుదేరఁగఁ జేయు మంత జనకజయుఁ సభన్ 247

క. జను లెల్లను నిష్కల్మష, యని నమ్మఁ బ్రతిజ్ఞ సేయు నగు నన రఘుప
ర్యుచి వాక్యములకు విస్మయ, మును భయమును బొంది రచటి మునులును జనులున్.

వ. అంత రఘువల్లభుహృద్గతంబెఱింగి వాల్మీకిమునీంద్రుండిట్లనియె. 249

తే. పతియె దైవంబు గురువును భామినులకు, గాన రఘునాథ! మీమదిఁ గల తెఱంగు
నెల్లఁ జేయును జనకజ యిదియు సంశ, యంబు వలదని పల్కి యందఱు నట్లనుచు.

వ. సీత యొనరించు శపథంబు చూచుకొనవలయు నెల్లవారు నెఱుంగవలయు నని యాజ్ఞ యొసంగి రాఘవుం డంతఃపురంబునకుం జనియె నంత మఱునాఁడు కొలువు దీర్చియున్న యవసరంబున బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యశూద్రులును మహర్షులును వానరపుంగవులును గౌతుకంబునం జనుదెంచిరి. వాల్మీకిమునీంద్రుండు జనకపుత్త్రిం దోడ్కొని సభామధ్యంబునకుం జనుదెంచి రామచంద్రునకిట్లనియె 251

సీతాదేవి భూవివరంబునం ద్రుంగుట

సీ. ఇదియె భూసుత రాఘవేశ్వర! కనుఁగొను ధర్మచారిణి సువ్రత సుచరిత్ర
విడిపించితివి ఘోరవిపినమధ్యమున లోకాపవాదకు నోడి యైన నేమి
యాజ్ఞయిమ్ము ప్రతిజ్ఞ యాచరించెదు వీర సీతాకుమారులు చిన్నికవలు
యేను జేయఁగఁ బంప నీసుకుమారులు నను గూడి తపము లొనర్చినారు

తే. దశరథాధిపపుత్త్ర! సీతాకళత్ర!, నీ వెఱుంగవె దేవి యీనిఖిలమునను
గాన సుచరిత్ర యని బుద్ధి నూనెదేని, గొనుము యిప్పాణ్య నిబ్బంగిఁ గుందనీక.

వ. అనిన రఘువల్లభుం డిట్లనియె. 253

క. మునివర! మీవచనములనె, జనియించె నిజంబు యున్న జనకజయును జే
సెను శపథ మఖిలజనములు, గనుఁగొన ననలంబు సాక్షి గాఁగను లంకన్. 254

వ. అయినను లోకాపవాదకు నోడి నిర్దయుండనై విపినంబున విడిచితి నది క్షమియింపవలయు నిక్కవలవారలు నావలనే జనియించిరి యెఱుంగుదు జనకనందన పరిశుద్ధ గావున నాకుఁ బ్రీతి యయ్యెడు నని దాశరథిభావంబు గ్రహించి కనులగర్భ మున్నిడుకొని పురందరాదిబృందారకులు చనుదెంచిరి భూపుత్త్రియు సంతసించి తజ్జనౌఘమధ్యంబునఁ గట్టినకాశేయంబు శిరంబున ముసుంగిడి క్రిందు చూచుచు కరంబులు మొగిడ్చి యిట్లనియె 255

క. శ్రీరఘువర్యునికన్నను, వేఱొకరిఁ దలంపనేని వివర మొసఁగు మో
ధారుణి! యనఁ దోడుతనె మ, హారవము దలిర్ప వివర మయ్యె ధరణియుఁ దాన్. 256

వ. నాగకన్యలు వింజామరమ్ములు వీవ సింహాసనంబు గైకొని భూదేవియుం జనుదెంచి. 257

చ. కరములు సాఁచి జానకిని గౌఁగిటఁ జేర్చి ముదంబు పల్కి తా
నరిగె రసాతలంబునకు నాగతి సేఁగ సుర ల్విరు ల్వడిన్

గురిసిరి దుందుభు ల్మ్రోసెఁ గొందఱు విస్మయ మంది చూచుచుం
డిరి మదిఁ దోఁచినట్టులు వడి న్నుతి గొందఱు పల్కి రయ్యెడన్. 258

క. కొందఱు గంతిల్లిరి మఱి, కొందఱు భూతలమునందుఁ గ్రుంకెడు ధరణీ
నందనను బొగడుచుండిరి, కొందఱచేతనులభంగిఁ గూలిరి ధాత్రిన్. 259

వ. కొందఱు మహాకాయులగు వానరులు సీతాశపథకారణంబున రఘువల్లభు నీక్షించుచుండిరి ట్లొక్క మహాస్త్రంబు జగం బంతయు సమ్మోహితం బయ్యె రామచంద్రుండు సకలంబు నెఱింగియు నెఱుంగనివాఁడపోలె భవిష్యత్కార్యగౌరవంబున దుఃఖించి బ్రహ్మచేత బోధితుండై సీతాస్నేహాసుఖంబు లన్నియు స్వప్నంబు భంగిఁ దలంచుచు ననంతరక్రియ లాచరించి ఘనరత్నాదుల ఋత్విక్కులను దక్కినవారలను సంతుష్టులం జేసి వీడ్కొలిపి పౌరులం దోడుకొనుచు సాకేతపురంబు ప్రవేశించె నంత. 260

సీ. అదిమొద ల్మిహిరకులాధీశ్వరుఁడు రాముఁ డిహభోగములను నిస్పృహ వహించి
యాత్మచింతాపరుం డగుచు నొంటిగ నుండ నిటు లుండఁ గౌసల్య హృదయమందు
నితఁడు నారాయణుం డిందిరావల్లభుం డని యెఱింగి ప్రియోక్తు లాడుకొనుచు
నతిభక్తితోడ ధ్యానాలయమునకును జనుదెంచి తనహస్తవనరుహములు
తే. మోడ్చి రఘునాథ! జగము మోహపఱచు, నీదు మాయావృతాత్మనై నీవు నుతుఁడ
వనుచు ననుఁబోంటి సనకాదిమునులకైన, నెఱుఁగఁజాలని పదవి నే నెఱుఁగనైతి.

వ. దేవా! దుగ్ధపారావారోత్తుంగతరంగమధ్యవిలసితభుజంగరాజతల్పంబున యోగనిద్రాయతుండవై పవ్వళించు పురాణపురుషుండవు సచ్చిదానందవిగ్రహుండవు జగంబులకు మొదటివాఁడవు ఆదిమధ్యాంతవర్జితుండవు పరమాత్మవు పరమానందమయుండవు పూర్ణపురుషుండవు ఈశ్వరుండవు నగు పుండరీకాక్షుండ విట్టి నీవు నాయందుం గరుణించి మత్పుణ్యాతిరేకంబున నందనుండవై యుదయించితి విప్పుడు నా కవసానకాలంబు సమీపించెఁ గావున దయాళుండవై మాయాజ్ఞాననివర్తకంబగు జ్ఞానంబు పల్కవే యనిన సంతసిల్లి మంగళవతియు జర్జరితాంగియు నగు కౌసల్యం గనుంగొని ధర్మాత్ముండును మాతృవత్సలుండును బరమదయాసముద్రుండును నగు రామచంద్రుం డిట్లనియె. 262

శ్రీరాముఁడు కౌసల్యకు మోక్షమార్గ ముపదేశించుట.

ఆ. జననీ! వినుము మోక్షసౌధాగ్రమునఁ జేరఁ, బరఁగు జ్ఞానకర్మభక్తియోగ
ములను మూఁడు మార్గములు మున్నె నే బల్కి, తందు సులభమార్గ మరయ వినుము.

సీ. భక్తియోగంబు తద్భక్తిఁ బల్కఁగ నొప్పు గుణభేదములను నిక్కువలయుసున
నెవని కెట్టి స్వభావ మెసఁగు నాతని కట్టి భక్తియు లభియించు బయలు గనుచు
దంభమాత్సర్యభేదప్రసరంభియగు నతఁడు తామసభక్తుఁ డర్థభోగ
కామయుతుఁడై ఫలాకాంక్షియై యుపాస్యభేదంబునఁ బూజ లొనరఁ జేయు
తే. నతఁడు రాజసభక్తుండు పతితుఁ గతియు, నైన నారాయణునకుఁ గర్మంబు లర్పితములు
చేసి విహితంబ యని పూజ సేయువాఁడు, భవము నొందఁడు సాత్త్వికభక్తుఁడతఁడు.

క. జననీ! యనంతగుణాలయుఁ, డనఁ దగు నాకథలు వినినయంతనె నాయం
దేనియు నవిచ్ఛిన్నం బై, జలధి మనోవృత్తి గంగ జలధిఁ జనుగతిన్. 265

ఆ. అదియు నిర్గుణంబైన నాయందుఁ, దగు లక్షణంబు భక్తియోగమునకు
నవ్యవహిత మగుచు సత్య హేతువు లేక, నాకొక్కనికిఁ బుట్టు నద్వయంబు 266

వ. అట్లు జనియించిన పుణ్యునకు సాలోక్యాదిచతుర్విధముక్తు లొసంగెద నన్నను మత్సేవనంబ కాని తక్కినవాని నొల్లఁ డదియు భక్తిమార్గంబున కాత్యంతికయోగం బయ్యోగంబునచే గుణత్రయంబుల నతిక్రమించి జనుండు మద్భావంబు నొందు మఱియును. 267

సీ. అనఘ స్వధర్మంబు లాచరింపుచు మిక్కుటంపుఁ గామంబు లెల్లను గడచి హింసల
దర్శన వందన స్తవ పూజనములచే నను సంతసిలఁ జేయుచును స్వతుల్యు
లగువారితో మైత్రి యాచరింపుచు భూరివేదాంతవాక్యముల్ వినుచు భూత
ములను నే నను భావము వహించుచును దుఃఖపడువారిఁ జూచి చెప్పకయు తనకుఁ
తే. గలుగుకొలఁదిని వారిదుఃఖములు వాసి, చనఁగ నుపకార మొనరించుచును మహాత్ము
లైనవారలయెడ వినయంబు సేయు, చును జనుండును బుణ్యుఁ డై తనరవలయు.

వ. మఱియును. 269

చ. ఒరులకుఁ గర్మయోగమున నొప్పగు శక్తిని హింససేయకన్
నిరతము నాదుధర్మముల నిశ్చయకాంక్షఁ దలిర్చుచున్ మహా
పురుషులఁ జేరి వారొసఁగు బుద్ధిని నే నిది నాది యంచుఁ బ
ల్కరు దలపోయుట ల్విడచి భాగవతుండు వసింపఁగాఁ దగున్. 270

ఆ. సంగములను వీడి సఖ్యంబు వహియించి, రహితకల్మషాంతరంగుఁ డగుచు
దిక్కు నీవె యనుచు దినము సుదినంబె, నామములు స్మరించు మనుజవరుఁడు.

వ. ఇవ్విధంబున ధ్యానమననాదులచేత నరుండు మత్పరవశ్యుం డై యుండె నేని వాయువశంబున గంధంబు స్వాశ్రయంబగు ఘ్రాణంబు నొందుభంగి వాని చిత్తంబు పరమాత్మయందు లీనంబగు. 272

సీ. సకలభూతముల హృత్సరసీరుహములందు వెలుఁగొందు నను జనుల్ వెల్తులగుచు
బయలు నొనర్తురు భక్తిఁ బూజింపుదు రది నాకు సవిసతం బనఁగరాదు
తృప్తి యనఁగరాదు తెలియరు నందఱికిని సతమాస మొనరించి యాత్మ గుండఁ
జేసి చేసిన క్రియల్ సేయరు నన్ను న తృప్తుఁ గావున జనుఁడు నిక్కంబు గాఁగ
తే. నఖిలభూతాంతరస్థుండ ననుచు నెంత, తడవు దెలియఁడో తానంతతడవు ప్రతిమ
లందు స్వకులోచితాచార మనుసరించి, పూజ యొనరింపఁ దగు జగత్పూజ్యు నన్ను
వ. భూతావమానంబు సేయువానిచేత నర్చితుండఁ గాను వినుము. 274

క. ఎవఁడు పరాత్మన్యాత్మల, కనిని భేద మొనఁ గాంచు నాతఁడు భయము
త్ప్యవులను లోఁబడుఁ గావునఁ, గని తలఁపఁగఁ బోల దిటులు కిలలో నైనన్.

వ. మఱియు నిఖిలభూతంబుల నపరిచ్ఛిన్నుండ నై యుండు నన్నెఱింగి జ్ఞానమానంబులను
మైత్రిని నభిన్నబుద్ధియై యర్చింపుచు దినంబును మనంబునఁ గరంబులు మొగిడ్చి
సకలభూతంబులకు నమస్కరింపుచుఁ జేతనుండును శుద్ధుండను నగు నేను జీవరూ
పంబున నున్నవాఁడ నని యెఱుంగుచు శోకానోకసమూహంబున నైనను జీవేశ్వరు
లకు భేదంబొనర్పక విద్వాంసుం డగువాఁడు నిలిచె నేని కృతార్థుం డగు నేనెఱిం
గించిన జ్ఞానకర్మభక్తియోగంబుల నరుంపు శాంతి వహింపు నొక్కటియు చాలు
నది గావునఁ దల్లీ! సర్వవ్యాప్తిస్థితుండ నగు నన్ను భక్తియోగంబున నిశ్చయంబుగ
ధ్యానింపుచు శాంతి నొందు మనినఁ గౌసల్యయు. 276

క. రాముని వచనములకు మదిఁ, బ్రేమ న్నిజహృదయమున వరించి నుతగుణ
స్తోమున్ బ్రాప్తక్షేమున్, శ్యామున్ లోకాభిరాము నభినుతిఁ జేసెన్. 278

తే. హేమవర్ణాంబరావృతు సోమనూర్తి, నతను సంప్రాప్తకాము సనాతనుఁ బర
భావన యొనర్చి సంతోషభరిత యగుచుఁ, బరమగతి నొందె దశరథభార్య గిరిజ!.

వ. ఇవ్విధంబున నెల్లెడల నిజభావన యొనరింపుచు సంసారబంధంబు భేదించి పరమగతి
నొందెఁ బూర్వంబ రఘుపుంగవుచేత భక్తియోగం బెఱింగినయది గావునఁ బరమ
శాంతియు శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితయు నై కేకయరాజనందనయును. 279

మ. సజలాంభోధరదేహుఁ బద్మహితవంశశ్రేష్ఠు సీతాప్రియుం
ద్రిజగద్వంద్యుఁ దలంచి మైవిడిచి పంక్తిస్యందనుం గాంచె న
ట్లజగన్మాన్య సుమిత్రయుం దనువు నిర్లిప్త్యంబునం జూచి జే
రఁ జనెన్ స్వప్రియు నింతవింత గలదే ప్రాలేయశైలాత్మజా!. 280

క. అని దశరథభూవిభునకుఁ, దనయుండగు రాము కథలు తాఁ బలికి యుమా
వనితకు నిటలాంబకుఁ డి, ట్లనియెం దదనంతరమున నగుతెఱఁ గెల్లన్. 281

సీ. అతఁడు యుధాజిత్తుఁ డను మాతులునితోడ భరతుండు రఘువర్యుపంపు వడసి
సైన్యసమేతుఁడై చని మూఁడుకోటుల గంధర్వులను ద్రుంచి ఘనుల సుతులఁ
బుష్కలావతి యందుఁ బుష్కలుఁ దక్షశిలాహ్వయంబునఁ దక్షు నధిపుఁ జేసి
మరలి రాఘవుఁ గొల్వ నరుదెంచె రాఘవుఁ డంతట లక్ష్మణు నతిముదమునఁ
తే. జీరి సౌమిత్రి! నీకుమారవరులఁ గొనుచుఁ బశ్చిమదిగ్భాగమునకు నేఁగి
జనవిరోధుల మల్లులఁ జంపి నీవి పౌరులఁ గావించి ననుఁ గొల్వ మరలి రమ్ము
చ. అని తనయన్న పల్కిన రయంబున నచ్చటి కేఁగి మల్లులం
గనిమి ధనాఢ్యులైనట్టి తనూజుల నంగదచిత్రకేతులన్
బనిచి తురంగరత్నబలభర్మచయంబు వారి కిచ్చి చ
య్యనఁ జనుదెంచె రాఘవపదాంబుజసేవ యొనర్ప శైలజా!. 283

శ్రీరామునికడకు యముఁడు మునివేషధారియై వచ్చుట

వ. అంత సుపుణ్యంబగు తత్కాలంబున నెల్లయెడల ధర్మప్రవర్తిరై చెలువొందు రాఘవేంద్రుం గనుంగొను కౌతుకంబునఁ గాలుండు ఋషివేషధరుండై చనుదెంచి రాజద్వారంబున నిల్చి సుమిత్రానందనుం గనుంగొని 284
క. వినుము లక్ష్మణ! మీయన్నన్, గనుఁగొని యొకపని సేయఁ గాంక్ష గలదు గా
వున నెఱుక సేయుము వేగమె, జనకసుతావల్లభునకుఁ జను మిపు డనినన్. 285
వ. లక్ష్మణుండు రఘుపుంగవు సమీపంబున కేఁగి కరయుగంబులు మొగిడ్చి. 286
క. సుందరగాత్ర! సుందరశర, దిందుయశస్ఫార! వనరుహేక్షణ! దశకం
ఠేంధనదావానల! సుర, వందిత! గుణధామ! రామ! వైరివిరామా!. 287
వ. దేవా! భవద్దర్శనాకాంక్షియై యొక్కమునిముఖ్యుండు ద్వారంబున వచ్చియున్నవాఁ డతనిఁ దోడితెం డనియె నంత నప్రతిహతశక్తుం డగు హుతాశనుభంగి వెలుంగు న మ్మునివరుఁ దోడితెచ్చిన నతండు జయజయశబ్దంబులు పలుకుచుఁ జనుదెంచిన రామచంద్రుండు సుఖాసనం బొసంగి పూజించి భవదాగమనకారణం బెఱింగింపుం డనిన నిట్లనియె. 288
చ. విను రఘునాథ! యిత్తెఱఁగు వేఱొక రెవ్వ రెఱుంగరాదు గా
వున బలవంతు నిప్పుడు నుపుం డిటవాకిట నున్న నప్డు తా
ననుజుని గాంచి లక్ష్మణ! మదాజ్ఞ వహింపుము ద్వారమందు రాఁ
జన దను మెవ్వరిన్ నిజము చచ్చెద వంచనె వచ్చిరేనియున్. 289
వ. అని సౌమిత్రిని వీడుకొలిపి రాఘవుండు. 290
ఆ. మునివరేణ్య! లక్ష్మణుని ద్వారమున నిల్పి, నునుట లెందు కభిమతార్థ మెద్ది

తే. విడిచి జగముల నీకీర్తి విస్తరింపు, మనిన లక్ష్మణుమాటల కవ్విభుండు
చలితమానసుఁ డగుచు మంత్రులవసిష్ఠుఁ, బిలువఁబనిచి సమస్తంబుఁ దెలియనట్లు.

క. తనను ప్రతిజ్ఞయుఁ గాలుం, డనిన తెఱం గత్రిసుతుని యాగమనముఁ బ
ల్కిన వారందఱు నిట్లని, యనిరి రఘూద్వహునితోడఁ బ్రాంజలు లగుచున్. 308

సీ. రఘునాథ! మీచేతఁ బ్రథమంబ భూభారహరణంబు వర్ధిష్ణు మయ్యెఁ గాన
జ్ఞానదృష్టి నెఱుంగఁ జను లక్ష్మణవియోగ మబ్బెంగి లక్ష్మణునందుఁ బ్రేమ
విడువు మింకఁ బ్రతిజ్ఞ విడువకు విడిచిన నగు ధర్మమెల్లను వ్యర్థముగను
ధర్మంబు నశియింపఁ ద్రైలోక్యము నశించు ధరణిఁ బ్రోచెడు ధర్మపరులు మీరు
తే. గాన వేఱొక్కగతి బుద్ధి నూనకిప్డు, డొక్క లక్ష్మణు విడనాడి యుభయలోక
జనులపాలన మొనరింపఁ జను జగంబు, వినుతి యొనరించు నీకీర్తి విస్తరించు 309

వ. అనుచు ధర్మార్థసత్యసమన్వితంబులుగఁ బలుకు వారల వచనంబు లాకర్ణించి సభా
మధ్యంబున సుమిత్రానందనుం జీరి యిట్లనియె. 310

ఆ. మనసు వచ్చినట్లు చనుము లక్ష్మణ! ధర్మసంక్షయంబు గాఁగఁ జనదు వెడల
ద్రొబ్బుటయును శిరము దునుముట రెండును, సమము నాత్మఁ దలఁప సజ్జనులకు 311

లక్ష్మణుఁడు సరయూనదియందుఁ జేరుట.

క. అన దుఃఖాక్రాంతుం డై, తనయన్నకు మ్రొక్కి యంతఁ దడయక సదనం
బును వెడలి సరయువునకుం, జనియెఁ గరంబులు మొగడ్చి శైలతనూజా!. 312

వ. ఇట్లు పరమధార్మికుండగు సుమిత్రానందనుండు కృతాంజలి యై సరయూతటంబు
నకుం జని సకలప్రాణంబులును నియమించి మూర్ధతలంబునం జేర్చి షడాధార
స్వరూపజ్ఞుండును యోగయోగాంగవిదుండును గావున రాజయోగప్రకారంబున
దృష్టిపూర్వకంబున భ్రూమధ్యంబునం జూచుచుఁ గృకాకృకానుసంధానంబులు
మాని సర్వసంకల్పవర్జితుం డై యుద్ది యక్షరంబును బరబ్రహ్మంబును వాసుదేవా
ఖ్యంబును నగు నట్టి పరమస్థానంబు మనంబునం జింతింపుచు మారుతంబుల నిరో
ధించె నాసమయంబున. 313

ఆ. సకలదేవతలును సర్వర్షులును సంత, సమునఁ బొగడి మించు జల్లు గాఁగఁ
గ్రిందుకొలిపి రమలమందారకుసుమముల్ మేఘనాదువైరిమీఁద నపుడు. 314

వ. సుపావనంబగు నమ్మహామహుని శరీరంబును బ్రాకృతజనుల కదృశ్యం బయ్యె
నంత. 315

క. ధీరు సుమిత్రానందను, నైరావణముపయిఁ జేర్చి యాత్మపురికి జం
భారాతి దోడుకొని చని, గారవ మొదవంగఁ బూజఁ గావించె సఖీ!. 316

వ. నారాయణచతుర్థాంశుండగు రామానుజు నచ్చటిదేవత లెల్లను బూజించి రప్పురుష
వర్యుండును స్వీయంబగు భుజంగదేహంబు ధరియించి సత్యంబున కనుగమించె
నప్పుడు. 317

చ. ఘనముగ సత్యలోకమునఁ గల్గు ఋషుల్గములై సురాళి వా
హనయుతులై దివంబున మహాహిశరీరసమేతుఁ డాజనా
ర్దనచతురాంశ లక్ష్మణుని దక్షిణ మింపుగఁ జేసి రేమి చె
ప్పను గిరికన్య! కన్నులకుఁ బండువ య్యె తగ నట్టివేళయున్. 318

ఆ. అనుచుఁ బర్వతునకు నల్లుఁడౌ కైలాస, మందిరుండు ప్రమథబృంద వేష్టి
తైన శైలకన్య కక్కఁకులీనుని, కథలు పలికి పలుకఁ గడఁగె మరల. 319

వ. అంత నచ్చట రఘువల్లభుండు సుమిత్రానందను వీడి నిలువఁదగని దుఃఖంబున
మంత్రులను బంధుజనులను రావించి యందు వసిష్ఠున కిట్లనియె. 320

ఆ. భరతు బుద్ధిమంతుఁ బట్టాభిషిక్తుని, జేతు లక్ష్మణుండు చేరినట్టి
మార్గ మేను గాంతు మఱి యొచ్చరిఁక నాకుఁ, దలఁచి చూడ భ్రాతృధర్మమునను.

ఆ. అనినఁ బౌరజనము లందఱు దుఃఖార్తు, లగుచు మొదలు తెగిన నవని వ్రాలు
నిడుపు మ్రానుకరణిఁ బడిరి కర్ణములను, బడిన మూర్ఛ నొందె భరతుఁ డపుడు 322

వ. ఇట్లు భరతుండు చెప్పిటి తనను దాన నిందించుకొనుచు రామచంద్రునితో నిట్లనియె.

మ. భవదీయాంఘ్రియుగంబు లాన రఘుభూప! శ్రేష్ఠ నిన్వీడి యి
భ్భువి యైనం దివి యైన నొల్ల నిదె నీపుత్త్రుల్ ధరాపాలన
ప్రవిశత్వం బొనరింపు తమ్ముఁడును సద్భక్తుండు శత్రుఘ్నుఁ డం
త వినం జేయును చాటఁ బంపు జగముల్ తత్త్వజ్ఞులౌనట్లుగన్. 324

చ. అని భరతుండు పల్కె జను లందఱు రాముని వీడఁ గల్గునో
యని భయ మంది రంత మహిజాధిపుతోడ వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్
జనవర! నిన్నుఁ బాయఁగను జాలక పౌరక్షద రింద ఱిట్లు గా
వునఁ గరుణింపు కూడి చన నుండుసె ని న్విడి యొక్క నిచ్చటన్. 325

తే. అనిన సీతావిభుండు ప్రియంబు నొంది, వారి నందఱఁ బూజించి యడుగవలువ
దేమి కోరిక పల్కుఁడే నిశ్చయము చేతు, ననిన నిట్లని పల్కిరి యంద ఱపుడు 326

ఉ. మిమ్ములఁ గూడి వచ్చుటలు మే లగు మాకు ధరిత్రి కైన స్వ
ర్గమున కైనఁ బ్రీతి యిది కాంతలతోడను బుత్త్రమిత్త్రవ
ర్గములతోడఁ గూడ నన గట్టిగ వీరి మనంబు గల్గినం
చమ్మెయి రండు వల్లె యనె నారఘుపుంగవుఁ డద్రినందనా!. 327

వ. ఇట్లు రమావల్లభుండగు రాఘవేశ్వరుండు మహాప్రస్థానంబునఁ గృతనిశ్చయుం డై
యాదినంబున నిజనందనులగు కుశలవుల రావించి యొనిమిదివేల రథంబులును బది
నూఱులు గజంబులును నాఱువేల తురంగంబులును ననేకులగు పదాతివర్గంబులును
బహుఘనరత్నాదులును వేఱువేఱ నొసంగి వీడ్కొలిపిన నాసీతేయులు జగజ్జనకుం
డగు నిజజనకునకు నమస్కరించి వీడఁజాలక యతిదుఃఖంబునం జని రంత రాఘ
వుండు శత్రుఘ్నుసమీపంబునకు దూతం బనిచిన వాఁడును. 328

పలుకుఁ డెంత మాత్ర పలికె నట్టిని గాను, చంద్రుతోడఁ దుహినశైలతనయ! 291

సీ. కమలాసనునిచేతఁ గార్యార్థినై పంపఁబడి వచ్చితిని రామభద్ర! యేను
సీతనూజాత మాయ నీవు పొందుటచేత జనియించితిని సర్వసంహారుఁడను
గాలుండ దేవర్షిగణపూజితుండను బ్రహ్మ మాతోడను బల్క మునిరొ
స్వర్గంబు రక్షింప సమయ మిప్పుడు చేరె నీ వొక్కరుండవే వీక్షింప జగము

తే. నహుంచి మాయామయుండవై యాత్మజానిఁగ, నన్నుఁ గంటివి యట్టి నాగవిభుని
విచిత్రకలిలాశయుని నొంచిచ్చితివి భాను, వంశభూషణ! సర్వలోకైకకలిత! 292

ఆ. అంత బలపరాక్రమాఢ్యులౌ మధుకైటభులను నిహంచి కీర్తి వెలయు దారి
కల్యములను మొదట శైలసంబాధమౌ, ధరను జేసితివి ప్రధానపురుష. 293

వ. వెండియు దివ్యార్కసంకాశంబగు నాభిపద్మంబునందు నన్నుం బుట్టించి ప్రజాసృష్టిత నొసంగిన నేనును భవదీయశాసనంబు దలఁ దాల్చి సేయుచు మద్వీర్యాపహారులగు రక్కసుల నుక్కడంపుం డని విన్నవించినఁ గశ్యపపుత్రుండవై వామనరూపధరుండ వైతి విప్పుడు. 294

ఆ. పఙ్క్తికంఠుఁ డనఁగఁ బ్రబలాత్ముఁ డొకఁడు, దనుజుఁ బుట్టి సజ్జనాళి కెల్ల
హింస సేయ సురల మెల్ల మిమ్ము భజింపఁ, గరుణతోడ మమ్ము గాపాడించి. 295

వ. దశకంఠహరణార్థినై పదునొకొండువేల వత్సరంబులు మర్త్యలోకంబున నిలువ సమయంబొనర్చితివి జనులెల్లఁ బూర్ణాయువులై యొల్లసిల్లెదరు తొలఁగిన మనోరథంబు సఫలంబయ్యె నవతరించిన కార్యంబు తీరెఁ దిరస్కృత కాలుండవై సుఖరూపంబునఁ జనియించుచున్నాఁడవు రాజ్యంబు ఇపుడిది చాలు నిదరేని శుభంబు నీకును గల్యాణం బగు ననుచు నిర్విఘ్నంబునఁ బితామహుం డానతిచ్చె రఘువల్లభా! జితేంద్రియా! దేవలోకప్రయాణంబునందుఁ జిత్తంబు గల్గెనేని యిసదభ్యస్తులగు బృందారకులెల్లను సనాథులును విగతజ్వరులు నయ్యెద రనుచుఁ జతుర్ముఖోదితంబులుగాఁ గాలుండు పల్కిన నవ్వాక్యంబులు విని చిఱునగవు దళుకొత్త జానకీవల్లభుం డిట్లనియె. 296

చ. సరసిజగర్భవాక్యములు సమ్మతము ల్మది నెంచి నీవు స
త్వరమున వచ్చుటన్ శుభము వాసవముఖ్యులు నాగుభక్తుల
ప్పరముల నెల్లకాలము కృపామతిఁ బ్రోచెదఁ గాన వ్యాఘ్రతం
బరయఁగ సంభవించె నిక సత్యవిచారము లేదు సిద్ధమయ్యెడన్. 297

శ్రీరామునియొద్దకు దుర్వాసమహర్షి వచ్చుట.

క. అని జానకీవిభుం డిటు, లను వేళ మహోగ్రమూర్తి యత్రేయుండు న

చ్చెను దుర్వాసుఁడు పూజిత, ఘనశైలశరాసుఁ డుగ్రకరభాసుఁడొగిన్. 298

క. చనుదెంచి లక్ష్మణునిఁ గనుఁ, గొని సౌమిత్రీ! మనమునను గొంకకు మీయ
న్నను జూపు మాత్రక్షణంబునఁ, బని గల దనినను సుమిత్రపట్టియుఁ బ్రీతిన్. 299

వ. జ్వలనతేజుండగు నమ్మునిపుంగవుం గనుంగొని మహాత్మా! రామచంద్రుచేత నగు కార్యం బెఱిఁగింపుఁ డేని యొనరించెదఁ గాదేని నిముసంబుఁ సైఁచుఁ డొక్కింత రాజకార్యాంతరంబున సక్తుండయి యున్నవాఁ డనినఁ గ్రోధసంవ్యాప్తుండై యా యాత్రేయుం డిట్లనియె. 3 0

క. ఈతత్క్షణమున లక్ష్మణ!, సీతావిభుఁ జూపకున్న సిద్ధము భస్మీ
భూతులఁ జేసెద నిన్నును, నాతని రఘువంశజుల మదాగ్రహదృష్టిన్. 301

చ. అని పలుకంగ లక్ష్మణుఁడు నమ్మునిరూపము చూచి యింత సే
యును నిజ మింతకంటె నిపు డొక్కనిచావు శుభంబు గాన రా
ముని కెఱిఁగింతు నెట్లయిన ముఖ్య మటంచును నేఁగి కౌసలే
యుని కెఱుఁగంగఁ బల్కె నపరోగ్రుఁగ నత్రిసుతుండు వచ్చుటల్. 302

వ. రామచంద్రుఁ డవ్వాక్యంబులు విని కాలుని వీడుకొలిపి దుర్వాసుని సమీపంబునకుం జనుదెంచి నమస్కరించి మీరు విచ్చేసిన కార్యంబు పల్కుఁ డనిన నమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె. 303

తే. ఒనర సాహస్రవర్షంబు లుగ్రతపము, నిరశనవ్రతయుతుఁడనై జరిపి తిపుడు
వాంఛ గలదు భుజింప భూవర! సుపక్వ, మైన యన్నంబుఁ బెట్టింపు మరసి వేగ.

మ. అనినన్ సంతస మంది వేగమె సుపక్వాన్నంబుఁ బెట్టింప న
మ్మునియుం దృప్తి వహించి యేఁగె రఘురాముం డంత సర్వజ్ఞుఁ డ
య్యును మాయాశ్రయుఁ డౌచు నెమ్మనమునం దూహించె సౌమిత్రికై
తను మున్ పల్కిన పల్కు సత్యపథభీతస్వాంతతం బార్వతీ!. 305

వ. ఇట్లు పరమాత్ముండు నిత్యానందుండును జితంతనుండును నయ్యు వికలాంగుండును దీనవదనుండును సత్యవాక్యపీడితుండును నగుచు మొగంబు వంచి మనంబున హితప్రాయునిఁగ లక్ష్మణునిం దలంచెఁ దత్కాలంబున శుభలక్షణాన్వితుండగు లక్ష్మణుండు పూర్వంబ రఘువల్లభుచేత నజ్ఞాననాశనం బగు విజ్ఞానం బుపదేశింపం బడెఁ గావున ధీరుండును వివేకియు గుణవంతుండును భక్తిమంతుండును నింగితార్థవేదియు నగుచు రాఘవేశ్వరు సమీపంబునకుం జనుదెంచి కరయుగంబులు మొగిడ్చి యిట్లనియె. 306

సీ. భవభయదూర! రాఘవ! మీర లిబ్భంగి నెఱుఁగనట్టుల యుండు టేమి యిపుడు
మత్కృతంబగు స్నేహబంధనం బెల్లను విడనాడి నను ద్రుంచివేయవలయు
నిది కాలగతి మున్నె యెఱుఁగుదు మీరు హీనప్రతిజ్ఞుల రైన నరక మగును
నాకు నామీఁదను మీకు సత్కృప గలదేని యధర్ముఁడ నైన నన్ను

తే. విడిచి జగముల నీకీర్తి విస్తరింపు, మనిన లక్ష్మణుమాటల కవ్విభుండు
చలితమానసుఁ డగుచు మంత్రులవసిష్ఠుఁ, బిలువఁబనిచి సమస్తంబుఁ దెలియునట్లు

క. తనను ప్రతిజ్ఞయుఁ గాలుం, డనినతెఱఁగు నిసుతుని యాగమనముఁ బ
ల్కిన వా రందఱు నిట్లని, యనిరి రఘూద్వహునితోడఁ బ్రాంజలు లగుచున్. 308

సీ. రఘునాథ! మీచేతఁ బ్రథమంబ భూభారహరణంబు పరిష్ఠ మయ్యెఁ గాన
జ్ఞానదృష్టి నెఱుంగఁ జను లక్ష్మణవియోగ మబ్బంగి లక్ష్మణునంగుఁ బ్రేమ
విడువు మింకఁ బ్రతిజ్ఞ విడువకు విడిచిన నగు ధర్మమెల్లను వ్యర్థముగను
ధర్మంబు నశియింపఁ ద్రైలోక్యము లడంగు ధరణిఁ బ్రోచెడు ధర్మపరులు మీరు

తే. గాన త్రైలోక్యగతి బుద్ధి నూని కిప్పు, డొక్క లక్ష్మణు విడనాడి యుభయలోక
జనులపాలన మొనరింపఁ జను జగంబు, వినుతి యొనరించు నీకీర్తి విస్తరించు 309

వ. అనుచు ధర్మార్థసత్యసమన్వితంబులుగఁ బలుకు వారల వచనంబు లాకర్ణించి సభామధ్యంబున సుమిత్రానందనుం జీరి యిట్లనియె. 310

ఆ. మనను వచ్చినట్లు చనుము లక్ష్మణ! ధర్మ, సంక్షయంబు గాఁగఁ జనదు వెడల
ద్రొబ్బుటయును శిక్షయు దునుముట రెండును, సమము నాత్మఁ దలఁప సజ్జనులకు 311

లక్ష్మణుఁడు సరయూనదియందుఁ జేరుట.

క. అన దుఃఖాక్రాంతుం డై, తనయన్నకు మ్రొక్కి యంతఁ దడయక సదనం
బును వెడలి సరయువకుం, జనియె గరంబులు మొగడ్చి శైలతనూజా!. 312

వ. ఇట్లు పరమధార్మికుండగు సుమిత్రానందనుండు కృతాంజలి యై సరయూతటంబునకుం జని సకలప్రాణంబులును నిరోధించి మూర్ధతలంబునం జేర్చి షడాధారస్వరూపజ్ఞుండును యోగయోగాంగవిదుండును గావున రాజయోగప్రకారంబున దృష్టిపూర్వకంబున భ్రూమధ్యంబునం జూచుచుఁ గృతాకృతానుసంధానంబులు మాని సర్వసంకల్పవర్జితుం డై యొద్ది యక్షరంబును బరబ్రహ్మంబును వాసుదేవాఖ్యంబును నగు నట్టి పరమస్థానంబు మనంబునం జింతింపుచు మారుతంబుల నిరోధించె నాసమయంబున. 313

ఆ. సకలదేవతలును సర్వర్షులును సంత, సమునఁ బొగడి మించు జల్లు గాఁగఁ
గ్రింగుకొలిపి రమలమందారకుసుమముల్ మేఘనాదువైరిమీఁద నపుడు. 314

వ. సుపావనంబగు నమ్మహామహుని శరీరంబును బ్రాకృతజనుల కదృశ్యం బయ్యె నంత. 315

క. ధీరు సుమిత్రానందను, నైరావణముపయిఁ జేర్చి యాత్మపురికి జం
భారాతి దోడుకొని చని, గారవ మొదవంగఁ బూజఁ గావించె సఖీ!. 316

వ. నారాయణచతుర్థాంశుండగు రామానుజు నచ్చటిదేవత లెల్లను బూజించి రప్పురుష పర్యంకమును స్వీయంబగు భుజంగదేహంబు ధరియించి సత్యంబున కనుగమించె నప్పుడు. 317

చ. ఘనముగ సత్యలోకమునఁ గల్గు బుధుల్ గములై సురాళివా
హనయుతులై దివంబున మహాహిశరీరసమేతుఁ డాజనా
ర్దనచతురాంశ లక్ష్మణుని దర్శన మింపుగఁ జేసి రేమి చె
ప్పను గిరికన్య! కన్నులకుఁ బండువ యై తగ నట్టివేళయున్. 318

ఆ. అనుచుఁ బర్వతునకు నల్లుఁడౌ కైలాస, మందిరుండు ప్రమథబృంద వేణి
నైన శైలకన్య కక్కఁడులీనుని, కథలు పలికి పలుకఁ గడఁగె మరల. 319

వ. అంత నచ్చట రఘువల్లభుండు సుమిత్రానందను వీడి నిలువఁదగని దుఃఖంబున మంత్రులను బంధుజనులను రావించి యందు వసిష్ఠున కిట్లనియె. 320

ఆ. భరతు బుద్ధిమంతుఁ బట్టాభిషిక్తుని, జేతు లక్ష్మణుండు చేరినట్టి
మార్గమేను గాంతు మతి యెవ్వరికి నాకుఁ, దలఁచి చూడ భ్రాతృధర్మమునను.

ఆ. అనినఁ బౌరజనము లందఱు దుఃఖార్తు, లగుచు మొదలు దెగిన నవని వ్రాలు
సిడుపు మ్రానుకరణిఁ బడిరి కర్ణములను, బడిన మూర్ఛ నొందె భరతుఁ డపుడు 322

వ. ఇట్లు భరతుండు దెప్పిటి తనను దాన నిందించుకొనుచు రామచంద్రునితో నిట్లనియె.

మ. భవదీయాంఘ్రియుగంబు లాన రఘుభూప! శ్రేష్ఠ నిన్నీడి యి
ట్భువి నైనం దివి నైన నొల్ల నిదె నీపుత్త్రుల్ ధరాపాలన
ప్రవిశత్వం బొనరింపు తమ్ముఁడును సద్భక్తుండు శత్రుఘ్నుఁ డం
త వినం జేయును చాటఁ బంపు జగము ల్తత్త్వజ్ఞు లౌనట్లుగన్. 324

చ. అని భరతుండు పల్కు జను లందఱు రాముని వీడఁ గల్గునో
యని భయ మంది రంత మహిజాధిపుతోడ వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్
జనవర! నిన్నుఁ బాయఁగను జాలక పొక్కెద రింద ఱిట్లు గా
వునఁ గరుణింపు కూడి చన నుండునె నిన్నెడ యొక్క నిచ్చటన్. 325

తే. అనిన సీతావిభుండు ప్రియంబు నొంది, వారి నందఱఁ బూజించి యడుగవలువ
దేమి కోరిక పల్కుఁడే నిచ్చు చేతు, ననిన నిట్లని పల్కిరి యంద ఱపుడు 326

ఉ. మిమ్ములఁ గూడి వచ్చుటలు మేలగు మాకు ధరిత్రి కైన స్వ
ర్గమున కైనఁ బ్రీతి యిది కాంతలతోడను బుత్త్రమిత్త్రవ
ర్గములతోడఁ గూడ నన గట్టిగ వీరి మనంబు గల్గునం
చమ్మెయి రంతు వల్లె యనె నారఘుపుంగవుఁ డద్రినందనా!. 327

వ. ఇట్లు రమావల్లభుండగు రాఘవేశ్వరుండు మహాప్రస్థానంబునఁ గృతనిశ్చయుండై యాదినంబున నిజనందనులగు కుశలవుల రావించి యెనిమిదివేల రథంబులును నెని నూఱులు గజంబులును నాఱువేల తురంగంబులును ననేకులగు పదాతివర్గంబులును బహుధనరత్నాదులును వేఱువేఱ నొసంగి వీడ్కొలిపిన నాసీతేయులు జగజ్జనకుం డగు నిజజనకునకు నమస్కరించి వీడఁజాలక యతిదుఃఖంబునం జని రంత రాఘవుండు శత్రుఘ్నుసమీపంబునకు దూతం బనిచిన వాఁడును. 328

క. చని కాలురాక యాత్రే, యునిచేష్టయు లక్ష్మణుండు నొగి నీల్గుట రా
మునినిశ్చయంబుఁ బల్కఁగ, విని శత్రుఘ్నుండు శోకవిహ్వలమతి యై. 329

ఆ. ఇంచుకంత చింతఁ గాంచి తోడనె ధైర్య, మూని చంద్రకేతునూను విదిశ
యను పురికిని మధుర కాధ్యు సుబాహునిఁ, జేసి నిజగృహంబుఁ బాసి వెడలె.

వ. ఇట్లు మహాబుద్ధియగు లవణాంతకుండు రాఘవదర్శనాపేక్షుం డయి యయోధ్యా
నగరంబునకు వచ్చి యచ్చట. 331

చ. కనియె దుకూలయుగ్మ నిజకాంతిసమావృతదిక్సమాజు స
న్మునిగణసేవితుం జనమనోహరు భానుకులప్రసూను దు
ర్జనసికరాబ్ధిబాడబు సుశాంతవచోయుతు నింద్రనీలమే
ఘనిభశుభాంగుఁ బఙ్క్తిముఖగర్వహలాహలభీము రాముని౯. 332

ఆ. ఇట్లు రాఘవేంద్రు నింద్రనీలనిభాంగు, జనకజాభిరాము సమరభీముఁ
గాంచి వందనములు కరము మెప్పుఁ గావించి, భక్తితోడ నిట్లు పలికె నపుడు. 333

ఉ. దేవ! మదీయనందనుల ధీరుల రాజ్యమునందు నిల్పి నీ
సేవ యొనర్ప వచ్చితిని జేరిన భక్తుని వీడరా దన౯
భావమునందు నిక్కమగు పల్కని రాముఁ డెఱింగి లెమ్ము ర
మ్మా వెడలంగఁ బోలు దినమధ్యమునం దవి నిల్వ నందఱు౯. 334

శ్రీరామునికడకు విభీషణసుగ్రీవాదులు వచ్చుట.

వ. అని ధర్మంబులగు శత్రుఘ్నువాక్యంబులకు మధ్యాహ్నంబునఁ బ్రస్థానం బనుచు రామచంద్రుం డాన తిచ్చె నాసమయంబున రఘువల్లభు చికీర్షితం బెఱింగి దేవాంశసంభవులును గామరూపులును నగు ప్లవంగపుంగవులును భల్లూకకులాధీశ్వరులును విభీషణసమేతులగు నిశాచరవర్యులును సహస్రసంఖ్యలగు గోపుచ్ఛులును బుత్రదారాసమేతు లగుచుఁ జనుదెంచి ప్రాంజలు లయి దేవా! భవదనుగమనంబున దృఢనిశ్చయుల మని రంత సుగ్రీవుండును భక్తవత్సలుండగు నారాజవల్లభున కిట్లనియె.

తే. జానకీనాథ! నీపదాబ్జాతయుగము, వీడఁజాలక కనుఁగొను వేడ్కతోడ
నంగదుని వేగ కిష్కింధ కధిపుఁ జేసి, వచ్చితిని నన్ను విడనాడ వలవ దిపుడు. 336

వ. అనినఁ జిఱునగవు దళుకొత్త వల్లె యని విభీషణుం గనుంగొని. 337

సీ. విను విభీషణ! నీవు ధనధాన్యసంపద లెనయ లంకారాజ్య మేలుచుండు
మద్వాక్యమునను సిమ్మహి ప్రజావళి నెంత తడవు దాల్చునో యంత తడవు వేఱె
పలుకకు మిఁక నొండుపగిదిని నామీఁదియాన నీవును జగత్ప్రాణితనయ!
యవనిఁ జిరంజీవి వగుచు నిల్వుము వ్యర్థ మొనరింపకు మదాజ్ఞ వనచరేంద్రు
తే. లార! మీరును వృక్షేశులార! మీరు, రండు నసుఁ గూడి కోర్కులు పండ వేగ
నాయుతిము గం డనుచు నిట్టు లానతిచ్చెఁ, బ్రేమతోడను దశరథరామవిభుఁడు.

వ. అని ప్రభాతసమయంబున. 339

శా. మాయామానుషరూపవంతుఁడును శ్రీమంతుం డనంతుండు నా
మ్నాయాగమ్యుసుఖైకరూపుఁడు జగన్నాథుండు దత్త్వాత్మయుం
ధ్యేయుండుం బురుషోత్తముండు హరియుం ధీరుండు గాన న్మన
స్త్వప్రియం బీజగ మంచు రాముఁడు మహాప్రస్థాన మూఁచె న్మదిన్. 340

వ. ఇట్లు పరమాత్ముఁడును షడ్గుణైశ్వర్యకలితుండును నగు రామచంద్రుండు వసిష్ఠమునీం
ద్రుం గనుంగొని ముందర నగ్నిహోత్రంబులు నడపింపుం డనిన నమ్మునియు మహా
విధానంబుగఁ బ్రస్థానకర్మం బొనరించె నంత. 341

శ్రీరాముఁ డయోధ్యను విడిచి సరయూనదికిఁ జనుట.

సీ. క్షౌమాంబరుండును సకుశపవిత్రపాణియు నిర్మలుఁడు నై చను నిజపురంబు
వెడలె సీతాభ్రంబు వెడలు చంద్రునిభంగిఁ గలశాబ్ధికన్యయుఁ గరమునందు
రక్తోత్పలము మీఱ రఘువార్యు సవ్యభాగమున నిల్చెను శస్త్రకార్ముకాస్త్ర
విసరంబు లెల్లను విగ్రహంబులు దాల్చె వేదంబులును నట్ల వెలసి కూడ
తే. నడచె దివ్యులు మునులును నడచి రట్లు, ప్రణవయుతముగ వ్యాహృతిత్రయసమేత
ముగను మాత్రలుశ్రుతులును ముందు నిలిచె, నమరె రాఘవప్రస్థానసమయమపుడు

వ. పుత్త్రమిత్త్రకళత్త్రాదులతోడ జనంబు లెల్ల మహాకాంక్షు లయి ధనంబు గొనువారలు
ద్వారంబు నావరించుభంగి లక్ష్మణాగ్రజు నావరించిరి మఱియును 343

క. అంతఃపురజనములు నవ, కాంతవసుఁడును భృత్యజనులు నొప్పులుఁ దనదా
కాంతయుఁ గూడఁగ సీతా, కాంతునితో నడిచె వేడుకను భరితుండుగన్. 344

మ. వెలయన్ రాము రమాసమేతుఁ గని యుర్విం బెల్ వెలుంగొందు వి
ప్రులు సత్క్షత్త్రియ వైశ్య శూద్రులు సతీపుత్త్రప్రియానీకయు
క్తులు సోత్కంఠులు నొచ్చు వచ్చి రతిభృత్యుల్ భానుజాదిప్లవం
గులు శుభ్రాంబరముల్ ధరించి నిజలాంగూలంబులం ద్రిప్పుచున్. 345

వ. మహాప్రయాణగృహీతబుద్ధియగు సమ్మార్గాభిషిక్తుతోడ జయ జయ శబ్దంబులు
పలుకుచు వెడలి రక్కాలంబున. 346

తే. దీనులును దుఃఖభయయుక్తమానసులును, బాహ్యసుఖసక్తులును లేరు ప్రజలసంత
సమునఁ బశుభృత్యపరులై చనుదు రితర, చింతలను వీడి రఘునాథుఁ జేరుకొఱకు.

వ. ఇట్లానందరూపులును విరక్తులు నగుచు రామానుగమనం బొనరించి రట్టివేళ స్థావర
జంగమాత్మకంబులగు భూతంబుల కెల్లను భయంబు గనుపడ దయ్యె నందఱును
విముక్తు లగుచు సాక్షాత్పరమాత్మయు ననంతశక్తివంతుండును బరుండును నీశ్వ
రుండును నగు రామచంద్రునకుఁ దోడు నడచి సకలసంపద్భరితం బగు నయోధ్యాన
గరంబున రఘువల్లభానుగమనులు గాని జను లొక్కరైనను లేరైరి రామచంద్రు

మహాప్రయాణానంతరంబున దత్పురంబును జంతువిరహితం బయి శూన్యం బై
యుండె నంత 348

మ. అతిదూరంబు రఘూద్వహుం డపు డయోధ్యాతీరంబు డై యేఁగి య
ద్భుతమా శ్రీహరినేత్రజాతను నదిన్ పుణ్యప్రదం గాంచి సం
స్మృతిచేఁ బావనుఁ డౌచు సంతతమునం బృథ్వీతలం బెల్ల హ్లాద్
స్థితి మంచుం దలపోసెఁ బర్వవిలసత్కీర్తాంకుబింబాననా!. 349

ఉ. ఆసమయంబునన్ ఋషులు నంబుజగర్భసురేంద్రసిద్ధవి
ద్యాస(మితి)న్ విమానముల నంబరవీథిని నిల్చి రట్లు ప
ద్మాసనముఖ్యదేవతలు దాకొనుటన్ నభ మెల్ల దివ్యతే
జోసహితంబుగా వెలిఁగెఁ జాల దినేశునిలోకమో యనన్ 350

వ. స్వయంప్రకాశులును మహాత్ములు నగు వసిష్ఠాదిపుణ్యమునీంద్రులు వచ్చి నిల్చిరి
మఱియును. 351

సీ. దేవమృదంగముల్ ధిమిధిమిద్ధిమియంచు మొఱసెఁ బూవులవాన గురిసె భూరి
గానం బొనర్చిరి గంధర్వవరు లెల్ల వేడ్కఁ జల్లని గాలి వీచె దేవ
ములం సుగంధసమేతములుగ నొప్పెను రాఘవేశ్వరుం డంతను జలస్పర్శనంబు
సరయూనదిని నిజచరణంబుల నొనర్చి మరలఁ బ్రాక్తనశక్తిగరిమ నొంది

తే. నంత బరమేశ్వరుఁడును బరాపరుండు, నైన రఘువల్లభునకుఁ బద్మాసనుండు
హస్తములు సాఁచి వందనం బాచరించి, భక్తితోడుత నిట్లని పలుకఁ దొడఁగె.

తే. భయరహితుఁడసదానందమయుఁడఁ బూర్ణుఁ,డను బరాత్పరుఁడను విష్ణుఁడను శివుండ
వనుచు నెఱుఁగుదు వైన భక్తాళిఁ బ్రోచు,బిరుదువహియించిచెలువొందుదొరవు గాన.

వ. మనజానిభంగి నుంటి వైన నేను. 354

క. తనయుఁడను సంతతము పద, వనరుహముల సేవ పూజ వదలనిభక్తుం
డను బనుపుతోడఁ బ్రజలను, జనియింపఁగఁ జేయుబుద్ధిసహితుఁడఁ గానన్.355

వ. నాయందులఁ గరుణించి యిప్పుడు. 356

క. నీవును దమ్ములు వైష్ణవ, మై వెలయు శరీర మంది యమరావనమున్
గావింపు ముందు దోఁచిన, నావిధమున నైనఁ బ్రోవు మందఱ మమ్మున్. 357

వ. దేవా! విష్ణుండవు సురాధీశ్వరుండవు నీవ నిన్ను వీడి యన్యపురుషు నెఱుంగము కెం
దామరలఁ గేరు నీదుమృదుపదంబులకుఁ బదివేలు ప్రణామంబు లాచరించెద మఱియు
సాఁగిమ్రొక్కెద నాయందు దయాళుండవు గ మ్మనుచుఁ జతురాననుండు విన్న
వింప నాసమయంబున దేవతల నయనంబులకు దురాలోక్యం బై. 35[illegible]

శ్రీరామదేవుండు తననిజస్వరూపమున బ్రహ్మాదులకు దర్శనం బిచ్చుట.

సీ. ఘనశంఖచక్రయుక్తంబు లౌ నాలుగు భుజముల నొప్పి నప్పుణ్యతనువు
దనరె నద్భుతభోగధారి యౌ లక్ష్మణుఁ డీశ్వరతల్పుఁ డై యొసఁగె శరుఁడు

భరతశత్రుఘ్నులు దశరథాంగంబు లై లక్ష్మి యయ్యెను సీత లక్షణాంగి
నారాయణుండు రఘునందనుండు పురాణపురుషుఁ డయ్యెను శైలపుత్రి! యిట్టు
తే. లైరి వారలు పూర్వదేహములతోడ, దివ్యతేజోయుతాంగు లై భవ్యచరితు
లై విభూషణకలితు లై యాయుధాస్త్ర, లై స్వభక్తదయాళు లై యద్భుతముగ 359

వ. ఆసమయంబున. 360

చ. వనరుహగర్భమౌనిగణవాసవముఖ్యులు స్తోత్రము ల్సపూ
జనములు చేసి మ్రొక్కిలిడి సంతస మందుచుఁ బ్రాప్తకాము లై
తనరిరి యీశుఁ డవ్యయుఁడు తా నగు విష్ణుఁడు బ్రహ్మతోడ ని
ట్లనియె నిజానుగమ్యు లగునట్టి జనంబులయందు సత్కృపన్. 361

క. కానగ తిర్యగ్జంతువు, లయినను నను వీడలేక యరుదెంచెడు మె
చ్చా నివు మద్వికుంఠముతో వీరికి సామ్యపదము దొరకొల్పు మొగిన్. 362

చ. అని హరి పల్కినన్ సరసిజాసనుఁ డిట్లను దేవదేవ! నీ
యనుపమనామకీర్తనము లారయ సాంతనికాఖ్యలోకముల్
పనుపడఁ జేయు నంత్యమునఁ బామరుఁ డైనను సంస్మరింపఁ గా
వున నిను గాంచు వీరి కవి యొప్పుట సందియ మూనె చూడఁగన్. 363

వ. అని ద్రుహిణుండు పల్కె నంత 364

చ. పొలుపగు వేడ్కతోడ హరిపుంగవు లెల్లను స్నానము న్నదీ
జలములఁ జేసి దేహముల సంగతి వీడి సమస్తదేవతాం
శల మును పెవ్వ రెట్లయిరి చయ్యన వారలు వారియందునం
గలసిరి ధూతసంసరణకల్మషు లై గిరిరాజకన్యకా! 365

వ. సుగ్రీవుండు ప్రభాకరవీర్యజుండు గావున నద్దేవు నొందె నరు లెల్లను సరయూ
జలంబులఁ గృతస్నాను లై మనుష్యదేహంబులు పరిత్యజించి విమానంబుల నెక్కి
సత్యలోకంబునకు మీఁదు నై బహుభోగంబులఁ జెన్నొందు సాంతనికాఖ్యలోకం
బుల నొందిరి తిర్యక్ప్రాణిసముదయంబులును రామచంద్రు శుభవీక్షణంబున జలం
బుల మునింగి దివంబు నొందిరి తక్కిన పల్లెలజనంబు లెల్లను జనుదెంచి రామచంద్రుం
గనుంగొని ముక్తసంగు లగుచు లోకగురుండును బరేశుండును నగు హరిని స్మరియిం
చుచు జలంబుల నంటి స్వర్గంబు నొందిరిట్లు. 366

సీ. పలుకంగఁ బడె నింతపర్యంతమును రామచంద్రు సత్కథ యశేషంబు గాఁగ
శంభునిచే శైలజకుఁ గాన నమ్మహాదేవియును రఘునాథు భావమునను
స్మరియింపుచును భూరిసంతోషభరిత యై తనరె నియ్యాఖ్యానమును మహోత్కృ
ష్టవు గాధిసుతునిచేత విరచితం బయ్యెఁ గాఁగల కార్యంబు భోగిభరణా
తే. చేతఁ బల్కిన యది గాఁగఁ జేరి వినినఁ, గౌసలేయుండు రంజనకారకుండు
దశరథేశ్వరతనయుండు ధార్మికుండు, మించు వేడుకతో సంతసించఁ గలఁడు 367

క. రామాయణకావ్యము హిమ, ధామనిరాత్మజను భోగిభూషణుఁ డెఱుఁగం
గా మిగులఁ బల్కెఁ గావున, శ్రీమంతులు వినిన వారు చేరి దివంబున్. 369

తే. దినము పాపము లొనరించుచును నరుండు, దనరుభక్తిని బద్ధుఁడైనను బఠింప
నఘములను బాసి మోక్షము లందఁగాని, రామసాలోక్య మంగును బ్రేమ నతఁడు.

తే. అనఘ యధ్యాత్మరామాయణము లిఖింప, వినిన వినిపింప శ్రీరామజనవిభుండు
సీతతో గూడ వేగంబె చేరి భాగ్య, మాయురారోగ్యమోక్షంబు లొసఁగఁ జేయు. 370

తే. ప్రబలవిజ్ఞానమార్గైకభాస్కరంబు, జానకీనాథచరితంబు సమ్మతింబు
ఘోరపాతకసంఘముల్ పాయుదోలు, నక్షరం బొక్కటైన సత్యంబు మహిని. 371

* కలికవృత్తము:—

జనమనోహర మాదికావ్యము జలజభవముఖదేవతా
వినుత మధ్యాత్మికనుసంజ్ఞము వినినఁ జదువ నెఱింగినన్
జనులు సంసరణాబ్ధి దాఁటి సుసమ్మతంబును దేవతా
వినుత మగు సత్పథము గాంతురు విష్ణుకరుణాదృష్టిచేన్. 372

క. అని శివుఁ డంబిక కెఱిఁగిం, చినగతి విధి నారదునకుఁ జెప్పిన వ్యాసుం
డును బల్కె నావిధుఁ డం, చనియెను సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్. 373

చ. జనహిత! భక్తహృత్సరసిజాతదివాకర! పుండరీకలో
చన! హరి! నీలదేహ! దితిజ(వ్రజమర్దన!) దేవ! రం
గనశుభవస్త్ర! భావభవశాసనమిత్ర! మహాహితల్ప! చం
దనకలితాంగ! భూరిభవతాపనివారక! రంగనాయకా!. 374

మాలిని. జలరుహనిభపాదా! సత్యమార్గానుమోదా!, జలదనిభశరీరా! శక్రవైరిప్రహారా!
సులలితశుభభావా! శర్వవంద్యప్రభావా!, కలితదరరథాంగా! కౌస్తుభోపేతరంగా!

గద్య. ఇది శ్రీమోరుతోఁటము క్షీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్రకోటమరాజభాస్కర
మంత్రిపుత్ర నాగయామాత్యప్రణీతం బైన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణం బను
మహాకావ్యంబునం దుత్తరకాండము సర్వంబును నేకాశ్వాసము.

అధ్యాత్మరామాయణము - సంపూర్ణము.

శ్రీః

[illegible]లక్షణము స్పష్టముగఁ దెలియఁబడలేదు.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము —1925.